ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՄԱՐՏ — DIMANCHE 1er MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8333 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4234

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԵԼԻ ՍԵՐՏ ԿԱՊ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԵՏ

«Յառաջդիմական» թերթերէն կը տեղեկանանք թէ վերջերս Երեւանի մէջ կազմուած է «Արտասահմանեան երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ կուլտուրական կապի հայկական ընկերութիւն» մը, որուն «Կանոնադրութիւն»ը վաւերացուած է հիմնադիր ժողովին կողմէ :

Ըստ այդ «Կանոնադրութեան ընդհանուր դրոյթներ»ուն, ընկերութիւնը «հանդիսանում է կամաւոր հայկական կազմակերպութիւն», որուն գլխաւոր նպատակներն են՝ Ա.— Զարգացնել ու ամրապնդել Հայաստանի ժողովուրդին բարեկամութիւնը, «փոխըմբռնումը», վստահութիւնը եւ մշակութային համագործակցութիւնը արտասահմանի ժողովուրդներուն, մասնաւորապէս սփիւռքի Հայութեան հետ :

Բ.— Հայաստանի ժողովուրդին ծանօթացնել արտասահմանեան երկիրներու ժողովուրդներուն պատմութիւնն, աշխատանքը, կենցաղը, տնտեսութիւնը, մշակոյթն ու լեզուները, ինչպէս նաեւ այդ երկիրներուն մէջ ապրող հայ գաղութներուն աշխատանքային, մշակութային ու կրթական կեանքը :

Գ.— Փոխադարձաբար օտար երկիրներու ժողովուրդներուն եւ սփիւռքի հայութեան ծանօթացնել Հայաստանի մեր հայրենակիցներուն կեանքն ու անոնց ձեռք բերած նուաճումները պետական շինարարութեան, մշակոյթի եւ գիտութեան զարգացման մարզերուն մէջ :

Խորհրդային Միութեան մէջ արդէն իսկ կազմուած են նման ընկերութիւններ : Հայկականը պարզապէս պիտի օժանդակէ անոնց գործունէութեան :

Իր առաջադրած նպատակները գլուխ հանելու համար «Կապ»ի ընկերութիւնը ի մէջ այլոց սերտ կապեր պիտի հաստատէ ««հայ սփիւռքի բոլոր հասարակական կազմակերպութիւններու ու անոնց հետ, որոնք հանդէս են գալիս յանուն խաղաղութեան, բարեկամութեան, փոխադարձ ըմբռնման եւ մշակութային համագործակցութեան ժողովուրդների միջեւ» : Պիտի «կոորդինացնէ» (համադրել) խորհրդային նման ընկերութեանց զանազան բաժանմունքներու գործունէութիւնը «ռեսպուբլիկայում» :

Հայաստանէն արտասահման պիտի ղրկուին պատուիրակութիւններ եւ տարբեր մասնագիտութեան առանձին գործիչներ՝ պայմանով որ հրաւէրը երթայ «սփիւռքահայ հասարակական եւ մշակութային» կազմակերպութիւններէն :

Փոխադարձաբար արտասահմանէն ալ նման պատուիրակութիւններ եւ գործիչներ պիտի հրաւիրուին Հայաստան :

Ազգային տօներու կամ յոբելենական տարեդարձներու առթիւ Կապի ընկերութիւնը առանձին կամ պետական ու հանրային հիմնարկութիւններու հետ միասին պիտի սարքէ երեկոյթներ (աշխատաւորների ժողովներ)՝ նուիրուած արտասահմանեան գրականութեան, երաժշտութեան, թատրոնին, եւայլն : —

Նոյնպէս արտասահմանէն Հայաստան այցելող գործիչներն ու արտասահմանեան ուղեւորութենէն վերադարձող խորհրդային պատուիրակները պիտի հրաւիրէ, որ զեկուցումներ ու դասախօսութիւններ տան :

Այսքանով պիտի չբաւականանայ : Կապի ընկերութիւնը նաեւ փոխադարձաբար իրարու պիտի ծանօթացնէ երկրի եւ արտասահմանի չարժանկարի ժապաւէնները, անթէլի եւ հեռատեսիլի հաղորդումները : Պիտի կազմակերպէ զանազան ցուցահանդէսներ, որոնց համար նիւթեր պիտի տրամադրեն արտասահմանեան եւ սփիւռքահայ մշակութային կազմակերպութիւններէն : Այս վերջիններուն պիտի ղրկէ «ցուցահանդէսներ, կինոնկարներ, գրքեր, նոտաներ, սովետահայ կոմպոզիտորների ու հայ դասական երաժշտութեան մագնիտոֆոնային ձայնագրումներ» եւն. :

Պիտի օժանդակէ հայ հեղինակներու լաւագոյն երկերուն օտար լեզուներով եւ օտար հեղինակներու գործերուն հայերէն լեզուով հրատարակման : Լոյս պիտի ընծայէ «հասարակական, գրական եւ գեղարուեստական» ամսագիր, տեղեկագիրներ եւ գրքոյկներ :

Շատ ընդարձակ է ծրագիրը եւ բազմաճիւղ՝ գործունէութեան դաշտը :

«Հիմնադիր ժողով»ին նոր գումարումը ցոյց կուտայ թէ այս ընկերութիւնը բոլորովին տարբեր կազմակերպութիւն է եւ որեւէ աղերս չունի համանուն ծանօթ ընկերութեան հետ, որուն միակ գործունէութիւնն է՝ աւելի քան տասը տարիէ ի վեր՝ յօդուածներ ղրկել սփիւռքի ««յառաջդիմական», «Հայաստանասէր» թերթերուն :

Այս նոր ընկերութիւնը համախորհրդային կազմակերպութիւն է եւ մաս կը կազմէ Կրեմլինի քարոզչական հսկայ ցանցին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ ՈՒՔՐԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

×

ԻՏԸՆ ԴԷՄ Է ԱՆԳԼԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՄԸ

×

Անգլիոյ Վարչապետը Ուքրանիոյ մէջ կը պտտի զբօսաշրջիկի մը նման : Ուրբաթ ամբողջ օրը թանգարաններ եւ կոլխոզներ այցելեց :

Երբ վերջին թանգարանէն ներս մտաւ՝ մետալիոն մը տուին իրեն, որուն վրայ ոսկի տառերով գրուած էր Լենինի հետեւեալ նախադասութիւնը .— Բնութեան եւ պատմութեան մէջ հրաշք չկայ :

Մաքմիլըն ուզեց նաեւ յարաբերութեան մէջ մտնել Քիեւի բնակչութեան հետ :

Առաջին առիթով այցելութիւն մը տուաւ «Կոմունիստ» կոլխոզին, Քիեւէն 26 քիլոմեթր հեռու : Հաւաքական այս ագարակը երկու հազար հեկտար հող ունի, կը համախմբէ երեք գիւղեր եւ կը շահագործուի 675 ընտանիքներու կողմէ :

Կոլխոզի նախագահը մեծ ուրախութեամբ եւ հպարտութեամբ ցոյց տուած է իրենց արտադրութիւնները եւ վերջին գիւտերու շնորհիւ եղած կատարելագործումները :

Ցուցահանդէսի մը մէջ Մաքմիլըն տեսաւ ինքնագործ հանքահորի մը մաքէթը : Ոչ մէկ հանքագործ կ'աշխատի հորին մէջ : Փորելու, փոխադրելու եւ պարպելու գործողութիւնները կը կատարուին մեքենաներով :

Կէսօրէ յետոյ Վարչապետը այցելեց քաղաքին տեսարժան վայրերը : Հակառակ աննպաստ օդին, բազմաթիւ Ուքրանիացիներ կը խմբուէին հոն՝ ուր կանգ կ'առնէր պաշտօնական «Զիս»ը, որուն կ'ընկերանային 12 ինքնաշարժներ : Վարչապետը երկար ատեն դիտեց Սէնթ – Սոֆի հին տաճարը :

Մինչ անգլիացի «զբօսաշրջիկը» տեսարժան վայրեր կ'այցելէ, անդին, բրիտանական պատուիրակութեան անդամները չարունակ կը հարցաքննեն Մաքմիլընի ճամբորդութեան արդիւնքին շուրջ :

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԵՒ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ կէսօրէ ետք լուրջ միջադէպեր պատահած են Պէյրութի մէջ, նախկին Նախագահ Շամունի կողմնակիցներուն եւ խումբ մը նախկին ըմբոստներու միջեւ :

Բազմաթիւ վիրաւորներ ինկած են Պէյրութի մեծ հրապարակին վրայ :

Բանակը միջամտած է, որպէսզի կռիւները չտարածուին այլ շրջաններու մէջ : Այսուհանդերձ, քաղաքին կարգ մը շրջաններուն մէջ զէնքեր պարպուած են :

Երթեւեկը դադրած է լիբանանեան մայրաքաղաքին մէկէ աւելի շրջաններուն մէջ :

Կռիւը ծագած է Նախագահ Նասրի կողմնակիցներուն եւ Շամունի պաշտպաններուն միջեւ եղած բախումի մը հետեւանքով :

Միւս կողմէ, Պէյրութի չարժանկարի սրահներէն մէկուն մէջ կռիւ ծագած է Նախագահ Նասրի եւ Նախագահ... Տը Կոլի կողմնակիցներուն միջեւ :

Երբ աքթիւալիթէի բաժնին մէջ Զօր. Տը Կոլ տեսնուած է, ծափահարութիւններ սկսած են. նոյն պահուն խումբ մը մարդիկ բարձրաձայն քանի մը անգամ կրկնած են Նասրի անունը : Կռիւը ծայր տուած է սրահին մէջ եւ տարածուած մինչեւ պառ, ուր խմիչքները գինուած են քոքա – քոլայի շիշերով :

Ոստիկանութիւնը միջամտած եւ վերջ տուած է կռիւին :

Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան տարեդարձի տօնակատարութիւնը ծանր միջադէպերու տեղի տուած է Պաղտատի մէջ :

Նասրի կողմնակիցները ցոյց մը ըրած են՝ Քասըմի կողմնակիցներէն քարկոծուելով :

Կռիւը տեւած է քանի մը ժամ : Մօտ 40 հոգի վիրաւորուած են : Վերջապէս բանակը միջամտած է, աւելի ծանր միջադէպերու առաջքը առնելով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՄՍՈՄՈԼԻ կեդրոնական կոմիտէն որոշեց 12 հազար կամաւորներ ղրկել Ղազախստան, 39 ճարտարարուեստական հաստատութեանց կառուցման համար, ինչպէս կը հաղորդէ Մոսկուայէն : Այս որոշումը տրուեցաւ բանաձեւով մը զոր քուէարկեց Խ. Միութեան համայնավար երիտասարդութեանց (Կոմսոմոլ) Կեդր. Կոմիտէի լիակատար ժողովը :

ԿԻՊՐՈՍԻ զինուորական անգլիական խարիսխները պիտի չգործածուին արաբական երկիրներու դէմ : Կիպրացի քաղաքական ղեկավարները մանաւանդ Յոյները կը փափաքին որ Կիպրոսը հեռու մնայ Միջին Արեւելքի երկիրներու կռիւներէն եւ չնկատուի իր դրացիներուն կողմէ իբրեւ «յառաջապահ բերդ» մը «աշխարհակալներուն» :

ՄԱԼԹԱՅԻ մէջ ծանր դէպքեր կը շարունակուին պատահիլ : Նաւահանգիստին բանուորները բուռն ցոյցեր կազմակերպեցին : Անգլիացի ծովակալ մը վիրաւորուեցաւ :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ նուէրներ ղրկած է Արժանթինայի ամերիկեան զինուորական խարիսխին սպաներուն, ծանօթ է որ Խ. Միութեան փոխ – վարչապետին օդանաւը ստիպուած եղած էր պարտադիր էջք մը կատարել Արժանթինա (Թեռ – Նէօվ) չարժակներու խանգարման պատճառով : Նուէրներն են .— Սալեր ռուսական երաժշտութեան, պատկերներու ալպոմներ, չարժանկարի գործիք, ժամացոյց, վոտկա եւ խաւեար :

ՌՈՏՈՍԻ մէջ երկուշաբթի պիտի սկսին Թիթօ – Գարամանլիս – Աւերոֆ խօսակցութիւնները : Աւերոֆ (Յունաստանի արտաքին նախարար) ենթադրել կուտայ թէ խօսակցութիւնները շատ կարեւոր բնոյթ պիտի ունենան :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն որ Ամերիկա տնտեսական նոր օժանդակութիւն մը պիտի ընէ Լեհաստանի :

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ Իսրայէլ մեկնեցան հինգ հարիւր Հրեաներ որ Ռումանիայէն կը գաղթեն :

ՍԷՅՆԻ Ուրբաթ օր ներկայացաւ խորհրդարանին եւ ստացաւ հանդիստ մեծամասնութիւնը, Իտալիոյ նոր վարչապետը որ ամսուան մը տաղնապէ ետք կը յաջորդէ Ֆանֆանիի 248ի դէմ 333 ձայն ստացաւ : Յատկանշական եղոյթ մը ունեցաւ Նեննի :

ԿԻՊՐՈՍԷՆ պաշտօնապէս կը հաղորդեն նէ ներում շնորհուած է էօքայի (Յունաստանի հետ միութիւն) անդամ բոլոր ահաբեկիչներուն, ինչպէս նաեւ անոնց պարագլուխ՝ Կրիվասի : Կրիվաս կրնայ նաեւ Աթէնք երթալ :

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ Պաթիսթայի կողմնակից տասը նախկին զինուորականներ գնդակահարուեցան :

ԱԽՈՒՐԵԱՆ

●

Ախուրեան իմ, Ախուրեան,
Հայրենի գետակ,
Կեանքի ոլոր ճամբեքին
Մենք իրար գտանք :

Բայց դու լուռ ես, ա՛խ, ասա՝
Ինչո՞ւ չես խօսում,
Ինչո՞ւ այդպէս շուարած
Նայում ես, հոսում :

Ասա ինչո՞ւ չես ժպտում
Քո աչքերը ջինջ,
Կարծես լալիս են նրանք՝
Զսպած ցաւ ու ճիչ :

Մի պահ զոնէ քո ցաւդ
Իմ սիրտը տանի,
Իսկ դու ժպտա՛, դու խնդա՛,
Գետ իմ հայրենի :

Փարուիր, փարուիր հարազատ
Մայր Հայաստանին,
Թող քեզ անյոյս չտեսնի
Մեր գերուած Անին :

Թող քո վշտով չխնդայ
Մեր ոսոխը հին,
Կեանքի ծառը քո ծաղկի
Քո ճանապարհին :

Ջուր տուր դու մեր դաշտերին,
Լոյս տուր ու գնայ,
Հնուց ասուած խօսք է սա
— Էսպէս չի մնայ :

ՍԱՐՄԷՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

ԱՆԴԱՄ Ս. ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Յովհաննէս ԻԳ. քահանայապետը եկեղեցական արտակարգ խնդիրներու Ս. Միաբանութեան անդամ նշանակեց Կարդինալ Աղաջանեան եւ Կարդինալ Թիսըրան : Առաջին անգամն է որ ոչ – Իտալացիներ անդամ կը նշանակուին այս Միաբանութեան որ հիմնուած է 1814ին Պիոս Է.ի կողմէ : Համաձայն կանոնական օրէնքին այս միաբանութիւնը կը զբաղի այն հարցերով որ կապ ունին քաղաքային օրէնքներու հետ, ինչպէս նաեւ ուրիշ պետերու հետ ստորագրուած համաձայնագրերուն վերաբերեալ հարցերով :

Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս – Պատրիարքը միշտ փոխ – պետ է Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան :

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ
ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒՆ ԱՌԻԹՈՎ

Աւետիք Իսահակեան արտասահման ապրած թուականներուն սովորութիւն ունէր իր բարեկամներուն եւ մտաւորական ընկերներուն հետ թղթակցիլ: Իր մահէն ետք այդ նամակները հետզհետէ հրատարակուիլ սկսան: «Հայրենիք» ամսագիրը, առաջինը ըլլալով հրատարակեց խմբագիր Ռուբէն Դարբինեանին ուղղուած նամակները, որոնց մասին այս սիւնակներուն մէջ արտայայտուեցանք արդէն (7 եւ 8 Դեկտեմբեր 1958ի թիւերուն մէջ): Մեր ուշադրութիւնը գրաւած էին Թլկատինցիին ուղղուած անարգալից տողերը: Առանց կարդացած ըլլալու գաւառի գրականութեան վարպետին վաստակը, առանց թերթատելու գրականութեան պատմութեան էջերը, տեսնելու համար թէ ի՞նչ կ'ըսեն անոր մասին, ի՞նչ տեղ կը գրաւէր ան մեր գրականութեան մէջ, Աւ. Իսահակեանի գրչին տակ հետեւեալ տողերով կը ներկայանար Թլկատինցին, «Պարսամեան Թլկատինցիի անունն է տալիս: Ո՞վ է դա, որից գրեթէ բան չեմ կարդացեր... Վա՜յ ինձ, վա՜յ: Խարբերդցի մի անմշակ վարժապետ՝ ինձ ուսուցիչ» (Վենետիկ, 12 Փետրուար, 1925):

Այս տողերով ի հարկէ Թլկատինցիին յիշատակը չանարգուեցաւ եւ ոչ ալ գրականութեան պատմութեան մէջ անոր գրաւած տեղը նսեմացաւ:

Իր ատենին պատասխանեցինք այս թեթեւամտութեան, մատնանշելով բանաստեղծին տգիտութիւնը այդ հարցին մէջ:

Ռուբէն Դարբինեանին ուղղուած նամակները երկրորդ անգամ ըլլալով հրատարակուեցան «Յուսաբեր»ի մէջ, որովհետեւ «Յուսաբեր» հրատարակչականը որոշած էր գրքի մը մէջ ամփոփել այդ բոլոր նամակները:

Այդ նպատակով «Յուսաբեր» լոյս ընծայեց նաեւ Աւ. Իսահակեանի ուրիշ շարք մը նամակները, որոնք ուղղուած էին Վարդգէս Ահարոնեանի:

Հոգեկան թշուառութեան եւ արհամարհանքի ուրիշ փաստ մը գտանք դժբախտաբար այդ նամակներէն մէկուն մէջ, դարձեալ Վենետիկէն գրուած, 28 Դեկտեմբեր 1922ին: Նոր յարձակում մը ոչ միայն բժիշկ Վ. Թորգոմեանին անձին դէմ, այլ մանաւանդ առհասարակ Պոլսահայերուն ուղղուած:

Ի՞նչ կ'ըսէր Հայ Գուսան – Վարպետ Աւետիք Իսահակեան:

« Հա՛, այստեղ է Պոլսեցի բժիշկ Վ. Թորգոմեանն, միշտ տեսնում եմ.— Ոչինչ մարդ է, տգէտ, մեծամիտ, երկերեսանի, պոլսական տիպ: Ամենաճոստ ռուսահայը անհամեմատ բարձր է այդ Պոլսեցի անճկարագիր արարածներից»: («Յուսաբեր» 15 Դեկտ. 1958):

Կը թուի թէ սրճարանային կեանքը Աւ. Իսահակեանին հաճելի ժամանցներէն եղած է եւ հոն արտայայտուած անպատասխանատու զրոյցներուն արձագանգն է զոր կը գտնենք իր նամակներուն մէջ, նոյնքան անպատասխանատու ձեւով եւ թեթեւամտութեամբ:

Երբ յիշուած նամակներուն հրատարակութիւնը վերջացաւ, Վարդգէս Ահարոնեան, «Ի՞նչ են ասում Աւետիք Իսահակեանի նամակները» խորագրով յօդուածաշարքով մը փորձեց բացատրել բանաստեղծին քաղաքական միտքերը եւ առհասարակ անոր նկարագրին տկար կողմերը: Քանի մը խարանող տողերով, բայց միշտ փնտռելով չքմեղացուցիչ պատճառներ: Նոյնիսկ հոն, ուր յաճախ հակասական տողեր եկած էին Աւ. Իսահակեանի գրչին ծայրը:

Մեծ մասով այդ նամակները կը ներկայացնէին «Աբու Լալա Մահարի»ի հեղինակին տնտեսական հոգերը եւ ապրած միջավայրին հետ կապուած աննպաստ պայմանները: Ամէն մէկ նամակ կը մեկնաբանուէր, բայց կը զգայիք որ «Երգեր ու Վէրքեր»ի հեղինակին վաղեմի հմայքը իր ներգործութիւնը կ'ընէր, իբրեւ երբեմնի հեղինակութիւն:

Վարդգէս Ահարոնեան ստիպուած էր գրել սակայն. « Ու միայն ցաւիլ, խղճահարուիլ կարելի է, որ հայ բանաստեղծութեան վարպետներից մէկը ենթարկուած է եղել այնպիսի զազիր բռնութեան, որ այլանդակել, խեղաթիւրել է նրա հոգին եւ ստիպել գրել այդ տողերը ուղղուած պատմութեան մեծագոյն Ոճրագործին» («Յուսաբեր», 23 Յունուար, 1959): Ակնարկութիւն Ստալինին ներբողը հիւսող եւ զայն փառաբանող քերթուածին:

Ի՞նչ պատասխան ունէր այս տողերուն Աւ. Իսահակեան, « Ի հարկէ ես չեմ կարող բարոյապէս ինձ թոյլ տալ ու խայտառակել, ես հանգուցեալ Յովհ. Թումանեանին խմորից չունիմ, բաւական էլ թարս մարդ եմ»: (21 Փետրուար 1924):

Վարդգէս Ահարոնեան ուրիշ տողեր ալ ունի, ճշդելու համար Աւ. Իսահակեանի նկարագիրը.— « Տարագրութեան մէջ հետզհետէ դժուարացող իր կեանքի պայմաններում տակաւ աւելի չէզոքացած կերպով սկսած է արտայայտել բնաւորութեան հիմնական գծերից մէկը.— Իր նկուն, երկչոտ, չասելու համար անարի ոգին ու իր հացի կռիւը թեթեւացնելու եւ իր հոգին այլանդակութիւնից փրկելու համար, Աւ. Իսահակեանը որոշում է վերադառնալ Հայաստան»: Հայաստան վերադառնալէն շատ առաջ գրի առած է դժբախտաբար վերը յիշուած եւ անվայել տողերը: –

×

Նամակագրութիւնը արուեստ մը, գրական սեռ մըն է, ինչպէս միւս սեռերը: Կը թուի թէ Ա. Իսահակեան կ'անգիտանայ այդ փափուկ արուեստը, որ ենթակայէն ճաշակ, նրբամտութիւն, փափկանկատութիւն, հեռատեսութիւն, շրջահայեցութիւն եւ զգուշաւորութիւն կը պահանջէ:

Աչքի առջեւ ունիմ բազմաթիւ մտաւորականներու զանազան առիթներով գրած նամակները: Բոլորն ալ գրագէտներ են, որոնք իրարու հետ կը թղթակցին: Նոյնիսկ ամէնէն ծանր, տագնապալից պահերուն, նամակագիրները աւելի իրենց սրտին, հոգիին ու միտքին պատմութիւնով կը զբաղին քան հացի համար մղուած պայքարով եւ նիւթական տագնապներով: Զե՞ն ունեցած հացի համար կռիւ, կամ նիւթական հոգեր: Եւ սակայն խուսափած են իրենց այդ վիճակը ցուցադրելու նոյնիսկ ամէնէն մտերիմ ընկերներու եւ գրչի եղբայրակիցներու:

Ցատկանշական նամակներ ունի Եղիա Տէմիրճիպաշեան՝ Հրանտ Ասատուրին ուղղուած, Փարիզ, 30 Դեկտեմբեր 1883ին, « Անհո՜ւն կերպով կը սիրեմ այն անձերն որք հրապարակագրի մը մտաւոր պիտոյքն հոգալ կը մտաբերեն, ամէն պարագայի մէջ՝ ինձ ծանր է նպաստ ընդունիլ, այլ իմ աղքատութիւնս ինձ ծանր չգար. ինձ ծանր եկողն է՝ մեր ազգին մէջ ընդհանրապէս հայրենանուէր անձանց աղքատութիւնը »:

Մինաս Չերազին՝ 1895ին:

« Այս գրիչովս որ ափիս մէջ կ'եռայ եւ այն հոգիովս որ կուրծքիս ետեւ կը դողայ՝ ի՛նչ չէի կրնար ընել դեռ այն ժողովուրդին համար, զոր վայրկեան մը դադարած չեմ սիրելէ »:

Գասպար Նէմցէին՝ 1896ին.

« Գիտակցութիւնն ունիմ արդի սերնդեան բանաստեղծներուն էն բանաստեղծը գէթ է'ն բանաստեղծականն ըլլալու: Բայց թէ մատենագիր՝ որպէս ոսկեդարերն արտադրեցին՝ երբեք չեմ կրնար ըլլալ: Գրականութիւնն ինձ համար արուեստ մը չէ, հապա հոգիի պէտք մը: Այն ժամանակ կը գրեմ, երբ աչուըներս լեցուին, երբ ծնրադրելու պէտքն զգամ, եւ երբ պէտքն՝ երաժշտութիւն ընելու, երաժշտութիւն արտադրելու: Ահա ինչ որ է միայն Եղիան »:

Տօքթ. Ն. Տաղաւարեանին՝ 1897ին.

« Անմահ Ռուսոյի արձանին դիմաց՝ ծառի մը կից՝ կը խորհիմ յաւիտենական խնդիրներուն վրայ զորս յուզեց, զորս յուզեցին եւ ժխտմամբ լուծեցին՝ բացի Ռուսոյէն — այն մեծ այլ ուրացմէտ դարուն իմաստասէրք: Կը խորհիմ, ու մեր յաւակնոտ խորհրդածութիւնները բաղդատելով կենաց անթափանց խորհուրդին՝ կը ծիծաղիմ ...»:

Ուրիշ մը, գրական քննադատ Արտաշէս Յարութիւնեանի նամակները որոնք ուղղուած են գրագիտուհի Տիկին Զապէլ Եսայեանին: Նամակագրութեան արուեստին բարձրորակ վկայութիւններ են: Ներքին, եւ ընտանեկան կեանքի զբաղումներուն, ինչպէս նաեւ հոգիի մտերիմ պահերը կը ներկայացնեն: Սովորական էջեր չեն անոնք, ինչպէս առանց բացառութեան բոլոր նամակները Աւ. Իսահակեանին: Ա. Յարութիւնեանի նամակները ինքզինք մինակ զգացող հոգիի մը գալարումները կը մատնեն, որոնց ենթական մարդոց անտարբերութեան երես դարձուցած, կ'ողբայ իր առանձնութիւնը: Միամիտ ու հաւատաւոր բոլոր երեւոյթներուն հանդէպ, լայնախոհ ու մարդկային լաւատեսութեամբ օծուն են իր բոլոր նամակները, նման ցօղէ ու եղեամէ զրկուած բարեբեր հողերուն, որոնք անձրեւներուն բարեբար օրհնութեանը կը սպասեն:

Ո՞ր մէկը յիշել: Վ. Թէքէեանին նամակնե՞րը, Զաւէն Սիւրմէլեան երիտասարդ բանաստեղծին ուղղուած: Տիրան Չրաքեանի՞ն նամակները իր բազմաթիւ աշակերտուհիներուն ուղղուած, որոնց մէջ հոգիի, կրօնի, նուիրական հարցերու մասին կը խօսուի հաւատքով ու սիրով: Յ. Օշականի՞ն նամակները, որոնք արուեստի եւ գրական ժամանակակից հարցերու մասին կը խօսին, որոնց մէջ սիրուած գրագէտներու դիմագիծը կը ներկայացուի եւ որոնց արձագանգը երկար ատեն կը մնայ ընթերցողներուն մէջ:

Ցաւալի է որ բանաստեղծութեան, արձակ էջերու եւ «Աբու Լալա Մահարի»ի պէս իմաստասիրական բովանդակութիւն ունեցող գործերու հեղինակէն չունինք փունջ մը նամակներու, որոնց մէջ պիտի գտնէինք ժամանակակից գրական, գեղարուեստական, մշակոյթի հարցերու եւ յուշերու նուիրուած էջեր, համով ու հոտով պատմուած, որոնց գաղտնիքը անտարակոյս գիտէր Աւ. Իսահակեան, բոլոր մարդկային թերութիւններէն անկախաբար:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԿԻՆԵՐ

Երբեմն քաղաք կ'իջնեմ:

Բայց, ապահովաբար, գիս տեսնողը կը հասկնայ, աչքերուս մէջ մէկ անորոշ բանէ մը, որ շաբաթներ ապրած եմ բարձրաբերձ գիւղի մը մէջ, հին դղեակի մը կողքին, հաստ պատերով ու պորշ կղմինտրներով տնակ մը, ամուր փակուած սեւցած փայտերով հաստ դուռով մը, ժանգոտած ծանր շղթաններով ամրապնդուած:

Եւ կատուներու, կանաչ մողէսներու, ժրաջան մրջիւններու, եւ գիշերային գորտերու ու ճպուռներու բազմութեամբ մը շրջապատուած, ուր մարդկային ձայները շատ հեռուէն կը հասնին ...

Անգամ մը քաղաքը, կը թօթվեմ ինքզինքս, եւ կ'ընեմ մէկ քանի քաղաքակրթեալ կնոջ յատուկ բաներ, — խանութներուն ցուցափեղկերով կը հետաքրքրուիմ: Կը գնեմ գիս պճնելու համար մէկ քանի բաներ: Եւ մանաւանդ՝ անուշահոտութիւն, ծաղիկ եւ գիրքեր ...

Ու յետոյ կը տեղաւորուիմ քաղաքին կարեւոր հրապարակին վրայ տուող, այն մեծ սրճարանին թէրասին վրայ, ուր շատ հանգստաւէտ, խորունկ աթոռներ կան:

Եւ իրիկուան այդ ժամուն, հոն կը հանդիպիմ, անպատճառ, վեց պառաւ եւ մինակ կիներէ բաղկացած այն խումբին, որոնք ամէն իրիկուն կու գան հոն, ու կը տեղաւորուին նոյն սեղանին շուրջը:

Անոնց համար, սրճարանները եկեղեցիներուն հետ, անոնց փրկիչներն են, այս աշխարհին վրայ:

Անոնք անշուշտ, մինակութիւնը իբրեւ արուեստ չէ որ ընդունած են: Անոնք ամէն բան ըրած են մինակ չըլլալու համար, այս աշխարհին վրայ — կրած են ամուսիններ, ունեցած են զաւակներ, պայքարած են բարեկամութիւններու հետ... Բայց եւ այնպէս, վերջ ի վերջոյ, դարձեալ մինակ մնացած են, սիրտերուն մէջ մեծ դառնութիւն մըն ալ իբրեւ այդ բոլորին՝ վարձատրութիւն:

Հիմա, պարապ աթոռներուն իսկ կը ժպտին, եւ աթոռի մը քովէն անցած ատեն, կը ջանան կամաց անցնիլ, վախնալով որ, այս չար աշխարհին վրայ, չըլլայ աթոռն ալ բարկանայ, եւ ցաւցնող բան մը ըսէ իրենց ...

Սաստիկ շպարուած, ոսկեգոյն ներկուած մազեր կուտակուած են եւ դուրս կը սպրդին հին ձեւով գլխարկնին տակէն: Անոնց հագուստները բարդ են, ամէն կողմէն ճօճող պոմպոններով: Անոնց վրայ կը ծաւալի, շուրջի օդին մէջ, անորակելի բարդութեամբ՝ բոյր մը ...

Անոնց դէմքերուն վրայ դրոշմուած կը տեսնուի՝ առանձնութեան վրայ վերէն նայելու կամք, տարիքնին ցոյց չտալու վստահութիւն, ծայրայեղ բարեացակամութիւն մը թռչող ճանճին իսկ, եւ հակառակ առած իրենց բոլոր տխուր դասերուն, յամառ յոյս մը, որ թերեւս տակաւին ամէն բան վերջացած չէ, եւ թէ ո՛վ գիտէ, ի՛նչ կարող է պատահիլ դեռ օր մը ...

Անոնք տեղաւորուած են նուագախումբին ճիշդ քովը, ժամերով չհատնող քաֆէ – քրէմի մը առաջ, որ գաւաթին մէջ, օրուան ժամերուն հետ՝ գոյն կը փոխէ..

Իրենց ձեռքը իբր զէնք ունին փաս ա մէն մը: Կարելի չէ որեւէ կերպով պաշտպանուիլ, երբ անոնք, իրենց փաս ա մէններուն ետեւ ապաստանած, կը նային դէպի: Միայն մահը, այդ փաս ա մէնը կրնայ անոնց ձեռքէն կորզել ...

Առկէ զատ, անոնց միւս զէնքն է, իրենց ձեռքի պայուսակը, ընդհանրապէս տունէն շինուած, հին մետաքս քղանցքի մը մէկ ծայրովը:

Անոնց մէջ կան, աշխարհին բոլոր անպէտ բաները: Բայց եւ այնպէս այդ կիները չեն կրնար առանց անոնց ապրիլ: Մինակ մնացած պառաւ կնոջ մը պայուսակը՝ իր երկրորդ տունն է:

Դուրսը, անոր մէջ կ'ապրի ան: Կը բանայ, կը գոցէ, մէջի քանի մը դրամները կը շոյէ, եւ ատեն ատեն կը կրծէ, հոն յաւիտենապէս գտնուող, պիսքուիթի կտոր մը ...

Այս կիները լաւագոյն ունկնդիրներն են սրճարանի նուագածուներուն: Եւ անոնք են որ, երբ երկար փոփուռի մը վերջապէս իր լրումին կը հասնի, խօսակցութիւններուն եւ ինքնաշարժերուն քլաքսոններու աղմուկին մէջ, կը ծափահարեն, իրենց հողի գոյն թելէ ձեռնոցներով ծածկուած ձեռքերով, որոնց մէկ քանի հատին ծակերէն, ոսկրուտ մատներ դուրս կ'ելլեն...

Եւ երբ երաժշտութիւնը բոլորովին վերջանայ, երբեք չեն հրաժարիր, դէպի առաջին ջութակահարը, մատուցող ժպիտ մը երկարելէ ...

Երեկոյեան լաւագոյն պահն էր աս ...

Կարծես այս միջոցին շատ մը բաներ կը հեռանան ... Նոր բաներ կու գան փոխարէն:

Անոնք երաժշտութեան թեւերուն վրայ, վեր կը բարձրանան պահ մը, եւ կը սաւառնին ուրիշ մթնոլորտի մը մէջ:

Կը մոռնան որ հիմա արդէն պիտի երթան ու մտնեն իրենց մղլոտած սենեակներուն մէջ, եւ անգամ մը որ շպարը եւ փաս ա մէնները վար դրուին, ցուրտ առանձնութիւնը զիրենք պիտի դարձեալ բանտարկէ իրենց իրենց մէջ ...

Ինչ լաւ էր սակայն այս երեկոյեան պահը... բայց ահա որ, արդէն, բարեկիրթ երաժիշտները կը հեռանան մէկիկ մէկիկ: Նուագախումբին վայրը կը մնայ ամայի: Սեւ պարապ աթոռներ կարծես կը ծաղրեն հոն քիչ առաջ ստեղծուած երազները ... Մինակ ֆլաքոնի մը դեռ կը փայլի ...

Վեց կիները կ'իջնան վերստին երկրի վրայ... եւ, աճապարանքով, կարծես իրենք իրենց խարխափումէն վախցած, իրենց առաջ դեռ մնացած, մոխիրի գոյն եւ համ առած քաֆէ – քրէմին վերջին ումպը կուլ կուտան, սեղմուած կոկորդներու մէջ...

Յետոյ փաս ա մէնները կը պահեն, վերջապէս փակուող, պայուսակին մէջ.. Եւ տատամսոտ քայլերով՝ կ'իյնան ճամբայ... Կը թողում զիրենք՝ երազ շնորհող սրճարանին սեմին վրայ:

ՄԱՆԻԿ ՊԸՐԳԸՐԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ԿԼԱՏԻԱԹՈՐԻ 30 ՄԻԼԻՈՆՆԵՐԸ"

Ֆրանսական դասական թատրոնի երեք մեծանուն վարպետները՝ Քուրթըլին, Լապիշ եւ Ֆէյտօ միշտ ալ ի պատուի են Ազգային Թատրոնի խաղացանկին վըրայ:

Արդարեւ, այս երեք մեծանուն վարպետներուն գործերը, մէջ ընդ մէջ, կը ներկայացուին Ազգային Թատրոնի բեմերուն վրայ, մանաւանդ Սալ Ռիշըլիէօյի մէջ:

Վերեւ յիշուած երրորդութենէն, այս միջոցիս Լապիշի գործերն են որ կ'անցնին Քոմէտի Ֆրանսէզի (Սալ Ռիշըլիէօյի մէջ):

Էօժէն Լապիշ ֆրանսական գրականութեան մէջ առաջին անգամ մուտք գործած է 1838ին, երբ 23 տարեկան էր: Իր առա-

ջին գործը եղած է վէպ մը, որուն յաջորդած է վոդրվիլ մը՝ «Պարոն տը Կոսըլէն» կամ «Չափազանց քաղաքավար մարդը», զոր գրած է աշխատակցութեամբ Մարք Միշէլի :

Էօժէն Լապիշ, ծնունդով պարիսեցի, օժտուած խիստ սրամիտ ոճով մը, ֆրանսական զաւեշտական գրականութեան մէջ եղած է հնարողը ծիծաղկոտ տիպարին :

Էօժէն Լապիշ խնդացուցած է Փարիզն ու բովանդակ Ֆրանսան, ինչպէս եւ արտասահմանը, իր «սատանայական» ծիծաղով օծուն զաւեշտներով, ինչպէս՝ «Համբուրուինք »ը (1850), «Վիրի ճաշարանի սպասաւորը» (1850), «Իտալական յարդէ գլխարկը» (1851), որ 19րդ դարու «Ծիծաղի ռումբը» հանդիսացած է :

Իր գործերուն ընդհանուր թիւը կը հասնի մօտաւորապէս հարիւրի, որոնց մեծամասնութիւնը գրած է զանազաններու աշխատակցութեամբ, ինչպէս՝ Միշէլ Տիւմանուարի, Քլերվիլի, Կոնտինէի, Էմանուէլ Օժիէի, եւ սակայն, այս բոլոր գործերուն մէջ կայ ու կը մնայ, իր անձնական ոճին եւ վարպետ զաւեշտագրի զօրաւոր կնիքը :

Թէեւ ծիծաղէն երբեմն բոլորովին դուրս ելլելով, Էօժէն Լապիշ տուած է գործեր եւս որոնց մէջ ընկերային հարցեր են շօշափուած եւ ուր դրած է խոր փիլիսոփայութիւն մը : Այդ շարքին կը պատկանի իր «Պ. Փերիշոնի ճամբորդութիւնը» գործը, որ երկար տարիներէ ի վեր կը կազմէ Քոմէտի Ֆրանսէզի խաղացանկին զարդերէն մին :

Իր գրականութիւնը անծանօթ չէ նոյնպէս հայ բեմերուն : Իր երկերէն կատարուած են բազմաթիւ թարգմանութիւններ, մանաւանդ «Վիրի ճաշարանի սպասաւորը » որ իր ատենին Արեւմտահայ Թատրոնի առաջին կատակերգակ դերասան Գարեգին Ռշտունիի բեմական յաղթանակներէն մին հանդիսացած է :

Էօժէն Լապիշ Ֆրանսական Կաճառին անդամ ընտրուած է 1880ին :

×

Այս միջոցիս, Ֆրանսական Ազգային Թատրոնի Սալ Ռիշըլիէօյի բեմին վրայ կը ներկայացուի Լապիշի «Կլատիաթորի երեսուն միլիոնները » սիրուն գործը :

Նիւթը պարզ է, գերծ հոգեբանական խրթին ոլորտներէ :

Գեղանի կոմսուհի մը՝ Սիւզան տը Լա Պոնտրէ, քաղքենի ազնուականութեան հարազատ ներկայացուցիչ մը, կը սիրէ երեւիլ միշտ բարձր դասու սալոններու մէջ, եւ սակայն Տիկինը նիւթական լայն միջոցներէ զուրկ է :

Մեծահարուստ մը՝ Պ. Կլատիաթոր կը դարպասէ կոմսուհին : Իր տեսակին մէջ միակը չէ սակայն մեծահարուստ Պ. Կլատիաթորը : Կան ուրիշ անձեր ալ որոնք թիթեռնիկներու պէս կը դառնան ծաղիկ-

կոմսուհիին չուրջ բոլորտիքը :

Կայ եւ մէկը, դեղագործի աշկերտ մը՝ Ցովսէփ Փոթա ,որ գաղտագողի կը սիրէ կոմսուհին, եւ օր օրի կը հալի ու կը մաշի այս սէրէն :

Ու կը սկսի խուլ պայքար մը Կլատիաթորի եւ Ցովսէփի միջեւ, համեմուած ծիծաղաշարժ տիպարներով, ու վերջապէս, Պ. Կլատիաթոր, կամ աւելի ճիշդը՝ իր միլիոնները կը տանին յաղթանակը եւ գեղանի կոմսուհին կը դառնայ Տիկին Կլատիաթոր ...

Ծանօթ դերասան Ժան Մէյէրի բեմադրութեամբ ներկայացուած այս գործին մէջ, Մոլիէրի Տան համբաւաւոր դերասաններ՝ Ժագ Շարօն, Ռոպէռ Մանուէլ, Ռոպէռ Իրշ, Տիկին Ժիզէլ Քազատեսիւ եւ մանաւանդ Մառի Սապուրէ, ֆրանսական Թատրոնի նորընտիր «ազգային Սէլիմէ-ն»ը, կը կոտրեն գեղարուեստական բարձր մեկնաբանութեան եւ հաճելի արտադրութեան մը բոլոր մրցանիշները :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՐԴԻ ԳՐՈՂՆԵՐԷՆ Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԴԻՄԱՆԱՅ ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ

Ո՞ր հեղինակներուն գործերը պիտի կարդացուին կամ բեմադրուին, յառաջիկայ յիսուն տարիներու ընթացքին : Հարցումը տրուած է ֆրանսացի ծանօթ դէմքերու : Ահաւասիկ անոնք՝ որ պատասխանած են.

Փիէր Կաքսոթ, ֆրանսական ակադեմիայէն.— Ի՛նչ հարցում. եւ ինչպէ՞ս կ՚ուզէք որ ապագայ սերունդներու դերին մէջ մանեմ : Ժամանակը պիտի կատարէ իր զտումը :

ԺԸ. դարուն, Փարիզի թատրոններուն մէջ տարեկան երեսուն կամ քառասուն նոր կտորներ կը բեմադրուէին : Ի՞նչ կը մնայ այսօր, այդ բոլորէն : Մարիվոյի երեք կամ չորս կատակերգութիւնները, երկու հատ Պոմարշէէն եւ երեք կամ չորս այլ հեղինակներ՝ որոնց գործերը մերթ ընդ մերթ կը ներկայացուին, հետաքրքրութեան համար : Գալով գիրքերուն, ծախու եւ գրադարանի գիրքերու ցուցակներու պրպտում մը ցոյց կուտայ, որ ամէնէն աւելի կարդացուած են հետեւեալ գիրքերը. — Պէլի Բառարանը, Պիւֆոնի Բնագիտութեան պատմութիւնը, Աբբայ Փլիւշի Բնութեան պատկերը, Միրապոյի (հայր) Հանրիատը, Լա Նուվէլ Էլոյիզ, Լուի ԺԴ.-ի դարը, Ակադեմիայի բառարանը, Մարդոց բարեկամը եւ Համայնագիտարանը : Մեր դատաւորումը չէ ասիկա : Վստահ ենք, որ մեր գրականութեան մեծ մասը պիտի մոռցուի. ահա թէ ինչ կրնամ ըսել : Իւրաքանչիւր սերունդ կը կարդայ այն՝ ինչ որ կը համապատասխանէ իր կարիքներուն եւ զգացումներուն : Մարգարէ չըլլալով, չեմ գիտեր թէ ինչ պիտի մտածեն կամ ուզեն իմ թոռնորդիներս :

Ռոշֆուքօ, դքսուհի.— (Պիտի կարդացուին) Վալերի, Ժիտ, Փրուսթ, Քլոտէլ, Մոնթերլան, Ժիրոտու, Անույ, Մարի Նոէլ, Աննա տը Նոայ :

Ներողութիւն կը խնդրեմ, որ ճամբորդութեան պատճառով կը պատասխանեմ առանց բացատրութիւն տալու : Ուրիշ ճամբորդութիւն մը, աւելի երկար, աւաղ պիտի չըլլայ ինծի՝ 2008 թուականին տեսնելու համար թէ սխալած եմ թերեւս :

Փոլ Վիալար.— Ինչպէ՞ս պատասխանել ձեր հարցումին : Ո՞ր գրագէտը կամ թատերագիրը, բարեկամ՝ բոլոր անոնց որ կ՚ապրին, ինքն իրեն թոյլ պիտի տայ դատելու գործեր՝ որոնք տակաւին իրենց ճիշդ տեղը չեն գրաւած ժամանակին մէջ :

Մարսէլ Էմէ.— Ահաւասիկ պատասխանըս.— Սէլին, Սիմընոն, Փրուսթ, Տէլի :

Ժան Քոքթօ, Ֆրանսական Ակադեմիայէն.— Ոչ մէկ գրագէտ գոյութիւն ունի, որ ըսէ. «օր մը գիս պիտի չկարդան» . մինչդեռ ամէնքն ալ նոյն բանը կը մտածեն ուրիշներուն համար :

Ինչ կը վերաբերի ինծի, կը մտածեմ թէ անհետանալը դժուար է : Մեր ժամանակաշրջանը այնքան արձակ, թատերգութիւն, բանաստեղծութիւն կը սպասէ, որ նոյնիսկ միջակները յարութիւն կ՚առնեն :

Հրապարակ գալը դժուար է : Դիմանալը՝ աւելի դժուար : Բայց անհետանալ$ աստուածներու պէս, սքանչելի պիտի ըլլար :

Աւաղ, անկարելի է այդ :

Ժան Տիւրթալ.— Կը կարծեմ թէ փոխանցման ժամանակի մը մէջ ենք, ինչպէս բոլոր տիպարները՝ որոնց վրայ կը կռթնէին միւս դարերը, տակնուվրայ ըլլալու սպառնալիքին տակ կը գտնուին : Երկու սերունդներու միջեւ գոյութիւն ունեցող փոսը արդէն ճեղք մը դարձած է : Ի՞նչ պիտի ըլլայ ան, մեր թոռնիկներուն համար. անկասկած հազիւ կէս մը պիտի հասկնան անոնք այն ըղձացումները՝ որոնք կը լեցնեն մեր գիրքերն ու թատրոնները : Օրինակ մը տալու համար, հայրենիքի սէրը, որ գրգռուեցաւ վերջին յիսուն տարիներու պատերազմներով, հին լուսին մը պիտի չըլլա՞յ արդեօք անոնց համար՝ որոնք լուսին պիտի երթան, ինչպէս մենք՝ Փարիզէն Տուվիլ, ուիքէնտի համար, երբ մարդ մարդու դէմ պայքարը պիտի ըլլայ անիմաստ, աշխարհագրական սահմաններուն պէս :

Անկասկած սէրն ու ատելութիւնը պիտի ապրին միշտ եւ պիտի չդադրին մարդուն սիրտը ցնցելէ : Բայց կ՚երեւակայեմ թէ Մարսէլ Փրուսթի երազանքները շատ «նեղ» պիտի գան անհունը յաղթահարողներուն : Քոլէթ, հակառակ իր ոճին դեղեցկութեան անհաղորդ պիտի մնայ 2000 թուականի երիտասարդներուն :

Գալով թատրոնին, բաւական է տեսնել թէ Պէրնշթայն եւ Քայեանէ որքան օտար կը թուին մեզի, 20րդ դարու տղոց, հասկնալու համար որ յաջողութիւններ արձանագրած մեր հեղինակները ժամանակավրէպ պիտի ըլլան :

Թերեւս միայն բանաստեղծները պիտի մնան, առնուազն անոնք՝ որոնք յաջողած են միջավայրէն դուրս ելլել եւ հասնիլ այնքան բարձրութեան՝ ուր ժամանակը չէ հասած. ինչպէս՝ Վալերի, Քլոտէլ ...

Ժան Ռոսթան.— Այնքան դէշ կը ճանչնամ մեր ժամանակին թատերգական արտադրութիւնը որ չեմ կրնար պատասխանել : Բայց քանի որ կը պնդէք, ահաւասիկ քանի մը անուններ, որոնք, ըստ ինծի, կրնան կէս դար դիմանալ : Ֆրանսացի գրողներէ զատած եմ անոնք, սահմանափակուելով մեռածներու մէջ եւ ինքզինքս արգիլելով յիշել Էտմոն Ռոսթանի անունը,— Ժիւլ Ռընար, Ժորժ Քուրթըլին, Ալֆրէտ Ժարրի, Ժան Ժիրոտու, Փոլ Քլոտէլ :

ԽԱՉԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

●

Պրիւսէլի մեր ծանօթ ազգայիններէն Խաչիկ Կարապետեանի յանկարծական մահը՝ այնքան անժամանակ եւ անսպասելի, չփոթութեան մատնեց իր շատ մը բարեկամները Ֆրանսա, Անգլիա, Պելժիա եւ այլուր :

Այսպէս, փոխան ծաղկեպսակի դրամական նուէրներէն ետք, այսօր ալ տասը օրինակ «Օրեր եւ Ժամեր» կը նուիրէ Պ. Յովհ. Զալըքեան (Լոնտոն) զանազան հաստատութեանց, ընտրութիւնը ձգելով « Յառաջ »ի վարչութեան :

Այդ տասը հատորները յատկացուեցան հետեւեալ հաստատութեանց .—

Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին (Լիբանան) :

Ազունիէի բուժարանին (Լիբանան) :

Ազատամարտ ակումբ (Պէյրութ) :

Մխիթարեան վարժարան (Պէյրութ) :

Ռոստոմ ակումբ (Պուրճ – Համուտ, Պէյրութ) :

Ժողովրդային տուն (Պէյրութ) :

Պիքֆայայի դպրեվանք (Լիբանան) :

Մխիթարեան վարժարան (Աղեքսանդրիա) :

Մխիթարեան դպրեվանք (Հռոմ) :

Աւետիքեան ակումբ (Մարսէյլ) :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ

ԿՈՎ մը իր տուած կաթին եռապատիկը ջուր կը խմէ :

ՀԻՆ ՀԵԼԼԱԴԱՅԻ մէջ շատ սովորական դարձած էր անշարժ կենալու մրցումը : Ով որ աւելի երկար ատեն կարենար անշարժ մնալ՝ յաղթական էր :

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ մարմինը կը բաղկանայ 231 ոսկորներէ, առանց հաշուելու ակռաները :

ՖՐԱՆՍԱ չորրորդ տեղը կը գրաւէ մեծագոյն ճամբորդատար նաւատորմ ունեցող բոլոր պետութեանց մէջ, 697 հազար թոն տարողութեամբ իր նաւերով :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (359)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԸ.

ԵՐԵՒԵԼԻ ՔԻԹԸ

Այդ միջոցին ներս մտաւ Ասլանը, եւ, հասկանալով եղելութիւնը , յանդիմանեց ինձ .

— Այդ ի՛նչ երեխայութիւն է :

Հաջիի լեզուն բացուեցաւ : Նա իրան պաշտպան գտաւ :

— Այդ ասացէք, պարոն բժշկապետ , ի հարկէ, երեխայութիւն է, ապա ինչ է,— մրմրթաց նա խորին դժգոհութեամբ :

Ասլանը նայեց նրա ներկայացրած հաշուի վրայ եւ, ձեռքը մեկնելով դէպի նա, ասաց .

— Այդ կուժին դուք հինգ ղուրուշ գին էք նշանակել, ստացէք, եւ մի նորը գնեցէք :

Նա մեծ շնորհակալութեամբ ընդունեց :

— Տիրոջ օրհնութիւնը ձեզ հետ լինի , — ասաց նա խղճալի ձայնով : Ախար ես էլ դերդաստանի տէր եմ, իմ օգուտը այդպիսի բաներից է...

Ներքեւում ձիաները պատրաստ էին : Հաջի – Իսաղը, իր ստացած լիաձեռն բաւականութեան համար, այժմ աւելի քաղաքավարի դարձաւ. նա ինքը վեր առեց մոմը եւ, մեր առջեւից տանելով, առաջնորդեց մինչեւ պանդոկի բակը : Ծիծաղելի էր նայել այդ կիսամերկ ծերուկի վրայ, որը, միեւնոյն ժամանակ, թէ պանդոկի հարուստ տէրն էր եւ թէ նրա ստոր սպասաւորը :

Երբ վերջին մնայք – բարեւն ասացինք, Ասլանը հարցրեց .

— Ես մոռացայ ձեզանից հարցնել. դուք հա՞յ էք :

— Ոչ, պարոն բժշկապետ, ես բողոքական եմ :

ԻԹ.

ՏԱՐՕՆ

Ամբողջ գիշերը ճանապարհ գնալով , առաւօտեան լոյսի հետ բացուեցաւ մեր առջեւ Մուշի գեղեցիկ դաշտը , — պատմական Տարօնը : Իմ սիրտը թնդաց ուրախութիւնից : Որքան բաներ էր պատմել այդ դաշտի մասին Ասլանը, որքան ջերմ զգացմունքներով կապուած էր նա իմ հոգու հետ : Մեր առջեւը դրած էր մի հարթ, լայնածաւալ հովիտ, շրջապատած բարձր լեռներով : Սկսեալ ամենահին ժամանակներից, այդ հովիտը եղել է հանդիսարան ամենամեծ անցքերի, որ կատարուել են հայկական կեանքում :

Տարօն, ինչպէս քաղցր հնչում ես դու իմ ականջին, որքան սիրելի է ինձ քո անունը : Դու Հայաստանի հարաւային սահմանների վահանն էիր. քո վրայ զարկուելով, փշրւում էին Ասորեստանի զօրութիւնները. քո վրայ զարկուելով , խորտակւում էր Արաբացու կատաղութիւնը, եւ քո դաշտերը ողողւում էին թէ քո զաւակների եւ թէ քո թշնամու արիւնով :

Ես աչքերս դարձրի դէպի իմ ուղեկից Արփիարը : Ողելից երիտասարդը խորին յափշտակութեամբ, ինձ նման, նայում էր Մուշի գեղեցիկ դաշտի վրայ, կարծես թէ, սիրահարուած լինէր : Նրա խոշոր , խաժ աչքերը ձգտում էին միանգամից ամփոփել, միանգամից տեսութեան առնել լայնածաւալ տարածութիւնը : Նա դեռ երիտասարդ էր, թարմ երիտասարդ : Գուցէ դպրոցի նստարանից դեռ նոր էր բաժանուել : Գլխի մոյդ – շիկագոյն մազերը հիանալի գանգուրներով դուրս էին նայում մոխրագոյն գլխարկի տակից, որ ծածկում էր նրա սիրուն գլուխը : Նա աւելի կանացի դէմք ունէր, բայց գունաթափ, թախծալի դէմք : Գուցէ հայրենի աշխարհի տպաւորութիւնները խլեցին նրա երեսի գոյնը : Լուռ էր նա, չէր խօսում : Ինձ թւում էր, թէ նրան տիրում էր մի տեսակ ապշութիւն, մի տեսակ ինքնամոռացութիւն : Եթէ իր երկար կօշիկների խթաններով երբեմն մեքենաբար չխթէր իր ձիու կողքը, նրա ձին կը կանգնէր, որովհետեւ սանձը թուլացել էր նրա ձեռքում, իսկ մտրակը ընկել էր ձեռքից : Խեղճ տղայ, ինչեր էին անցնում նրա սրտից , ինչ բանի վրայ էր մտածում նա : Ասլանը խոստացաւ ասել ինձ, թէ ով էր նա, եւ այդ հետաքրքրութիւնը տանջում էր ինձ :

Մենք անցանք Հացիկ գիւղը, որ այժմ կոչւում է Խաս – Գիւղ : Նա դարձաւ դէպ ի ինձ այդ խօսքերով .

— Մեր պատմարաններից մէկը, Փաւստոսը , այդ գիւղի չորրորդ դարու բնակիչներին «կարճադատք» ածականը տուեց, որ նշանակում է կարիճների դաւակներ : Մեր այժմեան լեզւում կարճադատը չարաճճի բառի իմաստն ունի : Հին դարերում Հացիկի բնակիչները յայտնի էին իրանց անբարոյական բարք ու վարքով, մանաւանդ կանայքը : Մեր Յուսիկ կաթողիկոսի որդի Պապը մի հարճ ունէր, որը այդ գիւղիցն էր : Այն օրից անցել է տասն եւ վեց դար, բայց Հացիկի բնակիչները դեռ իրանց վարք ու բարքը չեն փոխել :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Այս ուղղութեամբ առեղծուած յառտեսութիւնը տակաւին չէ մեղմացած :

Միջազգային մամուլը եւ կիսապաշտօնական շրջանակները գրեթէ միաձայնութեամբ կը յայտարարեն թէ Մաքմիլլըն ճամբորդութիւնը ձախողութիւն մը եղաւ : Ընդհակառակն, վարչապետը կը մտածէ թէ տակաւին կարելի է « բան մը ընել» : Իր արտասանած բոլոր ճառերուն մէջ ան շեշտը կը դնէ բանակցութեան եւ խաղաղութեան վրայ : Այս է պատճառը, որ հաւանական կը թուի Խրուշչեւ–Մաքմիլլըն վերջին հանդիպում մը :

Անգլիոյ Վարչապետը ամէն ճիգ պիտի թափէ որպէսզի խորհրդային իր պաշտօնակիցը ընդունի նախապատրաստական ժողովի մը արեւմտեան առաջարկը՝ Մեծերու հանդիպումէն առաջ :

Միւս կողմէ, Ռոստովի մէջ արտասանած «ընտրական» ճառի մը մէջ Ա. Միկոյեան յայտարարեց .— Եթէ Արեւմտեանները մերժեն Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքել, Խ. Միութիւնն ու ընկերվարական միւս երկիրները խաղաղութեան դաշինք մը պիտի կնքեն Արեւելեան Գերմանիոյ հետ : Օրինաւոր համաձայնութիւն մը պիտի ըլլայ ան եւ մեծապէս պիտի նպաստէ խաղաղութեան :

× Անգլիոյ նախկին Վարչապետ Իտըն յայտարարեց թէ Արեւմուտքը չի կրնար հրաժարիլ Պերլինի իր խարխսներէն : Միջազգային ներկայ կացութիւնը շատ ծանր է, ըսաւ ան, բայց յանկարծահաս չէ : Բոլոր Արեւմտեանները համաձայն են Ատլանտեան Ուխտի եւ Պերլինի վերաբերեալ իրենց քաղաքականութեան մէջ :

Անդրադառնալով ոչ–յարձակողական դաշինքի հարցին, Իտըն ըսաւ .— Նոր դաշնագիր մը առաջարկուեցաւ Անգլիոյ, Ռուսերուն կողմէ : Չեմ կրնար մտածել թէ իմ երկիրս կրնայ ընդունիլ նման դաշինք մը, մինչ ներկայ սպառնալիքը տակաւին կը մնայ Պերլինի վերեւ : Ատլանտեան Ուխտը միացեալ պէտք է մնայ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԽԼՄԱՍԵԱՆ ԵՐՐԵԱԿԸ որ ծանօթ է արդէն Փարիզի գեղարուեստական շրջանակներուն, կը ներկայացնէ իր նոր ստեղծագործութիւնները .—

« Արեւելեան Աշխարհը մանրանկարներով » :

Կազմակերպութեամբ՝ Մառի–Քլէռ հաստատութեան եւ բարձր հովանաւորութեամբ Լիբանանի դեսպան՝ Պ. Մուսա Մուպառաքի : Ցուցահանդէսին պաշտօնական բացումը Մարտ չորսին : Բաց է ամէն օր բացի կիրակիէ եւ երկուշաբթիէ ժամը 10էն 18 :

(10, Րիւ տը Ռոմ) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Նորայր Սահաթճեան եւ Օր. Պէատրիս Սահաթճեան ներկայիս կը փութան իրենց սրտագին շնորհակալութիւնը յայտնել բոլոր այն յարգելի անձերուն, որ յուղարկաւորութեան մասնակցելով, այցելութեամբ, հեռագրով եւ նամակով հաճեցան ցաւակցութիւն յայտնել իրենց տարաբախտ քրոջ՝ ողբացեալ

ՕՐ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Բ. Տպագ., յաւելեալ եւ ճոխացեալ
Քառասնամեակի առթիւ
Զարդարուած բազմաթիւ նկարներով
Մեծադիր 684 էջ, կազմուած :
ԳԻՆ 4000 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարի ծախքով 4·350 Ֆր. :
Դիմել՝
Գրատուն՝ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ս. Մուրատեան վարժարանի աշակերտութեան կողմէ :
Ապրիլ 3, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին
Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Պոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, Շաբաթ (7 Մարտ), ժամը 21ին :

Ղեկավարութեամբ Պ. ՆԱԲՈԼԷՈՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ :

Կարտանի Նոր Սերունդի Թատերախումբը կը բեմադրէ՝

Զուարթ օփերէթ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Ստիպողաբար կը փնտռուի երիտասարդ Հայուհի մը, կրթուած, հայախօս որ ընտանիքի մը մէջ (Պրիւսէլ) զբաղի միայն երեք երախաներով (մէկը դպրոց կ'երթայ, միւս երկուքը՝ 3ուկէս եւ մէկուկէս տարեկան) : Տնական ոչ մէկ աշխատանք : Բնակութիւն, ուտելիք եւ ամսական 15000 Ֆր. Ֆրանք :

ԴԻՄԵԼ ԱՆԶԱՄԲ Թերթիս վարչութեան :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

28ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Շրջանին երէցներու, Արենոյշներու, Արիներու եւ Գայլիկներու կողմէ, եւ մասնակցութեամբ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպութեանց :

Կիրակի, Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին :

Centre Marcelin Berthelot
28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7
Métro : Invalides

Հայկական պարեր եւ երգեր, սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ եւ խաղեր :

Կը ներկայացուի ֆրանսերէն՝
« ԾԱԽՈՒ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ »
Զաւեշտը եւ հայերէն՝
« ԱՆԶՐԵՒՈՏ ԳԻՇԵՐ ՄԸ
եւ «ՓՐՕՖԷՍԷՕՐԻՆ ԳԻՏՍԸ »

կատակերգութիւնը Արիներու եւ Արենոյշներու կողմէ :

Առաջին անգամ ըլլալով «Պարսկական պազարին մէջ», պալէ սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ :

Ցուցադրութիւն, պիւֆէ :

Մուտք 500 եւ 300 ֆրանք :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 26–ին, կէս օրէ վերջ, Սալոն Մազընոյի մէջ, (Րիւ տ'Օպանեը) :

Նախաձեռնութեամբ Կ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն :

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

4 Մարտ, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Սալ Շոփէնի մէջ :

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Չորրորդ պտոյտ, Հայ գրականութեան պարտէզին մէջ :

ՄԵՐ ՍԻՐՈՅ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԸ :

Տոմսերը՝ 300, 400 եւ 600 ֆր. :

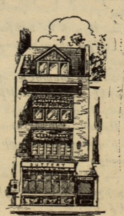
Կը ծախուին գրատուններ .— Հ. Բալուեան, Մ. Պարսամեան :

Երեկոյթը կը սկսի ճիշդ ժամը 9ին եւ կը վերջանայ ժամը 11·15ին :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ
Նոր հասցէն է՝
Hôtel Majestic
Avenue Kleber (métro Kleber)
(Մուտք՝
23, Rue La Perouse
Հեռաձայնի թիւը կը մնայ նոյնը՝
KLE. 22-05

Գրասենեակը փակ է կէսօրէ վերջերը եւ մարդ չընդունիր :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՐՏ

MARDI 3 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8334 — 35E ME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4235

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏՈՎ

Ճիշդ է, որ Մաքմիլըն դէպի Խորհրդային Միութիւն կատարած իր ճամբորդութեամբ կարեւոր յաջողութիւն մը չարձանագրեց : Սակայն իր առաքելութիւնը առիթ մը ընծայեց դաշնակիցներուն, որ աւելի մօտէն եւ ճշգրիտ կերպով ծանօթանան Կրեմլինի վարիչներու մըտայնութեան եւ նպատակներուն :

Վէճի առարկայ հարցերուն շուրջ պատուաւոր լուծումի մը յանգելու մասին բաբեմ՛ս մարդոց տածած յոյսերը ի դերեւ ելան :

Խրուշչեւ իր ամբարտաւան կեցուածքով եւ ռազմաշունչ ճառերով անգամ մը եւս եկաւ հաստատելու թէ Խորհրդային Միութիւնը ո՛չ մէկ զիջում կ'ուզէ ընել Պերլինի եւ Գերմանիոյ խնդրին շուրջ : Ո՛չ մէկ յետս կոչում՝ Նոյեմբեր 27ի իր առաջարկէն, որ հակառակ Անաստաս Միկոյեանի Ամերիկայի մէջ ըրած հաշտարար յայտարարութեանց, կը պահէ դեռ իր վերջնագրի հանգամանքը :

Ի վերջոյ ո՞ւր կ'ուզէ հասնիլ Խորհրդային Միութեան մենատէրը :

Այս հարցումն է, որ կ'ուղղեն դաշնակից դիւանագէտները, որոնք Խրուշչեւի ընթացքին մէջ կը նշմարեն համաշխարհային նոր պատերազմի մը նախանշանները :

Անցնող տարուան ընթացքին գիտութեան զանազան ճիւղերուն, մանաւանդ պէս հիւլէական զէնքերու կատարելագործման մարզին մէջ ձեռք բերուած ու- շագրաւ յաջողութիւնները մեծապէս շփացուցած են Կրեմլինի վարիչները, որոնք այժմ աւելի յոխորտանքով կը խօսին, աւելի անհաշտ եւ անզիջող դիրք կը բռնեն :

Ի զո՛ւր է, որ Անգլիոյ վարչապետը հրապարակով կ'ոգեկոչէր անցեալի լուսաւորները, Սթալինն ու Չըրչիլը, Խորհրդային Միութեան եւ դաշնակիցներու զէնքի եղբայրակցութիւնը՝ յանուն ազատութեան՝ ընդդէմ Հիթլերի բռնատիրութեան եւ աշխարհակալական ձըգտումներուն :

Մաքմիլըն չուզեր յիշել, որ Սթալին 1939 Օգոստոս 23ին Մոսկուայի մէջ դաշինք էր կնքած Նացի Գերմանիոյ հետ՝ դաշնակից պետութիւնց քթին տակ : Դաշինք, որով Հիթլեր կ'ապահովէր իր թիկունքը արեւելքէն՝ ամբողջ ուժով յարձակելու համար Լեհաստանի եւ արեւմուտքի դաշնակից երկիրներուն վրայ :

Մեծն Բրիտանիոյ դիւանագէտ նախարարապետը կ'ուզէր հասկնալ, որ 1941 Յունիս 22էն մինչեւ 1945 Մայիս 8 եւ մինչեւ Հիրոշիմայի հիւլէական ռումբը տեւող «զէնքի եղբայրակցութիւնը» բացառիկ երեւոյթ մըն էր միայն : Պարագայական զինակցութիւն մը, որմէ օգտուեցան երկու կողմերն ալ՝ ջախջախելու համար ռազմապաշտ Գերմանիան :

Խորհրդային Միութիւնն է, որ առաւելագոյն չափով օգտագործեց դաշնակիցներու միահամուռ ջոհողութեանց գնով շահուած յաղթանակը : Շահագործեց ներկայացած անյուսալի առիթը՝ քաղաքակիրթ Եւրոպայի մէջ իր դիրքերը ամրապնդելու համար : Կարեւոր քայլեր առաւ դէպի «համաշխարհային յեղափոխութիւն», որ կը մնայ իր հիմնական ծրագիրը : Եւրոպայէն վերջ ցանցերը տարածեց մինչեւ Մայր Արեւելք, իր ազդեցութեան ենթարկելով հսկայ Չինաստանը : Ու փորձեր կատարեց Մերձաւոր Արեւելքի, ինչպէս նաեւ Ասիոյ եւ Ափրիկէի ժողովուրդներուն մէջ իր հմայքը տարածելու համար :

Միացեալ ճակատով է միայն, որ ազատ աշխարհի ժողովրդավար երկիրները պիտի կրնան սանձ մը դնել Մոսկուայի բռնատիրական քաղաքականութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԼԱՅՓՑԻԿ Կ'ԵՐԹԱՅ

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ ՄԱՔՄԻԼԸՆԻ ՀԵՏ

●

ՄԻԿՈՅԵԱՆ — ՄԵՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՉՈՒԶԵՐ

Ա. Միկոյեան եւ Կրոմիքօ Շաբաթ օր, գացած էին Լենինկրատի օդակայանը՝ դիմաւորելու համար Անգլիոյ վարչապետը : 48 ժամուան «առանձին» պտոյտէ մը յետոյ, Մաքմիլըն դարձեալ կը գտնուէր քաղաքական շրջանակներու մէջ :

Առիթէն օգտուելով, Անգլիոյ Վարչապետը կարգ մը բացատրութիւններ ուղեց Միկոյեանէ, իր վերջին ճառին շուրջ. — Շատ լաւ է որ հոս էք, Պ. Միկոյեան, ըսաւ ան, որովհետեւ լսեցի թէ ճառ մը խօսած էք ուր կը քննադատէք բանակցութիւնները վարելու մեր եղանակը ... ըսած եմ, որ ես այստեղ չէի եկած բանակցելու համար, այլ՝ պիտի փորձէի մեր տեսակէտը ներկայացնել եւ միաժամանակ հասկնալ ձեր կարծիքը... Կը կարծեմ թէ մեր խօսակցութեանց նպատակը անմիջական եզրակացութեան մը հասնիլ չէ, այլ անոնք պէտք է օժանդակեն միջազգային բանակցութիւններու, որոնք տեղի պիտի ունենան մօտիկ ապագային : Ես համոզուած եմ որ վտանգաւոր այն կացութիւնը՝ ուր կը գտնուինք, առանց խօսակցութեանց չի բարելաւուիր :

Իր կարգին Ա. Միկոյեան յայտարարեց. — Մեր կառավարութիւնը պատերազմ չուզեր : Կը կարծեմ թէ պատերազմ չուզեր նաեւ անգլիական կառավարութիւնը : Տըլըսի եւ Այզընհաուըրի հետ ունեցած խօսակցութիւններուս ընթացքին, երկուքն ալ ըսին թէ ամերիկացի ժողովուրդը պատերազմ չուզեր : Անգլերէնի մէջ բացատրութիւն մը կայ. — ապրիլ եւ ձգել որ ապրին. ահաւասի՛կ մեր նշանաբանը՝ խաղաղ գոյակցութեան համար :

Լենինկրատի քաղաքապետը ճաշ մը տըւած էր ի պատիւ Անգլիոյ վարչապետին, ուր տեղի ունեցան խօսակցութիւններն ու կարծիքի փոխանակութիւնները : Տեսակ մը «չորսերու» ժողով, մասնակցութեամբ՝ Մաքմիլընի, Լոյտի, Միկոյեանի եւ Կրոմիքօյի :

Միւս կողմէ, մինչ Մաքմիլըն եւ Միկոյեան քաղաքը կը պտտէին, Արտաքին երկու նախարարները՝ Լոյտ եւ Կրոմիքօ մօտ երկու ժամ գլուխ – գլխի խօսակցութիւն ունեցան :

Անգլիոյ Վարչապետն ու Արտաքին նախարարը խանդավառ ընդունելութեան արժանացան Լենինկրատի մէջ, ուրկէ Մոսկուա մեկնեցան Կիրակի իրիկուն : Մոսկուա գացին նաեւ Ա. Միկոյեան եւ Կրոմիքօ :

Մաքմիլըն վերջին հանդիպում մը եւս պիտի ունենար Խրուշչեւի հետ, երկուշաբթի կէսօրէ ետք :

Մինչ այս մինչ այն, խորհրդային մամուլի «Թասս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Խրուշչեւ Լայփցիկ (Արեւելեան Գերմանիա) պիտի երթայ չորեքշաբթի կամ հինգշաբթի :

Պաշտօնական բացատրութիւնը այն է թէ Փանքովի կառավարութեան հրաւէրով Խրուշչեւ կ'երթայ, Լայփցիկի տօնավաճառը այցելելու համար :

Այսուհանդերձ, քաղաքական կարգ մը շրջանակներու կարծիքը այն է, թէ Մոսկուա խաղաղութեան դաշինք մը պիտի կնքէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ, իր ունեցած իրաւասութիւնները Փանքովի կառավարութեան յանձնելէ առաջ :

Համայնավարները կը փորձեն հերքել այս պարագան, յայտարարելով թէ խաղաղութեան դաշինք մը այդքան արագ չի կնքուիր :

Ամէն պարագայի մէջ, Խրուշչեւ – Ուլպրիխտ խօսակցութիւնները նախապատրաստական աշխատանք մը կը նկատուին՝ Արեւելեան Գերմանիան «գերիշխան» հանրապետութիւն մը հռչակելու համար :

«Ջիղերու պատերազմ»ը նոր թափ կը ստանայ այս ձեւով, ինչպէս կը հաստատէ միջազգային մամուլը :

Վերջապէս, Լայփցիկէն հասած լուրերու համաձայն, Մոսկուա վերադառնալէ առաջ Խրուշչեւ Լեհաստան պիտի երթայ, ներկայ ըլլալու համար համայնավար կուսակցութեան համագումարի բացման որ նախատեսուած է Մարտ 10ին, Վարշաւայի մէջ :

ԹԻԹՕ-ՆԱՍԸՐ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

ՈՉ ԱՐԵՒԵԼՔ, Ո՛Չ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

×

Մարեշալ Թիթոյի եւ Նախագահ Նասըրի խօսակցութիւնները վերջացան Շաբաթ օր, Հալէպի մէջ, ուր հրապարակուեցաւ նաեւ պաշտօնական զեկոյց մը : Երկու նախագահները կը յայտարարեն թէ պիտի աշխատին անհետացնել գաղթատիրութիւնն ու արտաքին որեւէ ձեւի տիրապետութիւն՝ իրենց երկիրներուն մէջ :

Միաժամանակ Ա. Մ. Հանրապետութիւնն ու Եուկոսլաւիա կոչ կ'ընեն՝ որ պէտք դադրին հիւլէական եւ ջրածին փորձերը, պաղ պատերազմը եւ ուժի քաղաքականութիւնը :

ՄԱԿին մեծ դեր մը վերապահուած է, կը յայտարարեն Թիթօ եւ Նասըր, միջազգային հրատապ հարցերը խաղաղութեամբ լուծելու եւ թերաճ երկիրներուն առանց քաղաքական պայմանի տնտեսական օժանդակութիւն մը բերելու տեսակէտէն :

Եուկոսլաւիա եւ Ա. Մ. Հ. պիտի գործակցին, բոլոր մարզերու մէջ, կ'եզրակացնէ հրապարակուած զեկոյցը :

Երկու նախագահները Հալէպէն գացին Լաթաքիա, ուր Նասըր ճառ մը արտասանեց, փառաբանելով Թիթօն, «Արաբ եւ Եուկոսլաւ ժողովուրդներու մեծ բարեկամը», որ միշտ պաշտպանած է արաբական արդար դատը :

Մարեշալ Թիթօ իր կարգին ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ ափրիկեասիական երկիրներու մէջ կատարած իր շրջապտոյտը քաղաքավարական բնոյթ չէր կրեր միայն, այլ՝ փորձ մըն էր զանազան երկիրներու միջեւ կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալու համար : Եուկոսլաւ նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց արաբ ժողովուրդին, բարեկամական անկեղծ զգացումներուն համար՝ որոնք արտայայտուեցան իր այցելութեան ընթացքին :

Թիթօ մեկնեցաւ Սուրիայէն դէպի Յունաստան, ուր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ յոյն պարագլուխներու հետ :

× Գահիրէի մէջ ստորագրուեցաւ անգլօեգիպտական ելմտական համաձայնագիրը, երկու երկիրներու յարաբերութիւնները կանոնաւոր ճամբու մէջ դնելով : Ինչպէս ծանօթ է, 1956ի Սուէզի միջադէպէն ի վեր յարաբերութիւնները խզուած էին Լոնտոնի եւ Գահիրէի միջեւ :

—o—

ԱՄՍՈՒԱՆ ՄԱՐԴԸ՝ ԱՆԱՍՏ. ՄԻԿՈՅԵԱՆ

Մամուլի եւ լրագրողներու կարծիքներու միաձայնութեամբ «Ամսուան մարդը» նշանակուած է Խ. Միութեան փոխվարչապետը՝ Անաստաս Միկոյեան : Այս առթիւ նոյնիսկ սալեր պատրաստուած են Միկոյեանի նկարով (աքթիւալիթէ սօ – սիօն) :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Կարդինալ Աղաջանեան անդամ նշանակուեցաւ Եկեղեցական Արտակարգ Գործերու Ս. Ժողովին :

Այսուհետեւ, իր այդ բարձրագոյն եւ նոր հանգամանքովն ալ կատարելիք առաքելութիւնը Մայրագոյն Արեւելքի մէջ, կարծուածէն շատ աւելի մեծ կարեւորութիւն եւ տարողութիւն կրնայ ստանալ :

Հայ Հայրապետին այցելութիւնով, Վատիկանի առաջին բարձրաստիճան եւ պատասխանատու ներկայացուցիչն է որ Ֆորմոզա կ'երթայ : Շաբաթ մը պաշտօնական հիւր ազգայնական կառավարութեան, կզզիին գլխաւոր քաղաքները այցելելէ ետք, Մարտի առաջին օրերուն Կարդինալը երկարօրէն պիտի տեսակցի նախագահ Չան Քայ Չէքի հետ :

Պապին փոխանձնուիրակը Թայփէ հասաւ Փետրուար 24ին : Բացառիկ այցելուին պատկան պատիւները մատուցանելու համար, օդակայանը Կարդինալին ընդառաջ գացած էին՝ արտաքին գործոց նախարար Պ. Հուանկի, մայրաքաղաքին դիւանագիտական մարմինը, եկեղեցական կազմը առաջնորդութեամբ Արք. Գեր. Ժօզէֆ Քուոյի, եւ բազմաթիւ պատուիրակութիւններ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ. փառաւոր ընդունելութեան մը արժանացաւ Կիպրոսի մէջ : Խանդավառութիւնը այնքան մեծ էր որ պատշգամ մը փլաւ իր վրայ համախըմբուած բազմութեան ծանրութենէն : Յունաստանի մէջ ալ խանդավառ ցոյցեր տեղի ունեցան : Ս. Յովհաննէս եկեղեցիին առջեւ համախմբուած ժողովուրդին՝ Մակարիոս Արք. ըսաւ. — Եղբայրներ, ձեր գլուխը բարձրացուցէք եւ ուրախացէք, Կիպրոսը ազատ է : Բարեկամութեան ձեռքը երկարենք բոլորին, մանաւանդ թուրք համայնքին » :

100 ՄԻԼԻՈՆ Ռուսեր քուէարկեցին Կիրակի օր իրենց ներկայացուցիչները նշանակելու համար իրենց հանրապետութեանց մէջ : Պիտի ընտրուէին 1.800.00 անձեր, գերագոյն խորհուրդի եւ տեղական խորհուրդներու համար : Մնացեալ վեց հանրապետութեանց համար (Վրաստան, Ազրբէյջան, Լիթուանիա, Քըրկըզ, Հայաստան, Էսթոնիա) ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Մարտ 15ին : Թեկնածուներու 1/3ը կիներէ բաղկացած էր : Լենինկրատի մէջ վարչապետ Մաքմիլըն ալ քուէատուփ ներկայացած է եւ քուէարկած, բայց կը կարծուի թէ իր քուէն նկատի չէ առնուած : Իրեն կ'ընկերանար Անաստաս Միկոյեան :

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրութեանց համար Աւստրի մէջ կրկին կը ներկայանայ Կի Մոլէ եւ այս առթիւ բուռն պայքար մը բացուած է համայնավարներու դէմ որ կը շահագործեն գերման համայնավար թերթին գրպարտութիւնները (տես «Յառաջ» Փետրուար 28) : Կի Մոլէ որ այս զրպարտութիւններէն ի վեր համակրանքի եւ վստահութեան հազարաւոր նամակներ կը ստանայ, ապարէզ կը կարդայ նաեւ «Իւմանիթէ»ին հարցնելով. — Պատրաստ էք ձեր հաշւոյն առնելու գերմանական թերթին ամբաստանութիւնները : Գիտէք որ կը ստեն : Դո՞ւք ալ պիտի ստէք : Եւ ձեզի ապարէզ կը կարդամ, պիտի համարձակի՞ք գրելու թէ գերութեան 22 ընկերներս հրացանազարկ ընել տուած եմ պարզապէս ազատագրումս արագացնելու համար :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

"ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ"

(Դիտուած՝ Ազգային տեսանկիւնէն)

Մայլյումը՝ Տաւրոսեան կատարներն ի վեր, նոյնիսկ միջօրէի տօթին ու շընչահեղձ, ողեւորիչ է, անտարակոյս։ Երբ մանաւանդ՝ բարձունքէ բարձունք, — ինչպէս կը նկարագրէ Կ. Փօլատեան — համայնապատկերը կ՚ընդլայնի, կը պայծառանայ, գոյն ու երանգ կը փոխէ։ Ու վերեւը՝ երկինքը կամար կը կապէ՝ կապոյտ պաստառի մը նման։

Կը խորհիմ թէ՝ գրագէտին մտապատկերին մէջ զուգորդուած են Արմէնը (վէպին հերոսը, որ, Պոլսոյ մէջ ուսումը աւարտելէ վերջ, հայրենի գիւղ կը վերադառնայ երազներու թեւերով) եւ այն «Արմէնները», որոնք յաջորդական երկու սերունդներու պատկանեցան ու փորձեցին նոյն այդ վերելքը՝ հայրենի կատարներն ի վեր...։ Բայց, վէպին հերոսին նման, «հասնելու մօտ», անակնկալ կերպով դէմ յանդիման եկան սպառազէն ոսոխին հետ...

Մանրամասնութիւննե՞րը վէպին յաջորդական դրուագներուն։

Մեկնակէտը, սակայն, ուրկէ ճամբայ է ելած Կ. Փօլատեան՝ իր տիպարը հասցնելու համար առաջադրուած ելքին, զինք ու մեզ եւս տրամաբանօրէն պիտի տանէր այն արմատախիլ բազմութիւններուն, որոնց պարտադրուեցաւ թողուլ սեփական երդիկները, ինչպէս եւ՝ նիւթեղէն արգասիքները բազմադարեան անցեալի մը, եւ, սոված ու հետիոտն, քաշկռտուե՛լ անծայրածիր տարածութիւններու երկայնքին՝ իրենց արիւնովը ներկելով հայրենի գետեր եւ, չարան առ չարա՛ն, դիակակոյտերու վերածուելով Եփրատի ակունքներէն մինչեւ հեռակայ ու տամուկ աւազներուն վրայ Միջագետքի...

Վէպին ամէնէն սրտառուչ՝ այլեւ ամէնէն դժնդակ բաժինը կը կազմեն, անշուշտ, անօրինակ այդ Եղեռնին սրտաճմլիկ դրուագները, — որոնք տրուած են այնքան կենդանի եւ, տարաբախտօրէն, այնքան ճշգրիտ, եւ որոնք, սակայն, հակառակ իրենց ահաւորութեան, մանրանկարն իսկ չեն իրական ու ամբողջական ողբերգութեան...։

Մահապարտ այդ բազմութիւններուն միջեւ, որոնք կ՚օրօրուին պապղուն աւազուտին վրայ, վիպագիրը անտեսած չէ նաեւ կմախատիպ չարքը տղոց։ Այն սերունդը, որ «մանկութիւն չունեցաւ» եւ որուն նախորդները եւս «մոխիրներուն վրայ ծնան եւ աւերակներէն քալեցին»...

Ինչ որ, սակայն, առաւելապէս խռովիչ է եւ, միանգամայն, դառնօրէն տպաւորիչ, այն ազդուն տղեկն է, որուն ստուերին ներքեւ թաքնուած է, կ՚ենթադրեմ, նոյնինքն հեղինակը, — որբացած մը՝ ինքը եւս...։

Անձնական հոգեւկիչ ողբերգութիւն մը վերյիշելու այս յանձնառութիւնը, որ կամքի ուժգնութեան վկայութիւն մըն է, ուզեցի մատնանշել, որովհետեւ Կ. Փօլատեան իր տարաբախտ սերունդին այն տիպարներէն է, որոնք, իրենց սիրտերը անողոք կերպով սեղմած իրենց ափերուն մէջ, կը յամառին, դե՛ռ, չբաժնուիլ այդ եղերական անցեալէն, եւ մտքին ու հոգիին կը շարունակեն մնալ հոն՝ ցեղին ողբերգութեանը մէջ իսկ փնտռելով անոր վերընձիւղման սերմերը...։

Իր վէպերուն մէջ — «Արեւելքի Տղաքը»էն եւ «Կը Հրաժարիմ Հայութենէ»էն մինչեւ անապատներու մէջ թեւաբեկ «Արծիներ»ն իր, — ցեղային աննկուն ոգիի մասին միեւնոյն անխախտ հաւատքըն է, զոր գրագէտը սրտառուչ ու նաեւ խրախուսիչ ու վարակիչ կերպով ի յայտ կը բերէ։

Այդ հաւատքը լաւեան հակադրութիւն մըն է այն նահանջական ոգիին, որ երեսնամեակ մը առաջ մտաւ մեր գրական շրջագիծէն ներս, — հետեւանք՝ ցեղին յատկանիշերուն մակերեսային ճանաչումին։

Այս պարագան ազգային տեսակէտէ աւելի եւս կ՚արժեւորուի, եթէ նկատի ունենանք թէ՝ Կ. Փօլատեան, իր այդ հաւատքին հասցնելու համար անհրաժեշտ տարազը, կը կարօտէր, անպայման, երէկի իբրեւ թէ «նահանջող» հայութեան մէջ եւս այսօր վերյայտնուած տեսնելու նոյն հաւատքն ու զայն արծարծող ոգին։

Հասկնալի է, ինքնին, որ վէպին գրական կողմերուն ամէնէն յատկանշականը յստակ ճանաչումն ու նաեւ յստակ բնորոշումն է այն շաղախին, որով հեղինակը ուզած է «Արմէններու» հարազատ կերպարը վերակերտել։

— «Արծիւները մեռան, պէտք է ապրի արծուիկը»։

Իր էութեամբ քիչ մը ռոմանթիկ եւ իր ձեւին մէջ քիչ մը հռետորական այս նախադասութիւնը, որուն վերապահուած է վէպին վերջին տողը ըլլալու առաւելութիւնը, գրականութեան շրջագիծէն դուրս հանգանակ մըն է ազգային։ Կամք մը՝ յարատեւ գոյութեան։ Կիրք մը՝ հազար հեղ արիւնած, բայց հազար հեղ վերյայտնուած։ Կամ՝ «Ե՛րգ մը, — կ՚անդրադառնամ վէպին սկզբնաւորութեան, — հին երգ մը, որ վերադարձած է իրեն (Արմէնին)։ Կը պատկանէր անբացատրելի խորհուրդներու խումբին։ Տարօրինակ բան մը։ Յուզիչ նուագ մըն էր, գգլխիչ ձայն մը, որ կ՚արձագանգէր իր մէջ։ Վստահ էր որ ան կը ծնէր իր մէջէն, իր ամենամտերիմ, ամենախորունկ էութենէն։ Բայց, իրեն այնպէս կը թուէր թէ կուգայ հեռուներէն, մոռցուած յիշատակի մը նման։ Նոյն մշուշներուն մէջ պարուրուած, նոյն քաղցրութեամբ օծուն»։

Տխրեցուցիչ է խորհիլ, որ նաեւ այսօր այդ Երգը երազ մը ու պայքար մըն է միանգամայն...

Հայ գրականութիւնը, եթէ կոչուած է հարազատ արտայայտիչը ըլլալու մեր ժողովուրդին խռովքներուն ու ձգտումներուն, սրբազան պարտաւորութիւնն ունի «մշուշներով պարուրուած» այդ երգը վերածելու համազգային համերգի մը՝ խըրախուսուած այն միւս հաւատքէն, որ դարերէն կուգայ ու կը վկայէ թէ օրհասական Հայերը «հզօրագոյնս կռուին»...։

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

"ՓՐՕ ԱՐՄԵՆԻԱ"Ն ԵՒ ԻՐ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԸ

ՆՊԱՏԱԿԸ

1900 Նոյեմբերին, Փարիզի մէջ լոյս կը տեսնէ, ֆրանսերէն երկշաբաթաթերթ մը, Փրօ Արմէնիա։ Նպատակ՝ պաշտպան կանգնիլ Հայ ժողովուրդին եւ իր դատին, Համիտեան ոճրագործութեանց դէմ։

Առաջին առիթով, «Փրօ Արմէնիա»յին հովանաւոր եւ աշխատակից կը դառնան՝ Ֆրանսայի շողշողուն դէմքերէն՝ Ժորժ Քլեմանսօ, Փռէսանսէ, Ժան Ժոռէս, Անաթոլ Ֆրանս, իրենց հետ ունենալով Տը Ռոպերթի, Ֆեռռի, Վանտերվելտ, եւն.։ Խորապէս մարդկայնական բանաստեղծ մը, Փիէռ Քիյեառ, կ՚ըլլայ թերթին խմբագիրը։

Փրօ Արմէնիա իրեն սկզբունք կ՚ընտրէ՝ չունենալ վէճ ու պայքար Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող որեւէ ժողովուրդի հետ։ Կամ ասոնցմէ որեւէ մէկուն՝ դաւանած կրօնքին հետ։ Թերթը պիտի ըլլայ ախոյեանը՝ իրաւունքի եւ արդարութեան, ընդդէմ Օսմ. Կայսրութեան, հոգ չէ թէ ով ըլլար՝ անիրաւեալը։ Բայց ան պիտի խօսի ու գործէ՝ ամէնէն աւելի Հայուն ի նպաստ, որովհետեւ Հայն է, որ է ամէնէն անիրաւուածը, այդ դժոխք երկրին մէջ։

Այս թերթին առաջին թիւին մէջ իսկ, Քլեմանսօ կը խարանէ «քրիստոնեայ» մեծ պետութիւնները — եւ ասոնց կարգին, ամէնէն առաջ Ֆրանսան, — որ ազատ ձգած են խելագար ոճրագործը՝ Սուլթան Համիտը։

Խմբագիրը՝ Փիէռ Քիյեառ, Հայաստանի դժբախտութիւններուն առաջին պատասխանատուն կը նկատէ Սուլթան Համիտը անձնապէս։ Պատասխանատու կը նկատէ նաեւ մեծ պետութիւնները, անոր համար որ կը թերանան տարրական ապահովութիւն մը հաստատելու այդ դժբախտ երկրին մէջ, չպարտադրելով գործադրութիւնը արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող դաշնագրերու։

Քիյեառ կոչ կ՚ընէ ազդեցիկ մարդոց, որպէսզի անոնք — իրենց անհատական թէ խմբական անտարբերութեամբ — չդառնան մեղսակիցը Սուլթան Համիտի, ու նաեւ՝ իրենց շահախնդիր կառավարութիւններուն։

Ֆրանսիս տը Փրեսանսէ կոչ կ՚ուղղէ, որ Հայերը ազատութեան իրենց դատը, նախ իրենք իրենց վստահին. եւ յետոյ միայն, զիրենք հասկցող ու իրենց համակիր արդարասէր օտար տարրերու։

Բայց երբեք չվստահին այդ Դատը՝ «Սուլթանին կամ Ցարին»։

Ուրիշ տեղ մըն ալ Քիյեառ կը գրէ.—

«Միայն Սուլթան Համիտի երեսը չէ որ արիւնոտ է։ Ուրիշ ժողովուրդներու առաջնորդներ ալ պժգալի են դարձած, անմեղ մարդոց արիւնը՝ իրենց ձեռքին ու դէմքին»։

Դրօշակ, իր յաջորդական թիւերով, կը շարունակէ տալ հակիրճ ու յատկանշական մէջբերումներ, ազնուական մարդոց խղճի – ձայն՝ այս թերթէն։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը — ազգային ոգի ու նուիրում ունեցող այլ տարրերու կամ անհատներու հետ — կրցաւ կազմակերպել փոքրիկ փաղանգ մը մարդոց, որոնք իրենց երկիրներուն մէջ եղան՝ յօժարակամ ախոյեանները Հայուն Դատին — յանուն իրաւունքի ու ազատութեան, յանուն մարդկայնական ազնուագոյն սկզբունքներու եւ զգացումներու։

Փրօ Արմէնիա, յաջորդական թիւերէն մէկուն մէջ, ջերմ շնորհակալութիւն կը յայտնէ միջազգային յարգանք վայելող անձերու, որ այս հրատարակութեան առթիւ խնդակցութիւն են յայտնած, իրենց աշխատակցութիւնն ու աջակցութիւնն են խոստացած։ Շնորհակալութիւն կը յայտնէ բազմաթիւ թերթերու, որ գնահատութեան ու քաջալերութեան խօսք են ունեցած։ Եւ վերջապէս, շնորհակալութիւն կը յայտնէ «մասնաւորապէս հայ մամուլին», եւ կ՚աւելցնէ.— «Մեզի բարեկամ Հայերը — որքան ալ անձնաւորութեան ու գործելակերպի խնդիրներու մէջ՝ իրարու դէմ — բոլորն ալ իրարու հետ համաձայն գտնուեցան «գնահատելու եւ քաջալերելու համար մեր այս թերթը»։

Հայը, իր դառնագոյն յուսալքումներուն մէջ անգամ, սիրով եւ երախտագիտութեամբ յիշած է՝ իրեն իսկական բարեկամ այս անձերը. ու նաեւ՝ այնքան շատ ուրիշներ։

Դրօշակի Բ. հատորին մէջ, խոր կըսկիծով արձանագրուած է մահը պետական երկու մեծ մարդոց՝ Կլատսթընի եւ Ճէյմս Կրայսի, — երկուքն ալ բարեկամ ու ջատագով Հայաստանի դատին, ու նաեւ՝ բոլոր արդար դատերու։

Հայ ժողովուրդը անկեղծօրէն կը գնահատէ նաեւ անոնք, որ այսօր ալ ձեւով մը կը շարունակեն բերել իրենց աջակցութիւնը՝ յօգուտ Հայուն եւ իր դատին։

×

Այս արժէքաւոր հրատարակութեան եւ անոր բովանդակութեան մասին աւելին գիտնալ փափաքողներ՝ հրահանգիչ շատ նիւթ կրնան գտնել, «Դրօշակ»ներու Բ. հատորին մէջ։

Յ. ԽԱՇՄԱՆԵԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ

94.— Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքի ընտրութիւնը Միաբանական ընդհանուր ժողովի կողմից պաշտօնական գրութեամբ ծանուցւում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ նուիրապետական բոլոր Աթոռներին ու թեմերին։

95.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը շընորհաւորական յատուկ կոնդակով նուիրագործում եւ վաւերացնում է նորընտիր պատրիարքի ընտրութիւնը։

96.— Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան անմիջականօրէն ենթակայ են։

Ա) Պաղեստինի հայ թեմը։

Բ) Յորդանանի հայ թեմը։

Գ) Իսրայէլի հայ թեմը։

Գ.— Թուրքիայի Հայոց Պատրիարքութիւն

97.— Թուրքիայի Հայոց Կոստանդնուպոլսի Պատրիարքական Աթոռը, իբրեւ անբաժան մասը Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու Նուիրապետութեան, ենթակայ է Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու Գլուխ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան։

98.— Թուրքիայի Հայոց Պատրիարքը հոգեւոր պետն է բովանդակ Թուրքիայում ապրող Հայ ժողովուրդի, նախագահը ազգային, եկեղեցական եւ կրօնական ժողովների եւ վարիչը գործադիր իշխանութեան։

99.— Թուրքիայի Հայոց Պատրիարքութիւնն ունի յատուկ Սահմանադրութիւն, հիմնուած 1863 թուականի Ազգային Սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքների վրայ։

100.— Թուրքիայի սահմաններում մէջ գտնուող բոլոր եկեղեցական թեմերն ու համայնքները ենթակայ են Կոստանդնուպոլսի պատրիարքութեան։

101.— Թուրքիայի Հայոց Պատրիարքը ընտրւում է Ազգային Սահմանադրութեան համաձայն եւ հաստատւում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից շնորհաւորական կոնդակով։

102.— Պատրիարքական տեղապահը ընտրւում է ըստ Սահմանադրութեան։

103.— Պատրիարքական տեղապահի պաշտօնն է Պատրիարքութեան գործերը վարել մինչեւ նոր պատրիարքի ընտրութիւնը։ Նոր պատրիարքի ընտրութիւնը կատարւում է մահուան քառասունքից անմիջապէս յետոյ։

Դ.— Թեմական Առաջնորդութիւններ, Եպիսկոպոսական Աթոռներ

104.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու տեղական իշխանութեան մարմիններն են.

Ա) Թեմը՝ թեմակալ առաջնորդի գըլխաւորութեամբ։

Բ) Փոխանորդութիւնը՝ առաջնորդական փոխանորդի գլխաւորութեամբ։

Գ) Ծուխը՝ ծխական քահանայի գըլխաւորութեամբ։

105.— Թեմը կամ եպիսկոպոսական Աթոռը հայ եկեղեցական համայնքների կազմակերպուած միաւորն է, որի գլուխն է գտնւում մի եպիսկոպոս, որպէս հոգեւոր առաջնորդ։

106.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու թեմերն ունին իրենց ներքին կանոնադրութիւնները, համաձայն այս Սահմանադրութեան նախատեսութիւններին եւ տեղական պետական օրէնքների։

107.— Թեմական կանոնադրութիւնները վաւերացւում են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից։

108.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու Սահմանադրութեան եւ հիմնական կանոններին հակասող որեւէ տրամադրութիւն պէտք չէ տեղ գրաւէ թեմական կանոնադրութիւնների մէջ։

109.— Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի թեմերն են.—

1.— Հայաստանում եւ Սովիէթ Միութեան մէջ

Ա) Արարատեան թեմ։

Բ) Շիրակի թեմ։

Գ) Վրաստանի եւ Իմերեթիայի թեմ։

Դ) Ադրբէջանի եւ Թուրքիստանի թեմ։

Ե) Նոր Նախիջեւանի եւ Հիւսիսային Կովկասի թեմ։

2.— Արտասահմանում

Զ) Պատրիարքութիւն Հայոց Երուսաղէմի։

Է) Պատրիարքութիւն Հայոց Թուրքիոյ (Կոստանդնուպոլիս)։

Ը) Թաւրիզի թեմ։

Թ) Թեհրանի թեմ։

Ժ) Սպահանի թեմ։

ԺԱ) Հնդկաստանի եւ Ծայրագոյն Արեւելքի թեմ։

ԺԲ) Իրաքի թեմ։

ԺԳ) Եգիպտոսի թեմ (Եթովպիան ու Սուտանը ներառեալ)։

ԺԴ) Յունաստանի թեմ։

ԺԵ) Ռումանիայի թեմ։

ԺԶ) Պուլկարիայի թեմ։

ԺԷ) Արեւմտեան Եւրոպայի թեմ։

ԺԸ) Հայոց Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների թեմ (Ներառեալ Գանատան)։

ԺԹ) Հայոց Միացեալ Նահանգներիի Քալիֆորնիայի թեմ (Ներառեալ Մեքսիկան)։

Ի) Հարաւային Ամերիկայի թեմ։

(9 Շար.)

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փետրուար 20, Ուրբաթ գիշեր Սոսիէթէ Սավանթի մեծ սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ :

Հայ ժողովուրդը եկած էր մի քանի ժամով հպարտութեամբ վերապրելու իր անցեալի հերոսական դրուագներէն մէկը՝ Փետրուար 18ի յիշատակը, եւ իր յարգանքի տուրքը տալու ինկող նահատակներուն :

Ուրախալի երեւոյթ էր, որ կազմակերպիչ մարմինը ջանք չէր խնայած տօնակատարութիւնը տպաւորիչ դարձնելու համար :

Խնամքով պատրաստուած գեղարուեստական բաժին մը՝ անթերի կարգապահութիւն, ջերմ հիւրասիրութիւն, հայ եւ ֆրանսական եռագոյններով զարդարուած բեմ մը՝ կը լրացնէին օրուան խորհուրդը :

Օրուան նախագահ ընկեր Ս. Տ. Թովմասեան բացումը կատարեց հետեւեալ խօսքերով : «Երեսուն եւ ութ տարիներ առաջ, մեր հայրենիքին մէջ, Փետրուար 18ի առաւօտ մը, երկուքեւկէս ամիս տեւող բոլոր զրկանքները կրող հայութիւնը, միահամուռ ոտքի կը կանգնէր՝ թօթափելու իրեն պարտադրուած լուծը : Թուրք եւ ռուս գործակցութեան հետեւանքով մեզի պարտադրուած վարչակարգի առջեւ երկու միջոց կար, կամ շարունակել պայքարը կամ համակերպիլ : Պետութիւնը ընտրեց երկրորդը, չարիքը մեղմացնելու յոյսով» :

« Դեկտեմբեր մէկի համաձայնութեամբ Խորհրդային Ռուսաստանը կ'ընդունէր Հայաստանի անկախութիւնը, կ'ապահովէր սահմանները եւ օժանդակութիւն կը խոստանար, այսպէսով երկիրը կ'ենթարկուէր խաղաղ խորհրդայնացման » :

« Երկուքուկէս ամիսը բաւական եղաւ սակայն հիասթափեցնելու հայ ժողովուրդը : Բացայայտ կ'երեւէր որ իշխանութիւնը բնաւ տրամադիր չէր ստորագրուած համաձայնութիւնը յարգելու : Նախարարներ, պետական մարդիկ, բանտերը լեցուեցան, սպաները աքսորուեցան, աւելին՝ Փետրուար 17ի գիշերը բանտին մէջ սկսան կացնահարութիւնները : Բաժակը յորդած էր, ամբողջ ժողովուրդը մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնեցաւ ու քշեց իշխանութիւնը » :

« Վերապրել միայն մեր կուսակցութեան այս ապստամբութիւնը, պիտի նշանակէր գիտակցաբար չարափոխել համաժողովրդական այս հոյակապ շարժման նշանակութիւնը — բուն գաղափարը — եւ անտեսել մեր ժողովուրդի յայտնաբերած միակամ վճռականութիւնը ի խնդիր իր ոտնահարուած իրաւունքներուն :

Եզրակացնենք՝ Շաւարշ Միսաքեանի հետեւեալ նախադասութեամբ .—

« Փետրուար 18ը ուղենիշ մըն էր ազատագրական պատմութեան մէջ : Փոթորիկ մը, որ կ'ապացուցանէ թէ կարելի չէ յաւիտենական լուծի տակ պահել ոեւէ ժողովուրդ, ներքին կամ արտաքին դաւերով » :

Օրուան բանախօսն էր ընկերուհի Է. Բիւզանդ, որ կուռ եւ շինիչ ճառով մը վերլուծեց Փետրուար 18ի իմաստը հետեւեալ ձեւով :

« Երեսուն եւ ութ տարի է, Հայաստանէն դուրս գտնուող Հայութիւնը կ'ոգեկոչէ Փետրուար 18ի յիշատակը : Ինչո՞ւ : Պէտք է անդրադառնալ անոր պատճառին : »

« Մայիս 28ը, լինել չլինելու պայքար էր, պայքարեցանք ու եղաւ յաղթանակ, սրբուեցաւ Հայու ճակտէն ստրկութեան մուրը » :

« Հայաստանի Հանրապետութիւնը ունեցաւ նաեւ ուրիշ պայքարներ : Վրացիները ուզեցին խլել Լոռին, փակելով Հայաստանի ազատ ելքը, պայքարեցանք, ու Վրաստանը ստիպուեցաւ տեղի տալ :

« 1920ին Հայ եւ Թուրք պատերազմի արդիւնքը եղաւ պարտութիւն :

« Դեկտեմբեր երկուքի անձնատուութիւնը օրինաւոր էր : Պայման դրուած էր որ Հայաստան պիտի մնար անկախ, ոչ մէկ հալածանք, սակայն առաջին օրէն իսկ այդ բոլորը չգործադրուեցան :

« Կարեւոր է ճանչնալ հայ բոլշեւիկը : Անոնք մաս կը կազմէին ռուսական համայնավար կուսակցութեան, չկար հայ համայնավար կուսակցութիւն, անոնց համար Հայաստան գոյութիւն չունէր, միջազգային գաղափարներու կը ծառայէին :

« 1918ին երբ ժողովուրդի հարազատ կառավարութիւնը, ոչինչէն բանակ բստեղծեց, ռոված ժողովուրդը կերակրեց, մէկ խօսքով պետական կառոյց ստեղծեց, յանկարծ պահանջ դրուեցաւ որ Հայաստանը յանձնուի հայ համայնավար անդոյ կուսակցութեան : Կառավարութիւնը ոչ միայն ընդունեցաւ այլեւ պաշտօններ տուաւ անոնցմէ շատերուն, խօսք առնելով որ անոնք պիտի չդաւաճանէին :

Սակայն բոլշեւիկը բոլշեւիկ է, եղած է երէկ եւ է այսօր : Առաջին օրէն սկսածդաւադրութիւնները բանակի եւ երկաթուղիի պաշտօնէութեան մէջ, քարոզեցին որ միայն Հայաստանի խորհրդայնացումով կը ծնի երջանկութիւնը. քայքայեցին ժողովուրդի բարոյական կորովը» : Մայիս 3ին տեղի ունեցաւ բոլշեւիկեան ապստամբութիւն եւ ճնշուեցաւ մի քանի օրուան մէջ :

«Իշխանութիւնը ոտնակոխ ըրաւ իր ստորագրութիւնը եւ ժողովուրդը ինքնաբերաբար ոտքի ելաւ ու քշեց եկուորները, որոնք փախուստ տուին դրահապատ կնացքով :

« Աւելի վերջ ռուսական 11րդ բանակը մտաւ Հայաստան, ու հանրապետական կառավարութիւնը նահանջեց եւ ոչ թէ փախուստ տուաւ, քանի որ ան կռիւ չէր մղած : Արդիւնքը այն եղաւ որ 44 օր տեւող այդ պայքարով, պատռուեցաւ ստորագրուած դաշնագիրը եւ Դրօն, հզօր պետութենէ պարտուած, իր դրօշակովը անցաւ արտասահման :

« Գալիք բոլոր սերունդները պիտի յիշեն մեր անկախութիւնը խլողները, իսկ մենք մինչեւ որ չգտնենք մեր անկախութիւնը, պիտի պահենք մեր դրօշակով, մեր անկախութիւնը » :

Նոր Սերունդի կողմէ ընկ. Վիգէն Թոբոսեան կարդաց գրաւոր ճառ մը, որու համառօտագրութիւնը հետեւեալն է :

« Հայոց պատմութեան վերջին հարիւրամեակը եղել է զարթօնքի շրջան : Հ. Յ. Դաշնակցութեան վիճակուել է առաջամարտիկը լինելու ազատութեան գաղափարին :

« Հայ ժողովուրդը, Փետրուար 18ով, եղաւ առաջինը ողջ Խորհրդային Միութեան մէջ որ ըմբոստացաւ բռնաւորի դէմ եւ յաղթեց բարոյապէս, ինչպէս եղաւ 1500 տարի առաջ Վարդանանց պատերազմի ժամանակ, երբ Հայերը կռուեցին Պարսիկներու դէմ յանուն ազատութեան :

« Յեղափոխական շարժումները, Մայիս 28ը, Փետրուար 18ը, ստեղծեցին Նոր Հայը : Հայ Յ. Դաշնակցութեան սերունդը պիտի քալէ այդ ճանապարհով» :

Բացառիկ խնամքով պատրաստուած էր գեղարուեստական բաժինը, որու համար շնորհաւորելի են կազմակերպիչները :

Օր. Ալիս Գավէզեանի աշակերտուհի Օր. Դանիէլեանի պարերը խիստ տպաւորիչ էին :

Անահիտ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Վահան Աչկէօզեանի եւ մասնակցութեամբ Սեդա Սողոմոնեանի, Էլիզ Շաղուպեանի եւ Վահէ Ճիրանեանի յաջողութեամբ պարեց հայկական եւ կովկասեան պարեր :

Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան մեներգեց խանդավառութեամբ, որուն դաշնակով կ'ընկերանար ընկեր Կ. Աւիրիկեան :

Դերասան Արտաշէս Գմբէթեան արուեստագէտի յատուկ առողջութեամբ եւ զգացումով արտասանեց երկու կտորներ Սիամանթոյէն եւ Հ. Ղ. Ալիշանէն :

Յուզումով արտասանեցին նաեւ Տիկին Սեդա Թորոսեան եւ Կրընոպլի Նոր Սերունդէն ընկերուհի Ալէքսանեան, նուագի ընկերակցութեամբ :

Գեղարուեստական բաժնի բոլոր դերակատարները խելահեղ ծափահարութեամբ ընդունուեցան :

Վերջին խօսքը տրուած էր ընկեր Ժիբայր Դատաւորեանի, որ Ֆրանսերէն կուռ ճառով մը բացատրեց օրուան տօնին իմաստը. իր խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել :

« Այս գիշեր կը տօնենք տարեդարձը Փետրուար 18ի ապստամբութեան :

« Կ'արտայայտուիմ լեզուով եւ զգացումովը ժողովուրդի մը, Ֆրանսացի ժողովուրդին՝ որ, երկու դարեր առաջ ազատութեան գաղափարին Բոհվիրան հանդիսացած է :

« Փետրուար 18ը յեղափոխութիւնն է ընդդէմ հակազգային ուժերու : Այսօրուան մարդիկ. պէտք է վերապրին այդ պոռթկումը :

« Բազմաթիւ տարիներու պայքարէն յետոյ Հայ ժողովուրդը տիրացաւ իր անկախութեան : Դժուար էր գուշակել որ զօրաւոր դրացի մը, : բռնապետական գաղափարներով զինուած պիտի գար Մայիս 28ի յաղթանակը ոչնչացնելու : Թէեւ մեղմէ վերջն ալ նոյն բախտին արժանացան ուրիշ ժողովուրդներ :

« Այս գիշեր մեր միտքը կ'երթայ դէպի հեռուները, դէպի այն մարդիկը որոնք մտադրած էին ի գին ամէն բանի պաշտպանել իրենց անկախութիւնը եւ որոնցմէ շատեր ինկան հերոսաբար : Պայքարը պետութեան մը դէմ չէր այլ բռնակալ իրաւակարգի մը դէմ որ բնաւ չենք ընդունած մինչեւ այսօր եւ պիտի չընդունինք :

« Խտրութիւն չկայ Հայութեան մէջ ազատութեան այս գաղափարին շուրջ, եւ այս իրիկուն բոլոր գաղութներուն մէջ հայ ժողովուրդը մէկ մտածում ունի՝ տեսնել ազատ եւ անկախ իր Հայաստանը » :

Ցարդելի բանախօսը իր խօսքերը լրացնելէ յետոյ հրաւիրեց ներկաները յոտընկայս երգել «Մեր Հայրենիք»ը որով փակուեցաւ այս տօնակատարութիւնը ուշ գիշերին :

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Փետրուար 18ին տօնուած է Փետրուարեան ապստամբութեան տարեդարձը : Նախագահած է ընկեր Մ. Տէր Սարգիսեան, օրուան բանախօսներն է Բժ. Ե. Խաթանասեան :

ՀԱԼԷՊԻ մէջ Փետրուար երեքին Սրբոց Ղեւոնդեանց տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կատարուած է Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ : Փետրուար հինգին Վարդանանց տօնին առթիւ Ս. պատարագ մատուցուած է բոլոր հայկական եկեղեցիներուն մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան : Նոյն իրիկունը տեղի ունեցած է հանդէս մը առաջնորդ սրբազանին նախագահութեան տակ :

ՀԱԼԷՊԻ մէջ Առաջնորդին թելադրանքով քարոզներ եղած են բոլոր եկեղեցիներու մէջ Սուրիա – Եգիպտոս Միութեան առաջին տարեդարձին առթիւ :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ դերասան եւ բեմադրիչ Աշոտ Մաստաթեան ներկայացուցած է Լեւոն Շանթի «Կայսր»ը :

ԲԵՐԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴ Ղեւոնդ Արք. Փետրուար 14ին հովուական այցելութիւն մը տուաւ Այն Արապ : Առաջնորդին կ'ընկերանային Քէօրիւկեան քահանան եւ աւագ Բունարի Թաղականներէն Հաճի Կարապետ Խաչատուրեան : Ղեւոնդ Արք. արժանացած է ժողովրդական խանդավառ ընդունելութեան մը :

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅԵՐԸ բողոքի նամակներ գրած են Գոլոմպիա ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի ընկերութեան, որ պիտի ցուցադրէր Աթաթիւրքի մասին պատրաստուած ժապաւէնը– Հայերը իրենց նամակներուն մէջ սպառնացած են նոյնիսկ մեծ ցոյց մը կատարել՝ եթէ բողոքները նկատի չառնուին :

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ երիտասարդ գիտնական մը՝ Ք. Խաչիկեան արձակած է ամերիկեան մեծագոյն հրթիռը՝ Աթլաս : Ամերիկեան մամուլը հետեւեալը կը գրէ այս մասին .— Խաչիկեան 1952էն ի վեր կը պաշտօնավարէ Քընվէրըլի մէջ, իբրեւ ելեկտրական ճարտարագէտ Մարքէթ համալսարանէն շրջանաւարտ ըլլալէ ետք : Պրպտումի խումբին փոխ ճարտարագէտն է եւ պաշտօնն է՝ հրթիռը ուղղել դէպի աստղերը, իր կանխորոշ շաւիղին մէջ :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ծանօթ երգիչ Փոլ Ռօպսըն սկսած է ուսումնասիրել հայկական երաժշտութիւնը : Երգիչը գարնան պիտի այցելէ Հայաստան, իր պրպտումները խորացնելու համար :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԿԻՑՈՎ ԵՒ ԱՊՏԱԿՈՎ ԿՌԻՒ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ...

Վերջին թղթաբերով ստացուած պոլսական թերթերու մէջ կը կարդանք .—

Ելմտացոյցի վիճաբանութիւնները փոթորկալից եղան Ազգ. Ժողովին մէջ : Երբ Դեմոկրատ երեսփոխան Պիլկիզհալք կուսակցութեան անդամ Աթալայի «դուն կրօնասէր եւ հաւատացեալ Թուրք չես կրնար ըլլալ» ըսաւ՝ մթնոլորտը յանկարծ տաքցաւ :

Քիչ յետոյ Հալքեան Ֆըրաթ, Դեմոկրատ երեսփոխան Ճօշկունի վրայ քալելով չարաչուն ապտակ մը տուաւ անոր :

Այս միջադէպին վրայ՝ երեսփոխաններու միջեւ մեծ կռիւ մը ծայր տուաւ :

Հալքեան երկու երեսփոխաններ սկսան կիցներով զարնել իրենց վրայ քալող Դեմոկրատ երեսփոխաններուն :

Կռիւներու ընթացքին մօտ քսան երեսփոխաններ նստարաններու միջեւ ինկան : Երեսփոխան Պէօլիւքպաշը երբ կ'ուզէր կռուողները իրարմէ զատել՝ հարուածներ ստանալով գետին տապալեցաւ եւ երեսփոխաններու ոտքերուն տակ մնաց ...:

Քաղաքակի՛րթ Թուրքիա ...:

ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցած է հոգեբանութեան հարցերու վերաբերեալ առաջին խորհրդակցութիւնը, որուն մասնակցած են Երեւանի Լենինականի, Թիֆլիսի, Պաքուի եւ այլ քաղաքներու հոգեբաններ :

Կարդացուած են մօտաւորապէս 40 զեկուցումներ՝ ընդհանուր հոգեբանութեան, խօսքի հոգեբանութեան, մանկավարժական հոգեբանութեան, հոգեբանութեան պատմութեան եւ այլ հարցերու մասին :

Շարք մը զեկուցումներ յատկացուած են մանկավարժական հոգեբանութեան հարցերուն, ինչպէս՝ տարբեր հասակի դպրոցականներու կողմէ քերականական կանոններու իւրացման հոգեբանութիւն, երկլեզուութեան հոգեբանութիւն, աշակերտներու մօտ երկրաչափական պատկերացումներու զարգացումը, դեռահաս դպրոցականներու մօտ գործողութիւններու շարժառիթներու ձեւաւորման, նպատակասլացութեան դրսեւորման տիպերը եւայլն :

Յատուկ ուշադրութեան արժանացած են Ռուսական Բժշկական Գիտութիւններու Ակադեմիայի եւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ Լ. Յովհաննիսեանի (Երեւան) եւ Փրոֆ. Ա. Մեհրաբեանի (Երեւան) զեկուցումները :

Խորհրդակցութեան մասնակցած են մեծ թիւով հայ հոգեբաններ : Անոնք ներկայացուցած էին 12 զեկուցում՝ գլխաւորապէս մանկավարժական հոգեբանութեան հարցերու վերաբերեալ :

Հայաստանի հոգեբանական ասպարէզին մէջ կատարուող գիտահետազօտական աշխատանքի հարցերու եւ հոգեբանութեան դասաւանդման վիճակի մասին խօսած է Խ. Աբովեան հայկական մանկավարժական հաստատութեան հոգեբանութեան ամբիոնի վարիչ Մ. Մազմանեան : Յետոյ՝ խորհրդակցութեան կազմակերպիչ մարմինի յանձնարարութեամբ Մազմանեան ամփոփած է աշխատանքին արդիւնքը, շեշտելով թէ խորհրդակցութիւնը նըպաստած է Անդրկովկասեան երկիրներու հոգեբանութեան գիտական կապերու ամրապնդման : Ան կոչ ըրած է հոգեբաններուն, որ աւելի գործօն աշխատանք ցոյց տան ժողովրդական կրթութեան սիստեմի վերակառուցման եւ դպրոցը կեանքին մօտեցնելու հարցերու մշակման մէջ :

Որոշուած է Անդրկովկասեան հոգեբաններու երկրորդ խորհրդակցութիւնը հրաւիրել 1960ին, Երեւան :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԱՒԵՏ. ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱՍՐԱՀԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) .— Կիրակի, Փետրուար 22ին տեղի ունեցաւ Սէն Ժերոմի Հայ Աւետ. Մկրտչական Ժողովասրահի բացումը : Սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ մը : Բացումը կատարուեցաւ «Տէր կեցո»յով, որ սրտառուչ կերպով երգեց Օր. Սիւզան Տէր Աթանասեան :

Տեղւոյն նոր հովիւը, Վեր. Յ. Հէլվաճեան իբրեւ բնաբան առաւ Գաղատ. 6.15ը :

Յետոյ Օր. Տէր Աթանասեան երգեց « Տէր Ողորմեա»ն եւ «Ամէն Հայր Սուրբ»ը :

Սրահին առաջին աթոռներուն վրայ տեղ գրաւած էին տեղւոյն Ս. Սահակ – Մեսրոպ Առաքելական եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները : Ա.

ԴԱՏԱԿԱՆ կանոնագրի բարեփոխումը ի զօրու դարձաւ Մարտ երկուքին : Կարեւոր նորութիւններ կան բոլոր մարզերուն մէջ, ինչպէս նաեւ կարգ մը հին սպասարկութեանց ջնջումը :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ փոխ-վարչապետը՝ Վալթեռ Ուլպրիխ Նոյըս Տէօյչլանտ եւ Նոյը Ռայն Ցայթունկ թերթերուն յայտարարած է թէ «կ'ուզենք արգելք հանդիսանալ որ Պերլինը նոր Սառայեւօ մը չդառնայ»: Միւս կողմէ Մատրիտի Կաթողիկէ թերթը Եա կը գրէ. —Տը Կոլ եւ Ատընաուըր համկցան որ Արեւմուտքը պէտք է վճռական ըլլայ Պերլինի հարցին մէջ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Փօլ թագաւորը եւ թագուհին պաշտօնական այցելութեան գացին Ատիս – Ապեպա :

ՓԱՐԻԶ հասաւ տնտեսական ռումանական պատուիրակութիւն մը, կարեւոր խօսակցութիւններ պիտի ունենան Ֆրանսացիները եւ Ռումանացիները մանաւանդ քարիւղի շուրջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գերման դեսպանը՝ Հեռպերթ Պլանքընհոռն, եւ Փրոֆ. Հալլշթայնը Հասարակաց շուկայի յանձնախումբին նախագահը, Պոնի պատժական ատեանին պիտի ներկայանան: Երկուքն ալ ամբաստանուած են որովհետեւ նախատական արտայայտութիւններ ունեցած են, տնտեսական նախարարութեան մէկ պաշտօնեայի հասցէին :

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ նշանաւոր մօտէլը՝ Կապրիէլ Ֆլատ մեռաւ Սան – Ֆրանչիսքոյի մէջ ութսուն տարեկանին: Մօտէլը եղած է մանաւանդ Րընուարի :

ՖՈՒԹՊՈԼԻ միջազգային հանդիպումներու կարգին կիրակի օր Պելժիա – Ֆրանսա հաւասար մնացին 2 – 2: 50 հազար հոգի լեցուած էին Քոլոմպի աքատը :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ
կազմակերպած
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ
ժամը 14·30էն 18·30
PAVILLON DAUPHINE

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ազնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ հինգ գիշերօթիկ սան պահել հետեւեալ պայմաններով :

1·— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարեկիրթ :

2·— Զարգացումը պէտք է համապատասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին :

3·— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտները:

4·— Սան մը որ չկարենայ անցնել տարեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք :

5·— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քննութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթացքին, ժամը 15 – 17ին:

Կը պահանջուին դպրոցական վկայականներ :

Գրել Տեսչութեան·—

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÉNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Երիտ. Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան:

Շաբաթ, Մարտ 28, ժամը 20·30ին, Մէզօն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը : Կը ներկայացուի՝

« ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ »

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԱՄՍՕՐԵԱՅ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐԸ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ 7 Մարտ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue

ԴԱՍԱԽՕՍ Պ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ
Նիւթը՝
ԹԱՏՐՈՆԻ ՍՏՈՐՈԳԵԼԻՆԵՐԸ
(Հեղինակը, դերուսոյցը, դերասանը, եւ ներկայ հասարակութիւնը) :

Դասախօսութեան սկիզբը հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկութիւն :

Խօսելու հրաւիրուած են հետեւեալ անձերը ·—

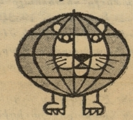
Հրանտ Սամուէլ, Մ. Պարսամեան, Շաւարշ Նարդունի, Սահակ Տէր Թովմասեան, Աշոտ Իսահակեան, Գրիգոր Ճիզմէճեան, Ս. Քրմոյեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Տիկ. Էլլէն Բիւզանդ, Տիկին Հուրի Իփէքեան – Պուտաքեան, Կարապետ Փոլատեան:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պրիւսէլէն բարեկամ մը հինգ հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Միջինկանէն Պ. Համբարձում Զալլագեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրեղբօր տղուն՝ Յովհաննէս Զալլագեանի (Մարսէյլ) :

Foire Internationale de Lyon

1959, ԱՊՐԻԼ 4 — 13

Ճամբորդութեան մեծ դիւրութիւններ երկաթուղիին կողմէ (էս·էն·Սէ–էֆ)

LYON : PALAIS DE LA FOIRE - TEL. 28 55 05
PARIS: 136, BLD. HAUSSMANN - TEL. WAG. 68-50

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Պոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, Շաբաթ (7 Մարտ), ժամը 21ին :

Ղեկավարութեամբ Պ. ՆԱՊՈԼԷՕՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ :

Կարտանի Նոր Սերունդի թատերախումբը կը բեմադրէ՝

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ
Զուարթ օփերէթ

Salle Gaveau
45, Rue la Boëtie
Մարտ 10, Երեքշաբթի, ժամը 21ին

ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ
(Դաշնակահար)

Յայտագիր՝ ՊԱԽ – ՊԻՒԶՕՆԻ, ՊԷԹՕՎԷՆ, ԼԻՍԹ, ՇՕՓԷՆ :

Տոմսերու գին·— 300էն 1000 Ֆրանք : Դիմել սրահը եւ Տիւրանին :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ

Նոր հասցէն է՝
Hôtel Majestic
Avenue Kleber (métro Kleber)
(Մուտք՝
23, Rue La Perouse
Հեռաձայնի թիւը կը մնայ նոյնը՝
KLE. 22-05

Գրասենեակը փակ է կէսօրէ վերջերը եւ մարդ չընդունիր :

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

23ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Շրջանին երէցներու, Արենոյշներու, Արիներու եւ Գայլիկներու կողմէ, եւ մասնակցութեամբ Ֆրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպութեանց :

Կիրակի, Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին :

Centre Marcelin Berthelot
28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7
Métro : Invalides

Հայկական պարեր եւ երգեր, սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ եւ խաղեր :

Կը ներկայացուի Փրանսերէն՝
« ԾԱԽՈՒ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ »
Զաւեշտը եւ հայերէն՝
« ԱՆԶՐԵՒՈՏ ԳԻՇԵՐ ՄԸ
եւ «ՓՐՈՖԷՍԷՕՐԻՆ ԳԻՒՏԸ »

կատակերգութիւնը Արիներու եւ Արենոյշներու կողմէ :

Առաջին անգամ ըլլալով «Պարսկական պազարին մէջ», պալէ սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ :

Ցուցադրութիւն, պիւֆէ:

Մուտք 500 եւ 300 ֆրանք :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ : Հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Օհանջանեան Ակումբին մէջ :

Կը նախագահէ Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը :

Կը խօսի Ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, խմբերգ, արտասանութիւն, նուագ, հայկական եւ եւրոպական պարեր :

Առատ կերուխում :

Մուտքը ազատ է :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Պոռտոյի մասնաճիւղի:

Այս Կիրակի ժամը 3·30ին Կղերականներու սրահը, Րիւ տէ Պահիւթիէ :

Նախագահութեամբ ընկերուհի՝
ՍԻՐՈՒՆ ՀԱԼԱՃԵԱՆԻ

Ճոխ յայտագիր :

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն, դիմախօսութիւն եւ

« 48 ՕԽԱՆՈՑ ԳԼԽՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔԸ »

Կատակերգութիւն երկու արար :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ·— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ընդհ. ժողովը, այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան անդամական ժողովը, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի սրահը: Կը խնդրուի անդամներէն եւ համբնակիցներէն առկայօրէն ներկայ գտնուիլ: Օրակարգ·— Ա) Տարեկան նիւթական եւ բարոյական համարատուութիւն : Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ս. Մուրատեան վարժարանի աշակերտութեան կողմէ :
Ապրիլ 3, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին
Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Ապրիլ 5ին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 26ին, կէս օրէ վերջ, Սալոն Մաղընոյի մէջ, (Րիւ տ'Օպանեը):

Նախաձեռնութեամբ Կ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Բ. Տպագ., յաւելեալ եւ ճոխացեալ
Քառասնամեակի առթիւ
Զարդարուած բազմաթիւ նկարներով
Մեծադիր 684 էջ, կազմուած :
ԳԻՆ 4000 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարի ծախքով 4·350 Ֆր. :
Դիմել՝
Գրատուն՝ Հ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris (6e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Գործէ քաշուելու պատճառով, Մարսէյլի մէջ ծախու է մեծաքանակի, կէսմեծաքանակի առեւտրական գործ մը, շատ բանուկ, մեծ պայպայ, կը յարմարի ամէն գործունեայ մէկուն :

ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, ԹԵՐԹԻՆ որ կը փոխանցէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի ցերեկոյթը՝
ՄԱՐՏ 22ԻՆ
Իսիի Թաղապետարանին սրահը :
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԹԱՅՕՒՄ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺՈՂՈՎԱՍՐԱՀՆԵՐՈՒ

Կիրակի, 8 Մարտ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին,
20, Rue Jemmapes, Marseille (Պուլվառ տ'Աթէնի կից)

Պիտի երգեն՝ երգչախումբը, Օր. Սիւզան Տէր – Աթանասեան եւ Պ. Լեւոն Ստեփանեան, երգեհոնի վրայ՝ Օր. Ալիս Քէրէսթէճեան :

Կը խօսի՝ Վեր. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ տեղւոյն հովիւը

Կը հրաւիրուին բոլոր Մարսիլահայերը անխտիր :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՄԱՐՏ
MERCREDI
4 MARS
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8335 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4236

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԽՄԲԱԳՐՈՒԵՑԱՒ "ՊՈԼՈԺԷՆԻԱ"Ն

Մայր Աթոռի մշակած նոր Սահմանադրութեան Նախագիծին հրատարակութեան առթիւ, կ'արժէ ծանօթանալ թէ ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս կեանքի կոչուեցաւ «Պոլոժէնիա»ն, որով կառավարուեցան մեր ռուսահայ եպրայրները ցարերու օրով, ամբողջ ութսուն տարի (1837 – 1917) :

Երեւանն ու Էջմիածինը խլամ Պարսիկներու ձեռքէն գրաւուեցան 1827 Հոկտեմբեր մէկին ռուսական զինուորներու կողմէ, որոնց կը հրամայէր զօրավար Պասկեւիչ, եաքէն պատուուած «Մարեշալ»ի աստիճանով եւ «Երեւանի Կոմս» տիտղոսով :

Ցաղթանակին իրենց կարեւոր մասնակցութիւնը բերած էին հայկական զօրագունդերը՝ առաջնորդութեամբ Թիֆլիզի Հայոց առաջնորդ Ներսէս արքեպս. Աշտարակեցիի :

Կը կարծուի թէ Պասկեւիչ գրաւոր մեծ խոստումներ տուած էր այս վերջինին՝ նախ քան արշաւանքը :

Ցաղթանակէն վերջ մարեշալը չուզեց գործադրել իր խոստումները — որոնց բնագիրը ծոցին մէջ կը պահէր միշտ Աշտարակեցին եւ որ անհետացած էր՝ խորհրդաւոր կերպով՝ իր մահէն վերջ : Ու ամէն ինչ ըրաւ արքեպիսկոպոսը վարկաբեկելու եւ ասպարէզէն քշելու համար :

1828 Մարտ 5ին յաջողեցաւ զայն հեռացնել Երեւանի վարչութենէն եւ ղրկել Քիշնեւ՝ իբրեւ առաջնորդ Հայոց Պեսարապիոյ, որ նոր գրաւուած էր : Ներսէս արք. իր պաշտօնատեղին հասաւ 1828 Հոկտեմբեր 16ին : Սակայն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ծերունի Եփրեմ Ա. Ձորագեղցի Հոկտեմբեր 18ին պաշտօնագրով մը դիմեց Ռուսիոյ Նիկոլա Ա. կայսեր՝ խնդրելով որ Աշտարակեցին Էջմիածին ղրկէ, որպէսզի զայն Կաթողիկոս օծէ եւ ինք քաշուի :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսները իրաւունք ունէին նշանակելու իրենց յաջորդները : Էջմիածնի միաբանութիւնն ալ համակիր էր Աշտարակեցիին :

Պասկեւիչ իր ամբողջ ազդեցութիւնն ի գործ դրաւ ցարին մօտ՝ արգիլելու համար Ներսէս Արք.ի կաթողիկոսանալը :

Նիկոլա Ա. 1829 Մարտ 12ին պատասխանեց Եփրեմ Կաթողիկոսին՝ չարունակել իր պաշտօնը, աւելցնելով որ Աշտարակեցիին Պեսարապիա մնալը կարեւոր էր :

Ռուսական արքունիքը եւ Կովկասի նահանգապետ Պասկեւիչ ուզեցին «կանոնադրութիւն» մը տալ Հայերուն : Պասկեւիչ կ'ուզէր այնպիսի օրէնքներ դնել, որ արգելք ըլլար Ներսէս Աշտարակեցիի կաթողիկոս նշանակուելուն :

Այդ պատճառով ալ 1829 Դեկտեմբեր 26ին օտար դաւանութեանց նախարար Բլուդովի միջոցաւ պաշտօնագիր մը ուղղեց Կայսեր՝ Աշտարակեցիի դէմ զանազան ամբաստանութիւններով :

Միաժամանակ յայտնեց թէ «Հայոց եկեղեցւոյ գործերի վարչութեան մէջ բարեկարգութիւն մտցնելու նախագիծը կազմելու համար ես հիմնեցի մի առանձին զաղտնի կոմիտէտ (յանձնաժողով) : Այս կոմիտէտում ես անդամ նշանակեցի չորսին, որք են՝ գեներալ Մայեոր իշխ. Բէհբութովն, Հայոց վարդապետ Սերովբէն, Հայոց գրականութեան պրոֆէսոր Ջրպետեանը եւ Կոլլէժսկի ասեսոր Օչկին, որը միաժամանակ կը լինի եւ գործերի կառավարիչը» (Աղ. Երիցեանց, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը եւ Կովկասի Հայք ժԹ. դարում, Ա. հատոր, էջ 544) :

Յանձնաժողովի չորս անդամներէն երեք Հայերը Ներսէս Արք.ի անձնական հակառակորդներն էին :

Իշխան Բարսեղ (Վասիլ) Բէհբութեան զինուորական էր, զուրկ եկեղեցական հմտութենէ : Նոյնիսկ հայերէն չէր գիտեր : Մէկ տարուան պայմանաժամով.վեց հազար ռուբլի փոխ առած էր Աշտարակեցիէն եւ չէր ուզեր վճարել պարտքը : Նման հաշիւներ ունէր Ցակոբ Շահան Ջրպետեանը, որ դեռ կաթոլիկ էր : Սերովբէ վարդ. Արարատեան՝ կարնեցի՝ Հռոմ ուսած կաթոլիկ աբեղայ էր՝ 1811-ին մայր եկեղեցւոյ ծոցը դարձած : Նախանձէ դրդեալ՝ Ներսէս Արք.ի դէմ ամբաստանութիւններ ըրած էր Պասկեւիչին :

Իսկ Օչկին լեհացի կաթոլիկ էր եւ բան չէր գիտեր Հայոց մասին :

Շահան Ջրպետ 1829 Ապրիլին մարեշալէն ստացաւ նախարար Բլուդովի ղրկած 85 «հարցմունք»ները : Վեց ամսուան աշխատանքէ վերջ 1829 Հոկտեմբերին անոր ներկայացուց «վեց տետրակից 305 երես գրուած թերթ – պատասխան » :

« Գաղտնի կոմիտէտ»ը 1830 Ցունուարութին ձեռնարկեց իր աշխատանքներուն եւ երկու ամիս վերջ՝ Մարտ 11ին Պասկեւիչին ներկայացուց 12 մասէ եւ 119 յօդուածէ բաղկացեալ «Նախագիծ Սահմանադրութեան յաղագս կառավարութեան գործոց հոգեւորականութեան Հայոց ի Ռուսիա» :

Այս « Նախագիծ»ը, որ բազմաթիւ դաւանական եւ կանոնական սխալներ կը պարունակէր, չընդունուեցաւ :

Ի վերջոյ Ս. Պետերբուրգի մէջ կազմուեցաւ նոր «կոմիտէտ» մը, որ 3 – 4 տարի աշխատելով խմբագրեց « Կանոնադրութիւն » մը՝ Թիֆլիզինէն բոլորովին տարբեր՝ «յօգուտ Հայոց եկեղեցւոյ» :

Ա՛յս է, որ կոչուեցաւ Պոլոժէնիա :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ ԳՈՒՄԱՐԵԼ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳՐԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՏՐՈՒԵՑԱՒ

Ինչպէս ծանօթ է, Արեւմուտքը առաջարկած էր Արտաքին չորս Նախարարներու ժողով մը գումարել՝ քննելու համար գերմանական հարցը, իր ամբողջութեան մէջ, եւ Եւրոպայի ապահովութեան հետ կապ ունեցող խնդիրները : Երկուշաբթի օր յուշագրին պատասխանը յանձնուեցաւ Մոսկուայի ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան դեսպաններուն :

Խ. Միութիւնը իր պատասխանին մէջ կը յայտարարէ թէ չորս մեծերու միջեւ գործակցութիւն մը կարելի է վերահաստատել՝ գերմանական հարցը քննելու համար : Մոսկուա պայման չի դներ նաեւ խաղաղութեան դաշինքը՝ Գերմանիոյ հետ :

Այսուհանդերձ դիտել կը տրուի թէ նման դաշինք մը երկու Գերմանիաներուն պիտի տայ հաւասար պարտաւորութիւններ, ինչ որ արգելք կրնայ ըլլալ գերմանական ռազմապաշտութեան վերածնունդին : Այդ ձեւով յարմար պայմաններ կը ստեղծուին՝ որպէսզի Գերմանիա խաղաղ բարգաւաճման ճամբան բռնէ. Եւրոպայի ժողովուրդները պատերազմի սպառնալիքէն զերծ կը մնան :

Խորհրդային մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը հրատարակեց Միացեալ Նահանգներու տրուած պատասխանին ամփոփումը : Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի յանձնուած յուշագիրները նոյն պարունակութիւնը ունին :

« Միացեալ Նահանգները, կ'ըսէ յուշագիրը, չպատասխանեցին Խ. Միութեան հետեւեալ առաջարկներուն .

1.— Խաղաղութեան դաշինք :

2.— Ժողով մը՝ այս դաշինքը կնքելու համար :

3.— Պերլինի կացութիւնը բնականոն վիճակի մէջ դնել » :

Հրատապ այս հարցերուն լուծման համար «խորհրդային կառավարութիւնը կը վերանորոգէ մեծերու ժողով մը գումարելու իր առաջարկը : Խորհրդային կառավարութեան կարծիքը այն է, որ բացի չորս մեծերէն, ժողովին պէտք է մասնակցին նաեւ Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա, Գերմանիոյ դրացի եւ հիթլերեան յարձակումին առաջին զոհերը » :

Մոսկուա համաձայն է նաեւ որ ժողովին մասնակցին երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչները :

Ինչ որ կ'ակն է սակայն՝ Խ. Միութիւնը կ'ընդունի Արտաքին նախարարներու ժողով մը գումարել .— «Եթէ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը մեծերու ժողովի մը համար պատրաստ չէ, խորհրդային կառավարութիւնը կ'առաջարկէ Արտաքին նախարարներու ժողով մը գումարել » :

Թուականը՝ Ապրիլին : Վայրը՝ Ժընեւ կամ Վիէննա :

Բայց Մոսկուա կը դնէ նաեւ հետեւեալ պայմանները՝ նման ժողովի մը համար :

1.— Ժողովին տեւողութիւնը պէտք է ճշդուի նախապէս :

2.— Չորս Մեծերու Արտաքին նախարարներէն զատ ժողովին պէտք է մասնակցին Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ նախարարները, ինչպէս նաեւ երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչները :

3.— Արտաքին նախարարները պիտի որոշեն Մեծերու ժողովին Թուականը :

4.— Ժողովի օրակարգին մաս պէտք է կազմէ Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու հարցը :

6.— Խ. Միութիւնը համաձայն է, որ Մեծերու ժողովին մասնակցին Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիաներու ներկայացուցիչները :

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Ուաշինկթընի մէջ պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն կը կատարուի՝ խորհրդային յուշագրին քննութենէն առաջ, այսուհանդերձ ամերիկեան շրջանակները գոհ են որ Խրուշչեւ ընդունած է Արտաքին նախարարներու ժողով մը գումարելու առաջարկը :

Պոնն.— Խօսակցութիւնը պիտի շարունակուի ... բայց պիտի ընդհատուի՝ եթէ ժողովէն առաջ Խ. Միութիւնը խաղաղութեան դաշինք մը ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ :

Փարիզ.— Կարեւորը այն է որ Արեւմուտքը եւ համայնավար աշխարհը կը բանակցին :

Լոնտոն.— Անկասկած՝ Մաքմիլլըն հասկըցուց Ռուսերուն թէ սխալ ճամբու մէջ էին :

×

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԽՕՍԵՑԱՒ ԽՈՐՀՐԴ. ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Վարչապետ Մաքմիլլըն ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ Մոսկուայի մէջ, շեշտելով թէ ներկայ լարուած կացութիւնը պէտք է մեղմացնել՝ խաղաղութեան վերահաստատման համար. «երկու կողմէն ալ ապահով ըլլալու պէտք ունինք : Խօսքերը չեն բաւեր : Գործերն են որ նկատի կ'առնուին... փորձենք յառաջ երթալ՝ քայլ առ քայլ : Համաձայնութիւն մը՝ կ'առաջնորդէ ուրիշ համաձայնութեանց : Կարեւորը առաջին քայլն է. ահա թէ ինչո՞ւ հոս եմ » :

Մաքմիլլըն խօսեցաւ նաեւ տնտեսական մարզի մէջ Անգլիոյ արձանագրած յառաջդիմութիւններուն մասին, «Անգլիոյ մէջ, մարդ գլուխ մենք միշտ երկու անգամ աւելի կ'արտադրենք քան դուք » :

Վարչապետը ճշդեց նաեւ թէ Անգլիա կը հաւատայ անհատական ազատութեան եւ այդ ձեւով կը վարէ տնտեսական իր քաղաքականութիւնը, աւելցնելով .— «Մեր այս սիսթեմը շատ լաւ կը քալէ» :

Պէտք է շեշտել թէ Վարչապետը իր ամբողջ ճառին ընթացքին ոչ մէկ անտեղի խօսք ըսաւ Խ. Միութեան նկատմամբ : Ոչ իսկ սրամտութիւն մը :

Եզրակացնելով, Մաքմիլլըն յայտարարեց. « Ինչո՞ւ համար մեր երկիրներու յարաբերութիւնները լաւ չեն : Կը կարծեմ թէ բուն պատճառը այն է՝ որ աշխարհը կը դիտենք տարբեր ձեւով : Մենք տարբեր կարծիք ունինք կեանքի եւ քաղաքականութեան վրայ : Բայց պէտք է միջոցներ գտնենք՝ մեր երկիրներուն եւ կառավարութեանց միջեւ վստահութիւն ստեղծելու համար» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ վարչապետը Քասըմ յայտարարած է թէ մեծ դէպք մը պիտի պատահի մինչեւ մէկ ամիս : Պաղտատի ձայնասփիւռը կ'աւելցնէ թէ Իրաք «մեծ յեղափոխութիւն մը պիտի տեսնէ» : Քասըմ չէ ճշդած յեղափոխութեան տեսակը բայց ըսած է թէ այս ամսու վերջ կամ յաջ ամսու սկիզբը պիտի պատահի : Զօր. Քասըմ իր ճառին մէջ ըսած է նաեւ թէ տարեկան երկու միլիոն տինարի (5.600.000 տոլար) յատկացում որոշուած է Ալժերիոյ «Ազատագրութեան բանակին» :

ԱՐԻՒՆԱԼԻ դէպքեր տեղի ունեցած են յունական խորհրդարանին մէջ, Կիպրոսի հարցին առթիւ : Երբ ծայրայեղ ձախ երեսփոխան մը կառավարութեան անդամներուն ուղղելով իր խօսքը ըսաւ.— Բոլոր այս մարդիկը պատասխանատու են Ն. Վսեմութեան յոյն ժողովուրդին առջեւ, մեծամասնութեան երեսփոխան մը վրան յարձակեցաւ, հարուածներ տալով : Ուրիշ մը գաւաթ մը նետեց երեսին եւ երեսփոխանը (ձախ) հիւանդանոց փոխադրուեցաւ : Ընդդիմադիր երեսփոխանները դուրս ելան իբրեւ բողոքի նշան :

ՓԵԲՐԻՆԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ.— որեւէ յարձակում ժողովրդավար Գերմանիոյ վրայ պիտի նշանակէր յարձակում մը ամբողջ ընկերվարական ճակատին վրայ եւ չինական կառավարութիւնը իր բոլոր ուժերով պիտի պաշտպանէ արեւելեան Գերմանիան : Այս խօսքերը կը վերագրուին Փէնկ – Թէհ–Հիւէի որ փոխ – վարչապետն է եւ պատերազմական նախարարը համայնավար Չինաստանի :

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ Ֆիտէլ Գասթրօ յայտարարեց կարգ մը ամերիկացի լրագրողներու որ ընտրութիւնները երկու տարիէն տեղի պիտի ունենան որպէսզի երկիրը բարելաւուելու ժամանակ ունենայ :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ Թռուցիկներ բաժնուեցան, գրուած Քաթալանի բարբառով ուր կը դատապարտուի Ֆրանքոյի վարչաձեւը : Թռուցիկները, որ ստորագրուած են «Ժէմոքրաթ – քրիստոնեայ կուսակցութիւն» եւ «Քրիստոնեայ Աշխատաւորներու Միութեան» կողմէ կը յայտնեն թէ տնտեսական եւ ընկերային կացութեան քննութիւնը ցոյց կու տայ որ Ֆրանքոյի փորձը ձախողած է ամէն մարզի մէջ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ներքին նախարար Էտտէ յայտարարեց թէ Ուրբաթ օրուան անկարգութեանց առթիւ յիսուն հոգի ձերբակալուած են : Էտտէ ամբաստանեց նաեւ կարգ մը քաղաքական անձնաւորութիւններ, առանց անուն տալու, որ մաս ունեցած են այդ դէպքերուն մէջ :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՆՈՒՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ

Ատեն–ատեն, երբ հովը հիւսիսէն փչէ, Արտահայաստանի hիւսիսայինները կ'ըսեն մեզի.— Դուք կը շահագործէք հայրենի գրողներու գործերը. կը հրատարակէք զանոնք եւ դրամ կը շահիք: Դուք պարզ շահագէտներ էք:

Իսկ հայրենի գրողները կ'ուզեն, որ իրենց գործերը ծանօթացուին հայ Սփիւռքի մէջ: Արտասահմանի հետ մշակութային կապի ընկերակցութիւնը թելադրած, զրեթէ հրահանգած էր տարաշխարհի պրոգրեսիւներուն.— Ձեր թերթերուն մէջ արտատպեցէք եւ ձեր շրջանակին մէջ տարածեցէք Հայաստանի գրողներուն ստեղծագործութիւնները:

Այս հրահանգը մեզի ուղղուած չէր, բայց ամէնէն աւելի, թերեւս նոյնիսկ բացառաբար մենք սկսանք արտատպել ու տարածել ինչ արժէքաւոր բան, որ կը գրուի կամ կը հրատարակուի Հայաստան Աշխարհին մէջ:

Պրոգրեսիւները կ'արտատպեն ու կը տարածեն միայն «ամբոխային գրականութիւն»ը, պրոպագանդայի եւ ագիտացիայի համար գրուած «գրականութիւնը»: Մենք արուեստի գործ չենք նկատեր այս «գրականութիւն»ը, բայց կը կարդանք՝ տեղեակ մնալու համար «ամբոխային տրամադրութեան»: Երբեմն կը պատասխանենք ագիտատորներուն,— Հրաչեայ Գրիգորեաններուն, Էդուար Թոփչեաններուն, Ստեփան Կուրտիկեաններուն եւ ուրիշներու, Պարտիայի համագումարի մունետիկներուն, որոնք այսպէս կոչուած՝ դաշնակ գրականութեան մէջ «մոռացուած գերեզմաններ» եւ «մամռակալած տապանագիրեր» միայն կը տեսնեն:

Կրնանք ըսել, որ հայաստանեան գրականութիւնը,— գեղարուեստական գրականութիւնը,— պրոգրեսիւ համայնքին մէջ այնքան ընթերցող չունի, որքան ունի դաշնակ համայնքին մէջ: Իսկ պատմագիտական, լեզուաբանական, գրականքննադատական գրականութիւնը մենք մոմի լոյսով կը փնտռենք, հազարումէկ դժուարութիւններով ձեռք կը բերենք ու կը կարդանք ամենամեծ ուշադրութեամբ, ապա անոնց մասին կը խօսինք մեր թերթերուն մէջ եւ զանոնք կը ծանօթացնենք մեր ընթերցողներուն:

Ինչո՞ւ կ'ընենք այս բոլորը.— Դրամ շահելու համար, կը կրկնեն «հիւսիսային»ները, որոնք ծիծաղելի ըլլալու վախը չունին երբեք, այնքան դուրս են «հեգնանքի պարունակ»էն...

Մենք շահ չենք ակնկալեր — եւ շահ չենք հետապնդեր — հայրենի գրողներու գործերը հրատարակելով: Մեր թերթերուն մէջ պատուոյ տեղը կը գրաւեն միշտ այս գրողները եւ իրենց գործերը: Մեր գրադարաններուն մէջ՝ նոյնպէս: Մեր ակումբ – ընթերցարաններուն մէջ՝ նմանապէս:

Նախկին ուսուցիչ մը մեծ հաճոյքով կը յայտարարէր մեզի, թէ ամէն ամիս չորս, հինգ կամ վեց ոսկիի հայաստանեան հրատարակութիւններ կը գնէ: Ուրեմն՝ կ'ըմբռնէ անոնց արժէքը եւ կը գնահատէ: Ատոր համար ալ՝ լիաբուռն կը վճարէ:

Չենք կարծեր, որ պրոգրեսիւները դրամ տան եւ գնեն ու կարդան հայրենի գրողներուն գործերը: Առարկութիւն չունինք, եթէ այդ գործերը իրենց... նուէր տրուին եւ կամ Հայպետհրատը, ծանօթ կամ անծանօթ բարեկամ մը զանոնք ձրի ղրկէ իրենց:

Մենք կը գնենք ու կը կարդանք նաեւ քաղաքական, զուտ պրոպագանդային գրականութիւն, լենին – սթալինեան գրականութիւն,— օրաթերթ, շաբաթաթերթ, ամսաթերթ եւ պարբերական այլ հրատարակութիւններ:

Եթէ երբեմն առանձին հատորով կը հրատարակենք հայրենի գրողներու այս կամ այն գործը,— ինչպէս, օրինակ, «Վարդանանք», «Խոդեդան», «Յովազաձորի գերիները», եւայլն,— ատիկա կ'ընենք ոչ թէ դրամ շահելու, այլ հայ գրականութիւն, հայ մշակոյթ տարածելու համար նոյնիսկ ... պրոգրեսիւներուն մէջ:

Կրնայինք այս գործերը ձրի, կամ գրեթէ ձրի տարածել, եթէ մենք եւս ոչ միայն պրակտիկ – քաղաքական, այլեւ նիւթական օժանդակութիւն ստանայինք Հր. Մարգարեաններէն:

Սակայն, միայն մենք չենք, որ հայրենի գրողներու գործեր կը հրատարակենք: Եւ կը հրատարակենք,— կը կրկնենք անգամ մը եւս,— ոչ թէ շահու ակնկալութեամբ, այլ յանուն հայ մշակոյթի տարածման ու ժողովրդականացման: Պէ՞տք է սպասել, որ մենք նաեւ նիւթապէս վնասենք մեր այս նախաձեռնութեան համար:

Շատերուն ծանօթ է, որ Պէյրութի մէջ գոյութիւն ունի «Սեւան» հրատարակչական տուն մը, որ իր սեփական տպարանը ունի եւ որ արդէն հրատարակած է Ստ. Մալխասեանի «Հայերէն բացատրական բառարանը», Եղիշէ Չարենցի եւ Ակսել Բակունցի ամբողջական գործերը, ինչպէս նաեւ ակադեմիկոս Մանուկ Աբեղեանի «Հայոց հին գրականութեան պատմութիւն»ը, մեծարժէք գործեր՝ բոլորն ալ:

Մենք գնահատանքի խօսք միայն ունինք այս նախաձեռնութեան համար եւ ոչ թէ պարսաւանքի: Մեր մտքէն չենք անցուցած բնաւ ըսել «Սեւան»ի տէրերուն.— Դուք կը շահագործէք հայրենի գրողներու գործերը. կը հրատարակէք զանոնք եւ դրամ կը շահիք: Դուք պարզ շահագէտներ էք:

Ոչ միայն չենք ըրած ու չենք ըներ նման վերագրումներ, այլեւ յանձնարարած ենք մեր ընկերներուն ու բարեկամներուն — եւ հիմա ալ կը յանձնարարենք — գնել հրատարակչական այս տան կողմէ հրատարակուած գործերը, բառարանը, ամբողջական գործերը, գրականութեան պատմութիւնը, եւայլն:

Այս նոյն հրատարակչականը մօտերս պիտի հրատարակէ նաեւ Լէոյի Հայոց պատմութեան առաջին հատորը (արդէն անգտանելի), Թ. Խ. Յակոբեանի «Հայաստանի պատմական աշխարհագրութիւն»ը (երեք հատոր, 800 էջ), թերեւս ուրիշ գործեր ալ:

Չենք ըսեր՝ «դուք շահագէտներ էք», այլ կ'ըսենք՝ «հրատարակեցէք, հայրենակիցներ»: Հրատարակեցէք Աճառեանի գործերն ալ, Աբեղեանի գործերն ալ, Մանանդեանի գործերն ալ եւ ինչ որ կրնաք ասոնցմէ զատ: Կը բաւէ, որ այդ գործերը արժէք մը ունենան եւ նպաստ մը բերեն հայ մշակոյթին:

Երանի՜ թէ գտնուէին ուրիշ հրատարակչական տուներ, նիւթական աւելի լայն կարելիութիւններով, եւ վերհրատարակէին հայրենի գրողներու այն գործերը, որոնք պրոպագանդա չեն, ագիտացիա չեն, այլ գեղարուեստական գրականութիւն են, արուեստի գործեր են: Վերհրատարակէին նաեւ մեծարժէք, բայց այժմ անգտանելի ուրիշ գործեր, որոնք վերջին երեսնամեակին լոյս տեսած են Երեւանի մէջ, եւ զորս ձեռք ձգելու հնարաւորութիւն չունինք մենք հիմա:

Այս մտահոգութիւնները կը վարէին մեզ, երբ ձեռնարկեցինք հրատարակելու Մովսէս Խորենացիի «Հայոց Պատմութիւն»ը, որմէ միայն մէկ օրինակ կար ամբողջ Եգիպտոսի մէջ: Շահագիտութի՞ւն էր մեր ըրածը, թէ ծառայել էր հայ գրականութեան: Եթէ դրամ շահիլ ուզէինք, կը հրատարակէինք Նիք Քարթըրի կամ Նաթ Փինքերթոնի արկածները...

Ինչո՞ւ սակայն «հիւսիսային»ները ձայն չեն հաներ, երբ ուրիշ մը կամ ուրիշներ կը սկսին հրատարակել հայրենի գրողներու գործերը, բայց լայնաբերան կը պարսաւեն մեզ եւ շահագիտութիւն կը վերագրեն մեզի, երբ հրատարակողը մենք ենք:

Պարզ է. «հիւսիսային»ները իրենք ալ գիտեն «ինչու»ին պատասխանը.— Հրատարակողը մենք ենք՝ դաշնակներս. ուստի՝ մենք սովորական շահագէտներ միայն կրնանք ըլլալ:

Սակայն պրոգրեսիւները կը հրատարակեն ու կը տարածեն ոչ թէ հայրենի գրողներու կամ առհասարակ գրական արժէք ունեցող գործեր, այլ... Եղիա Նաճարեաններու գրած ու գրելիք գիրքերը: Ոչ միայն կը հրատարակեն եւ գրեթէ ձրի կը բաժնեն, այլեւ ի ձայն փողոյ եւ թմբուկի կը յայտարարեն, թէ տիպար հայրենասէրները, «բուն հայ»երը Եղիա Նաճարեաններն են եւ ոչ թէ «Խոդեդան»ի հեղինակները:

Կը հրատարակեն եւ ձրի կը բաժնեն նաեւ Քաջազնունիի գրքոյկը՝ «Դաշնակցութիւնը անելիք չունի այլեւս»:

Ինչո՞ւ. յանուն ի՞նչ բանի. յանուն հայ մշակոյթի՞:

(Խմբագրական՝ ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ԱՇԽԱՐՀԸ ՍՈՎԱՄԱ՞Հ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ

Այս յօդուածը կը քաղենք կի Մուժընոյի մէկ գրութենէն տպուած՝ «Րիվարօլ»ի մէջ:

Ներկայ թէքնիք քաղաքակրթութիւնը իր ամէնէն կորովի շրջանին մէջ ապրելու տպաւորութիւնը կը ձգէ. բայց իր այդ կորովն իսկ զինքը կ'առաջնորդէ դէպի անկում: Գիտութեան արձանագրած յառաջդիմութիւններուն շնորհիւ, մարդկային ցեղը թուական տեսակէտէն մեծապէս աճեցաւ, բայց աշխարհի բնակչութեան թիւին յաւելման համեմատութեամբ աւելցան նաեւ պահանջները, որոնց հետեւանքով չարաչար շահագործումի ենթարկուեցան աշխարհի պարունակած բնական հարստութիւնները: Այս շահագործումը այնպիսի անխնայ կերպով կը կատարուի, որ կենսական նկատուած կարգ մը բնական արտադրութիւններու աղբիւրը չորնալու վրայ է: Բայց հակառակ այս բոլորին, աշխարհի բնակչութեան երկու երրորդը տեւապէս բաւարար սնունդ չըստանար:

Քսան տարիէ ի վեր, հողագործական արտադրութիւնը աշխարհի ամէն կողմը մեծ յաւելում արձանագրած է, բայց այս յաւելումը առաւելապէս տեղի ունեցած է այն երկիրներուն մէջ, որոնք ամէնէն աւելի քիչ կարիքն ունէին: Այս հաստատումը փաստելու համար, բաւական է աչք մը նետել հետեւեալ բաղդատական թուանշաններուն վրայ.

Սննդանիւթերու արտադրութեան յաւելում 1934 – 38էն մինչեւ 1956–57.—

Հիւս. Ամերիկա + 56 առ հարիւր
Եւրոպա + 27 առ հարիւր
Ափրիկէ + 44 առ հարիւր
Հարաւ. Ամերիկա + 48 առ հարիւր
Ասիա + 22 առ հարիւր:

Բնակչութեան աճում 1936էն մինչեւ 1957.—

Հիւս. Ամերիկա + 36 առ հարիւր:
Եւրոպա + 12 առ հարիւր:
Ափրիկէ + 46 առ հարիւր:
Հարաւ. Ամերիկա + 58 առ հարիւր:
Ասիա + 35 առ հարիւր:

Կը տեսնենք ուրեմն, որ Հիւս. Ամերիկայի ու Եւրոպայի մէջ սննդանիւթերու արտադրութեան յաւելումը աւելի արագ կը կատարուի քան բնակչութեան թիւին աճումը. մինչդեռ Ասիան, Հարաւային Ամերիկան ու Ափրիկէն հետզհետէ աւելի անկարող պիտի գտնուին իրենց բնակիչներուն պահանջներուն գոհացում տալու: Հնդկաստանի մէջ արդէն միլիոնաւոր մարդիկ անօթի կը ծնին ու անօթի կը մեռնին. Համայնավար Չինաստանի ժողովուրդը ծայրայեղ խեղճութեան մէջ է. Պրազիլիոյ մէջ ընկերային շարժումներ սկսած են անօթի բազմութիւններու կողմէ. մինչ ճափոն կարելի եղած վեհութեամբ կը ջանայ արտաքին աշխարհէն ծածկել իր քաշած նեղութիւնները: Պատերազմէն ի վեր, սննդանիւթերու արտադրութիւնը մարդ գլուխ երեսուն առ հարիւր համեմատութեամբ նուազած է Պիրմանիոյ մէջ, 25 առ հարիւր՝ Ճալէպիոյ մէջ, տասը առ հարիւր՝ Ինտոնեզիոյ եւ Փաքիստանի մէջ:

Պէտք չէ վայրկեան մը իսկ մոռնալ այն պարագան, որ ասկէ քառասուն տարի վերջ սովամահ այս ժողովուրդները պիտի կազմեն ընդհանուր մարդկութեան 80 առ հարիւրը, եւ քանի շատնայ իրենց թիւը, այնքան աւելի անլուծելի պիտի դառնայ իրենց ոգեբրութեան լուծումը:

Հակառակ իրենց ազգայնամոլութեան, այս երկիրները անկարող են առանց արտաքին օժանդակութեան վերապրելու: Եթէ Արեւմուտքը խելացի ձեւով չզբաղի իրենցմով՝ անխուսափելի կերպով պիտի իյնան խորհրդային քաշողականութեան գօտիին մէջ:

Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Հարաւային Ամերիկայի երկիրները չեն կրնար իրենց տնտեսական բոլոր կարելիութիւնները շահագործել միեւնոյն ատեն: Պէտք է որ–

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ

110.— Թեմերի ներկայացուցչական եւ ղեկավար մարմիններն են՝

Ա) Թեմական եւ պատգամաւորական ժողով, կազմուած եկեղեցական համայնքների ծխական ժողովներից ընտրուած պատգամաւորներից: Թեմական պատգամաւորական ժողովը թեմի բարձրագոյն ներկայացուցչական կանոնադիր եւ կարգադիր մարմինն է, որն ընտրւում է չորս տարին մի անգամ եւ նիստեր է գումարում առնուազն տարին մէկ մի անգամ:

Բ) Թեմական խորհուրդը բաղկանում է 7 – 15 անդամներից, որոնց ընտրում է պատգամաւորական ժողովը:

Գ) Թեմական խորհուրդը կազմում է կրօնական խորհուրդ:

Դ) Թեմի գործադիր իշխանութիւնը Թեմական խորհուրդն է, առաջնորդի նախագահութեամբ եւ ղեկավարութեամբ:

Ե) Թեմական խորհուրդին առընթեր կազմւում են ուսումնական, դատաստանական, կալուածոց, մշակութային բարեսիրական եւ այլ մարմիններ, նշանակուած Թեմական խորհուրդի կողմից, Թեմական պատգամաւորական ժողովի յանձնարարութեամբ:

Զ) Թեմական պատգամաւորական եւ ծխական ժողովները Թեմական եւ ծխական խորհուրդներին առընթեր ընտրում են վերստուգիչ յանձնաժողովներ՝ թեմերի եւ ծխերի տնտեսա – ֆինանսական գործառնութիւններն ու հաշիւները ստուգելու համար:

Է) Եկեղեցական համայնքի անդամները կազմում են ծխական ժողովը, որը չորս տարին մի անգամ գումարուելով ընտրում է տուեալ եկեղեցական համայնքի թաղական խորհուրդը՝ բաղկացած 5 – 7 հոգուց, որը վարում է տեղական եկեղեցական վարչական – մատակարարական գործեր, թեմական խորհուրդի եւ թեմակալ առաջնորդի վերին հսկողութեան տակ, թեմական կանոնադրութեան համաձայն: Եկեղեցու հոգեւոր հովիւը ընտրւում է ծխական ժողովից եւ հաստատւում թեմակալ առաջնորդից:

111.— Թեմակալ առաջնորդը ընտրւում է թեմի պատգամաւորական ժողովից ձայների երկու երրորդի մեծամասնութեամբ եւ վաւերացւում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսից:

112.— Թեմակալ առաջնորդը, համաձայն եկեղեցական սուրբ կանոնների եւ աւանդութեանց, ընտրւում է առանց պաշտօնավարութեան շրջանի սահմանման: Թեմակալ առաջնորդը թեմի գլուխն է, անմիջական գործադիր իշխանութիւնը, պատգամաւորական ժողովի եւ թեմական խորհուրդի նախագահը, եւ ի կոչմանէ եւ ի պաշտօնէ ներկայացուցիչը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի:

113.— Թեմակալ առաջնորդի դէմ ծանրակշիռ եւ լուրջ մեղադրանքներ լինելու դէպքում, թեմական պատգամաւորական ժողովը կարող է անվստահութիւն յայտնել առաջնորդի նկատմամբ, ձայների երկու երրորդի մեծամասնութեամբ, եւ այն ներկայացնել Մայր Աթոռին ի տնօրինութիւն: Թեմական պատգամաւորական ժողովի որոշման հաստատման պարագային առաջնորդը հրաժարւում է եւ մեկնում Մայր Աթոռ կամ իր պատկանեալ միաբանութեան կեդրոնը:

114.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի յատուկ եւ պատճառաբանուած որոշմամբ, երկու հարեւան թեմերի ընդհանուր թեմակալութիւնը մի առաջնորդի գլխաւորութեամբ թոյլատրելի է:

115.— Թեմակալ առաջնորդ կարող է ընտրուել նաեւ վարդապետական աստիճան ունեցող հոգեւորականը:

116.— Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան կամ Տանն Կիլիկիոյ Աթոռի միաբան կարող են, առաջինը Կիլիկեան թեմերի, իսկ երկրորդը Էջմիածնական թեմերի մէջ պաշտօնավարել միմիայն այն դէպքում, երբ երկու Աթոռների միջեւ այդ մասին յատուկ համաձայնութիւն է կայացած:

(10 Շար.)

ղեկրեն կամ երկրագործական տնտեսութիւն մը, եւ կամ արդիւնաբերական տնտեսութիւն մը:

Այս ուղղութեամբ, մարքսեանները կը պնդեն թէ ծանր արդիւնաբերութիւնը գերակշիռ հանգամանք կը ներկայացնէ: Անշուշտ աւելի դիւրին է մեծղի գործարաններ կառուցելը քան անբերրի հողերը պարարտացնելը: Բայց աշխարհի ներկայ կացութեան մէջ, սնունդի հարցը կենսականօրէն անմիջական բնոյթ մը ստացած է. ահա թէ ինչու Արեւմուտքը պէտք է քաջալերէ տնտեսապէս թերաճ երկիրները, որ ամէնէն առաջ զարկ տան իրենց հողամշակութեան, նոյն իսկ ի գին յետաձգելու իրենց արդիւնաբերական զարգացումը:

Տնտեսագէտ մը, Քոլլին Քլարք, 1953ին կը յայտարարէր որ եթէ աշխարհի բոլոր մշակելի հողերը Հոլանտայի հողերուն նման մշակուէին, աշխարհը կրնար 10–15 միլիառ բնակչութեան սնունդ ապահովել, հիմակուան 2·3 միլիառ կիսասով բազմութիւններուն փոխարէն: Սակայն, Քլարքի հաշիւները երազային բնոյթ կը կրեն, որովհետեւ հակառակ բոլոր թափուած ճիգերուն, մշակելի հողերու տարածութիւնը, մէկ դարէ ի վեր, չէ ընդարձակուած: Մարդիկ անտառները կ'ոչնչացնեն՝ նախկին ծառերուն տեղ բրինձ, բամպակ, ծխախոտ եւ այլ բոյսեր տնկելու համար. բայց այս ցանքերը հողը կը մաշեցնեն, կը յոգնեցնեն առանց վերանորոգման որեւէ յոյսի, որովհետեւ այլեւս չկան նախկին վերանորոգող անտառները, որոնց չորցած տերեւները բնականօրէն կը պարարտացնէին հողը: Իւրաքանչիւր տարի հազարաւոր քառակուսի մեթր տարածութեամբ հողեր այլեւս անմշակելի կը դառնան, որովհետեւ զրկուած են իրենց բնական սնունդէն՝ անտառներէն: Հին ատենները, Սպանիան անտառներով ծածկուած բերրի երկիր մըն էր, իսկ Միջագետքը՝ Միջին Արեւելքի ցորենի շտեմարանն էր. այսօր՝ Սպանիոյ հողը ամուլ է, իսկ Միջագետքը անապատի վերածուած է:

Շատեր կը կարծեն որ այսպէսամայացած շրջանները կարելի է դարձեալ մշակելի դարձնել՝ առատօրէն ջրելով զանոնք. բայց այս փորձն ալ ամէն տեղ յաջողութեամբ չի պսակուիր, որովհետեւ եթէ հող մը մեծ քանակութեամբ ջրուի, իր մէջ գտնուող այն տարրերը, որոնք ցանուած հատիկներուն սնունդ կուտային, կը քշուին հողին շատ աւելի խորքը ու անօգուտ կը դառնան տեւական հողամշակութեան համար: Քանի մը ցանքէ վերջ, հողը կը դառնայ անբերրի, ամուլ:

Այս պայմաններուն տակ, այժմ մշակելի հողերուն պահպանումը շատ աւելի կարեւոր հարց մը դարձած է, քան անբերրի հողերու պարարտացումը: Տնտեսապէս թերաճ երկիրներուն տրուած օգնութիւնն ալ առաւելաբար այս մարզին մէջ պէտք է կատարել. պէտք է պայքարել հողերու անապատացման դէմ, պէտք է սորվեցնել թէ հողը ի՛նչպէս մշակելու է, որպէսզի իր պարունակած բնական հարստութիւնները չփճանան:

Ասոր հետ զուգընթաց, պէտք է ճար մը գտնել տնտեսապէս թերաճ երկիրներու բնակչութեան յաւելման քանակը սահմանափակելու համար, որովհետեւ փաստուած է, որ ամէնէն աղքատ երկիրներուն բնակչութիւնն է որ ամէնէն աւելի արագ կերպով կ'աճի:

Ծնունդներու սահմանափակման խնդիրը, որ կենսական դարձած է կարգ մը երկիրներու համար, կը հանդիպի կրօնական եւ հոգեբանական կարգ մը դժուարութիւններու: Նոյնիսկ եթէ լուծուի կրօնական արգելքը, կը մնայ հոգեբանական հակառակութիւնը: Անցեալները բարեմիտ Ամերիկացի բժիշկ մը կ'ուզէր բացատրել Հնդիկ փրոֆէսորի մը, որ հնդիկ ցեղին պահպանման համար անհրաժեշտ է նուազեցնել ծնունդներուն թիւը: Հնդիկը հետեւեալ պատասխանը տուաւ. «Մարդիկ, որոնք գոհունակութեան ոչ մէկ նիւթ ունին, կեանքի հաճոյքներէն ոչ մէկը կը վայելեն, անօթի են, հագուստ եւ բնակարան չունին. ոչ մէկ հաճոյք՝ բացի սեռային հաճոյքէն. ոչ մէկ իշխանութիւն՝ բացի հայրութեան իշխանութենէն. եւ կ'ուզէք այդ միակ հաճոյքը, միակ իշխանութիւնը իրենց զլանե՞լ»:

Եւ յետոյ, ի՛նչպէս բացատրել ծնունդներու առաջքը առնող մեթոտները բազմութիւններու, որոնք գրել – կարդալ չեն գիտեր, որոնք համրել չեն գիտեր:

Լուսաւոր կէտ մը. քանի մը տարիներէ ի վեր գտնուած է աժան եւ այլապէս անվնաս դեղ մը, որ հետզհետէ կ'ամլացնէ կիները՝ առանց օրկանական որեւէ վնաս պատճառելու: Կարգ մը երկիրներու կառավարութիւնները շուտով պիտի սկսին այս դեղին միջոցաւ կասեցնել իրենց բնակչութեան չափազանց արագ աճումը, որ երկրին թշուառութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկն է:

Ծնունդներու թիւը նուազեցնելու քաղաքականութիւնը արդէն իսկ կը կիրառուի Ճափոնի, Չինաստանի եւ Հնդկաստանի մէջ:

Ճափոնի մէջ, զոր օրինակ, արդէն իսկ ձեռք ձգուած են լաւ արդիւնքներ. վերջին տասը տարիներուն ընթացքին կէս առ կէս նուազած է ծնունդներու թիւը:

Չինաստանի մէջ գործադրուած մեթոտը նուազ ծանօթ է արտաքին աշխարհին, որովհետեւ ծնունդներու սահմանափակման գաղափարը հակառակ է մարքս – լենինեան ուղղափառ կրօնքին ուսուցումներուն: Դրամատիրական երկիրներու մէջ կիրառուած ծնունդներու սահմանափակումը «մարդասպանութիւն» կը կոչեն, բայց Չինաստանի մէջ նոյն բանը կ'ըլլայ «յանուն կիներու առողջութեան եւ ընտանեկան կեանքի հաւասարակշռման»:

Հնդկաստանի մէջ, կառավարութիւնը ընդունած է գաղափարը, բայց տակաւին կը փնտռէ լաւագոյն մեթոտը:

Այն թերաճ երկիրները, որոնք որոշած են սահմանափակել ծնունդներուն թիւը, լաւ կը գիտակցին որ իրենց փրկութեան միակ ելքը այդ է. այլապէս՝ կը վտանգեն ոչ միայն իրենց երկրին, այլ նաեւ ամբողջ աշխարհին ապագայ հաւասարակշռութիւնն ու առողջութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԵՐԸ

Ինչպէս ուրիշ աշխարհահռչակ հնագէտներ գովեստով եւ հիացումով արտայայտուած են հայ ճարտարապետութեան մասին, այսօր ալ Ֆերտինանտօ Մացինի (իտալացի), նոյնքան հեղինակաւոր բացատրութիւն կուտայ, թէ մեր պատմութեան եւ թէ ճարտարապետութեան մասին, զոր այնքան մօտէն ուսումնասիրած է:

Կ'ըսէ Պ. Մացինի.— «Հայաստանը լեռնադաշտ մըն է, որ կ'երկարի մինչեւ Արարատի ստորոտը, Սուրբ Լեռը, ուրկէ կը բխին Միջին Արեւելքի մեծ գետերը, որոնք ըստ Աւետարանին կ'ողողեն Եդեմը, երկրային դրախտը, որ կը գտնուի այս շրջանին մէջ: Հայաստանի հին իշխանութիւնը կ'երթայ մինչեւ Արարատի դաշտը, Տաւրոս եւ Ալպանին, խորհրդանշան խաղաղութեան զոր Հայաստան երբեք չունեցաւ:

Իր ժողովուրդը, հնդեւրոպական ծագումով, ունի ամենահին պատմութիւնը որ կը հասնի մինչեւ Հին Կտակարանի Հայաստանը: Այս երկիրը իր աշխարհագրական դիրքին պատճառաւ եղաւ պատերազմի դաշտ եւ արշաւանքի զոհ, առանց հետեւանքով վայելելէ անկախութեան եւ խաղաղութեան կարճ շրջաններ, յաջորդաբար գրաւուեցաւ Ասորեստանցիներէ, Մակեդոնացիներէ, Պարսիկներէ, Հռոմայեցիներէ, Արաբներէ, Մոնկոլներէ, Թուրքերէ: Այսօր ալ բաժան բաժան եղած է կարմիր Ռուսին եւ «արդիական» Թուրքիոյ միջեւ»:

Հնագէտ եւ պատմագէտ Իտալացին մեր երկրի քաղաքական դժբախտ պարագաներու վրայ հեղինակաւոր բացատրութիւն տալէ ետք, կ'անցնի հայ ստեղծագործ մտքի հրաշագործութեան եւ կ'ըսէ.—

«Հայերը ուշիմ են, խաղաղասէր, հըմուտ երկրագործ, վաճառական, եւ արուեստագէտ, որոնց ճարտարապետը են – թարկուեցաւ, իր աշխարհագրական դիրքին պատճառաւ, օտար ազդեցութեան եւ միացաւ տարբեր տարբեր հոսանքներու: Հոյակապ հայ եկեղեցիները, ուր պահուած էին բազմաթիւ անգին հիանալի գործեր, մեծ ազդեցութիւն գործեցին, շնորհիւ իրենց մեծարժէք ճարտարապետութեան, Արեւմտեան Քրիստոնէական ճարտարապետութեան վրայ, 10 եւ 11րդ դարուն: (Քաղաքական դէպքերու պատճառաւ այսօր փճացած):

Հայերը մինչեւ 14րդ դարը, եղած են նշանաւոր եւ կարող հիւսողներ եւ ձեռագործ աշխատողներ, մասնաւորաբար Վա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ թերթերը կը գրեն թէ եօթնամեայ ծրագրին մէջ նախատեսուած է «բնակարանային շինութեան վիթխարի աճ»: Կիրովականի մէջ վերջերս մեծ թիւով նոր տուներ շինուած են, բայց յառաջիկայ եօթը տարիներու ընթացքին շատ աւելի մեծ պիտի ըլլայ թիւը՝ նոր բնակարաններու: Շինութեանց համար տրամադրուած է 242 միլիոն ռուբլի (եօթը տարուան): Ընթացիկ տարուան մէջ միայն պիտի կառուցուին բազմայարկ 33 շէնքեր: Նոր տուները պիտի ըլլան արդիական եւ ամէն յարմարութիւններով օժտուած:

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ փակուած են Խ. Միութեան ճատրակի ախոյենական մրցումները, որոնք մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած էին աշխարհի ճատրակի սիրահարներուն մէջ: Խ. Միութեան լաւագոյն 20 խաղացողները մասնակցած են մրցումներուն: Առաջնութիւնը շահած է Տիգրան Պետրոսեան եւ տիրացած Խ. Միութեան ախոյեանի ոսկի մետալին:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

նի: Երզրումի, Երեւանի եւ Կարսի շըրջաններուն մէջ, թանկարժէք գորգեր պատրաստելու տեսակէտով: «1605ին Շահ Աբբաս բաւական թիւով հայ արուեստագէտ Հայեր փոխադրեց Պարսկաստան եւ տեղաւորեց Ջուղա, ուր Հայերը շարունակեցին արտադրել բազմատեսակ մեծարժէք գորգեր:

Իտալացի հնագէտը կը բաժնէ հայկական գորգերը երեք խումբի.—

1.— Կովկասեան – հայկական գորգեր, որոնց մէջ մասնաւոր տեղ կը գրաւէ վիշապով գորգը, ամենահիններէն եւ ընտիրներէն:

2.— Փոքր Ասիոյ հայկական գորգերը, որոնք շինուած են 12, 13րդ դարուն Սելճուքներու ժամանակ, որոնց մասին Մարքօ Փոլօ կը խօսի հիացումով: Ցեղոյ կուզան այօթքի, պզտիկ կտորները, Կէօրտէզ, Գուլա, Ուշաք:

3.— Պարսկական – հայկական գորգերը որոնց մէջ նշանաւոր տեղ կը գրաւէ պարտէզ – գորգը, որուն մէջտեղը կը գտնուի խաչաձեւ չքանշան մը, եւ կը նկատուի աշխարհի ամենաթանկագին գորգերէն մին:

Հայերու շինած գորգերը կը գտնուին Պերլինի, Պոլսոյ, Վիէննայի, Նիւ Եորքի, Լոնտոնի եւ Պալոնի թանգարաններու մէջ: Բայց արդիականը գեղարուեստական մեծ արժէք չի ներկայացներ:

Բ. ՏԻԳՐԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (360)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԹ.

ՏԱՐՕՆ

Այսու ամենայնիւ, Հացիկը անմոռանալի կը մնայ ամէն մի Հայի համար, որովհետեւ նա Մեսրոպի ծննդավայրն է:

Երբ գիւղից դուրս եկանք, հեռուից նկատեցինք, որ մեր առջեւով գնում էին երկու ձիաւորները: Ինչպէս երեւում էր, նրանք այդ գիւղումն էին իջեւանել, որովհետեւ մի քանի գիւղացիներ նրանց ճանապարհ էին դնում: Տեսնում էինք, թէ ինչպէս գիւղացիները մօտեցան երկու ձիաւորներից մէկին, նրա աջը համբուրեցին եւ, օրհնութիւնը առնելով, վերադարձան դէպի իրանց տները: Արդէն յայտնի էր, որ նա պէտք է հոգեւորական լինէր:

Երկար մենք եւ նրանք, միեւնոյն հեռաւորութեան վրայ, գնում էինք միեւնոյն ճանապարհով: Յետոյ նկատեցինք, որ նրանք սկսեցին իրանց ձիաները կամաց քշել, որ մենք հասնենք:

Մեր ենթադրութիւնը ուղիղ դուրս եկաւ. երկու ձիաւորներից մէկը հոգեւորական էր, բայց եւրոպացի հոգեւորական: Իսկ միւսը, ինչպէս երեւում էր, կամ նրա ծառան պէտք է լինէր, կամ առաջնորդը: Ես առաջին անգամ տեսնում էի մի եւրոպացի կրօնաւոր: Նա քառասուն տարեկան հազիւ կը լինէր, բայց սեւ մօրուքը արդէն սկսել էր ճերմակիլ: Դէմքը ինձ շատ դիւր եկաւ, մի ուրախ, մշտածիծաղ դէմք, որ կարծես, ասում լինէր. «ես վաղուց ձեզ հետ բարեկամ եմ»: Գլխին դրած ունէր լայնեզրեայ փափուկ գլխարկ սեւ գոյնով, եւ հագել էր կրօնաւորի երկար զգեստ, կուրծքից մինչեւ ոտները կոճակած, նոյնպէս սեւ գոյնով:

Երբ նայեց դէպի մեզ, նրա երեսի վրայ նշմարուեցաւ մի տեսակ շփոթութիւն, որ շուտով անցաւ: Նրան տեսնելով, Ասլանի գոյնը նոյնպէս փոխուեցաւ: Ի՞նչ էր նշանակում այդ: Հեռաւոր Ասիայում, Մուշի դաշտի մէջ, երկու Եւրոպացիներ հանդիպում են միմեանց, մինը կրօնաւոր, միւսը բժիշկ, եւ երկուսն էլ, փոխանակ ուրախութեամբ միմեանց գրկելու, շփոթւում են, սոսկում են, ինչպէս մի մարդ, որ անակնկալ կերպով օձի կամ կարիճի է հանդիպում: Թէ ի՛նչ անցաւ Ասլանի սրտից, — այդ ես կարող էի հասկանալ, բայց կրօնաւորի այլայլուելու պատճառը ինձ մնաց անբացատրելի: Չիցէ՞ թէ նրա համար ծանր էր, որ մի եւրոպացի մարդ տեսնում էր նրան այդպիսի խուլ տեղերում: Անշուշտ նա Ասլանին եւրոպացու տեղ կ'ընդունէր, եւ ուրիշ կարծիք տանել չէր կարող:

— Դուք, պարոն, երեւի, Մո՞ւշ էք գնում, — հարցրեց նա կոտրատած թուրքերէն լեզուով:

— Այո, — պատասխանեց Ասլանը:

— Ուրեմն մենք բաւական տեղ ուղեկից կը լինենք. ես էլ այդ գիւղն եմ գնում:

— Նա ցոյց տուեց մի հեռաւոր գիւղ:

Ասլանը սկսեց ֆրանսերէն խօսել նրա հետ: Ես չէի հասկանում, թէ ինչ էին խօսում, միայն նկատում էի, որ կրօնաւորը սաստիկ զուարթացաւ, ուրախ էր, անդադար ժպտում էր եւ աւելի ծիծաղում էր, քան թէ խօսում էր: Նա խիկոյն սկսեց մտերմանալ մեզ հետ. իր ծառային կանգնեցրեց, նրա խուրջինից հանել տուեց մի շիշ կոնեակ, նախ ինքը խմեց, յետոյ մի մի ֆինջան առաջարկեց մեզ: Նրա ծառան, երեւի, գիտէր իր հայր սուրբի սովորութիւնը, հանեց խուրջինից եւ մի մի վարունգ տուեց մեզ, ասելով.

— Դա զովացնում է:

Այդ միջոցին մեր ընկեր Արփիարը ոչինչ չէր խօսում. նա միայն ուշադրութեամբ նայում էր կրօնաւորի վրայ: Երեւում էր, որ նա հասկանում էր կրօնաւորի լեզուն, որովհետեւ ես ստէպ տեսնում էի նրա սառն դէմքի վրայ մի տեսակ ցնցումներ, որ խորին զզուանք էինք արտայայտում: Զարմանում էի, որ մի այդպիսի հրեշտակը բարկանալ գիտէր:

Ես կրկին սկսեցի նայել դէպի Մուշի գեղեցիկ դաշտը: Մի թիզ անմշակ տեղ չէր երեւում: Դէպի ամէն կողմ հասունացած հունձքը ոսկեայ ալիքներով ծածանւում էր, ծաւալւում էր եւ խորին բերկրանք էր պատճառում: Նայում էի դէպի աջ. երեւում էին Գրգուռ, Նեմրութ (Նեբրովթ) լեռները, երեւում էին Նեմրութի ուղտերի քարացած շարքերը, որ տեղացիների լեզուով կոչւում էին «Ըղտու քարեր»:

Այդ բոլորը յիշեցնում էին ինձ այն վաղեմի հերոսական արկածները, որ կատարուել էին Բաբելացոց աստուծոյ՝ — Բէլի եւ մեր նախահօր՝ — Հայկ – դիւցազնի մէջ: Նայում էի դէպի ձախ. երեւում էր Տաւրոսի շղթան՝ Խութայ բարձր լեռներով, որոնց միւս կողմում՝ Սասունցիք գաղանների հետ են պատերազմում: Իսկ մեր առջեւում Մեղրի գետի շամբուտների մէջ թագնուած էին Օձ քաղաքի առասպելապատում աւերակները:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Դիւանները Մինիխի մէջ գնեցին Նափոլէոն Բ.ի (Արծուիկ) հինգ նամակները ուղղուած իր մօրը: Ատոնց կարգին կայ Թալէյրանի Դուքսին վերջին նամակը Մառի – Լուիզին (1 միլիոն հինգ հարիւր հազար ֆրանք) եւ ուրիշ մը ուր Նափոլէոնի տղան կարծիքներ կը յայտնէ Ռուսիոյ պատերազմին մասին:

ՀԱՊԻԿ ՊՈՒՐԿԻՊԱ Թունուզի հանրապետութեան նախագահը բացաւ Նոր Տեսթուրեան կուսակցութեան համագումարը: Պուրկիպա ջատագովեց «հանգրուաններով կատարուած քաղաքականութիւնը» եւ աւելցուց որ այս ձեւը միշտ ի զօրու է Պիզերթի, Ալժերիոյ անկախութեան եւ Սահարայի համար:

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրութեանց կարգին Լա Ռոշէլի եւ Ռոմանի մէջ բազմաթիւ ընկերվարականներ համայնավար քուէարկեցին:

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւորը Ռապաթ վերադարձաւ:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ արտաքին նախարարութեան կցորդը՝ Տոքթ. Ճաւատ Սատր յայտարարեց թէ պարսկական կառավարութիւնը չեղեալ կը նկատէ 1921ի Իրանեւխորհրդային համաձայնութեան տրամադրութիւնները, որոնց համաձայն Խ. Միութիւնը արտօնութիւն ունէր զօրք ղրկել Պարսկաստան եթէ այս վերջին սպառնալիքի տակ գտնուի:

Տոքթ. Սատր աւելցուց թէ ի մօտոյ իր կառավարութիւնը զինուորական համաձայնագիր մը պիտի ստորագրէ Ամերիկայի հետ:

ԼԱՅՓՑԻԿԻ տօնավաճառը կը բացուի այսօր Չորեքշաբթի: 9380 ցուցադրող կայ որոնք 49 երկիր կը ներկայացնեն: Ֆրանսան առաջին տեղը կը գրաւէ ցուցադրողներու կարգին, 4550 քառակուսի մեթր տարածութեամբ սթանտներ ունի: Պելժիական Քօնկօն, Իրաքը, Թունուզը եւ Հարաւ – Ափրիկեան Միութիւնը առաջին անգամ ըլլալով կը մասնակցին Լայփցիկի տօնավաճառին: Գլխաւոր «այցելուն» է Խրուշչեւ:

ՀՌՈՄ – ՄԻԼԱՆ ճեպընթացին մէջ 22 տարեկան չին աղջիկ մը մեռած գտնուած է: Կը կարծուի թէ անձնասպան եղած է բայց պայուսակը անհետացած է եւ դէպքը խորհրդաւոր պայմաններու մէջ պատահած է:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Մարտ 2). — Ձոյլ ոսկի՝ 567.000, Նափոլէոն 3630, զուից. 3630, անգլ. 4800, քսան տոլարնոց 18.840, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) տոլար 493, սթերլին 1395, զուից. 115.25, պելժ. 9.60, լիր 0.78:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Կ. Խաչի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մայր Ջրբաշեանէ եւ Պ. Սուրէն Ֆէսճեանէ հազարական ֆրանք Պոմոնի դպրոցին համար եւ Տիկին Սաթենիկ Տէր Ղուկասեանէ հինգ հարիւր ֆրանք իր ննջեցեալներուն հոգեհանգստեան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի օգափ. կայանին, Ռմն կը նուիրէ հինգ հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Մինաս Աթալլահի մահուան առթիւ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԱՄՍՕՐԵԱՅ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐԸ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ 7 Մարտ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue

ԴԱՍԱԽՕՍ Պ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթը՝

ԹԱՏՐՈՆԻ ՍՏՈՐՈԳԵԼԻՆԵՐԸ

(Հեղինակը, դերուսոյցը, դերասանը, եւ ներկայ հասարակութիւնը):

Դասախօսութեան սկիզբը հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկութիւն:

Խօսելու հրաւիրուած են հետեւեալ անձերը. —

Հրանտ Սամուէլ, Մ. Պարսամեան, Շաւարշ Նարդունի, Սահակ Տէր Թովմասեան, Աշոտ Իսահակեան, Գրիգոր Ճիգմէճեան, Ս. Քրմոյեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Տիկ. Էլլէն Բիւզանդ, Տիկին Հուրի Իփէքեան – Պուտաքեան, Կարապետ Փոլատեան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 26ին, կէս օրէ վերջ, Սալոն Մաղընոյի մէջ, (Րիւ տ'Օպանեը):

Նախաձեռնութեամբ Կ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Հրաւէր ընդհ. ժողովի եւ կոչ թեկնածութեան

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի, 17 Մարտ, ժամը 20.30ին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ:

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան: Թեկնածութիւնները պարտին վարչութեան գրասենեակը հասնիլ ամէնէն ուշը մարտ երկուքին:

Առ այդ փափաքողները պէտք է ընթեռնելի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. եւ Րոնի Սու Պուայի Մշակ Միութեան հանդէսը՝ Գալազեան Սրբազանի եւ վեց քահանաներու չիրիմի ի նպաստ, 4 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր:

×

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց ցերեկոյթը՝

ՄԱՐՏ 22ԻՆ

Իսիի Թաղապետարանին սրահը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

20ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Շրջանին երէցներու, Արենոյշներու, Արիներու եւ Գայլիկներու կողմէ, եւ մասնակցութեամբ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպութեանց:

Կիրակի, Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին:

Centre Marcelin Berthelot

28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7

Métro : Invalides

Հայկական պարեր եւ երգեր, սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ եւ խաղեր:

Կը ներկայացուի ֆրանսերէն՝

« ԾԱԽՈՒ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ »

Զաւեշտը եւ հայերէն՝

« ԱՆՁՐԵՒՈՏ ԳԻՇԵՐ ՄԸ

եւ «ՓՐՕՖԷՍԷՕՐԻՆ ԳԻՒՏԸ »

կատակերգութիւնը Արիներու եւ Արենոյշներու կողմէ:

Առաջին անգամ ըլլալով «Պարսկական պազարին մէջ», պալէ սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ:

Ցուցադրութիւն, պիւֆէ:

Մուտք 500 եւ 300 փրանք:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Պոռտոյի մասնաճիւղի:

Այս Կիրակի ժամը 3.30ին Կղերականներու սրահը, Րիւ տէ Պահիթիէ:

Նախագահութեամբ ընկերուհի՝

ՍԻՐՈՒՆ ՀԱԼԱՃԵԱՆԻ

Ճոխ յայտագիր:

խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն, դիմախօսութիւն եւ

« 48 ՕԽԱՆՈՑ ԳԼԽՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔԸ »

կատակերգութիւն երկու արար:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ: Հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Օհանջանեան Ակումբին մէջ:

Կը նախագահէ Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը:

Կը խօսի Ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, խմբերգ, արտասանութիւն, նուագ, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի կողմէ:

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին:

Ահարոնեան ակումբը:

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ–ՄԻՐԶԷ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն, պար, զանազան անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ընդհ. ժողովը, այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Պէլվիլ՝ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Քաֆէ Շարթօն, 221 Րիւ տը Պէլվիլ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան անդամական ժողովը, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի սրահը: Կը խնդրուի անդամներէն եւ համբնակիցներէն ստիպողաբար ներկայ գտնուիլ: Օրակարգ. — Ա) Տարեկան նիւթական եւ բարոյական համարատուութիւն: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ս. Մուրատեան վարժարանի աշակերտութեան կողմէ:

Ապրիլ 3, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 5ին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՐՏ

JEUDI 5 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8336 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4237

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐԷՐ «ՊՈԼԷԺԷՆԻԱ»Ն

Նիկոլա Ա. կայսրը 1836 Մարտ 11ին վաւերացուց տասը գլուխէ եւ 141 յօդուածներէ բաղկացեալ Պոլոժէնիան, որուն հայերէն անունն էր «Բարձրագոյն Կարգադրութիւն յաղագս կառավարութեան գործոց Լուսաւորչական Հայոց Եկեղեցւոյ ի Ռուսաստան»:

Բովանդակ նորութիւն մըն էր «Լուսաւորչական» բացատրութիւնը, «որ երբեք հայ եկեղեցւոյ գրութեանց մէջ գործածուած չէ, եւ չենք ալ գիտեր զայն մեղադրել այդ նորահնար անուանակոչութեան համար», կը գրէ Օրմանեան (Ազգապատում, էջ 3685):

Պոլոժէնիայի *ռուսերէն բնագրին մէջ «Լուսաւորչական»ի համազօր «Գրիգորեան» գրուած ըլլալով, այդ թուականէն վերջ Ռուսերու օրինակին հետեւելով Եւրոպացիները նախընտրած են սխալը եւ սկսած* Գրիգորեան *յորջորջել Հայաստանեայց* Առաքելական *եկեղեցին:*

« Ի Ռուսաստան » *ընդունումը ենթադրել կու տայ թէ* Պոլոժէնիան *ցարական կայսրութեան սահմաններէն դուրս գոյութեան իրաւունք պէտք չէ ունենար: Սակայն անոր մէջ կէտեր կան, որ ընդհանուր Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կը վերաբերին:*

Պոլոժէնիան *«հաւասար այլոց օտարադաւան դաւանութեանց» կը ճանչնայ «Լուսաւորչական եկեղեցին Հայոց ի Կայսրութեան Ռուսաց»: Կը թելադրէ յարգել ուրիշ կրօնքները եւ կ'արգիլէ մարդորսութիւնը* (պրոզէլիտիզմ):

Եկեղեցիները «ի հոգեւորս» ենթակայ են իրենց վերին իշխանութեան: Հոգեւոր գործերու դատաւարութիւնը հայկ. հոգեւոր ատեաններուն կը պատկանի: Իսկ քաղաքական եւ քրէական գործերու եւ ոչ-եկեղեցականներու հետ վէճի պարագային՝ աշխարհական դատարաններն են իրաւասու: Սակայն հայ հոգեւոր իշխանութիւնը ներկայացուցիչ մը կը նշանակէ «ի քննութիւն նոյն գործոց»:

Ուշագրաւ պարագայ մըն է, որ կրօնական պաշտամունքի ազատութիւնը եւ եկեղեցականներու պատիւն ու իրաւունքները մեծապէս յարգուած են:

Կաթողիկոսին վերաբերեալ գլուխին մէջ (յօդուած 10-32) Մայր Աթոռի գահակալը կը ճանչցուի գլխաւոր կառավարիչ եւ ծայրագոյն տեսուչ, որուն «գործակից լինի յամենայնի էջմիածնայ Լուսաւորչական Հայոց Սինհոդոսն»:

Կաթողիկոսը չի կրնար իր իշխանութիւնը, իրաւունքներն ու արտօնութիւնները ոչ սինոդին, ոչ ալ ուրիշ առանձին կամ անձի մը «աւանդել»:

Աթոռը թափուր մնալու պարագային նոր կաթողիկոսի ընտրութիւնը կը կատարուի տարի մը վերջ՝ Մայր տաճարին մէջ: Իւրաքանչիւր վիճակ երկու պատգամաւոր կը ղրկէ, մէկ եկեղեցական, մէկ աշխարհական: Ընտրութեան կը մասնակցին նաեւ Սինոդի անդամները եւ էջմիածին գտնուող եօթը եպիսկոպոսներ: Չորս թեկնածուներէն երկուքը *կ'ընտրուին: Ցարը կը նշանակէ անոնցմէ մէկը:*

Պատարագի միջոցին կաթողիկոսին անունը կը յիշուի ցարէն վերջ:

Գ. գլուխը 22 յօդուածներու մէջ (յօդ. 33-54) կը խօսի Սինոդի կազմին եւ իրաւունքներուն մասին: Սինոդը ռուսական օրթոտոքս եկեղեցիէն փոխ առնուած հիմնարկութիւն մըն է:

Մոսկուայի մէջ բարձրաստիճան պաշտօնատար Լազարեան Յովհաննէս, Մինաս եւ Յովակիմ եղբայրներու թելադրանքովն էր, որ Դանիէլ Կաթողիկոս 1808 Մայիս 25ին հաստատած էր Սինոդը, վաւերացուած ռուս եւ պարսիկ կառավարութեանց կողմէ:

Սինոդի կազմութեան սկզբնական նպատակն էր արգելք հանդիսանալ կաթողիկոսներու փարչական, մանաւանդ մատակարարական զեղծումներուն: Սինոդը այնքան կը սահմանափակէր Մայր Աթոռի գահակալին իրաւունքները, որ Պոլսոյ պատրիարք Աբրահամ Քօլեան եւ ամիրաները «օտարի ազդեցութիւնը եւ հայրապետական իրաւանց դէմ դաւադրութիւն» տեսնելով անոր մէջ, 1814 Մայիս 3ին էջմիածին ղրկեցին բողոքագիր մը եւ Սինոդի կազմութիւնը որակեցին «խռովաութիւն ոճիր, ծանր դժուարութիւն եւ խիստ բռնակալութիւն»:

Սակայն Պոլոժէնիան աւելի լայն իրաւասութիւններ պիտի շնորհէր Սինոդին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ - ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ԳԼՈՒԽ - ԳԼԽԻ

Ինչպէս գրած էինք Զօր. Տը Կոլի բաղձանքին վրայ դաշնակցային Գերմանիոյ Վարչապետը՝ Ատընաուըր Փարիզ եկաւ Չորեքշաբթի օր. նոյն գիշերը հանդիպում մը ունեցաւ Վարչապետին եւ արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի հետ: Ատընաուըրի կ'ընկերանայ նաեւ Գերմանիոյ արտաքին նախարարը՝ Ֆոն Պրենթանօ:

Ապա Ատընաուըր առաջնորդուեցաւ Մարլի *ուր Զօր. Տը Կոլ կը սպասէր ճաշի: Ընդամէնը վեց հոգի մասնակցած են այդ ճաշին. — Զօրավարը, Վարչապետը, երկու խորհրդականներ (Տը Կոլի եւ Ատընաուըրի) եւ երկու թարգման: Ճաշէն անմիջապէս ետք է որ Տը Կոլ եւ Ատընաուըր գլուխ-գլխի խօսակցութիւն մը պիտի ունենան: Իրիկուան դէմ միայն շրջանակը քիչ մը կը լայնայ եւ Տըպրէ, Քուվ տը Միւրվիլ, Ֆոն Պրենթանօ կը հասնին Մարլի: Նոյն օրը ճաշէն ետք Ատընաուըր կը վերադառնար Պոն:*

Պաշտօնական շրջանակները լուռ կը մնան երկու ղեկավարներու խօսակցութեանց բնոյթին մասին: Մոսկուայի «Իզվեստիա»ն կը գրէ սակայն թէ Ատընաուըր եւ Տը Կոլ կողմնակից են «ուժի քաղաքականութեան մը ընդդէմ Խ. Միութեան»:

Զօր. Տը Կոլ իր կողմէ փափաք յայտնած է որ խօսակցութիւնները գաղտնի մնան: Մարլիի պարտէզին շրջակայքն իսկ արգիլուած է լրագրողներուն:

Կը կարծուի սակայն որ այս տեսակցութեան գլխաւոր նպատակն է հաստատել թէ Ֆրանքօ-Գերման տեսակէտը մէկ է Պերլինի հարցին համար: Եւ թէ ֆրանսական կառավարութեան դիրքը վճռական է. — Չընդունիլ Խ. Միութեան կողմէ որեւէ միակողմանի առաջարկ Պերլինի համար:

Ֆրանսական մամուլը մեծ կարեւորութիւն կու տայ Ատընաուըրի ճամբորդութեան: Բոժէ Մասիփ կը գրէ Ֆիկառոյի մէջ. — Դաշնապահութեան հրահանգները շատ խիստ են եւ երկու կառավարութիւնները համաձայնեցան նոյնիսկ որպէսզի պաշտօնական բանբերներն ալ զուսպ մնան:

Բայց անդին «Իւմանիթէ»ն իրրեւ խորագիր կը դնէ. —

« Պաղ պատերազմի ժողով՝ Ատընաուըր — Տը Կոլ »:

ԱՆԳԼԻԱ - Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ ԼՈՆՏՈՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

Խրուշչեւ, Միկոյեան եւ Կրոմիքօ մինչեւ օդակայան ընկերացան Մաքմիլընի, որ երեքշաբթի ժամը 16.30ին մասնաւոր օդանաւով վերադարձաւ Լոնտոն: Անգլօ-Խորհրդային խօսակցութիւնները վերջացած են: Հրատարակուած է պաշտօնական զեկոյց մը:

Երկու վարչապետները, զեկոյցին մէջ կը յայտարարեն թէ իրենք չեն կրցած համաձայնիլ Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու հարցին շուրջ: Չեն կրցած լուծել նաեւ Պերլինի խնդիրը:

Միւս կողմէ, Լոնտոն հասնելով Վարչապետ Մաքմիլըն յայտարարեց թէ յառաջիկայ շաբաթ պիտի երթայ Փարիզ եւ Պոն, ապա՝ Ուաշինկթըն, դաշնակից կառավարութիւններու հետ խորհրդակցելու համար մեծերու ժողովին այն բոլոր հարցերուն շուրջ՝ «որոնք բանակցութիւններով կարելի է լուծել եւ պէտք է լուծել»:

Այս պարագան ցոյց կու տայ թէ Անգլիոյ Վարչապետը խորհրդային կառավարութիւնը «համոզել»է ետք, պիտի աշխատի յաջողութեամբ գլուխ հանել մի ջազգային բանակցութեանց ծրագիրը:

Միւս կողմէ, թերթերը կը հրատարակեն Մաքմիլընի տասը օրուան ճամբորդութեան հաշուեկշիռը:

1. — *Կարծիքներու փոխանակութիւն՝ միջազգային ներկայ կացութեան շուրջ: Երկու կողմերն ալ յանգեցան այն եզրակացութեան՝ թէ աւելի մեծ թիւով երկիրներ պէտք է մասնակցին բանակցութիւններու:*
2. — *Մոսկուայի մէջ հրապարակուած զեկոյցը լայն տեղ յատկացուցած է նաեւ զինաթափութեան: Մթնոլորտը մեղմացնելու միակ միջոցը կը նկատուի ան: Երկու վարչապետները ճիգ պիտի չխնայեն՝ այս հարցը իրականութիւն դարձնելու համար:*

Կրեմլինի մէջ ճառ մը խօսելով, Խրուշչեւ յայտարարեց թէ բրիտանական պատուիրակութիւնը «հետաքրքրական գաղափարներ» տուած է հիւլէական զինաթափման համար:

3. — *Գերմանիոյ եւ Պերլինի խնդիրը անել մէջ է: Մաքմիլըն չընդունեց ետք թէ Արեւելեան կառավարութիւնը ճանչնալու հարց չի կրնար ըլլալ, աւելցուց թէ կացութիւնը շատ ծանր է Պերլինի մէջ եւ ամէն գնով պէտք է բանակցիլ՝ վտանգին առաջքը առնելու համար:*
4. — *Կարեւոր էր բարեկամական եւ ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքելու Խրուշչեւի առաջարկը, որ, սակայն, չէ յիշուած զեկոյցին մէջ: Երկու կողմերն ալ գոհացած են յայտարարելով թէ տարակարծութիւնները զէնքի ուժով պէտք չէ հարթել, այլ՝ բանակցութիւններով:*
5. — *Առեւտրական մարզի մէջ երկու երկիրները սկզբունքի համաձայնութիւն մը գոյացուցած են: Բրիտանական պատուիրակութիւն մը մօտ ատենէն պիտի երթայ Մոսկուա՝ առեւտրական գործակցութիւնը ընդլայնելու կարելիութիւնները ուսումնասիրելու համար:*

Մշակութային գործակցութեան շուրջ ալ նման համաձայնութիւն մը գոյացած է եւ Մարտի երկրորդ կիսուն անգլիական պատուիրակութիւն մը Խ. Միութիւն պիտի երթայ, խորհրդային մշակութային մարմնի մը հետ մէկ տարուան գործակցութեան ծրագիր մը պատրաստելու համար. փոխանակութիւններ պիտի ըլլան գիտական, մանկավարժական, մշակութային եւ կրթական մարզերու մէջ:

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ. — ՎՐՈՅՐ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ արկածի մը հետեւանքով մեռած է Վրոյր Ահարոնեան՝ որդին մեր ողբացեալ մեծ ընկերոջ՝ Աւետիք Ահարոնեանի:

Մեր ցաւակցութիւնները ընտանեկան պարագաներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԱՍԱԼԱՆՏԻ *(Ափրիկէ) խռովութիւնները կը շարունակուին: 149 ափրիկեան պարագլուխներ ձերբակալուած եւ աքսորուած են: 23 հոգի սպաննուած են ոստիկանութեան կողմէ ցոյցերու ընթացքին:*

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՌԱՀՎԻՐԱ *7. հրթիռը կը շարունակէ իր ճամբան դէպի Լուսին: Չորեքշաբթի իրիկուն 60800 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ պիտի ըլլար լուսինէն:*

ՊՈԼԻՎԻՈՅ *մէջ հակամերիկեան ծանր դէպքեր տեղի ունեցած են: Լա Փազի մէջ, ամերիկեան դեսպանատունը պարպած են ապահով վայր մը փոխադրելու համար պաշտօնէութիւնը: Այս պարպումը որոշած է Ուաշինկթընի արտաքին նախարարութիւնը: Լա Փազի 700 Ամերիկացիներ կը շրջին զինուորական պաշտպանութեան տակ: Կը կարծուի թէ այս միջադէպերուն պատճառը ամերիկեան* Թայմ *շաբաթաթերթին մէկ յօդուածն է ուր կը թելադրուէր Պոլիվիան բաժնել իր դրացիներուն միջեւ: Ցոյցերու ժամանակ ուսանող մը սպաննուած է եւ 40 հոգի վիրաւորուած:*

ՔՈՒՊԱՅԻ *մէջ 12 գնդակահարութիւն տեղի ունեցած են երկուշաբթի, բայց 43 օդանաւորդներ որոնք* Օռիէնթէի *քաղաքները եւ գիւղերը ռմբակոծած էին, անպարտ արձակուեցան:*

ՓԱՔԻՍՏԱՆ *Փետրուար 18ի խորհրդային յուշագրին պատասխանելով «ցաւ»կը յայտնէ որ Խ. Միութիւնը «յարձակողական» կ'որակէ Պաղտատի Ուխտը եւ Միացեալ Նահանգներու հետ Փաքիստանի կնքելիք դաշնագիրը: Քարաչիի կառավարութիւնը կ'աւելցնէ նաեւ թէ Փաքիստան կը յարի «հաւաքական ապահովութեան» այս սխեմին՝ իր պաշտպանողական միջոցները աւելի զօրացնելու եւ ոչ թէ ուրիշ նպատակի համար:*

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ *շրջանի համայնավար կուսակցութեան կ. կոմիտէի երկու կարեւոր անդամները շնորհազրկուեցան: Մէկը՝ Իվան Քափիթօնով կը դադրի թէ՝ քարտուղար ըլլալէ եւ թէ քաղաք. բիւրոյի անդամ: Միւսը Նիքոլա Իկնաթօ այլեւս անդամ չէ նոյն բիւրոյին:*

ՓՐՈՖ. ԷՌՀԱՐՏ *յայտարարեց որ այլեւս թեկնածու չէ Գերմանիոյ Հանրապետութեան նախագահութեան: Գրած էինք որ տնտեսական նախարարին թեկնածութիւնը որոշ դժգոհութիւններ յառաջ բերած էր կուսակցական շրջանակներու մէջ որոնք կը նախընտրէին որ Էռհարտ տնտեսական նախարար մնայ:*

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ *կը հաղորդեն թէ* Իրաքի յեղափոխական խորհուրդը *ժողով գումարած է աջէն շաբաթ Պաղտատի մէջ: Լաւատեղեակ շրջանակները կ'ըսեն թէ այս ժողովին ընթացքին քանի մը սպաներ թելադրած են Քասըմիօր հեռանայ ծայրայեղ ձախերէն: Խորհուրդը նոյն առթիւ կարգ մը մեղմացուցիչ որոշումներ առած է դատապարտուած զօրավարներու նկատմամբ: Կ'ըսուի թէ որոշուած է հոգեբուժարան մը փոխադրել Զօր. Արէֆը:*

ՍԱԿԱՐԱՆ *(Մարտ 3). — Ձոյլ ոսկի՝* 567.000, *նափոլէոն* 3630, *զուից.* 3630, *անգլ.* 4790, *քսան տոլարնոց* 18.800, *Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) սթերլին* 1395, *տոլար* 493, *զուից.* 115,25, *պելժ.* 9.65:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԳԱՌՆԻԻ ԱՄՐՈՑԻՆ

Գառնիի ամրոցը խօսուն օրինակներէն մէկն է հայկական աւելի քան 2000ամեայ մշակոյթին։

Գիտութիւնն ու արուեստը մեծ նշանակութիւն ունէին Հայերու մօտ, իսկ ազգային վարպետութեամբ տաշուած Գառնիի քարերը աւելորդ անգամ մը եւս ցոյց կուտան թէ Հայերու կողմէ որքան բարձր կը գնահատուէր մշակոյթը դարեր շարունակ։

Հայկական ճարտարապետական արուեստի վարպետներու վսեմ աւանդութիւնները ունին երեքուկէս հազարամեակներու պատմութիւն մը։ Այսպէս՝ մեր Թուականէն առաջ ԺԵ. — ԺԷ. դարերէն եւ Ուրարտական պետութեան ժամանակէն մնացած են արձանագրութիւններ ու վաւերագրեր, որոնք կ՚ապացուցանեն հայկական մշակոյթի գոյութիւնը։ Յաջորդ դարերուն եւ մինչեւ մեր Թուականի սկիզբը հայ մշակոյթն ու ճարտարապետութիւնը կրեցին յունական ազդեցութիւնը։ Ասիկա կարելի է տեսնել Գառնիի ամրոցին աւերակներուն վրայ, ի մասնաւորի հեթանոսական տաճարներու տաշուած զարդարանքներով ուղղանկիւն ձեւերուն մէջ, որոնք կը մնան մինչեւ այսօր եւ զորս կարելի է վերաշինել։

Ցոյց տալու համար այն կարեւոր դերը, զոր խաղաց սոյն ամրոցը իր ժամանակին եւ որոշելու համար անոր շինութեան ճիշդ Թուականը, պէտք է օգտուիլ Ա. Շահինեանի «Գառնի եւ Գեղարդ» աշխատութեան կարգ մը տուեալներէն։

Այս ամրոցին մասին առաջին գրաւոր փաստաթուղթը կը պատկանի հռոմէացի պատմագիր Կոռնելիոս Տակիտոսին, որ ապրած է մեր Թուականի առաջին դարուն եւ որ կը պատմէ, թէ վրաց Թագաւորի եղբայր Ֆարազման Միհրդատ տիրացաւ Հայոց արքայական գահին, սակայն, իբրեւ հետեւանք պալատական կարգ մը ենթրիկներու, 51 Թուին կը փախչի ու կ՚ապաստանի Գառնիի ամրոցը, ապա, համաձայն հայերէն լեզուով կարգ մը վաւերագրերու, Մեծն Տրդատ իր Թագաւորութեան շրջանին շինեց Ադաբակ քաղաքը Թագուհիին համար, եւ վերաշինեց միեւնոյն ժամանակ նաեւ Գառնիի ամրոցը, ուր կ՚ապաստանէր յաճախ հայ մեծ սպարապետը։

Ծանօթ իրողութիւն է, որ հռոմէական բանակները 59 Թուին ներխուժեցին Հայաստան, հիմնայատակ կործանելով երկրի մայրաքաղաք Արտաշատը եւ միայն քանի մը տարի յետոյ, Ներոն կայսրը, ինչպէս կ՚ենթադրուի, իբր փոխհատուցում, Տրդատ Ա.ին տուաւ 150 միլիոն տինար։

Կ՚ենթադրուի թէ Արտաշատի վերաշինութեան զուգընթաց վերաշինուեցաւ նաեւ Գառնիի ամրոցը, որ վնասուած էր Տրդատի Թագաւորութեան երկրորդ տարին տեղի ունեցած պատերազմներէն։

Գառնիի ամրոցին շինութեան վերաբերեալ ուրիշ վաւերագիր մը, որ կը պատկանի հայ պատմագիր Մովսէս Խորենացիին, Գառնիի վերաշինութիւնը կը վերագրէ Տրդատ Բ.ին եւ ոչ թէ Ա.ին։

Այդ Թուականէն յետոյ, թէ՛ հայ եւ թէ օտար պատմագիրներու պատկանող վաւերագրերուն մէջ գոյութիւն ունին Գառնիի ամրոցի մասին նկարագրութիւններ, որոնք կը ներկայացնեն զայն իբրեւ Հայոց Թագաւորներու անառիկ բնակավայր։

Գառնիի ամրոցը 28 քիլոմեթր հեռու կը գտնուի Երեւանէն, դէպի հիւսիս-արեւելք եւ համաձայն առաջին վաւերագրերու, կարելի է ստուգութեամբ ըսել թէ ան ունի երկու հազար տարուան հնութիւն եւ իր դիրքովը անառիկ էր, եթէ չըլլային ներքին դաւաճաններ։

Առ այս, կարելի է հետեւցնել, ուրեմն, թէ Գառնիի ամրոցը, դեռ վաղեմի ժամանակներուն իսկ, անառիկ էր շնորհիւ իր աշխարհագրական դիրքին, որ կ՚ապահովէր, յաճախ, Թագաւորներու եւ տիրապետողներու ամբողջ սերունդներուն կեանքն ու ստացուածքը, թշնամիներու կողմէ յաճախ տեղի ունեցած արշաւանքներու ժամանակ։

Երեւանէն մինչեւ հայ ժողովուրդի համար պատմական այս սրբավայրը, ճամբան կ՚անցնի նեղ խորտուբորտ ձորակէ մը, ուր կը գտնուի Կենդանաբանական պարտէզը, կ՚անցնի, ապա, բուսաբանական պարտէզէն, կառուցման մէջ եղող գիւղի մը մէջէն, եւ վերջապէս կը բարձրանայ դէպի բարձունքներ՝ ասֆալտապատ խճուղիէ մը։

Անցնելէ յետոյ ճամբու գրեթէ կէսին վրայ գտնուող դարպասէ մը, շինուած բարձունքի մը եզրին, ուրկէ կ՚երեւի Արարատեան հովիտը, պաշտպանուած յաւերժական ձիւնով ծածկուած զոյգ Մասիսներէն, կ՚իջնանք գալարապտոյտ ճամբաներով ու կը հասնինք Հացաւան կոչուած վայրը, որ շրջապատուած է մէկ կողմէ ծառերով, իսկ միւս կողմէ յենած զանգուածային լերան մը, կազմելով այսպէս բարձր աստիճաններ ունեցող սանդուխ մը հարիւրաւոր մեթր բարձրութեամբ։

Լեռներու այս զագաթին վրայ հողը կը մշակուի, մեծ մասամբ, կենդանիներով, նախընտրութիւն տալով էշերու, որ ի վիճակի են կայ պահելու պահեստներու մինչեւ կատարուած փոխադրութիւններու պարագային։

×

Հասանք ահա, նոր վայր մը, ծածկուած հարուստ բուսականութեամբ, որ հակապատկերն է ցարդ մեր տեսածին։ Պտղատու ծառերու ընդարձակ պարտէզներ, խաղողի այգիներ եւ զանազան տեսակի կանաչեղէններ, որոնց մէջտեղ կը տեսնուին մաքուր տուներ, շինուած քարով, որոնցմով շատ հարուստ է Հայաստան։ Կ՚անցնինք կամուրջէ մը, որ կը շինուի եւ կանգ կ՚առնենք ամրոցին առջեւ։

Ծոխ բնութեան մէջտեղ, դէպի հարաւարեւելեան ծայրամասը կը տեսնուին հազարամեայ աւերակները, մնացած երբեմնի անառիկ համարուած Գառնիի ամրոցէն։

Մեզի ընկերացող առաջնորդը կը ջանայ կարելի եղածին չափ մանրամասն բացատրութիւններ տալ մեզի եւ Ֆրանսացի խումբ մը զբօսաշրջիկներու, բայց ինչպէս ես, այնպէս ալ ուրիշներ ծանօթ էինք արդէն այդ պատմական վայրին, կարդալով Մուրացանի «Գէորգ Մարզպետունի» պատմական դիւցազներգութիւնը, որ յափշտակած էր մեզ այս ամրոցին մէջ կատարուած դարաշրջանային ողբերգութեան նկարագրութեամբ։

Ամրոցը հաստատուած է Գեղամայ լեռան մէկ ժայռին ծայրը, խոր ձորի մը մէջ ուրկէ կը հոսի հեղեղանման Ազատ գետի մէկ ակը, որ յետոյ դուրս կ՚ելլէ ժայռերու մէջ սեղմուած կիրճէն դէպի ընդարձակ հովիտ մը, ջրելով ջուրի կարօտ այգիներ եւ պտղատու ծառերու պարտէզներ։

Հողի այս լեզուն կամ աւելի ճիշդ կ՚ըլլայ ըսել ժայռը ունի եռանկիւնի ձեւ, որուն մէկ երրորդը միայն խոցելի է։ Այս պատճառով ալ ժամանակին ամրացուած է ժանիքաւոր բարձր պատերով, որոնց հետքերը տեսանելի են մինչեւ այսօր ալ։ Տեղւոյն մնացած մասը կախուած է խոռոչի ու վայրի ձորի մը վրայ, երեք կողմէն շրջապատուած Գեղամայ լեռներով, անխոցելի դարձնելով այս վայրը։

Տաճարին տաշուած քարերու մնացորդները, որ կը մնան տակաւին, ցրուած են անոր չորս կողմը, իսկ բուն տաճարը հաստատուած է ժայռի գագաթին վրայ, որուն հասնելու համար պէտք է բարձրանալ 10-12 կրանիթեայ տաշուած քարերով շինուած աստիճաններէ։ Տաճարի սիւները, անոնց խոյակներն ու միւս մասերը կրանիթեայ զանգուածներէ կազմուած են, տաշուած հրաշալի արուեստով մը, նկատի առնելով ասկէ հազարաւոր տարիներ առաջ գործածուած գործիքները։

Ամրոցին ձախ կողմը, խոր ձորէն անդին կայ հարթ լեռնադաշտ մը, որ կը վերջանայ դէպի հովիտը՝ խորտուբորտ ճեղքուածքով մը։ Կ՚ըսուի, թէ հայ աղջիկները բարբարոսներու ներխուժման ժամանակ դէպի անդունդը կը նետէին ինքզինքնին, անոնց ձեռքը չիյնալու համար, իսկ անոնցմէ շատերը, որոնք քաջութիւն չունէին այս զոհաբերութիւնը ընելու, կը բռնուէին ու կը տարուէին զարդարելու ով գիտէ որուն հարեմը։

Այստեղ կանաչ դալարներու վրայ, ստուերախիտ ծառերու շուքին տակ, քաղաքին եւ գիւղի հայ աշխատաւոր ժողովուրդը հետեւելով իր նախնիքներու ոգիին եւ սովորութեան մասնաւորապէս տօնական օրերուն կուգայ, կը մորթէ իր խոյը, ձողի մը կ՚անցընէ զայն, կը փռէ մեծ սփռոցը կանաչ խոտերու վրայ, կը լեցնէ զայն իր հարուստ երկրի ամէն տեսակ բարիքներով, իսկ կարմիր գինին ու քոնեաքը աւելի կը զուարթացնեն սրտերն ու հոգիները։

Այդ օրը այս հովիտները լեցուած էին մարդոցմով, որոնք կը զուարճանային պարելով հայ ժողովրդական պարեր, ընկերացած զուռնայի եւ նաղարայի։

Ես մեկնեցայ պատմական այս սրբավայրէն, ցաւելով, որ չկարողացայ լիովին ճաշակել մեր անուանի բանաստեղծներու կողմէ երգուած այս խորհրդաւոր վայրի ամբողջ Թովչութիւնը։

Գ. ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ «Սպարտակ» մարզական միութեան ֆութպոլի վարպետներու խումբը ապագային շնորհալի խաղացողներով օժտելու նպատակով բացուած է ֆութպոլի դպրոց մը, որուն պիտի կարենան հետեւիլ 1943 – 1948ին ծնած այն պատանիները, որոնք յառաջադէմ եւ կարգապահ են դպրոցներու մէջ։

ՀԱՅՊԵՏՀՐԱՏԸ լոյս ընծայած է Վոլթերի «Ընտիր երկեր»ը. Թարգմանութիւնը՝ ֆրանսերէնէ։ Յառաջաբանը եւ ծանօթագրութիւնները պատրաստած է Գ. Մաճարեան։ 389 էջ։ Տպաքանակ՝ տասը հազար։

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ

117.— Առաջնորդ վարդապետը կարող է եպիսկոպոս ձեռնադրուել պատգամաւորական ժողովի կամ թեմական խորհուրդի եւ կամ պատկանած միաբանութեան ընծայականի հիման վրայ, իսկ Մայր Աթոռում պաշտօնավարող հոգեւորականը՝ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի միջնորդութեամբ։

118.— Թեմի լուծարքը կատարւում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գիտութեամբ եւ հաւանութեամբ։ Ազգային-եկեղեցական ժողովի վճռահատութեամբ, լուծարքի ենթարկուած թեմի գոյքը փոխանցւում է Մայր Աթոռին։

Ե.— Հոգեւոր Հովութիւններ

119.— Թեմական կազմակերպութիւններից դուրս մնացած եկեղեցական համայնքները, որոնց հաւատացեալների թիւը բաւարար չի նկատւում իբրեւ թեմ ճանաչուելու համար, կազմում են հոգեւոր հովութիւններ՝ ուղղակի ենթակայ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին։

120.— Հոգեւոր հովութիւններն են՝

Ա) Մոսկուայի հայ համայնքը։

Բ) Անգլիայի հայ համայնքը (Մանչեսթըր եւ Լոնտոն)։

Գ) Վիէննայի հայ համայնքը։

Զ.— Վանորայք

121.— Վանքը կրօնական մի հաստատութիւն է աղօթքի եւ աշխատանքի, որտեղ ի Քրիստոս սիրով միաբանած կուսակրօն հոգեւորականների մի ուխտ ապրում է եւ գործում վանահօր ղեկավարութեան ներքեւ, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի եւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցուն անձնուիրաբար ծառայելու ուխտով, ժուժկալութեան, աղքատութեան եւ անպայմանաւոր հնազանդութեան հայրապետահաստատ կանոնների համաձայն։

122.— Ս. Էջմիածնի վանքը Ամենայն Հայոց Հայրապետի Աթոռն է եւ Մայրավանքը բոլոր հայ վանքերի։ Միաբանութիւնը վարում է համայնական վանական կեանք։

123.— Վանքերն ունենում են իրենց ներքին վանական կանոնադրութիւնները։

ԳԼՈՒԽ Թ.
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ

124.—Եկեղեցիների եկամուտներն են.—

Ա) Ծխականների լուման կամ տուրքը։

Բ) Լուսագին (մկրտութիւնից գոյացած)։

Գ) Աթոռահաս (պսակներից գոյացած)։

Դ) Հոգեբաժին (հոգեհանգիստներից գոյացած)։

Ե) Մոմավաճառութիւնից գոյացած արդիւնք։

Զ) Եկեղեցապատկան կալուածներից գոյացած արդիւնքներ։

Է) Կամաւոր նուէրներ։

Ը) Կտակներից առաջ եկած գումարներ։

Թ) Մասնաւոր հանգանակութիւնից գոյացած արդիւնքներ։

Ժ) «Լուսաւորչի լումա»։

ԺԱ) Թողօններ միաբանների մահուան դէպքում։

125.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու օրէնքների եւ աւանդութիւնների համաձայն եկեղեցապատկան շարժական եւ անշարժ գոյքը եւ դրամագլուխը Հայ Եկեղեցու սեփականութիւնն են։ Մայր Աթոռը ճանաչւում է որպէս գերագոյն սեփականատէրը այդ հարստութեանց։

126.— Իւրաքանչիւր հայ եկեղեցի իր ընդհանուր եկամուտի տասը տոկոսը յանձնում է առաջնորդարան, որն այդ գումարի յիսուն տոկոսն ուղարկում է Մայր Աթոռ որպէս տարեկան թեմական տուրք, իսկ մնացած յիսուն տոկոսը ծախսում է առաջնորդարանի կարիքների վրայ։

ԳԼՈՒԽ Ժ.
ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ԵՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

127.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցում քուէարկելու իրաւունք ունին բոլոր այն երկսեռ հաւատացեալները, որոնք չափահաս են օրէնքով։

Ընտրուելու իրաւունք ունին 25 տարիքը լրացուցած հաւատացեալները։

128.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին հիմնուած է ընտրական ժողովրդավարական սկզբունքների վրայ։

129.— Ընտրութիւնները կատարւում են ընդհանուր հաւասար, ուղղակի եւ գաղտնի ձայնատուութեամբ։

130.— Մեծամասնութիւն ասելով հասկացւում է յիսուն տոկոս + 1, բացի այն պարագայից, երբ Սահմանադրութեան եւ կամ կանոնադրութիւնների մէջ տարբեր տրամադրութիւն կայ։

131.— Բոլոր ընտրող մարմինների հետ ընտրւում են նաեւ անձնափոխանորդներ, ընտրուողների թուի կէսի չափով։

Ընտրութեան իրաւունքից զրկւում են՝

Ա) Հոգեկան հիւանդները։

Բ) Յանցագործ ճանաչուածներ։

Գ) Կարգալոյծները։

Դ) Հաւատացեալների պարտականութիւններից չարակամ խուսափողները։

132.— Եկեղեցական ազգային մարմինների մէջ կարող են ընտրուել հոգեւորականներ եւ աշխարհականներ առանց որ եւ է սահմանափակման, բացի այն պարագաներից, որոնց նկատմամբ յատուկ տրամադրութիւն կայ սոյն Սահմանադրութեան մէջ։

133.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իրաւունք ունի տէր կանգնելու որեւէ հայ եկեղեցու կամ թեմի օգտին կտակուած կալուածի կամ եկամտի իբրեւ իրաւատէր, եթէ տուեալ եկեղեցին կամ թեմը լուծուած է։ Կտակը կենսագործւում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հայեցողութեամբ, անկախ կտակում սահմանուած ձեւից։

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՆԱՅՈՒՄ

134.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու սոյն Սահմանադրութեան հիմնական վերաքննութեան կամ մասնակի փոփոխութեան եւ կամ լրացման իրաւունքը պատկանում է Ազգային-Եկեղեցական ժողովին, առնուազն երեք չորրորդի քուէների մեծամասնութեամբ։

135.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը սրբատառ կոնդակ է հրատարակում Սահմանադրութեան փոփոխութիւնների եւ լրացումների մասին։

(11 եւ վերջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՋԵՐՄԱՉԱՓԸ

Երկրի մը դրամին արժէքին, ուրեմն եւ ելմտական կացութեան մասին գրեթէ ճշգրիտ գաղափար մը կազմել կարելի է, օրը օրին, եթէ ոչ ժամէ ժամ, հետեւելով տեղական կամ օտար սակարաններուն :

Տնտեսական ընդհ. կացութիւնը, որքան ալ սերտօրէն կապուած ըլլայ եւ վերջի վերջոյ ազդէ ելմտականին վրայ, ունի իր ուրոյն ջերմաչափերը, ի մէջ այլոց արտադրութեան — արդիւնաբերութեան միջինները, արտածումներու — ներածումներու համեմատութիւնը, աշխատանքի հրապարակը իր ենթաբաժանումներուն, զոր օրինակ լման եւ մասնակի անգործներու թիւը, աշխատաժամի միջին տեւողութիւնը, գործ փնտռողներու եւ առաջարկուած պաշտօններու թիւը : Դժբախտաբար այս ջերմաաչփը կը բանի ամիսը անգամ մը եւ բաւական ուշ : Սակայն երկու ամսական պաշտօնական «սթաթիսթիք»ներու միջեւ, զանազան արհեստակցական կեդրոններու կամ ճարտարարուեստի ճիւղերէն քաղուած տեղեկութիւններով կարելի է իրականութեան մօտենալ :

Աշխատանքի հրապարակին, մանաւանդ աշխատաժամերու տեւողութեան կարեւորութիւնը չեշտել աւելորդ կը նկատենք : Ըսենք միայն որ անոր հետեւանքը եղող աշխատավարձքերու զանգուածը ուղղակի կը վերաբերի ոչ միայն սպառումի ծաւալին, այլեւ արտադրութեան քանակին :

Որքան ալ նկատելի ըլլայ քանի մը կարեւոր հաստատութիւններու կողմէ արձակուած բանուորներու թիւը, (վեց հարիւր հոգի Ֆիվ – Լիլի երկաթի գործարան, 400 հոգի Տէխինի արուեստական մետաքսի գործարան եւն.), սխալ պիտի ըլլար եզրակացնել թէ աշխատանքի հրապարակը սեւ օրերու պատկերը կը ներկայացնէ : Անշուշտ 1957ի երրորդ եռամսեային փայլուն միջինները անցեալին կը պատկանին :

Այդ թուականներուն «պաշտօնապէս ճանչցուած» — նպաստընկալ — լման անգործներու թիւը ամբողջ Ֆրանսայի համար 11.000 էր, 1957ի վերջը 16.000, 1958ի Նոյեմբեր մէկին 17.500, Դեկտեմբերի մէկին 22.000, Դեկտեմբերի վերջը 28.000 : Յունուարի վերջը այս թիւը կը կարծուի որ 38.800 ըլլայ :

Նոյնպէս 1957ի երրորդ եռամսեային 64 հազար գործի առաջարկին թիւին դիմաց կը գտնէինք 61.000 գործ փնտռողներու թիւը, մեծամասնութեամբ տարեց կամ մասնագիտութիւն չունեցող բանուորներ : Աշխատանքի միջին տեւողութիւնը 46 ժամէն աւելի էր — Շաբաթական — մինչդեռ Դեկտեմբերի վերջին միջինը ինկած էր 44 ժամի : Կը կարծուի թէ Յունուարին միջինը զգալաբար պակսած պէտք է ըլլայ, երբ հետեւանք մանաւորաբար կերպասեղէնի (բամպակ) գործարաններուն մէջ աշխատաժամերուն 24 – 30 ժամի անկումին :

Ընդունուած իրողութիւն է նաեւ թէ ճարտարարուեստական մեծ հաստատութիւնները վերջերս նոր բանուորներ չեն արձանագրեր, նոյնիսկ հանգստեան կոչուած կամ անձնական նկատումներով հեռացողներուն տեղը : Ընդհակառակն ամէն մարդերու մէջ խնայողութիւններու, աժան արդիւնաբերութեան փորձ մըն է, որ կը կատարուի, որուն հետեւանքները ալ աւելի զգալի պիտի ըլլան յաջորդ ամիսներու ընթացքին, մինչեւ որ արտածումներու ընդլայնումը իրականութիւն դառնայ :

Ըսինք թէ կառավարութեան որոշումներուն հետեւանքը պէտք չէ ակնկալել ամիսներէ, եթէ ոչ տարիէ մը առաջ : Այս պատճառաւ է որ չափէն աւելի մտահոգ չենք Յունուար ամսոյն վերջին արտածումներու — ներածումներու աննըպաստ համեմատութեան վրայ : Աչքի առջեւ ունինք ֆրանքի արժեզրկման նախօրեակին չահադիտական ներածումները, — յանձնելի 1959ի առաջին երկու-երեք ամիսներուն : 1958ի Հոկտեմբերին արտածումներու – ներածումներու տարբերութիւնը ութ միլիառ ֆրանք էր, Նոյեմբերին 11ուկէս միլիառ, Դեկտեմբերին երկու միլիառ, 1959 Յունուարին 26 միլիառ :

Մտահոգութեան պատճառը կը գտնենք ներածումներու որակէն : Արդարեւ ներածուած նախանիւթներու քանակը զգալաբար իջած է, քաուչու, քիմիական նիւթեր, փայտ, թուղթի նախանիւթ, ընդհակառակն անմիջապէս սպառելի եւ շինուած ապրանքներու ներածումը բարձրացած է : Միայն հագուստեղէնի ճիւղին քոնֆէքսիոն եւ պոնէթըրրիի ներածումները մօտ 70 առ հարիւր բարձրացած են բաղդատմամբ 1958ի Յունուար ամսոյն եւ գրեթէ նոյն համեմատութիւնով՝ մարզական պիտոյքները, խաղալիկներ, ժամացոյց եւայլն :

Կ՚արժէ սակայն չեշտել յուսադրիչ պարագայ մը : Օտար երկիրներ ապաստանած դրամագլուխներու ներգաղթին շարունակութիւնը եւ նոր օտար դրամագլուխներու Ֆրանսա մուտքը : Նախորդ շաբթու մէջ անոնց ընդհանուր գումարը հասած է 500 միլիոն տոլարի : Ուրեմն վստահութիւնը կը շարունակուի, մանաւանդ որ ներքին գիներու սղումը պարփակուած է համեստ սահմաններու մէջ, չորսուկէսէն հինգ առ հարիւր միջինով մը :

Յաջորդ ամիսներուն աշխատանքի հրապարակն է որ, իբր ջերմաչափ պիտի տայ ստոյգ կացութիւնը Ֆրանսայի տնտեսական բարեչրջութեան :

Հ. ԹՕՓԱՔԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՊԷՏՔ Է ՆՇԵԼ ՓԱՍՏԵՐԸ

Ա. Բակունցի բոլոր կենսագրականներում, նրան նուիրուած ուսումնասիրութիւններում, գրականութեան դասագրքերում թոյլ են տրուած մի շարք սխալներ՝ կապուած տաղանդաւոր արձակագրի գրական գործունէութեան սկզբնական շրջանի հետ : Այսպէս, օրինակ, ամենուրեք, թէ 30ական թուականներին տպագրուած ժողովածուներում եւ թէ վերջին տարիներս լոյս տեսած բոլոր դասագրքերում ու ձեռնարկներում ասուած է, որ առաջին անգամ նրա մի գրուածքը՝ «Ցիմար մարդը» վերնագրով, տպագրուել է 1911 թուականին «Աղբիւր» ամսագրում : Իրականում այդ թուականին «Աղբիւր»ի համարներից ոչ մէկում նման բան չի տպագրուել : «Ցիմար մարդը» տպագրուել է «Աղբիւր»ի 1913 թուականի 10րդ համարում : Դա հանրայայտ ժողովրդական հէքեաթի մշակումն է, որի մի տարբերակն էլ 1894ին մշակել է Յ. Թումանեանը («Անխելք մարդը») : 14ամեայ Բակունցը ըստ երեւոյթին ծանօթ չի եղել Թումանեանի այդ մշակմանը :

Այնուհետեւ Բակունցի կենսագրականներում եւ նրան նուիրուած ուսումնասիրութիւններում այնպիսի պատկերացում է ստեղծւում, որ 1915ին «Փայլակ» թերթում տպագրուած նրա մի յօդուածից յետոյ մինչեւ 1924 թուականը Բակունցը ոչինչ չի տպագրել : Մինչդեռ իրականում, մինչեւ 1924 թուականը, թէ նախախորհրդային եւ թէ խորհրդային հայ մամուլում տպագրուել են Բակունցի մի քանի պատմուածքները, ակնարկներն ու յօդուածները, ըստ որում դրանց մէջ կան բաւականին ուժեղ, տիպիկ Բակունցային գործեր : Ճիշդ չեն նաեւ 1924 թուականին Բակունցի հրապարակած գործերի մասին ամենուրեք տրուող տեղեկութիւնները : Վերցնենք Հ. Մկրտիչեանի «Սովետական Գրականութիւն» դասագրքի (Ժ. դասարան) վերջին երկու հրատարակութիւնները : Բակունցի գրական գործունէութեան սկիզբը համարւում է 1924 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԸ, երբ«Մարտակոչ»ում լոյս տեսաւ նրա «Գաւառական նամականի»ն : Նոյն բանը կրկնուած է նաեւ Հ. Մկրտիչեանի «Ակսել Բակունց» գրքում, Բակունցի 1955 թուականին հրատարակուած «Երկեր»ի ծաւալուն յառաջաբանում (Ռ. Զարեան), Հայկական Գիտութիւնների Ակադեմիային գրականութեան հաստատութեան հրատարակած «Հայ գրականութեան» 3րդ հատորում եւայլն : Մինչդեռ, նախ բաւարար հիմք չկայ ընդհանրապէս 1924 թուականը համարել Բակունցի գրական գործունէութեան ըսկիզբ եւ ապա առաւել եւս հիմք չկայ այդ սկիզբը համարել 1924 թուականի Դեկտեմբերը : Նախքան «Մարտակոչ»ում «Գաւառական նամականի» անունով փոքր ակնարկի հրապարակումը, Նոյն 1924 թուականին տպագրուել են Բակունցի մի քանի այլ ստեղծագործութիւնները, որոնց մէջ կան շատ աւելի արժէքաւորները, քան յիշեալ ակնարկը : Օրինակ, 1924 թուականին «Նոր Ակօս»ի Օգոստոսի համարում տպագրուել է Բակունցի լաւագոյն գործերից մէկը՝ «Վանդունց բաղին», իսկ Սեպտեմբերի համարում «էն տարին» պատմուածքը : Նոյն թուականի Նոյեմբերի 18ին «Խորհրդային Հայաստան»ում տպագրուել է «Մեր գիւղը» ակնարկը եւայլն : Հետաքրքրական է, որ «Մարտակոչ»ում էլ մինչեւ 1924 թուականի Դեկտեմբերը Բակունցը հրապարակել է «Շեարք Գափօսի» մեծածաւալ ակնարկը (Յունիս 13ի եւ 19ի համարներում) :

Ա. Բակունցի գրական գործունէութեան սկզբի հետ կապուած վերոյիշեալ թիւրիմացութիւնների պատճառը մասամբ եղել է հեղինակի մի ինքնակենսագրութիւնը, որը սակայն չի գրուել հրապարակման համար : Ըստ երեւոյթին Բակունցն այդ ինքնակենսագրութիւնը գրել է շտապ՝ յենուելով միայն յիշողութեան վրայ, առանց թուականներն ու փաստերը ճշդելու, իսկ նրա գործունէութեամբ զբաղուող գրականագէտներից ոչ մէկը սկզբնաղբիւրներին դիմելու փորձ չէ արել : Մասնաւորապէս Բակունցը սխալ է գրել իր առաջին տպագիր գործի հրապարակման տարեթիւը (1911) : Մասամբ էլ ճիշդ չի հասկացուել ինքնակենսագրութեան հետեւեալ նախադասութիւնը. «1924 թուի Դեկտեմբերին «Մարտակոչ»ում տպուեց իմ առաջին «Գաւառական նամականի»ն : Այստեղ ոչ մի խօսք չկայ այն մասին, որ հեղինակը իր գրական գործունէութեան սկիզբը համարում է 1924 Դեկտեմբերը, իսկ «առաջին» բառը վերաբերում է միայն «Գաւառական նամականի»ին այն իմաստով, որ յաջորդ՝ 1925 թուականին «Խորհրդային Հայաստան» եւ «Մարտակոչ» թերթերում տպագրուեցին Բակունցի մի քանի այլ «Գաւառական նամականի»ները :

Ռ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

«Գրական Թերթ»

ԽՄԲ.— Ռ. Իշխանեան կէտ առ կէտ ցոյց կուտայ այն բոլոր սխալները՝ որ գործած են Ակսել Բակունցի «մասնագէտներ»ը, բայց, ինչպէս կը տեսնուի, ինք ալ խուսափած է անոր ··· մահուան պարագաներուն մասին արտայայտուելէ : Մեր կողմէ աւելցնենք, թէ Ա. Բակունցի կենսագիրները, կամ կենսագիրներու քննադատները, ցարդ որեւէ ձեւով չեն ըսած թէ ե՞րբ սպաննուեցաւ ան, ինչպէ՞ս սպաննուեցաւ եւ ո՞ւր թաղուեցաւ ··· Եթէ թաղուեցաւ անշուշտ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԵՐԳԵՐ ԲԱՆՏԷՆ», գրեց Արմէն Սեւան, Պուէնոս Այրէս : Տպարան Արարատ : Հասցէ՝ Յովհաննէս Տէվէճեան, Ֆլորիտա 165, Պուէնոս – Այրէս (Արժանթին) : Գին երեք տոլար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (361)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԹ.

ՏԱՐՕՆ

Դէպի որ կողմ եւ նայում էի, երեւում էին հայրենեաց անմոռանալի յիշատակները : Բոլորը իմ սրտին շատ մօտ էին, բոլորը լցնում էին իմ սիրտը մի սրբազան հպարտութեամբ, երբ մտաբերում էի փառաւոր անցեալը, — եւ, մի եւ նոյն ժամանակ, բոլորը լցնում էին իմ սիրտը մի թախծալի տխրութեամբ, երբ տեսնում էի թշուառ ներկան···

Խօսակցութիւնը հասարակաց լինելու համար, կրօնաւորը այժմ խօսում էր թուրքերէն : Նա Ասլանին՝ երկրի եւ նրա պատմութեան հետ անծանօթ մի եւրոպացու տեղ դնելով, պատմում էր նրան զանազան անցքեր Տարօնի մասին, ի հարկէ, կրօնական կողմից միայն, այն եւս ծուռ ու սխալ կերպով :

— Այդ երկիրը, — ասում էր նա, — լի է այն բոլոր յիշատակարաններով, որտեղ կատարուել են մեր Ս. Լուսաւորիչ հօր հրաշագործութիւնները : Երբ գնաց նա Կեսարիա եւ Ղեւոնդէս հայրապետից Հայոց քահանայապետ ձեռնադրուեցաւ, վերադարձին Ղեւոնդէսը ընծայեց նրան սրբոց շատ մասունքներ, որ տանէ Հայաստան եւ, կռատները քանդելով, նրանց տեղը քրիստոնէական տաճարներ հիմնէ : Այդ մասունքների թւում էին Ս. Յովհաննէս Կարապետի եւ Ս. Աթանագինէս հայրապետի նշխարները : Մի զոյգ սպիտակ ջորիներ տանում էին այն կառքը, որի մէջ դրած էին սրբոց մասունքները : Երբ եկան Տարօն, անցան Եփրատ (Արածանի) գետը եւ մօտեցան Քարքէ լեռան բարձրութիւններին, այդ միջոցին Աստուծոյ հրամանով ջորիները կանգ առին, այլ եւս առաջ չգնացին : Ս. Լուսաւորիչը հասկացաւ, որ այնտեղ պէտք էր հիմնել տաճարները : Բայց այդ լեռան գլխին շատ կռատներ կային, որոնց մէջ դեւեր էին բնակւում : Ս. Լուսաւորիչը խաչակնքեց, կռատները կործանուեցան եւ դեւերը հալածուեցան : Այնտեղ հիմնեց Ս. Լուսաւորիչը Ս. Կարապետի վանքը եւ ամփոփեց նրա մէջ իր բերած սուրբ մասունքների մի մասը : Այն դեւերից մէկը մնաց միայն, որ մինչեւ այսօր ծառայում է վանքի մէջ :

— Ի՞նչ է շինում, — ընդհատեց Ասլանը նրա պատմութիւնը :

— Վանքի թոնիրների մոխիրը առնում է եւ ստորերկրեայ աներեւոյթ ճանապարհով տանում է, ածում է Եփրատ գետի մէջ : Նրան կոչում են «Կաղ դեւ», որովհետեւ կռատները կործանուելու միջոցին քարերից մէկն ընկաւ, ոտքը կոտրեց : Լուսաւորիչը ներեց նրան, որովհետեւ զղջաց, մեղայի եկաւ :

— Ս. Լուսաւորիչը ի՞նչ ազգից է եղել :

— Կաթոլիկ է եղել, այո, ուղղափառ եւ բարեպաշտ կաթոլիկ : Նա, քահանայապետ ձեռնադրուելուց յետոյ, Հայոց Տրդատ թագաւորի հետ գնաց Հռոմ՝ ի տեսութիւն Կոստանդիանոս կայսեր եւ Սեղբեստրոս պապի : Հռոմում արքայավայել ընդունելութիւն գտաւ : Այնտեղ կնքեց պապի հետ ««Դաշանց թուղթը», խոստացաւ յաւիտեան հաւատարիմ մնալ Հռոմի սուրբ աթոռին :

Վերադարձին կայսրը շնորհեց թագաւորական պարգեւներ Տրդատին, իսկ պապը շնորհեց հայրապետական պարգեւներ Ս. Լուսաւորչին, որոնց թւումն էր Պետրոս եւ Պօղոս առաքեալների նշխարների մի մասը եւ Անդրէաս առաքեալի ահեակ ձեռքը : Այդ սրբութիւնները ամփոփեց Լուսաւորիչը Առաքելոց վանքում, որը ինքը հիմնեց :

Նա ցոյց տուեց, թէ որ կողմումն է Առաքելոց վանքը, եւ աւելացրեց.

— Այդ գաւառի բոլոր վանքերը Ս.Լուսաւորչի հիմնածներն են, կամենում եմ ասել՝ կաթոլիկաց վանքեր են :

— Ուրեմն դուք յարգո՞ւմ էք Ս. Լուսաւորչին :

— Ինչպէս չյարգել մի այնպիսի պաշտելի անձնաւորութիւն, որ մի ամբողջ աշխարհ հեթանոսութիւնից ի քրիստոնէութիւն ածեց : Մենք մեր այստեղի բոլոր եկեղեցիներում դրած ունենք Ս. Լուսաւորչի պատկերը եւ դիտաւորութիւն ունենք Մուշի մէջ նրա անունով մի առանձին եկեղեցի կառուցանել : Ս. Լուսաւորիչը, իսկապէս մեզ է պատկանում եւ ոչ թէ Հայերին, որոնք յետոյ խոտորուեցան նրա ուղղած ճանապարհից ···

Այդ բոլոր պատմութեան ժամանակ կրօնաւորի մեղմ դէմքը փայլում էր : Նրա հեզ աչքերը վառւում էին, եւ նրա փափուկ ձայնը աւելի եւ աւելի կենդանանում էր. Ասլանը ոչինչ չպատասխանեց : Երեւի, նրան ծանր էր շարունակել այդ սրտաբեկ խօսակցութիւնը ···

Թէեւ մինչեւ կէսօր դեռ մի քանի ժամ կար, բայց արեգակը սկսել էր արդէն այրել : Կրօնաւորը բաց արեց իւր սեւ հովանին, բռնեց գլխի վրայ եւ, չգիտեմ ինչո՞ւ, նա էլ ընկղմուեցաւ մի տեսակ լռիկ թախծութեան մէջ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ ե – կեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը խոր կսկի – ծով կը ծանուցանէ՝

ՅԱԿՈԲ ԳԱԼԸՊՃԵԱՆԻ

մահը․:

Հանգուցեալը 70 տարի ծառայած է Փարիզի եկեղեցւոյ:

Յուղարկաւորութիւնը, նախագահու – թեամբ Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Ե – պիսկոպոսի կը կատարուի այս Հինգշաբ – թի, Մարտ 5, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

×

Տիկին Արշաքուհի Յակոբ Գալըպճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Սանտալեան եւ զաւակները, Պ. Ժ. Յովակիմեան, Օր. Ալիս Յ. Գալըպճեան, Այրի Տիկին Արսինէ Ալթըբարմաքեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ՅԱԿՈԲ ԳԱԼԸՊՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ էքս Լէ Պէնի մէջ 89 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը այսօր, Հինգ – շաբթի, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նուպէլի Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Արմաղանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի Սէնթ Մարգրիթի եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, աներ հօր, մեծ հօր ողբացեալ Սանտանի Պօղոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ, այս առթիւ սիրով կը հրաւիրեն համակիր ազգականներն ու բարեկամները:

×

Սէն Շամոնէն Այրի Տիկին Վերժին Պօղոսեան եւ զաւակները, եւ այլք կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Շափէլ տը լ'Օրէլ Տիէօ ... իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՆԱՆ ԳՈՒՊԱԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, կը հրաւիրեն համակիրներն ու բարեկամները:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Շաբաթ օր ժամը 12.30էն 13, փրան – սական հեռասփիւռին (թելէ – Փարի) յայտագրին էր ամփոփ պատմութիւնը պիտի բերէ Սեդրակ Եաւրոեան:

Salle Gaveau

45, Rue la Boëtie

Մարտ 10, Երեքշաբթի, ժամը 21ին

ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՒՐՈՒԵԱՆ

(Դաշնակահար)

Յայտագիր՝ ՊԱԽ – ՊՐՈՋՈՆԻ, ՊԵԹՕՎԷՆ, ԼԻՍԹ, ՇՕՓԷՆ:

Տոմսերու գին — 300էն 1000 Ֆրանք: Դիմել սրահը եւ Տիւրանին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Արշակ որդի Յարութիւնի, Ատանայեան, ծնած 1923, Նոյեմբեր 25ին Լենինականի, մօրը անունը Շուշանիկ, եղբօր Գուրգէն, քրոջը Սիլվա... 1943ին հայրենիք պատերազմէն հոգ լուր չկայ: Կը խնդրուի որ կարդացողը մէջ ...

Փնտռողն է մայրը:

Լուր ունեցողներէն ... Պ. ՏՈՆՈՅԵԱՆԻ,

215-217, RUE DE BELLEVILLE, PARIS 19

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԱՄՍՕՐԵԱՅ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ 7 Մարտ, Շա – բաթ գիշեր, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue

ԴԱՍԱԽՕՍ Պ. Կ. ՄԵԼԵԱՆ

Նիւթ՝

ԹԱՏՐՈՆԻ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՆԵՐԸ

(Հեղինակը, դերասանը, դերասանը, եւ ներկայ հասարակութիւնը):

Դասախօսութեան ... Ներկայացուց...

×

Սօսելու հրաւիրուած են հետեւեալ ան – ձերը յաջորդաբար.—

Հրանտ Սամուէլ, Մ. Պարտաւեան, Շա – ւարշ Նարդունի, Սահակ Տէր Թովմաս – եան, Աշոտ Խաչիկեան, Գրիգոր Ճիզմէ – ճեան, Ս. Քրտղեան, Արտաշէս Գմբէթ – եան, Տիկ. Էլլէն Բիւզանդ, Տիկին Հուրի Իփէքեան – Պուտաքեան, Գարապետ Փօ – լատեան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 26 – ին, կէս օրէ վերջ, Սալոն Մազընիքի մէջ, (Րիւ տ'Օպանեը):

Նախաձեռնութեամբ Կ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն:

France-Orient

ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ՀԱՅԿ. ԵՐԵԿՈՆԵՐ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— 1) Դասախօսութիւն մը ժենոս Սրեփանեանի կողմէ:

Նիւթ — *Փրանքեւհայկական յարաբե – րութիւններ հայոց պատմ. մէջ:*

2) Կրօնական եւ ժողովրդական երգեր, Իրիս Պիւպիւեանի կողմէ, ընկերակ – ցութեամբ Նուբարի մը:

3) Երգեր գիտական ... ժողովուրդի... (երաժշտութիւն հայերէն, մեկ – նաբանութիւն փրանսերէն):

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ Մարտ 15ին, ժամը 9 – ին (առաւօտ), Սինեմա Լը Փրովանս: Մանրամասնութեանց համար դիմել Ազգ. Միութեան:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Մարտ 16, ժամը 20.30ին, Սինեմա՝ լ'Օռլօժ: Մանրամասնութեանց համար դիմել Ազգ. Միութեան:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ Մարտ 17, ժամը 20.30ին, Սինեմա Փալաս: Կը նախագա – հէ Հայր Մեսրոպ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Մարտ 11, ժամը 20.30, Սինեմա Փաֆս: Մանրամասնութեանց համար դիմել Ազգ. Միութեան:

ԱՆՔԱՍՄԱՆԱՄ

Հրաւէր ընդհ. ժողովի եւ կոչ թեկնածութեան

Փարիզի Հայ Ազգ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի, 17 Մարտ, ժամը 20.30ին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ:

Կանոնագրի ... 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութեան կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան: Թեկնածութիւնները պարտին վարչութեան գրասենեակ հասնիլ ... մինչեւ ... Մարտ երեկոյեան:

Առ այդ փափաքողները պէտք է ընթեռնելի կերպով գրեն, ... իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարի է վեր:

28ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Շրջանին Երէցներու, Արենոյշներու, Արիներու եւ Գայլիկներու կողմէ, եւ մասնակցութեամբ փրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպու – թեանց

Կիրակի, Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Centre Marcelin Berthelot

28bis, Rue St. Dominique, Paris 7

Métro: Invalides

Հայկական պարեր եւ երգեր, սկաու – տական խաղեր եւ ներկայացումներ եւ խաղեր:

Կը ներկայացուի փրանսերէն՝

« ՏԱԽՈՒ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ »

Զաւեշտ եւ հայերէն՝

« ԱՆՉՐԵՒՈՅ ԳԻՇԵՐ ՄԸ »

եւ «ՓՐՕՖԷՍԷՕՐԻՆ ԳԻՒՏԸ»

կատակերգութիւնը Արիներու եւ Արե – նոյշներու կողմէ:

Առաջին անգամ ըլլալով «Պարսկական պարերին մէջ», պիտի սկաուտներու եւ Արենոյշներու կողմէ:

Յուցադրութիւն, պիւֆէ:

Մուտք 500 եւ 300 փրանք:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՊՈՒՇՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Պոռ – տոյի մասնաճիւղի:

Այս Կիրակի ժամը 3.30ին Կղերական – ներու սրահը, Րիւ տէ Պաւրիեր:

Նախագահութեամբ ընկերուհի՝

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՀԱԼԱՃԵԱՆԻ

Ծրագիր յայտագրը

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն, դիմախօսութիւն եւ

« 48 ՕԽԱՆՈՑ ԳԼԽՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔԸ »

Կատակերգութիւն երկու արար:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ս. Մաշտոցեան վար – ժարանի աշակերտութեան կողմէ

Ապրիլ 3, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 5ին:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH

—— 17, Rue Bleue. 17 — PARIS (9e) ——

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐԱՅԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ: Հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Օտանզէնեան Ակումբին մէջ:

Կը նախագահէ Նոր Սերունդի ներկա – յացուցիչը:

Կը խօսի Ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԻ

Գեղարուեստական նոր բաժին, խմբերգ, արտասանութիւն, նուագ, հայ – կական եւ եւրոպական պարեր:

Առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի կողմէ:

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին: Ահարոնեան Ակումբին մէջ:

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐՋԻ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն, պար, զանա – զան անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

×

ՍԷՆ ԼՈՒՒ ՄԷՋ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21.30ին, տեղւոյն Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ կից սրա – հին մէջ:

Մուտքը ազատ է:

ԹՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ օր ժամը 15.30ին, ընկերուհի Աննիկ Գա – զազեանի բնակարանը, 6 Րիւ Սէն Սիւլ – փիս, մետրօ՝ Օտէօն: Ներկայ կը գտնուին օ – րակարգ: Բոլոր ընկերուհիները ներկա – յութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՍԵՒԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միութեան Ա – ռաջնորդական Միութեան անդամական ժողովը, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Իսիի Արմենեան վարժարանի սր – րահը: Կը խնդրուի անդամներէն եւ հայ – րենակիցներէն ներկայ գտնուիլ: Օրակարգ — Ա) Տարեկան նիւթական եւ բարոյական համարատուութիւն: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱԳԻՆՆԵՐՈՒ ԿՐԱԿԻՆ ԴԻՄ...

(Քերթուածներ)

Գրեց՝ ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԳԻՆ 500 ՖՐԱՆՔ

Դիմել Փարիզի հայ գրավաճառներուն, նաեւ ՅԱՌԱՋի:

Մատոյլը տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ՝ ԿԱՐՄԻՐ ԱՒԵՏԱՐԱՆԸ

ՔԱՑՈՒՄ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՐՋԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺՈՂՈՎԱՍՐԱՀՆԵՐՈՒ

Կիրակի, 8 Մարտ, կէսօրէ եւք ժամը 3ին,

20, Rue Jemmapes, Marseille (*Պոլիզմոն տ'Աթէնի կից*)

Պիտի երգեն երգչախումբը, Օր. Սիւզան Տէր – Աբրահամեան եւ Պ. Լեւոն Սոնեփեան, երգեհոնի վրայ՝ Օր. Ալիս Քէրէսէրեան:

Կը խօսի Վեր. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ տեղւոյն հովիւը

Կը հրաւիրուին բոլոր Մարսիլահայերը անխտիր

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք: Հատը 20 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՄԱՐՏ

VENDREDI 6 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8337 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4238

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՒՆՀՈՏՈՍ, ՊՐՈԿՈՒՐՈՐ, ԿՈՆՍԻՍՏՈՐԻԱ

Պոլոժէնիան Էջմիածնի պահակալին կողքին եւ անոր նախագահութեան տակ կը հաստատէր Սիւնհոդոս մը (Սինոդ)՝ բաղկացած չորս եպիսկոպոսէ եւ չորս վարդապետէ: Անոնց վերջնական ընտրութեան իրաւունքը վերապահուած էր Ռուսիոյ կայսեր՝ կաթողիկոսին կողմէ ներկայացուելիք ընտրելիներու կրկնապատիկ ցանկի մը վրայէն:

Սինոդը բացի կրօնականէն, վարչական, մատակարարական եւ դատական շատ լայն իրաւասութիւններ կը վայելէր:

Սինոդի ստորոգելիներուն մէջ կը մտնէին՝ հսկողութիւն «վերայ գործառնութեանց ամենայն Ատենից եւ պաշտօնատար անձանց»:

Վերատեսչութիւն բարեկարգութեանց վանքերու, եկեղեցիներու, դպրոցներու եւ «աստուածահաճոյ շինուածոց», որոնց բոլորին ցուցակները պէտք է պահէ: Դիմում պետութեան՝ նոր վանքեր, եկեղեցիներ եւ դպրոցներ շինելու համար: Թոյլտուութիւն՝ կղերական ձեռնադրուելու կամ կարգաթող ըլլալու, ամուսնութեան եւ նուիրահաւաքութեան համար: Հսկողութիւն՝ որբերու եւ այրիներու խնամակալութեանց վրայ: Համաձայնութիւն՝ երբ կաթողիկոսը ուզէ եպիսկոպոս ձեռնադրել ոչ-թեմակալ վարդապետ մը:

Սինոդը պարտաւոր էր տարուէ տարի Վրաստանի կառավարիչին միջոցով Ս. Պետերբուրգի Ներքին Նախարարութեան հաղորդել ցուցակը «ի սահմանս Ռուսիոյ» գտնուող բոլոր եկեղեցիներուն, վանքերուն, դպրոցներուն, եւ անոնց կալուածներուն ու գոյքերուն, քահանաներուն եւ վարդապետներուն:

Հաւատոյ վարդապետութեան, եկեղեցական պաշտամունքի, ծէսի, պսակի եւ եկեղեցականներու յանցաւորութեան վերաբերեալ խնդիրներու մէջ Սինոդը «վախճանական վճիռ» տալու իրաւունք ունէր:

Սինոդը ենթակայ էր Սինկղիտոսի (Սէնաթ = Ծերակոյտ) կառավարիչին եւ Ներքին գործոց նախարարութեան, ինչպէս միւս օտարազգի դաւանութեանց «Մայրաքաղաքային հոգեւոր ատեան»ներ:

Սինոդը պէտք է գումարուէր շաբաթը երեք կամ գո՛նէ երկու անգամ:

Սինոդը ազատ չէր իր շարժումներուն մէջ: Պետական աչք մը կը հսկէր իր վրայ շարունակ, պրոկուրոր կոչուածն էր այդ, որ Սինկղիտոսի (Ծերակոյտ) կառավարիչին կողմէ կը նշանակուէր: Պէտք է գիտնար ռուսերէն եւ հայերէն եւ ռոճիկ կը ստանար պետական գանձէն:

Պրոկուրորի պաշտօնն էր հսկել Սինոդի վարչական, մատակարարական եւ դատաստանական գործերուն վրայ եւ լսելի ընել օրէնքի ձայնը: Սինոդի նիստերուն ներկայ չէր ըլլար, խորհրդակցութեանց ալ չէր մասնակցեր: Միայն սինոդական որոշումները կը տանէր եւ անոնց օրէնքի հակառակ չըլլալուն կը վկայէր:

Պրոկուրորի հակակշիռը, այն առաւելութիւնը կ'ունենար, որ Սինոդի տուած որոշումները վճռական հանգամանք կը ստանային՝ արքունական ատեանի կամ դատարանի հաւասար զօրութեամբ եւ պետական պաշտօնեաները կը պարտաւորուէին գործադրել զանոնք:

Ըստ Պոլոժէնիայի թեմակալ առաջնորդները կը նշանակուէին ցարին կողմէ: Անոնց կարգուիլն ու արձակուիլը տեղի կ'ունենայ «բարձրագոյն հրովարտակօք»:

Իւրաքանչիւր թեմ (վիճակ) կ'ունենայ իր հոգեւոր Ատեանը (Կոնսիստորիա)՝ բաղկացած չորս անդամէ՝ մէկ վարդապետ եւ երեք քահանայ, նշանակուած թեմակալ առաջնորդին կողմէ: Կոնսիստորիան մանրանկարն է Սինոդին, որուն ենթակայ է: Տեղական գործերու համար նոյն իրաւունքներն ունի:

Պոլոժէնիայի միւս յօդուածները կը վերաբերին «Հոգեւոր կառավարութեանց», Մենաստաններու (արական եւ իգական), «ամուսնաւոր եկեղեցականներու» (քահանայ), հոգեւոր դպրոցներու, եկեղեցական կալուածներու եւն.:

Պոլոժէնիան պարզապէս կղերապետութիւն կը հաստատէր Հայաստ. Առաքելական Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ:

Հետեւելով օրթոտոքս եկեղեցիներու սկզբունքին՝ մէկ կողմէ եկեղեցին բոլորովին կը յանձնէր կրօնականներու ձեռքը — աշխարհականները, ստուերի մէջ ձգելով —, միւս կողմէ պետութիւնը — քաղաքական իշխանութիւնը — միջամուխ կը դառնէր կրօնական - եկեղեցական գործերուն:

Մայր Աթոռն ու հայարնակ նահանգները ռուսական մականին տակ անցած ըլլալով ցարական կառավարութիւնը կ'ուզէր իր ուղղակի հակակշիռին տակ պահել Հայաստ. եկեղեցին, որուն շուրջ համախմբուած էր դարերէ ի վեր — իր անկախութիւնը կորսնցնելու թուականէն սկսեալ — հայրենազուրկ հայութիւնը:

Հայաստանեայց եկեղեցին ազատամիտ է եւ մեծապէս կը յարգէ ժողովրդավարական սկզբունքները: Կրօնաւորներուն դերը սահմանափակ է զուտ հոգեւոր պաշտամունքներու եւ ծխատարութեանց շրջագիծին մէջ: Անկէ դուրս կաթողիկոսի եւ առաջնորդի ընտրութեան, եկեղեցւոյ վարչութեան, դպրոցներու, կալուածներու մատակարարութեան եւ գործերու մէջ գերակշիռ դերը վերապահուած է աշխարհականներուն:

Պոլոժէնիայի յետադիմական ձգտումներուն դէմ անզօր կատաղութեամբ ըմբոստացան մեր արեւելահայ եղբայրները, առանց կարեւոր բարեփոխումներ ապահովելու:

Թուրքիոյ Հայոց Ազգային Սահմանադրութիւնը շատ աւելի ազատական եւ ժողովրդավարական սկզբունքներու վրայ հիմնուեցաւ՝ պոլոժէնիայէն քառորդ դար վերջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԼԱՅՓՑԻԿ ՀԱՍԱՒ

Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք Խրուշչեւ Լայփցիկ հասաւ, ընկերակցութեամբ Արտաքին փոխ-նախարար Զորինի, Մոսկուայի Արեւելեան Գերմանիոյ դեսպան Քէօնիկի եւ Արեւելեան Գերմանիոյ խորհրդային ուժերու ընդհանուր հրամանատար՝ Զօր. Զախարովի:

Խրուշչեւ ճառ մը խօսեցաւ Լայփցիկի մէջ, անդրադառնալով խորհրդային տնտեսութեան յառաջդիմութեանց եւ Մոսկուայի կառավարութեան առաջարկած խաղաղութեան դաշնագրին: «Ան որ ո՛չ կ'ըսէ խաղաղութեան, կը նշանակէ թէ կ'ուզէ պատերազմի պատրաստուիլ» բացագանչեց ան:

Յատկանշական է այն պարագան, որ Խրուշչեւ խօսեցաւ հազիւ ... կէս ժամ, բազմաթիւ առիթներով ամբոխին ծափահարութիւններուն արժանանալով:

Այնուհետեւ կարճ ճառ մը խօսեցաւ նաեւ Ուլպրիխտ, կրկնելով իր նախորդին խօսքերը՝ թէ իրենք խաղաղութիւն կ'ուզեն, իսկ Պոնի կառավարութիւնը կ'ուզէ պահել ներկայ կացութիւնը:

Հակառակ անոր որ Խրուշչեւ գացած էր Լայփցիկի տօնավաճառը այցելելու, Չորեքշաբթի օր հրաժարեցաւ անկէ, յաջորդ օրուան ձգելով: Հաւանական է որ Խրուշչեւ մինչեւ շաբաթ մնայ Արեւելեան Գերմանիա:

ՏԸ ԿՈԼ - ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ՝ ԸՆԴԴԷՄ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

—o—

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ՎՃՌԱԿԱՆ ՊԷՏՔ Է ԸԼԼԱՅ՝ ՏԵՂԻ ՉՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

—o—

Ֆրանքօ-գերմանական խորհրդակցութիւնները շարունակուեցան Չորեքշաբթի ամբողջ օրը եւ վերջացան իրիկուան ժամը քանիին տրուած հացկերոյթով մը: Ինչպէս գրած էինք, բացի Ատընաուըրէ եւ Տը Կոլէ, խօսակցութիւններ ունեցան նաեւ Արտաքին նախարարներ Ֆոն Պրենթանօ եւ Քուվ Տը Միւրվիլ, Վարչապետ Տըպրէ եւ Լուի Ժոքս:

Տը Կոլ-Ատընաուըր երրորդ հանդիպումն է ասիկա՝ Քոլոմպէ լէ Տէօ Էկլիզէն ի վեր (Սեպտեմբեր 14): Նոր փաստ մը՝ ցոյց տալու համար թէ Փարիզ եւ Պոն որքան մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն ֆրանքօ-գերմանական գործակցութեան:

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Տըլըսի հիւանդութիւնը, Մաքմիլընի Խ. Միութիւն այցելութիւնը եւ Արեւելք-Արեւմուտք ներկայ լարուած մթնոլորտը լրջօրէն մտահոգած են Գերմանիան եւ Ֆրանսան: Ծանօթ է որ Վարչապետ Ատընաուըր ոչ մէկ ձեւով կ'ուզէ տեղի տալ խորհրդային սպառնալիքներուն: Նախագահ Տը Կոլ համոզուած է որ Արեւմուտքը պէտք չէ զիջումներ ընէ. ընդհակառակն՝ հարկ է վճռական ըլլալ:

Այս պայմաններուն մէջ եւրոպական երկու մեծ երկիրները նոր խորհրդակցութիւններու անհրաժեշտութիւնը զգացին: Տը Կոլ եւ Ատընաուըր ուշի ուշով քննեցին խորհրդային վերջին յուշագիրը: Ո՛չ մէկ տարակարծութիւն՝ երկու մարդոց տեսակէտներուն միջեւ:

Անշուշտ Գերմանացիներուն համար էականը վերամիացումն է եւ խաղաղութեան դաշնագրին հարցը: Ֆրանսա կը ծանրանայ Պերլինի խնդրին վրայ: Բայց աննշան տարբերութիւններ են ասոնք եւ խորքին մէջ՝ բոլորն ալ համաձայն են:

Վերջերս շատ խօսուեցաւ Խ. Միութեան «նահանջ»ին կամ «զիջում»ին մասին: Մամուլի ասուլիս մը տալով, Նախագահ Այզընհաուըր մասնաւորապէս ծանրացաւ խորհրդային քաղաքականութեան «մեղմացման» շուրջ: Սակայն Մարլիի մէջ ամբողջ օր մը խորհրդակցելէ յետոյ, Ատընաուըր եւ Տը Կոլ այն կարծիքը յայտնեցին նաեւ՝ թէ չափազանցուած է խորհրդային «նահանջ»ին պարագան: Ծանօթ է, որ Մոսկուա տարիէ մը ի վեր ամէն ճիգ կը թափէ Արեւելք-Արեւմուտք հանդիպումի մը համար: Արդ, Մեծերու ժողովէն առաջ Արտաքին նախարարներու հանդիպումի մը արեւմտեան առաջարկը ընդունելով՝ մեծ զիջում մը չէ որ կ'ընէ:

Խ. Միութեան առաջարկած օրակարգերուն, Մաքմիլընի Փարիզ, Պոն եւ ապա՝ Ուաշինկթըն այցելութեան եւ հրատապ այլ հարցերու շուրջ կարծիքներու փոխանակութիւններ ունենալէ յետոյ, Տը Կոլ եւ Ատընաուըր այն եզրակացութեան յանգեցան՝ թէ Արեւմուտքը հասարակաց լեզու մը պէտք է գործածէ: Հարկ է իրարու միջեւ համաձայնիլ՝ խորհրդայիններուն հետ սեղան նստելէ առաջ:

Փարիզ եւ Պոն տարբեր միջոց չեն գտներ՝ խորհրդային սպառնալիքներուն առջեւ տեղի չտալու քաղաքականութիւնը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար:

Արեւմտեան Գերմանիոյ Վարչապետը Պոն վերադարձաւ, միջազգային մամուլին մէջ ստեղծելով այն կարծիքը՝ թէ Ֆրանսա եւ Գերմանիա կարեւոր քայլ մը առին, մօտերս տեղի ունենալիք միջազգային ժողովին մէջ Արեւմուտքի դիրքը զօրացնելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈԴՈՍԻ խօսակցութիւնները Թիթոյի եւ Գարամանլիսի միջեւ վերջ գտան: Եուկոսլաւիա եւ Յունաստան որոշեցին ամրապնդել իրենց տնտեսական եւ մշակութային յարաբերութիւնները: Զինուորական գործակցութիւն մը անժամանակ նկատուեցաւ Եուկոսլաւիոյ կողմէ: Միւս կողմէ քաղաքական գետնի վրայ Պելկրատ եւ Անգարա իրարու կռնակ կը դարձնեն եւ երկուքին միջեւ Յունաստան կ'աշխատի հաշտարար դեր կատարել:

ՄԱԿԱՐԻՈՍ Արք. յայտարարեց թէ անհրաժեշտ չէ որ Կիպրոս անդամակցի Ատլանտեան Ուխտին: Կիպրոս, ըսած է, Մակարիոս Արք., պզտիկ հանրապետութիւն մըն է որ պէտք չունի զինուորական դաշինքներու մէջ մտնելու, գոնէ ներկայիս:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ Համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղարը Էնվէր Հոճա խորհրդարանին առջեւ բուռն ճառ մը խօսեցաւ: Առաջին առթիւ մեղադրեց Սերպերը որ առաջին պատերազմին վաղորդայնին իւրացուցին Քոսովոյի շրջանը: Հոճա՝ Թիթօն որակեց իբրեւ «ամերիկեան աշխարհակալութեան մասնաւոր գործակալը» Ափրիկէի եւ Ասիոյ մէջ «հակընկերային եւ հակախորհրդային» զգացումներ արթնցնելու համար: Համայնավար պարագլուխը ամբաստանեց նաեւ Եուկոսլաւիան եւ Յունաստանը որ ծրագրած են իրենց մէջ բաժնել Ալպանիան:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Ապրիլ մէկին Զվիաթի Փօլսքա (աշխարհը եւ Լեհաստանը) շաբաթաթերթը պիտի դադրի: Քաղաքական Բիւրոյի անդամ՝ Մոռավսքի որ պատասխանատու է քարոզչութեան նկատած է որ պարբերաթերթը «սպասուած արդիւնքները չէ տուած քարոզչական մարզին մէջ եւ աչքերը շատ դէպի արեւմուտք դարձած են»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցութիւնը միթինկ մը կազմակերպած էր անցեալ գիշեր, որուն ընթացքին Մոսկուայի ԻԱ. համագումարին ներկայ եղող պատուիրակները խօսք առին: Ժագ Տիւքլօ յայտարարեց թէ «Ֆրանսայի ժողովուրդը չընդունիր գերման ռազմապաշտ զօրավարներուն գործիքը դառնալ: Ոչ, Ֆրանսայի ժողովուրդը պիտի չընդունի կռուիլ որպէսզի Պերլինը պատերազմի մնայուն օճախ մը ըլլայ Եւրոպայի սրտին վրայ»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ մէջ չորս համայնավարամէտ կազմակերպութիւններ լուծուեցան: Ոստիկանութիւնը գրաւեց մեծաքանակ մթերք եւ կարեւոր դիւաններ: Մինչեւ հիմա լուծուած կազմակերպութեանց թիւը 13ի կը հասնի:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ կը շարունակուի եկեղեցւոյ դէմ հալածանքը, կը գրէ Օսսերվաթորէ Ռոմանօ (Վատիկանի պաշտօնաթերթը) անդրադառնալով այն լուրին որուն համաձայն կարդինալ Մինձէնթիի նախկին քարտուղարը՝ Աբբայ Ռուգանի մեռած է բանտին մէջ: Թերթը կ'աւելցնէ թէ Փեշտայի դպրեվանքը փակուած է անորոշ ժամանակի համար եւ տեսուչը՝ ձերբակալուած:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ դիւանագիտական շրջանակներու համաձայն, ծանր տարակարծութիւններ ծագած են Նասրի եւ Ալժերիոյ ազատագրական ճակատի «կառավարութեան» միջեւ:

Ա. Մ. Հ.ներու պաշտօնական բանբերները որեւէ հերքում չեն տուած այս առթիւ: Նոյն աղբիւրին համաձայն արաբական լիկան Ալժերիացիներուն չէ տուած խոստացուած 14 միլիոն ոսկին:

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ (թաղապետական) կը շարունակուի բովանդակ Ֆրանսայի մէջ: Լիոնի մէջ Ժագ Սուսթէլ յայտարարեց. — Պէտք է գիտնալ թէ Տը Կոլ եւ կառավարութիւնը ունի՞ն նոյնքան հեղինակութիւն, որքան ունէին Յունուարին:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ

ԽՄԲ.— «Սով. Հայաստան» ամսագրին մէջ Սուրէն Քոլանջեան ուշագրաւ յօդուած մը գրած է, որ կը ներկայացնէ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան կարեւոր մէկ էջը. կուտանք՝ արեւմտահայերէնի վերածելով :

Ռումանահայ առաջին պարբերականը եղած է «Աուրորա» (Արշալոյս), որ լոյս տեսած է 1906ին, Պուքրէշի մէջ, իբրեւ պատմական եւ գրական հանդէս: Հրատարակուած է ռումաներէն լեզուով եւ մասամբ ունեցած է հայագիտական բովանդակութիւն: Դժբախտաբար, ցարդ լոյս տեսած աշխատութիւններու մէջ «Աուրորա»յի անունը չէ յիշատակուած:

«Աուրորա»ն կը հրատարակուէր ութ էջով եւ կը տպուէր ռումանական «Սփերանցա» տպարանը: Ռումանահայ անդրանիկ պարբերականին կեանքը շատ կարճատեւ եղաւ: Ան լոյս տեսաւ 1906 Յունուար 30էն մինչեւ 1906 Յուլիս մէկը, ընդամէնը 12 թիւ :

«Աուրորա»յի հիմնադիր - խմբագիրը ռումանահայ ընկերային գործիչ, ուսուցիչ, հրապարակախօս եւ բազմարդիւն հեղինակ Գ. Մեչտուճեանն էր (1869 - 1942): Ան ռումանական շրջանակներու մէջ ալ յայտնի էր իբրեւ հրապարակագիր: Եղած է ռումանական նշանաւոր թերթերու եւ հանդէսներու խմբագիր :

Վ. Մեչտուճեան ըլլալով քաջ հայագէտ եւ ռումանագէտ՝ բացի ռումանական գրականութեան եւ հրապարակախօսութեան մատուցած իր ծառայութիւններէն, մօտ կէս դար իր կեանքը նուիրած է նաեւ իր ժողովուրդի մշակոյթին: Մեծ է Մեչտուճեանի խմբագրած կամ իր աշխատակցութեամբ հրատարակուած հայերէն եւ ռումաներէն թերթերու, ամսագրերու եւ մենագրութիւններու թիւը: Անոնք առաւելապէս նուիրուած են մայրենի լեզուն մոռցած հին ռումանահայերուն հայ մշակոյթը ծանօթացնելու կամ հայ եւ ռումանական ժողովուրդներու բարեկամութիւնը ամրապնդելու գործին :

Ռումանական առաջին պարբերական «Աուրորա»յի հրատարակման շարժառիթներուն, ինչպէս նաեւ անոր հետապնդած նպատակներու եւ խնդիրներու մասին «Աուրորա»յի 1906ի թիւ մէկին մէջ «Երկու խօսք» վերտառութիւնը կրող խմբագրականին մէջ ըսուած է.— «Ազգային ցուցահանդէսի ընդհանուր կոմիսար Պ. Փրոֆ. Տոքթ. Իստրատի բարեհաճեցաւ հրաւիրել նաեւ երկրիս հայ համայնքները՝ մասնակցելու այդ ցուցահանդէսին :

Տոքթ. Իստրատի կը փափաքի, որ երկրիս Հայերը, որոնք լաւագոյն կերպով գիտցան նոյնանալ Ռումանացիներու բոլոր ապրումներուն եւ դառնալ Ռումանիոյ իսկական զաւակները, օգտուելով ցուցահանդէսի կազմակերպման առիթէն, ցուցադրեն, առանձին բաժնի մը մէջ, համայնքներու անցեալին ու ներկային, ինչպէս նաեւ անոնց ծագման ու դաւանութեան վերաբերող զանազան տուեալներ :

Ուրախալի է, որ երկրիս հայ ղեկավարներէն շատերը նախաձեռնեցին կազմակերպել հայ դաւանանքին վերաբերեալ բաժինը :

Յարգելի փրոֆէսորին եւ ցուցահանդէսի ընդհանուր կոմիսարին բարեհաճ հրաւէրը մեր մէջ միտք ծագեցուց՝ ձեռնարկելու սոյն հրատարակութեան, որ տեսակ մը լրացում պիտի ըլլայ ցուցահանդէսի հայկական բաժնին :

Նախ եւ առաջ պիտի հրատարակե՛նք Հայոց պատմութեան ամբողջական ընթացք մը, ուր ընթերցողները պիտի կարողանան գտնել հին ժամանակներէն մինչեւ այժմ, դարերու ընթացքին հայ ժողովուրդի գլխէն անցած բոլոր դէպքերը:

Պիտի հրատարակենք նաեւ թարգմանութիւններ՝ կատարուած հայ հին թէ նոր գրականութենէն, զանազան կենսագրական նօթերն եւ ընդհանուր ծանօթութիւններ կրօնի, աւանդութիւններու, սովորութիւններու եւն.ի մասին, ինչպէս նաեւ բաժիններ՝ նուիրուած երկրէն եւ արտասահմանէն հասնող լուրերուն » :

Պարբերականին խմբագիրը յոյս կը յայտնէ որ ընթերցող լայն հասարակութեան քաջալերանքին արժանանալու պարագային հնարաւոր պիտի ըլլայ «Աուրորա»ն շաբաթաթերթի վերածել եւ նոյնիսկ մեծցնել անոր ծաւալը :

Հակառակ այս բոլոր ցանկութիւններուն, ռումանահայ անդրանիկ պարբերական հանդէսի կեանքը շատ կարճատեւ եղաւ :

Բայց «Աուրորա»յի այս կարճատեւ հրատարակումն իսկ, դատելով անոր բովանդակութենէն, ինչպէս նաեւ այլ հանգամանքներէն, կարեւոր նշանակութիւն ունեցաւ ռումանահայութեան համար :

«Աուրորա»յի առաջին խմբագրականի խոստումին համաձայն, իւրաքանչիւր թիւին մէջ հրատարակուած է հայ ժողովուրդի պատմութեան նուիրուած գլուխ մը: Յօդուածաշարքը ընդգրկած է հայ ժողովուրդի ծագումէն մինչեւ Լուկուլլոսի արշաւանքներն ինկած ժամանակամիջոցը: Յետագային անոնք նիւթ ծառայեցին խմբագիր Վ. Մեչտուճեանին՝ ռումաներէն լեզուով հայ ժողովուրդի պատմութեան երկհատոր աշխատութիւնը գրելու համար: Վ. Մեչտուճեանի վարպետ թարգմանութեամբ առաջին անգամ ռումանական հասարակութիւնը ծանօթացաւ արեւմտահայ նշանաւոր արձակագիր Գրիգոր Զօհրապի «Փոթթալ» եւ «Միսը» նորավէպերուն, վաղամեռիկ բանաստեղծ Պետրոս Դուրեանի «Լճակ», «Իմ մահը», Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի «Գարուն» եւ հայ այլ գրողներու ստեղծագործութիւններուն : «Աուրորա» պարբերականին մէջ լոյս տեսան ռումանահայ վաղամեռիկ բանաստեղծ Բողտան Սրմա Բըյրկի (գրական ծածկանունով՝ Վիկտոր Ըոմին 1877 – 1903) «Ներբող հայ ժողովուրդին», «Հերոս մարտիրոսներուն» բանաստեղծութիւնները՝ գրուած 1897ի հայկական ջարդերու առիթով : Առաջին անգամ այդ բանաստեղծութիւնները լոյս տեսած էին 1898ին, ռումանահայ առաջին պարբերականին՝ Հայկական Տարեցոյցի մէջ , որ կը խմբագրէր եւ կը տպագրէր Ղ. քհնյ. Փափազեան :

Այնտեղ տպագրուած են նաեւ ռումանացի գրող Պետրոս Վուլկանի «Հայուհին» բանաստեղծութիւնը, ռումանահայ հրապարակախօս, մանկավարժ Վ. Մամիկոնեանի ռումաներէն թարգմանութեամբ Պ. Դուրեանի «Նէ» բանաստեղծութիւնը, եւայլն :

«Աուրորա»յի մէջ յատկապէս շատ արժէքաւոր եղած են բանասիրական, պատմական եւ տեղագրական բնոյթի ուսումնասիրութիւնները, որոնք այժմ ալ կարեւոր նշանակութիւն ունին ռումանահայ գաղութի անցեալը ուսումնասիրելու համար: Այդ յօդուածներէն պէտք է յիշատակել ռումանացի նշանաւոր գիտնական Բ. Պետրիչէյկու Հայդէուի (1838 – 1907) ուսումնասիրութիւնը ռումանական Արճէշի վանքի մասին: Այդ յօդուածին մէջ Հայդէու, հիմնուելով շարք մը փաստերու վրայ, կ՚աշխատի ապացուցանել, որ Վանայ լճի շրջակայքէն եկող հայ Արճէշցի գաղթականութիւնը, գալով Ռումանիա՝ Արճէշ անունը տուած է գիւղաքաղաքին, գետին եւ կառուցած է Արճէշի հոյակապ վանքը, որուն վրայ կ՚երեւի հայ ճարտարապետութեան եւ հայկական զարդաքանդակներու ազդեցութիւնը : «Աուրորա»յի մէջ լոյս տեսած են նաեւ ռումանահայ յայտնի հրապարակախօս եւ շարք մը աշխատութեանց հեղինակ Գրիգոր Գոյլաւի եւ հայազգի բանաստեղծ եւ բարձրագոյն վճռաբեկ ատեանի խորհրդական Գրիգոր Մ. Բըըկլեանի (1840–1912) ուսումնասիրութիւնները՝ նուիրուած Բոտոշան, Եաշ եւ Ռոման քաղաքներու հայ երիտասարդներու անցեալին գոյութիւն ունեցող «կորիճաւորաց» եղբայրութիւններուն: Պարբերականին մէջ հարուստ նիւթեր կան նաեւ Պուքրէշի, Սուչաւայի, Բոտոշանի, Բակըուի, Ֆոկշանի, Կոնստանցայի եւ Ռումանահայ երբեմնի հայաշատ այլ կեդրոններու հին եւ նոր պատմութեան վերաբերեալ: Կենսագրականներու շարքէն պէտք է յիշատակել Պուքրէշի երեւելի հայ ընկերային գործիչներ՝ բժիշկ Մարուքէ Յակոբեանի եւ Մանուկ Ղեւոնդեանի (Իվանդօղլու) կեանքին ու գործունէութեան վերաբերող յօդուածները:

«Աուրորա»ն կարեւոր կապ հանդիսացաւ ռումանահայ հին եւ նոր գաղթականներու միջեւ: «Աուրորա»ն շնորհական աշխատանք կատարեց նաեւ իրենց մայրենի լեզուն կորսնցուցած հայ հին գաղթականներու համար, ռումաներէն լեզուով զանոնք հաղորդակից դարձնելով հայ մշակոյթին, հանդէսը նշանակալից դեր խաղաց նաեւ հայ եւ ռումանական ժողովուրդներու մշակութային կապերու ամրապնդման գործին մէջ :

Ռումանահայ առաջին պարբերական - հանդէսը միաժամանակ խմբագրին համար աշխատանքի կարեւոր փորձ հանդիսացաւ : Այդ կ՚երեւի Վ. Մեչտուճեանի յետագային հրատարակած «Արարատ» ռումաներէն հայագիտական ամսագրէն, որ տեւեց 18 երկար տարիներ եւ դադրեցաւ միայն խմբագրի մահով :

Ռումանիոյ մէջ հայերէն Ա. պարբերական - հանդէսը լոյս տեսաւ միայն 1912ին «Շեփոր» անունով՝ խմբագրութեամբ Լեւոն Շահաղիզեանի (Լեւոն Լազնիս, մեռաւ 1956ին): Յետագային, մինչեւ 1920 Պուքրէշի մէջ լոյս տեսան բազմաթիւ թերթեր, բայց անոնց բոլորին ալ կեանքը ասուպի նման շատ կարճատեւ եղաւ: Ռումանահայերու հիմնական թերթերը սկսան հրատարակուիլ 20ական թուականներուն, երբ Թուրքիայէն գացած նոր գաղթականութիւնը զգալի թարմութիւն մտցուց գաղութի կեանքին մէջ : Ցարդ Ռումանիոյ մէջ հրատարակուած են յիսուն պարբերականներ (թերթ, ամսագիր, տարեցոյց – տարեգիրք): Անոնց միայն 18ն է յիշատակուած Գ. Լեւոնեանի գրքին մէջ, իսկ վերջիններէն երեքը՝ «Արօր» (1892. Գալաց), «Լուսարփի» (1927. Պուքրէշ) եւ «Պատկեր» (1927. Պուքրէշ), Գ. Լեւոնեան կը յիշատակէ որպէս հրատարակուած պարբերականներ, մինչդեռ իրականին մէջ անոնք լոյս չեն տեսած: Այսպէսով հայ պարբերական մամուլի պատմութեամբ զբաղող մեր մասնագէտներուն յայտնի են, այն ալ միայն պատահական համարներով, Ռումանիոյ մէջ լոյս տեսած հայկական յիսուն պարբերականներէն միայն 15ը :

ԱԶԱՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Ա.

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԸՄԲՈՍՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

Շարժումը՝ զոր ազատական կոչեցինք, գոյութիւն ունեցած է անշուշտ բոլոր ժամանակներու մէջ, աւելի կամ նուազ տարողութեամբ: Վերջին տասնամեակին, — Բ. Աշխարհամարտէն անմիջապէս վերջ, — նոր թափ մը ստացաւ ան: Արեւելեան թէ Արեւմտեան ճակատներու վրայ միաժամանակ եռեւեփող այդ շարժումը ունի նաեւ երկու տարբեր նկարագիր :

Խալէս գաղափարական՝ Արեւմուտքի մէջ, ուր նոր մտքեր հրապարակ կը նետուին, ազատական շարժումը մէկ նպատակ ունի կարմիր վարչակարգին ներքեւ .— Տապալել բռնատիրութիւնը եւ ձերբազատիլ ռուսական տիրապետութենէն :

Ցարդ, բազմաթիւ առիթներով, Խ. Միութեան շրջագծին մէջ ապրող ժողովուրդներու դժգոհութիւնը երեւան ելած էր: Թշուառութիւն: Աքսոր: Գնդակահարութիւն :

Ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ՝ մեծ է թիւը անոնց, որոնք յուսախաբ եղան, նկարագրելով ժողովուրդներու կեանքը. մինչեւ իսկ՝ դաւանափոխ եղան :

Բնականաբար անհատներու կարծիքը հակահամայնավար քարոզչութեան պիտի վերագրուէր, որքան ալ վաւերական անուններ ըլլային անոնց հեղինակները : Սակայն պէտք չէ մոռնալ որ վերջին քանի մը տարիներուն Խ. Միութեան մէջ գոյութիւն ունեցող ազատական շարժումը տուաւ իր ռահվիրաներն ու նախավկաները, բանուորական թէ մտաւորական ճակատներու վրայ :

Կացութիւնը աւելի փայլուն չէր նաեւ արբանեակ երկիրներու մէջ: Պերլին (Արեւելեան): Փոզնան (Լեհաստան): Եւ, վերջապէս Հունգարիա՝ համաժողովրդական ապստամբութիւններով վարագոյրը պատռեցին, համայնավար վարչակարգին ներքեւ ծայր տուած ազատական շարժումին գոյութիւնն ու ուժականութիւնը փաստելով :

Ժան – Փոլ Սարթր, որ իր Արդի ժամանակներ *պարբերականին մէջ հաղորդաւոր էջեր լեցուցած էր, ցոյց տալու համար թէ համայնավար քաղաքականութիւնը ճիշդ էր, Հունգարիոյ արիւնոտ յեղափոխութենէն ետք 119 էջ գրեց՝ ցոյց տալու համար թէ նոյն այդ քաղաքականութիւնը ... սխալ էր :*

Մինչ, ժամանակին հետ, Հունգարիոյ ողբերգութիւնը ազօտանալ կը սկսի հասարակութեան մտքին մէջ, վաւերական գրիչներ բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ կատարեցին, — ու կը շարունակեն կատարել ,— վերլուծելով ապստամբութեան էութիւնը :

Նկատի ունենալով բոլոր պայմանները՝ Հունգարիոյ համաժողովրդական ապստամբութիւնը ֆրանսական յեղափոխութեան համազօր կը նկատուի :

Հազարաւոր Հունգարացիներ հերոսաբար ինկան իրենց ազատութեան համար: Մտաւորական, քաղաքական դէմքեր, զինուորականներ եւ բանուորներ. կին թէ երախայ մեռան՝ մարդկութեան ըսելու համար թէ ինչ է ռուսական տիրապետութիւնը՝ «խորհրդային» կամ «համայնավար» պիտակին տակ :

Այսուհանդերձ, միջազգային համայնավարութիւնը ցնցուեցաւ երկու Եուկոսլաւներու կողմէ .— Վլատիմիր Տետիժէ եւ Միլովան Ճիլաս: Երկուքն ալ անդամ՝ Եուկոսլաւիոյ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի :

Միլովան Ճիլաս գաղափարախօսն էր Պելկրատի համալսարանին համայնավար ուսանողներուն: Գերմանական գրաւման շրջանին՝ դիմադրական շարժումին պարագլուխը, — եւ միաժամանակ յառաջապահ ռազմիկ: 1945էն վերջ՝ Եուկոսլաւիոյ չորս մեծ ղեկավարներէն մէկը: Նախագահ՝ «սթալինական» Խորհրդարանի: Վերջապէս՝ «ազգային համայնավարութեան» գաղափարախօս եւ մառէշալ Թիթոյի ուղեցոյց :

Գործուած անարդարութիւնները պատճառ դարձան որ Ճիլաս ընդդիմանայ Թիթոյի եւ Կեդրոնական Կոմիտէի իր ընկերներուն: Գլխաւոր առաջնորդը՝ ազգային համայնավարութեան, *շուտով անդրադարձաւ թէ համայնավար կարգերը ժողովուրդները չեն կրնար ձերբազատել բռնատիրութենէն : Համայնավար վարդապետութեան մասնագէտ՝ փաստացի կերպով սկսաւ ցոյց տալ այն բոլոր սայթաքումները որ կը պատահին եւ կրնան պատահիլ կարմիր վարչակարգին ներքեւ: Հակահամայնավարութիւնը վերածեց վարդապետութեան :*

Բնականաբար, իր բաժինը ուրիշ բան պիտի ըլլար, եթէ ոչ՝ շնորհազրկում :

Միլովան Ճիլաս արտաքսուեցաւ ղեկավար դասէն :

Բողոքի առաջին եւ ուժեղ ձայնը բարձրացուց Վլատիմիր Տետիժէ, մառէշալ Թիթոյի պայքարի ընկերը, համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի անդամ, Ճիլասի բարեկամ եւ համայնավարութեան փայլուն պաշտպանողներէն մէկը: 1954 Յունուարին, Ճիլասի ողջախոհութիւնն ու հեռատեսութիւնը պաշտպանելու յանցանքով, շնորհազրկուեցաւ նաեւ Տետիժէ ...:

Երկու տարի ետք ծայր կուտար Հունգարական ապստամբութիւնը: Միլովան Ճիլաս իր ախտաճանաչման իրականացումը կը գտնէր արիւնալի բախումներու եւ ռուսական հրետանիներու միջամտութեան մէջ, յօդուած մը գրելով ամերիկեան «Նիւ Լիտըր» շաբաթաթերթին մէջ (1956 Նոյեմբեր 19): Այս յօդուածին մէջ, համայնավարութեան երբեմնի հռչակաւոր գաղափարախօսը ցոյց կուտար թէ տարբեր արդիւնքի մը կարելի չէր սպասել, այնքան ատեն որ կարմիր ղեկավարութիւնը իր կապերը խզած է ժողովուրդին հետ. հեռու է անկէ. չի զգար անոր զարկերակը :

Ինչպէս յաճախ պատահած է պատմական մեծ վայրկեաններու մէջ ,— *կը գրէր Ճիլաս* ,— ազատութեան համար կռուող Հունգարացիները, իրենց գոյութեան ու երկրին համար պայքարելով, անկասկած՝ չունեցան այն նախազգացումը թէ պատմական մեքենայի մը շարժիչ ուժը կը հանդիսանային: Աշխարհի շատ քիչ անգամ տեսած է համաժողովրդական այսպիսի անվհատ շարժում եւ հերոսութիւն մը: Ժողովրդական այնպիսի միութիւն մը՝ որ կը թուէր թէ այլեւս կարծիքի տարբերութիւն գոյութիւն չունէր եւ մէկ գիշերուան մէջ ալլուած ղեկավար դասը կարծես երբեք գոյութիւն ունեցած չէր: Հերոսութիւնը այնպիսի աստիճանի մը հասած էր՝ որ աղջիկներ ու տղաք, պարապ ձեռքերով կը կեցնէին յարձակում գործող հրետանիները, ինչպէս 1848ին, Նիքոլա Ա.ի օրով, Քոզաքները կը փորձէին շղթայազերծել իրենց անկախութիւնը եւ իրենց երկիրը :

Եզրակացութիւնը հետեւեալն էր .— Անկասկած , նման կռիւներ պիտի չվերսկսին, բայց, ուշ կամ կանուխ, համայնավար այլ երկիրներ պիտի որդեգրեն

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

« Նոր Կեանք»ի թղթակիցը, Մոսկուայի մէջ, կ'այցելէ Լէնինի անունով պատկուած թանգարան – մատենադարանը, որ հարուստ է հայ մշակոյթի գանձերով : Կը քաղենք գլխաւոր մասերը :—

Կալինին փողոցէն չրջելով դէպի ձախ, կը տեսնէք թանգարան – մատենադարանին մուտքը զարդարող սեւ կրանիտեայ հոյակապ սիւները, ամէն մէկը 16 մեթր : Առաջին յարկը յատկացուած է կենսաբանութեան, բժշկութեան եւ գիւղատնտեսութեան : Երկրորդ յարկը՝ փիլիսոփայութեան, պատմութեան, գրականութեան եւ արուեստից : Երրորդ յարկը՝ բնագիտութեան եւ ուսողութեան (մաթեմաթիք) :

Թղթակիցը, Ա. Ալթանդիլեան, տեսնելու համար հայ ժողովուրդին մշակութային մեծ արժէք ներկայացնող ձեռագիրներն ու գիրքերը, կը դիմէ մատենադարանի քարտուղարին, Նաթալիա Տիլինային, որ զինք կ'առաջնորդէ Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու գրականութեան բաժնի տեսուչ՝ Գիգասիլլինի մօտ, որ իր կարգին կը տանի հայկական բաժնի վարիչին մօտ : Հայկական բաժնի վարիչն է Յովհ. Թումանեանի աղջիկը, Արփիկ Թումանեան :

«Ամենայն Հայոց բանաստեղծ»ին աղջիկը նախ կ'ըսէ :—

« Այս հարուստ մատենադարան – թանգարանին մէջ կը գտնուին Հայոց պատմական, կրօնական, փիլիսոփայական, գրական, լեզուաբանական, իրաւաբանական, գիտական ու գեղարուեստական ժառանգութեանց վերաբերեալ բազմաթիւ գիրքեր :

Եւ հայրենասիրական հպարտութեամբ այցելուին կը ներկայացնէ հայկական հնագոյն մշակոյթի պատմական կոթողները, — հայ – լատիներէն բառարան (Փարիզ, 1633), Մովսէս Խորենացիի « Աշխարհագրութիւն տոհմին Յաբէթեան » (Ամստէրտամ, 1695) : Ղուկաս Վանանդեցիի «Պատկերաւէր պատկերացեաց » ու Ղուկաս եւ Մատթէոս Վանանդեցիներու « Դուռն Ոսկեայ դուռն դպրատան » (Ամստէրտամ, 1699) գիրքերը, ինչպէս եւ պատմաբաններ, փիլիսոփաներ ու գրողներ, ինչպէս Ագաթանգեղոս : Կորիւն կացի, Դաւիթ Անյաղթ, Գ. Նարեկացի, կացի, Դաւիթ Անյաղթ, Գ. Նարեկացի, Քուչակ, Մխիթար Գօշ, Ֆրիկ, Սայաթ – Նովա, Ամիր – Դովլաթ եւ ուրիշներ :

Մատենադարանը ունի նաեւ խնամքով կազմուած հայ պարբերական մամուլի բաժին մը (ԺԹ. դար եւ Ի. դարու առաջին երկու տասնամեակները), ուր կը տեսնենք « Հիւսիսափայլ»ը (խմբագիր՝ Ստեփանոս «Նազարեանց, ուղեկից ու ընկերակցող Միք. Նալբանդեանը), « Նոր Խօսքը», «Պայքար»ը, «Կայծ»ը (խմբագիր՝ Ստ. Շահումեան եւ Սուրէն Սպանդարեան), «Լոյսը», որ կը հրատարակուէր Նախիջեւանի մէջ (Դոնի վրայ), կապ հաստատելու համար Նոր Նախիջեւանի, Հիւս. Կովկասի, Խրիմի, եւ ընդհանրապէս Ռուսաստանի մէջ տրուած հայ գաղութներուն հետ, «Լումայ » «Թիֆլիզ» ,«Մշակ», «Հորիզոն», «Արեւ», « Զանգ » եւ այլ թերթեր :

Յետոյ ցոյց կը տրուին խորհրդային իշխանութեան օրօք հրատարակուած գրականութիւնը, Ս. Շահումեան, Ս. Սպանդարեան, Ալ. Միասնիկեան, ինչպէս եւ դասականները՝ Աբովեան, Նալբանդեան, Ղ. Աղայեան, Պռօշեանց, Յ. Պարոնեան, Ե. Օտեան, Յ. Թումանեան, Րաֆֆի, Մուրացան, Շիրվանզադէ, Նար Դոս, Աւ. Իսահակեան, Վ. Տէրեան, Ե. Չարենց, Դ. Դէմիրճեան, Ս. Զօրեան :

Մատենադարանին կողմէ կը յայտարարուի թէ ընթերցողները բացառիկ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան Հայաստանի ակադեմական հրատարակութեանց մասին, — Հրաչեայ Աճառեանի եօթը ստուար հատորէ բաղկացած Հայերէն լեզուի «Արմատական բառարանը », «Լիակատար Քերականութիւն Հայոց լեզուի»՝ համեմատութեամբ 562 լեզուներու, ակադեմիայի պատմութեան բաժնին կողմէ հրատարակուած «Նիւթեր հայ ժողովուրդի պատմութեան», « Հայերէն ձեռագրերի յիշատակարաններ» (Լ. Ս. Խաչիկեան), իսկ արուեստ պատմութեան բաժնին կողմէ հրատարակուած «Հայկական զարդարուեստի հիմնական մոտիվների ծագումն ու գաղափարական բովանդակութիւնը » (Ն. Շ. Մնացականեան), ակադեմիկոս Տէրտէրեանի « Հայ կլասիկները» եւ այլ արժէքաւոր գործեր :

Հետաքրքրական եւ հարուստ է նաեւ համաշխարհային գրականութեան տիտաններէն թարգմանուած գործերը (Շէյքսփիր, Հայնէ Շիլլէր եւն.) :

Այս հսկայ մատենադարան – թանգարանին հայկական բաժինը ունի 40.000 հատոր գիրք, 22.000 ամսագրի թիւեր, 1825 թերթերու հաւաքածոներ :

Մատենադարանը ունի Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու 81 լեզուներով (առանց հաշուելու ռուսերէնը) գիրքեր : Եւ մատենադարանի տեսչութեան արձանագրութեանց համաձայն, ընթերցողներու ամէնօրեայ պահանջը կը հաստատէ թէ ուկրայնական լեզուէն ետքը կուգայ հայերէն լեզուն : Հայ գրականութեամբ հետաքրքրուող ընթերցողներուն պահանջը կը հասնի օրական երկու հարիւրի :

Գիրքերու դարանները, 18 յարկէ բաղկացած, պաշտպանուած են հաւասարաչափ ջերմութեամբ, որ լայն խողովակներով կը հաղորդուի ամէն կողմ : Գիրքերու եւ թերթերու փոշին կը մաքրուի պարբերաբար : Ուղղաձիգ եւ հորիզոնական փոխադրիչներով գիրքերը արագօրէն կը փոխանցուին ընթերցողներուն :

այն ճամբան՝ զոր գծեց հունգարական յեղափոխութիւնը :

Այս յօդուածը պատճառ դարձաւ, որ ձիլաս երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուի (դոնփակ դատավարութեամբ) :

Միւս կողմէ, համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի երբեմնի անդամ եւ մարքսիզմ – Թիթիզմի գաղափարախօս Տետիժէ կուսակցութենէն դուրս մնալով, քառասուն տարիքը թեւակոխելէ վերջ համալսարանի դասընթացքներուն հետեւելով կը ստանար իրաւաբանութեան տոքթորի վկայական : Սթոքհոլմի համալսարանէն հրաւէր ստանալով Եուկոսլաւիայէն դուրս ելլելու իրաւունք տրուեցաւ իրեն :

Վլատիմիր Տետիժէ դասախօսութիւն մը տուաւ Սթոքհոլմի մէջ,— խոր ուսումնասիրութիւն մը, որ ցոյց կուտայ համայնավարութեան սնանկութիւնը : Մինչ Եուկոսլաւ մամուլը ծանր յարձակումներ սկսաւ գործել Տետիժէի վրայ, չատեր կարծեցին թէ այլեւս երկիր պիտի չվերադառնար անիկա : Բայց մեծ հայրենասէրը հետեւեալ ձեւով արտայայտուեցաւ.

— Արտասահմանի մէջ չեմ ուզեր վիճիլ իմ երկրիս վերաբերեալ հարցերու մասին : Ասիկա չի նշանակեր թէ Եուկոսլաւիա վերադարձիս պիտի չըսեմ այն՝ ինչ կը մտածեմ : Ամէնէն առաջ բարյոական տուեալներ կան . երկրին մէջ եղած յայտարարութիւնը, ապահովաբար, աւելի մեծ արժէք ունի, քան՝ արտասահմանի մէջ կատարուած յայտարարութիւն մը :

Տետիժէ, գաղափարական ուժեղ հաւատքի տէր, վերադարձաւ Եուկոսլաւիա եւ ինքզինք ղտաւ... բանտի մէջ :

Ա. Պ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Պոմոնի Կապոյտ Խաչի ժրաջան անդամուհիները, իրենց անձնական հանգիստը զոհելով, հանրութեան ծառայելու բուռն փափաքով գործի լծուած են, օգտակար ըլլալու համար հիւանդ եւ չքաւոր անտէր ազգայիններուն եւ հայ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան :

Կապոյտ Խաչ Պոմոնի ուժեղացած մասնաճիւղի անդամուհիները ձեռնարկած են թատերական ներկայացման մը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի գպրոցին :

Կարտանի թատերախումբը սիրայօժար պատրաստուած է խաղալու «Արշին մալ ալան»ը, վաղը, Մարտ 7, Շաբաթ երեկոյ, Պոմոնի Սահակ – Մեսրոպ Ազգ. սրահին մէջ : Արդէն տոմսերը ամբողջովին սպառած են, ինչ որ ցոյց կուտայ տարուած ջանքերուն արդիւնաւորութիւնը, միեւնոյն ատեն Կարտանի թատերախումբին գտած ընդունելութիւնը՝ գեղարուեստասէր հասարակութեան կողմէ :

Մեր ժողովուրդը միշտ քաջալերած է օգտակար ձեռնարկները, քանի որ ուրիշ միջոցներ չունինք՝ հանրային հաստատութեանց տեւականացումը ապահովող : Անկասկած, այս ձեռնարկն ալ պիտի արժանանայ լաւ ընդունելութեան :

Հարկ է քաջալերել խաչուհիներու կազմակերպած հանդիսութիւնը :

× Պալաքեան Սրբազանի եւ վեց քահանայ հայրերու նոր դամբարան – չիրմին հողը արդէն գնուած է հարիւր տարուան համար, եւ դամբարանին շինութիւնն ալ սկսած : Այս նպատակին համար կազմուած միջթաղային յանձնախումբը, Ազգ. Առաջնորդարանի հովանաւորութեամբ եւ մասնակցութեամբ, ժապաւինեալ տոմարով մը յառաջիկայ չորթու պիտի ձեռնարկէ հանգանակութեան՝ Մարսիլիոյ բոլոր թաղերուն մէջ : Լիայոյս ենք, որ հանգանակութիւնը արդիւնաւոր պիտի ըլլայ, եւ յանձնախումբը պիտի յաջողի հայ ժողովուրդին պատիւը բարձրացնող յարմարագոյն դամբարան չիրմի կառուցումը ի գլուխ հանել : Թոքատի Հայր. Միութիւններն ալ իրենց ներկայացուցիչները ունին սոյն յանձնախումբին մէջ, եւ խոստացած են իրենց հայրենակից հանգուցեալ Պալաքեան Ս.ի յիշատակը յարգելու համար նիւթապէս աջակցիլ : Ուրախութեամբ տեղեկացանք նաեւ, որ Փարիզի Թոք. Հայր. Միութիւնը ձեռնարկած է հանդէսի մը, նախագահութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ.ի, հասոյթը ամբողջովին յատկացնելու համար դամբարան – չիրմի կառուցման :

ԼԵՒՈՆ ՃԷՐԱՀԵԱՆ

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԿԱՓԻ ՄԷՋ

●

Կափի Հայոց Միութիւնը կազմակերպած էր ընտանեկան հաւաքոյթ մը, առիթ տալով որ իրարու քով գան գաղութիս անդամները : Ուրախալի էր տեսնել որ հայրենակիցները եկած էին, քիչ մը իրարմով ուրախանալու եւ հայկական մթնոլորտ շնչելու համար :

Հաճելի էր տեսնել մեր աղջիկներու երգն ու պարը, ազգային տարազներով :

Փափաքելի է որ յաճախ կրկնուին նման հաւաքոյթներ, քիչ մը աւելի լաւ պատրաստութեամբ :

Աւելցնենք նաեւ որ այս տարուան քաղաքապետական խորհրդականի ընտրութեանց ցանկին մէջ, գաղութիս անդամներէն երեք անուն կայ :

Յ. Ա.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (362)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԹ.

ՏԱՐՕՆ

Ճանապարհի մօտ արտերը հնձում էին : « Հոնածը » — հնձւորների առաջնորդը — առաջ ընկած, մի երգ երգելով, իւր մանգաղով բաց էր անում «հոնը» : Հընձւորների ամբողջ խումբը, ձայնակցելով նրա երգին, հետեւում էին նրան : Փայլուն մանգաղների հնչիւնը, միախառնուելով տխուր երգի հետ, կազմում էին խիստ տրտում, մելամաղձոտ ներդաշնակութիւն : Ինչո՞ւ չինականի երգը այսպէս տխուր էր այստեղ : Ո՞վ էր խլել նրա ուրախութիւնը : Ո՞վ էր կոտրել նրա սիրտը, որից լսում էին այն ցաւալի հնչիւնները ...

Երբ մօտեցանք : « Հոնածը » իր մանգաղի ծայրը ցցեց մի կապած խուրձի մէջ եւ, վեր բարձրացնելով, բերեց եւ հասկերն ի վեր դրեց մեր առջեւ, ճանապարհի վրայ : Իսկ ինքը, արեւից այրուած դէմքը դէպի մեզ դարձնելով, լուռ կանգնեց իւր նուէրի մօտ : Կրօնաւորը հանեց քսակից մի արծաթի դրամ, ընծայեց նրան : « Հոնածը » շնորհակալութեամբ ընդունեց եւ այնքան կանգնեց, մինչեւ մենք անցանք :

— Եթէ դուք գիտենայիք, պարոն բժշկապետ, — դարձաւ նա դէպի Ասլանը ,— թէ որքան բարի է այդ ժողովուրդը, որքան առաքինութիւններ, որքան նահապետական գեղեցիկ սովորութիւններ կան նրա մէջ : Ես կատարելապէս սիրահարուած եմ այդ ժողովուրդի վրայ :

Յետոյ սկսեց մեզ բացատրել, թէ ինչ նշանակութիւն ունէր հնձւորի այն խուրձը մեր առջեւ դնելը : Ասաց, դա մի սրբազան նուէր էր, որ մատուցանում էր իր մշակութեան բերքից :

— Օրինակ, այդ գիւղը, — առաջ տարաւ նա, — որ մի քանի ժամ առաջ անցանք, ես կատարելապէս հիացած եմ այդ գիւղացոց բարք ու վարքով : Ամէն անգամ, որ պատահում է այնտեղ գնալ, հաւաքւում են իմ չուրջը, ես հոգեւորապէս մխիթարում եմ նրանց, եւ նրանք ուրախութիւնից չգիտեն՝ թէ ինչ անեն. իմ ձեռքերն են համբուրում, եւ մինչեւ անգամ իմ հագուստի դրօշակներն են համբուրում : Տեսնո՞ւմ էք, պարոն բժշկապետ, որքան պարզութիւն, որքան անմեղութիւն ...

Խօսքը Հացիկի «կարճազգեստների» մասին էր :

Ասլանը հարցրեց .

— Շա՞տ հետեւողներ ունէք այնտեղ :

— Այժմ մի քանի ընտանիք միայն : Բայց մեծ յոյս ունեմ, որ շուտով իմ հետեւողների թիւը կ'աւելանայ :

— Իսկ միւս գիւղերո՞ւմ :

— Երեք գիւղ — Նորաշէն, Օղունք, Առինջ — ամբողջապէս կաթոլիկ են : Իսկ միւս գիւղերում դեռ նոր է մուտք գործում կաթոլիկութիւնը : Մենք չատ ժամանակ չէ, որ այդ կողմերը եկած ենք, պարոն բժշկապետ : Մեզանից առաջ գործում էին այստեղ բոլորովին այլ ուխտի կրօնաւորներ :

Մօտենալով Մեղրի գետի եզերքին, տեսարանը փոխուեցաւ : Ոսկեղօյն արտերի փոխարէն սկսուեցան կանաչազարդ մարգագետիններ, որ գետի ընթացքով տարածւում էին հեռու, եւ հեռու, մինչեւ այդ գետը խառնւում էր Եփրատի հետ : Տեղ – տեղ երեւում էին խիտ, ճոխ կերպով աճած, չամբուտներ : Այդ չամբուտների մէջ Տարօնի հին տէրերը, Ալկունի նախարարների իշխանազն որդիները, մի ժամանակ վարազներ էին որսում : Այդ որսորդ նախարարութիւնը Արշակունեաց առաջին թագաւոր Վաղարշակից կարգուեցաւ որպէս պետ թագաւորական որսերի :

Տրդատի օրերում Սլկունիները ապստամբուեցան Արշակունիներին դէմ, եւ ճենացի Մամգունի դաւաճանութեամբ բնաջինջ եղան : Տրդատը Տարօնը պարգեւեց Մամգունին, որը Մամիկոնեան մեծ նախարարութեան սկիզբը դրեց :— Այդ բոլորը երազի նման անցնում էր իմ աչքի առջեւից : Կարծես, հէնց այդ րոպէում էր իմ ականջներին իշխանազն երիտասարդների որսորդական փողի ձայնը, կարծես, հէնց այդ րոպէում տեսնում էի, թէ ինչպէս նրանք, նիզակները ձեռքում, սրարշաւ ձիաներով, սլանում էին Մեղրի գետի խիտ չամբուտների մէջ : Բայց երբ աչքերս դարձնում էի, իմ առջեւում, համրնթաց ձիու վրայ նստած, լուռ գնում էր կաթոլիկ կրօնաւորը ...

Այդ կանաչազարդ տարածութեան վրայ, որ հասնում էր մինչեւ Եփրատի ափերը, արածում էին չրջակայ գիւղերի անասունները : Գիւղերը մօտ առ մօտ երեւում էին հեռուից :

Մի տեղ, ճանապարհից ոչ այնքան հեռու, մի խումբ երեխաներ նստած, ինչ որ խաղ էին խաղում : Այդ փոքրիկ հովիւների չուրջը արածում էին նրանց գառները : Երեւում էր, որ նրանցից իւրաքանչիւրը իրանց տան գառները բերել էր ,եւ այնպէս կազմուել էր մի ամբողջ հօտ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՆԻՍԱԱԼԱՆՏԻ մէջ կացութիւնը տակաւին չէ հանդարտած, հակառակ անոր որ օդնական ուժեր ղրկուեցան՝ խռովարարները զսպելու համար: Ոստիկանութիւնն ու ըմբոստները բախումներ ունեցան: Սպաննեալներու թիւը բարձրացած է 29 հոգիի:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Ռահվիրայ–Դ.» հրթիռը շարունակեց իր ճամբան դէպի արեւ, Չորեքշաբթի օր անցնելով լուսնին քովէն: Հաշուի փոքրիկ սխալ մը եղած է. ամերիկացի գիտնականները հրթիռը պիտի անցընէին լուսնին շատ աւելի մօտէն՝ 16 հազար քիլոմեթր, մինչդեռ ան անցաւ 59.545 քիլոմեթր տարբերութեամբ մը: Ամէն պարագայի մէջ «Ռահվիրայ – Դ.» գիտական շատ մեծ յաջողութիւն մը կը նկատուի:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ Մակարիոս Արք. Կիպրոսի անգլիացի կառավարիչ Ֆութ եւ Տոքթ. Քիւչիւք խորհրդակցութիւն մը ունեցան՝ յանձնախումբերու պատրաստութեան համար:

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաքմիլըն իր ճամբորդութեան հաշուեկշիռը ընելով յայտարարեց թէ անգլեւխորհրդային ոչ-յարձակողական դաշնագրի մը ծրագիրը նոր քննութեան մը առարկայ կրնայ ըլլալ:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Մարտ 4). — Զոյլ ոսկի՝ 567.000, նափոլէոն 3630, զուից. 3630, անգլ. 4790, քսան տոլարնոց 18.800, թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) տոլար 493, սթերլին 1395, զուից. 115.25, պելժ. 9.65, լիր 0.78, մարք 119:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Եսթեր Քէօլեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իր զաւկին՝

ԳԵՂԱՄ ՔԷՕԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՕՐ»Ը
Առնուվիլի մէջ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Պոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, Շաբաթ (7 Մարտ), ժամը 21ին:

Ղեկավարութեամբ Պ. ՆԱԲՈԼԷՈՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ:

Կարտանի Նոր Սերունդի Թատերախումբը կը բեմադրէ՝

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ
Զուարթ օփերէթ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ
Կազմակերպած
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ
ժամը 14.30էն 18.30
PAVILLON DAUPHINE

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Երիտ. Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հողաբարձութեան:

Շաբաթ, Մարտ 28, ժամը 20.30ին, Մէզօն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը: Կը ներկայացուի՝

« ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ »

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

(29 Մարտ) Ալհամպրայի մէջ:
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՊԱՏՄԱԳ ՇԱԽԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ, Արեւաշալի ա-քարոզութիւն: Երգեցողութիւնը կը ղեկավարէ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեան:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ԱՄՍՕՐԵԱՅ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐԸ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ 7 Մարտ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue

ԴԱՍԱԽՕՍ Ռ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթը՝

ԹԱՏՐՈՆԻ ՍՏՈՐՈԳԵԼԻՆԵՐԸ

(Հեղինակը, դերուսոյցը, դերասանը, եւ ներկայ հասարակութիւնը):

Դասախօսութեան սկիզբը Հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկութիւն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 26-ին, կէս օրէ վերջ, Սալոն Մաղընոյի մէջ, (Րիւ տ'Օպանեը):

Նախաձեռնութեամբ Կ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն:

France-Orient
ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ՀԱՅԿ. ԵՐԵԿՈՆԵՐ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ. — 1) Դասախօսութիւն մը Ժեռառ Սթեֆանեսքոյի կողմէ:

Նիւթ. — Ֆրանքեւհայկական յարաբերութիւնները հազար տարիէ ի վեր:

2) Կրօնական եւ ժողովրդական երգեր, Իրիս Պիւպիւլեանի կողմէ, ընկերակցութեամբ հնգեակի մը:

3) Երկու զուարճալի հայկական ժապաւէններ, (երաժշտութիւն՝ հայերէն, մեկնաբանութիւն՝ ֆրանսերէն):

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ Մարտ 15ին, ժամը 9-ին (առաւօտ), Սինեմա Լը Փրովանս: Մանրամասնութեանց համար դիմել Ազգ. Միութեան:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Մարտ 16, ժամը 20.30ին, Սինեմա՝ լ'Օոլօժ: Մանրամասնութեանց համար դիմել Ազգ. Միութեան:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ Մարտ 17, ժամը 20.30ին, Սինեմա Փալաս: Կը նախագահէ Հայր Մեսրոպ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Մարտ 18, ժամը 20.30, Սինեմա Փաքս: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Ազգ. Միութեան:

ՊԱՏՄԱԳԷՏ ԵՒ ՀՆԱԳԷՏ
ՈՂԲ. ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ

Յիշատակին յարգանքի երեկոյթ մը կազմակերպուած է:

21 Մարտ, Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 21ին, Սալ տէ Սիթօ, Փարիզ:

Հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ Սերովբէ եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Խօսք պիտի առնեն ծանօթ հնագէտ փրօֆ. Քավէննաք եւ ուրիշներ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն յարգել իր յիշատակը եւ ներկայ ըլլալու իրր հրաւէր:

Մուտքը ազատ է:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ
Հրաւէր ընդհ. ժողովի եւ կոչ բեկնածութեան

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի, 17 Մարտ, ժամը 20.30ին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ:

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան: Թեկնածութիւնները պարտին վարչութեան գրասենեակը հասնիլ ամէնէն ուշը մարտ երկուքին:

Առ այդ փափաքողները պէտք է ընթեռնելի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ
ՁԵՌՆԱՐԿՈՒՆԵՐ ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՇԸՄԻԶԻԻ

Մեծ սեռի, ապահովուած ամբողջ տարին: Դիմել՝

HALIOT (S. A.)
24, BLD. ST. DENIS, PARIS 10°

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9°) —

28ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Շրջանին երէցներու, Արենոյշներու, Արիներու եւ Գայլիկներու կողմէ, եւ մասնակցութեամբ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպութեանց:

Կիրակի, Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին:

Centre Marcelin Berthelot
28bls, Rue St. Dominique, Paris 7
Métro : Invalides

Հայկական պարեր եւ երգեր, սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ եւ խաղեր:

Կը ներկայացուի ֆրանսերէն՝

« ԾԱԽՈՒ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ »

Զաւեշտը եւ հայերէն՝

« ԱՆՁՐԵՒՈՏ ԳԻՇԵՐ ՄԸ
եւ «ՓՐՕՖԷՍԷՕՐԻՆ ԳԻՏԸ »

կատակերգութիւնը Արիներու եւ Արենոյշներու կողմէ:

Առաջին անգամ ըլլալով «Պարսկական պազարին մէջ», պալէ սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ:

Ցուցադրութիւն, պիւֆէ:

Մուտք 500 եւ 300 փրանք:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Պուտոյի մասնաճիւղի:

Այս Կիրակի ժամը 3.30ին Կղերականներու սրահը, Րիւ տէ Պահիւթիէ:

Նախագահութեամբ ընկերուհի՝

ՍԻՐՈՒՆ ՀԱԼԱՃԵԱՆԻ

Ճոխ յայտագիր:

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն, դիմախօսութիւն եւ

« 48 ՕԽԱՆՈՑ ԳԼԽՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔԸ »

Կատակերգութիւն երկու արար:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ս. Մուրատեան վարժարանի աշակերտութեան կողմէ: Ապրիլ 3, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 5ին:

Salle Gaveau
45, Rue la Boëtie
Մարտ 10, Երեքշաբթի, ժամը 21ին

ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ
(Դաշնակահար)

Յայտագիր՝ ՊԱԽ – ՊՈՒԶՕՆԻ, ՊԷԹՕՎԷՆ, ԼԻՍԹ, ՇՕՓԷՆ:

Տոմսերու գին. — 300էն 1000 Ֆրանք: Դիմել սրահը եւ Տիւրանին:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ: Հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Օհանջանեան Ակումբին մէջ:

Կը նախագահէ Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը:

Կը խօսի Ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, խմբերգ, արտասանութիւն, նուագ, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի կողմէ:

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին:

Ահարոնեան ակումբը:

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ–ՄԻՐՋԷ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն, պար, զանազան անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

×

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21.30ին, տեղւոյս Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ օր ժամը 15.30ին, ընկերուհի Ավնիւ Գազազեանի բնակարանը, 6 Րիւ Սէն Սիւլփիս, մեթրօ՝ Օտէօն: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի ընկերուհիները այս Երկուշաբթի ժամը երեքին, հայկ. դպրոցին մէջ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան անդամական ժողովը, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Իսկի Խրիմեան վարժարանի սրահը: Կը խնդրուի անդամներէն եւ հայրենակիցներէն ստիպողաբար ներկայ գտնուիլ: Օրակարգ. — Ա) Տարեկան նիւթական եւ բարոյական համարատուութիւն: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի հերոսամարտին 44րդ տարեդարձը Տէսինի մէջ, Շաբաթ, Ապրիլ 11ին:

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

SAMEDI 7 MARS — ՇԱԲԱԹ 7 ՄԱՐՏ — 7 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8338 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4239

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՌՕԴԸ ՉՈՐ ՊԱՀԵԼ

Առաջին աշխարհամարտի ընթացքին գերմանական սպայակոյտը սովորութիւն ունէր պատերազմական գործողութեանց մասին իր առօրեայ զեկոյցները ընդհանրապէս վերջացնելու հետեւեալ պարբերութիւնով .— «Ո՛չ մէկ նորութիւն արեւմտեան ճակատին վրայ»:

Եւ սակայն թնդանօթը կ'որոտար գիշեր – ցերեկ, օդանաւերը, ռմբացիրներն ու ամէն կարգի զէնքերը մահ ու աւեր կը սփռէին երկուստեք ամէն վայրկեան, առանց դադարի :

Գերմանացի զինուոր մը՝ Էրիխ Մարիա Ռէմարք, որ յարատեւ զարհուրանքի մթնոլորտի մը մէջ ապրած էր տարիներով, այդ դժոխային օրերու յիշատակը անմահացուց վէպով մը, որ ա՛յնքան մեծ ընդունելութիւն գտաւ ժամանակին եւ հայերէնի ալ թարգմանուեցաւ, իր յաւելուածով — «ետքը» :

Այսօր նախադասութիւնը շրջելով կարելի է ըսել՝ «ո՛չ մէկ նորութիւն արեւելեան ճակատին վրայ»:

Եւ սակայն աշխարհի ճակատագիրը վարելու կոչուած դիւանագէտները յարատեւ ճամբորդութեան մէջ են արեւմուտքէն արեւելք, յուսալով փոփոխութիւն մը մտցնել կացութեան մէջ, որ ո՛չ միայն անստոյգ է, այլ եւ յղի՝ ծանր անակնկալներով :

Ֆոսթըր Տըլըս անցեալ ամիս Եւրոպա գալով պարզած էր ամերիկեան կառավարութեան տեսակէտը օրուան հրատապ հարցերուն, մասնաւորապէս Պերլինի եւ Գերմանիոյ կնճիռներուն մասին: Նպատակն էր միանգամ ընդ միշտ ապահովցնել Անգլիան, Ֆրանսան եւ Դաշնակցային Գերմանիան, որ Միացեալ Նահանգները երբե՛ք գլուխ պիտի չծռեն բոլշեւիկեան սպառնալիքներուն առջեւ :

Դաշնակիցները բառ առ բառ ճշդած են իրենց դիրքը, հետերնին ունենալով Ատընաուըրի Գերմանիան :

Միջազգային մամուլը մեծ կարեւորութիւն ընծայեց Մաքմիլլընի ճամբորդութեան :

Անգլիոյ նախարարապետը չկրցաւ կարեւոր յաջողութիւն մը արձանագրել : քիչ մնաց խզում առաջ գար՝ Խրուշչեւի ռազմաշունչ ճառին հետեւանքով :

Ջիղերու պատերազմին մաս կը կազմէր Կրեմլինի մենատէրին այս նոր ելոյթը, որ բարեբախտաբար «եղերական» հետեւանք մը չունեցաւ, շնորհիւ անգլիական պաղարիւնութեան :

Ո՛չ մէկ զիջում Պերլինի եւ Գերմանիոյ հարցին մէջ՝ բոլշեւիկեան ճակատին կողմէ : Մտահոգ է Դաշնակցային Գերմանիան: Մտահոգ է նաեւ Ֆրանսա: Երկու երկիրներու շահերը կը նոյնանան այս հարցին մէջ:

Զօրավար Տը Կոլ եւ Վարչապետ Ատընաուըր երրորդ անգամ ըլլալով խորհրդակցեցան՝ միացեալ ճակատ կազմելու համար բոլշեւիկեան վտանգին դէմ, Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու հետ :

Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութեանց մէջ փոքրիկ յառաջդիմութիւն մը պէտք է նկատել արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովի մը հաւանական գումարումը մօտ ատենէն :

Ո՛րքան յաճախադէպ դառնան անձնական շփումները՝ այնքա՛ն կը փարատին թիւրիմացութիւնները:

Արեւելեան ճակատին վրայ կարեւոր դէպք մըն է «Պաղտատի Ուխտ»ին զօրացումը :

Միացեալ Նահանգները պարզ տնտեսական օժանդակի դերէն դուրս գալով զինուորական դաշինք կնքեցին Թուրքիոյ, Իրանի եւ Փաքիստանի հետ : Նպատակն է պաշտպանել այս երկիրները բոլշեւիկեան հաւանական յարձակումի մը դէմ :

Դիրքերը կը ճշդուին հետզհետէ :

Եթէ խաղաղութիւն կ'ուզես, վառօդդ չոր պահէ, կ'ըսէ ժողովրդական իմաստութիւնը :

Մաղթե՛նք որ ո՛չ ոք փորձուի արձակել առաջին գնդակը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ.- ՄԱՅԻՍ 27 ԸՍԻՆՔ, ԲԱՅՑ ԿՐՆԱՆՔ ԸՍԵԼ ՆԱԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 27, ՅՈՒԼԻՍ 27...

ԱՅՑԸՆՀԱՈՒԸՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԵՑԱՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Հինգշաբթի օր, Լայփցիկի տօնավաճառին մէջ տրուած պաշտօնական հացկերոյթի մը ընթացքին, Խրուշչեւ անակնկալօրէն անդրադարձաւ Պերլինի հարցին :

Ինչպէս կը գրեն թերթերը, ամէնէն աւելի անակնկալի եկած են Արեւելեան Գերմանիոյ ղեկավարները՝ Ուլպրիխտ եւ Կրոթիվոլ: Խ. Միութեան Վարչապետը քանի մը վայրկեան խօսած է միայն շարունակելով մեղմացման այն գիծը՝ որուն կը հետեւի քանի մը օրէ ի վեր :

« Պերլինի համար անհապաղելու ոչ մէկ պատճառ ունինք, ըսաւ Խրուշչեւ: Կ'ըսեն թէ վերջնագրի քաղաքականութիւն մը կը գործածենք, ճիշդ չէ : Ըսինք թէ Մայիս 27ին մեր իրաւունքները պիտի յանձնենք Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան, եթէ այդ թուականէն առաջ լուրջ բանակցութիւններ չսկսին : Մայիս 27 ըսինք, բայց կրնանք ըսել նաեւ Յունիս 27, Յուլիս 27... կամ աւելի ուշ: Ամէն պարագայի մէջ, Փոցտամի համաձայնութեամբ մեր ստացած իրաւունքները պիտի տանք միայն՝ երբ խաղաղութեան դաշինք մը կնքուի երկու Գերմանիաներու հետ : Արեւելեան Գերմանիոյ հետ Խ. Միութիւնը խաղաղութեան անջատ դաշինք մը պիտի կնքէ այն ատեն՝ երբ Արեւմտեանները մերժեն տրամաբանօրէն բանակցիլ խաղաղութեան ընդհանուր դաշինքի մը շուրջ: Անշուշտ երբ անջատ դաշինք մը ստորագրենք, անմիջապէս յետոյ մեր իրաւունքները պիտի տանք Փանքովի կառավարութեան» :

Խրուշչեւ շեշտեց թէ այդ քայլը պիտի առնեն այն ատեն՝ երբ ամէն յոյս կտրեն. «պատերազմէն 14 տարի վերջ, ինչո՞ւ խաղաղութեան դաշինք մը չունինք տակաւին »:

Խրուշչեւի կարծիքով Կրոթիվոլ եւ Ատընաուըր հանդիպում մը պէտք է ունենան՝ երկու Գերմանիաներու միջեւ համադաշնակցութիւն մը ստեղծելու համար.

— Բայց երբ Ատընաուըր չուզէ ... հարցուց յանկարծ Ուլպրիխտ :

— Ահաւասիկ Ատընաուըրի տկար կողմը, — բացագանչեց խորհրդային Վարչապետը: Եթէ դրամատիրութիւնը զօրաւոր ըլլար՝ երկու Գերմանիաներու համադաշնակցութենէն պիտի չվախնար : Ընդհակառակն. երջանիկ պիտի ըլլար որ ընկերվարական երկիր մը մարսելու առիթը կը տրուի իրեն: Բայց կը թուի թէ ստամոքսը այլեւս չի կրնար տանիլ նման ճաշ մը ...»:

Ինչպէս կը տեսնուի, Խ. Միութեան Վարչապետը մեղմ լեզու մը կը գործածէ: Թերթերը միշտ նոյն հարցումը կու տան.

— Մոսկուա կը նահանջէ՞ Արեւմուտքի վճռական դիրքին առջեւ :

Կարծիքները բաժնուած են այս ուղղութեամբ: Ամէն պարագայի մէջ, Խրուշչեւի կողմէ կատարուած կարգ մը զիջումները կարելի չէ «տկարութիւն» որակել, ինչպէս կը շեշտեն կարգ մը լրագրողներ :

Հինգշաբթի օր Խրուշչեւ այցելեց Լայփցիկի տօնավաճառը: Ամբոխը հաւաքուած էր Վարչապետին շուրջ եւ կը հետեւէր անոր քայլերուն :

Առաջին առիթով Խրուշչեւ այցելեց խորհրդային, չինական եւ գերմանական տաղաւարները:

Այդ միջոցին մարդ մը մօտեցաւ իրեն եւ ըսաւ .

— Մենք, Արեւմուտքի մէջ, խաղաղութիւն կ'ուզենք: Եկէ՛ք Արեւմտեան Գերմանիա՝ որպէսզի հասկնաք :

— Ո՛չ, պատասխանեց յանկարծ Խրուշչեւ, հոն շատ պաղ է: Բայց կը կարծեմ թէ կլիման շուտով պիտի բարելաւուի: Նախ Լուսին գացինք, բայց հիմա

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ՝ Թուրքիա, Պարսկաստան եւ Փաքիստան զինուորական համաձայնագրեր ստորագրեցին Ամերիկայի հետ, ստորագրուած համաձայնագրերը երկողմանի են: Այսինքն մէկ կողմը՝ Ամերիկա, միւս կողմը Իրան, Փաքիստան, Թուրքիա : Փաքիստանի մայրաքաղաքին՝ Քարաչիի մէջ կը շեշտուի թէ այս համաձայնագրին ստորագրութեան գլխաւոր նպատակն է ապահովել Պարսկաստանը որ Արեւմուտքը կեցած է իր ետին որեւէ յարձակողականի պարագային: Խ. Միութիւնը իր կարգին դատապարտած էր արդէն Փաքիստանը որ դարձած է ամերիկեան զինուորական կայան մը: Մոսկուայի ձայնասփիւռը բուռն կերպով յարձակեցաւ նոր համաձայնագրին դէմ զայն որակելով .— բաց դաշտ մը խաղաղասէր երկիրներու դէմ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ խորհրդարանը 138ի դէմ 347 ձայնով (երկու ձեռնպահ) վաւերացուց Կիպրոսի համաձայնագիրը :

ԹԼԵՄՍԷՆԻ մօտ (Ալժերիա) երկու լրագրողներ մէկը ամերիկացի, մէկը գերմանացի, սպաննուեցան :

ՉԸՐՉԻԼԻ աղջիկը՝ Սարահ Լիվըրփուլի դատարանին կողմէ տուգանքի դատապարտուեցաւ գինովութեան եւ անկարգութեան համար՝ փողոցին մէջ:

ԼԻԹԸԼ ՌՈՔԻ մէջ (Ամերիկա) սեւերու դպրոց մը կրակ առաւ եւ 21 երախաներ այրեցան :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ձայնասփիւռը շեշտեց թէ Ալպանիա կ'ուզէ խզել իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Եուկոսլաւիոյ հետ: Պելկրատ աւելցուց, պատասխանելով Էնվէր Հոճայի մեղադրանքներուն, թէ Ալպանիոյ համայնավար պարագլուխը ծանօթ է արդէն իբրեւ խորհրդային գործիք Եուկոսլաւիոյ դէմ :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ՄԷՋ ոստիկանութիւնը յայտարարեց թէ անցեալ տարուան վերջը 16 անդամ ունեցող համայնավար խումբ մը բռնուած է: Ասոնց վրայ կ'աւելնան վերջերս ձերբակալուած 23 ուրիշ համայնավարներ: Բոլորը միասին պիտի դատուին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Վարշաւա պիտի երթայ Յուլիսին ընդառաջելով Կոմուլքայի հրաւէրին: Խրուշչեւ պիտի գլխաւորէ Խ. Միութեան կառավարական եւ կուսակցական մէկ պատուիրակութիւնը: Հաւանական չէ սակայն հակառակ եղած յայտարարութեան որ Խրուշչեւ Վարշաւա երթայ Մարտ 10ին՝ Լեհաստանի համայնավար կուսակցութեան համագումարին ներկայ գտնուելու :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ մամուլը շատ դժգոհ է որ Ատընաուըր – Տը Կոլ խօսակցութիւնները գաղտնի կը պահուին եւ այս առթիւ կը դատապարտէ Ֆրանսական նոր վարչաձեւին վերաբերմունքը լրագրողներուն եւ լուսանկարիչներուն: Քոնրատ Ատընաուըր մեկնելէն առաջ, կայարանը, քանի մը վայրկեան խօսած է վարչապետ Տըպրէի հետ: Ծանօթ է որ Գերմանիոյ վարչապետը մոլի ընթերցող մըն է ոստիկանական վէպերու եւ հարց տուած է Տըպրէի թէ արդեօ՞ք ինք ալ կը կարդար : Տըպրէի ժխտական պատասխանին վրայ, Ատընաուըր ըսած է .— Բայց շատ սփոփիչ ընթերցում մըն է՝ ոճրագործը միշտ պատժուած է: Եւ վերջապէս Ատընաուըր հետեւեալ հարցը տուած է .— Ինչո՞ւ ոստիկանական լաւագոյն վէպերը անգլիական են: Բայց ոչ մէկ պատասխան գտած է :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Ազդակէն կը տեղեկանանք որ քանի մը օրէն Պէյրութ կը ժամանեն Տէր եւ Տիկ. Ճորճ Մարտիկեան, ներկայ գտնուելու համար Համազգայինի « Մարտիկեան » թանգարանի բացման հանդիսութեան, որ տեղի պիտի ունենայ Մարտ 15ին, բարձր հովանաւորութեամբ Զարեհ Ա.ի, Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ :

Նոյն իրիկունը Պրիսթըլի պանդոկին մէջ ճաշ մը պիտի տրուի ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Մարտիկեաններու, կազմակերպուած Համազգայինի Կեդրոնական վարչութեան կողմէ :

×

Նոյն առթիւ Նիւ – Եորքէն կը տեղեկացնեն՝ « Ազդակ »ին, թէ Տէր եւ Տիկին Մարտիկեան Փետրուար 25ին օդի ճամբով մեկնած են դէպի Արեւելք: Առաջին առթիւ կը հանդիպին Գահիրէ, ապա Պէյրութ, Դամասկոս, Հալէպ, Պաղտատ եւ Թեհրան :

Եգիպտոսի մէջ Պ. Ճ. Մարտիկեան պիտի տեսնուի Նախագահ Նասըրի հետ, ապա պիտի անցնի Պէյրութ: Ծանօթ է որ Պ. Մարտիկեան Համազգայինին նուիրած է թանգարանի շէնքը եւ մօտ հարիւր նըկար :

Պաղտատի մէջ Պ. Մարտիկեան պիտի տեսնուի Զօր. Քասըմի հետ :

ՀԱՅ ՄԸ ԿՈՏՐԵՑ ՄԱՆՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Հայ փորագրիչ մը՝ Եդուարդ Ղազարեան, մասնագիտացած է մանրագիտային գիրերու մէջ, կը հաղորդէ Մոսկուայէն: Արդարեւ, ան յաջողած է նամակ մը գրել մարդկային... մազի մը վրայ : Արեւելեան Գերմանիոյ ճարտարագէտներուն ուղղուած հետեւեալ տողերը կը կարդացուին մազին վրայ. «Եղբայրական ողջոյն գերմանացի ժողովուրդին՝ հայ ժողովուրդի կողմէ»: Խորհրդային մամուլի «Թաս» գործակալութեան համաձայն, Ղազարեան աւարտած է ուրիշ գործ մը .— Բաց գրքի մը երկու էջերուն վրայ, շինուած մետաղէ եւ աւելի փոքր քան մէկ սանթիմեթրը, հայկական աւանդութիւն մը փորագրած է ... նկարներով: Նախապէս Ղազարեան պատրաստած էր երկրագունդ մը (չորս սանթիմեթր) որուն վրայ կը տեսնուէի՛ն հինգ ցամաքներն ու ովկիանոսները, շինուած հինգ հազար քարերով: Երկրագունդին վրայ՝ «Սպուտնիկ» մը: Արձանագրութիւն մը. « Հայ ժողովուրդի ջերմ ողջոյնները՝ 21րդ համագումարին»: Այս նախադասութիւնը գրուած է ... երկու միլիմեթրի վրայ :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

— ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ —

Աւելի քան յիսուն տարիէ ի վեր Շ. Միսաքեանի ստորագրութիւնը կ'երեւէր գրական արձակներու, բանաստեղծական փորձերու, հրապարակագրական մարտընչմանց եւ այլ գրութեանց վերջաւորութեան: Աւելի քան յիսուն տարի յետոյ, յետ մահու, — այս պարագան այլապէս թելադրական եւ յուզիչ — անոր հազար հազարաւոր մտքի արտադրութիւններէն հաւաքածոյ մը կազմուած է, — Օրեր եւ ժամեր — որպէսզի մենակեաց ազատախոհին եւ խստաբարոյ գաղափարախօսին վաստակը յաւերժանայ, ձերբազատելով վերջապէս իր կեանքին առանցքը կազմող լրագիրներու այն դէզերէն՝ որոնց մէջ իր յոգնավաստակ մարմնին եւ յոգնութիւն չճանչցող մտքին ուժն ու կորովը վատնեց յօգուտ իր ազգին զաւակներուն, միշտ խօսելով բարձր, նուիրեալ հոգիով, բարոյական անխոցելի կեցուածքով մը՝ որուն հանդէպ, կը մտեմ, իրենց հոգիին լռութեանը մէջ ըլլայ թէ դուրսը, յարգանք կը տածեն իր գաղափարախօսութեան հակառակորդներն անգամ, Հայաստան աշխարհէն մինչեւ արտասահման

Իր մտերիմը, Շ. Նարդունին, անառարկելի ներածականով մը կը ներկայացնէ Շ. Միսաքեան մարդն ու գրագէտը, կուսակցականն ու մայրենիքի ախոյեան պաշտպանը, եւն.: Յուզիչ է հաւատարմութիւնը իրարու հանդէպ այս երկու մարդոց, որոնք տասնեակ ու տասնեակ տարիներ շարունակ ճգնեցան եւ աշխատեցան կողք կողքի, իրարու նեցուկ եւ իրարմով խանդավառ: այսպիսի օրինակներ պատիւ կը բերեն ոչ միայն մարդարարածին՝ այլեւ հայ լրագրութեան, որ ներկայիս արտասահմանի մէջ գործող ազգապահպանման մեր ամէնէն հուժկու ազդակներէն մին է: Ունեցածնիս այս է. չունեցածնուս վրայ համակարծիք չըտնուիլն ալ՝ աւելորդ ժամավաճառութիւն: Կ'երեւակայէ՞ք Ֆրանսահայութիւնն ու Ֆրանսայի յարակից երկիրներուն մէջ հաստատուած հայութիւնը առանց «Յառաջ»ի եւ՝ ոչ: Որո՞ւ կը պարտինք շուրջ երեսունը հինգ տարիներէ ի վեր տեւող այս հրաշքի մը բնոյթ կրող յաղթութիւնը: Ըսենք ճշմարիտ եւ ազնիւ զգացման խօսքը — Շ. Միսաքեանին: Միայն այս հաստատումը յարգանք եւ երախտագիտութիւն կը պարտադրէ:

Յարգելով հանդերձ 668 մեծադիր էջերէ բաղկացած հատորը խմբագրող մարմնին տեսակէտը, որով փափաքած է ընտրովի բովանդակութիւն մը, ես նախամեծար պիտի համարէի, որ հանգուցեալին առաջին հատորը, կազմուած ըլլար ժամանակագրական կարգով, ապա, տարիներու ընթացքին լոյս ընծայելով երկրորդէն մինչեւ տասներորդը, ոչինչ դուրս ձգելով, որովհետեւ անոր գրչէն ելած որ եւ է նիւթ, իր բացատրութեան համաձայն, ոչ միայն «հոգի ունի»՝ այլեւ կ'արթնցնէ հետաքրքրութիւն եւ ապրուած կեանքի զգացում, որովհետեւ, կը շեշտեմ, « հոգի ունենալէն » անկախ ի միջի այլոց ունի այլ բան մը, որ է հայասիրութեան եւ հայրենասիրութեան այն վազվռտկող կրակը՝ որ կը թելադրէ ներշնչելով, կը ձեւակերպէ միտքն ու հոգին՝ յուսադրելով եւ խանդավառելով, չմոռնալով ուսուցանել անդադրում:

Ընտրովի աշխատանքը, կը մտեմ, ձգելու էր ապագայ սերունդներուն, եթէ երբեք ատոր հարկ նկատուէր ...:

Ինչո՞ւ Շ. Միսաքեանի մէջ հրապարակագիրը է նաեւ հարազատ գրագէտ մը: Նախ՝ անոր խմբագրականներուն կուռուածքին ճարտարութեամբ, ուր ընդհանուրն եւ մասնակին էական են միշտ եւ զիրար լրացնող, աւելորդաբանութիւնն ու ճոռոմաբանութիւնը գործ չունին հոն, դուրս չպրտուած են բանէն եւ ողջմտութենէն, որոնց կորնուած կ'ապրին ու կը շնչեն դատողութիւնը, յստակատեսութիւնը, հեռատեսութենէն ծնունդ առած կշռադատութիւնը. Նաեւ գաղափարներու եւ զգացմանց դաշնաթաւալ ընթացքով եւ զուգորդութեամբ, արտայայտութեան կորովով եւ անմիջականութեամբ, պատճառաբանութեանց, վերլուծումի եւ [illegible]ագրութեանց սեղմումով եւ նժարով, [illegible] իրքի եւ բոցալեզու կշտամբանքի

աղատարան յորդութեամբ, եւն. եւն.: Այս յատկութիւններուն համար Շ. Միսաքեանը ես կը նկատեմ առաջնակարգ հրապարակագիր մը եւ հարազատ գրագէտ մը, եւ բանաստեղծ մը՝ իբրեւ խառնուածք, ոգեւորող ճարտասան մը՝ որ գիտէ թէ ինչ արժէք կը ներկայացնեն բառն ու խօսքը, այս երկու թեւաբախ թիւերը նոր ազատաբարբառ գրչին:

Ի՞նչ, գրագէտը միայն պատմուածք, հէքեաթ, նորավէպ եւ վէ՞պ արտադրելու է, որպէսզի գրագէտ կոչուելու պատուին արժանանայ: Հրապարակագրութիւնն ալ գրականութիւն է, երբ ստեղծագործող շունչը զայն կը լուսազարդէ յղացման առողջութեամբ եւ բովանդակութեան թելադրիչ կշիռով, միաժամանակ զայն թրթռացնելով պատկերներու եւ գոյներու միջնորդութեամբ եւ հակադրութեամբ, մերձենալով ընթերցողին, խօսելով անոր, համոզելով զայն, կրթելով միտքն ու հոգին, մատնանշելով անոր ուղղութիւն մը, որ դաս մըն է կեանքի եւ իրատեսութեան եւ ճշմարտին առաջնորդող ճանապարհ մը, չմոռնալով նաեւ զուարճացնել զայն, այսպէսով պիտանին միախառնելով սրտին ուրախութեանց:

Շ. Միսաքեանին զուարթախոհութիւնն ու սրամտութի՛ւնը, որոնց ժպիտին հասնելու համար ան պէտք չունէր երեմիական երկարաբանութեանց, այլ հատու նախադասութիւն մը՝ որ կը փայփլէր, սրտից վրայէն սահող զեփիւռի թեւի մը նման: Տրամաբանութեան առժամեայ նինջին մէջ այս արթնցող մտքի խաղը, ձեւաւորուած եւ յայտնաբերուած այնքան իւրայատուկ շնորհով եւ կատարելութեամբ՝ իր կարգին ի ծնէ գրագէտի մը յատկանիշներէն մին է: Շատ նորավիպագիրներ ունեցանք եւ շատ ալ վիպասաններ. մեզի կը պակսէր բանաստեղծի խմորով եւ անվիճելի գրագէտի տաղանդով օժտուած առաջնակարգ հրապարակագիր մը. յանձինս Շ. Միսաքեանի այս եւս ունեցանք:

Եւ այս հատորով յաւերժացած է յիշատակը Հայոց մեծագոյն հրապարակագիրներէն Շ.ին, հատոր մը՝ որուն դեղնախառն սպիտակ կողքը ինծի կը յիշեցնէ շիրմաքարը, դրուած գործի մը վրայ՝ որ ոչ իրկուն կը ճանչնայ եւ ոչ ալ գիշեր, որ կեանք առաւ հաւատքով եւ կ'ապրի արշալոյսի մէջ:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ԱԶԱՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միլովան Ճիլաս գրած էր գիրք մը, Նոր դասակարգը, եւ գաղտնի՝ յաջողած զայն փոխանցել արտասահման: Նոր դասակարգը նախ տպուեցաւ Միացեալ Նահանգներու մէջ, այնուհետեւ թարգմանուելու համար բազմաթիւ լեզուներու: Պելկրատի թերթերը սուր քննադատութիւններ ըրին եւ աշխատեցան ամէն գնով նսեմացնել անոր արժէքը: Ճիլաս դարձեալ դատարան կանչուեցաւ եւ կրկին դատապարտուեցաւ՝ վեց տարուան բանտարկութեան:

Ահաւասի՛կ ճակատագիրը մարդու մը, որ Համայնավարութեան ամէնէն փայլուն ղեկավարներէն մէկն էր: Եուկոսլաւիա եւ Խ. Միութիւն սարսափի մատնուեցան անոր գրքին առջեւ: Արդարեւ, այս բռնատիրութիւնը կը սարսափի ո՛չ թէ եկեղեցիէն կամ արտաքին ուժերէ, այլ՝ իր վարչակարգէն յուսախաբ բանտուորներէն ու Համայնավար պարագլուխներէն:

Ճիլասի Նոր դասակարգը նոր դարագլուխ մը բացաւ պատմութեան մէջ: Ո՛չ ոք կրնար այնքան փաստացի եւ տրամաբանական տուեալներով ցոյց տալ Համայնավարութեան անխուսափելի վախճանը, որքան՝ Համայնավարութեան հմուտ այս մասնագէտը:

Իշխանութիւնը իր ձեռքերուն մէջ պահելու համար միջոցներու մէջ խտրութիւն չդնող ղեկավար դասակարգին էութիւնը պարզելով, գրքին հեղինակը կը ներկայացնէ Համայնավարութեան բնական սնանկութիւնը, — գաղափարական եւ գործնական գետիններու վրայ հաւասարապէս:

Մարքսի վարդապետութեան հետեւորդ հռչակելով իրենք զիրենք, Համայնավար ղեկավարները հեռացած են անկէ, դըլխաւոր գիծերու մէջ: Մարքսի անունը պահելով, հնարած են սկզբունքներ, որ գոյութիւն անգամ չունին Էնգելսի եւ Մարքսի գործերուն մէջ: Ընկերվարութեան այս մեծ տեսաբաններուն գաղափարներն անգամ սխալ մեկնաբանուած են:

Ըլլալով միաժամանակ գիտուն, տընտեսագէտ եւ ընկերաբան, Մարքս յաւակնութիւնը չունէր իր վարդապետութիւնը կատարեալ հռչակելու: Իր փիլիսոփայութեան մեծութիւնը կը պարզուի նաեւ անով՝ որ չէր պնդեր գաղափարական կէտին վրայ, մինչեւ իսկ գրելով — Մէկ բան իրականութիւն է, որ ես մարքսիստ չեմ ..:

Ընդհակառակն, Համայնավարները, — Լենին, Սթալին, — գաղափարական կէտին վրայ ծանրացան առաւելապէս, փոխանակ գիտական փնտռտուքներ կատարելու:

Փոխանակ ընկերային պայմաններուն յարմարելու՝ փորձեցին պայմանները յարմարցնել գաղափարին: Կեդրոնաձիգ դրութիւն մը ստեղծեցին բոլոր ճակատներու վրայ:

Ճիլաս, — հաւատաւոր Համայնավարի եւ անարդարութեան դէմ ըմբոստացած մարդու վերլուծող գրիչը, — բռնատիրական մեքենան իր բոլոր կողմերով կը ներկայացնէ՝ հիմնաւորելով իր տեսակէտները:

Ուշագրաւ է պարագայ մը, յեղափոխութիւնը: Մարքս կ'ընդունի որ դրամատիրութենէն ընկերվարութիւն փոխանցումը պէտք է ըլլայ յեղափոխութեամբ: Բանուորները զինեալ բախումներով պէտք է տապալեն դրամատիրութեան մենաշնորհը:

Այսուհանդերձ, Մարքս չի մտածեր թէ զինեալ կռիւները անհրաժեշտ են ամէն տեղ: Կը յիշէ երկիրներ, ուր պէտք է խուսափիլ զինեալ բախումներէ եւ նոյնիսկ՝ արգելք հանդիսանալ նման արկածախնդրութեանց (Միացեալ Նահանգներ, Անգլիա, Հոլանտա եւն.): Ընդհակառակն, թերաճ ու յետամնաց երկիրներու մէջ սկզբունքը պէտք է կիրարկել:

Բայց որքան բան փոխուած է այդ օրերէն մինչեւ այսօր: «Անգլիոյ պատմութեան» մէջ Անտրէ Մորուա անդրադառնալով Էնգելսի առաջին ուսումնասիրութեան, կը գրէ — Էնգելս, 1844ին Մանչեսթր այցելելով 350.000 բանուորներու թշուառութիւնը տեսաւ: Հանքերու մէջ՝ կիսամերկ կիներ գրաստներու տեղ կը գործածուէին:

Եթէ այսօր Էնգելս ապրէր, պիտի տեսնէր թէ շատ բան փոխուած է Անգլիոյ մէջ, բայց պիտի հաստատէր շատ աւելի ահռելի թշուառութիւն մը Ռուսիոյ, Պալքաններու, Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ:

Հակառակ այս իրողութեան, Լենին կ'անտեսէ Մարքսի սկզբունքները՝ զինեալ բախումներու անհրաժեշտութիւնը ընդհանրացնելով: Խորհրդային կարգերու հիմնադրին կարծիքով, ամէն երկրի մէջ զէնքով պէտք է տապալել դրամատիրութիւնը:

Լենինի հետեւելով, Համայնավար գրեթէ բոլոր տեսաբանները յեղափոխութիւն կ'երազեն Անգլիոյ եւ Ամերիկայի նման տնտեսապէս յառաջացած երկիրներու մէջ, առանց մտածելու որ այդ զինեալ յեղափոխութիւնը ծայր կրնայ տալ թըշուառութեան մէջ հիւծող ... խորհրդային բանուորներու կողմէ:

Գալով Համայնավարներու կողմէ ղեկավարուած յեղափոխութիւններուն, պատմութիւնը ցոյց տուաւ որ անոնք օգտուեցան ուրիշ ուժերու պայքարէն, — նոյնպէս ուղղուած օրուան վարչակարգին դէմ: Ասոր լաւագոյն փաստը՝ Ռուսիա, ուր Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը երբ ծագեցաւ, Համայնավար կուսակցութիւնը առանձին չէր: Ցարական վարչակարգին դէմ կռուողները ամէն խաւէ մարդիկ էին: Թիւերը շատ բան կ'ըսեն այս ուղղութեամբ: Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան շրջանին Համայնավար կուսակցութիւնը ութսուն հազար անդամ ունէր Ռուսիոյ մէջ: Եուկոսլաւիոյ մէջ 1941ին երբ յեղափոխութիւնը ծագեցաւ՝ տասը հազար Համայնավար կար միայն:

Անշուշտ յեղափոխութիւնները անխուսափելի են ազգերու կեանքին մէջ: Բայց յեղափոխութեանց դրօշակիր հռչակելով իրենք զիրենք՝ Համայնավարները իրականութիւնը կը շփոթեն պատրանքին հետ: Երբեք չեն ըսեր թէ պատահարար հաստատուեցան իշխանութեան գլուխ (Ռուսիոյ մէջ): Եւ բնական է այս պարագան, քանի որ այնքան քիչ անդամներով կուսակցութիւն մը չէր կրնար մտածել յեղափոխութեան մը մասին, — արհամարհանօրէն՝ ապահով չըլլալով իր յաղթանակին վրայ:

Ո՛չ միայն չեն ըսեր այս պարագան, այլ, ռուս եւ եուկոսլաւ պատմաբանները յեղափոխութեան ծրագիրն ու գործադրութիւնը կը վերագրեն «պարտիա»յին:

Միլովան Ճիլաս սպառիչ փաստը կուտայ այս իրողութեան: Արդարեւ, 1917 Յունուարին, Փետրուարեան յեղափոխութենէն ամիս մը եւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն տասը ամիս առաջ, Զուիցերիոյ ընկերվարական երիտասարդներու համագումարին խօսելով Լենին կը յայտարարէր — Մենք, տարիքոտ սերունդը, պիտի չապրինք գուցէ այնքան՝ տեսնելու համար վճռական կռիւները եւ յեղափոխութիւնը: Բայց ես կը կարծեմ թէ վստահօրէն կրնամ յայտնել այն յոյսը, որ երիտասարդութիւնը, ներկայիս Զուիցերիոյ եւ բովանդակ աշխարհի մէջ ընկերվարական հոյակապ շարժումին յառաջապահ՝ պիտի ղեկավարէ պայքարը եւ յաղթական դուրս պիտի ելլէ աշխատաւորներու յեղափոխութենէն:

Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն միայն 10 ամիս առաջ...

Արդ, ինչպէ՞ս կարելի է ըսել թէ Լենին (կամ ուրիշներ) ի վիճակի էր նախատեսելու 1917ի յեղափոխութիւնը եւ անոր արդիւնքները, որոնք կը պահանջեն երկարատեւ ուսումնասիրութիւն, պատրաստութիւն, ծրագիր:

1917ին Համայնավարները երազի մէջ էին տակաւին, — ինչպէս կը պարզուի «տարիքոտ» Լենինի խօսքերէն, — կը հաւատային թէ աշխատաւորական յեղափոխութիւն մը պիտի ծագէր, բայց ... շատ ուշ:

Բանիցս կրկնուած է թէ ռուսական յեղափոխութեան պարզ մասնակիցներ եղած են Համայնավարները, առիթէն օգտուելով՝ այդ յեղափոխութեան բուն ղեկավարները, — ոչ Համայնավար, — մաքրագործելու համար:

Ըլլալով պատահականութեան արդիւնք՝ Համայնավարներու կողմէ հաստատուած «գողցուած» վարչակարգը ըսկիզբէն իսկ անկազմակերպ բնոյթ ունէր պատեհապաշտի մը ղեկավարութեան ներքեւ եւ մարքսեան տեսութիւններու խաթարումով: Սխալը շարունակուեցաւ: Զարգացաւ տնտեսական, վարչական, զըրական, գիտական եւն. մարզերու մէջ, հասնելու համար ղեկավար նոր դասակարգի եւ ճնշուած բանուորական դասակարգի մը:

Համայնավարները կը հոլովեն «դասակարգի պայքար»ը, առանց անդրադառնալու որ իրենց քաղաքականութիւնը իրենց իսկ երկիրներուն մէջ ստեղծած է դասակարգերու շատ աւելի խուլ պայքար մը՝ քան Արեւմուտքի մէջ:

×

Հրատարակուեցան նաեւ Միլովան Ճիլասի յուշերը: Բանաստեղծական շունչով մը գրուած, ընկերաբան – տնտեսագէտ այս մարդուն էջերը ցոյց կուտան թէ մարդ ինչպէս ըմբոստ կը դառնայ:

Նոր դասակարգին արդի Համայնավարութեան վերաբերեալ բաժինը ձգելով այլ առիթի, իբրեւ թերթօն պիտի հրատարակենք Ճիլասի յուշերը, ուր կը տեսնենք թէ ինչպէս Համայնավար դարձած են մարդիկ, նոյնիսկ հրաժարելով իրենց կոչումէն:

Բայց եւ այնպէս «Ինչպէս ըմբոստ կը դառնան» ընդհանուր խորագրին ներքեւ տրուելիք էջերուն մէջ կը տեսնենք ու կը ճանչնանք հոգին այն մարդուն՝ որ այսօր բանտարկուած է, որովհետեւ կը մտածէր թէ ազատութիւնն ու մարդկային արժանապատուութիւնը պաշտպանելու միակ միջոցը՝ Համայնավարութիւնն է ...:

Ա. Պ.

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անցեալ Շաբաթ երեկոյ, Փարիզի Հայ Գրողներու Ընկերութիւնը, վաղամեռիկ բանաստեղծ Միսաք Մեծարենցի մահուան յիսնամեակին առթիւ կազմակերպած էր յարգանքի երեկոյթ մը, Սալ Փլէյէլի յարակից Տըլիւսիի փոքրիկ սրահին մէջ :

Օրուան նախագահը՝ Յ. Տէր - Յակոբեան երեկոյթը բանալով, հրաւիրեց Շ. Նարդունին որ խօսեցաւ միայն Միսաք Մեծարենցի կեանքին մասին :

Բանախօսը մանրամասն պատկերը գըծեց բանաստեղծին կարճ այլ բեղուն կեանքին, ծնունդէն մինչեւ ցաւագին մահը, յուզումի անօրինակ հաղորդականութիւն մը ստեղծելով ներկաներուն եւ իր միջեւ : Ու եզրակացնելով իր խօսքը, ըսաւ. «կարճ եղաւ կեանքը Մեծարենցին, բայց մեծ՝ իր գործը » :

Այնուհետեւ Մեծարենցի քերթողական արուեստին մասին խօսեցաւ Պ. Կ. Փօլատեան, որ ըսաւ .

« Մեծարենցի գործին վերլուծումը կը թելադրէ մեզի մէկէ աւելի խորհրդածութիւններ, կը յարուցանէ խնդիրներ, քերթողական արուեստին մէջ, որոնք մերն են այսօր, յիսուն տարի վերջ :

« Մեծ քերթողին մահուան այս յիսնամեակին, կ'ուզէի նախ եւ առաջ երախտագիտութեան պարտք մը կատարել մեծ սերունդի մը հանդէպ, որուն ներկայացուցիչն է Յակոբ Տէր Յակոբեան :

« Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը Ֆրանսա եկան եւ հոն ալ կամաց կամաց չքեցան այն լուսաւոր դէմքերը, որոնք առաջին օրէն գնահատեցին, քաջալերեցին ու պաշտպանեցին Մեծարենցը : Երուանդ Տէր - Անդրէասեան, Արամ Անտոնեան, Վահրամ Թաթուլ, Շաւարշ Միսաքեան, եւ միակ ապրողը՝ մեր ալեծագիկ նախագահը՝ Յ. Տէր - Յակոբեան :

«Ընդհանուր ակնարկ մը Մեծարենցի գործին վրայ : Որո՞նք են իր քերթողական երկին հիմնական տարրերը եւ ո՞ւր է իր տեղը մեր բանաստեղծութեան մէջ : Առաջնակարգ տեղերէն մէկը : Իւրաքանչիւր քերթող տիրական զգայարանք մը ունի : Մէկը թռիչք ու երեւակայութիւնը, երկրորդ մը լեզու, ուրիշ մը խորունկ ներաշխարհ , չորրորդ մը, երաժշտականութիւն : Ու յաճախ հիանալով հանդերձ այդ տիրական զգայարանքին գեղեցկութեան, կ'ափսոսանք ուրիշ տարրերու բացակայութիւնը մէկուն կամ միւսին մէջ : Վարուժանը, կ'ըսենք, ինչ թռիչք, բայց եթէ ունենար նաեւ երաժշտականութիւն : Եւ այսպէս, Սիամանթօյին, Թէքէեանին, Ահարոնին :

« Մեծարենցի մօտ այդ հիմնական տարրերէն ոչ մէկուն բացակայութիւնը կ'ափսոսանք : Կատարեալ է Մեծարենցեան քերթուածը : Վեց տարուան մէջ այս հիւանդ տղան մեկնելով անձնական յոյզերէ կերտուած քերթուածէն, կը հասնի համայնական երգին : Ինչպէս մեր Անտունիները, ինչպէս Նարեկացին (միակ ազդեցութիւնները զորս կրած է) Մեծարենց կը ներկայանայ մեզի իբրեւ համամարդկային քերթող : Հայերգութիւն չկայ անոր մօտ, ինչպէս Նարեկացիին մօտ չկայ : Ու ահա, հրատապ խնդիրներէն մէկը, որ մեզ կը զբաղեցնէ այսօր , Սփիւռքի մէջ : Ի՞նչ արուեստ պիտի մշակենք, զուտ հայկակա՞ն թէ համամարդկային : Նարեկացին եւ Մեծարենցը մեզի ցոյց կուտան վերջին ճամբան : Անով պիտի հասնինք իրական գեղեցկութեան , ուստի լաւագոյնս պիտի սատարենք մեր մշակոյթի մեծութեան :

« Անցեալ տարի, ճիշդ այս օրերուն , Վարուժանի յուշաքանդակի զետեղման հանդիսութեանց , Պելժիոյ մէջ , կառավարութեան ներկայացուցիչը Պ. Ռոժէ Պոտաո, հիացական խօսքեր ըսելէ ետք հայ բանաստեղծութեան մասին , կ'եզրակացնէր պելժ բանաստեղծի մը մէկ տողը յիշելով. — « Ով որ երգս լսէ , զիս մահուընէ զերծ կը պահէ» : Լսենք Վարուժանի երգը, որպէս զի զայն փրկենք մահէ, կը բացագանչէր Ռոժէ Պոտաո :

« Կրնայի՞ գտնել աւելի գեղեցիկ եզրակացութիւն այսօր, Մեծարենցի մահուան այս յիսնամեակին : Այո, սիրելի ունկնդիրներ, եթէ կ'ուզենք որ ապրի Մեծարենցը, լսենք իր երգը : Մանաւանդ որ ամէնէն ազնուականներէն մէկն է , որ ծնած ըլլայ հայ հոգիէն : Խաղաղեցնող , ազնուացնող այդ հրաշալի երգը, մեր այս տրտում, յուսաբեկ օրերուն : Ու աղօթքի մը պէս արտասանենք այդ երգը, ամէն օր .

Տո՛ւր ինծի Տէ՛ր, ուրախութիւնն անանձնական ,
Ծաղիկներու պէս զայն ժողվեմ ճամբուն վրան ,
Նայուածքներուն մէջ ամէնուն եւ ամէն օր . . . :

Ապա, խօսեցաւ Հ. Բալուեան, որ ներկայացուց Մեծարենցը իբրեւ բանաստեղծ մը, որ կարճ կեանքի մը մէջ տուած է մեծ գործ մը, եղած է քերթող մը որուն բանաստեղծութիւնները յիսուն տարուան կեանքէ մը ետք տակաւին կը մնան թարմ եւ հիւթեղ :

Գեղարուեստական սիրուն բաժին մը գործադրուեցաւ, որուն ընթացքին Մեծարենցէն արտասանեցին Ա. Գմբէթեան , Նուրհան Մարգարեան եւ Սարգիս Պօղոսեան :

Արա Պարթեւեանի Մեծարենցի բանաստեղծութեանց վրայ դաշնաւորած կտորներ երգեց Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան, որուն դաշնակով ընկերացաւ նոյնինքն երգահան հեղինակը :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՅՈՌԵՏԵՍ ՄԻ՛ ԸԼԼԱՔ

●

Ամերիկեան թերթ մը կը գրէ .—

Յոռետես մարդը միշտ պատրաստ է ընդունելու աղէտներ կամ ձախողութիւններ : Ոչ ոքի կը վստահի : Երբեք ներողամիտ չէ մարդկային տկարութիւններու հանդէպ : Իր շուրջիններէն յաջողութիւն, քաջալերութիւն, զուարթութիւն, առողջ նկարագիր չի յուսար բնաւ եւ բնականաբար չի գտներ ալ :

Յոռետեսը այն համոզումը ունի, թէ ամէն մարդ գէշ բաներ կը մտածէ իր մասին, թէ զինք չեն սիրեր, կ'ուզեն մոլորեցնել , եւ անշուշտ կը գտնէ իր սպասածը :

Ասոնց պատճառը յոռետեսին ստորագնահատութիւնն է :

Մարդ մը ամէն ինչ գէշ կը գտնէ այն ատեն միայն, երբ կը հասկնայ, թէ ինք բոլորովին անօգուտ է :

Եթէ յոռետես էք, կը կորսնցնէք ամէնէն գեղեցիկ բաները, զորս կեանքը պիտի տար ձեզի :

Բարեկամի մը հետ խօսակցելու հաճոյքէն պիտի զրկուիք, եթէ չէք վստահիր ձեր նմաններուն կամ չէք հետաքրքրուիր անոնցմով : Ձեր շուրջը մշուշով պատած է, եւ բնականաբար ամէն մարդ կը փախչի ձեզմէ :

Եթէ յոռետես էք, երբեք երջանիկ չէք կրնար ըլլալ : Ստորագնահատութիւնը անհանգստութիւն կը ստեղծէ ձեր մէջ : Կը վախնաք, որ պիտի կորսնցնէք ձեր գործը : Եթէ նոյնիսկ նիւթապէս լաւ վիճակի մէջ էք, ձեր կասկածոտ նկարագիրը կը պարտադրէ, որ բոլորէն հեռու մնաք : Զէք գիտեր օգտուիլ ձեր դրամէն, հետեւաբար՝ տխուր կեանք մը կ'անցընէք :

Հաւատք չունիք նաեւ կիներուն վրայ , անհաւատարիմ եւ ձեզի թշնամի կը նըկատէք բոլորն ալ : Եթէ կին էք, ձեզի համար բոլոր այրերը ստախօս են, որոնք կ'աշխատին օգտուիլ ձեզմէ :

Այս տեսակ մարդիկը հազուադէպօրէն կ'ամուսնանան : Որովհետեւ պատասխանատուութեան համարձակութիւնը չունին : Բոլորը եւ ամէն ինչ կը քննադատեն :

Կրնաք փրկուիլ այս կացութենէն, եթէ խելացի էք :

Վստահ եղէք, որ յոռետեսութիւնը դժգոհութեան եւ քննադատական սահմանափակ ոգիէն զատ ոչինչ կրնայ տալ ձեզի, եթէ դադրիք այդքան շատ կարեւորութիւն ընծայելէ ձեր անձին եւ ջանաք ուրիշներով զբաղիլ ու մոռնալ դուք ձեզ, պիտի ազատիք աշխարհը սեւ տեսնելէ :

Վստահութիւն ունեցէք ձեր վրայ. ջանացէք անտեսել կեանքի յոռի կամ տխուր կողմերը եւ ըմբոշխնեցէք անոր գեղեցկութիւնները : Մասնաւորաբար սրտնեղութիւնը եւ մտահոգութիւնը մէկ կողմ նետեցէք :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

Տաղանդաւոր դաշնակահար Սեդրակ Եավրուեան՝ 1959ին զաւառի մէջ տուած երկու քէսիթալներէն ետք, Փարիզի հասարակութեան պիտի ներկայանայ Մարտ ամսին, ճոխ յայտագրով մը : Գաւառի նուագահանդէսներուն առթիւ տեղական մամուլը գնահատական տողեր նուիրած է : Ստորեւ քաղուածքներ .—

Սեդրակ Եավրուեանի տուած քէսիթալը հիացմունքովլեցուց բոլոր ունկնդիրները : Այս երիտասարդ դաշնակահարը օժտուած է երեւելի խառնուածքով մը : Շնորհիւ իր բացառիկ թէքնիքին, ան գիւրաւ կը յաղթէ կատարումի ամէն տեսակ դժուարութեանց :

. . . Յայտագրին երկրորդ մասը նուիրուած էր Շօփէնի : Անոր Ա) եւ Բ) սքերցոներուն մէջ, Եավրուեան իր արտակարգ ճարտարութեամբ, անձնայատուկ զգայնութեամբ եւ նուրբ մտախաղով, Շօփէնը մեկնաբանեց շատ պարզ, ճշգրիտ եւ գովելի հաւատարմութեամբ մը :

. . .Վիրթիւօզ մըն է որ իր բարձրորակ արուեստով, գիտէ գեղեցիկին վայելքը տալ երաժշտասէր հասարակութեան :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ, ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԻՐԱՔԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ

Անգլիական «Մանչեսթըր Կարտիըն» թերթը հետաքրքրական ցանկ մը հրատարակած է Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Իրաքի զինուորական ուժի մասին :Այդ ցուցակէն շատ յստակ կերպով կը հասկցուի որ արաբական երկիրները կը ներկայացնեն զերակշիռ ուժ մը եւ կարող են վճռական հարուածը տալ, եթէ Իսրայէլ համարձակի նախայարձակումի դիմել :

Ահաւասիկ կարեւոր մասերը .

ԵԳԻՊՏՈՍ

Եգիպտոս որ ապստամբութեան առաջին գծին վրայ կուգայ, կարեւոր թիւով զինուորական ուժ պատրաստած է : Ներկայիս այս երկիրը 180·000 զինուոր ունի զէնքի տակ, իսկ պահեստի ուժերու թիւը կը հասնի երկու հարիւր հազարի :

Եգիպտական բանակի հրասայլերու ընդհանուր գումարը հաւասար է մէկ զըրահապատ զօրաբանակի, որ բաղկացած է 65«Սթալին» տեսակի հրասայլերէ եւ255 թեթեւ թիւ 34 հրասայլերէ : Եգիպտացիք ունէին նաեւ հարիւր հատ ամերիկեան «Շերմէն» հրասայլեր, որոնք հնութեան պատճառաւ դուրս ձգուած են :

Եգիպտական բանակի մարզիչ սպաները Գերմանացիներ էին մինչեւ 1956 : Ապա Սովետները յանձն առին բանակի դաստիարակութիւնն ու մարզումը :

Եգիպտոսի օդային ուժը ունի վաթսուն հատ Իլ երկշարժակ ռուսական ռմբաձիգ ժեթեր, որոնք կրնան կրել երեք թոն ռումբ : Եգիպտոս ի մէջ այլոց ունի 90 հատ Միկ 17 օդանաւեր, որոնք խիստ կարեւոր են ցամաքային ուժերու պաշտպանութեան տեսակէտով : Եգիպտական բանակի ծառայութեան մէջ են նաեւ Իլ 14 տեսակի փոխադրական օդանաւեր :

Եգիպտոսի ծովային ուժը ունի վեց ընդծովեաներ, հինգ խորտակիչ նաւեր , վեց թորփիլահալածներ :

ՍՈՒՐԻԱ

Սուրիոյ բանակը կը կոչուի արաբական առաջին բանակ, որովհետեւ Իսրայէլի դէմ պատերազմի ատեն ցոյց տուաւ որ լաւագոյն սպաներով օժտուած է :

Սուրիոյ բանակը բաղկացած է երկու զօրաբանակէ : Զրահաւոր զօրամասը կազմուած է 150 հատ թիւ 34 թեթեւ եւ յիսուն հատ «Փանթերզ 4» ծանր հրասայլերէ : Ունի ինքնաշխատ թնդանօթներ եւ որոշ քանակութեամբ ինքնաշարժեր, որոնք հրթիռներ կ'արձակեն : Օդային ուժը բաղկացած է 70 Միկ 17 եւ որոշ թիւով անգլիական օդանաւերէ :

ԻՐԱՔ

Երեք հետեւակ եւ մէկ մեքենայացեալ զօրամաս ունի : Ունի 120 հատ «Սենթուրիոն» տեսակի հրասայլեր, որոնց կէսը չարժավար թնդանօթաձիգներով : Բանակի մաս կը կազմեն նաեւ Չըրչիլ տեսակի 20 հրասայլեր եւ երկու զրահապատ գունդեր :

Օդային ուժը բաղկացած է տասը « Հանթերներէ », մէկ գումարտակ «Վօնոմ» եւ մէկ գումարտակ «Վեմփայր » օդանաւերէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (363)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԹ.

ՏԱՐՕՆ

Շները, գլուխները առջեւի թաթերի վրայ դրած, պառկել էին նրանց մօտ եւ ուշադրութեամբ նայում էին՝ ոչ այնքան գառներին, որքան նրանց խաղին : Երբ փոքրիկ հովիւներ հեռուից տեսան մեզ , նրանցից մէկը, աւելի ճարպիկը, շտապեց եւ, դրկելով գառներից մէկին, վազեց դէպի մեզ : Եւ ինչպէս հնձաւորը իւր հասկերի խուրձը նուիրեց մեզ, նա էլ իր գառը պահեց մեր առջեւ, ճանապարհի վրայ, եւ ծիծաղկոտ դէմքը ուղղեց դէպի մեզ : Կրօնաւորը սրտի յուզմունքից զգացուեցաւ, թաշկինակը տարաւ դէպի աչքերը :

— Մօտեցիր, մանկիկս, — ասաց նա, տալով երեխային մի արծաթի դրամ եւ լի բուռնով այլ մետալներ, որ հանեց գըրպանից : — Այդ փողը քեզ, — աւելացրեց նա, իսկ այդ միւսները բաժանիր քո ընկերներին :

Մանուկը համբուրեց կրօնաւորի աջը եւ ուրախ – ուրախ վազեց դէպի ընկերները : Նրա ստացածը ուրիշ ոչինչ չէր, եթէ ոչ, պղնձէ փոքրիկ խաչեր Ս. Աստուածածնի պատկերներով :

Ես յետ նայեցի, փոքրիկ հովիւների մէջ արդէն սկսուել էր կռիւը խաչերի բաժանման մասին :

Ինչ մեծ զանազանութիւն այդ փոքրիկ հովիւների եւ այն փոքրիկ հովիւներիմէջ, որ քարկոծում էին Սուրբ Գրքերի տարածողին : Դրանք խաչեր բաժանողի աջն էին համբուրում, իսկ նրանք Սուրբ Գրքեր բաժանողի վրայ քար էին ձգում :

Կրօնաւորը դարձեալ սկսեց Ասլանի հետ ֆրանսերէն խօսել : Երբ նրանք փոքր ինչ հեռացան, ես հարցրի կրօնաւորի ծառայից :

— Ո՞վ է այդ մարդը :

— Մեր «Գերապայծառն» է,— պատասխանեց նա մի առանձին հպարտութեամբ :

Ես իսկոյն հասկացայ, որ այդ կողմերում նոր յայտնուած յեզուիտ կրօնաւորներից մէկը պէտք է լինի, որոնց մասին շատ բաներ էի լսել : Բայց ինչո՞ւ պարծենկոտ ծառան իր տիրոջը : «Գերապայծառ» տիտղոսը տուեց , որը հայ - կաթոլիկները տալիս են իրանց եպիսկոպոսին միայն :

— Իսկ դու հա՞յ ես ,— հարցրի նրանից :

— Աստուած մի արասցէ , – պատասխանեց նա, երեսը խաչակնքելով .— ես « փրանգ » եմ :

— Փրանգի լեզուն իմանում ես :

— Փրանգը ո՞րն է, լեզու ո՞րն է, — կոպիտ կերպով հարցրեց նա .— ես փըրանգի հաւատիցն եմ :

Նա չգիտէր, որ փրանգները (Ֆրանսացիք) առանձին ազգ են. առանձին լեզու ունեն, կամ կարծում էր, որ փրանգը կրօնի անուն է : Արփիարը տհաճութեամբ լսում էր մեր խօսակցութիւնը :

— Որտեղացի՞ ես :

— Այն գիւղից, որ հիմա դուրս եկանք :
— Նա ցոյց տուեց «կարճագառների » գիւղը, որի մասին այնքան համակրութեամբ էր խօսում «Գերապայ‧ծառը » :

— Քո հայրն ու մայրը նոյնպէս փըրանգնե՞ր էին :

— Ոչ, նրանք «հերձուածողներ » էին :

— Հայեր չէի՞ն :

Նա վրդովուեցաւ :

— Այ մարդ, — ասաց ինձ, երեսը շուռ տալով, — դու ոչինչ չես հասկանում . հերձուածողն էլ հայ է , հայն էլ հերձուածող է, ուրիշ ի՞նչ զանազանութիւն կայ այդ խօսքերի մէջ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

երկիր վերադարձած ենք ...:

Սւրբաթ օրն ալ Խրուշչեւ պիտի յառկացնէր տաղաւարներու այցելութեան: Իսկ կիրակի օր խորհրդակցութիւն մը պիտի ունենայ համայնավար երեք երկիրներու Վարչապետներուն հետ. Կրոթվոլ (Արեւելեան Գերմանիա), Կոմուլքա (Լեհաստան), Նովոնթի (Չեխոսլովաքիա): Ինչպէս ծանօթ է, այս երեք երկիրները ուղղակի շահագրգռուած են գերմանական հարցին հետ:

Համայնավար չորս վարչապետներու կիրակի օրուան ժողովին վայրը տակաւին չէ ճշդուած:

× Նախագահ Այզընհաուըր Սպիտակ Տան մէջ քաղաքական եւ զինուորական իր խորհրդականներուն հետ ժողով մը գումարեց գերմանական հարցին շուրջ:

Ուշագրաւ է այս ժողովը, որ տեւեց մօտ երկու ժամ:—

Միւս կողմէ, հաւանական է այլեւս որ Ամերիկայի, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին Նախարարները ժողով մը գումարեն Ուաշինկթընի մէջ, Ատլանտեան Խորհուրդի ժողովէն առաջ:

Սպիտակ Տուն հրաւիրուեցան նաեւ Ամերիկայի դեմոկրատ եւ հանրապետական պարագլուխները՝ միջազգային ներկայ կացութեան շուրջ խորհրդակցելու համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կրընոպլէն ոմն Պ. Տօզլիկեանի մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Փարիզի Մշակոյթի Տան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Ճերմակեանէ ի նպաստ իր դպրոցին:

×

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, զանազան առիթներով.—

Պ. Նուրհան Փափազեան հազար ֆր., փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Հայկուհի Գիւլբեանի մահուան առթիւ. Պ. Պօյաճեան հազար ֆրանք, Տիկին Տը լա Պլանշըրթէ (ծնեալ Մաթոսեան) հազար ֆրանք, Պ. Պ. Աստուածատուր Հարէնց հազար ֆր., Օննիկ Հորթունճեան հազար ֆրանք:

Տիկին Քէօլէեան Եսթէր երկու հազար ֆրանք ծերանոցներուն համար, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան հինգ հազար ֆր. ծերանոցներուն համար, Պ. Թութթարեան հազար ֆրանք ծերանոցներուն համար: Պ. Զարիքեան չորս հազար ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է «Ազատ Հայաստան» Միութենէն 2500 ֆրանք, օդափոխութեան կայանին շէնքին համար:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՕՐ»Ը

Առնուվիլի մէջ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

կազմակերպած

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ

ժամը 14·30էն 18·30

PAVILLON DAUPHINE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 28 եւ 29

Լիոն (28), Մարսէյլ (29)

փառատօն, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

×

Թոքատի Հայր. եւ Րոնի սու Պուայի միացեալ հանդէսը 4 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր:

×

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին սանուհիներու գեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 19ին, Սալ Շօփէնի սրահին մէջ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԱՄՍՕՐԵԱՅ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐԸ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ 7 Մարտ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue

ԴԱՍԱԽՕՍ Ռ. Կ. ՄԵԼԵԱՆ

Նիւթը՝

ԹԱՏՐՈՆԻ ՍՏՈՐՈԳԵԼԻՆԵՐԸ

(Հեղինակը, դերուսոյցը, դերասանը, եւ ներկայ հասարակութիւնը):

Դասախօսութեան սկիզբը հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկութիւն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 26ին, կէս օրէ վերջ, Սալոն Մադընոյի մէջ, (Րիւ տ'Օպանեը):

Նախաձեռնութեամբ Կ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն:

ՊԱՏՄԱԳԷՏ ԵՒ ՀՆԱԳԷՏ ՈՂԲ. ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ

Յիշատակին յարգանքի երեկոյթ մը կազմակերպուած է:

21 Մարտ, Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 21ին, Սալ տէ Սիթօ, Փարիզ:

Հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ Սերովբէ եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Խօսք պիտի առնեն ծանօթ հնագէտ Փրոֆ. Քավէնեաք եւ ուրիշներ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն յարգել իր յիշատակը եւ ներկայ ըլլալ երբ հրաւէր:

Մուտքը ազատ է:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Պոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, Շաբաթ (7 Մարտ), ժամը 21ին:

Ղեկավարութեամբ Պ. ՆԱԲՈԼԷՈՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ:

Կարտանի Նոր Սերունդի թատերախումբը կը բեմադրէ՝

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

Զուարթ օփերէթ

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱԻՒԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ, Արեւագալի արարողութիւն: Երգեցողութիւնը կը ղեկավարէ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի հերոսամարտին 44րդ տարեդարձը Տէսինի մէջ, Շաբաթ, Ապրիլ 11ին:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

28ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Շրջանին երէցներու, Արենոյշներու, Արիներու եւ Գայլիկներու կողմէ, եւ մասնակցութեամբ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպութեանց:

Կիրակի, Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին:

Centre Marcelin Berthelot

28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7

Métro : Invalides

Հայկական պարեր եւ երգեր, սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ եւ խաղեր:

Կը ներկայացուի ֆրանսերէն՝

« ԾԱԽՈՒ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ »

Զաւեշտը եւ հայերէն՝

« ԱՆՁՐԵՒՈՏ ԳԻՇԵՐ ՄԸ

եւ «ՓՐՕՖԷՍԷՕՐԻՆ ԳԻՒՏԸ »

կատակերգութիւնը Արիներու եւ Արենոյշներու կողմէ:

Առաջին անգամ ըլլալով «Պարսկական պազարին մէջ», պալէ սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ:

Ցուցադրութիւն, պիւֆէ:

Մուտք 500 եւ 300 ֆրանք:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՊՈՒԹՕՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Պուտոյի մասնաճիւղի:

Այս Կիրակի ժամը 3·30ին Կղերականներու սրահը, Րիւ տէ Պահիթիէ:

Նախագահութեամբ ընկերուհի՝ ՍԻՐՈՒՆ ՀԱԼԱՃԵԱՆԻ

Ճոխ յայտագիր:

խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն, դիմախօսութիւն եւ

« 48 ՕԽԱՆՈՑ ԳԼԽՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔԸ »

կատակերգութիւն երկու արար:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ս. Մուրատեան վարժարանի աշակերտութեան կողմէ:

Ապրիլ 3, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 5ին:

Salle Gaveau

45, Rue la Boëtie

Մարտ 10, Երեքշաբթի, ժամը 21ին

ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

(Դաշնակահար)

Յայտագիր՝ ՊԱԽ – ՊԻՒԶՕՆԻ, ՊԷԹՕՎԷՆ, ԼԻՍԹ, ՇՕՓԷՆ:

Տոմսերու գին.— 300էն 1000 ֆրանք: Դիմել սրահը եւ Տիրանին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

59, AVENUE FOCH, PARIS

Բաց է Կիրակի օրերը ժամը 13էն 16

Մուտքը ձրի է:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ: Հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Օհանջանեան Ակումբին մէջ:

Կը նախագահէ Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը:

Կը խօսի Ընկեր ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, խմբերգ, արտասանութիւն, նուագ, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի կողմէ:

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին:

Ահարոնեան ակումբը:

Կը խօսի ընկեր ՄԻՍԱՔ–ՄԻՐԶԷ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժին, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն, պար, զանազան անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ:

Մուտքը ազատ է:

×

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21·30ին, տեղւոյս Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Միութեան ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ օր ժամը 15·30ին, ընկերուհի Աղնիւ Գազազեանի բնակարանը, 6 Րիւ Սէն Սիւլփիս, մեթրօ՝ Օտէօն: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի ընկերուհիները այս Երկուշաբթի ժամը երեքին, հայկ. դպրոցին մէջ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց Միութեան անդամական ժողովը, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Իսիի Խրիմեան վարժարանի սրահը: Կը խնդրուի անդամներէն եւ Հայրենակիցներէն սախպողաբար ներկայ գտնուիլ: Օրակարգ.— Ա) Տարեկան նիւթական եւ բարոյական համարատուութիւն: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

(29 Մարտ) Ալհամպրայի մէջ:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՐՏ

DIMANCHE 8 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8339 35E ME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4240

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ԶԳԱՍՏԱՆԱՆ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռը վերջին երեք տարիներու ընթացքին յարաճուն վերելք արձանագրեց՝ շնորհիւ ազգընտիր Կաթողիկոս Վեհ. Զարեհ Ա.ի, Լիբանանի ժրաջան առաջնորդ եւ կաթողիկոսական նուիրակ Գեր. Խորէն Արք. Բարոյեանի եւ երիտասարդ ու հայրենանուէր միաբաններու միահամուռ, անշահախնդիր ջանքերուն: Ու նաեւ՝ շնորհիւ սփիւռքի Հայութեան անվերապահ աջակցութեան:

Ի զո՜ւր անցան զայն նիւթական անձկութեան ենթարկելու համար կատարուած փորձերը: Ազատատենչ հայ ժողովուրդը իր ինքնաբուխ նուէրներով շառաչուն ապտակ մը տուաւ բարեսիրական ծանօթ «Միութեան», որ տարիներէ ի վեր Կիլիկեան Աթոռին յատկացուցած օժանդակութիւնը դադրեցնելով, կը յուսար նեղ դրութեան մատնել զայն:

«Հայաստանեայց» եւ «Էջմիածնական» կեղծ պիտակներուն տակ թաքնուած մութ տարրեր Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայութեան մէկ մասը Անթիլիասի դէմ գրգռելով, կ՚երազէին բարոյապէս վարկաբեկել զայն: Այդ նպատակին հասնելու համար իրենց մսխած միլիոնները յօդս ցնդեցան:

Կիլիկեան բազմադարեան Աթոռը այսօր առաւել քան երբեք բարգաւաճ վիճակ մը կը ներկայացնէ: Ոչ միայն ամուր ու ապահով հիմերու վրայ դրուած է իր նիւթականը, այլ բարոյական հմայքը նախանձելի ըլլալու աստիճան բարձր է:

Լիբանանէն, Սուրիայէն եւ Կիպրոսէն վերջ, ներկայիս իր հովանիին տակ մտած են հիւսիսային Ամերիկայի ազգային թեմը, Յունաստանն ու Պարսկաստանի երեք թեմերը:

Դպրեվանքը դարձած է տնկարան մը, ուսկից ամէն տարի դուրս կուգան զարգացած եկեղեցականներ եւ ուսուցիչներ:

Այնքան կարճ ժամանակի մէջ ա՛յսքան յաջողութիւն քունը փախցուցած է հակադաշնակցական խմբակին, որ Անթիլիասի այս աննախընթաց նուաճումները կը նկատէ պարտութիւն մը իրեն համար:

Ու չար նախանձէ դրդեալ, երեք տարիէ ի վեր ամէն կարգի սատրանքներու կը դիմէ՝ կաթողիկոսարանը վարկաբեկելու եւ Հայութիւնը պառակտելու համար:

«Անկախ Համայնք»ի հերձուածին առաջնորդները հակառակ երեք տարիէ ի վեր իրենց կրած ձախողանքներուն, կը յամառին դաւեր նիւթել՝ ապաւինած Մայր Աթոռի անվերապահ աջակցութեան վրայ:

Իրենց կորսուած դատին համար պաշտպաններ կը փնտռեն օտարներու մէջ: Օտար մամուլին սեփականութիւնը կը դարձնեն Հայութեան ներքին խնդիրները, յուսալով որ պիտի կրնան մոլորեցնել հանրային կարծիքը:

«Անկախ Համայնք»ը եւ «հակաթոռ կաթողիկոսութիւն»ը ճանչցնելու համար ցարդ իրենց կատարած փորձերը յաջողած չըլլալով, այս անգամ նոր ձեռնարկներ կատարեր են:

Պէյրութի ռամկավար թերթը փոխանակ քաջութիւնն ունենալու կատարուած նոր դիմումին «լրատուութիւնը» ինքը կատարելու, զայն թարգմանաբար կ՚առնէ տեղւոյն «Պէյրութ էլ-Մէսէ» արաբերէն իրիկնաթերթէն (Զարթօնք, 12 Փետր.):

Ըստ այդ «լրատուութեան», Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան դեսպան Զօր. Ապտէլհամիտ Ղալէպ ընդուներ է «Դաշնակ կուսակցութեան հակառակորդ պատուիրակութիւն մը, որ կը ներկայացնէր Հնչակ եւ Ռամկավար-Ազատական կուսակցութիւնները: Հայկ. պատուիրակութիւնը առաջարկեց դեսպանին, որ Հայ Ուղղափառ Կաթողիկոսութիւն մը հիմնուի Դամասկոսի մէջ»:

Արաբերէն թերթը հայկական պղտոր աղբիւրէ իրեն հաղորդուած կարգ մը սուտ ու սխալ տեղեկութիւններ տալէ վերջ, կ՚աւելցնէ որ իբր թէ Լիբանանի նախագահ Զօր. Շեհապ իր տունը հրաւիրեր է Հնչակ եւ ռամկավար կուսակցութեանց ներկայացուցիչները եւ պահանջած անոնցմէ, որ մանրամասնօրէն բացատրեն խնդրին էութիւնը իրեն եւ կառավարութեան»:

Կ՚ըսէ նաեւ թէ Լիբանանի Հայերը յուշագիր մը յանձներ են դեսպան Ղալէպին՝ պահանջելով «Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռին վերջնական հաստատումը Դամասկոսի մէջ» եւ ճանաչումը Խադ Արք. Աջապահեանի իբրեւ տեղապահ այդ Աթոռին:

Կը տեսնուի ուրեմն, որ Հնչակ, ռամկավար եւ համայնավար կը շարունակեն արիւն պղտորել եւ խորացնել «երկփեղկում»ը երկրի մը մէջ, ուր Հայութեան շահը ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ խաղաղութիւն եւ համերաշխութիւն:

Ե՞րբ պիտի զգաստանան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ - ՎԻՆՈԿՐԱՏՈՎ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՆԻՒԹԸ՝ ՊԵՐԼԻՆ

Ուրբաթ օր Էլիզէի մէջ Նախագահ Տը Կոլ ընդունեցաւ Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Վինոկրատով, որուն հետ մօտ մէկ ժամ խօսակցեցաւ:

Վինոկրատով ճշդած է իր կառավարութեան դիրքը՝ Պերլինի եւ ընդհանրապէս գերմանական հարցին մէջ: Դեսպանը պատասխանեց նաեւ Տը Կոլի պահանջած կարգ մը լուսաբանութիւններուն, որմէ ետք Հանրապետութեան Նախագահը ներկայացուցած է ֆրանսական տեսակէտը, աւելցնելով թէ Փարիզի կառավարութիւնը վճռական է:

Վարչապետ Ատընաուըրի հետ խորհրդակցելէ յետոյ եւ յառաջիկայ երեքշաբթի Մաքմիլընի հետ ունենալիք հանդիպումէն առաջ, Վինոկրատովի հետ ունեցած խօսակցութիւնը թոյլ տուաւ որ Նախագահ Տը Կոլ իր անձնական կարծիքը կազմէ գերմանական հարցով շահագրգռուած երկիրներու որդեգրած ուղղութեան մասին:

Վինոկրատով, որ մասնակցած էր համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարին, երկարօրէն բացատրած է իր կառավարութեան մտահոգութիւնները, որմէ ետք խօսած է համագումարի որոշումներուն, եւ մասնաւորապէս տնտեսական ծրագրին մասին:

Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Վինոկրատովի առաջարկով տեղի ունեցած այս հանդիպումը շատ կարեւոր էր: Երկու կողմերն ալ իրենց կարծիքները յայտնեցին՝ հրատապ հարցերու մասին:

Հակառակ շրջան ընող զրոյցներուն՝ խորհրդային դեսպանը ոչ մէկ յուշագիր կամ նամակ յանձնեց Նախագահին: Խրուշչեւ – Տը Կոլ հանդիպումի մը մասին խօսք չեղաւ: Ֆրանքօ-խորհրդային ոչ-յարձակողական դաշինքի մը առաջարկ ալ չկատարուեցաւ:

Այս խօսակցութիւններուն կը մասնակցէր Վինոկրատովի խորհրդականը՝ Վլատիմիր Էրոֆէեւ:

Տոմինիք Փաւռօ, «Լ'Օրոր»ի մէջ խօսելով այս հանդիպումին մասին, կը գրէ թէ Վինոկրատով – Տը Կոլ խօսակցութիւնները կը փաստեն որ Ֆրանսայի վարկը բարձրացած է Մոսկուայի մէջ, ուր կ՚անդրադառնան այն կարեւոր դերին՝ որ Ֆրանսա կը խաղայ միջազգային ներկայ տագնապին մէջ: Փաւռօ կ՚աւելցնէ.— Ռուսերը սխալ ճամբու մէջ պիտի մտնեն՝ երեւակայելով որ Ֆրանսան կրնան անջատել իր դաշնակիցներէն:

ՄԱՔՄԻԼԸՆ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ

Անգլիոյ Վարչապետ Հարըլտ Մաքմիլըն երկուշաբթի օր Փարիզ պիտի գայ եւ յաջորդ օրն իսկ հանդիպում մը պիտի ունենայ Նախագահ Տը Կոլի հետ:

Երկրորդ անգամն է որ Մաքմիլըն Մանշը կ՚անցնի՝ Փարիզի ուղղութեամբ: Առաջին անգամ եկած էր 1958 Յունիս 29 – 30ին, արեւմտեան հարցերու շուրջ կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալու համար: Այս անգամ կուգայ՝ միջազգային հրատապ հարցերը քննելու եւ պատերազմի վտանգը հեռացնելու առաջադրութեամբ:

Ուշագրաւ է այն պարագան, որ Անգլիոյ Վարչապետը առաջին առիթով կ՚ուզէ խորհրդակցիլ Ֆրանսայի հետ, ինչ որ որոշ դժգոհութիւն մը ստեղծած է Գերմանացիներու մօտ: Ներկայ տագնապին մէջ Պոնի կառավարութեան կարծիքին նախապատուութիւն պէտք է տրուի, կ՚ըսեն անոնք:

Ամէն պարագայի մէջ, Փարիզ գալով Մաքմիլըն երկու նպատակ կը հետապնդէ.

1.— Ֆրանսայի ղեկավարներուն հաղորդել Մոսկուայի մէջ իր ունեցած բանակցութիւններուն արդիւնքը:

2.— Ճիգ չխնայել՝ որ իր «ուղղութիւն»ը ոչ միայն հաստատուի, այլեւ որդեգրուի դաշնակիցներուն կողմէ:

Յաջողելու համար՝ Արեւմուտքը մէկ ճակատ պէտք է կազմէ եւ ամէն ինչ յստակ պէտք է ըլլայ բոլորին համար, — կը մտածէ Մաքմիլըն:

Ամէն պարագայի մէջ, Անգլիոյ Վարչապետը ձեռնարկած է «Արեւմուտքը մի եւ անբաժան» ճակատ մը կազմելու աշխատանքին: Իր վարկը բարձրացած է արդէն՝ Խրուշչեւի մեղմացումէն ի վեր: Արդարեւ, ինչպէս կը գրեն նաեւ անգլիական թերթերը, Մաքմիլըն յաջողեցաւ բան մը փոխել ներկայ կացութեան մէջ, կը մնայ շարունակել ապահովութեան ճամբան եւ հասնիլ իր գերագոյն նպատակին՝ խաղաղութիւնը դնել անխախտ հիմերու վրայ:

Առջի օր, Մոսկուա իր այցելութեան մասին խօսելով, Անգլիոյ Վարչապետը յայտարարեց թէ «որոշ յաջողութիւններ կարելի եղած է արձանագրել զինաթափութեան մարզին մէջ»:

Ինչպէս ծանօթ է, Մաքմիլըն Փարիզէն պիտի երթայ Պոն, ուրկէ պիտի անցնի Միացեալ Նահանգներ՝ Նախագահ Այզընհաուըրի հետ խորհրդակցելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ կը շարունակէ այցելել Լայփցիկի տօնավաճառը: «Պզտիկ պատմութեան» համար բոլոր թերթերը արձագանգ կը հանդիսանան իր «սրամտութեանց»: Այսպէս նշանաւոր Քրուփի տաղաւարը այցելելով կը խմէ Քրուփ Ֆոն Պօլէնի կենացը, առողջութիւն կը մաղթէ եւ կ՚աւելցնէ.— Խաղաղութիւն արտադրել աւելի լաւ է քան թնդանօթ: Ապա կ՚անցնի Եուկոսլաւիոյ տաղաւարը եւ կը յանձնարարէ պաշտօնական անձնաւորութեան մը.— Բարեւ ըրէք Թիթոյին: Վերջապէս գործատէրերու հետ հանդիպման մը ժամանակ Խրուշչեւ ըսաւ.— Պատերազմ պիտի չըլլայ: Կրկին խօսք առնելով Խ. Միութեան տաղաւարին մէջ, յայտարարեց որ եթէ Արեւմուտք մերժէ հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրել բովանդակ Գերմանիոյ հետ, Խ. Միութիւնը եւ կարգ մը ուրիշ երկիրներ առանձին դաշնագիր մը պիտի ստորագրեն Արեւելեան Գերմանիոյ հետ: Շաբաթ իրիկուն Խրուշչեւ Պերլինի մէջ պիտի հանդիպէր Կոմուլքայի եւ Նովոթնիի:

ԹԻԹՕ յայտարարեց թէ Ալպանիան եւ Պուլկարիան հողային յանկութիւններ ունին Եուկոսլաւիոյ վրայ:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ ձերբակալուեցաւ լեհական դեսպանատան մէկ պաշտօնեան որ լրտեսութիւն կ՚ընէր եւ հրահանգ տրուեցաւ իրեն որ անմիջապէս մեկնի երկրէն:

ՊՈՆԻ կառավարութեան պաշտօնական բանբերը ըսաւ թէ փափաքելի է որ Ատընաուըր եւ Տը Կոլ համաձայնին որպէս զի արեւմտեան Եւրոպան երբեք չդրժէ իր խոստումը: Ֆրանսա եւ Գերմանիա դէմ են նաեւ որ Չեխոսլովաքիա եւ Լեհաստան մասնակցին Գերմանիոյ վերաբերեալ ժողովին:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը՝ Սէնիի ծերակոյտին վստահութիւնը ստացաւ 97ի դէմ 143 ձայնով:

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրութիւնները տեղի կ՚ունենան այսօր Կիրակի: 26.652.000 քուէարկողներ պիտի ընտրեն 38.000 թաղերու վարչական կազմը:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՂՕԹՔ

Քո պայծառ զահի անհաս բարձունքից
Մի մերժիր սրտիս աղօթքը անբիծ…
ՍԱՖՕ

Ես ընկայ անդունդները խաւար,
– –Իմ ցնորք, նորից քեզ եմ կանչում.
Մոռացայ ուղիները պայծառ,
Իմ սրտում դառը մութն է շնչում:

Դու անմութ աշխարհում ես ապրում,
Ցիշի՛ր դու խաւարում տանջուողին,
Քո սրտում արեւներ են վառւում,
Արեւիր սեւ կեանքիս մութ ուղին:

Ցաւիտեան ինձ քո սէրն է այրում,
Դու լուսի՛ն… Ինձ խաւարն է ճնշում:
Ես մեռնում եմ այս մութ վիհերում…
Հեռաւո՛ր, քեզնից չեմ տրտնջում…

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ՄՈՌԱՆԱԼՆ ԷԼ ՄՈՌԱՆԱՆՔ

Զարկ բաժակդ բաժակիս,
Ծերանալն էլ մոռանանք,
Տխուր երգի սիրահար՝
Մեր քնարն էլ մոռանանք,
Այսօր այնպէս քէֆ անենք,
Որ աշխարհը զարմանայ,
Եւ գոնէ մի ակնթարթ
Մոռանալն էլ մոռանանք:

ՍԱՐՄԷՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ՍԷՈՒԼ ՀԱՍԱՒ

Կարդինալ Աղաջանեան որ Թայփէ հասած էր Փետրուար 24ին, Մարտ 5ին՝ հասաւ Սէուլ:

Կարդինալին պաշտօնական այցելութիւնը պիտի տեւէ մէկ շաբաթ:

Ծիրանաւոր – Պատրիարքը ընդունեցաւ հազարաւոր կաթոլիկէներու կողմէ որ հաւաքուած էին ճամբուն վրայ, օդակայանէն մինչեւ Առաքելական Պատուիրակութեան շէնքը ուր պիտի մնայ:

Կարդինալ Աղաջանեան պիտի այցելէ նախագահ Սինկման Ռիի որ այս օրերս Շինհէյ է արձակուրդի համար:

ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Ինչ՛ որ կը բանաձեւեմ իբրեւ եզրակացութիւն՝ ուղղագրական ու մատենագրական վերջին յօղուածներէս ետքը, տակաւին չարունակելի, տեսակէտ մըն է՝ որ կը վերաբերի նման հետաքրքրութեանց, պրպտումներու եւ ուսումնասիրութիւններու,— հայ լեզուի պատմութեան :

Կ՚ատեմ մտաւորական մանրավաճառութիւնը՝ ինչպէս կ՚ատեմ ոմանց այն տեսակէտը թէ լուրջ բան մը չէ օրաթերթը, — առարկայ մը որ կը ծառայէ պանիր փաթթելու: Խորշանքը, զոր յաճախ արտայայտած եմ հանդէպ օրաթերթերուն, կ՚ուղղուի այն յաւակնութեանց, զորս ոմանք կը դնեն էյլէնճէ փըստըխճիներու իրենց առօրեայ աշխատանքին մէջ: Այլապէս, օրաթերթը կը համարեմ մեծ ստամոքս մը, ուր կ՚եփի (հինները եփարան կը կոչէին ստամոքսը), օգտագործելի եւ իւրացման յարմար ձեւի կը վերածուի ամէն նիւթ զոր կը բերեն հետաքրքրութեան շօշափուկները: Եւ այսպէս կը կազմուին վաղուան գիրքերը, — գէթ այսպէս կը կազմուին Եւրոպայի մէջ:

« Ցուսաբեր »ի հարցարանը, ուղղագրական անմեղ հետաքրքրութեան մը ծնունդ, էյլէնճէ փըստըխ ծախողի այլազան մը չէր անշուշտ որ կը թելադրէ երկար պրպտումներ կատարել, պեղել ու մաղել, փոյթ չէ թէ աննախատեսելի դժուարութեանց մատնէ ուսումնասիրողը, ինչպէս պիտի տեսնուի մասնաւորաբար հարցարանին յաջորդական գլուխներուն խմբագրութեան ժամանակ: Արդարեւ, բառի մը ուղղագրութիւնը ստուգելու համար՝ հարկ կը դառնայ քրքրել հայերէն ձեռագիրներու պատմութեան կապուած կարգ մը վէճեր, եւ ահա ուսումնասիրողը կը նետուի մատենագրական կալուածին մէջ, մէկ կնճիռէն միւսը, բարդութենէ բարդութիւն :

Եզրակացութեան այս փակագիծը կը բացուի, ուրեմն, բանաձեւելու համար վերապահութիւն մը՝ որու պաշտպանութիւնը պիտի գտնէք հետեւեալ տողերուն մէջ.—

Ցատկապէս հայ լեզուի պատմութեան վերաբերեալ հարցերու մէջ յաճախ կը մոռցուի թէ, ի՛նչ մեծ դժբախտութիւն, երկա՛ր ժամանակ կտրուած է մեր կապը ոսկեդարուն հետ, ապացոյց որ մէկ էջ ձեռագիր չունինք Ե. դարէն(*): Դարեր ու դարեր ընդօրինակութիւններով միայն հասած են մեզի ինչ որ ունինք իբրեւ լեզուական հարստութիւն կամ մատենագրական ժառանգութիւն: Արդ, թէ ի՛նչ կը նշանակէ ընդօրինակել ընդօրինակութիւն մը, գաղափար մը կազմելու համար՝ կը բաւէ ընդօրինակել մէկ էջ եւ յանձնել ուրիշին, ընդօրինակութեանց շղթայ մը յօրինելով մինչեւ տասներորդ ընդօրինակութիւնը, եւ յետոյ բաղդատել տասներորդը առաջինին հետ, (ի՛նչ ըսքանչելի նիւթ ընդօրինակութեանց հոգեվերլուծական քննութիւնը՝ տեսնուած սրխալներուն պատճառներով ու նշանակութիւններով):

Նման գաղափար մը կազմելէ ետք՝ ձեզի կը թողում գնահատել թէ ի՛նչքան յաջողած են անոնք որ մեզի կը ներկայացնեն մեր հին մատենագրութիւնը «բաղդատութեամբ ընտիր, հնագոյն, հարազատ, հաւատարմագոյն գրչագրաց»,— ստորագծուած ածականները շատ բան կը խօսին հասկցողին: Ի՛նչ խօսք որ տակաւին այսօր ունինք գիրեր՝ հնչումը անորոշ, բառեր՝ արտասանութիւնը անստոյգ, քերականական օրէնքներ՝ հարազատութիւնը կասկածելի : Չունինք Պատմական Քերականութիւն (այս անունով գործ մը ունի Գրիգոր Վանցեան, բայց ոչ գիտական):

Պատկերազարդելու համար ... աւերակները, զորս ժամանակն է գործած մեր ընդօրինակեալ ձեռագրական հարստութեանց մէջ, կ՚արժէ կարդալ Ն. Բիւզանդացիի Հայկական Բառաքննութիւնը (1880),— այս գիրքէն՝ սա վկայութիւնը. «Չկայ՝ աւելի ապականեալ եւ խանգարեալ քան զգրոյն Բարսղի Վեցօրեայցն»: Եւ խորհիլ թէ ոսկեդարեան թարգմանութիւն է Բարսեղ Կեսարացիի այս գործը: 1892ին, ֆրանսերէն աշխատութեան մը մէջ, նոյն Բիւզանդացին կը յայտարարէր թէ տասը հազար ձեռագրական սրբագրութիւններ է կատարած, — հրատարակելի: Օրինակ մը այդ սրբագրութիւններէն.— « Աւի թէ Արտաշէս Ոքող մասն ինչ ի Հռոմայեցոյն եւ ի Հրէից առեալ բնակեցոյց վրանօք առ Կասրից» (Խորենացի): Սրբագրել. « Աւի թէ Արտաշէս Ոքող մասն ինչ է Հռոմայեցւոց եւ ի Հրէից առեալ բնակեցոյց առ Վրկանաւք Կասրից» (*) :

Ուստի, Ն. Բիւզանդացի, առանց յաւակնութիւնն ունենալու թէ իր սրբագրութիւններով « լուսաբանած է բոլոր մթութիւնները», կ՚առաջարկէ «վերականգնել բնագիրները»՝ հրատարակելէ առաջ, ապա կազմել մեր գրաբար լեզուին քերականութիւնը :

Ցոյժ կարեւոր է այս վերջին թելադրանքը, — կը նշանակէ թէ կատարեալ չի գտներ գրաբարագիտութեան բոլոր ձեռնարկները :

Մեր հին լեզուին ուսումը կը կոթնի երկու դասընթացքներու.— 1. Ծանօթանալ լեզուական առանձնայատկութեանց, 2. հետեւիլ վաւերական վկայութեանց : Ուղղագրական կամ քերականական որեւէ վէճ կը լուծուի միայն այս դասաբաններուն մէջ:

Մեր վկայութեանց վաւերականութեան մասին ըսի կարծիքս: Իսկ մեր լեզուին առանձնայատկութեանց ծանօթութեան մասին ահաւասիկ տարակոյսներ մեծ հայկաբաններու կողմէ,— ահա թէ ուրկէ՛ կը ծագի վերապահութիւնը որու տեղ կուտամ անպայման իմ բոլոր պրպտումներուս մէջ, իմ բոլոր տեսակէտներուս մէջ, իմ բոլոր համոզումներուս մէջ :

Այժմ, կ՚արժէ ներկայացնել լեզուական ծանր վէճի մը պատմութիւնը :

ԺԹ. դարուն առաջին կէսը չլրացած՝ Վենետիկի եւ Վիէննայի Մխիթարեան դպրոցները ճակատեցան... իրարու դէմ, — մին կը քննադատէր միւսին գրաբարը:

Ի՞նչ էր պատահած :

1862ին, Մարկոս Աղաբէկեան կը գրէր թէ Մխիթարեան երկու վանքերուն գրաբար հրատարակութեանց հետեւողը պիտի նշմարէ թէ ստեղծուած են « նոր ձեւով եւ նոր ոճով երկու լեզուներ »,— Վենետիկեան գրաբար մը եւ Վիէննական գրաբար մը: Առաջինը «անպիտան», երկրորդը «ընտիր»: Աւելի ետքը, Ա. Երիցեան « միջին դարեան » պիտի անուանէր Վենետիկի գրաբարը, իսկ Վիէննականը՝ « ոսկեդարեան » գէթ ըստ ... Վիէննացւոց :

Աղաբէկեանի բառը, «նշմարել», ծուխ տպաւորութիւն կը թողու: Իրողութիւնն այն էր որ երկու դպրոցներուն կռիւը բո՛ց կ՚արձակէր արդէն:

Շա՛տ բորբոքած էին երկու ճակատները: Երբեմն անարգական՝ վայրի կենդանիներու յարձակման ակնարկով, երբեմն սպառնական՝ «ոքսիտացած զէնքերու » գործածութեամբ, մին կը մրցէր միւսին հետ ջանալով վիրաւորել դիմացինը խորապէս :

Վենետիկցիները, այս վէճին առթիւ, կը հրատարակեն առակ մը, «Մրջիւնին դատաստանը», որ կը վերջանայ այսպէս.

Աս մրջիւնին չը՞ նմանիր
Ան տեսակ մատենագիր,
Որ երէկ մէկ՝ այսօր երկուք,
Զորս տող բան գրէ պաղուկ պաղուկ
Ու ետքը մեծ մեծ ջարդելով,
Ուրիշներու վրայ խնդալով,
Խորենացին, Ոսկեբերան
Իրեն աչքին բան չերեւան :

Գալէմքեարեան վարդապետ, խօսելով Բագրատունիի Քերականութեան մասին, կ՚ըսէ թէ « լի է առասպելական ճիւաղներով, լեզուի աղաւաղումներով», աւելի կարճ՝ «գրուած է առանց քերականական գիտութեան»: Բագրատունի, խօսելով Վիէննացիներուն լեզուին մասին, կ՚ըսէ թէ նման «գրուածք կարծեմ միայն գրողը կը հասկնայ, ան ալ հիմկուհիմայ. քանի մը տարիէն ետեւ վախեմ որ գրողն ալ չհասկնայ»: Գալէմքեարեան վարդապետ գռեհիկ կը կոչէ «Հայկ Դիւցազն»ի հեղինակը, որ իր կարգին «կապկաց հրպտանք» կ՚անուանէ «ոսկեդարեան գրաբարի»բանալիին գիւտով սնքացողները կամ «ճայ՝ որ կը փերեւեռի կցկցուն փետուրներով»: Վերջապէս երկա՛ր կ՚որոտայ... լեզուամարտը հասնելով մինչեւ Հ. Արսէն Ղազիկեանի «երկու ականջները »:

Այժմ խօսինք այս վէճին մասին ըստ էութեան :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) «Չիք ի միջի եւ ոչ յիշատակարան մի ի ժամանակացն, ո՛չ էջ մի բանի» (Տաշեան,— Ուսումն դասական հայերէն լեզուի. էջ 427):

(*) Բառաքննական այս աշխատութեանց յիշատակութեան կարգին, աւելցընեմ որ մինչեւ այժմ գոհացուցիչ լուծում մը չէ գտած « տղացկան » բառին կազմութիւնը: Այդ բարդութեան երկրորդ բառին մասին ունիմ լուծման նոր ձեւ մը, կը խորհիմ թէ ստոյգ ու վերջնական :

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

«ՀՈՂՎՐՏԻՔ»ՆԵՐԸ.— «ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔ»ԵՐԸ.— ԱՅՍ ԷՋԵՐՈՒՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Յուսացած էի ներկայանալ «Կարմիր Ժամուց»ի հեղինակին գրական մէկ քանի արտադրութիւնները, որոնք«Հողվրտիք»ներ եւ «Օրուան Կեանք»եր խորագիրներով ծանօթ էին: Իրարու յաջորդող գրական սերունդները կ՚անգիտանային զանոնք: Որովհետեւ Արփիար Արփիարեանի բոլոր գործերը հատորներու մէջ առնուած էին, բացի յիշուած երկու շարքերէն: «Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ » ընկերակցութիւնը իր մատենաշարէն թիւ մը կը նուիրէր անոր, որուն մէջ կ՚առնուէին «պատմուածքներն ու վիպակները» միայն, հակառակ անոր որ իր տրամադրութեան տակ կը գտնուէին մաս մը անոնցմէ, ընդօրինակուած ողբացեալ Հայր Արսէն Ղազիկեանի կողմէ:

Դիւրին չէր անշուշտ պրպտել ժամանակակից բազմաթիւ թերթերու եւ հանդէսներու հաւաքածոները, «Հայրենիք» եւ « Արեւելք» օրաթերթերը, Աղեքսանդրիոյ «Շիրակ»ը եւ Լոնտոնի « Նոր կեանքը», տրամադրութեանս տակ ունենալու համար եթէ ոչ ամբողջութիւնը, գէթ մէկ կարեւոր մասը: Բայց ինչ որ գտանք, կը խորհիմ, բաւական պիտի ըլլայ տալու համար ոչ միայն անոնց բովանդակութիւնը այլեւ նկարագիրը :

Այդ շարքերը անտեսուած են նաեւ եւ անոնց յիշատակութիւնն իսկ չկայ 1954ին Երեւան լոյս տեսած «Հայ Գրականութիւն » անունով զոյգ հատորներուն մէջ, որոնք հրատարակուած են միջնակարգ դպրոցի ութերորդ եւ իններորդ դասարաններուն համար, խմբագրութեամբ Հ. Մելիքեանի, Մ. Մկրեանի, Էդ. Թօփչեանի եւ Վ. Պարտիզեանի: Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիային Մ. Աբեղեան Գրականութեան Ինստիտուտին լոյս ընծայած այդ զոյգ հատորներուն մէջ Արփիար Արփիարեանի մասին տասնեակ մը էջեր նուիրուած են, բայց մասնաւորաբար մատնանշուած են այն գործերը եւ այն էջերը, որոնց մէջ իբրեւ թէ Արփիարեան կը ներկայանայ, իր գաղափարաբանութեամբ, պաշտպան համայնավար տեսաբանութեան :

« Միթէ հողվրտիքէն ու մահէն անցնելու չէ՞, պատմութեան ատեանն ալ ելլելու համար» բնաբանով է որ Ա. Արփիարեան իր «Հողվրտիք»ներուն եւ « Օրուան Կեանք»երուն մէջ յիշատակած դէմքերը պատմութեան թատերաբեմին վրայ կը հանէ, ամէն մէկը ներկայացնելով իր նկարագրին դրական կամ բացասական գիծերով :

« Հողվրտիք» բառը շատ յատկանշական է, գերեզմաննոց կը նշանակէ, բայց Արփիարեանի գրչին տակ մասնաւոր նշանակութիւն կ՚առնէ եւ մասնաւոր ալ բովանդակութիւն մը ունի :

Ցուղարկաւորութիւններուն սովորական նկարագրութիւնները չեն անոնք : Մեռնողին նկարագիրը եւ կեանքէն մանրամասնութիւններ կը տրուին խորհրդածութիւններով, միշտ հետաքրքրական, միշտ կենդանի, միշտ այլազան ու յատկանշական : Կը ներկայացուին դէմքեր, որոնք մեր իրականութեան մէջ գործած են հանրային մարդու արժանիքներով :

Յակոբ Ոսկան, խոհուն մարդ մը, շատ զգայուն սիրտ ունեցող, մարմնացումը պարտաճանաչութեան եւ ծանօթ ուսուցիչ :

Բիւզանդ Քէչեան, «Երկակենցաղ Հրապարակագիրն է, որ իրեն յատուկ, իրեն

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԸՄԲՈՍՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

ԱՐԻՒՆ ԵՒ ԹՆԴԱՆՕԹ

Ծնած եմ խռովայոյզ յետմիջօրէ մը՝ 1911ի գարնան սկիզբը: Արտակարգ օր մը՝ միայն մօրս համար: Արդարեւ, ծննդաբերութիւնը գաղտնի պէտք է ըլլար, որովհետեւ թերաւարտ տան մը մէջ զաւակ մը աշխարհ բերելու պարագան ամօթալի երեւոյթ մը կը նկատուէր. եւ մեր նախկին բնակարանը լքուած էր : Հօրս համար այդ թուականը շատ ուշ միայն արժէք ստացաւ, երբ պատմութիւն մը հնարեց, որուն համաձայն ծնունդիս գիշերը երազ մը տեսած էր՝ թէ նորածինը տան միւս անդամներէն աւելի կարեւոր դեր մը պիտի խաղար ընտանիքին մէջ: Թերեւս, իրապէս տեսած էր նման երազ մը: Գիւղացիները յաճախ տեսիլներ կը տեսնեն՝ արտակարգ դէպքեր նախատեսելով : Օրինակի համար, պատերազմէ մը առաջ, մարդ մը արիւնոտ դրօշներ կը տեսնէ երկինքին մէջ. խաղաղ ջուրեր, որ իրենց յորձանքներուն մէջ կ՚առնեն մարդիկը՝ ժանտախտի մը նախատեսութիւնն է: Ինծի համար, — ինչպէս բոլոր մահկանացուներու համար,— կեանքը սկսաւ հոն՝ երբ գիտակցութիւն ունեցայ, երբ յիշեցի կարգ մը բաներ, երբ զգացի զիս շրջապատողներուն մաս կազմելու անհրաժեշտութիւնը ...

Եթէ ընտանիքիս կեանքը հայրենիքիս կեանքին ամբողջական պատկերը չէ, Մոնթենեկրօն սակայն հասարակաց գիծ մը ունի անոր հետ: Սերունդներ իրարու յաջորդեցին եւ Մոնթենեկրոցիներ սպաննուեցան Մոնթենեկրոցիներու ձեռքերով, նոյն անունը եւ նոյն հաւատքը ունեցող մարդիկ: Հօրս նախահայրը, երկու մեծ հայրերս, հայրս եւ հօրեղբայրս սպաննուեցան: Հայրս, իր եղբայրը եւ այլ ազգականներս սպաննուեցան՝ հակառակ անոր որ կ՚ուզէին խաղաղ մահ մը ունենալ, իրենց անկողնին մէջ, իրենց կնոջ մօտ: Մէկ սերունդէն միւսը՝ արիւնոտ շղթան երբեք չկտրուեցաւ: Ժառանգական վախն ու ատելութիւնը՝ իրարու թշնամի հատուածներու միջեւ աւելի զօրաւոր էր, քան բո՛ւն թշնամիին՝ Թուրքի՛ն վախն ու ատելութիւնը: Ինծի կը թուի թէ ծնած էի՝ երեսներս արիւնով ծեփուած : Առաջին անգամ՝ արիւն տեսայ: Արիւնը, միշտ արիւնը, առաջին խօսքերէս ի վեր, առաջին գնցումներս :

Մոռացումը փակեց այս մահերուն պատճառներու եւ պարագաներու էջը. բայց իրիկունները, կրակին շուրջ, դարձեալ կը յիշատակուին արիւնոտ եւ սարսափազդու տեսարաններ՝ առ յաւէտ քանդակուած յիշողութիւններու մէջ : Կայծեր՝ կը ցրուեն թոնիրին մոխիրը եւ կրակը վերստին կ՚արծարծուի: Բառեր՝ որ արգելք կը հանդիսանան վայրագութեանց մոռացման :

Առաջին պատմութիւնը, որ անջնջելիօրէն մնաց յիշողութեանս մէջ, մեծ հօրեղբօրս, նշանաւոր Մարքօ Ճիլասի պատմութիւնն է: Ան ըմբոստացաւ Թուրքերուն դէմ: 26 տարի շարունակ ապրեցաւ փախստականի կեանք մը, սպաննելով, գողնալով, ամէն կողմ հրդեհ ձգելով: Մեր օրերուն իսկ ան չէ մոռցուած տակաւին, քանի որ իր անունը տրուած է քարայրի մը : Այդ քարայրը տակաւին երկար ատեն պիտի կրէ իր անունը, մինչեւ այն ատեն՝ երբ ոչ ոք պիտի յիշէ այլեւս թէ ինչու այդպէս կնքած են զայն, մինչեւ այն օրը, ապահովաբար, երբ նշանաւոր այլ անձի մը անունը պիտի տան այդ քարայրին... : Փախստական Մարքոյի ըրած գործերը լսուած են մինչեւ Սերպիա :

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(1 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

միայն սեփական տեղ մը պատրաստեց, զոր կը պահէ մինչեւ հիմակ, երեսուն տարիէ ի վեր: «Մասիս»ի մէջ երեւան կուգար հակա – մշակական, այսինքն՝ հակա – Արծրունեան»:

Խօաճէխճու որուն համար բոլոր լեզուները մայր լեզուէ մը ծագած են. այդ մայր լեզուն ալ՝ հայկականն է, որ հիմնուած է «Ա» տառին վրայ: Մարդ մը, որ վեց հարիւր հազար փրանք ազգին կը կտակէր:

Աճէմեան Վանեցի ուսուցիչ մը, «որ մարդ մըն էր ու մարդ կը ստեղծագործէր մեր հողին վրայ: Ան ալ կը մարմնացնէր ցեղին կորովը իր մտքովը, իր անձնուիրութեամբը, իր բարձրահայեաց հայրենասիրութեամբը»:

Գալուստ Արխանեան, այն որ կեանքին հետ հարստութիւնն ալ կը զոհէր Հայրենիքի ազատութեան գաղափարին, Հերոսական խումբի մը պետ՝ Արմէնանի լեռներէն կռուած է Թուրքին դէմ:

Ոստանիկ Տէր Մարգարեան, Վանեցի երիտասարդ մը, որ Ֆրանսայի երկրագործական մեծ հաստատութեան մը քննութիւններէն ոսկի շքադրամի արժանացած է, Ժիւլ Սիմոն ժամանակի հանրային կրթութեան նախարարը, կը դրուատէ հայ ազգը յանձին Ոստանիկի:

Կէլկէլ Մկրտիչ Ամիրայ, «Ուրախ էր եւ զուարթ Մկրտիչ աղա, վասնզի օժտուած էր այն առաքինութեամբ որ Ակնցիներու յատուկ մէկ ժառանգութիւնն է. արհամարհել ոսկին եւ պահել հոգւոյ բերկրութիւնը կեանքի ձախորդութեանց մէջ»:

Տէրվիշեան Հ. Սերովբէի «Հոգւորտիքը» գրի առնելու առեն, Արփիարեան կը խօսի լեզուաքննական գիտութեան մասին, ըսելու համար թէ «Հրապուրիչ բանաստեղծութիւն մըն է որ մտքին թռիչ կու տայ, կը յուզէ սիրտը, կը տաքցնէ երեւակայութիւնը»: Հայր Տէրվիշեան հեղինակն է «Հնդեւրոպական նախալեզու» աշխատութեան: Այս առթիւ կրնանք յիշել Ռընանի մէկ վկայութիւնը .— «Մարդկային մտքի պայմաններէն մէկն է ինքզինքը ժողվել եւ ջերմեռանդաբար դեգերիլ իր անցեալին ուսումնասիրութեան մէջ, մինչեւ իսկ եթէ չյուսայ փիլիսոփայական անմիջական օգուտ մը քաղել այդ աշխատութենէն»:

Կարապետ Իւթիւճեան, 1852ի «Մասիս»ի հիմնադիրը: Թերթ մը որ յիսուն տարի ազգային կեանքը պատկերացուցած է: «Մասիս»ը կուգար «Հայաստան» թերթը փոխարինելու, զոր կը խմբագրէր Պրուսացի Կարապետ Պատուելի Տէրոյենց Զամուռճին: «Բազմակողմ գիտութեամբ ուղեղ մը, մթական մտքով պահպանողական մը, կամ փլուզումի յարդարիչ մը»:

Կարապետ Փանոսեան, «Մանզումէ»ի տնօրէնը, որուն նուիրուած «Հոգւորտիք»ը մանրավէպերով ու խրավէպերով լեցուն է: Մարդ մը որ կը քարոզէր ազգային աւանդութիւններու հանդէպ հաւատարմութիւն, եւ որուն համար Պոլիս փառաւոր թաղում մը կ'ընէր, «սովատանջ եւ տառապեալ» խեղճ մարդուն համար:

Նոյն «Հոգւորտիք»ին մէջ կը խօսուի նաեւ Միհրան Ասէֆանազի մասին, նոյնքան սովատանջ, տառապեալ ու հալածուած մարդ մը, բազմաշխատ հեղինակ, ուսուցիչ հայկաբանութեան, եւ հեղինակ դրագիտութեան դասագրքերու:

Սիմոն Ֆէլէկեան նոյնպէս հայկաբանութեան անձնուէր ուսուցիչ մը, բանաստեղծ, որուն հայրենասիրական երգերը խանդավառած են 1892ի սերունդը.—

«Թէ իմս հայրենեաց բռնար սրգաւոր
Հեծէ տխրագին՝ իմ հոգի՛ս է անն.
Թէ անոր բեկբեկ թեւեր վշտաւոր
Խօսին բարձրաձայն՝ իմ սրտի՛կս է ան»:

Վարդօ, տարաբախտ յեղափոխականը, որ իրեններէն կը սպաննուի, ինչպէս «Հոգւորտիք»ներու հեղինակը: Ահա թէ ինչպէս կը ներկայացնէ այս դէմքը. «Երկու անմեղ տղայ իրիկուն մը հօրերնուն վերադարձին կը սպասեն, սիրտը անհանգիստ մօրերնուն հետ: Գիշերը կ'իմանան թէ, ա՛ն ա՛լ պիտի չգայ, մեռցուցեր են: Եւ տատուն, հաց չունին»: Այս ալ Վարդօ Պատրիկօֆն էր, որ Կովկասի մէջ գործ չունենալուն համար... Պոլիս կը դըրկուի ... եւ իր ընկերներուն իսկ համոզումով օգտակարութեան տեղ վնասակար կրնար դառնալ: Բայց երազող մը, արկածախնդիր մըն էր, ըստ Ա. Արփիարեանի:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԻՆՆԸՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌՔԸ

Այն ժամանակ, երբ գրականութեան մէջ նոր էր ոտք դնում Յովհ. Թումանեանը, նրա շուրջը դեռ մշուշ կար, ինչպէս լուսաբացից առաջ է լինում, եւ միայն սրատես, իրօք իմաստուն քննադատի աչքը կարող էր այդ մշուշի մէջ տեսնել նրա առնացի, ինքնատիպ գծերը: Եւ երբ 1890 թուականի Նոյեմբերին Մոսկուայից լոյս տեսնում է 21 տարեկան Թումանեանի անդրանիկ ժողովածուն, կէս ամիս անց Մանուկ Աբեղեանը «Նոր դար» պարբերականում գրում է իր նշանաւոր «Մատենախօսութիւնը»: Նշելով, որ Թումանեանի քնարը «առաջին բողբոջի մէջ է դեռ եւս», գրախօսը հեղինակի հիմնական առաւելութիւնը համարում է այն, որ բանաստեղծի «միտքն ու զգացմունքն գրաւում են աւելի ժողովրդական աշխարհով», որ նրա բանաստեղծութիւնները «մեր վիպերգական բանաստեղծութեան մէջ ... չունին իրենց նմանը թէ՛ կենդանութեամբ, թէ՛ զգացմունքների բնականութեամբ»: Եւ նա չէր սխալւում, որ առաջինը այսպէս ողջունեց Թումանեանի մուտքը դրականութեան մէջ:

Մեծ բանաստեղծը, ասես ի ծնէ, նուիրել էր իր բնատուր քնարը ժողովուրդի կեանքին ու պայքարին, ջանքին ու տառապանքին, պատմական ներշնչող անցքերին ու Մանուկի այրող եղելութիւններին, նուիրել էր ժողովուրդի ազատասէր, ըմբոստ ոգուն:

Թումանեանի առաջին գրքոյկից անցած մօտ եօթանասուն տարին հաստատեց, որ նա, իրօք, ինչպէս ինքն է ասել, կենդանի կը լինի «յար ու յաւէտ»:

Թումանեանը նորութիւն էր, իսկական նորութիւն: Նրա բերանն այնքան թարմ, իրական, իրապաշտ էր ու բարախուն՝ զգայուն սրտի նման, որ անմիջապէս արձագանգ գտաւ ու տարածուեց: Մեր լեռնաստանը՝ իր Սաքոներով ու Զատիներով, Համբօներով ու Գիքօրներով կեանք առան նրա կախարդական վրձնի տակ: Վիպային երգերի փոխարէն: Նա հնչեցրեց չարքաշ պութանաւոր երգը, վաղամեռ Մարոյի, անբախտ Անոյշի ու Սարոյի վշտալի երգը, Դաւիթի, Այգեպանի ու Թաթուլի ցասկոտ, ներշնչող, ազատատենչ երգը:

Իր նախորդներից նա բարձրացաւ մի ամբողջ հասակով, նրանցից վեր կանգնեց ոչ միայն այս իրական նիւթերով, այլեւ արուեստով: Եւ բնական է, որ նա չէր կարող, իր քնարի նիւթ ընտրելով ժողովուրդին, նրան լիասիրտ չխօսեցնել հիւթեղ, միշտ կենդանի ու լիքը լեզուով:

Նոյնիսկ մեր պատմութեան ամենածանր ժամին, երբ թւում էր, թէ բնաջնջուելու էր մեր ժողովուրդը, նա երգում էր Հայոց վիշտն ու պայծառ ապագան, ժողովուրդների սէրն ու եղբայրութիւնը, արեան նախճիրների մէջ տեսնում էր այն նոր ու հզօր, լոյսին ու յոյսի հայրենիքը, որ տենչում էր ամբողջ հոգով: Ժողովուրդի անխախտ հաւատը նրա քնարի ոգին էր:

Նա առաջ մղեց մեր բանաստեղծութիւնը, մղեց դէպի կեանք, կեանքը դարձրեց բանաստեղծութիւն եւ, այդպիսով, մեծապէս օգնեց այն անջրպետի վերացմանը, որ կար գրքի ու կեանքի միջեւ: Նա հայ բանաստեղծութեան փառքն է:

Յովհ. Թումանեանի գործերը ասես մոգական գաւազանով ետ տարան վարագոյրը, եւ մեր աշխարհը կանգնեց մեր աչքի առջեւ իր քաջ ու հզօր զաւակներով, սար ու ձորով, խօսք ու սույթով, առօրեայ կեանքով ու դարերից եկող աւանդութիւններով. կանգնեց իր պայքարով ընդդէմ շահագործման, չարի ու չարիքի, ընդդէմ խաւարի ու տգիտութեան, յանուն լոյսի ու երջանիկ կեանքի:

Ու նա դարձաւ ազգի նուիրական իղձերի թարգմանը, հրեղէն ոգու երգիչը, դարաւոր լեզուագանձի կախարդ հաւաքողն ու յղկողը: Նրանով բանաստեղծութեան մէջ յաղթանակեցին իրապաշտութիւնը եւ ժողովրդայնութիւնը, բանաստեղծութիւնը հասաւ մի այնպիսի բարձունքի, որ իրօք հասկանալի ու սիրելի դարձաւ ժողովրդական զանգուածներին, ինչպէս Խորենացու եւ Եղիշէի ստեղծագործութիւնները, Աբովեանի, Պռօշեանի, Րաֆֆու ու Շիրվանզադէի վէպերը: Վիպային, մասամբ լալկան հայրենասիրութեանը նա հակադրեց բնաշխարհի աշխատաւորի կենսուրախ, առողջ հայրենասիրութիւնը: Անցեալի փառքի գունազարդման փոխարէն նա առաջ քաշեց համազգային հրատապ հարցեր: Թումանեանի բանաստեղծութիւնը ժողովրդական բանաստեղծութիւն է: Բանաստեղծը հէնց սկզբից գնաց դէպի ժողովուրդը, սնուեց ժողովրդական բանահիւսութեամբ, որը համարում էր խրաքանչիւր գրողի զօրացման այնպիսի կախարդական աղբիւր, ինչպէս Կաթնաղբիւրը՝ մանուկ Դաւթի համար: Նա սապէս կոչուեց ժողովուրդին: Դաւթի կռիւը նրա համար իրական, շօշափելի, մարմին առած կենդանութիւն էր, ըմբոստ ու կորովի Թաթուլը, նենգ ու բռնակալ Նատիր շահը, Շահ Աբասը՝ ոչ թէ մելանով գրուած էջեր էին, այլ կենդանի մարդիկ, որոնց նա տեսաւ, զգաց ու ընկալեց եւ այնպէս վերարտադրեց, որ իբրեւ գեղարուեստական կերպարներ դարձան աւելի կատարեալ, ազդեցիկ ու ամբողջական, քան իրենց սովորական նախատիպերը: Դա Թումանեանի արուեստը կապեց մեր դարաւոր մշակոյթի ու մաքառումների ակունքներին հետ: Նա այդ արեց միշտ աչքը՝ ժողովուրդի աչքին, եւ ականջը՝ նրա ձայնին: Նա դատապարտեց մարդակործան պատերազմները («Մի կաթիլ մեղրը»), մեծերի կոպիտ, բռնակալ ուժը, որ ծանրանում է փոքրերի վրայ («Հսկան»): Մեծ բանաստեղծը կերտեց ժողովուրդի զաւակների զուներ կերպարներ: Եթէ Գիքորն ու Անոյշը, Սարօն ու Մարօն կրակծով ու զայրոյթով են լեցնում մեր սիրտը, ապա Այգեպանը («Հառաչանք») ոգեկոչում, քաջալերում, ցասմամբ է համակում ընթերցողին:

Մեծ ու համայնապարփակ է Թումանեանը: Նա խւրացրեց ե՛ւ հայ եւ համաշխարհային մշակոյթի գանձերը, խւրացրեց իբրեւ բանաստեղծ, հէքեաթագիր ու աննման գրականագէտ, անզուգական հայրենասէր եւ ժողովուրդների եղբայրութեան քարոզիչ:

Թէ՛ իր սքանչելի չափածոյ ու արձակ ստեղծագործութիւններով, թէ՛ հրապարակախօսութեամբ ու հասարակական գործունէութեամբ նա դարձաւ Կովկասի ազգերի սիրելին ու այդպիսի էլ կը մնայ միշտ:

Թումանեանը անմահ է: Նա անմահ կը լինէր, եթէ գրած լինէր թեկուզ միայն «Գիքորը»: Նոյնը նաեւ առանձին առանձին կարելի է ասել «Անուշ», «Թմկաբերդի առումը», «Սասունցի Դաւիթ». բանաստեղծութիւնների, անզուգական քառեակների, աւանդութիւնների ու գեղօններ մասին: Նա ժողովրդական երգի վրայ հիմնուած կերտեց իր բանաստեղծութիւնները, որոնք եւ դարձան հայ ազգային օփերայի լաւագոյն գործերը:

Յովհ. Թումանեանը տեսաւ իր դերագոյն երազի մարմնացումը՝ իր ժողովուրդըն ազատ ու իր բախտին տիրացած: Ափսոս, որ ժողովուրդի երգիչը վաղ մեռաւ: Մեռաւ նա, եւ շատ ու շատ բան մնաց թերի, անաւարտ՝ ««Հազարան բըլբուլը», «Սասունցի Դաւիթ»ի երկրորդ մասը: Սակայն, ասել է Աւետիք Իսահակեանը, այն անկշռելի հարուստ աւանդը, որ նա թողեց, բաւական է, որ նա յաւերժացած լինի:

Իսկապէս, Յովհ. Թումանեանը մեզ տուեց այնպիսի երկեր, որոնք ոչ միայն համազգային արժէքներ են, այլեւ ամենայն իրաւամբ մտնում են համաշխարհային գրականութեան գանձարանը, որպէս մեր ժողովուրդի աւանդը, որպէս մեր ազգային հանճարի փայլատակումները:

Ահա թէ ինչու կարող ենք ասել՝ Թումանեանը, իբրեւ իրօք մեծ բանաստեղծ, ե՛ւ մերն է, ե՛ւ աշխարհինը:

ՄՈՒՇԵՂ ՆԱՐԵԱՆ

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՄԻ ՊՈԷՏԻ

Ամէն մի փուճ բանի առթիւ
Այս պոէտը երգ է հեգել,
Բայց այդ երգերը յիշելու
Ոչ մի առիթ դեռ չի եղել:

«Ոզնի» Գ. ԷՄԻՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (364)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԹ.

ՏԱՐՕՆ

— Շատ զանազանութիւն կայ, — պատասխանեցի ես, եւ զանազանութիւն կամենում էի ցոյց տալ ձեռքիս մտրակով, բայց Արփիարը աչքով արեց, եւ ես զլացեցի իմ բարկութիւնը:

Նա իմ բարկութիւնը նկատելով, վրդովուած կերպով հեռացաւ մեզանից:

Արփիարը նկատեց.

— Այդ անպիտանները իրանց կաթոլիկ էլ չեն կոչում: Ուրիշ տեղերում եթէ հայ – կաթոլիկները ուրանում են իրանց հայութիւնը, գոնէ իրանց «փրանգ» չեն կոչում:— Ահա դրա մէջն է ժեզուիտների գլխաւոր վնասը՝ — լատինացնել եւ ազգայնութիւնը, ազգային զգացմունք ոչնչացնել ...

Երբ փոքր ինչ առաջ գնացինք, կրօնաւորը իր ձին պահեց եւ, ձեռք տալով Ասլանին, բաժանուեցաւ մեզանից, ասելով.

— Շատ ցաւում եմ, որ իմ ուղեկցութիւնը այդպէս կարճատեւ եղաւ ձեզ հետ, պարոն բժշկապետ, ես այդ գիւղը պէտք է գնամ մի հիւանդի այցելութեան:

— Այդ աւելի կարեւոր է, — պատասխանեց Ասլանը ժպտալով: — Մնաք բարեաւ, տէր հայր:

Մենք շարունակեցինք մեր ճանապարհը դէպի Մուշ: Ասլանը, տխուր մտածութիւնների մէջ, առաջ էր քշում իր ձին: Ես եւ Արփիարը դեռ շարունակում էինք խօսել կրօնաւորի եւ հայ – կաթոլիկների մասին:

— Զարմանալի կոպիտ մարդիկ են այդ հայ – կաթոլիկները, — ասացի ես, չմոռանալով կրօնաւորի ծառայի իմ վրայ թողած անախորժ տպաւորութիւնը:

— Նրանք Հայերի հետ միայն այդպէս են, պատասխանեց Արփիարը, իր ձիու ընթացքը հաւասարացնելով իմին, որպէսզի ես լաւ լսեմ նրա խօսքերը: — Բայց երբ պատահում է նրանց մի օտարազգիի հետ խօսել, այդ դէպքում սարուկի պէս խոնարհ են դառնում:

Ատելութիւնը դէպի իրանց ազգայիններ այն աստիճան զարգացրել են նրանց մէջ, որ մի Հայի պատահելիս, այլ եւս իրանց պահել չեն կարողանում, մոռանում են քաղաքավարութիւնը: Ամէն օտարազգի աղանդաւորներին նրանք կը ներեն, բայց հայի երեսին անամօթութեամբ կը նետեն «հերձուածող, չարափառ, հերետիկոս» եւ այլ անուններ: Այդ կաթոլիկ կղերի դաստիարակութեան արդիւնքն է:

— Ատելութիւն սերմանել եղբայրների մէջ:

— Այո, ատելութիւն սերմանել: Բայց մի այլ պատճառ եւս պէտք է ի նկատի առնել: Այդ մարդիկը հէնց սկզբանէ անկիրթ են եղել եւ ոչինչ բարոյական մաքրութիւն չեն ունեցել: Վեր առէք իւրաքանչիւր նոր կրօնափոխ եղած հայ – կաթոլիկին առանձին, քննեցէք նրա անցեալը, քննեցէք նրա վարած կեանքը, անպատճառ կը գտնէք նրա մէջ մի հին կեղտ: Այդպիսի մարդիկ միայն մտնում են ժեզուիտներին եւ այդպիսի մարդկանց մտնում են իրանք ժեզուիտները:

Ամէն մի յայտնի սրիկան նրանցից պաշտպանութիւն է գտնում: Ինչո՞ւ: — Որովհետեւ նրանց միջոցով աւելի հեշտ է խաղաղ ժողովրդի մէջ երկպառակութիւն ձգել, միմեանց հետ կռուացնել, որդին իր ծնողաց դէմ ապստամբացնել եւ այլն: Իսկ երկպառակութիւնից նրանք միշտ օգուտ են քաղում: Այդ մարդը, որ ձեզ հետ վիճում էր, մի քանի անգամ սնանկացած, իր պարտատէրերի ձեռքից փախած, գինեվաճառ է:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՖԵՐԱԹ ԱԲԱՍ ալժերիական «կառավարութեան» վարչապետը Շաբաթ օր Սէուտական Արաբիա մեկնեցաւ ուր հրաւիրուած է Թագաւորին կողմէ։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Նոր Տեսթուրեան կուսակցութեան համագումարը վերջացաւ։ Պուրկիպա յայտարարեց թէ «Աշխարհակալները կը կարծեն թէ շնորհիւ Թունուզի է որ Ալժերիոյ ժողովուրդը կը շարունակէ իր պայքարը։ Մենք չենք պատերազմիր Ալժերիացի ազգայնականներուն կողքին, բայց համախոհ ենք այդ պայքարին»։

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ զօրավար Ապուտ առաջքըն առաւ պետական հարուածի մը տեղի տալով երկու զօրավարներու որ տէրն են Խարթումի ռազմական կէտերուն։ Ապուտ իր դահլիճէն հեռացուց կարգ մը մարդիկ եւ նշանակեց երեք նորեր։ Ինք կը մնայ սակայն այս նոր «Գերագոյն Խորհուրդի» ղեկավարը։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՐԿԻՊԱ առջի օր չահեկան տեսակցութիւն մը տուած էր Մոնտին։ Թունուզի նախագահը յայտնած է թէ թերահաւատ է Ալժերիոյ պատերազմին համար.— Վեց ամիսէն եկէք զիս տեսնելու, նոյն տեղը պիտի ըլլայ Ալժերիոյ պատերազմը։ Իմ կարծիքով նուազ հաւանական է քան 9 ամիս առաջ երբ Տը Կօլ գործի գլուխ եկաւ։ Երբ իրեն հարց տրուած է թէ այդ պայմաններու մէջ ինչո՞ւ Տը Կոլը տեսնել կ'ուզէ, Պուրկիպա պատասխանած է։ «Գիտէք կարծիք մըն էր յայտնեցի, բայց չեմ պնդեր։ Ձեմ կարծեր որ նման հանդիպում մը կրնայ օգտակար ըլլալ։ Տը Կօլ շատ բարի կամեցողութիւն ունի, այնպէս չէ՞, բայց գործնական գետնի վրայ անկարող է։ Չի կրնար բանակցիլ, տէրը չէ ալժերիական իր քաղաքականութեան։

ՊԱՔՈՒԻ ձայնասփիւռը խստօրէն քննադատեց Պարսկաստանի եւ Ամերիկայի կնքած դաշինքը։ Մոսկուայի ձայնասփիւռն ալ արաբերէն լեզուով շեշտեց թէ Անգարայի համաձայնագրերը ծանր սպառնալիք մըն են Միջին Արեւելքի խաղաղութեան համար։

ՊԱՏՄԱԳԷՏ ԵՒ ՀՆԱԳԷՏ ՈՂԲ. ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ

Յիշատակին յարգանքի երեկոյթ մը կազմակերպուած է։

21 Մարտ, Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 21ին, Սալ տէ Սիթօ, Փարիզ։

Հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ Սերովբէ եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի։

Խօսք պիտի առնեն ծանօթ հնագէտ Փրոֆ. Քավէնեաք եւ ուրիշներ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն յարգել իր յիշատակը եւ ներկայ ընդունիլ իբր հրաւէր։

Մուտքը ազատ է։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին սանուհիներու գեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 19ին, Սալ Շոփէնի սրահին մէջ։

×

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. եւ Բոնի Սու Պուայի Մշակ Միութեան հանդէսը՝ Պալաքեան Սրբազանի եւ վեց քահանաներու շիրիմի ի նպաստ, 4 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր։

×

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի ցերեկոյթը՝

ՄԱՐՏ 22ԻՆ

Իսիի Թաղապետարանին սրահը։

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ աղնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ հինգ գիշերօթիկ սան պահել հետեւեալ պայմաններով ։

1.— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարեկիրթ ։

2.— Զարգացումը պէտք է համապատասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին ։

3.— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտներ ։

4.— Սան մը որ չկարենայ անցնել տարեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք ։

5.— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քննութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթացքին, ժամը 15 – 17ին։

Կը պահանջուին դպրոցական վկայականներ ։

Գրել Տեսչութեան.—

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÉNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ»
Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Ահարոնեան խումբին ։
ՄԱՅԻՍ 2ԻՆ

×

Մարտ 28 եւ 29
Լիոն (28), Մարսէյլ (29)
Փառատօն, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ։

×

Վասպուրականի հերոսամարտին 44րդ տարեդարձը Տէսինի մէջ, Շաբաթ, Ապրիլ 11ին։

Վասպուրականի հերոսամարտին 44րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ Մայիս 2ին ։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, 12 Ապրիլին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ ։

×

Մեծ պարահանդէս, կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ, 22 Մարտ Կիրակի ժամը 16–24, Սէրքլ Միլիթէրի ընդարձակ սրահը ։

×

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի գեղարուեստական երեկոյթը Մարտ 22ին։

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, 10 Մայիս 1959

×

Նախկին Սամաթիացիներու պարահանդէսը Ապրիլ հինգին, Անպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Կեդրոնի Կրթ. Յանձնաժողովը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։

Տէր եւ Տիկին Բարունակեան եւ Տէր եւ Տիկին Աթալլահ հինգ հազար փրանք իրենց հօր, պր. Մինաս Աթալլահի մահուան առթիւ ։

Այրի Տիկին Արաքսի Գալըպճեան հինգ հազար փրանք իր սիրեցեալ ամուսնոյն պր. Յակոբ Գալըպճեանի մահուան առթիւ ։

Պ. Յովակիմ Յովակիմեան հինգ հազար փրանք նոյն առթիւ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՕՐ»Ը
Առնուվիլի մէջ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 26–ին, կէս օրէ վերջ, Սալոն Մազընոյի մէջ, (Րիւ տ'Օպանյը)։

Նախաձեռնութեամբ Կ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Արշակ որդի Յարութիւնի, Աստոյեան, ծնած 1923, Նոյեմբեր 25ին Լենինական, մօրը անունը՝ Շուշանիկ, եղբօր՝ Գուրգէն, քրոջը Սվետլանա։ 1943ի հայրենական պատերազմէն ետք լուր չկայ։ Կը կարծուի որ Կանատայի մէջ աշխատած է կօշկակար Գեղամի մօտ (Զոհրապի որդին), ապա անցած՝ Մարսէյլ։

Փնտռողն է մայրը։

Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել Պ. ՏՆԿՈՅԵԱՆի,

215-217, RUE DE BELLEVILLLE, PARIS 19

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

(29 Մարտ) Ալհամպրայի մէջ ։
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն ։

Salle Gaveau
45, Rue la Boëtie
Մարտ 10, Երեքշաբթի, ժամը 21ին

ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

(Դաշնակահար)

Յայտագիր՝ ՊԱԽ – ՊԻՒԶՕՆԻ, ՊԷԹՕՎԷՆ, ԼԻՍԹ, ՇՕՓԷՆ ։

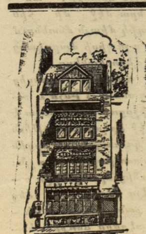
Տոմսերու գին.— 300էն 1000 Ֆրանք ։
Դիմել սրահը եւ Տիւրանին ։

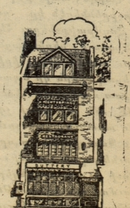
ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ
կազմակերպած
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ
ժամը 14.30էն 18.30
PAVILLON DAUPHINE

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

26 տարեկան երիտասարդ մը (ծնած Փարիզ 4րդ Թաղամաս 1932 Նոյեմբեր 14ին) կը փնտռէ իր մայրը՝ ՎԻՆԺԻՆԻ ԳՐԵԳՈՒՆԵԱՆ, ծնած Մարաշ 1892ին։
Տեղեկացնել իրեն՝

Krekounian Jean
S.P. 86639 A.F.N.
կամ Թերթիս վարչութեան ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՐՏ — MARDI 10 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8340 . 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4241

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

« Թուրքիան կարեւոր է Ամերիկայի պաշտպանութեան համար» կը յայտարարէր հանդիսաւորապէս Միացեալ Նահանգներու նախագահը 1947ին :

Այս մտայնութիւնն էր, որ ծնունդ տուաւ Թրումըրնի վարդապետութեան :

Թուրքերը առաւելագոյն չափով շահագործեցին — եւ կը շարունակեն շահագործել — տասներկու տարիէ ի վեր՝ Ուաշինկթընի քաղաքական, մանաւանդ զինուորական պատասխանատու շրջանակներուն այս համոզումը :

Քանի՛ տարիները սահեցան, ա՛յնքան լայնցան «Ամերիկայի պաշտպանութեան» սահմանները: Չէր բաւեր արեւմտեան Եւրոպան, որուն օգնութեան հասած համաշխարհային երկու պատերազմներու ընթացքին, կեանքի կոչեցին Հիւսիսային Ատլանտեանի Ուխտը (Օթան կամ Նաթօ): (Անկէ առաջ միջազգային քաղաքականութեան կեդրոնն ալ Ժընեւէն Նիւ Եորք էին փոխադրած):

Վերջին ծայր լայնամիտ մեկնաբանութեամբ, «Ատլանտեան» ովկիանոսի հիւսիսային սահմանները Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ափերը գծելով մէկ կողմէն հասան մինչեւ Սկանտինաւիա, միւս կողմէն կեդրոնական Եւրոպայի ճամբով՝ մինչեւ Յունաստան եւ Թուրքիա :

Այժմ արդէն դէպի արեւելք երկննալով հասած են մինչեւ Պարսկաստան ու Փաքիստան :

« Վարդապետութիւն»ներու երկիր է Ամերիկան :

Միացեալ Նահանգներու արտաքին քաղաքականութիւնը ամբողջ հարիւր տարի հետեւեցաւ Մըրնոյի վարդապետութեան:

Ճէյմս Մըրնօ հինգերորդ նախագահն էր Միացեալ Նահանգներու (1817 – 1825): Իր վարդապետութիւնով Ամերիկա փակուած կը մնար փղոսկրեայ աշտարակի մը մէջ: Ո՛չ ինքը կը խառնուէր Եւրոպայի գործերուն, ոչ ալ թոյլ կուտար, որ Եւրոպացիները խառնուէին Ամերիկայի գործերուն :

Նախագահ Ուտրօ Ուիլսըն էր, որ 1917ին պզտիկ ճեղք մը բացաւ այս վարդապետութեան մէջ:

Ուիլսընեան վարդապետութեան շնորհիւ համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին ամերիկեան բանակները Եւրոպա փութացին՝ ապահովելով դաշնակիցներու յաղթանակը :

Այս առաջին բացառութիւնը [illegible] չունեցաւ սակայն :

Երբ կարգը եկաւ փոքրիկ Հայաստանին՝ Ամերիկա կրկին մտաւ Մըրնոյի աշտարակին մէջ: Հակառակ նախագահ Ուիլսընի քրիստոնէավայել բարեացակամութեան, Մ. Նահանգներու Ծերակոյտը մերժեց նորածին Հայաստանի հովանաւորութիւնը: Պատճա՞ռ: Մեր երկիրը շատ հեռու էր: (Մանաւանդ ոչ քարիւղ ունէր, ոչ ալ՝ ոսկեհանք):

Երկու պատերազմներու միջանկեալ շրջանին Մ. Նահանգները տատանեցան Մըրնոյի եւ Ուիլսընի վարդապետութեանց միջեւ: Նոյնիսկ չանդամակցեցան Ազգերու Դաշնակցութեան, որուն գաղափարը յղացողն էր եղած նախագահ Ուիլսըն ու բաւականացան պարզ «դիտող» մը դրկելով Ժընեւ :

Երկրորդ աշխարհամարտին հետ նախագահ Ֆրէնքլին Ռուզվէլթ բոլորովին նոր վարդապետութեան մը ջատագովն եղաւ :

Ռուզվէլթեան վարդապետութիւնը բոլորովին յեղաշրջեց Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութիւնը :

« Փըրլ Հարպըր »ի աղէտը 1941 Դեկտեմբեր եօթին վճռական դարձակէտ մը կազմեց Մ. Նահանգներու պատմութեան մէջ: Այդ թուականէն ի վեր Ամերիկա ոտքով ձեռքով միջամուխ եղած է ոչ միայն Եւրոպայի, այլ ամբողջ աշխարհի գործերուն :

Կ'ապրինք հիւլէական դարուն մէջ : « Հեռաւորութեան » պատրուակը անցեալին կը պատկանի այլեւս: Սահմանները ջնջուած են՝ շնորհիւ օդանաւին ու անթելին :

Թրումըրնի վարդապետութիւնը Յունաստանն ու Թուրքիան առած էր ամերիկեան շրջագիծին մէջ:

Իսկ Մարշըլի ծրագիրը կոչուած էր տնտեսապէս վերականգնելու Եւրոպան :

Թրումընին յաջորդեց Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը, որ քանի մը տարի առաջ Միջին Արեւելքի արաբական երկիրներուն վրայ եւս տարածեց իր պաշտպանութիւնը :

Հակառակ իր ձախողութեան, Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը այժմ մերձաւորէն ալ աւելի անդին երթալով, հասած է մինչեւ Հնդկաստանի սահմանները:

Մարտ հինգին Անգարայի մէջ կնքուած համաձայնագիրը վերջնապէս նուիրագործեցին ամերիկեան քաղաքականութեան աշխարհածաւալ ձգտումները:

Երէկ Հայաստանը հեռու էր Ամերիկայէն: Այսօր Փաքիստանը կը մտնէ Միացեալ Նահանգներու արեւելեան սահմաններու պաշտպանութեան գիծին մէջ :

Ո՛րքան տարբերութիւն երէկուան եւ այսօրուան միջեւ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ԸՄԲՈՍՏՆԵՐԸ ՊԱՂՏԱՏԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՔԱԼԵՆ

Զինեալ յեղափոխութիւն մը ծայր տուաւ Իրաքի մէջ, ուր գնդապետ Շաւաֆի գլխաւորութեամբ ըմբոստները կը քալեն Պաղտատի վրայ :

Արդարեւ, կիրակի օր Պաղտատի ձայնասփիւռը իր սովորական յայտագիրը ընդհատելով կը յայտարարէր թէ «Հանրապետութեան դէմ դաւադրութիւն մը երեւան ելած է՝ դաւաճան Շաւաֆի գլխաւորութեամբ »: Ձայնասփիւռը աւելցուց թէ գնդապետ Շաւաֆ փախստական է. ան որ ձերբակալէ զայն կամ տեղեկութիւններ, մանրամասնութիւններ տայ՝ որոնք պիտի դիւրացնեն Շաւաֆի ձերբակալութիւնը, տասը հազար տինար (12 միլիոն ֆրանք) նուէր պիտի ստանայ : Զօրավար Քասըմ կոչ կ'ընէ ժողովուրդին՝ որ արդելք հանդիսանայ Շաւաֆի արտասահման փախուստին :

Զինուորական, ուսանողական, երիտասարդական եւ այլ կազմակերպութիւններէ հասած բազմաթիւ նամակներ կը ձայնասփռուին. անոնց հեղինակները կը պահանջեն որ «դաւաճաններու եւ դաւադիրներու արժանի պատիժը տրուի Շաւաֆի, իբրեւ օրինակ ուրիշներուն» :

Այսուհանդերձ, կացութիւնը աւելի քան ծանր կը նկատուի Իրաքի մէջ: Գնդապետ Շաւաֆ, որ յեղափոխականներու պարագլուխն է, Իրաքեան բանակի 5րդ զօրամասին հրամանատարն էր : «Գերագոյն Խորհուրդ»ի մէկ հրամանագիրը այդ պաշտօնը կը յանձնէ Գնդ. Մոհամէտ – էլ – Թահրիի :

Գնդապետ Շաւաֆ ընկերվարական է : Ռաշիտ Ալիի ազգայնական շարժումին եւ գնդ. Արէֆի նասրեան ձգտումներուն առաջքը առնելէ յետոյ, քիւրտ Պարզանիի գլխաւորութեամբ համայնավարները կ'աշխատին լուծարքի ենթարկել ընկերվարականները :

Ըստ երեւոյթին սակայն, Շաւաֆի շար-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հակառակ այն զրոյցներուն թէ Շաւաֆի շարժումը յաջողութեան յոյսեր ունէր, վերջին պահուն Փարիզի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ գնդապետ Շաւաֆ գնդակահարուած է իր զինուորներուն կողմէ՝ կառավարութեան դէմ իր ըմբոստութեան համար: Այս լուրը հաղորդած է Պաղտատի ձայնասփիւռը, մինչ Մուսուլի ձայնասփիւռը, որ ըմբոստներու ձեռքը կը գտնուի, յայտարարած է թէ կացութեան տէր են իրենք եւ կը քալեն Պաղտատի վրայ :

ՇԵՀԱՊ-ՆԱՍՐ ՀԱՆԴԻՊՈ՞ՒՄ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, անցեալ օր կարգ մը բախումներ եղան Պէյրութի մէջ, որու ընթացքին քրիստոնեայ երկու երիտասարդներ սպաննուեցան : Ոստիկանութիւնը հետապնդած է խռովարարները, որոնք, մինչեւ ատամները զինուած, ապաստանած են Պասթա՝ մահմետականներու թաղը: Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն, ոճրագործներուն հետ ձերբակալուած են նաեւ յիսուն այլ խռովարարներ: Աշխատանքի նախարար Ժըմայէլ, որ փաղանգաւորներու պարագլուխն է, պահանջած է որ յանցաւորները անմիջապէս դատուին եւ ստանան իրենց արժանի պատիժը :

Միւս կողմէ, Լիբանանի Արտաքին նախարար Ուէյնի, Ժորժ Հայմարիի եւ գնդ. Լահուտի հետ Դամասկոս գացած է՝ Նախագահ Նասրի հետ հանդիպում մը ունենալու համար: Լիբանանի ներկայացուցիչները Ա. Մ. Հանրապետութեան Նախագահին հետ ուսումնասիրած են երկու երկիրներու միջեւ տակաւին մնացած հարցերը :

Կարգ մը զրոյցներու համաձայն, Ուէյնի Նասրի տարած է Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ Շեհապի մէկ նամակը: Նոյն աղբիւրները կ'աւելցնեն թէ Զօր. Շեհապ Նասրը հրաւիրած է Պէյրութ՝ տեսակցութիւն մը ունենալու համար: Հանդիպումը կրնայ ըլլալ նաեւ Լիբանանեան-սուրիական սահմանին վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԻ խորհրդարանը վաւերացուց Պարսկաստանի եւ Ամերիկայի համաձայնագիրը: Քուէարկութենէն առաջ արտաքին նախարար՝ Հիքմաթ յայտնեց «երբեք զինուորական կայաններ պիտի չարտօնենք օտարներուն »:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ որ Արեւելեան Պերլին է հանդիպում մը պիտի ունենար Օլլենհաուըրի հետ որ Արեւմտեան Գերմանիոյ Սօսեալ – Դեմոկրատներուն պարագլուխն է: Այս հանդիպումը մեծ զարմանք յառաջ բերած է քաղաքական շրջանակներուն մէջ, անոր նախաձեռնութիւնը կը տրուի Խրուշչեւի: Օլլենհաուըր սակայն հրաւէրը ընդունելէ առաջ տեղեակ պահած է Պոնի շրջանակները :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ռուսական Հանրապետութեան 146 շրջաններուն մէջ նոր ընտրութիւններ պիտի ըլլան, քանի որ անցեալ կիրակի օրուան ընտրութիւններու ընթացքին այդ շրջաններուն մէջ անկանոնութիւններ եղած են եւ կարգ մը թեկնածուներ բացարձակ մեծամասնութիւն չեն ստացած: Արդարեւ, առաջին անգամ չէ որ կառավարութեան կողմէ ներկայացուած թեկնածուները մեծամասնութիւն չեն ստանար: Պաշտօնական ցեկոյց մը կը շեշտէ թէ Ռուսական Հանրապետութեան 77.070.513 ընտրողներ քուէարկած են ի նպաստ կառավարական ցանկին, իսկ 292.444 հոգի դէմ քուէարկած են :

ՎՐՈՅՐ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վրոյր Ահարոնեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Երեքշաբթի առաւօտ, ժամը 10.45ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆրանսայի բոլոր նահանգներուն մէջ կիրակի օր տեղի ունեցան թաղապետական ընտրութիւնները: Ինչպէս գրած էինք Փարիզի մէջ մէկ քուէարկութիւն պիտի ըլլար միայն ինչպէս նաեւ 120.000 բնակիչէ աւելի ունեցող Ֆրանսայի 12 քաղաքները ուր ընտրութիւնները համեմատականի վրայ են :

Այս քաղաքներուն մէջ քուէարկողները կրնային միայն մէկ ցանկ դնել քուէատուփին մէջ: Միւս բոլոր քաղաքներուն մէջ որոնք 120.000էն նուազ բնակիչ ունին, քուէարկութիւնը տեղի կ'ունենար մեծամասնութեան ցանկի վրայ: Ուրեմն քուէարկողները կրնային աւրել կամ աւելցնել անուններ, խառնել ցանկեր կամ նոյնիսկ իրենք կազմել ցանկ մը պայմանով որ ընտրուելիքներու թիւէն աւելի չըլլայ (կրնայ պակաս ըլլալ):

Այս շրջաններուն մէջ, առաջին շրջանին ընտրուած կը հռչակուին այն թեկնածուները որ բացարձակ մեծամասնութիւն ստացած են եւ առնուազն քուէարկողներու մէկ քառորդին ձայնը : Երկրորդ շրջանը համեմատականի վրայ է :

Սէնի արուարձաններուն քուէարկողները երկու անգամ պէտք է ներկայանան քուէատուփի, առաջին անգամ (Մարտ 8), թաղապետական խորհուրդները ընտրելու համար, երկրորդ անգամ՝ ընդհանուր խորհուրդները: Միայն Ալժերիան էր որ չքուէարկեց :

Կիրակի օրուան ընտրութեանց վերջնական արդիւնքը պիտի յայտնուի միայն Երեքշաբթի: Առաջին առթիւ սակայն կ'երեւի թէ նախկին կուսակցութիւնները կը վերագտնեն երեսփոխանական ընտրութեանց առթիւ իրենց կորսնցուցած ձայները, անոնց կարգին գլխաւորաբար համայնավարները եւ անդին Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար (Տը Կոլի համակիրներ) կը կորսնցնէ :

Ձեռնպահներու թիւը շատ է բաղդատմամբ նախորդ ընտրութեանց, բայց քիչ՝ բաղդատմամբ թաղապետական նախորդ ընտրութեանց (1953):

Երկուշաբթի առաւօտ ժամը մէկին, մասնակի արդիւնքները կը ներկայացնէին հետեւեալ պատկերը :—

Համայնավար.— 522.917 ձայն:
Ժողովրդ. Միութիւն (Իւ – էֆ – Տէ).— 57.125 :
Ընկերվարական.— 270.706:
Ժողովրդ. Շարժում.— 84.673:
Միութիւն Ն. Հանր.— 413.412:
Անկախ.— 348.113:
Զանազան ձախ.— 90.990:
Զանազան կեդրոն.— 158.621:
Զանազան աջ.— 65.586:

Ընտրուած քաղաքական անձնաւորութեանց կարգին յիշենք.— Միշէլ Տըպրէ (վարչապետ), Շապան – Տէլմաս (Ազգ. Ժողովի նախագահ), Փինէ (ելմտական նախարար), Սուսթէլ, Էտկար Ֆոր, Անրի Քէօյ, Ֆլիմլէն, Անտրէ Մարի, Տիկին Տը Լաթր տը Թասինեի, Ժան Լուի Պառօ (դերասան) եւն.:

Նախկին նախարարներու կարգին յիշենք Կաստոն Տէֆէռ, Ռոժէ Տիւշէ, Փիէր Փուրան եւն., բոլորն ալ ընտրուած: Մարսէյլի քաղաքապետը այս առթիւ յայտարարած է թէ ընկերվարականները շատ գոհ են արդիւնքներէն :

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

«ՀՈՂՎՐՏԻՔ»ՆԵՐԸ.— «ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔ»ԵՐԸ.— ԱՅՍ ԷՋԵՐՈՒՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկրորդ շարքին ընդհանուր խորագիրն է «Օրուան կեանքը»: Բոլորն ալ հրապարակագրական էջեր են, բայց իրապաշտ շունչով գրուած, կեանքի պատկերներով լեցուն, ուր յաճախ համեստ անձերու մէջ կը գտնենք մեծ հոգիներ, անձնուէր սրտեր: Ա. Արփիարեան «հըպանցիկ թեթեւաթիռ քրոնիկ» կ'անուանէ զանոնք: Այս գրութիւններուն մէջ օրուան կեանքին հետ կապուած դէպքեր կը յուզուին, միշտ նոյն ոճով, սրամիտ, պատկերալից յուշերով, որոնք երբեմն խորագրուած են «Անձնական յիշատակներէս» կամ «Կեանքի պատկերներ»: Յաճախ յիշեցնելու համար իր ընթերցող վաճառականներուն, սեղանաւորներուն եւ գործի մարդոց, թէ բարութիւնը, սրտի ազնուութիւնը, մարդասիրութիւնը անհաշտ թշնամիներ չեն, գործի, շահու, դրամական վարկի հետ: Եւ մոռնալու չէ այն հին խօսքը թէ «Մարդս ստակը մէկտեղ անդիի աշխարհը չի տանիր. ինչ որ աղէկութիւն կ'ընէ՝ ան կը տանի»:

Երբեմն քանի մը պարզ տողերով կը սկսի «Օրուան կեանքը», բայց այդ քանի մը տողը կը խտացնէ օրուան կամ մարդուն ողբերգութիւնը: Օրինակ Կարապետ Շահպազի նուիրուած հատուածը կը սկսի այս բառերով. «Բանադրուած իրիկունը երբ այդ մեծաշուք դատաւորը Գատը Գիւղի նաւամատոյցը ելլելով իր ամէն օր վարձած կառքերէն մէկուն կը մօտենար, հայ կառապանը՝ առանց դրոշակը բանալու սովորական փութկոտութեանը, «հայտէ՛, ճամբադ գնա՛» կը մրմռայ: Ժողովուրդն էր անիկա: Գլուխը կախ յառաջացաւ այն մարդը, որուն առջեւ Հայուն հետ Թուրքն ու Եւրոպացին ալ կը խոնարհէին: Միւս օրը խլամացած էր»: Եզրակացութի՞ւնը այս հատուածին. «Ազգէն բխած անիրաւ հալածանքին համար ազգը ուրանալը հոգիի տկարութիւն կը նշանակէ»: Կարապետ Շահպազ այդպիսի պարագայի մը մէջ կը գտնուի: Եւ սակայն երբ մահը մօտը կը զգայ Շահպազ, կը փնտռէ իր մայրը, կինը, եկեղեցին, զաւակները, եւ հայ քահանայ մը կը պաղատի (*):

«Օրուան կեանք»երուն մասին կ'արժէ մէջ բերել Յ. Օշականի հեղինակաւոր կարծիքը, իր «Հայ Գրականութիւն» հատորէն.— «Աւելի քան երեսուն տարի, անիկա, Օրուան Կեանքը ընդհանուր վերնագրին տակ, գրեց այդ կեանքէն թելադրուած հրաշալի էջեր, բոլորն ալ սիրուն, համով, նուրբ զգայնութեամբ մը բաբախուն: Լրագրական յարդարանքը, ըլլալու տեղ չարիք, այդ կտորները պաշտպանած է գրականին աւելորդ խճողանքէն, սեթեւեթէն, ծանրաբեռն հըմտութենէն ու իմաստակ յաւակնութիւններէն: ... Արփիարեանի քրոնիկները արուեստի էջեր են եւ հաշտ են անոր տաղանդին ամէնէն հիմնական բարիքին, ժողովրդական մարդու հաղորդական խառնուածքին. կարճ՝ այն անտարազելի բանին, որ ցեղի մը հոգին է, հողերանութիւնը, մեծ բառով մը՝ հանճարը: Ոչ մէկ գրականութիւն, ոչ մէկ զարդ: Ոչ մէկ պրկում, եւ ոչ մէկ տափակութիւն: Իր ընկերները՝ Բաշալեան, մանաւանդ Կամսարական, քչիկ մը հանդիսաւոր, պատարագւորի զգեստով, իրենց ըսելիքները աւելորդ կերպով մը կը յայտարարեն, ու այսօր չեն կարդացուիր: Կը կարդանք Արփիարեանը, վասն զի մերկ է իր մտածումը այդ ամէնէն, առողջ մարմինի մը բոլոր թարմութեամբը, զոր հրաշք մը ըլլար պաշտպանած ... ծերութենէ, միշտ քրոնիկին մէջ»:

Փորձենք ամփոփել թէ այս երկու շարք գրական էջերը ի՞նչ ընդհանուր յատկանիշներով կը ներկայանան մեր ուշադրութեան:

Ժամանակակից Հայոց պատմութեան ազգային, հանրային դէմքերու դրուագները կը պարունակեն այս էջերը, միշտ յուշերով ու մանրավէպերով համեմուած: Խորհրդակցութիւններուն կ'ընկերանան նաեւ գրական անձերու կապուած համով ու հոտով յիշատակներ: Այս մարզին մէջ Արփիար Արփիարեան եզակի է եւ զօրաւոր յիշողութիւն ունի, միշտ վաւերականութեան դրոշմով:

«Հողվրտիք»ներուն շաղախը երբեմն կրօնական ըլլալով մէկտեղ, գրական թելադրութիւններ են, կեանքէն, ապրած ու տեսած մարդու կեանքէն բխած, միշտ ժողովրդական, միշտ մատչելի, միշտ մարդկայնական, հայկական ըլլալով մէկտեղ: Յաճախ այդ խորհրդակցութիւնները կը գեղեցկանան, երբ ազգային սովորութիւններ կը ներկայացնէ, որոնք այնքան հաճոյքով կը կարդացուին:

Անձի մը նուիրուած «Հողվրտիք»ներուն մէջ մէկ դէմքով չի գոհանար: Ուրիշ դէմքերու հետ կապուած դրուագներ կու գան ամբողջացնել ծրագրուած նիւթը:

Ընտրուած դէմքերուն մէջ խտրութիւն չի դներ: Մտաւորականին ու հարուստին, վաճառականին ու հանրային գործիչին քով, համեստ գաւառացի ուսուցիչը կայ, որուն յիշատակը նոյնքան սիրելի է իրեն համար: Նոյն համակրանքով ու սիրով կը գծէ ամէնուն դիմագիծը: Ինչպէս ծանօթ առեւտրականներէն Թաւշանճեանի մը կամ Գրիգոր Խանճամտանճեանի պարագային: Այս մարզին մէջն ալ իր դերին գիտակից եւ անկաշառ հրապարակագիրն է, որ կը սիրէ ճշմարտութիւններ արձանագրել, եթէ նոյնիսկ անոնք պիտի հասնին անհատներու կամ ամբոխին: Գիտէ գործածել երգիծանքը, սրամտութիւնը եւ հեգնութիւնը, տեղին համաձայն, յանդգնութեամբ մը, որոնք իր նկարագրին եւ արուեստին հիմնական տարրերը կը կազմեն:

Գրչի եւ խօսքի յանդգնութեան կը միացնէր յաճախ կեցուածքի յանդգնութիւնը, զարմանք պատճառելով բոլոր անոնց, որոնք անոր ֆիզիքական տկարութեան հետ չէին կրնար հաշտեցնել բացառիկ այդ վիճակները: Լեւոն Բաշալեան կը պատմէր թէ Բիւզանդ Քէչեանի հետ ունեցած խմբագրական անհամաձայնութեան մը պահուն, Արփիար Արփիարեան չի քաշուիր անոր արձակելու լեցուն կաղամար մը, վերէն վար ներկելով անոր զգեստները: Ազգային Ժողովի մէջ, երբ Նուրեան Էֆէնտի ակնարկութիւն մը կ'ընէ Արփիարին, որ Ժողովին մէջ ազատական խմբակցութիւն կազմողը ան է, Արփիար ապտակ մը կուտայ, առանց վախնալու, որ Նուրեան Էֆէնտի շատ կարեւոր դէմք մը եւ մեծ անուն մը ըլլալով, կըրնար կառավարութեան միջամտութեան դիմել: Բան մը, որ տեղի չունեցաւ, որովհետեւ անպատուութիւնն ու նուաստացումը ոչ թէ Արփիարին պիտի ըլլայ, այլ՝ Նուրեան Էֆէնտիին: Նմանօրինակ պահերու կը սիրէր ըսել. «մէջս ամիրայութիւնն է որ կը խօսի»:

«Օրուան կեանք»երը եւ «Հողվրտիք»ները խմբագրած ատեն, թէեւ ազգային հողի վրայ է, բայց կ'օգտուի միջազգային պատմութեան ծանօթ դէմքերու յիշատակներէն պարագային համաձայն:

Արփիար Արփիարեան մեր աշխարհաբարին եռանդուն գործաւորներէն է, Զօհրապներուն, Բաշալեաններուն, Տ. Կամսարականներուն, Հրանդներուն, Երուխաններուն, Զ. եւ Հր. Ասատուրներուն, Վ. Թէքէեաններուն, Ար. Յարութիւնեաններուն, Սուրէն Պարթեւեաններուն հետ: Գրական – հրապարակագրական այս էջերը խմբագրած է ժողովրդական գրողի հարազատութեամբ եւ իրապաշտութեամբ, էջեր՝ որոնք այսօր ալ կը պահեն իրենց ճկուն, առոյգ եւ հաւելի նկարագիրը: Ուրեմն բծախնդիր բանասէր, այսօր ալ, պիտի գտնէ անոնց մէջ մեր լեզուին հարազատ տարրերը, բա[illegible]րէն աւելի ժողովրդական մնալու մտահոգութիւնը: Արփիար Արփիարեանի աշխարհաբարին մէջ դժուար չէ գտնել «Պոլսոյ հայեվար»էն ալ նմոյշներ, բայց միշտ ընտրութեամբ: Նկատի առնելով իր ժամանակին Աթէնքի մէջ տեղի ունեցած լեզուական պայքարը, երբ Աստուածաշունչը արդի յունարէնով ալ կը թարգմանուէր, Արփիարեան ջերմ աշխարհաբարեան մը ըլլալով, սրամտութեամբ կը խորհրդածէ, թէ «Գուցէ Աշխարհաբարին յաղթանակովը, մենք արդի Հայերս Լուսաւորչեան, Սահակին, Մեսրոպին ու Շնորհալիին հօրորդի զաւակները չհամարուինք»:

×

16 Յուլիս, 1911ին Գահիրէի մէջ, իր սպանութենէն երեք տարի ետք, այս տառապած ու բազմաչարչար գրագէտ – հրապարակագրին յիշատակի յուշարձանը կը կանգնուէր հետեւեալ վերտառութեամբ.

Գաղափարի զոհին
Իր հիացողներն ու
Բարեկամները :

Ժողովրդական երախտագիտութեան յուզիչ մէկ արտայայտութիւնն էր այդ արդարեւ: Այդ առթիւ լոյս կը տեսնէր նաեւ գրքոյկ մը, վաստակաւոր գրագէտին սպանութեան եւ յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւններով:

Չեմ գիտեր թէ այս անգամ ե՞ս ալ «Հողվրտիք» մը գրի առի սիրուած գրագէտի մը նուիրուած ... :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Յ. Գ.— Այս էջերը կազմելու ատեն նըկատի ունեցեր եմ, *Հայրենիք* օրաթերթը, 1892 – 93 տարիները, Պոլիս *Նոր Կեանք* Լոնտոն, 1898 Բ. տարի, *Շիրակ* Աղեքսանդրիա, 1905, *Հայ Գրականութիւն*, Յ. Օշական, Երուսաղէմ, 1942 :

(*) Յիշուած դատաւորը, 1890ական թուականներուն նշանաւոր ազգային մըն էր, որ ուզելով ամուսնանալ եկեղեցական օրէնքներուն հակառակ, եկեղեցիին կողմէն բանադրուեցաւ : Իսլամանալով՝ Ալի Շահպազ կոչուեցաւ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱԼԵՐԸ

Ամերիկեան *Սաթըրտէյ Իվնինկ Փոսթ* մեծ շաբաթաթերթը վերջերս ընդարձակ եւ շահեկան ուսումնասիրութիւն մը հրատարակեց Փարիզի Մեծ Շուկային եւ Հալերուն մասին:

Ստորեւ այս ուսումնասիրութեան հիմնական մասերը:

Արշալոյսը դեռ նոր կը բացուի: Զով է: Անձրեւը կը մաղուի յամրօրէն՝ մութ տուներուն տանիքներուն վրայ Ձախ Ափին, ուր կեցած ենք Ճորճին հետ: Իրարու հետ փսփսալով կը խօսինք դաւադիրներու նման, ջանալով աղմուկ չբարձրացնել՝ որքան կարելի է: Ճաշարանէն դուրս կը հանենք ձեռնակառքը ու կը սկսինք քաշել զայն դէպի գետափը, քընացած Փարիզի ամայի փողոցներուն մէջէն: Հալ կ'երթանք գնումի: Սէն գետն ալ քնացած է, պարուրուած իր մառախուղով: Կ'անցնինք Փոն Նէօֆէն (Նոր Կամուրջ) որ Փարիզի ամենահին կամուրջն է:

— Առաջ միսը գնենք. վերջը ձուկը, կ'ըսէ Ճորճ, որ ճաշարանատէր է:

Կամուրջը անցնելով՝ կ'անցնինք Աջ ափին: Կը հանդիպինք երկվեցեակ մը մարդոց, որ տարբեր կամուրջներով եւ քաշելով իրենց ձեռնակառքերը, մեզի նման կը յառաջանան հեռուն, անորոշ կէտ մը:

Եւ ահա հեռաստուերին մէջ կը նշմարեմ հարիւրաւոր ինքնաշարժ – բեռնակառքեր եւ աւելի փոքր կառքեր. տարբեր մեծութեամբ սայլեր, ու նաեւ վակոններ: Բեռնակիրներ եւ շարժավարներ որ կը պոռչտան ու կը հայհոյեն: Շարժակներու եւ կենդանիներու գոռում գոչում, չիչեր ու սնտուկներ կը կոտրտին. սակառներ ու կողովներ, անցորդներուն կողերը կը հարուածեն: Խլացուցիչ աղմուկ: Անտանելի հոտ մը հարիւրաւոր մարդոց, կենդանիներու եւ ապրանքներու: Կատաղի այս խառնաշփոթութեան մէջ աջ ու ձախ կը քշուինք ինքնաբերաբար, անցնելով կառքերու եւ պտուղներու եւ այլ ապրանքներու դէզերուն ընդմէջէն:

Վերջապէս կը հասնինք մեծադանդուած եւ լուսաւոր հրապարակ մը,— չորեքայթ քաւարան մը խռնուած բազմութեան եւ կուտակուած ապրանքներու: Հրապարակին կեդրոնը կը կանգնին տասներկու հսկայ պողպատաշէն եւ ապակեպատ հանկառներ, իւրաքանչիւրը սովորական մայր տաճարի մը մեծութեամբ: Այս հանկառներէն կ'արձագանգեն հազարաւոր ծախողներու, գնողներու, յանձնառուներու, քննիչներու, բեռնակիրներու, ծրաբողներու եւ գործաւորներու սակարկութիւններն ու գոռում գոչումները: Հալերուն մէջն ենք, Փարիզի կեդրոնական Մեծ Շուկան: Հաւանաբար աշխարհի մեծագոյն, բայց վստահաբար ամենաքաոսային ուտեստեղէնի եւ սննդեղէնի շուկան:

Էմիլ Զոլա զայն որակեց «Փարիզի որովայնը»: Արդարեւ գիշեր եւ ցերեկ այս որովայնը երբեք չի քնանար: Մրափող քաղաքին կեդրոնը կծկուած՝ այս մեծղի, ուռուցիկ, որովայնա–խնայողական գործարանը մշտարթուն է եւ կը գործէ ամենավերջին արագութեամբ, որպէս զի մինչեւ լուսնալը մարսէ ու մաքրէ աւելի քան վեց հազար թոն ուտելիք: Անյագ, անխնայական, վատնումի այս յիշատակարանը, Հալերը, ցայտուն կերպով կը բացատրեն թէ ինչու համար Ֆրանսացին այդքան լաւ կ'ուտէ, սակայն անոր համար վճարելով բարձր գին մը: –

Եւ ի՛նչ ուտելիքնե՜ր: Մեծ հանկառներուն մէջ, ու նաեւ դուրսը՝ մայթերուն եւ փողոցներուն մէջ, քիլոմեթրներով տարածութեամբ պտուղ եւ բանջարեղէն. դաշտեր՝ ազատքեղի, շոմինի (սպանաղ), ծաղկակաղամբի, ծնեբեկի, սլոռնի, թարմ պղպեղի, կաղամբի, հազարի (մառոլ): Լեռներ՝ շողգամի, ճակնդեղի, լոլիկի, նարինջի, կիտրոնի, ելակի, կեռասի, եւն., բոլորը ի ցոյց տրուած յաճախորդին առջեւ:

Ահագին տեղ յատկացուած է միայն ջրկոտեմին՝ բոլորը սակառներու մէջ զետեղուած, ուրիշ մը սունկի տեսակներուն, ճերմակ եւ սեւ, մէկ ուրիշը գետնախնձորին: Երկար թաղամաս մը լեցուն է լեռնակուտակ ոստրէի տեսակներով, եւ իւրաքանչիւր լերան կամ բլուրին մէջտեղը կանգնած է գնահատողը՝ ընդհանրապէս գիրուկ կին մը. ապրանքին գովքը կը հիւսէ: –

Խայտաբղէտ ու ոռնացող ամբոխն ու ապրանքները ճեղքելով կը մտնենք մերձակայ սրճարան – ճաշարան մը գաւաթ մը ճերմակ գինի խմելու, երբ սկսած է լուսնալ:

Սրճարանը տաք է: Ամէն կողմ բարձրաձայն ծիծաղ եւ խօսակցութիւն: Հոն են յանձնակատարներ, ոստիկանական քննիչներ, վաճառորդներ ու գնորդներ, ընդերաւոր փոռեր, զօրաւոր մարդիկ, որոնք մէյ մէկ գաւաթ ձեռքերուն մէջ, մերթ ընդ մերթ կը դիտեն երկրորդ յարկի ճաշարանէն մտնող ելլող եւ շիք հագուած զբօսաշրջիկները: Տեսակ մը աւանդութիւն է Փարիզի մէջ գիշերային պարահանդէսէ մը վերջ՝ լուսադէմին, Հալերը երթալ պնակ մը սոխով ապուր ուտելու: Այս սրճարաններուն մնայուն յաճախորդ կարելի է համարել նմանապէս Մոնմարթրի հաճոյակատար հիւրընկալները, գիշերային ակումբներու եւ գինետուներուն երգչուհիները, պանդոկատիրուհիները եւն.:

Ընթերցողը թերեւս հարցնէ թէ հապա ինչպէս կը քնանայ Հալերու շրջակայքը բնակող ժողովուրդը: Պատասխանը պարզ է.—Անոնք չեն քնանար: Անոնք կամ կը մասնակցին գիշերային այս առեւտրական արբեցողութեան եւ կամ ուրիշ տեղ կ'երթան: Գլխաւոր Շուկայի շրջանակին մէջ իսկապէս քնացողները կատարեալ դըժբախտներն են (հիասթափուածները), որ կը մուրան ափ մը պտուղ եւ քիչ մը պանիր, կ'ուտեն զանոնք ու կը կծկտին, կը մրափեն սեղաններուն եւ հակառակ դարձած կողովներուն ներքեւ, մինչեւ որ առտուն ոստիկանները դուրս չպրտեն զիրենք:

Առաջին մեծ հանկառէն ներս կը մըտնենք: Միսի Հալն է: Ակիշներու վրայ, շարքով կախուած են կենդանիի հազարաւոր կմախքներ,— եզ, կով, ոչխար, խոզ, այնքան շատ եւ խիտ, որ դժուարաւ կարելի է անցնիլ այս նեղ մայլից նրբանցքներէն: Բեռնակիրներ, փոռերը, զօրաւոր մարդիկը, ուսերուն վրայ առած կը տանին ամբողջ գառ մը կամ կով մը, առանց նկատի առնելու որ կենդանիին արիւնը, կամ պայթած աչքն ու վար կախուած պոչը կրնան աղտոտել անցորդին վրան – գլուխը, հակառակ անոր որ հոս միս չի մորթուիր: Ֆրանսայի մէջ կենդանիները կը մորթուին կամ գաւառներու եւ կամ Փարիզի Լա Վիլէթ կոչուած ըսպանդանոցներուն մէջ: Կենդանիին անդամահատութիւնը տեղի կ'ունենայ մեծ ճարպիկութեամբ. ամբողջ գործողութիւնը մէկ վայրկեան իսկ չի տեւեր:

Միսի սրահներուն կից փորոտինոցն է (թրիփըրի), ուր կը ծախուին կենդանիին պատկանող ամէն ինչ, բացի միսէն: Ուղեղ, լեարդ, լեզու, երիկամունք, ստամոքս, թոք, գլուխ, ոտք:

Կը մտնենք հաւեղէններու մաքուր սրահը: Երկար եւ հարթ վանդակակերպ սընտուկներու մէջ թխմուած են անհաշիւ նապաստակներ, բադեր, հաւեր: Համաձայն վիճակագրութիւններու այս սրահէն դուրս կ'ելլէ տարեկան 26.000 թոն հաւեղէն եւ որսի կենդանի:

Կամարանցքը հասնելէ առաջ իսկ, հոտէն արդէն կը հասկնանք թէ ձկնատուն կը մտնենք: Յատակը թաթախուած է ցեխով ու ջուրով: Ալիւմինիումէ ընդար –

ձակ ընդունարաններու վրայ, սառի կըտորներու մէջ պառկած են ծովու եւ գետի հազարաւոր քաղաքացիներ, — օձաձուկեր, կարմրախայտեր՝ Ժիւռայէն եւ Նորվեկիայէն, զոլէն եւ տուռատ, անգլիական ջուրերէն իշխանաձուկ (դաւփ) Տիժոնէն, Թոն եւ սաւարին: Շատեր տակաւին ողջ են ու մահուան պարը կը պարեն: Լանկուստ, խեցգետին, խեչափառ, ծովի ոզնի, ձկնականջ, եւն.:

Արեւածագէն մինչեւ առտուան ժամը 9 աւելի քան երեք հարիւր թոն ձուկ կը ծախուի այստեղ եւ երկաթուղիով կը ղրկուի Փարիզի զանազան շուկաներն ու արուարձանները եւ մինչեւ 5 – 600 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ քաղաքները:

Սրահին մէկ անկիւնը սանդուխի նման իրարու վրայ զետեղուած են փայտեայ տուփեր՝ խխունջներով լեցուն: Մենաշնորհեալ սեփականատէրը եւ իր գեղեցիկ խարտեաշ տիկինը իրենց մատներով շարունակ պատեաններէն ներս կը հրեն անոնք որ կը յաջողին դուրս փախչիլ: Տեսնուած այս սնտուկները հասած են 15 օրուան ընթացքին ու կը ներկայացնեն 25 թոն, բերուած ամէն կողմէ, այլ մանաւանդ Պուրկոնեէն եւ հիւսիսային Ֆրանսայէն, եւ Եուկոսլաւիայէն:

Գ. Օ. Ֆ. (կարագ, հաւկիթ, պանիր) շուկային ամենափոքր եւ ամենամաքուր սրահն է: Խոշոր սակառներու մէջ հազարական հաւկիթ: Կարագի եւ պանիրներու բազմազան տեսակներ — Փռովանսի մանտրտիկ այծի պանիրէն սկսած մինչեւ Կոիւյէռի հսկայ դեղին անիւները: Նորմանտիի Փօն Լ'Էվէքը, Իլ տը Ֆրանսի Կոին, Պռէսի, Ռոքֆոռի, Գամամպէռի կապոյտը: Իտալիոյ կորկոնծոլան եւ Պէլփաէզէն:

Առաւօտեան գրեթէ ժամը 8ն է: Մեր գնումները վերջացուցինք: Երկու ժամուան ընթացքին վերջացաւ նաեւ այս ամբողջ աղմկալից եւ խռովայոյզ բարեկենդանը: Խոշոր բեռնակառքերն սկսած են հեռանալ եւ շուկան կը սկսի ամայանալ: Այժմ պէտք է զայն մաքրել, լուալ: Փարիզի փողոցներու մաքրութեան յատուկ քաղաքապետութեան կառքերը կուգան գրաւելու մեկնողներուն տեղը: Եւ ահա երկու հարիւր փողոց մաքրողներ եւ աւելածուներ մարախներու նման կը խուժեն դէպի Հալերը, մաքրելու համար շրջակայքը կուտակուած աղտեղութիւնը:

Հալերու կազմակերպութիւնը շատ թերի է, սկսած իր դիրքէն: Սեղմուած քաղաքին բուն կեդրոնը՝ անոր կը պակսի բաւականաչափ տարածութիւն, մթերումի եւ առողջապահական դիւրութիւններու համար: Հարիւր տարի առաջ երբ այս տասներկու սրահներով շուկան բացուեցաւ, Փարիզը կը հաշուէր մէկ միլիոն 300 հազար բնակիչ: Այսօր անոր բնակչութեան թիւը բարձրացած է եօթը միլիոնի. մինչ Շուկային տարածութիւնը միայն 1/5ի յաւելում մը կրած է: Աւելին շնորհիւ ինքնաշարժներու եւ երկաթուղիներու յառաջդիմութեան, Փարիզի շուկան այսօր մայրաքաղաքէն դուրս կը յանձնէ եւ գին կ'որոշէ նաեւ Ֆրանսայի մէկ քառորդ բնակչութեան ուտեստեղէնին:

Ջեռքէ ձեռք անցնելու, փոխադրութիւն, լեցնելու եւ պարպելու, միջնորդներու համար եղած զանազան ծախքերը, ու նաեւ Ֆրանսայի յամառ ընդդիմութիւնը՝ հանդէպ պահածոներու եւ սառուցումի դրութեան, պատճառ կը դառնան որ աշխարհի ամենահարուստ երկրագործական այս երկիրը արտաքին շուկաներէն գնէ իրեն համար անհրաժեշտ պտուղին եւ բանջարեղէնին քսան առ հարիւրը:

Քաղաքին ճարտարապետները, երեսփոխաններն ու թաղապետութիւնները յիսուն տարիէ ի վեր ջանացած են Շուկան փոխադրել Փարիզէն դուրս. կամ եղած տեղը պահել, բայց արդիացնել եւ ընդարձակել զայն: Նոյն իսկ բոլորովին լքել զայն: Այդ մասին ծրագիրներ են մշակուած, լուրջ վիճարանութիւններ կատարուած, յետաձգուած, ի վերջոյ լքուած: Որովհետեւ ամէն մարդ գիտէ թէ բան մը չէ կարելի ընել Հալերու մասին, քարացած դրութիւն մը եւ օրէնքներ, նուիրագործուած ութ հարիւր տարիներու աւանդութիւններով:

Արդարեւ Փարիզի կեդրոնական Շուկան հաստատուեցաւ այս վայրին վրայ 1135ին: Այն ատեն ուտելիքներու շուկայէն աւելի բացօթեայ մաքիավելեան պալատ մըն էր, ուր ամէն ինչ կարելի էր վաճառել, — կտաւեղէն, երկաթ, մուշտակեղէն, գտակ, համեմ, աղ, հայելի, սանտր, ձի, ջորի, ծառայ, փետուր, գոհարեղէն, եւն. եւն.: Կը կոչուէր Թագաւորին շուկան եւ Լուդովիկոս Զ. ահագին շահ կ'ապահովէր իւրաքանչիւր գործառնութենէ, ինչ որ կ'ընէ այսօր պետութիւնը: 1183ին Ֆիլիփ Օկիւսթ զայն ընդարձակեց, քարէ բարձր պատով մը շրջափակեց եւ առաջին «գոց շուկաները» կամ Հալերը կառուցանեց: Մինչեւ այսօր ալ շրջակայ փողոցները կը կրեն 12րդ եւ 13րդ դարերու բնակիչներուն անունները, օրինակ, պարան շինողներուն, կերպասավաճառներու, օճառ շինողներու, ոսկեգործներու, բրուտներու, երկաթագործներու, ասուեգործներու փողոց: Դեռ գոյութիւն ունին Լոմպարներու փողոցը, Դրամի փողոցը, նաեւ մեծ գողերուն եւ փոքր գողերուն փողոցները: Մատուռ մը, մէկ երկու մենաստաններ, գերեզմանատուն մը, հանրային աղբիւր մը, ինչպէս նաեւ անոր անցնելիք նշաւակացից մը եւ գլխատումի կոճղ մը, սահմանուած՝ պատժելու համար մեծ ու փոքր գողերը, ոճրագործներն ու անպարկեշտ առեւտրականները:

Տարիներու ընթացքին, անշուշտ կարգ մը փողոցներ քանդուած են կամ լայնցուած եւ սալայատակուած, սակայն մեծ փոփոխութիւն մը չէ կատարուած:

Գէր Լուդովիկոսին տղան այստեղ սպաննուեցաւ 1137ին, խոզի մը պատճառով: Պոքաշխօ այստեղ ծնած է 1313-ին: Հանրի Դ. այստեղ կուգար տեսնելու համար իր սիրուհին՝ Կապրիէլ տ'Էսթրէ եւ որ այս փողոցներուն մէջ սպաննուեցաւ: Կոմսուհի Տիւ Պէրրի ատենօք այստեղ աշխատած է իբրեւ դատարկապորտ աղջիկ:

Ինչպէ՞ս կարելի է խօսիլ փոռերուն, գործաւորներուն, եւ յանձնակատարներուն հետ: Հալերուն փոռերը 1140 թուականին արդէն ունէին ընկերութիւն մը, որուն մենաշնորհն էր մեռած թագաւորներուն մարմինները Սէն Տընիի արքայական դամբարանները առաջնորդել: Այս մարդիկն էին դարձեալ, որ 1461ին Կարոլոս Է.ի մարմինը փոխադրած ատեն նստուկ գործադուլի դրութիւնը հնարեցին, գետինը՝ սնտուկին շուրջ նստան ու մերժեցին տեղերնէն շարժիլ, մինչեւ որ դրամական յաւելում ստացան:

Հալերու մեծ շուկան կրնայ աղտոտ, խճողուած ըլլալ, կրնայ անհեթեթ ժամանակավրէպ մը ըլլալ. Ժամանակավրէպ մը սակայն որ հարուստ է պատմական ժառանգութիւններով: Ու պատմութեան ժառանգութիւնները դիւրաւ չեն փոխուիր:

Ա. ՀԱԲԻԼԵԱՆ

ԱՆԻ ԵՒ ԱՂԹԱՄԱՐ

Քանի մը օր առաջ մեր խմբագրատունը այցելեցին, Արեւելքէն նոր վերադարձած, փաստանկարի ծանօթ ֆրանսացի շարժանկարիչ՝ Տէր եւ Տիկ. Մէրի Օթէն:

Անցեալ տարուան ընթացքին, ամիսներով Թուրքիան շրջած են լուսանկարելու համար այնտեղի տեսարժան հնութիւնները, բնական տեսարանները, Թուրքերու եւ փոքրամասնութեանց բարքերը, պատմական վայրերը եւ, մանաւանդ, հնագիտութեան վերաբերեալ վաւերական եւ մեծարժէք յուշարձանները հին ու նոր աւերակները:

Մէրի Օթէն անվերապահ հիացումով արտայայտուեցաւ իր նկարած բոլոր հընութիւններուն մասին որոնք հայկական ձեռքին, մտքին ու արուեստին անժխտելի եւ անփոխարինելի կնիքը կը կրեն Թուրքիոյ մէջ, հռոմէական, բիւզանդական եւ այլ հին քաղաքակրթութեանց ճարտարապետական կառոյցներուն կողքին:

Պէտք է ըսել թէ Մէրի Օթէն խորապէս համոզուած եւ անկեղծ է իր գնահատական դատողութեան մէջ, քանի որ չէ վարանած իր պատրաստած եւ մէկուկէս ժամ տեւող գունաւոր ժապաւէնին ընթացքին, 10 վայրկեանը նուիրել ընտիր ցուցադրութեան Վանայ լճին, Աղթամարի վանքին եւ Անիի աւերակներուն:

Մէրի Օթէն իր ժապաւէնը հանրութեան պիտի ցուցընէ եւ մեկնաբանէ «Աշխարհի Ծանօթութիւն» բանախօսութեանց շարքին մէջ որ տեղի կ'ունենայ Փլէյէլի սրահին մէջ, 12 – 15 Մարտ, ժամը 14.30ին:

Հնախօսական աշխարհին համար, Մէրի Օթէնի ժապաւէնը բազմակողմանի արժէք ունի: Ի մէջ այլոց, անհերքելի փաստը կը բերէ որ դեռ այսօր, Թուրքիոյ մէջ, կան ու կը մնան Հայկական անդին հնութիւններ: Եթէ ապագային անոնք փճանան կամ անհետանան գիտակից կամ տըգէտ արարքով, կարելի պիտի չըլլայ անպատասխանատու անցեալի մը հաշւոյն անցընել:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱԼԺԵՐԻԱ ԶԻՆՈՒՈՐ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մօտաւորապէս երեք տարիէ ի վեր, Ֆրանսայի զանազան շրջաններէն նամակներ կը ստանամ Ալժերիա գտնուող Հայ զինուորներու ծնողքներէն: Իբր տարրական պարտականութիւն սիրով կը պատասխանեմ, կարելի եղածին չափ օգտակար ըլլալու եւ միեւնոյն ատեն թեթեւցնելու համար անոնց մտատանջութիւնները:

Սակայն թիւրիմացութիւններու տեղի չտալու մտօք, հարկ կը դատեմ այսօր «Յառաջ»ի միջոցաւ տեղեկացնել անխտիր՝ բոլոր ծնողքներուն՝ որոնց սրտահատորները պարագաներու բերումով բարոյական աջակցութեան մը կարիքը կը զգան, մանաւանդ երբ հիւանդանոցներու մէջ խնամուելու ու բուժուելու հարկադրանքին ենթարկուած են, առանց վերապահութեան կրնան աջակցութեանս ապաւինիլ: Պիտի ջանամ կարելի եղածին չափ օգտակար ըլլալ եւ տեղեակ պահել ծնողքները օրը օրին: Միեւնոյն ժամանակ պարտք կը համարիմ խնդրելու որ չափազանցուած շնորհակալութիւններու, երախտիքներու ետեւէն չվազեն, որովհետեւ այս տեսակ պարտականութիւններ ազգային ըլլալէ աւելի մարդկային են:

Գ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Հասցէ՝ Քամփաներ Սիֆրէտի, Քուպա Ալժէ, հեռ. 717 – 82:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Էլմասեան եռեակին «Արեւելեան աշխարհը մանրանկարներով» ցուցահանդէսին բացումը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի, Մարտ չորսին, Մարի – Քլէռ տան մէջ, հովանաւորութեամբ Փարիզի լիբանանեան դեսպան Մուսա Մուպարէքի: Հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր:

Լիբանանահայ եռեակին պատրաստած մանրանկարները հետաքրքրութեամբ դիտուեցան բոլորին կողմէ: Առաջին ցուցահանդէսը չէ ասիկա եւ Փարիզի գեղարուեստասէր շրջանակները մեծ հաճոյքով աչքէ անցուցին Էլմասեաններու պատրաստած նոր մանրանկարները:

Փարիզեան մամուլը այս անգամ ալ գնահատանքով արտայայտուեցաւ, մասնաւորապէս Քոմպա՝ որ այս առթիւ հրատարակեց երեք լուսանկարներ:

Ցուցահանդէսը բաց է մինչեւ Ապրիլ 4, Մէզոն Մարի – Քլէռ, 10, Րիւ տը Ռոմ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (365)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԹ.

ՏԱՐՕՆ

Հիմա Եզուիտի մօտ ծառայ է դարձել. Նրա եւ խոհարարն է եւ գործակիցը: Դուք կը տեսնէք նրան, խոհանոցի ղենջակը առջեւը կապած, փողոցում կանգնած, անցնողների հետ քաւարանի կամ պապի Յիսուս Քրիստոսի յաջորդ լինելու մասին կը վիճէ, թէեւ ինքը բոլորովին տգէտ եւ ռեհիկ մարդ է:

— Միեւնոյնը ես նկատեցի Բաղէշում, այդպէս էին վարւում եւ հայ – բողոքականները:

— Բոլորը միեւնոյն տեսակից են: Այդ օտարազգի քարոզիչները հաւաքում են հասարակութեան մրուրը, հասարակութեան կեղտը: Երանի թէ, մաքրելու նըպատակով լինէր... Նրանք փոխում են իրանց հետեւողների անունը միայն, իսկ կեղտը մնում է... Միթէ՞ լոկ անունը կարող է փոխել մարդու բարոյական կազմակերպութիւնը: Մէկը երէկ հայ – լուսաւորչական էր, այսօր նրան կոչում են հայ – բողոքական, կամ հայ – կաթոլիկ, — դարձեալ նոյն մարդն է...

Այդ խօսակցութեան միջոցին երիտասարդի շրթունքները դողում էին, նրա ձայնը փոփոխւում էր, երեւում էր, որ նա զգացել էր այդ բոլորը, երեւում էր, որ նրա մտածութեան մշտական առարկան էին դարձել հայ հասարակութեան այդ անբուժելի վէրքերը:

Բայց զարմանալին այն էր, որ ես այդ անծանօթ երիտասարդի եւ Ջալլադի դատողութիւնների մէջ գտնում էի շատ նմանութիւններ, կարծես, երկուսն էլ միեւնոյն նպատակին էին ձգտում, երկուսն էլ միեւնոյն վնասակար երեւոյթների դէմ էին բողոքում: Ջալլադը, որպէս վերջը յայտնուեցաւ, բողոքական քահանայ էր: Բայց ո՞վ էր այդ երիտասարդը, որ Բաղէշում անսպասելի կերպով միացաւ մեզ հետ: Ասլանը այդ մասին դեռ ոչինչ չէր ասել ինձ: Երբ նա խօսում էր, ես կարմրում էի նրա առջեւ: Նա այն հասակում այնքան շատ բաներ գիտէր, այնքան շատ բաներ ուսումնասիրել էր: Իսկ ե՞ս... Ես դեռ ոչինչ չգիտէի...

Ճանապարհը զարմանալի կերպով տրամադրում է մարդուն խօսել, մանաւանդ երկար, ձանձրալի ճանապարհը: Իսկ մեր խօսակցութեան առարկան այնքան առատ էր նիւթերով, որ եթէ տարիներով խօսէինք, դարձեալ չէր սպառուի: Աշխարհի սկզբից մարդիկ խօսում են, վիճում են կրօնի վրայ, եւ պիտի շարունակեն խօսել, մինչեւ աշխարհի վերջը:

Մենք կրկին վերադարձանք դէպի օտարազգի քարոզիչները:

— Նրանք, — նկատեցի ես, — այնպէս չեն, որպէս իրանց հետեւողները, այլ բաւական բարի, քաղաքավարի եւ բարեկիրթ մարդիկ են:

— Այդ այդպէս երեւում է միայն, — պատասխանեց նա ժպտալով. — բայց երբ շատ կը մօտենաք նրանց, կը տեսնէք, թէ ինչ հրէշներ են: Տեսաք այդ կրօնաւորին, որքան հեզ էր, որքան քաղցր էր խօսում, կարծես, բերանից մեղր էր հոսում: Բայց միեւնոյն անձը իր հետեւողների սրտում թոյն կը կաթեցնէ, եւ այնքան աննկատելի կերպով, որ նա չի զգայ, թէ վարակւում է:

— Այսուամենայնիւ, մեծ զանազանութիւն կայ դրանց եւ բողոքական միսիօնարների մէջ:

— Այն զանազանութիւնը միայն կայ, որ բողոքական միսիօնարները մեծամիտ են, իրանց միշտ բարձր են պահում ժողովրդի մակերեւոյթից եւ՝ Աւետարանի առաքելութեան մէջ անգամ՝ պահպանում են անգլիական կոպիտ հպարտութիւնը: Այդ է պատճառը, որ խիստ նուազ յաջողութիւն են գտնում: Բայց այդպէս չեն եզուիտները. դրանք ամէն ծակ ու ծուկ կը մտնեն, ամէն վիճակի հետ կը յարմարուեն, եւ այդ պատճառով աւելի վըտանգաւոր են: Բողոքական միսիօնարը իր գործի մէջ ազատութիւն է սիրում եւ աւելի ուրիշների ձեռքով է գործ կատարում: Բայց եզուիտը ինքը իր գործի եւ տէրն է եւ մշակը:

— Դուք կարծում էք այստեղ կարո՞ղ են նրանք վնասակար լինել:

— Եթէ նրանք կարողանում են վնասակար լինել աւելի քաղաքակիրթ հասարակութիւնների մէջ, որոնք ճանաչում են նրանց, որոնք գիտեն պաշտպանուել նրանց դէմ, — իսկ այստեղ, մի այդպիսի խեղճ, միամիտ, անպաշտպան ժողովրդի մէջ, ինչո՞ւ չեն կարող վնասակար լինել: Բոլոր այն հրոսակները, որ դարերի ընթացքում արշաւանք են գործել Տարօնում, իրանց բարբարոսութեամբ այնքան վնասներ չեն տուել, որքան կարող է տալ այդ հեզ, խոնարհ կրօնաւորը, որ մի հասարակ ձիու վրայ նստած, միայնակ, քրիստոնէական առաքինութեամբ ահա այժմ այցելութեան է գնում այն գիւղը, մի հիւանդի մօտ...

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ժումը յաջողութիւն գտած է : Իրաքի հիւսիսային շրջանին մէջ (Քիւրտերու կեդրոնը) Պաղտատի ժողովրդականութիւն չունի՝ իր ազնուական ծագումին համար : Շաւաֆ իր շարժումին կեդրոնը դարձուցած է այդ շրջանը : Ժողովուրդը զին - ուած է · իր կողքին ունի նաեւ 5րդ գօ - րամասը, որ կը քալէ Պաղտատի վրայ : Ըմբոստները ունին ձայնասփիւռի կայան մը, որ ժողովուրդին եւ օտար ընկերու - թիւններուն կը թելադրէ չարունակել ի - րենց աշխատանքը :

Ըմբոստութիւնը, ինչպէս կը հեռուի, հակահամայնավար եւ հակադպայնական բնոյթ ունի : Ընկերվարականները ծանօթ են իբրեւ Արեւմուտքի կողմնակիցներ :

Նման շարժումի մը կը սպասուէր Ի - րաքի մէջ : Արդարեւ, Մարտ երկուքին, Վարչապետ Քասըմ կը յայտարարէր թէ «հակայեղափոխութիւն» մը կը պատրաստուի երկրին մէջ, որ կրնայ պայթիլ Մարտի վերջը, կամ Ապրիլի ընթացքին : Պաղտատի ձայնասփիւռը իր կարգին կը թելադրէր, որ ժողովուրդը զգոյշ ըլլայ :

Երկու օր յետոյ, Անգլարայէն կը հաղորդէին թէ Իրաքի «Գերագոյն Խորհուրդ»ի ժողովին մէջ սպաները խորհուրդ տուած են Քասըմի, որ ծայրայեղ ձախերէն հեռանայ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Վարչապետը Սէնեի եւ Արտաքին նախարար՝ Փելլա Փարիզ հրաւիրուեցան Զօր · Տը Կոլի կողմէ Մարտ 18ին : Կը կարծուի թէ խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ Գերմանիոյ վերամիացման հարցը :

ՓՐԱՆՍԱՅԻ մէջ երկրագործութեան նախարարը պաշտօնանկ եղաւ : Պաքուլա հազուադիւտ Սլօքաքներէն մէկն էր որ անդամ էր կառավարութեան, եւ ներկայացուցիչներէն մէկը համայնավար երի - տասարդ սերունդին :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ հազար դերեզմանափորներ գործադուլ ըրած են : Բազմաթիւ դէպքեր պատահած են այս առիթով, երբ մեռելներու ընտանիքին պատկանող անդամներ փորձած են իրենք թաղել իրենց մեռելները : Համաձայնութիւն մը գոյացած է սակայն եւ մեռելաթաղները աշխատավարձքի յաւելում ստանալով գործի ձեռնարկած են :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԳ · Պապը ապրիլ 26ին մասնաւոր ունկնդրութեան մը ընթացքին պիտի ընդունի Անգլիոյ Մայր Թագուհին :

France-Orient

ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ՀԱՅԿ· ԵՐԵԿՈՆԵՐ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ — 1) Դասախօսութիւն մը ժեռառ Սրբեփանեսքոյի կողմէ :

Նիւթ — Ֆրանքօ-հայկական յարաբերութիւնները հազար տարիէ ի վեր :

2) Կրօնական եւ ժողովրդական երգեր, Իրիս Պիւպիւլեանի կողմէ, ընկերակցութեամբ հնուեակի մը :

3) Երկու գունաւոր հայկական ժապաւէններ, (երաժշտութիւն՝ հայերէն, մեկնաբանութիւն՝ ֆրանսերէն) :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ Մարտ 15ին, ժամը 9-ին (առաւօտ), Սինեմա Լը Փրովանս : Մանրամասնութեանց համար դիմել Ազգ· Միութեան :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Մարտ 16, ժամը 20·30ին, Սինեմա՝ լ'Օռլօժ : Մանրամասնութեանց համար դիմել Ազգ· Միութեան :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ Մարտ 17, ժամը 20·30ին, Սինեմա Փալաս : Կը նախագահէ Հայր Մեսրոպ :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Մարտ 18, ժամը 20·30, Սինեմա Փաքս : Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Ազգ· Միութեան :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Կը ստանձնէ փորձառու ուսուցիչ մը : Դիմել «Յառաջ»ի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Արաքսի Գալըպճեան, Տէր եւ Տիկին Արթօ Սանտալեան եւ զաւակները, Օր· Ալիս Գալըպճեան, Պ· Յովակիմ Յովակիմեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան - ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ՅԱԿՈԲ ԳԱԼԸՊՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

Այս առթիւ երկու հազար փրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան :—

Երիցուհի Զապէլ եւ Տէր Վռամշապուհ քհնյ· Գարիպեան իրեն քրոջ եւ քենիին այրի Տիկին Շնորհիկ Եղիաեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երեք հազար փրանք :

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Տուտճեան երկու հազար փրանք :

Պ· Արսէն Թէքղեան հանգուցեալ Փառունակ Պէյլէրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար փրանք :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

THÉATRE MUNICIPAL
DE VILLEURBANNE

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 20·30ին

Կը ներկայացուին

1·— ԱԴՈՒԱՐԴ ԻՇԽԱՆ
(Տռամ Հայ - Մակեդոնական շրջանէն)

2.— L'article 330, G. Courteline
(Comédie en un acte)

3·— ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ
(Կատակերգութիւն)

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյն ներկայացումը Կիրակի (Ապրիլ 5) ժամը 15·30ին,

THEATRE MUNICIPAL DE VIENNE

ՊԱՏՄԱԳԷՏ ԵՒ ՀՆԱԳԷՏ
ՈՂԲ· ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ

Յիշատակին յարգանքի երեկոյթ մը կազմակերպուած է :

21 Մարտ, Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 21ին, Սալ տէ Սիթօ, Փարիզ :

Հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ Սերովբէ եպիսկ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի :

Խօսք պիտի առնեն ծանօթ հնագէտ Փրոֆ· Քավէնեաք եւ ուրիշներ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն յարգել իր յիշատակը եւ ներկայ ըլլալու իրր հրաւէր :

Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Քաւէի սրահը :

Տեղի պիտի ունենայ վիճաբանական երեկոյ, խօսք պիտի առնեն զանազան անձեր :

Մուտքը ազատ է :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Երիտ· Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ Ս· Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան :

Շաբաթ, Մարտ 28, ժամը 20·30ին, Մէզօն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը : Կը ներկայացուի՝

« ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ »

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

26 տարեկան երիտասարդ մը (ծնած Փարիզ 4րդ թաղամաս 1932 Նոյեմբեր 14ին) կը փնտռէ իր մայրը՝ ՎԻՐԺԻՆԻ ԳՐԵԳՈՒՆԵԱՆ, ծնած Մարաշ 1892ին :

Տեղեկացնել իրեն՝

Krekounian Jean
S.P. 86639 A.F.N.

կամ թերթիս վարչութեան :

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
— 17, Rue Bleue. 17 — PARIS (9ᵉ) —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՕՐ»Ը
Առնուվիլի մէջ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 26-ին, կէս օրէ վերջ, Սալոն Մաղընոյի մէջ, (Րիւ տ'Օպաներ) :

Նախաձեռնութեամբ Կ· Խաչի Մարսէյլի Շրջ· վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ազնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 - 1960ի դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ հինգ գիշերօթիկ սան պահել հետեւեալ պայմաններով :

1·— Պատանին (11 - 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարեկիրթ :

2·— Զարգացումը պէտք է համապատասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին :

3·— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտները :

4·— Սան մը որ չկարենայ անցնել տարեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք :

5·— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քննութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթացքին, ժամը 15 - 17ին :

Կը պահանջուին դպրոցական վկայականներ :

Գրել Տեսչութեան ·—

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÉNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

(29 Մարտ) Ալհամպրայի մէջ : Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն :

Salle Gaveau

45, Rue la Boëtie

Մարտ 10, Երեքշաբթի, ժամը 21ին

ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

(Դաշնակահար)

Յայտագիր՝ ՊԱԽ - ՊՈՒԶՕՆԻ, ՊԷԹՕՎԷՆ, ԼԻՍԹ, ՇՕՓԷՆ :

Տոմսերու գին·— 300էն 1000 Ֆրանք : Դիմել սրահը եւ Տիւրանին :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

կազմակերպած
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ
ժամը 14·30էն 18·30

PAVILLON DAUPHINE

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

վարժարանի դալարազեղ պարտէզներուն մէջ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

Փարիզի Հաճնոյ Հայր· Միութեան կողմէ 22 Մարտ, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24,

CERCLE MILITAIREի

ընդարձակ սրահը (Փլաս Սէնթ Օկիւսթէն)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ

Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել՝

Յ· Պահատուրեան Tél. : ORN. 37-22
Գ· Աղամեան « : TRI. 57-74

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՄԱՐՏ

MERCREDI 11 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8341 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4242

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Պոլոժենիայէն դրեթէ քառորդ դար վերջ է, որ արեւմտահայերը պիտի ունենային իրենց Ազգային Սահմանադրութիւնը :

Ի՞նչ վիճակ կը ներկայացնէր Օսմանեան կայսրութիւնը այդ օրերուն :

1820էն 1855 երկարող երեսուն եւ հինգ տարուան շրջանին յիշատակելի դէպքեր տեղի կ'ունենային Թուրքիոյ մէջ՝ հիմնապէս յեղաշրջելով անոր դիմագիծը :

Յոյներու անկախութեան պատերազմը՝ աջակցութեամբ Ռուսիոյ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի՝ մեծապէս տկարացուցած էր Օսմանեան բանակը, որուն մէջ տիրական — աւելի ճիշդը բռնատիրական — դեր կը կատարէին Եէնիչէրիները :

Սուլթան Մահմուտ Բ. ուզելով բարեկարգել բանակը, առաջին առթիւ 1826 Յունիս 15ին բնաջնջեց Եէնիչէրիները : Ջանաց հիմնական փոփոխութեան ենթարկել նաեւ վարչական մեքենան եւ հաւասարութիւն հաստատել երկրին բաղկացուցիչ տարրերուն միջեւ :

« Կ'ուզեմ որ այսուհետեւ արդարութիւն տիրէ կայսրութեանս մէջ : Իսլամը ճանչցուի միայն մզկիթին մէջ, քրիստոնեան՝ եկեղեցիին եւ Հրեան սինակոկին մէջ» :

Իսլամ մոլեռանդ կրօնաւորներու ընդդիմութեան պատճառով Սուլթան Մահմուտ չկրցաւ իրագործել իր ծրագիրը :

Միւս կողմէ յունականին յաջորդած էր ռուսական պատերազմը : Յետոյ վրայ հասած էր Եգիպտոսի փաշա Մէհմէտ Ալիի ապստամբութիւնը : Սուլթանը մեռաւ 1839 Յունիս 30ին : Շաբաթ մը առաջ՝ 24 Յունիսին Իպրահիմ փաշա Մծբինի (Նիզիպ) մէջ վճռական հարուած մը տուած էր Հաֆըզ փաշայի Թրքական բանակներուն եւ կը յառաջանար դէպի Կիլիկիա : Իսկ Աղեքսանդրիոյ առջեւ կը ջախջախուէր Օսմանեան նաւատորմը :

Ապտիւլ Մէճիտ 16 տարեկանին գահ բարձրանալով՝ ուզեց շարունակել հօրը սկսած բարենորոգչական գործը : Ու 1839 Նոյեմբեր 3ին հանդիսաւոր արարողութեամբ մը հրատարակեց Կիւլհանէի խաթթը Շէրիֆը, որով կը հաստատէր ոչ–իսլամներու հինաւուրց իրաւունքներն ու առանձնաշնորհները. կ'երաշխաւորէր՝ բոլոր հպատակներու հաւասարութիւնը օրէնքին առջեւ, ազատութիւնը, ինչպէս նաեւ կեանքի ու ինչքի ապահովութիւնը :

Սուլթան Մէճիտ միջազգային հանգամանք տալու համար իր հանդիսաւոր խոստումներուն, խաթթը Շէրիֆը պաշտօնապէս կը հաղորդէր բոլոր բարեկամ պետութեանց Պոլսոյ դեսպաններուն :

Սուլթան Մէճիտի խոստումները սեւ թուղթի վրայ մնացին եւ երբեք չգործադրուեցան : Իսլամները պայքար բացին իրեն դէմ ալ՝ «կեավուր» պիտակը փակցնելով անոր անունին :

1853ին, երբ Ռուսիա իր յարաբերութիւնները խզեց Թուրքիոյ հետ (Խրիմի պատերազմ), Սուլթանը կրկնեց իր խոստումները ոչ–իսլամներուն՝ պէրաթով մը, որ 1853 Մայիս 24ին կարդացուեցաւ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ :

Խրիմի պատերազմէն վերջ, երբ Փարիզի մէջ պիտի գումարուէր մեծ պետութեանց վեհաժողովը, Սուլթան Մէճիտ փութաց 1856 Փետրուար 18ին ծանօթ խաթթը Հիւմայունով վերանորոգել Կիւլհանէի Խաթթը Շէրիֆով խոստացած բարենորոգումները :

Նպատակն էր արգիլել մեծ պետութիւնները խառնուելու Օսմ. կայսրութեան ներքին գործերուն :

Փարիզի դաշնագիրը (1856 Մարտ 30) իր 9րդ յօդուածին մէջ յիշելով խաթթը Հիւմայունը, կ'ըսէր թէ քանի որ Սուլթանը «ինքնաբուխ» կերպով կը բարւոքէ իր հպատակներու վիճակը, պետութիւնները այլեւս իրաւունք չունին ո՛չ հաւաքաբար եւ ոչ ալ առանձին խառնուելու սուլթանին եւ իր հպատակներու փոխադարձ յարաբերութիւններուն, ո՛չ ալ՝ անոր կայսրութեան ներքին գործերուն :

Այսպիսի վիճակի մէջ էին օսմանեան կառավարութեան գործերը երբ Հայերու մէջ սկսաւ զարթօնքի շրջան մը, որ պիտի յանգէր 1860 Մայիս 24ի Սահմանադրութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՌԻՒ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ԳՆԴ. ՇԱՒԱՖ ՈՂՋ Է

Կացութիւնը ծանրացաւ Իրաքի մէջ, ուր Մուսուլի ըմբոստութիւնը վերածուեցաւ քաղաքացիական պատերազմի :

Հակասական լուրերը իրարու կը յաջորդեն :

Երէկ, վերջին ժամուն, Պաղտատի ձայնասփիւռէն առնելով լուրը՝ Փարիզի ձայնասփիւռը կը յայտարարէր թէ ըմբոստներու պարագլուխ գնդ. Շաւաֆ սպաննուած է ժողովուրդին կողմէ :

Կէսօրին սակայն, ըմբոստներու ձայնասփիւռը՝ Ռատիօ – Մուսուլ կը հերքէր Շաւաֆի սպանութիւնը եւ ձայնասփիւռէն խօսողը ուրիշ մէկը չէր՝ եթէ ոչ գնդապետ Շաւաֆ : Ըմբոստներու ղեկավարը անդրադառնալով իր մահուան լուրին, յայտարարեց .— « Այս սուտը կը փաստէ թէ Քասըմ յուսահատական կացութեան մը մէջ կը գտնուի եւ իր խմբակը չի կրնար խուսափիլ բանակին յեղափոխութենէն » :

Վարչապետ Քասըմի հրամանով կառավարական ուժերը ռմբակոծեցին Մուսուլը, որմէ յետոյ շրջան ըրող գրոյցներու համաձայն՝ Շաւաֆ զոհ գացած էր : Բայց գնդապետը յայտարարեց .— «Մուսուլի ռմբակոծումը՝ կառավարական ուժերու կողմէ, բռնատէրին յուսահատական վերջին ճիգն է. ան հասկցած է այլեւս, որ ինք եւ իր խմբակը մեկուսացած են : Որոշած ենք երկիրը մաքրել Քասըմէն, իր խմբակէն, պատեհապաշտներէն եւ դաւաճաններէն, պիտի կռուինք՝ մինչեւ որ մեր նպատակին հասնինք : Մուսուլի ռմբակոծումը զօրացուց մեր միութիւնը ինչպէս նաեւ խաբեբայ բռնատէրին ձեռքէն երկիրը ազատելու մեր վճռակամութիւնը » :

Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն՝ գնդապետ Շաւաֆ բոլոր «ազատ սպաներ»ը հրաւիրած է «միանալ յեղափոխութեան՝ որ պիտի լրացնէ Յուլիս 14ի աշխատանքը» կը շեշտէ իր կարգին Գահիրէի ձայնասփիւռը :

Պաղտատի եւ Մուսուլի ձայնասփիւռներու պայքարը կը շարունակուի ամբողջ օրը :

Ուշադրութիւն գրաւած է Մուսուլի ձայնասփիւռին ուժգնութիւնը : Արդարեւ, ցարդ Մուսուլի մէջ փոքր կայան մը կար միայն : Եւրոպացի մասնագէտներու կարծիքով ըմբոստները կ'օգտագործեն կայան մը, որ, իրականին մէջ, հաստատուած է սուրիական հողամասին վրայ : Այս կարծիքը կը շեշտուի մասնաւորապէս անոր համար՝ որ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը թիկունք կը կանգնի Շաւաֆի համախոհներուն եւ կը քաջալերէ անոնց շարժումը :

Մուսուլի ձայնասփիւռը հեռասփռեց նաեւ զեկոյց մը՝ զգուշացնելով օտար եր–

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՔՄԻԼԸՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի օր Փարիզ եկաւ Անգլիոյ վարչապետը Հարոլտ Մաքմիլըն եւ օդակայանը ընդունուեցաւ վարչապետ Տըպրէի կողմէ : Նոյն օրը հինգ ժամ տեւող խօսակցութիւններ ունեցաւ Տըպրէի եւ Քուվ տը Միւրվիլի հետ որոնց ընթացքին Անգլիոյ վարչապետը հաշուեկշիռը ըրաւ Խ. Միութիւն կատարած իր ճամբորդութեան : Առաջին առթիւ սակայն անգլիական առաջարկները անընդունելի կը թուէին ֆրանսական կառավարութեան :

Այս ուղղութեամբ կը կարծուի թէ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ գօտի մը ստեղծելու գաղափարը որ հաճելի է Խրուշչեւին հաւանութիւնը չունի ոչ Ֆրանսայի, ոչ Գերմանիոյ : Անգլեւխորհրդային ոչ–յարձակողական դաշինքի մը ստորագրութիւնը իր կարգին հաճելի չէ Ֆրանսայի : Մաքմիլընի առաջարկանքը Մեծերու ժողովի մը համար նոյնքան անբաղձալի կը նկատուի Փարիզի մէջ, ուր կը կարծուի թէ լուրջ բան մը կազմակերպելու համար եւ լուրջ արդիւնքներու ալ սպասելու համար ժամանակ պէտք է պատրաստուելու :

Մաքմիլըն յայտնեց նաեւ թէ Նիքիթա Խրուշչեւ գաղտնի առաջարկ մը ըրած էր Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետին .— Թոյլ կուտար դաշնակիցներուն որ իրենց զօրքը մնայ արեւմտեան Պերլին, եթէ խորհրդային զօրամաս մըն ալ կարենայ մնալ նոյն շրջանը :

Խորհրդային այս նոր առաջարկը անշուշտ հետաքրքրութիւն յառաջ բերած է քաղաքական շրջանակներուն մէջ : Կը կարծուի թէ Խրուշչեւ իրականին մէջ տեսակ մը ապահովութիւն կը փնտռէ իրեն համար Պերլինի մէջ : Ֆրանսական քաղաքական շրջանակները կը մտածեն նաեւ թէ Խրուշչեւի ծրագիրը կը նախատեսէ անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան զօրքին փոխարինումը արեւմտեան Պերլինի մէջ միջազգային ուժի մը կողմէ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Այս նոյն առաջարկը զոր Մաքմիլըն կը փոխանցէր արեւմտեան իր բարեկամներուն, յայտարարուեցաւ պաշտօնապէս Խրուշչեւի կողմէ Պերլին ձմեռնային պալատին մէջ 8000 հոգիի ներկայութեան : Խ. Միութեան վարչապետը շարունակեց .— Արեւմտեան պետութիւնները կ'ըսեն թէ մէկ միլիմեթր տեղ պիտի չտան Պերլինի հարցին մէջ, բայց մեր առաջարկներուն մէջ տեղի տալու հարց չկայ : Դժուարութիւնը հոն է որ Պերլինը ժողովրդավար Գերմանիոյ մաս կը կազմէ բայց այս վերջինը ամէն ապահովութիւն տուած է որ պիտի յարգէ Պերլինի ազատ քաղաքի հանգամանքը :

Խրուշչեւէն ետք խօսք առաւ Ուլպրիխթ : Համայնավար պարագլուխը ըսաւ .— Չենք ուզեր արիւնալի Եւրոպա մը եւ արիւնալի Ամերիկա մը, անոր համար կ'ուզենք Ամերիկայի հետ դաշնագիր ստորագրել » :

Խրուշչեւ մօտ երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Օլլընհաուըրի հետ : Արեւմտեան Գերմանիոյ Սօսիալ – Դեմոկրատ պարագլուխը որ ընդդիմադրութիւնը կը ներկայացնէ Պոնի խորհրդարանին մէջ, համաձայնեցաւ Խրուշչեւի հետ թէ պէտք է բանակցութեամբ կարգադրել Պերլինի հարցը : Նոյնիմաստ զեկոյց մը հրատարակուեցաւ տեսակցութենէն ետք :

Միւս կողմէ Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը՝ Վիլլի Պրանտ մերժեց Խրուշչեւի հրաւէրը : Արդարեւ Խ. Միութեան վարչապետը հրաւիրած էր Պրանտը որ Խորհրդ. դեսպանատուն գայ զինքը տեսնելու. «Ոչ» պատասխանած է Պրանտ :

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՀԻՆ

×

Զօր. Տը Կոլի կողմնակիցները ու Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար (Իւ – Էն – Էռ) կը բացատրեն իրենց նահանջը ըսելով .— Քաջութեան անժողովրդականութիւնն է զոր կը վճարենք :

Արդարեւ թիւերով ներկայացնելու համար ընտրութեանց պատկերը որ նաեւ քաղաքական դիմագիծ ունի առնենք Փարիզը և 120.000 բնակիչէ աւելի ունեցող 12 քաղաքները ուր ընտրութիւնը համեմատականի վրայ էր : 584 Թաղապետական խորհուրդներ պիտի ընտրուէին երեքուկէս քուէարկողներու կողմէ : Առաջին առթիւ ընտրուած են .— 160 համայնավար, 126 անկախ, նոյնքան Մ. Ն. Հանրապետութեան, 87 ընկերվարական, 30 Ժողովրդ. Շարժում, նոյնքան արմատական, 17 զանազան չափաւորական եւ ութ Ժողովրդավար Ուժերու Միութիւն : Անշուշտ համայնավարները օգտուեցան թէ ընտրական ձեւէն եւ թէ իրենց մէկ ցանկ ունենալէն : Արդարեւ ամէն կողմ համայնավարները կը ներկայանան մէկ դիմագիծի ներքեւ՝ համայնավար կուսակցութեան, մինչ բոլոր ոչ համայնավարները ցրուած են զանազան ցանկերու վրայ ինչ որ ձայներու բաժանում մը կը ստեղծէ եւ կը նպաստէ համայնավարներուն : Տակաւին կան կուսակցութիւններ որ զանազան ցանկեր ունին ինչպէս երեք տեսակ արմատական Լիոնի մէջ, երեք – չորս տեսակ անկախ Լիլի մէջ են. : Սակայն մինչեւ Կիրակի ազգային կուսակցութիւնները՝ կը միանան որպէսզի երկրորդ շրջանին առաջքն առնեն համայնավար նոր յաղթանակի մը :

Արուարձաններու մէջ 24 հոգի միայն ընտրուեցան, 36 ընտրուելիք կան կիրակիի համար :

1953ի Թաղապետական ընտրութեանց համայնավարները ստացան ձայներու 27.4 առ հարիւրը, 293.842 ձայնով, իսկ այսօր կը ստանան 29.1 առ հարիւրը 327.458 ձայնով, 1958ի երեսփոխանական ընտրութեանց ստացած էին միայն ձայներու 19.9 առ հարիւրը 269.583 ձայնով, (այս թիւերը Փարիզի համար միայն) : Ընկերվարականները կը շահին գլխաւորաբար Մարսէյլի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՆԴԱՊԵՏ Կոլվաս Եօքայի ղեկավարը կրակը դադրեցնելու հրաման տուաւ եւ հրաւէր ուղղեց Կիպրացիներուն որ զօրավիգ կանգնին Մակարիոս արք.ի :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ երեքշաբթի օր բացուեցաւ Լեհաստանի համայնավար կուսակցութեան երրորդ համագումարը, որուն կը մասնակցին 1431 պատգամաւորներ : Օտարներու կարգին՝ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը երեք ներկայացուցիչ ունի :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն թագաւորը Ազգ. Չինաստան գնաց, ուր արժանացաւ խանդավառ ընդունելութեան : Նախագահ Ջանկ Քայ Չէք օդակայան գացած էր, թագաւորը դիմաւորելու համար :

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, մառեշալ Ժուկով երրորդ անգամ ըլլալով պաշտօնի կը կոչուի, յաջորդաբար շնորհազրկուելէ յետոյ : Արդարեւ, կը կարծուի թէ Խրուշչեւ կարմիր բանակի գերագոյն հրամանատարութիւնը վստահած է Ժուկովի :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ առաջին հրթիռը՝ «Վերոնիք» յաջողութեամբ արձակուեցաւ, բարձրանալով 250 քիլոմեթր : Հրթիռը մէկ յարկ ունի եւ կը կշռէ 1300 քիլօ :

Խ. ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԵՐԿԵՐԻ 8ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

Խ. Աբովեանի երկերի լիակատար ժողովածուի 8րդ հատորի հրատարակութիւնը նշանակալից երեւոյթ է հեղինակի գրական հարուստ ժառանգութիւնը ամբողջացնելու եւ այն ընթերցող հասարակութեանը ներկայացնելու տեսակէտից: Հայ մեծ գրողի անցեալում գրեթէ չտպագրուած ստեղծագործութիւնները միայն յետագայում արժանացան հրապարակման բախտին՝ երեւան հանելով նրա բեղուն գործունէութեան լայն ընդգրկումն ու հարստութիւնը: Եւ իրօք, նախկինում շատ թէ քիչ առաջին պլանի վրայ մղուած գեղարուեստական ստեղծագործութիւնների կողքին այս մի քանի տարուայ ընթացքում լոյս տեսան նաեւ Խ. Աբովեանի գիտական, ինքնակենսագրական, ազգագրական, հայրենասիրական եւ այլ բնոյթի ուսումնասիրութիւններն ու յօդուածները, աշխատութիւններն ու գործերը, որոնք նոր լոյս սփռելով աբովեանագիտութեան վրայ, աւելի պարզ են դարձնում մեծ Լուսաւորչի կեանքի ու գործունէութեան վառ պատկերը: Ահա նոյն այդ իմաստով էլ երկերի լիակատար ժողովածուի ակադեմական հրատարակութեան մէջ 5րդ (1950), 6րդ (1956) եւ 7րդ (1957) հատորներից բացի եւ նրանց հետ միասին, բաւական մեծ արժէք է ներկայացնում Խ. Աբովեանի երկերի 8րդ հատորը, ուր ամփոփուած են հիմնականում նրա գերմաներէն գրած յօդուածներն ու աշխատութիւնները՝ իրենց բնագրերով եւ հայերէն թարգմանութեամբ, որը կատարել է հեղինակի թոռը՝ Կոստանդին Աբովեանը:

Այդ յօդուածները եւ ուսումնասիրութիւնները, որ կազմում են հատորի առաջին ու ծանրակշիռ բաժինը, պարզաբանում են հայ եւ անդրկովկասեան այլ ժողովուրդների պատմական կեանքի առանձին դրուագները՝ կապուած նրանց նիստ ու կացի, ապրելակերպի, սովորութիւնների, հոգեկան աշխարհի եւ մշակոյթի հետ: Այդ ամէնով, ինչպէս այլ դէպքերում, այնպէս էլ այստեղ, Խ. Աբովեանն ամէնից առաջ ձգտած էր եւրոպական աշխարհին ներկայացնել ու ցոյց տալ հայ եւ այլ ժողովուրդների կեանքի իրական պատկերը, նրանց մշակութային գանձերն ու հարստութիւնը:

Հակադրուելով այն բոլոր գիտուններին, որոնք «լոկ հարեւանցի են ճանաչում մեր երկիրը եւ նրա բնակիչներին», Խ. Աբովեանը գեղեցիկ կերպով ուրուագծում է հայ ժողովուրդի անցած պատմական կեանքի ուղին, ցոյց տալով մի կողմից, թէ ինչ փոթորիկներ ու արհաւիրքներ են անցել նրա գլխով, իսկ միւս կողմից էլ ընդգծելով, որ այնուամենայնիւ նա երբեք էլ կուլ չի գնացել օտար բռնակալների ճիրաններում եւ միշտ էլ պահպանել է իր գոյութիւնն ու ինքնուրոյնութիւնը:

Հայ ժողովուրդի պատմական կեանքի էջերի բացումով Խ. Աբովեանը, սակայն, չի մոռանում ու անտեսում ներկան, այլ, ընդհակառակն, այն դարձնում է իր ուսումնասիրութիւնների բուն առանցքն ու ելակէտը: Եւ իրօք, Խ. Աբովեանին ամէնից շատ յուզում, նրա հոգին փոթորկում ու ալեկոծում է ժողովուրդի կեանքի ծանր վիճակը, որի բարելաւման համար էլ նա որոշ ուղիներ է նշում՝ մանաւանդ իր «Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի տնտեսական ու մշակութային վիճակը բարելաւելու մասին» ուշագրաւ յօդուածում: Նա հայ ժողովուրդի տնտեսական ու մշակութային կեանքի վերաբերեալ իր փոթորկայոյզ խօսքն է ասում. չնայած ընձեռուած որոշ հնարաւորութիւններին, հայ աշխատաւոր ժողովուրդը գտնւում է տնտեսական ծանր կացութեան մէջ, նա ապրում է աղքատիկ ու թշուառ պայմաններում եւ «սրտից արիւն է կաթում, երբ տեսնում ես», «Հայ երկրագործի հանդերձանքը»: Այդ բոլորից դուրս գալու ելքը ժողովուրդի տնտեսական ու մշակութային կեանքի բարելաւման մէջ է, որի համար Աբովեանի կարծիքով ամէնից առաջ անհրաժեշտ է զարգացնել արդիւնաբերութեան ու գիւղատնտեսութեան առանձին ճիւղերը, ուսումնասիրել Հայաստանի հողերի յատկութիւնները «լեռնամասերում աճեցնել գիւղացու համար այնքան արժէքաւոր պտուղը՝ կարտոֆիլը, զարգացնել արդիւնաբերութեան գլխաւոր ճիւղերից մէկը՝ մետաքսը, ընդարձակել բամպակի մշակութիւնը, տեղում բացել ապակու գործարան եւ այլն,— ահա այն հիմնական պահանջները, որ առաջադրում է Աբովեանը ժողովուրդի կեանքի պայմանները բարելաւելու համար:

Բայց այդքանով նա, ի հարկէ, չի սահմանափակւում, այլ, որ կարեւոր է, տեսնում է ժողովուրդի տնտեսական ու մշակութային կեանքի միջեւ եղած սերտ կապը եւ հենց այդ տեսանկիւնից անդրադառնում «անդրկովկասեան ժողովուրդների հոգեկան վերածնութիւնն իրականացնելու» հարցին, ներկայացնելով այս դէպքում եւս մի շարք արժէքաւոր պահանջներ, որոնց մի մասը պահում է իր թարմութիւնը նոյնիսկ այսօր: Վերստին ծառանալով ժամանակի ուսուցման մեթոդների դէմ եւ խստօրէն ձաղկելով ու քննադատելով տգէտ հոգեւորականներին, Խ. Աբովեանը առաջ է քաշում ժողովրդական կրթութեան հարցը եւ գտնում որ դպրոցն ու գիտութիւնը պէտք է ծառայեն կեանքին եւ որ այդ իմաստով էլ հարկաւոր է ունենալ «մի մանկավարժական ինստիտուտ, որտեղ ուսուցէին նուազ գիտական, բայց մատչելի, տեղի բնակիչների պայմաններին եւ դրութեանը համապատասխան եւ առաւելապէս նրանց բարոյականութեան եւ կատարելագործման վերաբերեալ գիտելիքներ, կապուած գիւղատնտեսութեան ու տեխնիկայի նպատակայարմար դասաւանդման հետ» (էջ 93):

Եւ ոչ միայն այդքան. որպէսզի գիտութիւնը բաւարարի կեանքի պահանջները եւ նպաստի գիւղատնտեսութեան զարգացմանը, Խ. Աբովեանն առաջարկում է հաստատութեան համար ընտրել մի այնպիսի վայր (նրա կարծիքով Քանաքեռն այդ տեսակէտից ամէնից յարմարն է), որտեղ հնարաւոր լինի գործնականօրէն կապուել գիւղատնտեսութեան հետ եւ «հնարաւորին չափ մեծ ծաւալով առաջ տանել այն»:

Այս բոլորը, ինքնին, ցոյց են տալիս, որ հայ մեծ լուսաւորիչ ու դեմոկրատ Խ. Աբովեանը անցողակի ձեւով չէ, որ արձագանգել է հասարակական կեանքի կենսական հարցերին, այլ խորապէս յուզուել ու մտահոգուել է ժողովուրդի ցաւերի ու հոգսերի, տանջանքների ու տառապանքների համար եւ միշտ էլ հանդէս է եկել նրա շահերի պաշտպանի դերում: Եւ այս տեսանկիւնից էլ հենց նա դէմ է արտայայտուել պատերազմներին, նշելով որ «պատերազմի պահին համարեա ամէն մի երկրի ճակատագիրը նոյնն է», որ «պատերազմը իր հետ բերում է կարիք, չքաւորութիւն, ամէն տեսակ դժբախտութիւններ» եւ հենց այդ ժամանակ է, որ ամէնից շատ տուժում է «ժողովուրդի աշխատաւոր, արտադրող դասակարգը». դրա որոշակի ապացոյցը հայ ժողովուրդի առանձին հատուածների վրայ պարսկական բռնակալների, խաների ու բանակների գործած հրէշաւոր յարձակումներն ու ասպատակութիւններն էին, որոնց մասին իբրեւ դէպքերի ականատեսի, խօսում է Աբովեանը «Պարսկաստանի եւ Ռուսաստանի միջեւ ծագած պատերազմի նախօրէին, մօտ 1825 թուականին» յօդուածում:

Ինչպէս այդ, այնպէս էլ հատորում տեղ գտած միւս յօդուածներն ու ուսումնասիրութիւնները, սակայն, շատ աւելի հարուստ են ու բազմաբովանդակ: Ամէն մի դէպքի կամ երեւոյթի մասին խօսելիս Աբովեանը հանդէս է բերում կեանքի մեծ ճանաչողութիւն. Նրա աչքից, ինչպէս «Ակնարկ Թիֆլիսում ապրող Հայերի կեանքի եւ յատկապէս նրանց հարսանեկան սովորութիւնների մասին» ուսումնասիրութիւն են ցոյց տալիս, չեն վրիպում կեանքում օր-աւուր կատարուող փոփոխութիւններն ու տեղաշարժերը, «ամէն ինչի եւրոպական-ասիական դառնալը» եւ մանաւանդ այն հսկայ զարգացումը, որ տեղի է ունենում Թիֆլիսում: Այդ զարգացման ելակէտից է նա Թիֆլիսի Հայերի կեանքի եւ յատկապէս նրանց հարսանեկան սովորութիւնների հիասքանչ ու պատկերաւոր նկարագիրն է տալիս: Այդտեղ իր ամբողջ խորութեամբ փայլում է Աբովեան ազգագէտի ողջ կարողութիւնը:

Եւ իրօք, Թիֆլիսահայերի հարսանեկան սովորութիւնների Աբովեանական նկարագրութիւնը ազգագրական մի իւրատեսակ հանրագիտարան է, որտեղ պատկերուած են այդ նոյն սովորութիւններն իրենց ամբողջ ընթացքով, գործող անձանցով ու վերջիններիս արարողութեամբ ու գործունէութեամբ:

Գրախօսուող հատորում տեղ գտած յօդուածներն ու ուսումնասիրութիւններն իրենց հերթին մի անգամ եւս հաստատում են, որ Աբովեանը հետաքրքրուել է նաեւ անդրկովկասեան եւ այլ ժողովուրդների կեանքով, խորապէս ուսումնասիրել այն, բոլոր դէպքերում ներկայանալով մեզ իբրեւ ժողովուրդների բարեկամ եւ նրանց շահերի պաշտպան: Այսպէս՝ նա առաջիններից մէկն է եղել, որ խիստ ուշադրութիւն է դարձրել, ուրիշների կողմից անտեսուած, Քրդերի կեանքի վրայ եւ գրել իր «Քրդերը եւ Եզիդիները» արժէքաւոր աշխատանքը, օգտագործելով ոչ միայն պատմական զանազան աղբիւրներ, այլեւ քանիցս շրջելով եւ տեղերում ուսումնասիրելով Քրդերի կեանքը, նրանց լեզուն ու բանաւոր ստեղծագործութիւնները: Խ. Աբովեանն այս դէպքում էլ տուել է նրանց սովորութիւնների, նիստ ու կացի, կենցաղի, ապրելակերպի, բարքերի եւ այլի վառ բնութագիրը, որից նոյնպէս վեր է յառնում մեծ հայրենասէրի ու ժողովրդասէրի պայծառ դէմքը:

Խ. Աբովեանի գերմաներէն գրած յօդուածները եւ ուսումնասիրութիւնները անժխտելիօրէն ունեն գիտական, պատմական եւ ազգագրական մեծ արժէք, նրանք խիստ արժէքաւոր են նաեւ այն տեսակէտից, որ պարունակում են հեղինակին կեանքին ու գործին վերաբերող մի շարք մանրամասներ, ինչպէս նաեւ նրա որոշ գործերի, եւ մանաւանդ «Վէրք Հայաստանի»ի», ստեղծագործական պատմութեան առանձին կողմերը բացայայտող բազմաթիւ փաստեր ու տուեալներ:

Քիչ արժէք չեն ներկայացնում նաեւ հատորի երկրորդ բաժնում զետեղուած՝ հեղինակի, հիմնականում գրաբար գրուած, ճառերն ու ուղերձները, ինչպէս եւ մի քանի գործերի փոփոխակները, որոնք, իրենց արծարծած հարցերով եւ գաղափարներով առնչուելով միւս յօդուածներին ու ուսումնասիրութիւններին, նրանց հետ կազմում են մի սերտ ամբողջութիւն:

Խ. Աբովեանի երկերի ինչպէս 7րդ հատորի բնագիրը, ծանօթագրութիւնները եւ անձնանունների բառարանը պատրաստել է չնորհալի աբովեանագէտ Պ. Յակոբեանը: Նա հատորը կազմելիս առաջնորդուել է ժամանակագրական սկզբունքով, իւրաքանչիւր յօդուած եւ ուսումնասիրութիւն ծանօթագրել ամենայն մանրամասնութեամբ ու բարեխղճութեամբ, իր ծանօթագրութիւններում կատարել բնագրի ճշգրտումներ եւ հարկ եղած դէպքում էլ տուել համապատասխան բացատրութիւններ:

Վերջացնելով, պէտք է ասել, որ գրա–

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԸՄԲՈՍՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

ԱՐԻՒՆ ԵՒ ԹՆԴԱՆՕԹ

Օր մը, Իւզիս շրջանին մէջ, ան իր ծառայութիւնը առաջարկեց ագարակատիրոջ մը, ձմեռը այնտեղ անցնելու համար: Կը մտածէր այնտեղ հաստատուիլ: Բայց նահանգի կառավարիչ մը, պէկ մը եկաւ հաստատուիլ նոյն տան մէջ եւ այնպիսի դէչ վերաբերում ունեցաւ ծառայողին եւ ընտանիքին նկատմամբ՝ որ Մարքօ չկրցաւ հանդուրժել: Գիշեր մը արթնցաւ ան եւ բիրի հարուածներով սպաննեց Թուրք պէկը: Այնուհետեւ փախաւ եւ ապաստանեցաւ Մոնթենեկրօ: Հոն ձերբակալուեցաւ եւ նետուեցաւ ստորերկրեայ բանտ մը, Նիքսիչի մէջ, սպասելով իր մահավճռին: Կը պատմեն թէ հարիւրապետ Միւսովիչի կինը ըսած է.— «Մարքօ այդտեղէն ողջ դուրս պիտի չելլէ, այնքան ատեն որ արեւը պիտի ծագի»: Այսուհանդերձ, քաղաքին կարդ մը Սերպերուն օգնութեան շնորհիւ Մարքօ կը յաջողի բանտէն փախչիլ: Եւ նամակ մը կը գրկէ վերոյիշեալ կնոջ, հարց տալով. «Արդեօք արեւը այլեւս չի՞ ծագիր...»:

Ուրիշ անգամ մը, Թուրքերու քթին տակ, պատրաստութեան մէջ եղող հացկերոյթի մը բոլոր կերակուրները գողցած ու պահած է: Երբ Թուրքերը եկած եւ կերակուրները փնտռած են... պարապ սան մը նետած է փողոց :»

Մարքօ զաւակ չունէր: Իր ամուսնութիւնը մէկ գիշեր տեւեց միայն: Յաջորդ օրը հարսը ճամբեց, առարկելով թէ ինքզինք լաւ չէր զգար: Անշուշտ, մարդ մը որ կը փորձէր իր ամբողջ կեանքը անցնել իբրեւ փախստական, չէր կրնար ընտանիք կազմել:

Տարօրինակ մարդ մը, թափառաշրջիկ եւ մտահոգ, որ կ'ապրի իր քարայրին մէջ, լերան սրտին վրայ, կը նուագէ «կիւլ», Մոնթենեկրոցիներու ազգային գործիքը (միալար նուագարան մը) եւ կ'երգէ ինքն իրեն համար առանձին՝ իրիկուններու մէջ: Գիւղացիները զինքը յիմարի տեղ կը դնէին, այս էր պատճառը որ իրեն տուին խենթուկ Մարքօ անունը: Թուրք Պէկերուն դէմ սկսած իր անհատական պայքարը յիմարութիւն կը նկատուէր: Տարօրինակ չէ անշուշտ, որ ան իր ժամանակին առասպելական հերոսը դարձած է: Իր կենդանութեան իսկ՝ դարձած էր առասպել:

Հաւանական է, որ ժամանակ մը Մարքօ ծառայած է Իժեկոյի իշխան-եպիսկոպոսին: Երեք կամ չորս տարի: Անկասկած ան պիտի մնար իր այդ աշխատանքին մէջ, եթէ իշխան-եպիսկոպոսը պաշտօնական առաքելութեամբ Սէթինէը եկած երկու Թուրքերու ուղեկից չնշանակէր զայն: Ինքզինք գտաւ դէմ յանդիման՝ իր նախկին թշնամիներուն հետ, իր հաւատքին, իր հայրենիքին թշնամիները, եղբայրները անոնց՝ որոնք զինքը մղած էին դէպի ըմբոստութիւն: Բայց իշխանին ծառայութեան եւ Թուրքերը իր ձեռքերէն ազատ չձգելու զգացումին միջեւ, առաջինը պարտուեցաւ: Իբրեւ ուղեկից երկու Թուրքերուն, երբ աղբիւրի մը քով հասաւ՝ երկուքին ալ գլուխները կտրեց եւ անոնց պայուսակները պարպելէ ետք, դարձեալ լեռ բարձրացաւ: Օսմանեան իշխանութիւնները իր գլուխը բերողին գումար մը խոստացած էին արդէն: Այս անգամ սակայն, պէտք էր փրկուիլ նաեւ Նժեկոյի վրէժխնդրութենէն: Այլեւս կարելի չէր ապաստանիլ անոր քով, որ սկսած էր կարգը վերահաստատել երկրին մէջ եւ չէր ներեր անոնց, որ կ'անտեսէին իր օրէնքները:

Նժեկօ եպիսկոպոսը, ունէր մէկէն աւելի խոր ատելութիւն մը ունէր Թուրքերուն հանդէպ: Կ'ուզէր որ անոնց դէմ պատերազմ ընեն, բայց կը պահանջէր նաեւ որ իր երկրին մէջ ամէն մարդ հնազանդ ըլլայ եւ օրէնքը յարգէ:

ԱՆԻԾԵԱԼ ԵՐԿԻՐԸ

Մարքօ երբեք չկրցաւ հասկնալ թէ նոյնիսկ Թուրքերը մաքրելու համար անհրաժեշտ էր օրէնքը եւ այդ օրէնքը հաստատուած էր ղեկավարի մը կողմէ, որուն պատուհաններուն զարդերը կը կազմէին ցիցերու վրայ շարցող Թուրքի գլուխները...: Իշխան-եպիսկոպոսը գացած էր Սէթինէը, ուր քանի մը տեղակալներ ըսպաննած էին հզօր Սմայիլ-Աղա Սէնժիքը: Ջոհին կտրուած գլխուն հետ կը խաղար, կարծես թէ խնձոր մը ըլլար ան:

Անշուշտ, իրաւունք ունէր: Ինչպէ՞ս կարելի էր առանց օրէնքի, առանց կարգապահութեան՝ պայքար մղել Թուրքերուն դէմ: Որպէսզի այդ պայքարը ըլլար վճռական՝ ան պէտք ունէր զօրաւոր կազմակերպութեան մը: Բայց, այն ինչ որ իշխան-եպիսկոպոսին համար օրէնք եւ կարգապահութիւն էր, անկախ խմբակներու եւ Մոնթենեկրոցիներուն համար ազատութեան կաշկանդում կը նշանակէր: Բոլորն ալ վարժուած ոճիրներու, ի վիճակի չէին կրելու օրէնքին լուծը, կ'ընդդիմանային իրենց բոլոր ուժերով, մինչեւ իսկ դրացի Թուրքերու օժանդակութեան դիմելով:

Եթէ իշխան-եպիսկոպոսը դժուարահաճ եղաւ Մոնթենեկրոյի համար, Մոնթենեկրօն ոչինչ ըրաւ որ ան մեղմացնէ իր դիրքը: Այս էր պատճառը, որ ան Մոնթենկրօն կոչեց անիծեալ երկիր, անիշխան երկիր:

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(2 Շար.)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՙՙՍԷՔԱ՚՚Ի ԴԱՍԸ

Մինչ Անգլիոյ առաջադրած եւրոպական ազատ փոխանակութեան շրջանակի կազմութիւնը տակաւին շատ ջուր կը վերցնէ, Վեցերու Հասարակաց Շուկան իր գոյութեան երկրորդ ամիսը բոլորեց Փետրուարի վերջը:

Սխալ պիտի ըլլար անմիջական արդիւնքներու մասին խօսիլ, ի բաց առեալ այդ վեց երկիրներու միջեւ փոխանակուած ապրանքներու մաքսատուրքին տասը առ հարիւր զեղչը եւ առայժմ սահմանափակ առաւելութիւնները, որոնք թէեւ մօտ ատենէն կիրարկուին նաեւ Եւրոպայի միւս երկիրներուն ի նպաստ: Սխալ պիտի ըլլար չխօսիլ Հ. Շ.էն ծնած դժուարութիւններու մասին, որքան ալ անոնք վերաբերին բուն «Սէքա»ին (եւրոպական ածուխի եւ երկաթի հասարակապետութիւն), կազմուած չորս տարի առաջ, նոյն վեց երկիր–անդամներով, նախակարապետ Հ. Շ.ին:

Մօտական ճպոտով մը միայն կարելի պիտի ըլլար վեց երկիրներու իւրաքանչիւրին տնտեսութիւնը եւ շահերը վայրկենաբար դաշնաւորել միւս հինգ երկիրներուն, եւ յանուն ապագայ Եւրոպայի միացեալ շահերուն՝ երէկի մրցակիցներուն ներարկել ազգային շահերու զոհաբերութեան ոգին: Անհատներէ աւելի երկիրներէն կարելի չէ ակնկալել, որ ի շահ դրացիին կամովին մէկը զոհէ իր շահը, անտեսէ իր աշխատանքին կամ կազմակերպութեան առաւելութիւնները: Առաւելագոյնը, զոր կարելի է ակնկալել, փոխադարձ զիջողութիւն, բանակցութիւն եւ վերջապէս համաձայնութիւն է:

«Սէքա»ն օժտուած էր գերազգային իշխանութիւնով մը, վարչական, դատական մարմիններով: Սակայն իր գոյութենէն ի վեր, անիկա բաւականացաւ «թէքնիք» խրատներ, յորդորներ տալով քան թէ պարտաւորիչ որոշումներու գործադրութիւնը ապահովելով:

Այսպէս Ֆրանսա միշտ ալ ազատ պահեց իր երկաթի գիները եւ Փրանքին վերջին արժեզրկումէն ի վեր դարձաւ մրձաւանջ մը — իր աժան գիներով — Պելժիոյ եւ Գերմանիոյ երկաթի հրապարակին. մանաւանդ այս վերջինին վրայ, ուր կրցաւ կարճ ժամանակի մէջ խլել գլխաւոր օտար հայթայթիչի դերը: Անգլիա, Պելժիա եւ Գերմանիա չյարգեցին ածուխի արտադրութեան եւ գիներու մասին Սէքային որոշումները, ուրկէ՝ ներկայ տագնապը այդ մարզին մէջ, որմէ զերծ մնաց Ֆրանսա տարիներէ ի վեր, իր բոլոր ուժը կեդրոնացնելով իր ածուխի հանքերուն սարքաւորումի արդիականացման, արտադրութեան չափանիշի վերելքին եւ աժանութեան, եւն.: Նաեւ Ֆրանսա վերջին տարիներու ընթացքին սատիճանաբար նուազեցուց Ամերիկեան ածուխի ներածումը եւ անիմաստ դուրս եկաւ ամերիկեան պայմանագրութիւններէն: Ընդհակառակն Գերմանիա եւ Պելժիա կը գտնուին այսօր անելի մը առջեւ, ածուխի հսկայ յսքոէներով եւ ամերիկեան չարունակական յանձնումներով, որուն հետեւանքներուն հանդիսատես եղանք վերջերս Պորինաժի հանքերու փակումով եւ ընդհ. գործադուլէ մը վերջ վերաբացումով, մինչդեռ տարիներէ ի վեր «Սէքա» կը յորդորէր յաջորդաբար փակել սուղ արտադրութիւն ունեցող հին հանքերը եւ պետութեան վճարած նպաստը (ածուխի գինը վար պահելու համար) գործածել հանքերու արդիական սարքաւորման կամ գործաւորներու նոր արհեստներ սորվեցնելու:

Ինչպէս կը տեսնուի, դաշնագիրներ, խոստումներ, գերազգային մարմինի մը ճանչցուած իշխանութիւն կամ իրաւասութիւն դժուարաւ թոյլ կուտան պետութեան մը ազգային շահերէն հրաժարիլ, մանաւանդ եթէ ան ունի տնտեսականին հետ ներքին եւ արտաքին հոգեր: Օրինակի համար՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ անգործներու թիւն է մօտ 1.800.000, Իտալիոյ մէջ մօտ մէկուկէս միլիոն, փոքրիկ Պելժիոյ մէջ երեք հարիւր հազարէ աւելի, առանց հաշուելու Ֆրանսայի մէջ աշխատող 40 – 45.000ը, որ գործադուլ կ'ընէ Փրանքին վերջին արժեզրկումին առթիւ հատուցում չստանալուն պատճառաւ, մինչ Ֆրանսայի մէջ անգործներու պաշտօնական թիւը յիսուն հազարէն վար է: Արտաքին մարզին մէջ յիշենք միայն Գերմանիոյ եւ Պելժիոյ պարտաւորութիւնները հանդէպ ամերիկացի ածուխ արտածողներուն:

Գալով երկաթին, «Սեքա»յին արդի քաղաքականութիւնը խոտոր կը համեմատի թէ իր եւ թէ Հ. Շ.ին սկզբունքներուն, որովհետեւ ֆրանսական երկաթը այսօր աւելի աժան է քան թէ Գերմանիոյ Պելժիոյ եւ Լիւքսէնպուրկի երկաթը: Այս վերջիններուն բողոքին վրայ «Սեքա» յորդորած է որ Ֆրանսա այսուհետեւ չորս առ հարիւր տուրք մը դնէ իր երկաթի արտածումներու արժէքին վրայ, եւ Ֆրանսան ալ ընդունած է ...

«Սեքա»ի փորձառութենէն ո՞ր աստիճան պիտի օգտուի Հ. Շ.ը կանխելու համար մեծ թերութիւններ եւ դժուարութիւններ: Ապագան է որ պիտի պատասխանէ:

Հ. ԹՕՓԱՔԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) — Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէն, — հովանաւորութեամբ Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ «Յառաջ», «Իշխան» եւ «Վարանդեան» խումբերու, — կազմակերպած էր Փետր. 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան տօնակատարութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 21, Շաբաթ երեկոյեան, Պոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ: Բազմութիւնը լեցուցած էր սրահը, իր յարգանքի տուրքը տալու համար անոնց՝ որոնք ինկան ազատութեան համար:

Ընկեր Սերժ Սարգիսեան օրուան պատշաճ խօսքերով հանդէսը բացուած յայտարարեց, ոգեկոչեց Փետրուարեան ապստամբութեան զոհուած հերոսները եւ անդրադարձաւ անոնց յաղթանակին:

Օրուան առաջին բանախօսն էր ընկեր Յ. Ագայեան, որ ամփոփ ճառով մը պատմականը ըրաւ բախտորոշ դէպքերուն, մասնաւորապէս ծանրանալով եկուորներու կատարած անմարդկային արարքներուն վրայ, — յափշտակութիւն, բանտարկութիւն, կացինահարում եւ աքսոր:

Համաժողովրդական ընդվզումը անխուսափելի էր: Պարզուեցաւ ըմբոստութեան դրօշը: Արդարութիւնը յաղթանակեց:

Ընկեր Գ. Քէնտիրեան խոր ապրումով արտասանեց Յ. Ագայեանի «Ուխտի գիշեր»ը, յուզելով հանդիսականները:

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր ընկեր Ա. Քէօսէեան, որ շեշտեց այն պարագան՝ թէ Փետրուար 18 օտար բռնակալութեան դէմ տարերային պոռթկում մըն էր, համաժողովրդական կռիւ մը, որ հեղեղի նման քշեց տարաւ եկուոր անհարազատ իշխանութիւնը. «Փետրուար 18 մեր նորագոյն պատմութեան բոցաշունչ մէկ էջն է, ինչպէս Վարդանանքը: Վարդանանքը ունեցաւ իր անմահ Եղիշէն: Փետրուարեան ղօյամարտն ալ պիտի ունենայ իր Եղիշէն»:

Գեղարուեստական բաժինը յանձնուած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պոմոնի «Քրիստափոր» խումբին: Օր. Վերոնիք Գարաքեհեանի եւ Մակի Իշխանեանի ղեկավարութեամբ պարախումբը ներկայացուց «Հայկական հարսանիքը»:

Երգեցին Օր. Շաքէ Սէրէնկիւլեան եւ ընկեր Կարօ Թաշճեան: Պարեցին՝ օրիորդներ Էնմա Գարաքէհեան եւ Մարի – Լուիզ Սօլաքեան: Արտասանեց Օր. Անահիտ Տէր Վարդանեան:

Հանդէսին պաշտօնական մասը վերջացաւ պարախումբին հայկական պարերով:

Այնուհետեւ սկսաւ խրախճանքը, որ տեւեց մինչեւ արշալոյս:

× Կ'իմանանք թէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբին պարախումբը Նիս հրաւիրուած է «Գէորգ Զաւուշ» խումբին կողմէ, ներկայացնելու համար «Հայկական հարսանիքը»:

Վ. Տ. Վ.

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

●

Վերջերս Հնդկաստան գացած է խորհրդային գիտնականներու պատուիրակութիւն մը՝ Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի նախագահ Վ. Համբարձումեանի գլխաւորութեամբ:

Պատուիրակութիւնը, Հնդկաստանի կառավարութեան հրաւէրով, մասնակցած է Հնդիկ գիտնականներու 46րդ համագումարին:

Վ. Համբարձումեան համագումարին մէջ խօսած է «Տիրկաթինի համաստեղութեան առաջացման մասին»: Հռչակաւոր աստղաբաշխին զեկուցումը մեծ ուշադրութեամբ լսուած է:

Խորհրդային գիտնականներու պատուիրակութիւնը այցելած է բազմաթիւ քաղաքներ, ինչպէս Մատրաս, Կալկաթա, Ագարա եւն.: Վ. Համբարձումեան այցելած է Մատրասէն մօտ հինգ հարիւր քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գտնուող աստղադիտարանը, ուր երկու օր մնացած է:

Կալկաթայի մէջ, Վ. Համբարձումեան ծանօթացած է հայկական գաղութի կեանքին, այցելած է ճեմարան՝ ուր ջերմ ընդունելութեան արժանացած է ուսուցչութեան եւ աշակերտութեան կողմէ:

Անկախ այս բոլորէն, հայ գիտնականը խորհրդակցած է հիւլէական հաստատութեան վարիչներու եւ Հնդկաստանի մեծ գիտուններուն հետ, անոնց բացատրելով իր սիսթեմները՝ զանազան մարզերու մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԱՅԳԻՆԵՐ, ՆՈՐ ԱՒԱՆ

Էջմիածին չհասած՝ Զուարթնոց սպառնական տաճարի փլատակներէն քիչ անդին կը տարածուին խաղողի այգիներ:

Առաջ, ամայի տարածութիւններ էին անոնք, ուր միայն ուղտափուշ կ'աճէր: Ջուր չկար:

Հայու ջանքերով, բացուեցան սակայն ջրանցքներ եւ Հրազդանի ջուրը կեանք տուաւ խոպանին:

Դիւրին չէր դարերով առանց ջուրի մընացած այդ անապատին մէջ այգիներ աճեցնել, որ մեծ խնամք եւ աշխատանք կը պահանջէ: Բայց աշխատանքը հետզհետէ կեանք տուաւ անոր եւ այսօր աւելի քան 360 հեկտարի վրայ այգիները կը տարածուին:

Խաղողագործներու համար ստեղծուած են աշխատանքի ու հանգիստի անհրաժեշտ պայմաններ: Կառուցուած է ակումբ մը, որուն սրահներէն մէկուն մէջ կը ցուցադրուին շարժանկարներ, իսկ միւսին մէջ ներկայացումներ կը տրուին տեղական թատերախումբին կողմէ: Յաճախ կը կազմակերպուին նաեւ գեղարուեստական երեկոներ, Երեւանէն հրաւիրուած արուեստագէտներու մասնակցութեամբ:

Ակումբը ընթերցարան մը ունի, հարուստ գիրքերով:

Բանուորական աւանը ունի մանկապարտէզ, մանկամսուր, բուժարան եւ դպրոց: Շրջանին մէջ լաւ կազմակերպուած է մասնաւորապէս մարզական խումբը, իր զանազան ճիւղերով, — Ֆութպոլ, ճատրակ, վոլիպոլ, պասկեթպոլ: Աւանին մօտ շինուած է մարզադաշտ մը:

խօսուող հատորով, ճիշդ է, աւարտուում է Խ. Աբովեանի՝ նախատեսուած «երկերի լիակատար ժողովածու»ի ակադեմական ութ հատորեակի հրատարակութիւնը, բայց տակաւին անտիպ են մընում հայ մեծ լուսաւորչի ու դեմոկրատի մի շարք գործերն ու աշխատութիւնները, որոնք եւս պէտք է դարձնել ընթերցող հասարակութեան սեփականութիւնը:

ԱԼ. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

(Գրական թերթ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (366)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԹ.

ՏԱՐՕՆ

Զբաղուած լինելով խօսակցութեամբ, մենք բաւական յետ էինք մնացել: Ասլանը շատ առաջ էր գնացել: Ես խնդրեցի իմ խօսակցին, որ փոքր ինչ շտապեցնէ իր ձին: Բայց նա, երեւի, չլսեց իմ խնդիրքը, թէեւ քանիցս կրկնեցի: Նրա բոցավառ աչքերը թափառում էին Տարօնի ընդարձակ դաշտավայրի վրայ, կարծես, մի բան որոնում էին այնտեղ: Նրա դէմքը սաստիկ գունատուած էր եւ շրթունքները պինդ սեղմուած էին միմեանց վրայ: Նա մինչեւ անգամ մոռացաւ իմ ներկայութիւնը, եւ սկսեց ինքն իրան խօսել:

«Տարօն, սիրելի աշխարհ, որքան ազգեր եկել, անցել են քո վրայով, որքանին հիւրասիրել ես դու եւ քո ամրութիւններում պատսպարան ես շնորհել: Քո մէջ ապաստան գտան սարոց Սենեքերիմ թագաւորի երկու որդիքը — Ադրամելէք եւ Սանասար — հայրասպան որդիքը բերեցին իրանց հետ եւ իրանց աստուածներին, եւ իրանց ծառաներին:

Բայց դու օտար հիւրերին սիրեցիր, բայց օտար աստուածներին համբերել չկարողացար: Հայութեան դրօշմը դրեցիր քո հիւրերի վրայ եւ նրանցից սկսուեցաւ Արծրունեաց հզօր նախարարութիւնը: Քո մէջ ապաստան գտաւ ճենացի իշխանազն Մամգունը:

Իր թագաւորի սրտմութիւնից փախստական լինելով, դիմեց քո պաշտպանութեանը: Նա էլ բերեց իր հետ իր կրօնը, իր պաշտամունքը, իր սովորութիւնները: Բայց դու նրան եւս հայացրիր, եւ նրանից սկսուեցաւ Մամիկոնեան մեծ նախարարութիւնը: Քո մէջ ապաստան գտան հնդկացի իշխանազն եղբայրները — Դեմէտր եւ Գիսանէ: Նրանք եւս, իրանց թագաւորի բարկութիւնից ազատուելու համար, դիմեցին քո մեծահոգութեանը, իրանց հետ բերելով եւ մի ստուար գաղթականութիւն: Դու նրանց բնակութեան տեղ շնորհեցիր, հիմնեցին Վիշապ քաղաքը եւ Քարքէ լերան բարձրութիւնների վրայ կանգնեցրին իրանց տաճարները: Այդ տաճարներից, Լուսաւորչի հետ պատերազմելու ժամանակ, դուրս եկան 6946 մարտիկ, որոնց մեծ մասը քուրմեր էին: Բայց դու բոլորին հայացրիր, եւ սեւամորթ հնդիկը կլանուեցաւ քո բնիկ ժողովրդի մէջ: Այդպէս, դարերի ընթացքում, տաք կոխեցին քո նուիրական հողի վրայ մեծ մարդիկ, մեծ ուժերով: Բայց ամէնքը լուծուեցան, ամէնքը միախառնուեցան քո հարազատ զաւակների հետ: Այժմ, սիրելի Տարօն, քո դաշտերի վըրայ թափառում է մի մարդ, սեւ, հագուստով եւ սեւ սրտով: Նա նոյնպէս փախստական է եղել իր երկրից, նա նոյնպէս արտաքսուել է իր երկրից, եւ քո գրկում հիւրասիրութիւն է որոնում: Նրա հայրենիքը չկարողացաւ մարսել նըրան, եւ իր միջից դուրս վիժեց: Նա դիմեց անծանօթ երկիր, որ անծանօթ ժողովրդի մէջ ծածկուիլ կարողանայ: Նա չէ բերել իր հետ զէնք, չէ բերել եւ մեծ ուժեր: Նրա գլխաւոր զէնքը, իր դրպանում լցրած, փոքրիկ պղնձէ խաչերն են եւ իր խորամանկութիւնը: — Ես այդ մարդից սարսափում եմ, սիրելի Տարօն..

Լ.

ՀԱՅ – ԿԱԹՈԼԻԿԸ

Դեռ արեւը չէր մտել, դեռ բաւական լոյս կար, երբ մօտեցանք Տաւրոսի ստորոտներին, որ առանձին անունով կոչւում է Սիմ լեռ: Հեռուից, համանուն դաշտավայրի հարաւային կողմում, երեւում էր Մուշ քաղաքը: Նա կանգնած էր բաւական բարձր, լայնանիստ բլուրի վըրայ եւ թախծալի կերպով նայում էր դէպի իր առջեւը տարածուած ընդարձակ դաշտավայրը: Նրա թախծութեանը փոքր ի շատէ ուրախ կերպարանք էին տալիս խաղողի այգիները, որոնք, տների հետ միախառնուած, բլուրի բարձրութիւնից իջնում էին մինչեւ ստորոտը: Դէպի ամէն կողմ տիրում էր երեկոյեան լռութիւնը, — գործադուլի եւ հանգստի լռութիւնը: Լսւում էր միայն աղմկալի գետակի ձայնը, որ, քաղաքի առջեւից ոլորուելով, փրփրալով գնում էր ու խառնըւում Մեղրի գետին: Լսւում էր եւ ջրաղացների խուլ դղրդիւնը, որոնք երկար շարքով բանում էին այդ գետակի վրայ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

կերները որեւէ միջամտութեան դէմ. «Նման միջամտութիւն մը՝ Պաղտատի մէջ իշխանութեան հաստատման նախօրեակին, ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ, որովհետեւ մեր շարժումը ներքին հարց է եւ կը շահագրգռէ միայն Իրաքի ժողովուրդը»:

Անկախ այս բոլորէն, ըմբոստներու խօսնակը կոչ ըրաւ Իրաքի բոլոր պաշտօնեաներուն՝ որ անմիջապէս գործադուլի ձեռնարկեն եւ գրասենեակները լքեն, աւելցնելով թէ յեղափոխութիւնը ոչ մէկ խղճահարութիւն պիտի ունենայ բոլոր անոնց հանդէպ՝ որոնք կը գործակցին Քասըմի եւ անոր վարչակարգին:

Հետզհետէ պայծառ կը դառնայ, որ յեղափոխութիւնը Նասրի կողմնակիցներու կողմէ չըթադրուած է: Այս տեսակէտն ուշագրաւ է հետեւեալ յայտարարութիւնը.— «Նուրի Սայիտի վարչակարգը Իրաքը մեկուսացուցած էր: Յուլիս 14ի յեղափոխութեան նպատակն էր՝ վերջ տալ այդ մեկուսացման: Բայց անիշխանական պատեհապաշտներու խմբակ մը Քասըմի գլխաւորութեամբ, Նուրի Սայիտի մեկուսացման քաղաքականութիւնը որդեգրեց՝ խորտակելու համար արաբական միութիւնը, ծառայելով աշխարհակալներուն եւ սիոնականութեան»:

Զօրավար Քասըմ զօրագունդ մը ղրկած էր Մուսուլ՝ ըմբոստութիւնը ճզմելու համար: Արդ, կը պարզուի թէ կառավարական ուժերը «ջախջախուած են յեղափոխականներու կողմէ»:

Միւս կողմէ, Իրաքեան բանակի երկրորդ զօրաբաժինի հրամանատարը՝ Զօր. Թապաքչալի, որ Քիրքուքի ուժերուն գլուխը կը գտնուի, միացած է ըմբոստներուն: Գաղտնիք չէ թէ Թապաքչալի Արէֆի քաղաքական բարեկամն է: Ինչպէս ծանօթ է, գնդ. Արէֆ Պաղտատի մէջ մահուան դատապարտուեցաւ, իբրեւ դաւաճան: Ծանօթ է նաեւ, որ Արէֆ Նախագահ Նասրի կողմնակիցներուն ղեկավարն էր:

Գնդապետ Վահապ Շաւաֆ 45 տարեկան է եւ հրամանատարը Մուսուլ գտնուող զօրամասի մը: Անդամ էր ազատ սպաներու ղեկավար մարմին, գաւակն է Ուլէմայի մը եւ ծնած Եփրատի եզերքը, Անահ անուն գիւղ մը: Իբրեւ անդամ սպայակոյտին ամէնէն փայլուն զինուորական դէմքերէն մէկը կը նկատուէր Իրաքի:

Իրաքեան բանակը ունի մօտ 55.000 զինուոր, բաժնուած՝ հինգ զօրամասերու: Ըստ երեւոյթին, ըմբոստները կը կազմեն այս զօրամասին կէսը: Քիրքուք հաստատուած 2րդ զօրամասը՝ որուն հրամանատարն ալ յարեցաւ շարժումին, բաղկացած է Իրաքի լաւագոյն ռազմիկներէն:

Դժուար է երկու կողմերուն միջեւ գնահատութիւն մը ընել, քանի որ արտաքին աշխարհը իր լուրերը կը ստանայ իրարու թշնամի ձայնասփիւռի երկու կայաններուն կատարած յայտարարութիւններէն:

Պաղտատի մէջ կը յայտարարուի թէ Շաւաֆի համախոհները շուտով պիտի մաքրուին հրապարակէն:

Մուսուլի ձայնասփիւռին համաձայն՝ Քասըմ մասնաւոր օդանաւ մը պատրաստել տուած է, իր գործակիցներուն հետ փախուստ դիմելու համար:

Միւս կողմէ, Լոնտոնի մէջ կը յայտարարեն թէ կացութիւնը խաղաղ է Մուսուլի մէջ, ուր գտնուող երկու հարիւր Անգլիացիները իրենց աշխատանքը կը շարունակեն քարիւղի ընկերութեան մէջ:

Անգլիոյ կարծիքը այն է, թէ Իրաքի ներկայ տագնապը ներքին հարց է, թէեւ «քանի մը օրէ ի վեր նման շարժումի մը կը սպասուէր»: Ամէն պարագայի մէջ, կը յայտարարուի թէ բրիտանական կառավարութիւնը հարկ եղած միջոցները ձեռք առած է՝ վտանգի մը պարագային բոլոր Անգլիացիները անմիջապէս պարպելու համար:

Հիւս. Իրաքի մէջ գտնուող Անգլիացիներու ընդհանուր թիւը կը հասնի 800ի:

Միւս կողմէ, կը հերքուի թէ գնդ. Շաւաֆի կողմէ ղեկավարուող շարժումը հակահամայնավար բնոյթ ունի, ինչ որ կը նշանակէ թէ անսպասելի չէր:

Հրատապ հարցերէն մէկն ալ այն է, թէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը օգնութեան պիտի չփութա՞յ արդեօք Շաւաֆի յեղափոխութեան:

Այրի Տիկին Նուարդ Աբիկեան, Պ. Արշաւիր Հանէվէճեան (Հայաստան), Արփա եւ Լէոն Հանէվէճեան (Հայաստան), Զապէլ եւ Սեդա Հանէվէճեան (Հայաստան), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՔԵՐՈՎԲԷ ԱԲԻԿԵԱՆԻ

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Բնակարանի հասցէ՝ 18 Փասսաժ Փէ-բէն (Փարիզ 18):

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ - ՀԱՒԿԹԱԽԱՂ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպութեամբ Հ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի: 28 Մարտ, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պոմոնի Ազգային սրահին մէջ: Ճոխ յայտագիր: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի:

ՄԱՅԻՍ 16ԻՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

THÉATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 20.30ին

Կը ներկայացուին

1.— ԱԴՈՒԱՐԴ ԻՇԽԱՆ (Տռամ Հայ - Մակեդոնական շրջանէն)

2.— L'article 330, G. Courteline (Comédie en un acte)

3.— ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (Կատակերգութիւն)

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյն ներկայացումը Կիրակի (Ապրիլ 5) ժամը 15.30ին,

THEATRE MUNICIPAL DE VIENNE

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը այս Ջորեքշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Քաթէի վրահը:

Տեղի պիտի ունենայ Վիճաբանական երեկոյ, խօսք պիտի առնեն զանազան անձեր:

Մուտքը ազատ է:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին սանուհիներու գեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 19ին, Սալ Շօփէնի սրահին մէջ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

26 տարեկան երիտասարդ մը (ծնած Փարիզ 4րդ թաղամաս 1932 Նոյեմբեր 14ին) կը փնտռէ իր մայրը՝ ՎԻՐԺԻՆԻ ԳՐԵԳՈՒՆԵԱՆ, ծնած Մարաշ 1892ին:

Տեղեկացնել իրեն՝

Krekounian Jean

S.P. 86639 A.F.N.

Կամ թերթիս վարչութեան:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Կը ստանձնէ փորձառու ուսուցիչ մը: Դիմել «Յառաջ»ի:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

Կը տօնուի Կրընոպլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին:

Այս Կիրակի, դպրոցին սրահին մէջ, ժամը 15ին:

Մուտքը ազատ է:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ազնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ հինգ գիշերօթիկ սան պահել հետեւեալ պայմաններով:

1.— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարեկիրթ:

2.— Զարգացումը պէտք է համապատասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին:

3.— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտները:

4.— Սան մը որ չկարենայ անցնել տարեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք:

5.— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քննութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթացքին, ժամը 15 – 17ին:

Կը պահանջուին դպրոցական վկայականներ:

Գրել Տեսչութեան.—

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÉNIEN

26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կը հրաւիրուին «Յառաջ» խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, քաղաքապետարանի սրահը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի՝ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Քաֆէ Շարթօն, 221 Րիւ տը Պէլվիլ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէն ետք ժամը 3ին, Հայկ. դպրոցը:

ԼԻՈՆ.— Յ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Շաբաթ ժամը 15.30ին, Ցոյներուն սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

(29 Մարտ) Ալհամպրայի մէջ:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

Կազմակերպած

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ

ժամը 14.30էն 18.30

PAVILLON DAUPHINE

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

Վարժարանի դալարագեղ պարտէզներուն մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱԳԻՆՆԵՐՈՒ ԿՐԱԿԻՆ ԴԷՄ...

(Քերթուածներ)

Գրեց՝ ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԳԻՆ 500 ՖՐԱՆՔ

Դիմել Փարիզի հայ գրավաճառներուն, նաեւ ՅԱՌԱՋի:

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ՝ ԿԱՐՄԻՐ ԱՒԵՏԱՐԱՆԸ

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Գործաւորուհիներ քորսաժի համար: Լաւ վճարուած: Դիմել՝

MAISON JASMINE - BALTAYAN

19, Fbg. St. Denis

Առաջին յարկ

×

Ափրէտօններ տեւական աշխատանքի համար: Դիմել՝

HIGH LIFE TAILOR

112, RUE DE RICHELIEU PARIS

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Արշակ որդի Յարութիւնի, Աստոյեան, ծնած 1923, Նոյեմբեր 25ին Լենինական, մօրը անունը՝ Շուշանիկ, եղբօր՝ Գուրգէն, քրոջը Սվետլանա: 1943ի հայրենական պատերազմէն ետք լուր չկայ: Կը կարծուի որ Կաստանի մէջ աշխատած է կօշկակար Գեղամի մօտ (Զօհրապի տըղան), ապա անցած՝ Մարսէյլ:

Փնտռողն է մայրը:

Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել Պ. ՏՆԿՈՅԵԱՆԻ,

215-217, RUE DE BELLEVILLLE, PARIS 19

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՐՏ — JEUDI 12 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8342 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4243

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՋԱՐԹՕՆՔԻ ՇՐՋԱՆԸ

Թուրքիոյ ոչ–իսլամ ազգերու կարգին Հայերն եղան առաջինները, որ օգտուեցան սուլթան Մահմուտ Բ.ի եւ Ապտիւլ-Մէճիտի «բարենորոգչական» ձգտումներէն՝ կարգ ու կանոն մտցնելու համար ազգային գործերուն մէջ:

Անկախութիւնը կորսնցնելէ վերջ, Հայութիւնը համախմբուած էր իր դարաւոր եկեղեցիին շուրջ, որուն կը պարտի գըլխաւորաբար իր ազգային դիմագիծին անվթար պահպանումը:

Զուրկ ըլլալով «Կանոնադրութիւն» կամ «Սահմանադրութիւն» արդիական ըմբռնումով, եկեղեցին եւ ազգային գործերը ենթարկուած էին ջոջերու եւ «մեծ աղա»ներու քմահաճոյքին:

Պոլսոյ մէջ ամիրաներն էին, որ կ'իշխէին ազգային, հանրային ու կրօնական գործերուն վրայ: Պատրիարքներու նշանակումն ու հրաժարեցումը անոնց կամքէն կախուած էր: Ռամիկ ժողովուրդը ձայն չունէր:

Ամիրաներու դասակարգին մաս կը կազմէին մայրաքաղաքի սեղանաւորները, հարուստ առեւտրականներն ու պետական բարձրաստիճան պաշտօնեաները:

Ինչպէս որ ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան առեն ժողովուրդը ըմբոստացած էր ազնուականներու եւ կղերականներու դէմ, այնպէս ալ Պոլսոյ մէջ 1830-ական թուականներուն արհեստաւոր (էսնաֆ) դասակարգը ծառացաւ ամիրաներու բռնատիրութեան դէմ:

Խաւարեալ եւ լուսաւորեալ պայքար մը ծայր տուաւ Հայութեան երկու հակամարտ դասակարգերուն միջեւ: Ի վերջոյ յաղթանակը տարին լուսաւորեալները, որոնք աստիճանաբար հրապարակէն քշեցին «առանձնաշնորհեալ»ները, ոչ առանց դժուարութեանց:

Երիտասարդ մտաւորականներ, մեծ մասամբ ամիրաներու եւ էսնաֆներու զաւակներ, որոնք Փարիզի մէջ կ'ուսանէին քառասունական թուականներէն ըսկսեալ, մեծ օժանդակ մը եղան «լուսաւորեալ»ներուն, ընդդէմ «խաւարեալ»ներու տիրող դասակարգին:

Ժողովրդական շարժումը մեծ ծաւալ ստացաւ առաջին օրէն:

Ապտիւլ Մէճիտ 1841 Դեկտեմբեր 12ին կայսերական հրովարտակով հաստատեց 27 հոգինոց ազգային նոր վարչութիւն մը՝ բաղկացեալ ժողովրդական խաւերու պատկանող անհատներէ: Կառավարութիւնը արգիլեց ամիրաներուն միջամտելու ազգային գործերուն:

Ժողովուրդը կը յաղթէր: Սակայն վարչական մեքենան բանեցնելու եւ ազգային հիմնարկութիւնները մատակարարելու համար կը պակսէին նիւթական միջոցները:

Այս կացութեան առջեւ Մատթէոս Պատրիարք միջամտելով համերաշխութիւն գոյացուց կողմերուն միջեւ: Ու կազմուեցաւ 16 ամիրայէ եւ 14 էսնաֆէ բաղկացեալ «ազգային ժողով» մը, որուն անդամները հաւասար իրաւունքներ կը վայելէին:

Փոքր ամիրաները կողք կողքի նստան համեստ արհեստաւորներու հետ: Սակայն պատրիարքը սկսաւ անտեսել «Ազգ. ժողով»ը, առարկելով որ աշխարհականները իրաւունք չունէին խառնուելու հոգեւորականներու եւ հոգեւոր գործերու, որոնք միայն իրմէ կախուած են: Աշխարհականները պարզ խորհրդականներ էին, որոնց պարտականութիւնն էր նիւթական միջոցներ ճարել եկեղեցիներուն եւ դըպրոցներուն:

Պատրիարքին այս յաւակնութիւնները պատճառ դարձան, որ ամիրա եւ էսնաֆ միանալով կազմեցին նոր ծրագիր մը, հիմնուած ժողովրդական ընտրութեան սկզբունքին վրայ: 1847ին կառավարութիւնը վաւերացուց ազգային կանոնադրութիւն մը, որով կեանքի կը կոչուէին ժողովուրդէն ընտրուած ներկայացուցչական երկու մարմիններ: 14 եկեղեցականներէ բաղկացած Հոգեւոր ժողովը պիտի զբաղէր կրօնական գործերով:

Իսկ անխտիր Պոլսոյ Հայերուն կողմէ ընտրուած քսան աշխարհականներ կը կազմէին գերագոյն ժողովը, որ պիտի հսկէր քաղաքական գործերու վրայ:

Այս երկու ժողովները նախակարապետներն էին կրօնական եւ քաղաքական ժողովներուն, որոնք յետագային պիտի նըւիրագործուէին Ազգային Սահմանադրութեամբ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՔԻ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆԸ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ

ՇԱՒԱՖԻ ԴԻԱԿԸ Կ'ԱՆԱՐԳՈՒԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԵԳԻՊՏԱՑԻ 11 ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ

Գնդապետ Շաւաֆի գլխաւորութեամբ սկսած ապստամբութիւնը ձախողութեան մատնուեցաւ Իրաքի մէջ: Լուրերու աղբիւրները կը մնան Պաղտատ եւ Գահիրէ: Բայց եգիպտական մամուլը ուշ մնացած է: Արդարեւ, Երեքշաբթի օր մեծ խորագրերով Գահիրէի թերթերը կը յայտարարէին. «Գնդ. Շաւաֆ կը յաղթանակէ Իրաքի մէջ. իր ուժերը կը քալեն Պաղտատի վրայ: 10.000 տինար՝ Քասըմի գլուխը բերողին»: Մինչդեռ, ութ ժամէ ի վեր Մուսուլի ձայնասփիւռը լռած էր: Գնդապետ Շաւաֆ մեռած էր: Ժողովուրդը կը տողանցէր իր դիակին առջեւէն՝ անարգելով զայն:

Այլեւս պարզ է, թէ Քասըմի վարչակարգը տապալելու ձգտող պետական հարուածի փորձը երկու օրուան մէջ ճըզմուած է: Զօր. Քասըմ կը մնայ Իրաքի ղեկավարը:

Բազմաթիւ մեկնաբանութիւններ կը տրուին այս ձախողութեան շուրջ: Նախ՝ պատրաստութիւնը գաղտնի չէր եղած: Երկու շաբաթէ ի վեր Պէյրութի, Գահիրէի, ինչպէս նաեւ Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի մէջ գիտէին թէ «ծանր դէպքեր» պիտի պատահին Իրաքի մէջ:

Վարչապետ Քասըմ նոյնպէս լուր ունէր պատրաստուող ապստամբութենէն: Մինչեւ իսկ կը կարծուի թէ Քասըմ թոյլ տուած է որ նման շարժում մը ծայր տայ՝ վստահ ըլլալով իր յաղթանակին վրայ:

Այսուհանդերձ, կ'ըսուի թէ գնդ. Շաւաֆ վերջին պահուն առանձին մնացած է: 5րդ զօրագունդի հրամանատար՝ Շաւաֆ իր յոյսը դրած էր բանակին մէջ գտնուող կարգ մը տարրերու վրայ, որոնք հետզհետէ անհետացան: Մանաւանդ՝ 2րդ զօրագունդի հրամանատար Զօր. Թապաքչալի, որ նախ ըմբոստ սպաներուն հետ էր, շատ չանցած դիրք ճշդեց անոր դէմ:

Գնդ. Շաւաֆ յոյս ունէր նաեւ օդուժին վրայ, որ ծանօթ է իբրեւ Նասըրի համակիր: Մինչդեռ, օդային ուժերը առանց երկմտելու յարեցան Քասըմի կողմը:

Ապստամբութեան ձախողութիւնը զօրացուց Քասըմի դիրքը: Այսուհետեւ, դժուար թէ նման շարժում մը յաջողութեան հաւանականութիւններ ունենայ:

Քասըմի ուժը աւելի կը շեշտուի՝ մանաւանդ երբ ծանօթ է թէ ապստամբու–

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի կէսօրէ ետք Ա. Մ. Հանրապետութեան Նախագահ Կամալ Ապտել Նասր Դամասկոսի մէջ ընդունեցաւ Զարեհ Ա.ը՝ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ: Պէյրութէն իրեն կ'ընկերանային Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ՝ Խորէն Արք. երեք վարդապետներ, Ազգ. Կեդր. վարչութեան ատենապետ՝ Պ. Ռ. Մախսուդեան, Պ. Յակոբ Թերճանեան: Դամասկոսի մէջ չքախումբին միացաւ Բերիոյ թեմի առաջնորդ՝ Ղեւոնդ Արք. Չէպէեան եւ Պ. Յ. Արսլանեան:

Նասր ջերմ եւ սիրալիր ընդունելութիւն մը վերապահած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետին: Երկուստեք եղան արեւշատութեան եւ յաջողութեան մաղթանքներ:

Սուրիոյ նախկին Նախագահ Շիւքրի Քուաթլի իմանալով Կաթողիկոսին ժամանումը փափաք յայտնած է ինք ալ տեսնուիլ Հայրապետին հետ: Այս տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է երկուշաբթի առտու, ապա Զարեհ Ա. Անթիլիաս վերադարձած է:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Ճ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, Պէյրութի Համազգայինի «Մարտիկեան» Թանգարանի բացման ներկայ ըլլալու համար Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մարտիկեան ճամբայ ելած էին դէպի Լիբանան:

Քանի մը օր մնացած են Գահիրէ, ուր ի պատիւ իրենց ընդունելութիւն մը տրուած է «Ցուսաբեր»ի թատերասրահին մէջ: Պ. Մարտիկեան տեսակցութիւն ունեցած է Ա. Մ. Հանրապետութեան Տնտեսական եւ Ելմտական նախարար Տքթ. Մունէյմ էլ–Քայսունիի եւ արաբական մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ: Եգիպտական թերթերը հրատարակած են Ճորճ Մարտիկեանի բազմաթիւ լուսանկարները, գնահատական տողեր նուիրելով անոր:

Կիրակի օր Տէր եւ Տիկին Մարտիկեան Պէյրութ հասած են, ուր դիմաւորուեցան պաշտօնական անձնաւորութեանց կողմէ: Լիբանանի արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի ներկայացուցիչը՝ Արտակ եպիս. երեսփոխաններ Մովսէս Տէր Գալուստեան, Տիգրան Թոսպաթ եւ Խաչիկ Պապիկեան, ինչպէս նաեւ Ճեմարանի տնօրէն՝ ընկեր Սիմոն Վրացեան փութացած էին Խալտէի օդակայանը:

Կարճ ընդունելութենէ մը ետք Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մարտիկեան առաջնորդուեցան Նշան Փալանճեան Ճեմարանը ուր պատշգամէն Պ. Ճ. Մարտիկեան շնորհակալութիւն յայտնած է իրեն եղած այդ ջերմ ընդունելութեան համար:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ԱՍԻՈՅ ՄԷՋ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀՈՆԿ – ՔՈՆԿԻ ՄԷՋ

Վերջերս գրած էինք թէ Կարդինալ Գրիգոր – Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեան կը շարունակէ իր պաշտօնական այցելութիւնները Ծայրագոյն Արեւելքի երկիրներուն մէջ: Այս առթիւ ամերիկեան *Թայմ* շաբաթաթերթը իր վերջին թիւին մէջ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ:

Աշխոյժ, մօրուսաւոր եկեղեցական մը, անցեալ շաբթու առտու մը, սաւառնակէն իջաւ Հոնկ Քոնկի մէջ եւ դիմաւորուեցաւ թնդանօթի 19 հարուածներով: Դեսպանի մը ընդունելութիւնն էր այս, Գրիգոր Կարդինալ Աղաջանեանի որ Պապին փոխանորդ նուիրակն է:

Հայազգի Կարդինալը այս պաշտօնը ունեցող առաջին եկեղեցականն է որ Ծայր. Արեւելք կ'այցելէ: Օդակայանին մէջ իսկ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին անդրադարձաւ երեք միլիոն կաթոլիկէ Չինացիներուն վիճակին, որոնք համայնավար վարչաձեւին տակ կը գտնուին եւ ըսաւ.

— Կ'աղօթեմ որ Աստուած իր օրհնութիւնները անպակաս ընէ չին ժողովուրդին վրայէն, ուր որ ալ ըլլայ ան: Սիրով կ'ողջունեմ եւ կը վստահեցնեմ թէ տեւականօրէն կ'աղօթեմ չին ժողովուրդին համար:

Աղաջանեանի միամսեայ շրջապտոյտը սկսաւ Սայկոնէն ուր նախագահեց Վիէթնամի առաջին համաժողովին: Վիէթնամի մէջ կան մէկ միլիոն 150 հազար կաթոլիկներ, որոնց մէջ կը գտնուի նաեւ նախագահ Նկօ Տին Տիէմ: Ամբողջ բնակչութեան թիւն է 15 միլիոն, բայց կաթոլիկները լաւ կազմակերպուած են հոն, ուր Պուտտայականութիւնը կը տիրէ:

Ամբողջ երկիրը խորհրդանշան մը նկատեց 63ամեայ Կարդինալը որ հեղձուցիչ տաքուն մէջ կը շրջէր ծիրանի պատմուճանով եւ լայնեզր գլխարկով:

Հազարաւոր ոչ-կաթոլիկներ հաւաքուած էին փողոցները, իսկ հազարաւոր կաթոլիկներ լեցուցած էին քաղաքին եկեղեցիները:

Երբ Կարդինալը առաւօտ մը կը պատարագէր Սայկոնի Մայր Եկեղեցին մէջ, փողոցները խուռն բազմութեամբ լեցուած էին: Ժողովուրդը դիզուած էր մայթերուն վրայ, կարենալ տեսնելու համար Կարդինալը:

Ծիրանաւոր Պատրիարքը առանց յոգնելու այցելեց եւ քննեց կաթոլիկէ վարժարանները, հիւանդանոցները, ճամբարները, վանքերը, պրեւանքերը եւ մանկանոցները:

Անցեալ շաբթու Կարդինալ Աղաջանեան Ֆորմոզա այցելեց: Զան Քայ Շէքի կառավարութիւնը խնդրած է որ Ազգայնական Չինաստանի եւ Վատիկանի կապերը աւելի եւս ամրապնդուին:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

×

ՄԱՔՄԻԼԸՆ ԼՈՆՏՈՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Երեքշաբթի օր Անգլիոյ վարչապետը երկար խօսակցութիւններ ունեցաւ Զօր. Տը Կոլի հետ: Ոչ մէկ պաշտօնական ղեկոյց հրատարակուած է այս առթիւ նկատի առնելով որ, ինչպէս յայտարարեց Մաքմիլըն մեկնած պահուն, «բանակցութիւններ չունեցանք այլ՝ վիճաբանութիւններ»: Իրականին մէջ ոչ մէկ բան կարելի է ըսել այս ժողովին մասին եթէ ոչ շեշտել որ եղածը պարզ մտքերու փոխանակութիւն մըն էր երկու երկիրներու ղեկավարներուն միջեւ Պերլինի եւ Գերմանիոյ հարցերուն մասին:

Ընդհանուր ձեւով երկու երկիրները համակարծիք են եւ վճռական կը մնան:

Տը Կոլի եւ Մաքմիլընի խօսակցութիւնը նոր քայլ մըն է դէպի արտաքին նախարարներու ժողովը, ամէն ձեւով օգտակար: Կը կարծուի թէ ժողովը տեղի կ'ունենայ Մայիսի սկիզբը առանց սահմանափակ օրակարգի:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետ Սէնիի եւ Արտաքին նախարար՝ Փելլա մօտերս Պոն պիտի երթան: Մէկ կողմէ յայտնուած է որ Անգլիոյ Արտաքին նախարարը՝ Սելվին Լոյտ Լոնտոն հրաւիրած է Փելլան երկուշաբթի օրուան համար, այսինքն Փարիզ գալէ առաջ: Ծանօթ է որ Մարտ 19ին Սէնիի եւ Փելլա Փարիզ հրաւիրուած էին:

ԻՐԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Իրանի եւ Խ. Միութեան յարաբերութիւնները խիստ լարուած են այժմ, Թեհրանի վարիչները երկար ատեն Ամերիկայի օժանդակութեան սպասելէ յետոյ, դարձած էին Մոսկուայի եւ բանակցութեան մտած համաձայնութեան մը համար:

Մոսկուա ալ այդ կը փափաքէր եւ ահա Ամերիկա հրապարակ կուգայ եւ կը հետաքրքրուի Իրանի տնտեսութեամբ: Իրան կը խզէ բանակցութիւնները, Մոսկուայի վարիչներուն զայրոյթ պատճառելով: Իրանի դիւանագէտները մեզ խաղի բերին կ'ըսեն Մոսկուայի թերթերը, մեզի հետ բանակցիլ սկսան որպէսզի Ամերիկան ստիպուի օժանդակութիւն կատարելու:

×

Դարերէ ի վեր օտար մրցակցութեանց կեդրոն մըն է այս երկիրը, որ երբեմն տէրը Փոքր Ասիոյ, հզօր պետութիւն մըն էր: Ներքին պայքարներ, արտաքին արշաւանքներ, արկածախնդիր վարիչներու տեւական կռիւներ, տկարացուցին երկիրը: Թմրութեան դատապարտուեցաւ արթուն, ռազմիկ ժողովուրդ մը, գիւղացիութիւն մը ենթարկուեցաւ բիրտ, ընչաքաղց աւատապետութեան մը քմայքին:

Գաղթակալ պետութիւնները հետզհետէ պաշարեցին երկիրը, յաճախ նպաստեցին ներքին շարժումներուն՝ իրենց համակիր արկածախնդիր մը իշխանութեան գլուխ բերելու համար:

Ռուսերը Պուխարա եւ Խանա հողամասերը իւրացնելէ յետոյ, Թիւրքիստանէն սկսան թափանցել Պարսկաստան: Նասրետին Շահին երկիրը հետզհետէ կը ռուսանար հիւսիսէն, Թեհրանի առեւտուրը կ'անցնէր Ռուսերուն ձեռքը, ռուս ըսպաներ կը մարզէին Շահին բանակը, ռուս դեսպանը խորհրդականն էր Շահին: Կասպից Ծովու ռուս նաւահանգիստ Րեշտէն երկաթուղիի գիծ մը պիտի երկարէր Թեհրանի հետ:

×

Անգլիա Թեհրան ղրկեց 1887ին Սըր Ուոլֆ դեսպանը, որ իր կորովն ու ճարտարութիւնը ցոյց տուած էր Պոլիս եւ Գահիրէ: Անգլիացի դիւանագէտը կը յաջողէր հիւպատոսարաններ հաստատել Պարսկաստանի մէջ, օգտագործել տալ Շաթ էլ Արապի պարսկական ճիւղ Գարուն գետը: Որքան առաջանար Ռուսիա Ասիոյ մէջ դէպի Արեւելք, զուգահեռաբար Անգլիա ալ իր ազդեցութիւնը կը տարածէր դէպի Թիպէթ:

Ռուսիոյ ազդեցութիւնը զօրացաւ Պարսկաստանի մէջ, երբ Նասրէտտին Շահ սպաննուեցաւ մէկ Մայիս 1896ին: Թուլամորթ որդին Մուզաֆֆէր գործերը թողուց ռուսասէր վարչապետ Աթապէկ Ազամի: Անգլիա մերժեց փոխառութիւն մը, Ռուս դրամատունը փութաց կարեւոր գումար մը տրամադրել կառավարութեան եւ կեդրոնացնել երկրին ելեւմուտքը Ռուսերուն ձեռքը: Մաքսատուն, սուրհանդակ ռուս գործակալներու հսկողութեան տակ էին:

×

Ռուսերը ձեռնարկեցին ճամբաներու շինութեան եւ պահանջեցին Թեհրանի կառավարութենէն «չարտօնել օտար որ եւ է ընկերութեան երկաթուղիի շինութիւնը առանց ռուս կառավարութեան հաւանութեան»:

Անգլիա հակայարձակողականի անցաւ: Լորտ Քըրզըն 1902ին գրաւեց Քուէյթը, Պահրէյն կղզիները, ստացաւ քարիւղի հանքերուն շահագործման մենաշնորհը, զրահաւորներ առաջացուց Եփրատի գետաբերանը:

Ռուսիոյ պարտութիւնը Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ, Անգլիոյ եւ Ճափոնի զինակցութիւնը պարտաւորեցին Փեթերսպուրկի կառավարութիւնը համաձայնութեան մը գալու Անգլիոյ հետ: Ռուսիոյ զինակից Ֆրանսա, համաձայնած Անգլիոյ հետ 1905ին շնորհիւ արտաքին նախարար Տելքասէի, մերձեցուց երկու մրցակիցները Պարսկաստանի հողին վրայ: Կնքուեցաւ 1907ի համաձայնութիւնը՝ Պարսկաստանի հիւսիսը կը մնար ռուս ազդեցութեան տակ, հարաւը անգլիական ազդեցութեան գօտի կը մնար: Երկու հողամասերուն միջեւ կը կազմուէր չէզոք գօտի մը:

×

Սահմանադրութիւն մը կը հաստատուէր Պարսկաստանի մէջ 1907 Հոկտեմբերին: Շահ Մոհամմէտ Ալիի շռայլ ընթացքը, բռնատիրական ուղղութիւնը կը քննադատուէր սահմանադրականներէն: Ռուս դեսպանը կը քաջալերէր Շահը ընդդիմանալու բարենորոգիչներուն, միապետական Ռուսիա համակիր էր պարսիկ միապետութեան, սահմանին վրայ սահմանադրական պետութեան մը հաստատումը թելադրական կ'ըլլար ռուս ժողովուրդներու: Անգլիա կը քաջալերէր բարենորոգիչները: Շահը կը ցրուէր ժողովը, յեղափոխութիւնը կը տապալէր բռնակալը, Ռուսերը կը գրաւէին Թաւրիզը, Անգլիա զօրք կը հանէր Պենտեր Պուշիր (1909 Յուլիս):

Գերմանիա առիթէն օգտուելով Փոցտամի համաձայնութիւնը կը կնքէր Ռուսիոյ հետ՝ չէզոք ընդունուած գօտիին մէջ երկաթուղի շինելու համար: Ռուսիա համաձայնութիւնը կը կնքէր ընդդէմ Անգլիոյ, մինչդեռ 1902ին ճնշում կատարած էր Ֆրանսայի վրայ որպէսզի ելեւմտական օժանդակութիւն չտայ Պաղտատի երկաթուղիի շինութեան համար եւ գործակցի իրեն՝ Փոքր Ասիոյ մէջ երկաթուղիներու շինութեան արգիլման:

×

Մեծ պատերազմին Անգլիա եւ Ֆրանսա Ռուսիա զինակիցներ՝ մէկ կողմ թողուցին պայքարները: Անգլիան գրաւեց Իրանի հարաւը, Ռուսիա՝ հիւսիսը փոխադարձ հաղորդակցութեան համար:

Ցարերու յաջորդեցին Կրեմլինի նոր տէրերը եւ Թեհրանի հետ կնքեցին 1921ին դաշնագիր մը, որուն 5րդ եւ 6րդ յօդուածներուն համաձայն Խ. Միութիւնը իրաւունք կը ստանար զօրք ղրկելու Իրան՝ երբ օտար սպառնալիք մը ըլլար Կովկասի սահմաններուն:

Թեհրան ամերիկեան օգնութեան դիմեց երկրին երաշխաւորութեան, իրաւակարգի պահպանման համար: Թեհրանի դիմումը հիւսիսէն յարձակումի մը դէմ էր նախապէս, յետոյ խնդրեց որ Ամերիկա երաշխաւորէ Իրանը Իրաքի դէմ, որ նախապէս զինակից, իրաւակարգի յեղաշրջումով հակառակորդ կեդրոն մը դարձած էր, ուրկէ կը նպաստաւորուէին Քիւրտերն ու Թուտեհ կուսակցութիւնը: Ամերիկա պէտք էր ապահովէր Իրանի սահմանները եւ ներքին անդորրութիւնը:

Ամերիկեան դեսպանը կը յիշեցնէր միայն Այզընհաուըրի Վարդապետութիւնը «պաշտպանել երկիրը միջազգային համայնավարութեան յարձակումին դէմ»:

×

Մոսկուա Յունուարին տաքելութիւն մը ղրկեց Իրանի մայրաքաղաքը: Բանակցութիւնները ձախողեցան՝ երբ Իրանի վարիչները յայտնեցին, թէ կը փափաքին ազատ ըլլալ նաեւ Ամերիկայի հետ օգնութեան դաշինք մը կնքելու: Ռուսերը պատասխանեցին. «Չէք կրնար Ամերիկայի հետ ալ կնքել դաշինք մը»: Մոսկուա կը վախնար որ Ամերիկա օժանդակութեան հետ կը պահանջէր օդային, ցամաքային զինուորական խարիսխներ հաստատել Իրանի մէջ:

Ռուսերը կը յիշեցնեն այս անգամ 1921ի դաշինքին յիշուած յօդուածները: Իրանցիներն ալ ցոյց կուտան յօդուածները լուսաբանող ծանուցագիր մը՝ ժամանակին Իրանի կառավարութեան յանձնուած Թեհրանի ռուս դեսպան Ռոթշթայնի կողմէ: Ծանուցագիրը կը հաղորդէր. «Այդ յօդուածներուն տրամադրութիւնները պիտի գործադրուին այն ատեն՝ երբ զինուած յարձակում մը գործուի Խ.րհրդ. Միութեան հանրապետութեանց դէմ նախորդ րէժիմի համակիրներուն կողմէ»:

×

Թեհրան ծանուցագիրը կը յիշեցնէ, հաստատելով թէ սպառնալիք մը չկայ Խորհրդ. Միութեան դէմ, հետեւաբար անարժէք կը մնայ դաշնագիրը: Մոսկուա կը յիշեցնէ դաշնագիրը, կը մոռնայ ծանուցագիրը: Մոսկուա կ'ընդլայնէ դաշնագրին իմաստը. «Ամերիկեան դաշնագրի մը կնքումը, որուն հետեւանք կրնան զինուորական խարիսխներ հաստատուիլ Իրանի մէջ՝ վտանգ մըն են Խ. Միութեան սահմաններուն դէմ, ուստի Մոսկուա պարտաւոր է յարգելու 1921ի դաշնագիրը»: Թեհրան կը պատասխանէ. «Ամերիկայի հետ կնքուելիք դաշնագիրը պաշտպանողական է միայն եւ համաձայն Ազգերու Կազմակերպութեան դաշնագրին 31րդ յօդուածին»:

×

Ռուս պատուիրակութիւնը հեռացաւ Թեհրանէն Փետրուար 12ին, ապահովաբար Իրանը հանդարտ չթողելու մտադրութեամբ: Կիւրոսի, Կամբիւսի, Դարեհի երբեմնի յաղթական երկիրը անգամ մըն ալ կը մնայ սալի եւ մուրճի միջեւ, արտաքին ապահովութեան հետ, ներքին անդորրութիւնը պահպանելու մտահոգութեամբ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

14 ՏԱՐԻ

—o—

ԽՄԲ.— Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը՝ Ազատ Օր՝ իր հրատարակութեան 15րդ տարեդարձին առթիւ կը գրէ (26 Փետրուար).—

«Ազատ Օր» երէկ լրացուց իր հրատարակութեան 14րդ տարին եւ այսօր կը թեւակոխէ 15րդ տարին:

1945 Փետրուար 25ին լոյս կը տեսնէր մեր թերթին առաջին թիւը:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն վիրաւոր եւ յոգնասպառ գաղութ մը ունէինք այդ օրերուն, որ կը հաշուէր մօտաւորապէս 35 հազար հոգի:

Ազգային նոր շունչի եւ նոր ոգիի ներարկումը անհրաժեշտութիւն էր դարձած, մեր վէրքերը սպիացնելու եւ հայ բազմութիւնները մղելու համար շինարար աշխատանքի:

Ջլատուած էին մեր ուժերը, կտորակուած էր մեր գաղութի մտաւորականութիւնը:

Պատերազմը իր աւերը գործած էր մեր հոգեկան աշխարհին մէջ:

Հրամայական պահանջ էր վերանորոգել եւ վերակազմել մեր ուժերը:

Բարձրացնել բարոյական կորովը մեր ժողովուրդին եւ զայն մղել ստեղծագործ աշխատանքի:

Այս մտահոգութիւններով առաջնորդուած երիտասարդ ուժեր լծուեցան գործի: Իրենց առաջին նպատակակէտը եղաւ կեանքի վերակոչել յունահայ մամուլը, որ գրեթէ քառորդ դար իր ձայնը լսելի դարձուցած էր մեր գաղութին մէջ եւ որ պատերազմի թոհուբոհին մէջ լռութեան դատապարտուած էր որոշ ատեն մը:

Անոնք որ ծրագրեցին ու ձեռնարկեցին այս թերթի հրատարակութեան, գրեթէ անփորձներ էին հրապարակագրական ասպարէզին մէջ:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԸՄԲՈՍՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

—o—

ԱՐԻՒՆ ԵՒ ԹՆԴԱՆՕԹ

Մինչեւ իր մահուան օրը Մարքօ ցաւեցաւ որ բաժնուած էր իր տէրէն: Երբեք չմոռցաւ թէ իշխան – եպիսկոպոսին արդարամտութենէն փախչելու ստիպուած էր Թուրք շուներուն պատճառով, որոնց արիւնը թափած էր: Իր մեծ իշխանին մահուան վրայ ոտանաւոր մը յօրինեց, քիչ մը երգիծական շեշտով.—

Երբ Նժեկօ Եպիսկոպոսը մեռաւ
Եւ իր հոգին գնաց Աստուծոյ քով,
Երեք շաբաթ շարունակ
Հեղեղանման անձրեւ եկաւ ···

Աւելի քան կէս դար դժգոհ ժողովուրդը գաղտնաբար կրկնեց այս տողերը: Ա՞յս է արդեօք պատճառը, որ իշխան Տանիլօ (իշխեց 1851 – 1860) վճռեց այլեւս ազատիլ այս օրինազանցէն, դաւադրական միջոցին դիմելով: Անգութ այս իշխանը ժառանգած էր իր հօրեղբօր ուժականութիւնը, բայց ոչ անոր քաջութիւնը ունէր եւ ոչ ալ մարդասիրութիւնը:

Առաւօտ մը, արթննալու պահուն, Մարքօ տեսաւ թէ շրջապատուած է իր բնակավայրը: Դուրսէն յայտարարուեցաւ որ զինաթափ ըլլայ, երբ նայեցաւ՝ համազարկի մը բռնուեցաւ: Ծանօթ հերոս Աքիգա Գորովիգ կը գտնուէր ոստիկանութեան գլուխը: Մեռնելու ատեն, Մարքօ բերանը կը բանայ.— անիծելու թէ պատգամ մը ձգելու համար.— Բայց Աքիգա արդէն կը հանդիսանայ, զէնքին կոթով ջախջախելով անոր կզակը:

×

Ահաւասիկ յիշատակ մը, մնացած՝ 1914ի գարունէն: Թերեւս ալ աւելի հին:

Բլրակի մը վրայ, մշուշոտ առաւօտ մը հաւաքուած էին բարձրաստիճան զինուորականներ, իրենց կիներով: Ծնողքս կը գտնուէր անոնց մէջ, ինչպէս նաեւ հօրս սպասեակը: Ի պատիւ չեմ գիտեր ի՞նչ բանի, Թնդանօթի հարուածներ պիտի պարպուէին: Մարդիկ կը փակէին իրենց ականջները, ծամածռութիւններ ընելով, կարծես բան մը պիտի փլէր իրենց գլխուն վրայ: Հօրս սպասեակը գլուխս պահեց իր երկու սրունքներուն միջեւ. ես ալ, իմ կարգիս, ականջներս կը գոցէի: Բայց, ինչո՞ւ զիս կը պահէր այդպիսի անյարմար տեղ մը··· կ'ամչնայի, բայց աւելի կը վախնայի գլուխս դուրս հանել անկէ: Ոչ ոքի կը խոստովանէի ասիկա:

Թնդանօթը սկսաւ մռնչել, անշուշտ ցուլէ մը աւելի հզօր, բայց սարսափազդու չէր ան. ընդհակառակն, զուարճալի էր, երբ երախը բացած կ'որոտար մտրակուածի մը պէս: Մոխրագոյն – կապոյտ ծուխ մը շրջապատեց զայն: Չէի հասկնար թէ ինչու մարդիկ նախապէս կը սարսափէին թաւշային այս ծուխէն, եւ որոտումէն՝ որ թէեւ զօրաւոր էր, բայց ոչ ոքի կը դպչէր կամ ցաւ կը պատճառէր: Առաջին իրական յիշատակս՝ Թնդանօթի այդ որոտումը եղաւ: Մանկութեանս շրջանին ռումբեր պայթեցան, զէնքեր շաչեցին, վիրաւորելով բոլոր երազներս, քանդելով բոլոր տեսիլներս:

Թնդանօթի այդ առաջին որոտումը մտքիս մէջ դամուած կը մնայ, անփոփոխ եւ շօշափելի բանի մը պէս: Կին մը, հագած երկայն եւ սպիտակ հագուստ մը, վերէն վար սեղմուած, կը կենար Թնդանօթին մօտ, առանձին: Միայն ան կը վերականգնի դարձեալ յիշողութեանս մէջ, մինչ յստակօրէն ոչ հայրս կը տեսնեմ, ոչ եղբայրներս, ոչ իսկ մայրս կամ մեծ մայրս: Իր գլխուն վրայ լայն գլխարկ մը կար, կարծես՝ շինուած արեւին ճառագայթներով: Մայրս չէ՞ր ան. ո՛չ: Մայրս հագած էր ազգային զգեստը եւ այդ լոյսն ու ջերմութիւնը չէր ճառագայթեր: Ինչպէս բացատրել որ կնոջ մը դիմագիծը յիշողութեանս մէջ այդքան կենդանի մնացած է եւ գրաւիչ, միացած մետաղէ հրէշի մը վայրի մռնչիւնին···:

Յիշողութեան ծակերը շատ խոր են:

Պատերազմը կը շարունակուի առանց ընդհատուելու, բայց թշնամիները կը փոխուին. Թուրքեր, Ալպանացիներ, Պուլկարներ, Աւստրիացիներ, Հունգարացիներ: Գիւղի մը մէջ կ'ապրինք, անտառներով շրջապատուած բլուրներու խորը կորսուած մեր տան մէջ: Այս բլուրները, խոժոռ՝ կարծես կը բարձրանան մինչեւ աստղերը:

Հիմա մեզի հետ կը բնակի եռանդուն կին մը, ինչպէս սպիտակազգեստ կինը, Ճուքա, հօրեղբայր Լազարի կինը: Անոր վիզը կլոր է, կուրծքը՝ փափուկ: Զաւակ չունի եւ մեզ կը սիրէ, մեզ, իր տագրոջ զաւակները, այնպէս՝ կարծես թէ իրը ըլլայինք: Միշտ հաւասար, քաղցր եւ ջերմ զորով մը ունի: Խստաբարոյ չէ, ոչ ալ բարկացկոտ, ինչպէս մայրիկը: Իրիկունը, երբ անծանօթ եւ սարսափազդու ուրիշ աշխարհ մը կը սկսի, ան կը պատմէ սատանաներու եւ վհուկներու պատմութիւններ:

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(3 Շար.)

Ձիրենք գործի մղողը՝ մեր գաղութին ազգային կեանքը խթանելու եւ նախկին ոգեւորութիւնը ստեղծելու պատրաստակամութիւնը եւ այդ ուղղութեամբ ամէն զոհաբերութիւն ընելու ոգին էր ։

Քանի մը հանդիպումներ բաւական եղան ծրագիրը իրականութիւն դարձնելու, եւ 1945 Փետրուար 25ին լոյս տեսաւ «Ազատ Օր»ի առաջին թիւը, իբր յաջորդը իր նախածնողին՝ «Նոր Օր»ի, որ կարեւոր եւ անուրանալի ազգային առաքելութիւն մը կատարած էր մեր գաղութի ընտեղծման առաջին օրէն մինչեւ Երկրորդ Աշխարհամարտ ։

Համեստ էին հրատարակիչներուն առաջադրութիւնները, — իրենց կարելիութեանց սահմանին մէջ ծառայել մեր գաղութի շահերուն եւ կենդանի պահել հայ գիրը եւ անոր միջոցով հայ լեզուն ու հայ ոգին ։

Կազմակերպութեան մը հրատարակութիւնը ըլլալով հանդերձ, «Ազատ Օր» իր առաջին խմբագրականին մէջ իսկ կը խոստանար ծառայել մեր ժողովուրդի ընդհանրական շահերուն ։

14 տարի անցած է այդ օրէն ասդին եւ մեր աչքին առջեւ ունինք 4254 թիւերու հաւաքածոները, որոնց ընթերցումը ոեւէ անաչառ յունահայու կողմէ՝ պիտի հաստատէ, թէ մենք չենք դաւաճանած մեր սկզբնական առաջադրութեանց ։

Կուսակցական մտահոգութիւններէ աւելի՝ մենք առաջնորդուեցանք ազգային ընդհանրական շահերէն ։ Աշխատեցանք պահել մեր գաղութի խաղաղութիւնն ու համերաշխութիւնը, որոնց այնքան պէտք ունէր ան ։

Մեր թերթը առաւելապէս իր հոգածութեան առարկան դարձուց գաղութին ազգային շարժումները՝ բոլոր մարզերուն մէջ, քաջալեր հանդիսանալով մասնաւորաբար երիտասարդութեան եւ զայն մղելով ստեղծագործ աշխատանքի ։

Յաւակնութիւնը չունեցանք եւ չունինք այսօր ալ ըսելու, թէ ինչ որ ըրինք՝ կատարեալ էր ու անթերի ։

Բայց իրաւունք ունինք ըսելու, որ ինչ որ ըրինք ու կ'ընենք այսօր՝ հրաշքի հաւասար գործ մըն է՝ մերինին պէս փոքր ու տկլոր գաղութի մը մէջ ։ Գործ մը՝ որ չէր կրնար շարունակուիլ եւ տեւականանալ, առանց բարոյական եւ նիւթական գերմարդկային այն զոհաբերութեանց, զորս ցուցաբերեցին հրատարակիչները, ամէնէն համեստ գրաշարէն սկսեալ՝ մինչեւ ցրուիչը, վարչական պաշտօնեաները եւ խմբագրական կազմը ։

Յաճախ ունեցանք դառնութիւններ, որոնք անխուսափելի են հայ մամուլի ասպարէզին մէջ ։ Դառնութիւններ՝ որոնք հետեւանք են ընդհանրապէս մեր ժողովուրդի մէկ մասին անտարբերութեան՝ հայ թերթին ու գրքին հանդէպ եւ անգիտութեանը այն չափազանց դժուարին պայմաններուն, որոնց մէջ լոյս կը տեսնեն մեր բոլոր թերթերը ընդհանրապէս ։

Խեղդեցինք այդ դառնութիւնները մեր մէջ եւ որոշեցինք մնալ պատնէշին վրայ՝ անյաղթահարելի բոլոր դժուարութիւնները դիմագրաւելու վճռականութեամբ, այն հաստատ համոզումով ու հաւատքով, որ ազգային կենսական առաքելութիւն մը կը կատարենք՝ օտար երկինքներու տակ ապրեցնելով հայ գիրը եւ այդ գրին միջոցաւ վառ պահելով մեր բազմութիւններուն մէջ ազգային ոգին եւ շահագրգռութիւնը՝ մեր կեանքը յուզող հարցերուն հանդէպ ։

Այսօր, 14 տարի ետք, երբ վերաքննութեան կ'ենթարկենք տառապագին ու տքնաջան ճիգերու արդիւնքը եղող մեր թերթին կատարած դերը՝ մեր գաղութին մէջ, հոգեկան գոհունակութիւն մը կը պարուրէ մեզ եւ աւելի կ'ամրապնդէ մեր ջիղերը շարունակելու գործ մը, որ դերազանցօրէն ազգային եւ սուրբ գործ մըն է, ըստ մեզի ։

Հայ մամուլի բոլոր աշխատաւորներուն միակ բաւարարութիւնն ու վարձատրութիւնը այս գոհունակութիւնն է արդէն ։

Եթէ այդ ալ չըլլար, մենք չէինք ունենար ոչ իսկ մէկ թերթ՝ մեր գաղութային դժխեմ պայմաններուն մէջ ։

(Խմբագրական՝ ԱԶԱՏ ՕՐԻ)

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

Ֆրանսական Ազգային Թատրոնը (Քոմէտի Ֆրանսէզ) ամէն հինգշաբթի ունի «Բանաստեղծական Ցերեկոյթ» մը, որու ընթացքին Ֆրանսացի ծանօթ դերասաններ ելոյթներ կ'ունենան, Ֆրանսացի բանաստեղծներու կտորները արտասանելով ։

Այդ ցերեկոյթները ընկալեալ սովորութիւն մըն են դարձած եւ սակայն ամէն անգամ ալ ցանցառ թիւով ունկնդիրներ կը գտնուին սրահին մէջ ։

Որովհետեւ, բեմական արուեստին մէջ, արտասանական սեռը չափազանց ապերախտ սեռ մըն է եւ այնքան ալ չէ գնահատուած նոյնիսկ յառաջադէմ ժողովուրդներու մէջ, ինչպէս ցոյց կուտայ Քոմէտի Ֆրանսէզի «Բանաստեղծական Ցերեկոյթ»ներու պարագան ։

Իսկ մեր իրականութեան մէջ բեմական այս սեռը ոչ միայն գնահատութիւն եւ քաջալերութիւն չէ գտած, այլեւ բոլորովին անտեսուած է ։ Ըսած եմ ուրիշ առթիւ որ հայ բեմական պատմութեան մէջ միայն երկու հոգի մշակած են այս սեռը՝ Պետրոս Ադամեան եւ անկէ ետք Օր. Գարագաշեան որոնք երկուքն ալ իրենց ժամանակին մեծ համբաւի են տիրացած իբրեւ արտասանող ։ Դժբախտաբար, սակայն, իրենց հետ ալ թաղուած է իրենց սկսած այդ գեղեցիկ գործը եւ ոչ ոք ուզած է վերցնել անոր շարունակութիւնը ։

Եւ ահա այսօր, այդ դժուարին ու ապերախտ ասպարէզի կառքին է լծուած Մարսիլահայ երիտասարդ արուեստագէտը՝ Սարգիս Պօղոսեան ։

Առաջին անգամը չէ որ Սարգիս Պօղոսեան կը ներկայանայ փարիզահայութեան ։ Անցեալ տարուան իր երեւումէն ետք, այս անգամ ան դարձեալ ներկայացաւ մեզի, կատարելու համար իր «պտոյտ»ը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ ։

Անցեալ տարի այս էջերուն մէջ դրեցինք մեր տպաւորութիւնները իր մասին եւ ըրինք կարգ մը թելադրութիւններ ։

Այսօր եւս, ունինք քանի մը թելադրութիւններ ։

Անկասկած, Սարգիս Պօղոսեան օժտուած է շնորհքով եւ ունի անսահման սէր դէպի իր ընտրած ասպարէզը եւ յամառ կամք ու աշխատանքի կորով ։

Սակայն այս բոլորը անբաւարար են իր արուեստը ամբողջապէս սիրելի դարձնելու համար մեզի ։

Իրեն կը պակսի իր արտասանութեան համար ընտրած կտորներուն հետ նոյնանալու, անոնց խորքը թափանցելու եւ իր հագագին զօրաւոր թրթռացումներովը հաղորդականութիւն մը ստեղծելու կարողութիւնը՝ իր եւ իր ունկնդիրներուն միջեւ ։

Անկէ զատ, Սարգիս Պօղոսեան տարուած է անտեղի հռետորականութեան մը մարմաջէն ։ Օրինակ, իւրաքանչիւր կտորի արտասանութենէն առաջ ինքզինքը կը յանձնէ վարժապետական բացատրութեան մը հովերուն եւ կը կորսուի իր ունկնդիրներուն բան մը սորվեցնելու վտանգաւոր գռիհներուն մէջ ։ Եւ այդ միջոցին իր ուժերը սպառած են արդէն կարողանալ նոյնանալու համար իր կտորին հետ, կարողանալ թափանցելու համար անոր խորքը եւ յուզելու համար իր ունկնդիրները ։

Զարմանալի երեւոյթ մը, սակայն ։ Սարգիս Պօղոսեան ոտանաւորներու արտասանութեանց ընթացքին նուազ տպաւորիչ ըլլալով հանդերձ, արտակարգ կերպով յաջող ու տպաւորիչ է արձակի իր ընթերցումներու պահուն ։ Համաստեղի «Կապոյտ Ուլունք»ին եւ Շիրվանզադէի Շամախեցիին հետ տեսակցութեան հատուածները կարդաց բացառիկ յաջողութեամբ մը, իր ընթերցումին կցելով բեմական բազմաթիւ գեղեցիկ ձիրքեր՝ ձայնի ելեւէջ, խոր յուզում եւ դիմախաղ ։

Այս բոլորը կ'արձանագրեմ մեր երիտասարդ բարեկամին օգտակար ըլլալու առաջադրութեամբ, որովհետեւ վստահ եմ որ եթէ ան յաջողի ձերբազատուիլ կարգ մը թերիներէ, իր տարած աշխատանքը հաւանաբար վարձատրուի առաւել յաջողութեամբ ։

Անցեալ տարի, Սարգիս Պօղոսեանի ձեռքի անտեղի ու աննպատակ շարժումներուն մասին խօսելով, թելադրած էինք իրեն սրբագրել զանոնք, եւ արդարեւ, ուրախութեամբ հաստատեցինք որ այս անգամ ան այդ ուղղութեամբ չափազանց զուսպ էր եւ ուշադիր ։

Գալով իր յայտագրի կազմութեան ու պատրաստութեան, մեր երիտասարդ բարեկամը պէտք ունի այդ ուղղութեամբ եւս աչալուրջ ըլլալու ։

Մեր գրականութեան պարտէզներուն մէջ բազմաթիւ են անուշահոտ վարդերը, սակայն կան նաեւ փուշեր ու դատարկ ։ Սարգիս Պօղոսեան պէտք է ուշադիր ըլլայ կարենալ զատորոշելու համար անուշահոտ ծաղիկը խայթող փուշերէն ։

Արդարեւ, իր այս երկրորդ երեկոյթի ընթացքին կարդաց երգիծական կտոր մը որ ուրիշ արդիւնք չունեցաւ այլ միայն խոցոտեց յիշատակը բարի ու առաքինի հայ բանաստեղծի մը որ իւր ովսանն ծառայած է հայ գրականութեան անդաստանին ։

Յովհ. Շիրազի «Կոմիտաս»էն, Սայաթ-Նովայի «Քամանչայ»էն եւ Ե. Տէմիրճիպաշեանի «Վոսփոր»էն ետք, Սարգիս Պօղոսեանի «երգիծական» ընթերցումը ողբերգական հով մը անցուց եթէ ոչ ամբողջ սրահին, գոնէ իմ հոգիիս եւ ինծի պէս ուրիշներու ալ հոգիին խորէն ։

Սարգիս Պօղոսեան պէտք է նոյնպէս խուսափի ամբոխավար կտորներէ ։

Ըստ իս, յայտագրէն դուրս արտասանած իր «Սալվու Ջինար էջմիածին»ը կը պատկանի այդ դասակարգին ։

Ախաւանցիի այդ կտորը ժողովուրդը կը խանդավառէ, կը գրգռէ անոր կրօնական ջերմեռանդ զգացումները, կը ստիպէ զայն որ խելայեղ ծափահարէ, սակայն բոլորովին զուրկ է բանաստեղծական որեւէ արժանիքէ, հոգ չէ թէ այդ կտորը գնահատուած ըլլայ բարձրաստիճան Արքեպիսկոպոսէ մը որ հիացումով բացագանչած է. «Կէօմրիւկէն մալ փախցուցեր ···»։

Սարգիս Պօղոսեան Ֆրանսերէն իր արտասանութիւններուն մէջ աւելի աչքառու է ։ Պոտլէրի, Ռոսթանի եւ մանաւանդ Լաֆոնթէնի երկերը կարողացաւ արտասանել յաջող կերպով ։ Հոս, կարծես Պօղոսեանի մօտ հասկացողութիւնը աւելի զօրաւոր եւ ապրումը աւելի խոր է ։

Ուրեմն, հարց մը կայ այստեղ քննութեան արժանի ։ Ինչո՞ւ համար արդեօք Սարգիս Պօղոսեանի Ֆրանսերէն արտասանութիւնները աւելի յաջող են ։ Կը խորհիմ թէ, թերեւս անոր համար որ ան ունեցած է Ֆրանսացի ուսուցիչներ որոնք իրեն բան մը սորվեցուցած են ։ Իսկ հայերէն արտասանութիւններուն համար, կ'երեւի թէ իր «պտոյտ»ներու պահուն, ձեռքէն բռնող մը չէ գտնուած, որեւէ մէկուն խորհուրդը չէ ստացած եւ ատոր համար ալ քայլամոլոր կը շրջի մեր գրականութեան ածուներուն մէջ ։

Պիտի չհամարձակէի ըսել իրեն որ միայն Ֆրանսերէն արտասանէ, վասնզի կը սիրեմ զինք սրբագրուած տեսնել ։ Կը հաւատամ որ կրնայ սրբագրուիլ, քանի որ, ինչպէս ըսի, սէրը եւ յամառ աշխատանքի կորովը չեն պակսիր իրեն ։

Եւ այն ժամանակ, վստահ եմ որ ինչպէս Մոլիէռի լեզուն, մեր մեծասքանչն ալ աւելի մեծ արուեստով մը պիտի դուրս գայ իր շրթներէն ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (367)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Լ.

ՀԱՅ – ԿԱԹՈԼԻԿԸ

Գեղեցիկ էր տեսարանը ։ Գեղասէր Տաւրոսը, մօտենալով Մուշի դաշտավայրին, կարծես, վախեցել էր չխանգարել նրա չքնաղութիւնը եւ, զգուշութեամբ դէպի յետ քաշուելով, զոգաւորուել էր, թողնելով այն լայնանիստ բլուրը միայն, քաղաքի շինուածքի համար ։ Այդ բլուրի դէպի վերը նայելիս, երեւում էր քաղաքը իր մզկիթներով ու եկեղեցիներով ։ Բոլորովին գագաթի վրայ կանգնած էր հին, կիսաւեր ամրոցը ։ Բլուրի ստորոտից, հարթ տարածութեան վրայ, անմիջապէս սկսում էին ծխախոտի մշակութեան ընդարձակ արտորայքը, որոնք քաղաքացիների գլխաւոր հարստութիւնն էին կազմում ։

Զգիտեմ ինչո՞ւ, ես տխուր էի այդ քաղաքին մօտենալու ժամանակ ։ Արդեօք նրա համար, որ Տարօնի մարդաշատ, մեծահարուստ քաղաքներից մնացել էր այդ մէկը միայն, եւ այն եւս աւելի մի մեծ աւանի տպաւորութիւն էր գործում, քան թէ քաղաքի ։ Զկար Կաւ – Կաւ կոչուած ամրաշէն քաղաքը, իր անառիկ Ողական բերդով ։

Զկար Զիւնակերտ քաղաքը, որ Վախթանգ զօրավարը նորոգելով, իր կնոջ անունով կոչեց Գորպէս ։ Զկար Օձ քաղաքը, որի ահարկու բերդը շինեց Աշոտ մսակերի որդի Դաւիթ Բագրատունին ։ Զկար Վիշապ քաղաքը, որ Վաղարշակի օրերում հիմնեցին հնդկացի գաղթականները, որը այլ անունով կոչւում էր Տիրակատար քաղաք ։ Զկար եւ Մծուրք քաղաքը, որ հիմնեց Սանատրուկ արքան ։— Բոլորը կորաւ, բոլորը անհետացաւ, մնաց որբացած Մուշը միայն, որ այժմ մռայլ դէմքով նայում էր բարձրադիր բլուրի գագաթից, եւ իմ մէջ զարթեցնում էր տխուր յիշողութիւններ ։ Բնութեան վսեմութիւնը, տեսարանների գեղեցկութիւնը, մասամբ փարատում էին այդ յիշողութիւնները ։

Երբ սկսեցինք բարձրանալ բլուրի զառիվերը, երբ բաւական մօտեցանք քաղաքին, Արփիարը մեզ խորհուրդ տուեց չիջեւանել պանդոկներում, այլ ընտրել մի այլ յարմար կացարան ։ Բաղէշում Հաջի-Խաւաղի պանդոկում լաւ խրատուած լինելով, մենք յօժարութեամբ ընդունեցինք Արփիարի առաջարկութիւնը ։

— Բայց ուրիշ ի՞նչ յարմար կացարան կարող էինք գտնել, — հարցրեց Ասլանը ։

— Քաղաքի եկեղեցիները աւելորդ սենեակներ ունեն պանդուխտների համար, կարելի է նրանցից մէկը ընտրել, — պատասխանեց Արփիարը ։

— Դուք կարծում էք, որ դրանք պանդոկներից լա՞ւ կը լինեն ։

— Եթէ լաւ չլինեն, վատ էլ չեն լինի ։ Միայն այն զանազանութիւնը կայ, որ եկեղեցիների բակերում առանձնացած կը լինենք, իսկ պանդոկներում կը գտնենք մի խառնիճաղանճ բազմութիւն, որոնց մէջ շատ հաճելի չէր լինի մեզ երեւնալ ։

Ճանապարհը ոլոր – մոլոր պտոյտներով բարձրանում էր դէպի վեր ։ Դաշտերից վերադառնում էին մշակները, բահերը ուսի վրայ դրած, այգիներից վերադառնում էին այգեպանները բարձած աւանակներով ։ Փոշին մարդ էր խեղդում ։ Աւելի անտանելի էին աւանակները ։ Երբեմն այդ կամակոր անասուններից մէկը կամ խրտնում էր, եւ յամառելով կանգ էր առնում, ճանապարհն էր կտրում. կամ կողքէ կողք շեղուելով, իր վրայ բարձած խաղողի կթոցը զարկում էր մեր ոտներին ։

Վերջապէս, մտանք քաղաքի նեղ փողոցների մէջ ։ Անցնելու տեղ չկար ։ Մարդ եւ անասուն խառնուել էին միմեանց ։ Մենք, կարծես թէ, սանդուղքներից էինք բարձրանում, որովհետեւ փողոցները բլուրի զառիվեր դիրքն ունէին ։ Հայոց թաղերը բաժանուած էին մահմեդականների թաղերից ։ Այդ արդէն նշան էր, որ այդ տարրեր ազգերը հաշտ դրացիներ չեն եղել ։ Մենք դիմում էինք դէպի Հայոց թաղը ։

Երեկոյեան ժամերգութիւնը դեռ նոր էր աւարտուած, դեռ նոր ժամաւորները դուրս էին գալիս, երբ մտանք Հայոց եկեղեցիներից մէկի բակը ։ Մեզ տեսնելով, ժամաւորները կանգ առին եւ խմբուեցան մեր շուրջը ։ Բաւական ժամանակ տեւեց, մինչեւ եկեղեցու երեսփոխանը յայտնուեցաւ ։ Դա մի կարճահասակ մարդ էր, որի ընդարձակ, ալեխառն մօրուքը ծածկում էր ամբողջ կուրծքը, յետոյ, երկու կողմից տարածուելով, հասնում էր ուսերին, եւ ապա բարձրանում էր դէպի ականջները, եւ վերջը անհետանում էր մի կեղտոտ, լրջագոյն ֆէսի տակ ։ Նրա մօրուքը հնդկահաւի բացուած պոչի տպաւորութիւն էր գործում, որի մէջնավայրում երեւում էր մի փոքրիկ, ողորմելի երես, նեղ, անհանգիստ աչքերով ։

Մեր հարցին, թէ կա՞ն արդեօք սենեակներ գիշերելու համար, նա պատասխանեց՝ «տեսնեմ»... եւ անյայտացաւ ժամաւորների մէջ ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

թեան զօրավիգ կանգնած էր Ա. Մ. Հանրապետութիւնը։ Մինչեւ իսկ կը յայտարարուի թէ «Մուսուլի ձայնասփիւռ»ը հաստատուած էր ... Հալէպի մէջ։

Քասըմ, որ համայնավարներու համակիր մըն է, այս առիթով աւելի շեշտեց իր դիրքը, դէպի ձախ յարելով։ Պաղտատի ձայնասփիւռը ծանր բառերով յարձակում գործեց «արաբական երկիր» մը վրայ որ միջամուխ կ՚ըլլայ Իրաքի ներքին գործերուն։ Առանց անուն տալու, Պաղտատի ձայնասփիւռը յայտարարեց.— «Խորհուրդ կուտանք այն ազգին՝ որ զօրավիգ կանգնեցաւ դաւաճան գնդապետ Շաւաֆի եւ կը գործակցի աշխարհակալներու հետ՝ վերջ դնել այնպիսի գործունէութեան մը, որ կը տկարացնէ արաբական միութիւնը»։

Պարզ է, թէ Պաղտատ իր խօսքը ուղղուած է Ա. Մ. Հանրապետութեան։

Այս պարագան աւելի շեշտուեցաւ՝ երբ Պաղտատի եգիպտական դեսպանատան 11 անդամները հրահանգ ստացան՝ անմիջապէս հեռանալ Իրաքեան հողամասէն։ Այս ուղղութեամբ ոչ մէկ բացատրութիւն տրուեցաւ, բայց կասկածէ դուրս է՝ որ եգիպտացի դիւանագէտներու արտաքսումը կապ ունի Մուսուլի դէպքերուն հետ։

Պաղտատի մէջ յայտարարուեցաւ թէ «Մուսուլի ձայնասփիւռ» գոյութիւն չունէր Իրաքեան հողամասին վրայ։ Երկուշաբթի իրիկուընէ ի վեր դադրած է ըմբոստներու ձայնասփիւռը։ Այս պայմաններու մէջ Շաւաֆի մահուան լուրը, որ հաղորդուեցաւ Պաղտատի ձայնասփիւռին կողմէ, վաւերական կը համարուի։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Չորեքշաբթի կէսօրին Փարիզի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ ապստամբութիւնը չէ վերջացած Իրաքի հիւսիսային շրջանին մէջ։ Զօր. Քասըմ յայտարարած է թէ պիտի գնդակահարուին բոլոր անոնք՝ որ գործակցած են Շաւաֆի, ըլլան անոնք զինուորական թէ քաղաքացի։ Յարդ գնդակահարուած են 60 սպաներ։

Իրաքեան օդատորմիղը կը շարունակէ ռմբակոծել կարգ մը շրջաններ։ Ռմբակոծուած է նաեւ սուրիական գիւղ մը՝ Համուտիա, որ կը գտնուի սահմանին վրայ։ Տուն մը քանդուած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ երկու օրով յետաձգեց իր վերադարձը։ Արդարեւ Խ. Միութեան վարչապետը որ Չորեքշաբթի Մոսկուա պիտի վերադառնար որոշեց քանի մը օր ալ մնալ Պերլին։ Կարգ մը խօսակցութիւններ ունեցաւ Կրոթիվոլի եւ Ուլպրիխթի հետ հաշտութեան առանձին դաշնագիր մը ստորագրելու համար։ Խ. դեսպանատան մէջ տեղի ունեցած ընդունելութեան ժամանակ, Խրուշչեւ յայտարարեց թէ երկու երկիրներու տեսակէտները նոյնն են, որովհետեւ.— «Առաջնորդուած ենք Մարքսիզմի եւ Լենինիզմի սկզբունքներով»։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցութեան համագումարին բացումը կատարելով՝ Վլատիսլաս Կոմուլքա (կուսակցութեան Ա. քարտուղարը), ներկայացուց տեղեկագիրը։ Կոմուլքա իր ճառին մէջ ըսաւ որ կարելի չէ ազատ ընտրութիւններով միացնել Գերմանիաները, խստօրէն քննադատեց Ատընաուըրը, եւ նոյնիսկ ամբաստանեց դաշնակցային Գերմանիան որ կ՚ուզէ կրկին խնդրոյ առարկայ ընել գերմանալեհական սահմանը (Օտէր – Նայս)։ Կոմուլքա քննադատեց նաեւ Եուկոսլաւիան։

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ զինուորական ծառայութիւնը 15 ամիսէն իջած է 12ի։

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրութեանց երկրորդ շրջանին համար աշխատանքներ կը տարուին։ Ոչ համայնավար կուսակցութիւնները կ՚ուզեն միացեալ ճակատ կազմել բայց անդին համայնավարները կոչ կ՚ուղղեն ձախերուն որ «ժողովրդական ճակատ» կազմեն։ Կարգ մը տեղեր ինչպէս Ալզասի մէջ համայնավար եւ ընկերվարական միացած են, բայց Առասի մէջ Կի Մոլէ միացեալ ցանկ կազմեց ժողովրդական Շարժումին հետ։ –

ՍԱԿԱՐԱՆ (Մարտ 10) — Չոյլ ոսկի՝ 566·000, նափոլէոն 3630, զուից. 3610, անգլ. 4780, քառն տոլարնոց 18·760, թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) սթերլին 1380, տոլար 491, զուից ·115·50, պելժ. 9·70, լիր 0·79։ –

ՅԵՏԱՁԳՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. Առնուվիլի Նոր Սերունդին օրը, որ տեղի պիտի ունենար Մարտ 15-ին, յետաձգուած է։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները պիտի բացուին Ապրիլի սկիզբը։

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ՚ընդունուին, Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը ժամը 13·30էն 14·30 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թռիւտէն 27–35։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի։

ՄԱՅԻՍ 16ԻՆ

ՃՇԴՈՒՄ

«Յառաջ»ի հինգ եւ վեց Մարտ, 1959, թիւերուն մէջ, Ֆրանս – Օրիանի կազմակերպած հայկական երեկոյթներու կարգին, գրուած է նաեւ, որ, 16 Մարտին Լիոնի մէջ ըլլալիք հանդիսութեան մանրամասնութեանց համար «դիմել Ազգ. Միութեան»։

Ազգ. Միութիւնս կուզայ ճշդել որ, այս ուղղութեամբ ոչ մէկ տեղեկութիւն ունի, եւ կը նկատէ զայն անուան չահագործում միայն։ ԿՆԻՔ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար ֆրանք Պանեէօ բնակող Այրի Տիկին Երանուհի Աճէմեանէ եւ իր զաւակներէ, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Թագուհի Արքլեանի մահուան առթիւ։

×

Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք Պ. Մինասեանէն Տօքթ. Վաղարշակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ (Ամերիկա)։

×

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Արքլեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ կամ նուիրատուութիւնով ցաւակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր Այրի Տիկին Թագուհի Արքլեանի մահուան առթիւ։ Մասնաւոր շնորհակալութիւն Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբին, Ֆ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին, եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ դպիրներ Պ. Յ. Զաւէն Յովհաննէսեանի, Յարութիւն Փափազեանի, Յակոբ Դաւիթեանի եւ Գալուստ Մինասեանի, որոնք սիրայօժար իրենց մասնակցութիւնը բերին հանգուցեալին թաղման արարողութեան։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

THÉATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 20·30ին

Կը ներկայացուին

1.— ԱԴՈՒԱՐԴ ԻՇԽԱՆ (Տռամ Հայ – Մակեդոնական շրջանէն)

2.— L'article 330, G. Courteline (Comédie en un acte)

3.— ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (Կատակերգութիւն)

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյն ներկայացումը Կիրակի (Ապրիլ 5) ժամը 15·30ին,

THEATRE MUNICIPAL DE VIENNE

ԴԵՐՁԱԿ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Տունը աշխատող լաւ դերձակ մը կ՚ուզուի՝ թայէօրի եւ մանթոյի համար։ Լաւ վճարում։ Դիմել՝

ROSE COUTURE
284' Rue de Vaugirard

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

Կը տօնուի Կրընոպլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին։

Այս Կիրակի, դպրոցին սրահին մէջ, ժամը 15ին։

Մուտքը ազատ է։

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ազնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ հինգ գիշերօթիկ սան պահել հետեւեալ պայմաններով։

1.— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարեկիրթ։

2.— Զարգացումը պէտք է համապատասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին։

3.— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտներ։

4.— Սան մը որ չկարենայ անցնել տարեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք։

5.— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քննութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթացքին, ժամը 15 – 17ին։

Կը պահանջուին դպրոցական վկայականներ։

Գրել Տեսչութեան.—

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÉNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կը հրաւիրուին «Յառաջ» խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, քաղաքապետարանի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Քաֆէ Շարթօն, 221 Րիւ տը Պէլվիլ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէն ետք ժամը 3ին, Հայկ. դպրոցը։

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Շաբաթ ժամը 15·30ին, Յոյներուն սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ՉԱՏԻԿԻՆ

(29 Մարտ) Ալհամպրայի մէջ։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

Կազմակերպած
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ
ժամը 14·30էն 18·30

PAVILLON DAUPHINE

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

Վարժարանի դալարազեղ պարտէզներուն մէջ։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ 22 Մարտ, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24,

CERCLE MILITAIREի

ընդարձակ սրահը (Փլաս Սէնթ Օկիւսթէն)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ

Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել՝

Յ. Պահատուրեան Tél. : ORN. 37-22
Գ. Ազամեան « : TRI. 57-74

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Պիտի տօնուի մեծ շուքով, նախագահութեամբ շատ կարեւոր անձնաւորութեանց, Սէրքըլ Միլիթէռի մէջ, Կիր., 5 Ապրիլ, ժամը 15 – 24, Զինուորական փանփառ, նոր ֆիլմ, ֆոլքլորիք պարեր ու անոր բոլորովին նոր անակնկալներով։

Կոնկոնի արտասովոր նուագախումբով

Վերապահեցէք Ապրիլ 5ի կիրակին։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԳԵՆ

1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին սանուհիներու գեղարուեստական ցերեկոյթը Ապրիլ 19ին, Սալ Շոփէնի սրահին մէջ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17. Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱԳԻՆՆԵՐՈՒ ԿՐԱԿԻՆ ԴԷՄ...

(Քերթուածներ)

Գրեց՝ ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԳԻՆ 500 ՖՐԱՆՔ

Դիմել Փարիզի հայ գրավաճառներուն, նաեւ ՅԱՌԱՋի։

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ՝ ԿԱՐՄԻՐ ԱՒԵՏԱՐԱՆԸ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՄԱՐՏ — VENDREDI 13 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8343 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4244

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌԱՀՎԻՐԱՆԵՐԸ

Ազգային Սահմանադրութեան հեղինակները մկրտուած են ռահվիրայ անունով: Այս մակդիրով կը յատկանշուին ԺԹ. դարու հայկական գործօնքին մէջ առաջնորդողի դեր կատարող հանրային գործիչները, մտաւորականները, գրագէտներն ու բանաստեղծները,

Սահմանադրութեան գաղափարը յղացողներն ու գործադրողները երիտասարդ ուսանողներ էին, որոնք 1840էն սկսեալ Պոլիսէն այս «Լոյս – Քաղաք»ը ղրկուած էին՝ մասնագիտական ուսում ստանալու համար:

Ուրեմն գաղափարը յղացուեցաւ Փարիզի մէջ քառասունական թուականներուն:

Զմիւռնիոյ հայաթերթը՝ Արշալոյս Արարատեան իր 6 Փետրուար 1848ի թիւին մէջ կը գրէր թէ այդ թուականին 25–30 հայ ուսանողներ կային Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ: Անոնք համալսարան կը յաճախէին:

Բայց առանձմէ զատ կային բազմաթիւ պատանիներ ալ, որոնք կ'ուսանէին Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ, — 1846ին Փատուայէն Փարիզ փոխադրուած: Գաբրիէլ վրդ. Այվազովսկիի եւ Մխիթարեան հայրերու հոգածու խնամքին տակ հայրենասիրական ոգիով կը տողորուէին անոնք: Այդ վարժարանի աշակերտներէն շատեր առաջնակարգ դերեր գրաւեցին ազգին մէջ եւ օգտակար դեր կատարեցին (Ծերենց, Մատթէոս Մամուրեան, Յովհ. Սագըզ փաշա եւն.):

Պոլսոյ մէջ խոնարհ խաւերը սթափելով կը թօթափէին կրաւորական համակերպումի շղթաները եւ պայքար կը բանային ամիրաներու միահեծան իշխանութեան դէմ: Առանձնաշնորհեալ դասակարգը կը ստիպուէր տեղի տալ:

Կարգ մը «լուսամիտ» ամիրաներ, ինչպէս Յովհ. Տատեան, Յովհ. Սէրվէրեան, Կարապետ Պալեան, Մկրտիչ Ճէզայիրլեան եւ Պօղոս Օտեան դարկ կուտային կրթական շարժումին՝ Պոլսոյ եւ արուարձաններուն մէջ: Անոնք նոյնիսկ հայկական վարժարաններու յաջողակ աղքատ աշակերտները Եւրոպա կը ղրկէին բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար:

1830ին Ֆրանսայի մէջ սկսած գրական շարժումը մեծ յեղաշրջում առաջ բերած էր մտքերու:

Հայ ուսանողները կ'ապրէին մայրաքաղաքի խանդավառ մթնոլորտին մէջ: Կը հաղորդուէին ազատական, ժողովրդավարական գաղափարներով:

1840ին Փարիզի մէջ էին Յակոբ Կրճիկեան, Սերովբէ Վիչէնեան (Սերվիչէն) եւ Նահապետ Ռուսինեան («Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա»յի հեղինակը, որ Փարիզ մնաց մինչեւ 1851): Այս ուսանողներուն միացան հետզհետէ Տատեան, Պալեան եւ Խօրասանճեան ամիրաներու զաւակները, ինչպէս նաեւ Նիկողոս Զօրայեան, Խաչատուր Պարտիզպանեան, Խաչատուր Միսաքեան եւ ուրիշներ:

Այդ օրերուն Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենար 1848ի յեղափոխութիւնը որ իր գագաթնակէտին կը հասցնէր հայ ուսանողներու ոգեւորութիւնը:

Պոլիս վերադառնալով, անոնք գործի լծուեցան՝ Սահմանադրութիւնով մը օժտելու համար Հայութիւնը:

Սուլթան Մէճիտի Թանզիմաթը (խաթթը Շէրիֆ եւ խաթթը Հիւմայուն) լաւագոյն առիթը կ'ընծայէր այս հայրենասէր երիտասարդներուն՝ իրագործելու իրենց ծրագիրը:

Հոգեւոր ժողովն ու Գերագոյն ժողովը ճամբան հարթած էին արդէն: 1853 Հոկտեմբեր 21ին կազմուեցաւ «Ուսումնական խորհուրդ» մը, որուն անդամներն էին Սահմանադրութեան ապագայ խմբագիրներն ու հիմնադիրները, — Բժ. Նահ. Ռուսինեան, Նիկ. Պալեան, Գրիգոր Օտեան, Բժ. Սերվիչէն, Կար. Իւթիւճեան եւայլն:

1854 Օգոստոս 26ին Գերագոյն ժողովը կազմեց Սահմանադրական Յանձնաժողով մը, որուն պաշտօնն էր կազմել նոր «ազգային կանոնադրութիւն» մը: Յանձնաժողովը, որուն անդամներէն ինը հոգեւորական եւ 12ը աշխարհականներ էին, 1857 Փետրուարին աւարտեց իր աշխատանքները:

Ազգին «երեւելի»ներէն բաղկացած ընդհանուր ժողով մը վաւերացուց այս «Կանոնադրութիւն»ը, որուն ժողովրդավարական եւ ազատական ոգին հաճելի չեղաւ կարգ մը ամիրաներու եւ կրօնաւորներու: Անոնք Թուրք կառավարութեան միջոցաւ յաջողեցան արգիլել տալ անոր գործադրութիւնը:

Վերջապէս, 1859ին Բժ. Սերվիչէնի նախագահութեամբ կազմուեցաւ նոր յանձնաժողով մը, որուն մէջ աւելի մեծ թիւ կը կազմէին աշխարհականները: Դեկտեմբերին բարեփոխուած կանոնադրութիւնը ներկայացուեցաւ ընդհ. ժողովին: Սակայն Գէորգ Պատրիարք (etքէն Գէորգ Դ. կաթողիկոս) «խաւարեալ»ներու կողմէ անցած՝ չուզեց վաւերացնել զայն:

Սահմանադրութեան կողմնակիցները՝ ժողովուրդի օժանդակութեամբ 1860 Ապրիլին հրաժարեցուցին Գէորգը եւ տեղը պատրիարք ընտրեցին Սարգիս եպիսկ. Գույումճեանը:

Նորընտիր պատրիարքը վաւերացուց «Ազգային Սահմանադրութիւն»ը, 1860 Մայիս 24ին: Կառավարութիւնը չէր վաւերացուցած զայն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐ ԲՈՒՌՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԳՈՐԾԵՑ ՔԱՍԸՄԻ ՎՐԱՅ

ԳԱՀԻՐԷ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ ԴԷՄ

●

ՀԱԿԱՆԱՍՐԵԱՆ ՑՈՅՑԵՐ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

Պաղտատի մէջ հսկայ ցոյցեր եղան ժողովրդական ուժերու կողմէ, որոնք փողոց իջած էին Զօր. Քասըմի հանդէպ ունեցած իրենց համակրանքը արտայայտելու համար: Ամբոխը կանգնած է Վարչապետին կուզքին: Ցուցարարները խրախճանք կը սարքեն՝ Մուսուլի ըմբոստութեան ընաջնջման համար:

Ցուցարարները գացած են Պաշտպանողական նախարարութեան շէնքին առջեւ, ուր կը գտնուի Վարչապետ Քասըմի գրասենեակը: Ժողովրդական պատուիրակութիւններ գացած են զօրավարին քով եւ իրենց ուրախութիւնը յայտնած:

Յարդ, ոչ մէկ միջադէպ: Բայց ցուցարարները թշնամական բացագանչութիւններ կ'արձակեն ընդդէմ «օտար աշխարհակալ»ներու, որոնց շարքին կը դասուի Նախագահ Նասր:

Իրաքեան մամուլը, առանց բացառութեան, կը փառաբանէ Քասըմը եւ արդարացի կը գտնէ անոր բռնած վճռական դիրքը՝ «Հանրապետութեան թշնամի»ները ճզմելու համար: Մամուլն ու ժողովուրդը կը պահանջեն որ բոլոր «դաւաճան»ները անխնայ դնդակահարուին: Այս առիթով, կ'ըսուի թէ Քասըմ կը մտածէր ներում շնորհել կարգ մը դատապարտեալներու, մասնաւորապէս՝ բարձրաստիճան զինուորականներուն:

Մուսուլէն Պաղտատ փոխադրուած է փաստաբան Քամիլ Գազանչիի մարմինը. սպաննուած էր ըմբոստներու կողմէ: Ազգային յուղարկաւորութիւն մը պատրաստուեցաւ եւ ազգային սուգ հռչակուեցաւ բովանդակ Իրաքի մէջ՝ յեղափոխութեան մարտիրոսներուն համար:

Մայրաքաղաք փոխադրուած է նաեւ գնդապետ Շաւաֆի մարմինը եւ ցուցադրուած ժողովուրդին՝ անարգուելու համար:

Նախագահ Նասրի դէմ սուր պայքար մը ծայր տուած է Իրաքի մէջ: Մամուլը, ժողովուրդն ու պաշտօնական անձերը ըմբոստութեան պատասխանատու կը նկատեն Ա. Մ. Հանրապետութեան Նախագահը: Ժողովրդական հանդիսութեան մը ընթացքին խօսեցան գատական ատեանի նախագահ էլ Մահտաուի եւ ընդհանուր դատախազ Ամին, որոնք իրենց «ցաւակցութիւն»ները յայտնեցին Նախագահ Նասրի եւ Ա. Միացեալ Հանրապետութեան ժողովուրդին՝ «Գնդ. Շաւաֆի ապստամբութեան ձախողութեան համար»:

Միւս կողմէ սակայն, առաջին անգամ ըլլալով Նախագահ Նասր բուռն յարձակում մը գործեց Իրաքի ղեկավարներուն եւ համայնավարներու վրայ:

Դամասկոսի կառավարական պալատի պատշգամէն հրապարակին վրայ հաւաքուած ժողովուրդին խօսելով, մասնաւորապէս ըսաւ.— «Համայնավարները, որ ցոյցեր պատրաստեցին Ա. Մ. Հանրապետութեան եւ իր ժողովուրդին դէմ կարգ մը բացագանչութիւններ արձակելու համար, Արաբներու մէջ զիրենք մտիկ ընող մարդիկ պիտի չգտնեն, բացի անոնցմէ՝ որ ծախուած են: Անոնք օտարներու համար կ'աշխատին: Երբ խօսացանք արաբական ազգայնականութեան դրօշը բարձրացնել եւ պաշտպանել Արաբներու դատը, երբ որոշեցինք քալել դժուարին այս ճամբայէն՝ գիտէինք թէ ծանր ու շատ դժուար պիտի ըլլար ան:

Եթէ այդ ցոյցերով Պաղտատի վարչակարգը կը յուսայ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը բաժնել՝ յուսախաբ պիտի ըլլայ, պիտի ձախողի, որովհետեւ մենք կը հաւատանք մեր առաքելութեան» աւելցուց Նասր:

Հետզհետէ աւելի ծանրացնելով հակահամայնավար իր արտայայտութիւնները, Նասր ըսաւ.— «Համայնավարները տեղ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԿԸ ՇԵՇՏԷ.- ՄԵՐ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՊԱՇՏՊԱՆԵՆՔ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի օր Սպիտակ Տան մէջ Նախագահ Այզընհաուըր տուաւ իր շաբաթական մամուլի ասուլիսը:

Նախագահը ըսաւ.— Հակառակ Ն. Խրուշչեւի վերջին թելադրութիւնը Պերլինի մասին արժէք չի ներկայացներ, Մ. Նահանգները պիտի խորհրդակցին իրենց Դաշնակիցներուն հետ որեւէ պատասխան տալէ առաջ: Նախագահ Այզընհաուըր կը կարծէ որ Խ. Միութիւնը պատերազմի չի ձեռնարկեր եթէ գտնուի արեւմտեան վճռական ընդդիմութեան մը առջեւ: Այզընհաուըր աւելցուց նաեւ թէ ներկայիս աւելի կարեւոր է զգուշացնել որպէսզի չմտածուած ոչ մէկ քայլ առնուի քան թէ անհազանգի մտնել հանրային կարծիքը պատերազմի մը գաղափարով:

Այզընհաուըր ըսաւ սակայն որ ստիպման պարագային, արեւմուտքը ուրիշ ելք պիտի չունենայ եթէ ոչ ջրածին զէնքեր գործածել:

«Եթէ Ռուսերը, թէեւ կը կասկածիմ, իսկական պատերազմի մը ձեռնարկեն, այն ատեն կարելի է որոշում տալ: Ամէն պարագայի մէջ ցամաքային պատերազմ չենք ըներ որովհետեւ աւելի տկար ենք քան Խ. Միութիւնը այդ գետնի վրայ, ան ունի 175 զօրաբաժին եւ մեր 50.000 զինուորներովը չէ որ պիտի կրնանք հակակշռել»:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՇԻՒՔՐԻԻ ՔՈՒԱԹԼԻԻ ՀԵՏ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, երկուշաբթի օր Դամասկոսի մէջ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը՝ Զարեհ Ա. սիրալիր տեսակցութիւն մը կ'ունենար նաեւ Սուրիոյ նախկին նախագահ՝ Շիւքրի Քուաթլիի հետ:

Վեհափառին կ'ընկերանային Լիբանանի Հայոց Առաջնորդը՝ Խորէն արք. Բարոյեան, երեք վարդապետներ եւ սուրիական խորհրդարանի նախկին անդամ Պ. Ֆրետ Արսլանեան:

Քուաթլի իր հիւրերը ընդունած է իր ապարանքին շքեղ դահլիճին մէջ ուր կարօտով ողջագուրուած է Կաթողիկոսին հետ յիշելով անոր բերած թանկագին նպաստը Սուրիոյ երբ առաջնորդ էր Բերիոյ Թեմին:

Տեսակցութիւնը տեւած է աւելի քան մէկ ժամ եւ եղած են շատ սիրալիր խօսակցութիւններ:

Նոյն օրը Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Անթիլիաս վերադարձած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ աննախընթաց յաջողութիւն մը արձանագրեցին հրթիռներու մարզին մէջ. արդարեւ, պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Քափ Քանաւերալի փորձադաշտէն արձակուած առանց օդաչուի հրթիռ – օդանաւ մը, չորս ժամ վերջ կարելի եղաւ վերադարձնել իր մեկնած տեղը: Հրթիռը գիւրութեամբ վերադարձած եւ իջած է նախատեսուած վայրը:

ՊՈՌՏՕ – ՆԻՍ ճեպընթացը առջի օր առտուան ժամը երեքին արկած մը ունեցած է, երբ կը սուրար ժամական 117 քիլոմեթր արագութեամբ: Երկու մեռեալ եւ 12 վիրաւորներ կան:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ Սոսիալ-Դեմոկրատ կուսակցութեան պարագլուխը երէք Օլլընհաուըր տեսակցութիւն մը ունեցաւ արտաքին նախարար՝ Ֆոն Պրենթանոյի հետ որուն հաղորդեց Խրուշչեւի հետ իր ունեցած տեսակցութեան բնոյթը:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Մոսկուա վերադառնալէն առաջ որոշեց Վարշաւա երթալ ներկայ ըլլալու համար համայնավար կուսակցութեան համագումարին: Մոսկուայի եւ Փանքովի (արեւելեան Գերմանիա) կառավարութիւնները միացեալ զեկոյց մը հրապարակեցին ուր կը շեշտեն իրենց տեսակէտներու նոյնութիւնը, միջազգային հարցերու մասին, կը շեշտեն՝ հաշտութեան դաշնագրի մը ստորագրութեան անհրաժեշտութիւնը եւ Պերլինի գրաւման վերջ դնելու պարագան: Յատկանշական է սակայն որ զեկոյցը ոչ մէկ ակնարկութիւն կ'ընէ հաշտութեան առանձին դաշնագրի մը մասին Խ. Միութեան եւ արեւելեան Գերմանիոյ միջեւ:

ՆԻԱՍԱԼԱՆՏԻ մէջ խռովութիւնները կը շարունակուին: Վերջին զեկոյցին համաձայն քառասուն մեռեալ կայ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն արտօնեց որ կամաւոր ոստիկաններու խումբեր կազմուին ժողովուրդին մէջ՝ հսկելու համար անկարգութեանց վրայ: Հրամանագիրը շեշտելով թէ ոճիրները զգալիօրէն պակսած են երկրին մէջ, կ'աւելցնէ. «կարգ մը տարրեր կը խմեն՝ անկարգութիւններ ընելով եւ կը մերժեն հնազանդիլ հասարակաց կեանքի օրէնքներուն»: Կամաւոր ոստիկաններու խմբակները քանի մը ամիսէ ի վեր գոյութիւն ունին արդէն Մոսկուայի մէջ: Կը կարծուի թէ նման խմբակներ պիտի կազմուին մեծ քաղաքներու մէջ:

ԼԵՍԹՐԻԿՈՆԻ – ՊԱԼԱՔԼԱՎԱ

(ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱՀԻՆ ՅՈՅՆ ԳԱՂՈՒԹԸ)

ԽՄԲ.— Այս յօդուածը քաղուած մըն է Տիմիթրի Ֆլամպուրիանիի ուսումնասիրութենէն, իբրեւ խորհրդածութեան նիւթ՝ ազգապահպանումի առօրեայ հարցին շուրջ:

Շա՛տ հին օրերու աւանդաչէպեր՝ Լեսթրիկոնիան, այսօրուան մեզի ծանօթ Պալաքլավան, կը ներկայացնեն իբր նախընտրեալ երկիրը Բագոսի եւ Աստղիկի: Սակայն դարերը տարբեր ճակատագիր մը վերապահած էին այս երկրին, որ տեսաւ բազմազան ու զարմանազան բանակներու անցքը իր հողին վրայէն եւ իր բնակչութեան պարտադրեց դառն ու դժնդակ կեանք մը:

Հազարաւոր Ռուսեր, որոնք կուգան այսօր իրենց արձակուրդը անցընել Խրիմի ծովեզրը, Պալաքլավան կը համարին իր մեղմ ու հմայիչ կլիմայովը ամենահաճելի վայրը, հանրածանօթ իր տեսակ տեսակ ձուկերուն առատութեամբը եւ զմայլելի ծովածոցովը, որ կը յիշեցնէ Ալպեան լիճերու խաղաղ հմայքը, ուր — ինչպէս կ՚ըսէ Հոմերոս, «մեծ կամ փոքր ալիք մը չի տեսնուիր երբեք»:

Սակայն այս համեստ գիւղաքաղաքը փառաւոր անցեալ մը ունի եւ յաճախ առաջնակարգ դերեր կատարած է: Ծանօթ է անոնց որ նախընթաց դարու պատմութեան տեղեակ են քիչ կամ շատ:

1854ի Խրիմի պատերազմին՝ Պալաքլավայի հրջակայքն էր, որ տեղի ունեցաւ ռուսական բանակին դէմ անգլիական հեծելազօրաց հռչակաւոր յարձակումը, ուր այս վերջինները հինգ հարիւր ձիաւոր զոհ տուին մէկ անգամէն:

Նոյն այդ Խրիմի պատերազմին միջոցին, զինակից տորմիղին երեք-քառորդը Պալաքլավայի առջեւ խարսխած էր: Շրջակայքը անգլիական զօրաց շինած գինուորական ուղիները, իտալական գերեզմաննոց մը, դաշտերուն մէջ՝ մինչեւ այսօր մերթ ընդ մերթ գտնուած ֆրանսական դրամները, յիշատակալից ապացոյցներ են տակաւին Եւրոպայի քրիստոնեայ զինակիցներուն, օգնութեան փութալու Թուրքերուն, ընդդէմ Մեծն Ռուսիոյ, որ եթէ նոյնիսկ Միջերկրական իջնելու թագուն ծրագիրը կը մշակէր, անկասկածօրէն կը կռուէր Թուրք տիրապետութեան լուծէն ազատագրելու համար վերջնականապէս Պալքանեան քրիստոնեայ ժողովուրդները:

Բարբարոսին օգնութեան փութացող անգլիական նաւատորմը, սակայն, ծովային ահռելի արկածի մը զոհ գնաց: Իր գլուխը Պլէք-Փրինց ծովակալ-նաւը ունեցող անգլիական նաւատորմը ահռելի փոթորիկի մը կը բռնուէր Սեվաստոպոլի առջեւ, եւ չկարենալով ապաստանիլ Պալաքլավայի խորշը, ամբողջովին ծովամոյն կ՚ըլլար իր հետ ընկղմելով նաեւ 80 միլիոն կարմիր ոսկիի գումար մը, որ յատկացուած էր բանակին թոշակները վճարելու: Ծովուն յատակը գտնուող այդ հարստութիւնը ձեռք անցընելու համար կատարուած ամէն փորձ ցարդ ապարդիւն մնացած է:

Պալաքլավայի կապուտակ ծոցը Սեւ Ծովի նաւահանգիստներուն ամէնէն ապահով ապաստարանն է: Պարզ դիպուածով մը չէ որ ձկնորսներու գաղթավայր մը հաստատուած է հոն: Անոնց նաւերը բացարձակ ապահովութիւն կը վայելեն այդ գեղածիծաղ ծոցին մէջ եւ վախնալիք բան մը չունին Սեւ Ծովու «Պոռա» կոչուած փոթորիկներէն՝ որքան ալ ահարկու ըլլան անոնք:

×

Հոմերոս երգած է այս ծոցը: Հոն է որ Ոդիսեւս հանդիպեցաւ արիւնարբու ձրկնորս-ծովահէն Լեսթրիկոնիին, որմէ կը մնայ տեղւոյն անունը:

Հելլէն դիցաբանութիւնը կ՚ըսէ թէ Սիմպոլոն — Պորտոսի (Լեսթրիկոնիոյ նախնական անունը) ծովեզրն էր, ուր Աստղիկ դիցուհին իր լոգանքը կ՚ընէր: Այդ տեղէն մէկ-երկու քիլոմեթր հեռու Ֆիոլենտ հրուանդանին ժայռերուն վրայ կառուցուած էր Բագոսի նուիրուած մեհեանը, ուր տեղի կ՚ունենային, աւելի հինգ հազար տարի առաջ, գինիի չաստուածին եւ սատիւ Բագոսեան տօնակատարութիւնները:

Երբ որ Ջեւս Անմահը Արգոսի մէջ սիրահարուեցաւ Պեղոպոնէսի թագաւոր Ինաքի միակ աղջկան Յով կամ Յոն գեղեցկուհիին, Հերա մոլեգնած՝ մատակ երինջի փոխակերպեց խեղճ աղջիկը: Եւ անոր կողերուն գոռեղներ կպցուց՝ որոնք զինքը տարին նախ Յոնիական ծովեզրը որ կոչուեցաւ աղջկան անունով: Յետոյ զինքը Վոսփորէն անցընելով՝ տարին Սեւ Ծով եւ հասցուցին Սիմպոլոն-Պորտոս, որ է այսօրուան Պալաքլավան:

Հին Եգիպտացւոց ալ ծանօթ էր այս երկիրը, քանի որ իրենց դիցաբանութիւնը կ՚ըսէ՝ թէ Իսիս չաստուածուհին, որ քոյրն եւ նոյն ատեն կինն էր Օսիրսի, ապաստան փնտռեց Յոն գեղեցիկ իշխանուհիին մօտ, Տաւրեսի երկիրը: Այս դիպուածին ի յիշատակ է որ յետագային Ռուսերը ստեղծեցին «Տաւրիտի կառավարութիւնը» որուն մաս կը կազմէ Խրիմը:

Վերջապէս, ինչ որ պատմական տեսակէտով առաւելապէս հետաքրքրական է, այն է թէ Պալաքլավա, այս փոքրիկ նաւահանգիստը, միակ վայրն է ուր կ՚ապրի տակաւին՝ աշխարհի ամէնէն հին ժողովուրդին հելլէն-Լեսրիկոնցիներու չառաւիղ սերունդը: Կարելի չէ որոշ կերպով գիտնալ ասոնց Պալաքլավա հաստատուելուն թուականը: Ինչ որ գիտենք այս մասին, այն է թէ հիները այս վայրը կը ճանչնային Տելեպիլէ անուան տակ, «Լամոսի մէջ սեպացեալ քաղաք մը, ուր կը բնակի մարտական ցեղ մը, հելլենական սերունդէ, նախկին բնակիչ Սիկիլիոյ դրացի Կիկլոպներու եւ ... մարդակերներու»:

Ստրապոն կը հաւաստէ թէ այս հին քաղաքը հիմնուած է Սկիւթացի Պալաք ցեղապետին կողմէ եւ կը ծառայէր իբր ապաստան Տաւրոս-Սկիւթեան ծովահէններուն:

Խրիմի շրջանին մէջ կատարուած պեղումները կը հաստատեն թէ թերակղզիին առաջին բնակիչները եղած են Հոները: Քրիստոսի թուականէն եօթը դար առաջ այնտեղ բնակութիւն հաստատած են նաեւ ասորական ցեղէ ժողովուրդներ: Եւ երբ Միլէի կողմէ ձեռնարկուած գաղթը ծաւալեցաւ եւ հասաւ մինչեւ Հելլեսպոնտոս, Լեսթրիկոնացիք իրենց դրացի ունեցան կրկին ցեղակից Յոյներ:

Քրիստոսի թուականին Ա. դարուն՝ Խրիմը մաս կը կազմէր Միհրդատի թագաւորութեան, որ պարտութեան մատնած էր Հելլէնները եւ Պոնտացիները: Նոյն դարու 70 թուականին սակայն Պոմպէոս պարտութեան մատնեց Միհրդատը եւ գրաւեց Պոնտոսը:

375ին Մոնկոլները դէպի Եւրոպա կատարած արշաւանքէն վերադարձին, իրենցմէ մաս մը Խրիմը կը գրաւէր եւ հոն կը հաստատուէր: Այդ ատեն՝ Սիմպոլոն-Պորտոսի անունը փոխուեցաւ Պալաքլավայի: Մոնկոլներուն կը յաջորդէին Պուլկարները: Յաջորդաբար երկիրը կը գրաւէին Ալամանները, Գոթացիք, Խազարները եւ կ՚աւերէին զայն: Բայց 640ին Թէոտոս Բիւզանդական կայսրը կը տիրապետէր Խրիմին:

Ը. դարուն Ճենովացիք է որ գաղթավայրի կը վերածէին Խրիմի թերակղզին եւ Պալաքլավայի անունը կը դնէին Չեմպալօ: Ասոնց կը յաջորդէր Թրքական տիրապետութիւնը, 10րդէն մինչեւ 15րդ դար: Այս ժամանակամիջոցին Խազախները բազում արշաւանքներ կը կատարեն Խրիմի շրջանին մէջ:

Վերջապէս 1783ին Փոթիոմքին իշխանը Թուրքերը պարտութեան մատնելով եւ անոնց զինակից Թաթարները ընկճելով՝ Խրիմը կը կցէ ռուսական մեծ կայսրութեան: Եւ երկիրը շէնցնելու ու բազմամարդ դարձնելու համար, ինչպէս նաեւ տեղւոյն Մոնկոլ-Թուրք-Թաթար տարրերուն իբր հակակշիռ, կը բերէ Գերմաններ, Հայեր, եւ Եգէական Ծովու կղզիներու բնակիչներէն Յոյներ՝ ազգակից Պալաքլավացիներուն:

Խրիմի այս կցման եւ Սեւ Ծովու ռուսական տիրապետութեան վերջնական նըկարագիրը տալու համար, քիչ յետոյ պաշտօնապէս հոն կ՚այցելէր Մեծն Կատարինէ Ռուս կայսրուհին իրեն ուղեկից եւ հրաւիրեալ ունենալով Լեհացւոց ըՍթանիսլաս թագաւորը եւ Գերմանացւոց կայսրը Յովսէփ Բ. իշխաններու, մեծ-դուքսերու, բարձրաստիճան պաշտօնատարներու բազմաթիւ շքախումբով մը:

Այս այցելութիւնը պիտի բնորոշէր Խրիմի դիրքը եւ վերջ պիտի տար կարծես հնադարեան Լամոսի բնակչութեան՝ դարերու ընթացքին կրած տառապանքին: Հոն տեղի ունեցած էին ահռելի եւ արիւնալի պատերազմներ, խռովութիւններ եւ ամէն տեսակի պայքարներ: Բայց ասոնք տեղի կ՚ունենային ընդհանրապէս Պալաքլավայէն հեռու եւ տեղացւոց կեանքին վրայ այնքան ալ չէին ազդեր:

Այլ սակայն՝ 1855ին, Խրիմի պատերազմին ընթացքին, Թրքական եւ զինակից եւրոպական բանակներուն կողմէ Սեվաստոպոլի պաշարման ատեն, Պալաքլավայի ամբողջ այր բնակիչները կամաւոր կերպով զինուորագրուեցան ռուս բանակին կողքին եւ «Պալաքլավացւոց գումարտակ» անուամբ քաջամարտ զօրախումբ մը կազմեցին, յայտնօրէն զօրավիգ հանդիսանալով պաշարեալ ռուս բանակին, ինչ որ ռուս մեծ պատմականվիպագիրը Թոփիրին ըստ արժանւոյն յիշատակած է, Նիքոլա Ա. կայսեր Պալաքլավացւոց տուած այցելութեան նկարագրութեան առթիւ:

Նմանապէս, առաջին Մեծ-Պատերազմին սկիզբը, 1914 ձմրան, երբ Թուրքերուն փոխանցուած «Կէօպէն» եւ «Պրէզլաու» գերման, եւ «Մէճիտիէ» Թուրք մարտանաւերը կ՚երթային ռմբակոծել Խրիմի նաւահանգիստները,— Եւպատորիա, Սեվաստոփոլ, Թէոդոսիա եւ Կէրճ,— Պալաքլավա հազիւ կ՚ազատէր նոյն ռմբակոծութենէն իր դիրքին բերմամբ: Մինչեւ 1918ին Գերմանացիք կը գրաւէին քաղաքը:

Այդ տարիներուն յաջորդող շրջանին սակայն Պալաքլավա յաջորդաբար ոտնակոխ կ՚ըլլար նախ ահարկու Մախնոյի աւազակախումբերէն, յետոյ «Կանանչ»ներ կոչուած ըմբոստ նաւազներու զինեալ խումբերէն, եւ Կովկասի ճակատին դասալիքներէն: Ասոնց կը հետեւէին Ուկրայնացիք, առաջին պոլշեւիկ խումբերը, եւ յետոյ Տէնիքինի եւ Վրանկէլի բանակները, եւ ատեն մըն ալ անգլիացի եւ ֆրանսացի հրացանակիրներ եւ յոյն կամաւորներ:

Եւ տակաւին վերջին պատերազմի ընթացքին, 1942 – 1945 տարիներու շրջանին, Պալաքլավան գերման բանակներուն ձեռքը կ՚իյնար եւ իր բնակչութիւնը կը ստիպուէր կրկին տունը-տեղը ձգել եւ ապաստանիլ շրջակայ լեռներն ու անտառները, իրենց կեանքը փրկելու համար իրենց գլխուն վրայ տեղի ունեցած ռուս եւ գերման օդային կռիւներէն, որոնց միջոցին քան հազարէ աւելի ռումբ արձակուած է Սեվաստոփոլի եւ շրջակայից վրայ:

×

Այս «արիւնարբու Լեսթրիկոնացիք», ինչպէս զիրենք կ՚անուանէր Հոմերոս, եւ որոնք 4–5.000 տարի առաջ իրենց դիւրաբեկ փոքր նաւերով Սեւ Ծովու մէջ ահ ու սարսափ կ՚ազդէին Անատոլուի ծովեզրը կատարած ծովահէնութեան արշաւանքներով, եւ որոնք դարերու ընթացքին՝ իրարու յաջորդ անիմանալի տագնապներու դիմացած ու դիմադրած են, այսօր խաղաղ ձկնորսներ են միայն:

Հակառակ Սեւ Ծովու սարսափելի փոթորիկներուն՝ անոնք միշտ ծովու վրայ են, եւ իրենց ապրուստի միակ միջոցը ձկնորսութիւնն է: Ձուկը այնքան առատ է Սեւ Ծովու այս շրջանակին մէջ, որ երբ Պալաքլավացիք՝ քանի մը օր բացակայութենէ ետք, լեցուն նաւակներով նաւահանգիստ կը վերադառնան, քաղաքը ամբողջովին ձուկ կը հոտի:

Ժողովուրդը թարմ ձուկով լաւ մը յափրանալէ ետքը, մնացեալ ձուկը հազարաւոր տակառներու մէջ աղջուր կը դրուի, մէկ մասը իբր պահածոյ տեղւոյն բնակչութեան եւ մեծ մասը շրջակայ քաղաքներուն վաճառուելու համար:

Պալաքլավան անուանի է նաեւ իր ընտիր որթատունկերովը եւ խաղողովը: Թէեւ ասոնց մշակութիւնը քիչ մը զանց առնուած է, բայց եւ այնպէս առատ գինի կը ստանայ բնակչութիւնը: Այգեկութքի եղանակին ամբողջ ժողովուրդը՝ այր, կին, տղայ, քաղոցքով զբաղած են: Անոնք խաղողը կը ճմլեն եւ գինին կը հանեն Նոյ Նահապետի օրերու դրութեամբ: Խաղողը կը լեցնեն մարդաչափ խոշոր կարասներու մէջ, ուր կը մտնեն իրենք ալ եւ բոպիկ ոտքերով լաւ մը կը տրորեն: Հոսած գինին քիչ մը պղտոր վարդագոյն է, բայց շատ ախորժալի համով ու հոտով:

Գինիի պատրաստութեան երկու շաբաթ տեւող այս ժամանակամիջոցին, Պալաքլավացիք ցնծութեան, խրախճանքի, հրճուանքի օրեր կ՚ապրին: Մեծ ու պզտիկ, մանչ ու աղջիկ, կ՚երգեն, կը պարեն, կը խնդան, կ՚ուտեն կը խմեն, «քէյֆ» կ՚ընեն, ամէն հոգ ու վիշտ մէկ կողմ ձգած:

Պալաքլավայի Յոյները փոքրիկ հանրապետութիւն մը կը կազմեն, որոնք հաւատարիմ կը մնան ցայսօր իրենց նախնեաց հազարաւոր տարիներու աւանդութեանց եւ սովորութեանց: Անոնք Յոյն մնացած են, թէեւ Մոնկոլներու, Թաթարներու, Թուրքերու բարբարոս դարաւոր տիրապետութեան տակ գտնուած են: Անոնց անունները կը մնան միշտ՝ Եանի, Քոսթա, Խրիսթօ, Սփիրօ, Միջօ, Անտրուսաքի, Փեթալիտիս, Ափոսթոլիտիս, Միքայէլիտիս, եւայլն: Անոնք յունարէն կը խօսին, յունարէն կ՚երգեն, եւ հակառակ զիրենք տիրապետող Օրթոտոքս Ռուս կայսրութեան՝ չեն ձուլուած, իրենց ազգութիւնը չեն կորսնցուցած: Եւ հակառակ դարերու ընթացքին՝ բիւզանդական եւ ճենովական պարտադրեալ արեան մասնակի խառնուրդին, այսօրուան Պալաքլավացւոց մէջ ակնյայտնի է իրենց հնադարեան ցեղային արիւնը: Անոնք բարձրահասակ, քաջակազմ, ազնուական կանոնաւոր դիմագծով, ու հասարակ խարտեշագեղ, կապուտաչուի տղամարդեր են:

Կիները՝ բարեձեւ, սիրաճեմ, փառաշուք, հուրաչեայ, զարմանալի կերպով կը նմանին Բիւզանդական հին սրբանկարներու հրաշափայլ Սուրբ-Կոյսերուն:

Թարգ. Հ. Տ. Ն.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Փարիզի Համազգային ընկերութիւնը կատարեց ամսական իր լսարաններու բացումը, Մարտ եօթին, Շարաթ գիշեր, Մշակոյթի Տան վարի սրահին մէջ:

Շէնքը թէեւ կիսաւարտ՝ բայց սկսած է արդէն ծառայել իր նպատակին ու գրաւել Հայութեան համակրութիւնը որ եկած է ստուարաթիւ՝ լեցնելու սրահը:

Նախագահ ընկեր Պարամեան նախ քան բացումը յայտնեց թէ ուրախալի լուր մը ունի հաղորդելիք: Պ. Յակոբ Նազարեան Համազգայինին նուիրած է հարիւր հազար ֆրանքի արժողութեամբ հայաստանեան հրատարակութիւններէն բազմաթիւ հատորներ, որոնցմէ գլխաւորներն են «Հարճ»ի եւ «Արուլալա Մահարի»ի ֆրանսերէն թարգմանութիւնները: Ներկաները ծափահարութեամբ ողջունեցին նուիրատուն.

Նախագահը ապա ներկայացուց օրուան դասախօսը, ընկեր Կ. Մեհեան յիշելով անոր բազմաթիւ աշխատասիրութիւնները եւ մամուլին մատուցած ծառայութիւնները, իր յօդուածներով եւ փոքրիկ պատմուածքներով:

Ընկեր Մեհեանի դասախօսութիւնը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել: «Բեմ եւ սրահ: Առաջինը այն տարրն է որ կը ներկայացնէ իսկ երկրորդը կամովին եկած է դիտելու: Այս երկու տարրերու դերերը իրարու հակառակ ըլլալով մէկտեղ զիրար կը լրացնեն ու կը կազմեն ամբողջութիւն մը, որ կը կոչուի թատրոն, որ կարելի է բաժնել չորս գլխաւոր գլուխներու».

«Թատերագիրը.— Թատերագիրը որ պատրաստած է կմախքը, առած է մաս մը կեանքէն եւ հիմ ծառայեցուցած է իր նիւթին: Ճշդորոշած տիպարները, իրենց ներքին աշխարհով, համադրած ու կազմած է իր վէպը»:

Ան իր ընտած տիպարները կը ներկայացնէ իրենց միջոցներով, անկէ դուրս ուշադրութեան արժանի են իր իրաւունքները»:

«Դերասանը.— Դերասանը բաւական ծանր աշխատանք ունի, ան պիտի առնէ թատերագրին պատրաստած վէպը ու պիտի վերածէ զայն ներդաշնակ կենդանութեան»:

«Ոչ միայն պիտի թափանցէ ու ըմբռնէ գրուածքը այլ նաեւ պիտի գտնէ վէպին տիպարները կարենալ գործադրող դերասաններ: Պարտաւոր է նաեւ ամէն մէկ տիպարի համապատասխան անձը գտնելէ զատ պահել համադրութիւնը: Պիտի հոգ տանի մանաւանդ որ դերասաններու կա —

բողութիւնները իրարմէ շատ հեռու չըլլան»:

«Պէտք հսկէ որ մտապատկերէն դէպի կենդանութիւն ճշգրիտ կերպով տարուի նիւթը»:

«Դերասանը.— Սխալ գործածուած է եթէ կ'ուզէք դերասան բառը, ան ոչ միայն պէտք ըսէ այլ պէտք ապրի իր ներկայացնելիք տիպարը: Դերասանը ենթակայ է երկու անձի նախ քան բեմ գալը, հեղինակը եւ դերուսոյցը: Բայց երբ վարագոյրը բացուած է, ու ինք բեմի վրայ, այլեւս մենատէրն է իր տիպարին»:

«Եթէ նոյն իսկ սրահին մէջն է դատաւորը, Արքան կամ իշխանուհին ան իրաւունք ունի ազատօրէն քննադատելու եւ նոյն իսկ ծաղրելու զանոնք, եթէ իր դերին պահանջն է այդ, սոյն իրաւունքը օրէնքով տրուած է իրեն»:

«Դերասանը կոչում մը ունի, տիրապետել հասարակութեան վրայ: Պէտք է մոռնայ ինքզինքը բեմին վրայ, նոյնանայ իր տիպարին հետ, ձայնով, դիմագիծով եւ խաղարկութեամբ: Հասարակութիւնը կ'երթայ թատերասրահ դերասանի այդ տիրապետութեան ենթարկուելու»:

«Դերասանին պարտաւորութիւնն է մոռնալ թէ հասարակութիւնը սրահին մէջն է եւ ունկնդիրը պահանջողն է այդ պայմաններուն»:

«Զափազանց բծախնդիր պէտք ըլլայ իր դերին, որովհետեւ ուրիշ արուեստներու մէջ մեռեալ տարրը կ'ապրի, նկար մը կը նկարէ, Զայքովսքի մը միշտ Զայքովսքի է բայց թատրոնին մէջ, դերասանն է որ պէտք ապրեցնէ իր խաղարկութեամբ: Ամէն բանէ առաջ պարտաւոր է ճանչնալ ինքզինքը, թէ ի՞նչ մորթի մէջ կարող է մտնել, «Ծանիր զքեզ»ը շատ տեղին է ըսել դերասանին համար:

«Ան սակայն ունի ուրիշ առաւելութիւն մը, իր մասին եղած գնահատութեան կ'արժանանայ, կը ծափահարենք զինքը, ուրիշ արուեստագէտներ այդ առաւելութիւնը չունին:

«Կարգ մը դերեր կը նպաստեն դերակատարին, օրինակ «Օթէլլօ»ն, Մաւրիտանացին իր ազնիւ եւ վրէժխնդիր տիպարով, կան ալ որ առաւելութիւն մը չեն տար ինչպէս «Էլիգըրաոֆ»ը»:

«Դերասանը իր տաղանդին չափով կը գտնէ իր յաջողութիւնը: Դիմախաղը մեծ դեր կը կատարէ իր յաջողութեան մէջ, աչքի մէկ շարժում, ձայնի մէկ շեշտ մեծ ազդեցութիւն ունին»:

«Արուեստը ժողովուրդի բոլոր խաւերուն մատչելի չէ, կրնայ պատահիլ որ սրահի մը մեծամասնութիւնը չհասկնայ խաղարկութիւնը, դերասանը պէտք խաղայ հոն գտնուող եւ հասկցող փոքրամասնութեան համար»:

«Հասարակութիւնը.— Ո՞վ է հասարակութիւնը: Բոլոր տեսակի մարդիկ՝ բանուորէն մինչեւ իշխանուհին, իշխանէն մինչեւ գործաւորը, այստեղ են բոլորը, միեւնոյն սրահին մէջ հաւաքուած, ու այդ հսկայ միաւորը մագնիսացած կը դիտէ: Ի՞նչ ըլլալու եկած է, զուարճութեա՞ն, ժամա՞նցի եւ այլ նկատումներով, սակայն ամէնքը եկած են հոն, սրահին դռնէն դուրս ձգած կեանքը: Աւելի ճիշդը հասարակութիւնը գացած է հոն ինքզինքը փնտռելու, հոգ չէ թէ այն ուրիշ նպատակներով եկած ըլլայ: Հոն, ուրիշին տառապանքին, ցաւին եւ ուրախութեան մէջ իր կեանքը կը տեսնէ եւ բաւարարութիւն կը ստանայ»:

«Մեզմէ շատերը երբ Ռոմէօ – Ժիւլիէթը տեսած են, ապրած են անոր յուզումը եւ արտասուած, սակայն եւ այնպէս բաւարարութիւն ստացած»:

«Հասարակութիւնը եղած է միշտ լաւին հետ, չէ եղած բնաւ ոճրագործին, չարին, գողին եւ դաւաճանին հետ, պատահած է նոյն իսկ որ սրահին մէջէն ատրճանակ պարպուի չար դեր խաղացող դերակատարին վրայ»:

«Եթէ դերասանը բեմին վրայ կը խաղայ, հասարակութիւնն ալ սրահին մէջ: Արդէն կեանքն ալ թատրոն մը չէ՞ միթէ: Դերասանին եւ հասարակութեան մէջ յարաբերութիւն մը կայ, այս իսկ պատճառաւ, ժամանակ մը Խորհրդային Միութեան մէջ որոշուեցաւ հասարակութեան ճաշակին պատշաճեցնել թատրոնը, բայց յաջողութիւն չգտաւ այդ ձեւը»:

«Ուսումնասիրողներ ըսած են թէ հասարակութիւնը թշնամի է թատրոնին պէտք է գրաւել, ընկճել զայն: Ուրիշներ կը նկատեն զայն բարեկամը դերասանին որ եկած է գնահատելու անոր արուեստը:

«Առ հասարակ տկար դերասաններն են սակայն որ կ'ուզեն իրենց խաղարկութիւնը յարմարցնել հասարակութեան»:

«Հասարակութիւնը դատաւորն է դերասանին եւ իրեն հետ բերած է աչք ու ականջ, կամ պէտք գնահատէ կամ ոչ»:

«Հին ժամանակներու եւ ներկայ հասարակութեան մէջ տարբերութիւնը մեծ է: Անգամ մը երբ Շէյքսփիրի մէկ թատերգութիւնը կը խաղացուէր, ժողովուրդը չէր հասկնար ու կը սուլէր, դերասան մը բեմ գալով յայտարարեց, պէտք շարունակենք մինչեւ որ հասկնաք մեզ»:

«Ծերունի մը բեմին վրայ, օրօրոցին մէջ պառկած իր թոռնիկը կ'օրօրէ դուրսէն կը լսուի թռչուններու դայլայլիկը: Ծերունին օրօրոցին վրայ հակած իր սերունդի շառաւիղին սիրովը տոգորուն, կը մոռնայ իր տառապանքը, մահուան մօտենալը, տարուած է թոռնիկով, ոչ մէկ խօսք, ոչ մէկ բառ, արդէն պատկերը խօսուն է, ու վարագոյրը կ'իջնէ»:

Ներկաներուն կողմէ փափաք յայտնուեցաւ որ 15 օրը անգամ մը տեղի ունենան լսարանները այսուհետեւ, Նախագահը յայտնեց որ նկատի կ'առնուի այս բաղձանքը եւ շնորհակալութեան խօսքերով փակեց լսարանը:

Գ. ՊԱՐԹԵՒ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔՆԵՐՆ ՈՒ ԱՐՀԵՍՏՆԵՐԸ

Թ.— ԺԳ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան լոյս ընծայած է Բ. Առաքելեանի «Քաղաքները եւ արհեստները Հայաստանում Թ.— ԺԳ. Դարերում» մեծածաւալ աշխատութեան առաջին հատորը:

Աշխատութիւնը կազմուած է երկու ծաւալուն բաժիններէ՝ քաղաքներու յառաջդիմութիւնն ու զարգացումը Թ.— ԺԱ. դարերուն եւ արհեստները՝ Թ.— ԺԳ. դարերուն:

Այս ուսումնասիրութեան համար հեղինակը օգտուած է մատենագրական, հնագիտական եւ արձանագրական բազմաթիւ աղբիւրներէ: Միջնադարեան Հայաստանի ընկերային – տնտեսական ուսումնասիրութեան առաջին քայլն է այս գործը:

Գրքին վերջաւորութեան զետեղուած է ուսումնասիրուող ժամանակին յատուկ պեղումներէ յայտնաբերուած նիւթերու բազմաթիւ լուսանկարներ, ինչպէս նաեւ անձնանուններու, տեղանուններու, նկարներու եւ այլ ցանկեր:

«ԺԵ. ԴԱՐԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳՐԵՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ»

Այս խորագիրը կը կրէ Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակած ժողովածուն, որ կազմուած է Լ. Ս. Խաչիկեանի կողմէ:

Այս ժողովածուն 1955ին հրատարակուած նոյնանուն գրքին առաջին մասին անմիջական շարունակութիւնն է, ուր զետեղուած են 1451 – 1480 թուականին վերաբերող յիշատակարաններ:

Ժողովածուն պէտք ունենայ նաեւ երրորդ մաս մը, ուր տեղ պէտք գտնեն ոչ միայն 1481 – 1500ի յիշատակարանները, այլեւ ԺԵ. դարու անթուական ու անցեալ հրատարակութիւններէ զանազան պատճառներով դուրս մնացած յիշատակարանները:

Հատորին ծաւալուն յառաջաբանը գրած է Լ. Խաչիկեան, շօշափելով ԺԵ. դարու երկրորդ կիսուն Հայաստանի քաղաքական եւ ընկերային – տնտեսական կեանքի պատմութեան հարցերը:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ Յովհ. Թումանեանի տուն-թանգարանը հետզհետէ աւելի կը հարստանայ բազմաթիւ նկարներով, իրերով, գիրքերով եւ նամակներով, որոնք կը նուիրուին տարբեր քաղաքներու մէջ ապրողներու կողմէ: Բանաստեղծին ծննդեան 90ամեակի առիթով ՄարտիրոսՍարեան նուիրած է «Աղբիւր Դսեղում» իւղանկարը, ինչպէս նաեւ Թումանեանի «Գելը» պատմուածքին համար պատրաստուած նկարները: Հետաքրքրական նուէր մը ղրկած է նաեւ մանրաքանդակի վարպետ Եղ. Ղազարեան. հայկական եղնջաքարէ պատուանդանի վրայ փոքրիկ քառակուսիի մէջ պատկերուած են գրքի բացուած էջեր: Խոշորացոյցով կարելի է տեսնել բանաստեղծին «Շունն ու կատուն» ստեղծագործութեան «Հերոսներ»ը: Նրբութեամբ քանդակուած է «Քեռի Քուչիի» մուտքը «Ուստայ Փիսոյի» արհեստանոցը: Գրքի միւս էջերուն մէջ փորագրուած է այդ ստեղծագործութենէն 12 տող:

ԵՐԵՒԱՆ քաղաքի ճատրակի 1959ի ախոյենական մրցումները վերջացած են Ա. Յովհաննէսեանի յաղթանակով:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Գեղարուեստական ակադեմիայի դահլիճին մէջ բացուած է «Մեր ժամանակակիցները» ցուցահանդէսը: Մօտաւորապէս 400 գործերու մէջ ուշադրաւ են Մ. Սարեանի նկարները եւ Արա Սարգսեանի քանդակները:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԱՀԱՅ նկարիչ եւ ճարտարապետ Մանուկ Ղրդեան, որ վերջերս իր ընտանիքով Հայաստան գնաց, Երեւանի մէջ ցուցահանդէս մը տուած է, ուր ցուցադրուած են արուեստագէտին Արժանթինի մէջ պատրաստած կտաւները:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԱՊԱՏԱՆԻ ՄԷՋ

●

Ապատանի Մշակութային Միութեան թատերախումբը Արմէն Մկրտումեանի ղեկավարութեամբ ներկայացուցած է Ա. Արէլեանի «Մարուող ճրագները»՝ Յունուար 18 – 19ին: Խաղարկութիւնը եղած է գոհացուցիչ:

«Մարուող ճրագներ»ու բեմադրութեամբ սկսած է գաղութին այս տարուան գեղարուեստական կեանքը:

Յունուար 30ին, դպրոցի սրահին մէջ տեղի ունեցած է յուշ երեկոյ մը՝ նուիրուած ազգային եւ հանրային անձնուէր գործիչներ՝ Դրոյի, Վ. Նաւասարդեանի եւ Շ. Միսաքեանի յիշատակին:

Նախ ներկայացուած է խորհրդապատկեր մը, որ կը խորհրդանշէր Արարատը մշուշներու մէջ եւ Հայոց Կաղնին՝ երեք ճիւղերով, — Դրօ, Նաւասարդեան, Միսաքեան: Դրոյի մասին խօսած է Ա. Ալեքսանդրեան, շեշտելով թէ «չկան կուսակցական հերոսներ, այլ՝ կան ազգային հերոսներ»: Ա. Սարեան խօսած է Շ. Միսաքեանի մասին, իսկ Ս. Փոլատեան՝ Վ. Նաւասարդեանի մասին:

Փետրուար վեցին տեղի ունեցած է Վարդանանց տօնակատարութիւնը, դարձեալ դպրոցի սրահին մէջ: Կենդանի պատկերի մը ներկայացումէն յետոյ, Արխտակէս քհնյ. Միրզայեան յաւուր պատշաճի ճառով մը բացած է հանդէսը: Խօսած է Օշին Սուրէնեան: Գործադրուած է գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԸՄԲՈՍՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

ԱՐԻՒՆ ԵՒ ԹՆԴԱՆՕԹ

Կը սեղմուիմ իր մարմնին վրայ եւ կը փորձեմ քնանալով՝ վախը հեռացնել ինձմէ, մինչ կանաչեղէններ պահուած դրան ետեւէն, ուր մեծ դդումներ կը պահենք, բան մը կը մեծնայ, կ'ուռի, եւ, հսկայ զանգուած մը դարձած կը թաւալի, վրաս կուգայ, բայց չի կրնար ճզմել զիս ... Այդ գիշերուան առաջին երազիս մէջ, կամ անոր նման ուրիշի մը մէջ, դեղին կովու մը երեսները կը շոյեմ: Կովը կ'արօտէ, կարմիր դունչը կը մօտեցնէ ինծի: Կը ձգեմ որ դէմքս լիզէ, բայց չուզեր: Առաւօտուն կ'արթննամ եւ, մինչ օրուան առաջին ձայները կը լսուին, հօրեղբօրս կնոջ վիզը կը շոյեմ, սահուն վիզ մը, շատ աւելի անուշ քան կովուն վիզը:

Բայց, ո՛չ անոր ներկայութեան պատճառած երջանկութիւնը, ոչ ալ սարսափելի պատմութիւնները, որ կը պատմէր, չէին կրնար պատերազմը մոռցնել տալ մեզի: Պատերազմը յանկարծ պայթեցաւ մեր գլխուն վերեւ, անոր ժխորը տարածուեցաւ բլուրներու վրայ եւ երկնքին մէջ, մեր բոլոր խօսքերն ու շարժումները մխրճելով սարսափի եւ ցաւի մէջ: Երկար ժամանակէ ի վեր չափահասները մեկնած էին, իրենց ետին ձգելով գեղջում, նեղութիւն եւ իրենց յիշատակը արծարծող երգեր: Յաճախ կիները բանակատեղի կ'երթային, ուտելիք եւ ամէն տեսակի նուէրներ տանելով: Յաճախ ալ, այդ նուէրները կը վերադարձուէին՝ գուլպաներու եւ կօշիկներու հետ. անոնք՝ որոնց կը ղրկուէին այդ ծրարները, սպաննուած էին:

Հիմա, պատերազմին աղմուկը կը մօտենար մեզի: Նոյնիսկ ծերունի Միլիճան մեկնեցաւ: Այնքան ծեր էր ան, որ տղաքը ամէնէն աւելի զինքը կը փնտռէին, խաղալու համար: Ատամնաթափ, խուլ, գրեթէ կոյր, հազիւ կրնար քալել: Բայց ձեռքերը զօրաւոր էին եւ կարծր՝ կաղնիի մը պէս: Կ'ըսէին թէ իր երկարատեւ կեանքի ընթացքին, գիւղի մարգագետիններուն կէսը մշակելի դարձուցած էր ան: Խեղճ, հանդարտ, նոյնիսկ զէնք մը չունէր, պատերազմի երբեք չէ գացած ան: Այս անգամ գնաց՝ կացինով մը զինուած, թէեւ կռիւները ոչ մէկ կապ ունէին ծառեր արմատախիլ ընելու կամ հող մշակելու հետ: Ծերեր, երիտասարդներ, հարուստներ, աղքատներ, բոլորը կ'երթան պատերազմի՝ երբ ան կը հասնի իրենց դրան: Մեր տեղը, պատերազմը միշտ կը գտնուէր դրան ետին:

Մանկութենէս ուրիշ ոչ մէկ յիշատակ մնացած է: Մանկութիւնս մնացած է պատերազմներու եւ արինահեղութեանց ազդեցութեան տակ:

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եթէ Թարա գետակը արագավազ չըլլար, իր յորձանուտ ջուրերը կատարեալ սահմանագլուխ մը պէտք ըլլային, արինոտ եւ անկայուն, ոչ միայն երկու պետութեանց, այլեւ երկու աշխարհներու միջեւ որոնք կը գտնուէին կենաց ու մահու պայքարի մը մէջ:

Հոն, գետափի երկայնքին, երեք եղբայրներ հաստատուեցան ձորի մը մէջ, նոր կեանք մը սկսելու համար:

Սահմանագլուխը Թարայի չէր հետեւէր, այլ՝ Մոժքովաքը կը կտրէր մեր գիւղին ուղղութեամբ, յետոյ կը ծռէր Պճելասիքա լերան վերեւէն: Այս շրջանը արկածալից է, անտառածածկ, իւրաքանչիւր ափերէն բլուրներով շրջապատուած: Նոյնիսկ բարի կամեցողութեամբ դժուար պէտք ըլլար արշաւանքներու արդելք հանդիսանալ: Արդարեւ, հողերու լուրջ բռնագրաւումներ կ'ըլլային: Աւազակութիւնն ու ոճիրները չէին դադրեր: Երկու կողմերէն ալ, Մոնթենեկրոցիներն ու իսլամները անդադար լսելի կը դարձնէին զէնքի ձայները, կարծես կը վախնային մոռնալ՝ թէ Քողովոյէն ի վեր իրենց ճակատագիրը յայտնի չէր: Նայած թէ ով պէտք ըլլար առաջին խարբուողը: Կ'ապրէին՝ զէնքերը միշտ լեցուն, ձեռքի տակ՝ դաշտերու թէ լեռներու մէջ, որովհետեւ յարձակումներն ու թակարդներ իրարու կը յաջորդէին գիշեր – ցերեկ:

Գարնան, երբ բլուրները կը կանաչազարդուին եւ Թարայի ջուրերը կը պակսին, պատերազմական գործունէութիւնը կը վերսկսէր: Իրիկուան՝ մթնցած մարգագետիններու մէջ, գետակին ափերէն մինչեւ բարձունքներ տարածուող սեւ անտառներու մէջ, զանազան աղմուկներ, բայց միշտ դուժկան լուրեր կը լսուէին, թակարդներ, մարդորսութիւն: Զօրս գործունէութեան դաշտը հոն էր: Մէկէ աւելի անգամներ, գիշերային յարձակումներու ենթարկուեցաւ: Միւս կողմէ, Թուրքերն ալ կ'իյնային իր ծուղակներուն մէջ: Կարծես թէ երկու կողմերն ալ, սարսափի մէջ հաճոյք ստանալով, փոխադարձ արտօնութիւններ կուտային՝ կարելի եղածին չափ իրարու մօտ գալու համար:

Իրիկուն մը Հայրս տան առջեւ ելաւ. քանի մը տապալած ցարասիներ կը հեծէին այնտեղ: Յանկարծ՝ զէնքի հարուած մը. Հայրս պատասխանեց:

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(4 Շար.)

պիտի չզտնեն արարական երկիրներու մէջ, որովհետեւ անոնք օտարի գործակալներ են եւ իրենց հրահանգները կը ստանան դուրսէն, ահա՛ թէ ինչու կը պայքարինք համայնավարութեան դէմ»:

Դամասկոսի մէջ, Սուրիացի ուսանողները ցոյց մըըրին, պոռալով. «Անկցի Քասըմ», «Անկցին համայնավարութիւնն ու պառեհապաշտութիւնը»: Բայց Նասր յայտարարեց թէ զիրենք անարգողներուն պէտք չէ նոյն լեզուով պատասխանել «որովհետեւ մենք մեզի թոյլ չենք տար անարգական լեզու գործածել»:

Գահիրէ բողոքեց Իրաքի կառավարութեան՝ որ Պաղտատի իր դեսպանատան 11 անդամները արտաքսած է երկրէն: Եգիպտական թերթերը ծանր լեզու կը գործածեն, քննադատելով այս քայլը:

Այրի Տիկին Հայրապետ Դանիէլեան, զաւակները եւ թոռները, ինչպէս նաեւ Հացերեան, Դանիէլեան եւ Փափազեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, աներհօր եւ ազգականին՝

ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը, 58 Րիւ Լաֆայէթ, Փարիզ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ առաւօտ, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Եղիա Դաւիթեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն որ այս կիրակի, Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի, Մարսէյլ – Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ, իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ՝ ողբացեալ Լուսաբեր Յովհաննէսեանի (ծնեալ Դաւիթեան) մահուան քառասունքին առթիւ, մեռած Քալիֆորնիա: Կը հրաւիրուին ծանօթներն ու յիշատակը յարգողները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կատանէն Պիվէրարնակ Տէր եւ Տիկին Փիլիպպոս Կիւրճեան եւ ընտանիկան պարագաները դժբախտութիւնը ունեցան կորսնցնելու իրենց եղբայրը՝ ողբացեալ Սուքիաս Մանուէլեան, Պոլսոյ Սիւրիւլի գիւղէն: Քանի մը ամիս առաջ իր տիկնոջ հետ եկած էին հեռաւոր Պուլկարիայէն առնելու իրենց երկար տարիներու կարօտը, բայց անբախտ Սուքիասը կարճատեւ հիւանդութեամբ կաթուածի մը հետեւանքով մեռաւ 2 Մարտ, 1959ին, խոր սուգի մատնելով իր ընտանիկան բոլոր պարագաները:

Թաղման տխուր արարողութիւնը կատարուեցաւ Մարտ չորսին կէսօրէ յետոյ ժամը երեքին, ձեռամբ Տէր Հայկազուն քհնյ. Պանտիկեանի, սգակիրներու հոծ բազմութիւն մը եկած էր իր վերջին յարգանքը տալու հանգուցեալին յիշատակին:

Կիւրճեան ընտանիքը խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակներով եւ ծաղկեպսակներով մխիթարեցին զիրենք:

Այս առթիւ հազար ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կատանի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ հանգուցեալի ընտանեկան պարագաներուն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԳԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օգափ. կայանի արձանագրութիւնները պիտի բացուին Ապրիլի սկիզբը:

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը ժամը 13·30էն 14·30 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրան 5, հեռ. Թռիւտէն 27–35:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

THÉATRE MUNICIPAL
DE VILLEURBANNE

կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 20·30ին
Կը ներկայացուին

1·— ԱԴՈՒԱՐԴ ԻՇԽԱՆ
(Տռամ Հայ – Մակեդոնական շրջանէն)

2.— L'article 330, G. Courteline
(Comédie en un acte)

3·— ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ
(Կատակերգութիւն)

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյն ներկայացումը Կիրակի (Ապրիլ 5) ժամը 15·30ին,

THEATRE MUNICIPAL DE VIENNE

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes
Մէթրօ Փորթ Մայյօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին, կը խօսի վերապատուելի ՍԻՍԼԵԱՆ: Նիւթ՝ «Կենդանի ջուրերը լքեցին»:

ԱԶԴ.— Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը Կիւլպէնկեան Ֆօնտէն ստացած է մէկ միլիոն Ֆրանքի նպաստ մը յատկացուած բացառիկ օժանդակութեանց:

Սոյն նպաստին համար մասնաւոր սընտուկ մը հաստատուած է եւ վստահուած Աղքատախնամի մասնաւոր յանձնաժողովին: Այս յանձնաժողովը քննութենէ վերջ, պիտի որոշէ յատկացումներ, որոնք պիտի բաշխուին ամէնէն արժանաւորներուն եւ միմիայն բացառիկ կարօտութեանց համար:

Խնդրանքները պէտք են հասնիլ Աղքատախնամի գրասենեակը հետեւեալ հասցէին՝

Association Arménienne d'Aide Sociale
32, rue de Trévise

Նկատի պիտի առնուին միայն այն խնդրանքները որոնք բացառիկ հանգամանք մը կը ներկայացնեն:

Աղաքատախնամը գործ կը փնտռէ իր նպաստընկալներուն համար

1) Այր ու կնոջ մը համար (այր45, կին 30 տարեկան), իբր պահապան եւ ներքին գործերով զբաղող, հայկական միջավայր, բնակարանով, քաղաք կամ գիւղ:

2) Ֆրանսերէնի եւ անգլերէնի դասեր մինչեւ 12 տարեկան մանուկներու համար:

3) «Մանիւքիւր» եւ գեղեցկութեան խնամք վարսայարդարի մօտ:

4) Գրասենեակի կամ ձեռային թեթեւ գործեր, 65 տարեկան այր մարդու մը համար:

Կը խնդրուի գործի առաջարկները ուղղել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

Կը տօնուի Կրընոպլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին:

Այս Կիրակի, դպրոցին սրահին մէջ, ժամը 15ին:

Մուտքը ազատ է:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի:

ՄԱՅԻՍ 16ԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցին Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, ժամը 15ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Ռիւ Վանթիւր, կը կատարուի Մայր Եկեղեցիի Հայերէնի դասընթացքի հանդէսը, առաջնորդութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Ս. Թորոսեանի: Արտասանութիւն, խմբերգ եւ հայկական տարազով պարեր: Երգապար եւ «Բեգզադու Աղջիկը»: Կը ներկայացուին «Լեւոնիկ» եւ «Երեք Անկուտիներ»:

Կը հրաւիրուին ծնողքները, Եկեղեցիին անդամներ եւ համակիրներ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կը հրաւիրուին «Յառաջ» խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի՝ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Քաֆէ Շարբօն, 221 Րիւ տը Պէլվիլ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէն ետք ժամը 3ին, Հայկ. դըպրոցը:

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Շաբաթ ժամը 15·30ին, Ցոյներուն սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

(29 Մարտ) Ալհամպրայի մէջ:
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ և ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

Վարժարանի դալարազեղ պարտէզներուն մէջ: ժամը 22էն ետք
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԺԱՄԵՐ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ22 Մարտ, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24,

CERCLE MILITAIREԻ

ընդարձակ սրահը (Փլաս Սէնթ Օկիւսթէն)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ

Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել՝
Յ. Պահատուրեան Tél. : ORN. 37-22
Գ. Աղամեան « : TRI. 57-74

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

22 Մարտ, Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 3·30էն մինչեւ կէս գիշեր
Իսիի քաղաքապետական մեծ սրահին մէջ:

Métro : Mairie d'Issy

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Սիրայօժար կը մասնակցին Փարիզահայ գաղութի լաւագոյն արուեստագէտներէն Տիկին Սարեան (դաշնակ), Պ. Մ. Պօղոսեան (երգ), Օր. Վարժապետեան (դաշնակ), (Ա. Փոփ – էֆօլ Պէլան) Պ. Տէտէեան (ձեռնադաշնակ), Պ. Աբրահամեան հայկական եւ Կովկաս. պարեր, Օր. Ժ. Քէհեաեան դասական պարեր, Ամիրճանեան քոյրեր դաշնակ եւ արտասանութիւն:

Ջանազան հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր առհմիկ տարազներով,

Խօսնակ՝ Պ. Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆ

ժամը 7·30էն մինչեւ կէս գիշեր ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Orchestre "ARMENIA" grande formation

Այս երիտասարդ նուագախումբը կը ղեկավարէ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ
Պարերու ընթացքին մէջ ընդ մէջ զանազան պատշաճ արթախոներ:
Ընտիր եւ առատ պիւֆէ
Մուտք 500 ֆրանք

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.·վեց·2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 14 ՄԱՐՏ — SAMEDI 14 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8344 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4245

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Ամիս մը առաջ կը գրէինք թէ Տիգրիսի ափերուն վրայ «Նասրականներու եւ Համայնավարամիտներու միջեւ պայքարը չէ վերջացած դեռ» (Յառաջ, 13 Փետր.)։

Շաբթուս սկիզբը Մուսուլի մէջ ծագած ապստամբական շարժումը եկաւ հաստատելու, որ Յուլիսեան յեղափոխութենէն ութ ամիս վերջն ալ նոր վարչաձեւը Իրաքի բնակչութեան միահամուռ համակրանքը չէ շահած դեռ։

Զօրավար Քասըմ իշխանութեան գլուխ եկած էր՝ կռթնած բանակին վրայ։

Սկիզբի օրերուն իրեն հետ էր նաեւ երիտասարդութիւնը, ուսանող կամ աշխատաւոր։ Ֆէյսալ Բ. եւ Նուրի Սայիտ հայրենասէր երիտասարդներու կողմէ կը նկատուէին «դաւաճաններ» արաբական դատին։ Գնդապետ Նասրի նկարները ինչպէս արաբական բոլոր երկիրներու նոյնպէս նաեւ Իրաքի մէջ ամէն կողմ ի պատուի էին։ Կը կարծուէր թէ թագաւորին ու վարչապետին անհետացումով, Համարաբական միութեան ճամբուն վրայ դրուած խոչընդոտները պիտի վերնային։ Ու Իրաք մէկ օրէն միւսը պիտի մտնէր Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան մէջ։

Հաշիւը սխալ դուրս եկաւ։ Զօրավար Քասըմ հրապարակը մաքրելէ վերջ հին վարչաձեւի մարդոցմէն, ուզեց նաեւ ամրապնդել իր դիրքը՝ ճամբան փակելով հաւանական մրցակիցներու առջեւ։

Առաջին հարուածը ստացաւ՝ անցեալ դեկտեմբերին՝ գնդապետ Արէֆ, Սալամ Արէֆ, որ իր աջ բազուկն էր եղած յեղափոխութենէն առաջ եւ վերջ։

Չի գիտցուիր թէ ի՛նչ ծրագիր ունէին յեղափոխական զինուորականները՝ երբ կը պատրաստէին իրենց դաւադրական շարժումը։ Նասրի հետ միանալո՞ւ թէ անկախ մնալու կողմնակից էին։

Ինչ ալ եղած ըլլայ իրենց սկզբնական նպատակը, մէկ բանստոյգ է, որ Զօր. Քասըմ իր դիրքը որոշ չափով ամրապնդելէ վերջ, ջատագով դարձաւ Իրաքի բացարձակ անկախութեան, նովին բանիւ հեռանալով Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան մէջ մտնելու գաղափարէն։

Իր այս ուղղութեան ուժ տուին համայնավարական հակում ունեցող տարրերը, որոնք սարսափով կը դիտէին Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ իրենց գաղափարակիցներուն բուռն հալածանքի ենթարկուիլը։ Ու կը վախնային նոյն բախտին — աւելի ճիշդը դժբախտութեան — արժանանալ, եթէ իրականանար մօտեցող այլայնականներու համարաբական միութեան երազը։

Մուսուլի մէջ գնդապետ Շուաֆի փորձած «պետական հարուածը» արդարութիւն մըն էր՝ ուղղուած ընդդէմ Պաղտատի մենատէրին, որ բանակէն վերջ ուզած էր նաեւ կռթնիլ «յառաջդիմական» տարրերու վրայ։

Ապստամբութիւնը կը ծագէր ճիշդ այն օրերուն, երբ Մուսուլի մէջ հանդիսաւոր ժողով կը գումարէին «խաղաղութեան կողմնակիցները»։ Զօր. Քասըմ ամէն դիրութիւն ընծայած էր պատգամաւորներուն՝ երկաթուղիի գինին վրայ հարիւրին յիսուն զեղչ շնորհելով։

Շուաֆ կը մեղադրէր զօրավարը թէ «դաւաճանած է» յեղափոխութեան, երկիրը յանձնած խռովարար տարրերու ձեռքը եւ լքած՝ դէպի արաբական միութիւն տանող ճամբան։

Յաղթական է զօրավար Քասըմ։ Ապստամբ գնդապետն ու ընկերները գնդակահարուած են անխնայ եւ այժմ խաղաղութիւն կը տիրէ երկրին մէջ։

Յեղափոխութիւնը արիւն կը պահանջէ։ Մահի վրայ կը համբուէին անոնք, որ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՌԻՒԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ ԻՐԱՔԻ ԵՒ Ա. Մ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

×

ՆԱՍՐԻ ՆՈՐ ՃԱՌԸ

Երկու օրուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով Նախագահ Նասր ճառ մը խօսեցաւ Դամասկոսի մէջ՝ 25·000 հոգիի առջեւ։ Անդրադառնալով իրաքեան օդուժին կողմէ սուրիական գիւղի մը ռմբակոծման, Նասր յայտարարեց թէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը կրնար հակազդել, բայց «Իրաքեան գիւղերն ալ արաբական են եւ մենք երբեք պիտի չռմբակոծենք արաբական գիւղեր»։ Քանի մը ժամ առաջ Գահիրէ բողոքած էր Պաղտատի կառավարութեան։

Նասր յայտարարեց թէ Իրաքի վարչապետ Քասըմ կը հետեւի Նուրի Սայիտի եւ Համայնավարներու մեթոտներուն։ «Արաբական ազգայնականութիւնը վճռական եւ զօրաւոր պիտի մնայ՝ հակառակ համայնավարական դաւադրութիւններու»։

Ինչպէս ծանօթ է, Իրաքի Վարչապետը դատապարտած էր «արաբական դրացի երկիր մը» որ գնդ. Շուաֆը ըմբոստութեան մղած էր։ Նասր ըսաւ թէ Մուսուլի յեղափոխութիւնը ժողովրդական բնոյթ կը կրէր՝ դիմադրելու համար «համայնավարական սարսափի վարչակարգ մը»։ Ամէն մարդ գիտէ թէ գնդապետ Շուաֆի ապստամբութիւնը արտասահմանէն կամ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան կողմէ չէր թելադրուած։ Մեղ դատապարտելով՝ վարչապետ Քասըմ կը փորձէ արդարացնել ազատ սպաներն ու ազգայնական տարրերը գնդակահարելու իր քաղաքականութիւնը»։

Երկու օրէ ի վեր Ա. Մ. Հ.եան Նախագահը խիստ լեզու մը կը գործածէ «բոլոր համայնավարներու» դէմ, մասնաւորապէս կը հարուածէ «բոլոր արաբ համայնավարները, որոնք կ՚աշխատին իրենց երկիրը դնել օտարի տիրապետութեան ներքեւ»։

Ջանոնք «ծախուած» անուանելէ ետք, Նասր աւելցուց թէ Համայնավարները Սուրիոյ մէջ հող չգտնելով դարձան Իրաքի կողմը, ուր գտան ապաստան եւ օգնութիւն։

Սուրիական բոլոր քաղաքներու մէջ հակա-իրաքեան ցոյցերը կը շարունակուին։ Ուսանողներ՝ դրօշակներ պարզած կը տողանցեն փողոցներէն, թշնամական բացագանչութիւններ արձակելով Քասըմի եւ համայնավարներու դէմ։ Ցուցարարները մասնաւորապէս կը պոռային. «Քասըմ պիտի տապալի՝ ինչպէս Նուրի Սայիտ տապալեցաւ»։

Գահիրէի թերթերը իրենց կարգին սուր պայքարի մը ձեռնարկած են։ Գրեթէ բոլորն ալ Քասըմի վարչակարգը կը նմանցնեն Նուրի Սայիտի վարչակարգին։ Ինչպէս ծանօթ է, Իրաքի նախկին վարչապետը արքայական ընտանիքի անդամներուն հետ սպաննուեցաւ՝ անցեալ Յուլիս 14ի յեղափոխութեան ընթացքին։

1958 Յուլիս 14ի առտուն վրայ տուին իրենց կեանքը։

Մուսուլի մէջ թափուած արիւնը կը յիշեցնէ այն մեթոտները, որոնք ի պատուի էն մենատիրական վարչաձեւերու տակ։

Իրաքի դրացիները, — մասնաւորապէս Սուրիա ու Թուրքիա, — աչալուրջ կը հետեւին դէպքերու ընթացքին։

Ե՞րբ պիտի խաղաղի խռովայոյզ Արեւելքը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ ՊՈՆ ԳՆԱՑ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

×

Անգլիոյ վարչապետը Փարիզէն ետք, Պոն գնաց տեսնուելու համար Ատընաուըրի հետ։ Լաւատեղեակ շրջանակները կը շեշտեն թէ դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետին ընդունելութիւնը եղած է քաղաքավար բայց պաղ։

Մաքմիլըն անգամ մը եւս պատմած է խորհրդային իր ճամբորդութիւնը, թելադրելով թէ քաղաքական գետնի վրայ պէտք է ճկուն ըլլալ։ Այս՝ ուղղակի ակնարկութիւն մըն է Ատընաուըրի անզիջող քաղաքականութեան։

Պոն ժամանումէն անմիջապէս ետքը Մաքմիլըն երեք ժամ խօսակցութիւն ունեցաւ Ատընաուըրի հետ, ներկայ էին նաեւ Սելվին Լոյտ եւ Ֆոն Պրենթանօ։ Ինչպէս Փարիզի այս խօսակցութիւններն ալ բոլորովին գաղտնի կը պահուին։ Կը կարծուի սակայն թէ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետին գլխաւոր նպատակն է համոզել Ատընաուըրը որ կարելի է բանակցութեամբ հասկցուիլ Խ. Միութեան հետ Պերլինի եւ Գերմանիոյ հարցերուն շուրջ։

Խօսակցութիւնները պիտի շարունակուէին Ուրբաթ ամբողջ օրը։ Մարտ 19ին Մաքմիլըն Ամերիկա կ՚երթայ, ուր պիտի տեսնուի Այզընհաուըրի հետ։

×

Խրուշչեւ Մոսկուա վերադառնալէ առաջ վերջին ճառ մը խօսեցաւ զինուորական օդակայանը։ Խրուշչև այս ճամբորդութեան ընթացքին արդէն 15 ճառ խօսած եւ քսան յորդորակ բրած էր։

Խրուշչեւ յայտարարեց.— Բանակցութեամբ լուծել — վերջին պատերազմի մեր դաշնակիցներուն հետ — Պերլինի հարցը՝ մեծ գոհունակութեամբ պիտի ընդունուի բոլոր ժողովուրդներու կողմէ։

Կրկին անգամ քննադատելով անոնք զոր կը կոչէ «Արեւմուտքի անպատասխանատուները» որ կ՚ուզեն աւելի լարել կացութիւնը, եզրակացուց.— Համոզուած եմ որ լուծումի համար ամէնէն հասուն հարցը հաշտութեան դաշնագրի մը ստորագրութիւնն է՝ գերմանական երկու պետութեանց հետ։ Այս մասին համաձայնութիւն մը պիտի նշանակէ պաղ պատերազմի վերջաւորութեան սկիզբը»։

«Սարսափը կ՚իշխէ Իրաքի մէջ» խորագիրներու տակ, եգիպտական մամուլը կ՚աւելցնէ թէ Քասըմ Մուսուլի եւ Քիրքուքի մէջ ջարդի սկսած է։

Միւս կողմէ, Պաղտատի մէջ հրատարակուող աջակողմեան երեք թերթեր յարձակման ենթարկուեցան։ Գրասենեակներն ու տպարանները տակնուվրայ եղան եւ թերթերը լոյս չտեսան։ Չորրորդ թերթ մը իր հրատարակութիւնը դադրեցուց։ Պաղտատի կառավարութիւնը յայտարարեց թէ երեւան եկած է գաղտնի թերթ մը՝ որ կը պատկանի Նասրի կողմնակից «Արաբական ազատագրութեան կուսակցութեան»։

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Յորդանանի կառավարութեան կիսապաշտօնական թերթը «Ալ Վաթան» անդրադառնալով Իրաքի դէպքերուն, միաժամանակ կը քննադատէ Քասըմը, Շուաֆը եւ Նասրը, մասնաւորապէս շեշտելով. «այս երեք զինուորականները պատմութեան կողմէ պիտի դատապարտուին՝ իրենց պատրաստած արիւնալի խռովութեանց համար»։

Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարեց. «Արկածախնդիր Շուաֆն ու իր համախոհները կ՚ուզէին Իրաքի մէջ վերահաստատել Նուրի Սայիտի բռնատիրական վարչաձեւը։ Գնդ. Շուաֆ ուզեց

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

●

Պ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ՏԵՍԱԿՑԵՑԱՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ Պ. ՎԻՔԹՈՐ ԽՈՒՐԻԻ ՀԵՏ

×

Առջի օր գրած էինք թէ Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մարտիկեան Պէյրութ ժամանած են։ Այս առթիւ Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ *Ազդակ* Մարտ 11 իր թիւով կու տայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Պ. Ճորճ Մարտիկեան, որ տիկնոջը հետ Կիրակի օր Գահիրէէն ժամանեց Պէյրութ, Երկուշաբթի կէսօրուան ժամը 12·30ին, ընկերակցութեամբ Լիբ. Խորհրդարանի հայ երեսփոխաններուն՝ Պ.Պ. Մ. Տէր Գալուստեանի, Տ. Թոսպաթի եւ Խ. Պապիկեանի, այցելութիւն մը տուաւ Լիբանանի Արտաքին նախարարութեան ընդհ. տնօրէն Պ. Վիքթոր Խուրիի, Պուտրոս Պալատի իր գրասենեակին մէջ։

Պ. Ճորճ Մարտիկեան, որ վաղեմի բարեկամն է Պ. Վիքթոր Խուրիի, շատ սիրալիր խօսակցութիւն մը ունեցաւ իր հիւրընկալին հետ։

Կէսօրէ ետք, ժամը հինգին Պ. Ճորճ Մարտիկեան իր հիւրանոցին մէջ ընդունեցաւ այցելութիւնը Լիբանահայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Խորէն Արք. Բարոյեանի, որուն հետ, եւ ընկերակցութեամբ իր տիկնոջ, ինչպէս նաեւ Ն. Փալանճեան Ճեմարանի տնօրէն ընկ. Սիմոն Վրացեանի ու «Յուսաբեր» Մշակութային Միութեան նախագահ Պ. Աւետիս Զաղրճեանի մեկնեցաւ Անթիլիաս։

Վեհարանի դահլիճի մուտքին, Տէր եւ Տիկին Մարտիկեան դիմաւորուեցան Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի կողմէ, ներկայութեամբ պետական հայ երեսփոխաններ Պ. Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեանի եւ Խաչիկ Պապիկեանի, ու ընկ. Հրաչ Փափազեանի։

Խօսակցութեանց ընդհանուր նիւթը հանդիսացաւ հայ ժողովուրդի բարօրութիւնը եւ մասնաւորաբար Անթիլիասը գաղթաշխարհի ազատատենչ Հայութեան ուխտատեղին եղած ըլլալու իրողութիւնը։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՉ ԹԷ ԱՅՑ

Երէկ առաւօտ, պանդոկ Պրիսթոլի մէջ, մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցանք Պ. Ճորճ Մարտիկեանի հետ։

Բարիգալուստի մաղթանքներէ ետք, Պ. Ճորճ Մարտիկեանի ուղղեցինք շարք մը հարցումներ իր առաքելութեան մասին, որոնց ի պատասխան, Անչայի յարգելի Նախագահը ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնը.

«Մերձաւոր Արեւելք մեր ճամբորդութեան հիմնական նպատակն է ամերիկահայ թեմի մեր հայրենակիցներուն ողջոյնները հաղորդել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսին եւ հայցել Ն. Ս. Օծութեան հայրական օրհնութիւնն ու աղօթքը, ի բարօրութիւն մեր ժողովուրդին եւ պայծառութիւն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն։

«Ասիկա այց մը չէ, այլ ուխտագնացութիւն մը, եւ իմ յոյսս, փափաքս ու աղօթքս է՝ որ Անթիլիասը դառնայ ամբողջ գաղթաշխարհի իրական ուխտավայրը»։

ԳԱՐՁՈՒ որ Ամերիկա գացած էր քանի մը շաբաթ առաջ 27 իւղանկար եւ 22 ջրանկար կը ցուցադրէ Նիւ Եորքի մէջ բացուած ցուցահանդէսին, որ պիտի տեւէ մինչեւ Ապրիլ 11։ Աշօշիէթըտ Փրէս կը հեռագրէ որ ցուցահանդէսը կը վայելէ ֆրանսական դեսպանատան մշակութային կցորդին հովանաւորութիւնը։

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Յ. ՍՎԱՃԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Երեւանի «Գրական Թերթ»ին մէջ Վ. Միքայէլեան շահեկան գրախօսական մը գրած է Գ. Գասպարեանի «Յարութիւն Սվաճեան» գրքին մասին: Ստորեւ՝ գլխաւոր մասերը, արեւմտահայերէնի վերածուած:

Հայպետհրատը լոյս ընծայած է Գ. Գասպարեանի «Յարութիւն Սվաճեան» ուսումնասիրութիւնը: Ծաւալով ոչ շատ մեծ, բայց ուշագրաւ եւ գիտական բովանդակութեամբ աշխատութիւն մը:

Սվաճեան ընկերային եւ գրական բեղուն աշխատանք մը ունեցաւ այնպիսի ժամանակաշրջանի մը՝ երբ, մէկ կողմէ, Թրքական բռնապետական կարգերը կ'ապրէին իրենց քայքայումն ու նեխումը, իսկ միւս կողմէ, հետզհետէ կը ծաւալէր սուլթանական տիրապետութեան ներքեւ հեծող ժողովուրդներու՝ Պալքաններու, Յոյներու եւ Հայերու ազատագրական պայքարը: Այսինքն՝ անցեալ դարու 50-60ական Թուականներուն, երբ հայ ժողովուրդի ազգային – ազատագրական պայքարը իր վրայ բեւեռած էր արեւելահայ թէ արեւմտահայ գործիչներու ուշադրութիւնը: Ազգային – ազատագրական շարժումը առանցքի այն հարցն էր՝ որուն հանդէպ իրենց ունեցած վերաբերումով կը բնորոշուէր ընկերային տարբեր հոսանքներու վարքագիծը:

Սվաճեան արեւմտահայ դեմոկրատական շարժման ականաւոր ներկայացուցիչն էր, յեղափոխական Միք. Նալբանդեանի արժանի զինակիցն ու հետեւորդը: Այս մեկնակէտը նկատի ունենալով, Գ. Գասպարեան իր ուսումնասիրութիւնը սկսած է Սվաճեանի ձօնուած Նալբանդեանի ուղերձին վերջին քառեակով.—

Քեզ սիրեց Հայաստան, քեզ օրհնում է
բիւր բերան,
Քեզ դափնի պսակներ հիւսում է ապագան:
Ընդունի՛ր այս երկտող իմ անշուք հիւսուածքը,
Պակասը թո՛ղ լցնէ, սիրած իմ, քո ազգը:

Իր հիմնական նպատակը համարելով «տալ Սվաճեանի գործունէութիւնը եւ այն անձնական ու գաղափարական առընչութիւնները, որոնք առկայ են եղել Յ. Սվաճեանի եւ Մ. Նալբանդեանի միջեւ», Գ. Գասպարեան յաջողած է. իր աշխատութեան մէջ ընդգրկած է հարուստ նիւթեր, զանոնք վերլուծած եւ ապա՝ ընդհանրացուցած:

Այս ուսումնասիրութեան ուշագրաւ կողմերէն մէկն ալ այն է, որ անցեալ դարու երկրորդ կիսուն հայ կեանքի պատուարժան ներկայացուցիչներէն մէկուն գործունէութիւնը շարադրուած է ոչ թէ ժամանակէն ու դէպքերէն անջատ, մեկուսացուած, այլ՝ ժամանակաշրջանի ընդհանուր թոհուբոհի, հայ ընկերային կեանքի իրադարձութեանց հետ կապակցուած: Իզուր չէ, որ գրքին առաջին գլուխը կը կրէ «Ժամանակն ու միջավայրը» վերտառութիւնը: Բայց այստեղ ալ պէտք է չեշտենք, թէ հեղինակը այդ առիթը չէ չարաշահած՝ ընդհանուր դէպքերուն ընդարձակ տեղ յատկացնելու իմաստով: Անոնց լուսաբանութիւնը այդքանով տեղ գտած է, որքան որ անհրաժեշտ է Սվաճեանի կեանքն ու գործը աւելի բազմակողմանի լուսաբանելու համար:

Ժամանակի եւ միջավայրի ամփոփ բնութագրումով՝ հեղինակը ցոյց տուած է, որ ի տարբերութիւն ազատական քաղքենի եւ ամիրայա – կղերա – պահպանողական հոսանքի, դեմոկրատ հոսանքը կը ձգտէր ոչ միայն հայ ժողովուրդի ազգային – ազատագրութեան, այլեւ զայն կը նկատէր իբրեւ «անհրաժեշտ, նախապայման սոցիալ – տնտեսական ազատագրութեան»:

Հետաքրքրութեամբ կը կարդացուի նաեւ գրքին երկրորդ բաժինը, ուր տրուած է Սվաճեանի կեանքին ու գործունէութեան ամփոփ շարադրութիւնը: Յայտնի է որ Սվաճեանի գործունէութիւնը կապուած է արեւմտահայ քննադատութեան, հրապարակախօսութեան, թատերգութեան, երգիծանքի եւ ծաղրանկարչութեան հետ: Հեղինակը լայն տեղ յատկացուցած է 1856ին Սվաճեանի հիմնադրած «Մեղու» կիսամեայ հանդէսի բազմաբեղուն աշխատանքներուն: Հարուստ փաստերու մէջբերումով յաջողած է ցոյց տալ որ Նալբանդեան եւ Սվաճեան «Մեղու»ն դարձուցած էին հայ յեղափոխական շարժման կեդրոնական օրգանը: Ինչպէս չեշտուած է գրքին մէջ, «Մեղու»ն այդպէս կը մնայ ոչ միայն Մ. Նալբանդեանի բանտարկութենէն եւ մահէն յետոյ, այլեւ՝ Սվաճեանի մահէն յետոյ՝ «Նրա արժանաւոր աշակերտ Յակոբ Պարոնեանի խմբագրութեամբ «Թատրոն» վերանուանմամբ հրատարակուելիս»:

Սվաճեանի ուշադրութեան կեդրոնը եղած են արեւմտահայ բեմն ու թատերգութիւնը: Խօսելով Սվաճեանի գործունէութեան այդ կողմի մասին, Գ. Գասպարեան վեր հանած է այն նշանաւոր դերը, որ Մ. Պէշիկթաշլեանի, Ս. Հեքիմեանի եւ Ա. Հայկունիի հետ միասին խաղցած է Սվաճեան արեւմտահայ թատրոնի հիմնադրման եւ զարգացման գործին մէջ: «Մեղու»ի ընդհատման ժամանակէն՝ 1865, Սվաճեան մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէ թատրոնին: Կը գրէ «Առանձար Ամատունի» պատմական ողբերգութիւնը, որուն ներկայացումը լաւ ընդունելութիւն կը գտնէ:

Գրքին մէջ լայն քննարկման առարկայ դարձած հարցերէն մէկն է՝ Արեւմտահայերու Սահմանադրութիւնը: Սվաճեան սկիզբը պատրանքներ ունէր այդ Սահմանադրութեան նկատմամբ: Կը կարծէր թէ ազգային Սահմանադրութիւնը հնարաւորութիւն պիտի տար «սահման մը դընել» ներքին եւ արտաքին բռնաւորներու կամայականութիւններուն: Գ. Գասպարեան կը գրէ թէ այդ «իրաւունքները ոչ միայն չնչին էին, այլեւ սնանկ յայտարարութիւններ, որ արուած էին սուլթանական կառավարութեան եւ ազգային իշխանութեան կողմից»: Յետագային Սվաճեան կը պաշտպանէ Սահմանադրութիւնը՝ իբրեւ յեղափոխական ծրագրի իրագործման հնարաւորութիւն:

Մինչեւ Մ. Նալբանդեանի հետ սերտ կապերու հաստատումը՝ Սվաճեան ազատական էր: Այս գրքին մէջ առանձին գըլուխով քննարկուած է Սվաճեանի շրջադարձը ազատական դիրքերէն՝ դէպի յեղափոխութիւն: 1860 – 1861ին Սվաճեան վճռականօրէն կը կանգնի յեղափոխական դիրքերուն վրայ: Ապացուցանելու համար այս պարագան՝ Գ. Գասպարեան կը դիմէ բազմաթիւ փաստերու, որոնք կը վկայեն Յ. Սվաճեանի եւ Մ. Նալբանդեանի միջեւ եղած սերտ կապերը: Այս առիթով ուշագրաւ են հեղինակին կողմէ կատարուած «Մեղու»ի շարք մը յօդուածներու լուսաբանումը, ինչպէս նաեւ Նալբանդեանի Պոլիս ժամանելու, այնտեղ երիտասարդական ընկերութիւն կազմակերպելու փաստերու մեկնաբանումը, անոնցմէ կատարուած ընդհանրացումները:

Գ. Գասպարեան լուրջ աշխատանք կատարած է: Յաջողած է սեղմ գիծերով լուսաբանել 19րդ դարու 50 – 60ական Թըւականներու հայ ընկերային – քաղաքական կեանքի մեծ ներկայացուցիչ՝ Յ. Սըվաճեանի կեանքն ու գործը:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆԻԱՍԱԼԱՆՏԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Նիասալանտ, որ Ափրիկէի մէջ անգլիական հովանաւորութեան տակ գտնուող 122.722 քառ. քմ. տարածութեամբ եւ մօտ 2.5 միլիոն բնակչութեամբ հողամաս մըն է, քանի մը օրէ ի վեր թատերաբեմը դարձած է ապստամբական շարժումներու, սպիտակամորթերու դէմ կատարուած յարձակումներու եւ սպանութիւններու: Վեց տարիէ ի վեր այս հողամասը մաս կը կազմէր Ռոտէզիա–Նիասալանտ Համադաշնակցութեան, որ առաւելաբար կը կառավարուի Հարաւային Ռոտէզիա հաստատուած սպիտակամորթ գաղթականներու կողմէ:

Ծայր տուած շարժումը անխուսափելի էր եւ ուշ կամ կանուխ պիտի սկսէր. բայց քաղաքագէտները չէին կարծեր որ Համադաշնակցութեան ստեղծումէն այսքան քիչ ժամանակ վերջը ծայր պիտի տար: Միւս կողմէ, իրողութիւն է, որ Ափրիկէի մէջ դէպքերը նախատեսուածէն շատ աւելի արագ կ'ընթանան:

Շատ մը անձեր, մասնաւորաբար Հարաւային Ափրիկէի սպիտակամորթ բնակիչները, Պելժիական Քոնկոյէն մինչեւ Նիասալանտ տեղի ունեցող շարժումներուն եւ բռնութիւններուն ետին կը տեսնեն անցեալ Դեկտեմբերին Աքքրայի մէջ գումարուած Ափրիկեան Պետութիւններու Համագումարին ազդեցութիւնը: Որոշ է, որ այս համագումարը, եթէ նոյնիսկ շարժումներուն կազմակերպիչ գլուխը չէ, գոնէ արագացուց դէպքերուն ընթացքը՝ Ափրիկէցիներուն մէջ իրերօգնութեան զգացումը զարթեցնելով եւ ժողովուրդները շարժման մղելով:

Բայց, բացատրելու համար, թէ ինչո՞ւ ապստամբական շարժում սկսած է Նիասալանտի մէջ, մինչ Ափրիկէի անգլիական միւս հողամասերուն մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ, անհրաժեշտ է հասնիլ մինչեւ չարիքին արմատը, այսինքն՝ Ռոտէզիա – Նիասալանտ Համադաշնակցութեան ներկայացուցած վիճակին:

Նիասալանտ ընդունուած էր Հիւսիսային եւ Հարաւային Ռոտէզիաներու դաշնակցային միութենէն ներս, այն գլխաւոր պատճառով, որ չափազանց աղքատ, բազմամարդ եւ թերաճ երկիր մըն է: Նիասալանտի բնակիչները իրենց երկիրը այս համադաշնակցութենէն անջատելու յաջողին կամ ոչ, երկրին թշուառութենէն բան մը պիտի չփոխուի: Համադաշնակցութեան վարիչները կ'ուզէին Ռոտէզիաներու հանքային հարստութիւններուն ձգած շահը (տարեկան հինգ միլիոն անգլ. ոսկի) բաժնել համադաշնակցութեան մաս կազմող երկիրներուն միջեւ:

Եթէ այս կարգադրութիւնը վերջ գտնէ, Նիասալանտի ազգային եկամուտը մէկ երրորդ համեմատութեամբ զեղչուած պիտի ըլլայ: Եւ տրուած ըլլալով որ Նիասալանտի արտածութեան գլխաւոր նիւթը մարդկային աշխատանքն է, համադաշնակցութենէն հեռանալը այն հակասական հետեւանքը պիտի ունենայ, որ շատ աւելի մեծ թիւով Նիասալանտցիներ գործ փնտռելու պիտի երթան սպիտակամորթերու իշխանութեան ներքեւ գտնուող դըրացի հարուստ երկիրները, այսինքն՝ երկու Ռոտէզիաները եւ Հարաւային Ափրիկէ:

Ուրեմն ինչո՞ւ համադաշնակցութենէն հեռանալու այս շարժումը, որ վերջին քանի մը ամիսներուն ընթացքին շատ աւելի կազմակերպուած եւ ուժգին կերպով մէջտեղ ելաւ:

Շարժման հիմքերէն մէկը հոգեբանական է. Ափրիկէցիները կ'ուզեն իրենք ղեկավարել իրենց հողը: Երկրորդ հիմքերէն մէկն ալ՝ Հարաւային Ռոտէզիոյ մէջ հաստատուած սպիտակամորթ գաղթականներէն ունեցած իրենց վախն է: Այս տարուան վերջաւորութեան Նիասալանտ նոր Սահմանադրութեամբ մը պիտի օժտուի, իսկ 1960ին Լոնտոնի մէջ պիտի քննուի համադաշնակցութեան ընդհանուր կացութիւնը: Աֆրիկեան Ազգային Համագումարին ղեկավարները ժամանակը հասած կը նկատեն իրենց ուժը ցոյց տուող շարժում մը սկսելու՝ ազդեցու –

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԸՄԲՈՍՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆԵՐ

ԵՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Բայց գիշերը կոյր է: Թուրք մը չէր կրնար ըլլալ ան, մտածեց հայրս, որովհետեւ Թուրք մը չէր կրնար հասնիլ մինչեւ շեմը, կարծես գիտէր թէ հաւերը մինչեւ ուր հաւկիթ կ'ածէին:

Անհման այս տարիներու ընթացքին, անտառներ կը տապալէին, եւ տղաք կը ծնէին, որոնք պիտի կազմէին փոխուող առաջին զօրագունդերը: Անոնք կ'ապրէին հին պատմութիւններու եւ յուշերու մէջ: Իրենց վայրի նկարագիրը, անդադար սպառնացող ծուղակներու սարսափը ոչինչ կորսնցուցած էն իրենց շեշտէն եւ գոյնէն:

Այդ շրջանին, իմ գիւղիս մօտ սպաննուեցաւ զաւակը անոր՝ որ մեծ հայրս տարած էր «ճաշ»ի մը, դաւաճանութեամբ: Սպաննուածին կնքահայրն ու եղբայրները Թուրքիա հաստատուած էին, անկասկած՝ ծիլաններու վրէժխնդրութենէն հեռու մնալու եւ ոճիրը ժամանակի ընթացքին մոռցնել տալու համար:

Բայց Մոնթենեկրօ երթալու կամ անկէ գալու համար, հարկ էր անցնիլ այն գիւղէն ուր կ'ապրէին հայրս եւ իր եղբայրները: Մինչեւ իսկ, երբ այդ մարդը սպաննուեցաւ, ամբաստանութիւններ եղան ծիլաններու դէմ, բայց դատական ոչ մէկ հետապնդում կատարուեցաւ, քանի որ զայն Թուրք կը նկատէին: Գիշերային այս ոճիրը խորհրդաւոր մնաց: Մենք, տղաքս, կ'աճապարէինք գիտնալ թէ արդեօք մեծ հայրիկին վրէժը լուծուա՞ծ էր, իրականին մէջ այդ էր մեր մտահոգութիւնը, եւ ոչ թէ հետաքրքրութիւն եւ խղճահարութիւն: Հայրս հերքեց այն պարագան՝ թէ սպաննողը ինք էր: Ոչ ինք եւ ոչ ալ իրեններէն մէկը: Ո՛չ, ծիլանները մատ չունէին այս գործին մէջ: Ջոհը ոճրագործ մը չէր եւ ոչ ալ վրէժխնդրութեան արժանի մարդ մը:

Այդ օրերուն Միրքօ մօրեղբայրը վիրաւորուեցաւ: Սահմանապահ՝ մաքսանենգներ կը հետապնդէր, մտնելով մինչեւ Թրքական հողը: Մարդը, որ պահուած՝ կը սպասէր, կուրծքէն վիրաւորեց զայն, ծանրօրէն: Այդ վէրքը երբեք չբուժուեցաւ: Մօրեղբայրս զայն կրեց բազմաթիւ տարիներ, եւ, վերջապէս այդ վէրքը եղաւ իր մահուան պատճառը:

Այս դէպքէն յետոյ բաւական ժամանակ անցաւ: Եղբայրս ու ես երբ բացատէն կ'անցնէինք, ետեւէն այն վայրին՝ ուր զարնուած էր ան, միշտ կը կենայինք հոն, լուռ, կոկորդը սեղմուած, այն ժայռին մօտ՝ ուր հօրեղբայրը կռթնած էր իր գիտակցութիւնը կորսնցնելէ առաջ: Կ'ըսեն թէ մարդկային արիւն թափուած տեղը խոտ չի բուսնիր: Հօրեղբօր վիրաւորուած տեղը խոտը կը մնար մութ կարմիր գոյնով, նոյնիսկ գարնան, կարծես արիւն խմած էր. մեր արիւնը, ծիլաններու արիւնը, մեր նախնիքներուն արիւնը որ կը գտնուէր մեր երակներուն մէջ:

Երբ առանձին կ'անցնէի, այս յուզումը աւելի ուժեղ կը դառնար մէջս, նոյնիսկ՝ ողբերգութեան վայրը հասնելէ շատ առաջ: Անգամ մը, այս ժայռին վրայ, այն տպաւորութիւնը ունէի թէ անտառներու մէջ ապրող ամէն բան յանկարծ կը սառէր. համր, մարդկային մեռելի մը հըպած ըլլալու սարսափին մէջ քարացած: Ոչ մէկ աղմուկ՝ բացի սրտիս տրոփիւններէն: Ոչինչ կը տեսնէի, ոչինչ բացի լուռ միջատէ մը, որ կլոր կը դառնար այս ժայռին վրայ, հոն՝ ուր ինկած էր հօրեղբայրս: Մենութիւնը աւելի խոր կը թուէր: Ես, ոչ կրնայի մնալ այս ժայռին վրայ, ոչ ալ զատուիլ անկէ: Ինձ կը թըւէր մասնաւոր, հոն էր այդ ժայռը՝ որպէսզի վիրաւոր մը կարենայ կռթնիլ: Վէրքը բացուած կը տեսնէի, արիւնը կը տարածուէր հողին վրայ:

Ո՛ւր որ երթայինք՝ սուգերը կը ցըցուէին ճամբուն վրայ: Գերեզմաններ, գերեզմանաքարեր, ոճրագործութեանց յիշատակներ, ողբերգական արկածներ իրարու կը յաջորդէին: Կը մոռնայինք մեր թշնամիներուն ոճիրը, բայց ոչ մեր կորուստները, Մոնթենեկրոյիներու զոհերը, մանաւանդ՝ եթէ անոնք սպաննուած էին եղբայրական ձեռքերով: Անոնք թարմ կը մնային մեր յիշողութեան մէջ: Հազիւ լեռ մը կ'անցնէինք եւ կը մոռնայինք այն բոլորը՝ որ ցաւալի բաներ կը յիշեցնէին՝ ուրիշ մը կը ցցուէր. ամէն կողմ գերեզման:

Եւ, հօրեղբօրս վրէժը չէր լուծուած:

Հօրեղբայր Միրքօ երբեք բախտ չէր ունեցած. դժբախտութիւնները անբուժելի էին, քանի որ արու ժառանգորդ չունէր: Տասը տարի հօրմէս մեծ, ջերմօրէն կը սիրէր իր փոքր եղբայրը: Միրքօ ամուսնացած աղջիկներ ունէր, որոնց չէր կրնար հանդուրժել, հաւանաբար անոր համար՝ որ մանչ չունէր: Երբեք չէր աշխատեր, նեղուած՝ իր հիւանդ ձեռքին պատճառով: Հայրս անոր կ'օգնէր: Միրքօյի կալուածները լքուած էին: Փափաք չունէր զանոնք մշակելու: Որո՞ւ եւ ի՞նչ բանի համար պիտի ընէր այդ: Իր ճակատագիրը զինքը մենութեան կը դատապարտէր Մոնթենեկրոյի իր ընկերներուն մէջ, կարծես անիծուած ըլլար:

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(5 Շար.)

ՎՐՈՅՐ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Երեքշաբթի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը ողբացեալ Աւետիս Ահարոնեանի զաւկին՝ Վրոյրի, որ Մարտ 1ի Կիրակի օրը յարձակման մը ենթարկուելով ծանրապէս վիրաւորուած էր գլխէն: Նախ Պիւէթրի, յետոյ ալ Սալփէթրիէրի հիւանդանոցին մէջ խնամուած, նոյնիսկ գործողութեան ենթարկուած էր: Սակայն ապարդիւն: Եղերաբախտ Վրոյր Մարտ 3ի առտուն հոգին աւանդած էր՝ առանց ուշքի գալու:

Յուղարկաւորութեան ներկայ էին բազմաթիւ բարեկամներ: Ծաղկեպսակ ղրկած էին Հայ Սպայից Միութիւնը եւ ընտանեկան պարագաները: Ֆրանսահայ լսարանին կողմէ դամբանական խօսեցաւ Պ. Վաղարշակ Մելիքեան:

Վրոյր Ահարոնեան ծնած էր 1898ին իր հօր ծննդավայրին՝ Իգտիրմաւայի մէջ, ուր առած էր իր նախնական կրթութիւնը: Յետոյ մտած էր Թիֆլիզի ռուսական գիմնազիոնը, որուն ընթացքը աւարտելէ վերջ, 1916ին գացած էր Մոսկուա՝ հետեւելու Լազարեան Ճեմարանի դասընթացքներուն:

1916 Դեկտեմբերին մօրը վաղահաս մահուան առթիւ վերադարձաւ իր ծննդավայրը: Յետոյ անցաւ Թիֆլիզ, երբ Կովկասի ճակատին վրայ կը կազմուէին արդէն հայկական կամաւորական զօրագունդերը:

Վրոյր իր երէց եղբօր Վարդգէսին նման կամաւոր արձանագրուելով գործօն մասնակցութիւն բերաւ Թրքական ուժերուն դէմ մղուած կռիւներուն: Պահ մը զօրավար Դրոյի բանակին մէջ մնալէ վերջ, անցաւ զօրավար Նազարբէկեանի հրամանին տակ: Մասնակցեցաւ բազմաթիւ ճակատամարտներու:

Հայաստանի խորհրդայնացումէն վերջ, 1921ին Բաշ Արարան — Ղարաքիլիսա ճամբով անցաւ Թիֆլիզ, յետոյ Պաթում-Պոլիս գիծով Փարիզ եկաւ, ուր Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան նախագահ էր իր հայրը:

Քարլսրուհէի (Գերմանիա) մէջ 1922ին հետեւեցաւ քաղաքական գիտութեանց: Քանի մը տարի Պրիւսէլ մնալէ ետք, վերջնապէս հաստատուեցաւ Փարիզ: Ամուսնացաւ 1943ին:

Անդամ էր Սպայից Միութեան եւ վերջին տարիները գործնապէս կը մասնակցէր Ֆրանսահայ Լսարանի աշխատանքներուն:

Հ.

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Այս տարի եւս, Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութիւնը Բարեկենդանի առիթով, Հայկ. Տան մէջ տուաւ իր աւանդական պարահանդէսը, ժամը 7ի գիշերէն մինչեւ առաւօտ: Ներկայ էր գաղութին ստուար մէկ մասը, ինչպէս հայրենակիցներ՝ որոնք փութացած էին Վենետիկէն, Ճենովայէն եւ այլ վայրերէ: Տեղի ունեցան երգ, վիճակախաղ, ազգային պարերու ցուցադրութիւն եւ այլ անակնկալներ: Կէս գիշերը անց, արդիական պարարուեստի հետեւող իտալացի երկու երիտասարդ զոյգեր խանդավառեցին մթնոլորտը, իրենց շլացուցիչ պատկերաւորումներով:

Շնորհաւորելի է կազմակերպիչ յանձնախումբը, որ ոչինչ խնայած էր որպէսզի պարահանդէսը ըլլար անթերի, տոհմիկ շունչով մը ջերմացած:

Հանդիսութեան վերջաւորութեան, Պ. Յակոբ Իսկէնտէրեան, որ Հայագիտութեան ուսմանց կը հետեւի Վենետիկի մեր Ս. Ղազար վանքին մէջ՝ խոր յուզումով երգեց հայրենաշունչ երեք երգեր.— «Եար նազանի», «Սաղօ եւ Նուպար»: Այս առիթով, տեղեկացանք որ Նուպար աղջկան անուն է եղեր Հայաստանի մէջ:

Նուագախումբը կը ղեկավարէր երիտասարդ յայտնի արուեստագէտ պարոն Ինդրան:

Ա. Ս.

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շըրջանի 28րդ տարեկան ցերեկոյթը, Սալ տը լա Շիմիի ընդարձակ սրահներուն մէջ:

Ինչպէս նախորդ տարիները, սրահը լեցուն էր հայ եւ օտար բարեկամներով, Միութեանց ներկայացուցիչներով եւ ըսկաուտ խումբերով:

Հանդէսը բացուեցաւ Արիներու եւ գայլիկներու տողանցքով, որոնք բեմ բարձրացան շրջանին դրօշակներով:

Սկաուտները եւ գայլիկները ներկայացուցին հայերէն զաւեշտ մը «Բրօֆէսօրին գիւտը» որը շատ յաջող անցաւ:

Գայլիկները պարեցին շատ յաջող կերպով «Նաւաստիներու պարը» ընկերակցութեամբ դաշնակի:

Խմբապետուհիները ներկայացուցին «Ծախու ուրուականը» ֆրանսերէն զաւեշտ մը որ մեծ յաջողութիւն գտաւ:

Մէջ ընդ մէջ Արիները եւ գայլիկները արտասանեցին հայերէն եւ ֆրանսերէն, բոլորն ալ գնահատուեցան ժողովուրդին կողմէ:

Առաջին անգամ ըլլալով սկաուտները ներկայացուցին «Սկաուտական արշաւը» ժողովուրդին առջեւ կատարելով սկաուտական խաղեր, մրցումներ, երգեր եւ կանչեր:

Արենոյշները մեծ յաջողութեամբ պարեցին նոր եւ հարազատ հայկական տարազներով «Նազպարը», «Թաշկինակի պարը», եւ «Էնզէլի», բոլորն ալ շատ ծափահարուեցան ժողովուրդին կողմէ:

Միջնարարէն առաջ, Միութեան ընդհ. պետ Տօքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան կարդաց շնորհաւորական նամակներ ուղղուած Հայ Արիներու Միութեան, սկաուտական միջազգային գրասենեակէն, միջազգային կոմիտէէն, եւ նախկին սկաուտներու միջազգ. կոմիտէի տնօրէնէն:

Բեմ հրաւիրուեցաւ Ֆրանսական սկաուտական միութեանց միջազգային պետը Պ. Փօլ Գայօ, որ գնահատական խօսքերով քաջալերեց Հայ Արիները եւ ֆրանսական սկաուտական շարժումին բարեկամական մաղթանքները բերաւ:

Երկրորդ մասին, Օր. Սօնա Գաբրիէլեան նուագեց դաշնակով՝ Լիսթի Ռաբսոտին, մեծ յաջողութեամբ: Հայկական պարերու նոր շարքէ մը վերջ երէցները ներկայացուցին հայերէն «Անձրեւոտ գիշեր մը» որ մեծապէս զուարճացուց ժողովուրդը:

Առաջին անգամ ըլլալով շրջանին Արենոյշները, երէցները, սկաուտները եւ գայլիկները ներկայացուցին «պարսական պազարին մէջ», նուագախառն կենդանի պատկեր մը պարերով եւ զուարճալի տեսարաններով, բոլորս ալ շատ սիրեցինք այս նորութիւնը, ըլլայ պարերու որակը, ըլլայ «տէքոռ»ը եւ տղոց հնարած հագուստները եւ կենդանի պատկերները: Հանդէսը վերջանալէն առաջ բեմ հրաւիրուեցաւ Ամատունի Ծ. Վարդապետը Մխիթարեան Միաբանութենէն, որ խանդավառ խօսքերով քաջալերեց Հայ Արիները եւ անոր վարիչները, որ երեսուն տարիէ ի վեր կենդանի կը պահեն հայրենասիրական այս ձեռնարկը. շեշտեց ըսկաուտական շարժումին կարեւորութիւնը հայ ազգային կեանքին մէջ, Հայ Արիներու շարժման սէրը մայրենի լեզուին եւ եկեղեցիին հանդէպ:

Յաջողութիւն եւ աւելի ընդարձակում մաղթեց Հայ Արիներու, նոր նուաճումներ եւ յարատեւութիւն:

Երեք հուռոյներով Հայ Արիները շնորհակալութիւն յայտնեցին իրենց հաւատարիմ եւ հին անկեղծ բարեկամին:

Այս տարի ալ յաջող հանդէս մը ունեցան Հայ Արիները, գնահատութեան արժանանալով ներկաներէն, շատ մը յաջող նորութիւններ տեսանք, ինչպէս նաեւ շատ մը նոր անդամներ, ըլլայ արենոյշ կամ գայլիկ:

Հ. Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ ՐԱՖՖԻԻ ՄԱՍԻՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յառաջ).— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կրընոպլի «Դ. Վարուժան» խումբը ձեռնարկած է դասախօսութիւններու շարքի մը, որուն առաջինը տեղի ունեցաւ Մարտ 2ին: Խօսեցաւ խումբին նախագահը՝ Խ. Անտոնեան, իբրեւ նիւթ ունենալով Րաֆֆին. մարդը, յեղափոխականը եւ վիպասանը:

Երիտասարդ դասախօսը Րաֆֆին ներկայացուց իր հիմնական գիծերուն մէջ՝ շեշտելով թէ երբ նկատի ունենանք 1870-ական թուականներու Հայաստանի ներկայացուցած վիճակը, աւելի կը հիանանք Րաֆֆիի գործին վրայ:

Րաֆֆի մեզի տուաւ բազմաթիւ վէպեր, ծաւալով թէ բովանդակութեամբ արժէքաւոր:

Տաղանդաւոր վիպասանը բռնութեան տակ ճնշուած ժողովուրդին կը սորվեցնէր ազատութեան ճամբան, տալով հարկ եղած մանրամասնութիւնները:

Դասախօսը յիշեց նաեւ կարգ մը դրուագներ՝ հայ մեծ գրագէտին կեանքէն:

Գնահատելի են նման ձեռնարկներ, մանաւանդ՝ երբ երիտասարդներ են դասախօսները, ինչ որ աւելի սերտ կապ մը կը ստեղծէ տարեկից ունկնդիրներու միջեւ:

Վ. Բ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մարտ 18ին, ժամը 21ին, Էքոլ Նորմալի սրահին մէջ (78 Բիւ Քառտինէ) տեղի կ'ունենայ Երաժշտութեան Ազգային Ընկերութեան 688րդ նուագահանդէսը: Յայտագրին մաս կը կազմէ ծանօթ երգչուհի՝

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ

×

Նկարչուհի Սօնա Թօփալեան կը ցուցադրէ իր նոր գործերը «Կրուփ տ'Անկիէնի» հետ, Կալըրի Ռէյմօն Տընքան, 31 Բիւ տը Սէն, մինչեւ Մարտ 21:

...թիւն բանեցնելու համար այս երկու կարեւոր դէպքերուն բռնելիք ընթացքին վրայ: Բոլոր չափով հասած են իրենց նպատակին, որովհետեւ Նիասալանտի դէպքերէն ի վեր, երկու Ռոտէզիաներուն մէջ ամէն օր նորանոր ձերբակալութիւններ կը կատարուին սեւամորթ ազգայնականներու շրջանակներէն ներս, որպէսզի Նիասալանտի դէպքերը այնտեղ ալ չկրկնուին:

Ափրիկեան Ազգային Համագումարին, Նիասալանտի սեւամորթներուն եւ Համադաշնակցութեան սպիտակամորթ ղեկավարներուն կողքին կայ չորրորդ ուժ մըն ալ, որ Անգլիոյ Գաղթային Գրասենեակն է, որուն ձեռքը կը գտնուին կառավարական գլխաւոր գործունէութեանց բանալիները՝ խնդրոյ առարկայ երկիրներուն մէջ:

Գաղթային Գրասենեակը բոլորովին չի բաժներ Ռոտէզիոյ Եւրոպացիներուն տեսակէտները, քանի որ գաղթային քաղաքականութիւնը հիմնուած է հետզհետէ սեւամորթները գործի գլուխ քաշելու ծրագրին վրայ, որ կը նախատեսէ թէ առաւելագոյնը տասը տարիէն սեւամորթ վարչապետ մը պէտք է ղեկավարէ Համադաշնակցութեան գործերը:

Յամենայն դէպս, Նիասալանտի եւ երկու Ռոտէզիաներուն մէջ հակամարտ շահեր զիրար կը խաչաձեւեն եւ բաւական կը դժուարացնեն թնճուկին լուծումը, որ, ըստ քաղաքական դիտողներու կարծիքին, երկու տարիէն առաջ չի կրնար իրագործուիլ:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (368)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Լ.

ՀԱՅ – ԿԱԹՈԼԻԿԸ

Կարծես թէ, ինքը չգիտէր, եւ նոր պէտք է տեղեկանար, արդեօք սենեակներ կային, թէ ոչ:

Երկար սպասելուց յետոյ, վերջապէս տեսանք, որ մօրուքը բակի միւս ծայրում խօսում էր տէրտէրի հետ, որը այդ գաղտնի խորհրդակցութիւնից յետոյ, բարեհաճեց մօտենալ մեզ: Եթէ ճշմարիտ է ժողովրդական կարծիքը, թէ ձրի հացը մարդուն գիրցնում է, պարարտացնում է, — այդ կէտից նայելով, պէտք էր ընդունել, որ տէր հօր վրայ շատ բարերար ազդեցութիւն էր գործել:

Նրա երկու ձեռքերի ծայրերը հազիւ հասնում էին միմեանց, եւ ահագին փորի վրայ դարձնում էին «տէր – ողորմեայի» սեւ հատիկները, որոնց մէջ տէր հայրը, երեւի, վայելչութեան համար, կարմիրներ եւս խառնել էր: Հակառակ իր երեսփոխանին, նա կրում էր խիստ թեթեւ մօրուք, եւ ծնօտների բաց մնացած կաշին պարարտութիւնից փայլում էր մոյգ – աղիւսի գոյնով: Արիւնով լի աչքերը, կարծես, ուզում էին դուրս թռչել իրանց բոյներից: Նա մօտենում էր մեզ դանդաղ քայլերով, եւ միեւնոյն ժամանակ ծանր շունչ էր առնում: Մեր զարմանքը մեծ եղաւ, երբ այդ ահագին մարմնի միջից լսուեցաւ մի երեխայի հազիւ լսելի ձայն:

— Բարեողջոյն ձեր հրամանոցը... առակն անխտելի է... կ'ասեն՝ հազարից մէկ անգամ զատիկ կը լինի... եւ այն օրն էլ ձիւն կը գայ... Մեր եկեղեցին, շատ տարի է, որ հիւր չէ ունեցել... այսօր հիւր եկաւ, սենեակ չկայ... Ապրի մեր ժողովուրդը ... փառք Աստուծոյ, ի՞նչ էր պակաս... սենեակներ կային... բայց անցեալ տարի մեր մեղքից շատ անձրեւներ եկան ... կտուրները փլան ... դեռ այնպէս մնում են ու կը մնան ...

Պէտք էր շատ երկար սպասել, մինչեւ տէր հայրը, շունչ առնելով, փսփսալով, երբեմն դէպի մեզ եւ երբեմն դէպի իր ժամաւորները նայելով, կը վերջացնէր իր երկար բացատրութիւնները: Բայց նրա խօսքը ընդհատեց մի մարդ, որ մօտեցաւ մեզ եւ առաջարկեց իր հիւրասիրութիւնը, ասելով.

— Նուաստիս տունը շատ հեռու չէ եկեղեցուց, եթէ կը բարեհաճէիք, ինձ մեծ պատիւ արած կը լինէիք, եթէ այդ գիշերը իմ ծածկի տակ կ'անցկացնէիք:

Մենք յօժարութեամբ ընդունեցինք: Նա ընկաւ մեր առջեւը, սկսեց տանել դէպի իր տունը:

Մեր ետեւից բարձրացաւ խառնաձայն աղմուկ. լսում էին այդպիսի յանդիմանական խօսքեր. «ինչո՞ւ խաբեցիր ... ինո՞ւ սուտ խօսեցիր ... ինչո՞ւ մեզ ամաչացրիր այդ օտարականների մօտ ... սենեակներում դարի ես լցրել, եւ ասում ես, թէ փլած են »...

Երեւում էր, որ տէր – տէրին դըրդըզում էին:

Ես մեր հիւրընկալին նկատեցի.

—Ձեր տէր – տէրը ժամասացութի՞ւնն էլ այդպէս ձգձգում է, ինչպէս սենեակների բացատրութիւնը:

— Շատ բաներ կուլ է տալիս, — պատասխանեց նա ժպտալով, — եթէ ամէն խօսք կարդալու լինէր, մենք բոլորովին կորած էինք:

Մենք մտանք մի բաւական կոկիկ տուն, փոքրիկ պարտէզով: Մաքուր, արեւելեան ճաշակով կահաւորած, մի սենեակ էր, ուր ներս տարաւ մեզ մեր հիւրընկալը, եւ խնդրեց նստել, ասելով.

— Այնպէս համարեցէք, որ ձեր տանն էք, ես իսկոյն կը պատուիրեմ, որ մեզ ուտելու մի բան տան:

Այստեղ, ինչպէս այդ կողմերի բոլոր քաղաքներում, սովորութիւն ունէին կէսօրին՝ ճաշի ժամանակ՝ նախաճաշիկ ուտել, իսկ երեկոյեան՝ ընթրիքի ժամանակ՝ ճաշ ուտել: Որովհետեւ մարդիկ, ամբողջ օրը բազարում զբաղուած լինելով, վերադառնում էին տուն երեկոյեան միայն, ուր սպասում էր նրանց պատրաստի սեղանը:

Ընթրիքից յետոյ մեզ սուրճ տուեցին: Յայտնուեցաւ, որ մեր հիւրընկալը քաղաքի ունեւոր կալուածատէրերից մէկն էր, եւ ծխախոտի ընդարձակ մշակութիւն ունէր:

Արփիարը, մի կողմ քաշուած, պառկել էր մինդարի վրայ եւ լուռ ծխում էր: Փափուկ երիտասարդը յոգնած էր երեւում: Մի ամբողջ օր ու գիշեր շարունակ ճանապարհ էր եկել, դա հեշտ չէր նրա համար: Ասլանը ինչ որ նամակ էր որոնում իր թղթապանի մէջ: Իսկ ես դեռ չէի մոռացել մօրուքին, չէի մոռացել եւ հաստափոր տէր – տէրին, այդ պատճառով հարցրի մեր հիւրընկալից, թէ այն ի՞նչ աղմուկ էր, որ մեր հեռանալուց յետոյ բարձրացաւ եկեղեցու բակում:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

արդիւք հանդիսանալ երկրին ժողովրդավարական բարգաւաճման։ Բայց ան ոչ մէկ օժանդակութիւն գտաւ Իրաքեան ժողովուրդին կողմէ, բացի անոնցմէ՝ որոնք ծայրայեղ յետադիմականներ են»։

Միջազգային կարգ մը դիւանագէտներու համաձայն՝ Նասր վտանգաւոր պայքարի մը ձեռնարկած է եւ այդ պայքարը կը մղէ խորհրդային տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութիւնը կորսնցնելու գնով՝ պահելու համար արաբական ազգայնականութեան ղրօշակիրի իր դիրքը։

× Ֆամել Գաղանճի, որ համաձայն Պաղտատի մամուլին գնդ. Շաւաֆի ձեռքովն իսկ սպաննուած է, ազգայնական ժողովրդական դէմք մը եղած է Իրաքի մէջ։ Տաղանդաւոր փաստաբան, 1947ին, պաշտպանած է համայնավար կուսակցութեան 19 ղեկավարներու դատը։ Իր պաշտպանողականը այնքան ուժգնութիւն եւ արձագանգ գտած էր որ դատավարութեան վերջանալէն առաջ իսկ ձերբակալուեցաւ։

Ջրկուած Իրաքեան հպատակութենէ, արտասահման ապաստանած էր եւ իր հայրենիքը վերադարձաւ միայն Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն ետք։ Գրագէտ՝ Գաղանճի արաբերէնի թարգմանած է Ժ. Ժ. Ռուսոյի եւ Մարքսի գործերը։ Դաւանանքով քրիստոնեայ, կը պնդէր որ մարքսիստ չէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Խորհրդարանը վաւերացուց Հաւաեաններու մուտքը՝ ամերիկեան դաշնակցութեան մէջ։ Կը մնայ Նախագահին ստորագրութիւնը, որպէսզի Հաւաեանները դառնան Հիւս. Ամերիկայի յիսունհինգերորդ նահանգը։

ՅՈՒՆԻՍ մէկէն սկսեալ արտասահման մեկնող Ֆրանսացիները պիտի կարենան յիսուն հազար Ֆր. Ֆրանքի համապատասխան օտար դրամ գնել (տըվիզ). այս գումարէն զատ կարելի է քսան հազար Ֆր. Ֆրանք ալ հանել երկրէն։

ՖՐԱՆՍԱՆ մերժեց Եւրոպական Կեդր. Դրամատուներու փոխատուութիւնը։ Արդարեւ ելմտական նախարարութիւնը կը հաղորդէ որ Ֆրանսան պէտք եղածին չափ «տըվիզ» ունի եւ պէտք չունի Գերմանիոյ, Հոլանտայի, Պելժիոյ եւ Անգլիոյ տալիք դրամներուն։

ԷՔՍԱՓՐԷՍ շաբաթաթերթը գրաւուեցաւ անցի օր կառավարութեան կողմէ։ Տեսակցութիւն մը հրատարակած էր Ալժերիոյ ըմբոստներուն հետ ուր կը ջատագովէր անոնք որ գէնք բարձրացուցած են Ֆրանսացիներուն վրայ եւ որոնց դէմ կը կռուի Ֆրանսական բանակը։

ՆՈՒԷՐ

Կատտանէն Պ. Վարդան Վարդանեան հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի տարածման համար։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Օդափ. կայանի արձանագրութիւնները պիտի բացուին Ապրիլ սկիզբը։

Դիմումները պէտք է ընել տեղական մասնաճիւղերուն, իսկ կեդրոնի դիմումները կ'ընդունուին, Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը ժամը 13·30էն 14·30 եւ երեկոյեան ժամը 18էն 20, Րիւ Մէյրաճ 5, հեռ. Թռիւտէն 27–35։

Imprimerie Spéciale
du Journal " Haratch "

Այրի Տիկին Դեղձանիկ Մանտիկեան, Պ. Ժիրայր Մանտիկեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մանտիկեան, Տէր եւ Տիկին Փօյաճեան, Ֆերճուլեան եւ Վարդանեան ընտանիքները (Քալիֆորնիա), Տէր եւ Տիկին Հալաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան եւ իրենց աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նալջաճեան, Տէր եւ Տիկին Անանիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոս Փօյաճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մարուքէ Փօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Փօյաճեան եւ զաւակները, Տիկին Արմինէ Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Գալայճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տէրմէճեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 10ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ (Մարտ 14) առաւօտեան ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Բնակարանի հասցէն՝ 79 Րիւ տը լա Մառ (Փարիզ)։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս նկատել իբրեւ այդ։

France-Orient

ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ ՀԱՅԿ. ԵՐԵԿՈՆԵՐ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— 1) Դասախօսութիւն մը ժեռառ Սթեփանեսքոյի կողմէ։

Նիւթ.— Ֆրանքօ-հայկական յարաբերութիւնները հազար տարիէ ի վեր։

2) Կրօնական եւ ժողովրդական երգեր, Իրիս Պիւպիւլեանի կողմէ, ընկերակցութեամբ հնդեակի մը։

3) Երկու գունաւոր հայկական ժապաւէններ, (երաժշտութիւն՝ հայերէն, մեկնաբանութիւն՝ ֆրանսերէն)։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ Մարտ 15ին, ժամը 9-ին (առաւօտ), Սինեմա Լը Փրովանս։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Ազգ. Միութեան։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Մարտ 16, ժամը 20·30ին, սինեմա՝ լ'Օդեօն։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ Մարտ 17, ժամը 20·30ին, Սինեմա Փալաս։ Կը նախագահէ Հայր Մեսրոպ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Մարտ 18, ժամը 20·30, Սինեմա Փաքս։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ Ազգ. Միութեան։

ԴԵՐՁԱԿ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տունը աշխատող լաւ դերձակ մը կ'ուզուի՝ քայէօրի եւ մանթոյի համար։ Լաւ վճարում։ Դիմել՝

ROSE COUTURE
284' Rue de Vaugirard

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

Կը տօնուի Կրընոպլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին։

Այս Կիրակի, գպրոցին սրահին մէջ, ժամը 15ին։

Մուտքը ազատ է։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի։

ՄԱՅԻՍ 16ԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, ժամը 15ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանթիւր, կը կատարուի Մայր Եկեղեցիի հայերէնի դասընթացքի հանդէսը, առաջնորդութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Ս. Թորոսեանի։ Արտասանութիւն, խմբերգ եւ հայկական տարազով պարեր։ Երգապար եւ «Բեզզաղու Աղջիկը»։ Կը ներկայացուին «Լեւոնիկ» եւ «Երեք Անկուտներ»։

Կը հրաւիրուին ծնողքները, Եկեղեցիին անդամներ եւ համակիրներ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին, կը խօսի վերապատուելի ՍԻՍԼԵԱՆ։ Նիւթ՝ «Կենդանի Ջուրերը լքեցին»։

ՑՈՒՑԱՏԵՍՐ

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կը հրաւիրուին «Յառաջ» խումբի ընկերներն ու ընկերուհիները։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի՝ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Քաֆէ Շարթօն, 221 Րիւ տը Պէլվիլ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Ռուբէն խումբի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Դասախօսութիւն ընկեր Տէմիրճեանի կողմէ։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէն ետք ժամը 3ին, Հայկ. դրպրոցը։

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Շաբաթ ժամը 15·30ին, Յոյներուն սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ, ՄԱՐՍԷՅԼ

20, RUE JEMMAPES

Պաշտամունք՝ այս կիրակի ժամը 10·45ին։ Կը խօսի՝ Վեր. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ։

Նիւթ՝ «Իրական աստուածապաշտութիւնը»։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՔՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ և ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

Վարժարանի դալարագեղ պարտէզներուն մէջ։ Ժամը 22էն ետք
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԺԱՄԵՐ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 15 MARS
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8345 · 35EME ANNÉE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4246

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Գարո՛ւն է, տղա՛ք, կ՚աղաղակէր այս սիւնակներէն մեր յաւէտ ողբացեալ խմբագրապետը :

Ու այս երեք բառերուն մէջ կը խտացնէր փիլիսոփայութիւն մը, ամբողջ ծրագիր մը :

Հրաւէր մըն էր այդ, կոչ մը՝ ուղղուած նոր սերունդին՝ աւազանդի մը պէս, յիշեցնելու համար անոր որ կը գտնուի կեանքի գարունին մէջ: Եւ թէ՝ ժամանակ է օգտուելու :

Երիտասարդութիւնը գարունն է կեանքին՝ գալարագեղ ու աւիշով զեղուն : Ուսանելու, բարգաւաճելու եւ հասուննալու յոյսերով ու կարելիութիւններով ակաղձուն :

Վա՛յ անոր, որ չի գիտեր օգտուիլ կեանքի գարունէն :

Վաղը շատ ուշ կ՚ըլլայ արդէն :

Տարագրի մեր կեանքին մէջ մէկ խնդիր կայ օրակարգին վրայ, որ չի հիննար երբեք,— նոր սերունդի փրկութեան հարցը՝ իբրեւ միջոց ազգապահպանման :

Ո՛րքան գրենք ու խօսինք այդ մասին՝ քիչ է :

Ու աւելի շատ պէտք է գրենք ու խօսինք՝ քանի տարիները կը սահին օտար, հիւրընկալ աստղերու տակ :

« Համբանքը փրկել » : Թոյլ չտալ, որ օտարանան, ուծանան, ձուլուին մեր ոստակները՝ հրապուրուելով միջավայրի բարձր մշակոյթէն ու քաղաքակրթութենէն :

Նոր սերունդին պէտք է սիրցնենք հայութիւնը : Անոր պէտք է ներշնչենք հայ ծնած ըլլալու հպարտութիւնը : Ոչ միայն խօսքով եւ հոգեշահ ճառերով, այլ նաեւ գործնական միջոցներով :

Անհրաժեշտ է անոր սորվեցնել — իր հասկցած լեզուով — մեր ազգին պատմութիւնը, մեր փառաւոր անցեալը, մեր ոսկեդարն ու հինաւուրց մշակոյթը, մեր ճարտարապետութիւնն ու մատենագրութիւնը, մէկ խօսքով մեր քաղաքակրթական բոլոր արժէքները :

Մանաւանդ մեր մայրենի լեզուն :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը ովասիս մըն է սփիւռքի մեր խոպան ու անջրդի հողերուն վրայ :

Կազմուած երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, անիկա տասնեւհինգ տարեկան զեղուղէշ պատանի մըն է դարձած արդէն :

Անոր դրօշին շուրջ համախմբուած աղջիկներն ու երիտասարդները՝ գիտակից իրենց առաքելութեան՝ լուրջ մինչեւ աշխատանքի են լծուած :

Հայերէնի դասընթացքները ամէնէն շատ կը խօսին իրենց հոգիին :

Մասնաճիւղերը մրցումի են ելած իրարու հետ՝ աւելի շատ թիւով աշակերտներ ունենալու համար :

Աւանդութիւն դարձած է արդէն իրենց ամառնային բանակումը, որուն մասնակցողներուն թիւը կ՚աճի տարուէ տարի :

Յիշատակելի պիտի մնայ անցեալ Օգոստոսի փառատօնը Փալատրիւի մէջ, որուն ներկայ եղան միջին Ֆրանսայէն հարիւրաւոր հայրենակիցներ :

Գարո՛ւն է : Ու գարնան հետ գործունէութեան նոր շրջան մը բացուած է Նոր Սերունդին համար :

Յանձնախումբ մը՝ կեդրոնական վարչութեան հետ համախորհուրդ երեք ամիսէ ի վեր լուրջ աշխատանքի է լծուած՝ կազմակերպելու համար երկու շքեղ փառատօն՝ Լիոնի եւ Մարսիլիոյ մէջ, յառաջիկայ 28 եւ 29 Մարտին :

Գնահատանքի արժանի են կազմակերպիչները, որոնք ջանք չեն խնայեր արժանավայել հանդէսով մը ներկայանալու համար հասարակութեան :

Երգչախումբ ու պարախումբ գործի լծուած են : Ուժասն հոգինոց խումբ մը կը խոստանայ անմոռանալի ժամեր ապրեցնել՝ հայաշունչ մթնոլորտի մը մէջ :

Յաջողութի՛ւն իրենց ձեռնարկին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՔԱՍԸՄ, ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼ"

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՆԱՍՐ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ 250.000 ՀՈԳԻ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻՆ ԻՐԱՔՑԻ ՍՊԱՅԻ ՄԸ ԴԱԳԱՂԻՆ

×

Իրաքցի սպատմը սպայ մը, որ վիրաւորուելով Սուրիա ապաստանած էր, տաջի օր մեռաւ : Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ ուրբաթ օր՝ հսկայ ցոյցի մը առիթ տալով : 250.000 հոգի մասնակցեցան հակա - իրաքեան այս ցոյցին, որ վերջացաւ Դամասկոսի նախագահական պալատին առջեւ Նասրի արտասանած բուռն ճառով : Երեք օրուան ընթացքին երրորդ ճառն էր ասիկա՝ ուղղուած Քասըմի եւ համայնավարութեան դէմ :

« Դաւաճան Քասըմ եւ համայնավարները ձեռք - ձեռքի տուին՝ արաբական աշխարհի միութեան արգելք հանդիսանալու համար » յայտարարեց Ա. Միացեալ Հանրապետութեան Նախագահը, աւելցնելով.— « Քասըմ ամէն բան ըրաւ՝ Իրաքի եւ Ա. Մ. Հ.եան յարաբերութիւնները թունաւորելու համար. տարածեց սուտ լուրեր, զրպարտութիւն, երեւակայական դաւադրութիւններ, միջադէպեր...» :

Այս առիթով Նասր ըսաւ թէ գնդ. Արէֆ, որ դատապարտուած էր դաւաճանութեան համար, գահիրէ չէր գացած եւ Պաղտատի կառավարութիւնը տապալելու ծրագիրներ չէր մշակած՝ ինչպէս կը յայտարարէին գինքը դատապարտողները. « Քասըմ դատարան յանձնեց իր զէնքի ընկերը՝ ձերբազատուելու համար համարական դատի սպառնական ղտարին հեբուէ մը » :

Այնուհետեւ Նասր անխնայ հարուածեց արաբ համայնավարները, որոնք «ոչ հայրենասէր են եւ ոչ ալ ժողովրդավար, ինչպէս կը կարծեն ըլլալ : Ամէն մարդ գիտէ թէ համայնավարները օտարի գործակալներ են : Օրինակի համար՝ եգիպտացի համայնավարները. հարկ եղած փաստերը ունինք այսօր՝ որ անոնք իրենց հրահանգները կը ստանան Իտալիոյ համայնավար կուսակցութենէն, 1953էն ի վեր » :

Անգամ մը եւս անդրադառնալով Զօր. Քասըմի, Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան Նախագահը ըսաւ.— « Ան ալ միջազգային համայնավարութեան մէկ գործակալն է՝ արաբական աշխարհին մէջ : Քասըմ լայն բացաւ Իրաքի դուռները սուրիացի համայնավար բոլոր պարագլուխներուն՝ որոնք նախընտրեցին փախուստի դիմել, փոխանակ դիմագրաւելու արաբական ազգայնականութիւնը » :

Եզրակացնելով իր խօսքը, Նասր ըսաւ թէ Քասըմ պիտի արժանանայ իր նախորդին՝ Նուրի Սայիտի ճակատագրին, որովհետեւ, Իրաքի նախկին վարչապետը սպաննուեցաւ՝ որպէսզի ապրի իրաքցի ժողովուրդը :

Սուրիական մամուլը կը շարունակէ հրատարակել Իրաքէն փախած ականատեսներու վկայութիւնները՝ «այն վայրագութեանց եւ ոճիրներու մասին, որոնց կ՚ենթարկուին արաբ ազգայնականները» :

Այսուհանդերձ, այլեւս պարզ է թէ արաբական աշխարհը բաժնուած է երկու ճակատի՝ Նասրի հետ եւ Նասրի դէմ : Երէկ Յորդանանի մամուլը կը դատապարտէր Նասրը, Քասըմը եւ Շուաֆը միաժամանակ : Այսօր, Թունուզի ձայնասփիւռը Նախագահ Նասրի վրայ կը ձգէ Իրաքի դէպքերուն պատասխանատուութիւնը :

Եգիպտական եւ սուրիական թերթերը կը պատասխանեն անոնց՝ ջատագովելով համարաբական ծրագիրը :

Միջազգային մամուլը կը հետեւի այս շարժումներուն : «Տէյլի Մէյլ» կը յիշեցնէ թէ առաջին անգամ Նասր դուռ բացաւ Ռուսերու առջեւ եւ հիմա կը պայքարի անոնց դէմ, որովհետեւ անդրադարձած է կարմիր վտանգին :

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» նոյն բանը կը գրէ ... Քասըմի մասին : Նուրի Սայիտի հետ հասարակաց որոշ գիծեր ունի Քասըմ. կ՚ուզէ ինքնիշխան եւ զօրաւոր Իրաք մը ունենալ, այն տարբերութեամբ՝ որ առաջինը Արեւմուտքի բարեկամն էր եւ համայնավարները կը հալածէր, երկրորդը համայնավարներու ապաստան կուտայ եւ կ՚ուզէ բարեկամ մնալ Արեւմուտքի հետ : Բայց, ինչպէս Նասր, Քասըմն ալ պիտի չանդրադառնա՞յ օր մը կարմիր վտանգին :

Մոսկուայի «Փրաւտա»ն, որ «ճշմարտութիւն» կը նշանակէ, կը գրէ թէ Պաղտատ Միջին Արեւելքի ազգային ազատագրութեան կեդրոնը եղած է. «ահա՛ թէ ինչո՞ւ աշխարհակալները կ՚ուզեն հարուած մը տալ Իրաքեան Հանրապետութեան եւ անոր կառավարութեան, որուն ղեկավարն է Զօր. Քասըմ » :

———o———

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ուրբաթ օր պատգամ մը ուղղեց ծերակոյտին պահանջելով 3.9 պիլիոն տոլարի պիւտճէի մը քուէարկութիւնը զինուորական եւ տնտեսական օժանդակութեան համար օտար երկիրներու : Նախագահը շեշտեց.— Պէտք չէ որ Ամերիկա ամէնէն հարուստ երկիրը ըլլայ պատմութեան գերեզմանին մէջ :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ խորհրդարանը բանաձեւ մը քուէարկեց միաձայնութեամբ որուն համաձայն տնտեսական հնգամեայ ծրագիրը պիտի իրագործուի 3–4 տարիէն :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ – ՄԱՔՄԻԼԸՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

Մաքմիլըն եւ Ատընաուըր համաձայնեցան հիմնական հարցերու շուրջ : Մաքմիլըն շեշտեց.— Ոչ մէկ պարագայի մէջ այն տարակարծութիւնները զոր ունինք Խ. Միութեան հանդէպ կրնան պատճառ դառնալ որ խախտի Ատլանտեան Ուխտը : Երկու ղեկավարները եկան այն եզրակացութեան որ ամէն բանէ առաջ կայ Ատլանտեան Ուխտը եւ թէ Եւրոպայի մէջ կարելի չէ զինուորական համաձայնութեան գալ առանց քաղաքական համաձայնութեան :

Մաքմիլըն ունեցաւ նաեւ այն խոր համոզումը որ Գերմանացիներուն հարիւրէն 90ը համարկարծիք է Ատընաուըրի :

Խօսակցութեան իբրեւ եզրակացութիւն յայտարարուեցաւ թէ երկու երկիրները համաձայն են այն սկզբունքներուն շուրջ որոնք պիտի առաջնորդեն արեւմտեան պետութիւնները Խ. Միութեան հետ բանակցութեանց ժամանակ :

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱԼԱՏ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

×

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Երեւանի մէջ կառուցուեցաւ «Գիտութեանց պալատ» մը, որ Հայաստանի խորհրդային Հանրապետութեան գիտութեանց Ակադեմիայի պրպտումի երեսուն կաճառներու կեդրոնն է : «Թաս» գործակալութեան համաձայն, այս շէնքին ճարտարապետութիւնը ներշնչուած է հին աւանդութիւններէ եւ անոր զարդարումին մէջ լայնօրէն գործածուած է հայկական նարնջենիի փայտը : Պալատին սրահներն ու գաւիթները զարդարուած են երկրի հռչակաւոր մատուրականներն ու գիտնականները ոգեկոչող որմանկարներով եւ որմաքանդակներով : Պալատը շինուած է տողարնագիտական գիտարանի մօտերը : Վերջապէս, նոր պալատը շրջապատող հրապարակին վրայ կը ծրագրուի թատրոնի մը շինութիւնը :

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ԱԶՈՒՆԻԻ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ Կ՚ԱՅՑԵԼԷ

———o———

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա. իր գահակալութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով այցելեց Ազունիէի Ազգային Բուժարանը, Վեհափառին կ՚ընկերակցէին Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Խորէն Արք. Բարոյեան, Վարդապետ Հայրեր, Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մարտիկեան, Պետական հայ երեսփոխաններ՝ Պ. Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան եւ Խաչիկ Պապիկեան, Ազգային Կեդրոնական վարչութեան ներկայացուցիչները, Պ. Քերովբէ Առաքելեան եւ Պ. Աւետիս Զաքրեան :

Ճաշէն յետոյ, Տոքթ. Ենիգոմշեանի հրաւէրով, խօսեցաւ Պ. Տաճատ Սրապեան, որ բարեգալուստ մաղթեց հիւրերուն եւ բացատրութիւններ տուաւ ազգային այս հաստատութեան գործունէութեան մասին :

Խօսելու հրաւիրուեցաւ Պ. Մարտիկեան, որ իր գոհունակութիւնը յայտնեց այս հաստատութեան բարգաւաճման ու ճոխացման համար, սակայն շեշտեց, թէ Բուժարանը յառաջիկային պէտք է ջանայ դառնալ հիւանդանոց մը բոլոր ճիւղերու համար, ինչպէս Պոլսոյ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը, որովհետեւ Թոքախտը բժշկապետական վերջին դարմանումներու շնորհիւ հետզհետէ նահանջելու վրայ է, պէտք է նաեւ ջանալ վերջ տալ վճարովի հիւանդներու գրութեան եւ բոլոր հիւանդները ընդունիլ ձրի :

Տոքթ. Ենիգոմշեան բացատրեց, թէ այդ ուղղութեամբ աշխատանքներ կը տարուին արդէն եւ ինք հոգեպէս համաձայն է այդ առաջարկին : Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը արդէն տրամադրած է որոշ գումար մը, որուն շնորհիւ ոչ միայն պիտի իրագործուի այդ ծրագիրը, այլ նաեւ պիտի շինուի արդիական տարբալուծարան մը :

Վերջին խօսքը եղաւ օրուան մեծ հիւրը՝ Վեհափառ Հայրապետը, որ շնորհաւորեց Խնամակալ Մարմինը տարուած աշխատանքին համազգային արժէքին համար :

Վեհափառի գոհարանական աղօթքէն ետք, հիւրերը առաջնորդուեցան հիւանդանոց, ուր այցելեցին բոլոր սենեակները :

×

Պ. Ճորճ Մարտիկեան չորեքշաբթի օր կարգ մը այցելութիւններէ ետք, մօտ ժամ մը տեսակցութիւն ունեցաւ Լիբանանի արտաքին նախարար՝ Հիւսէյն Ուէյնիի հետ, որուն յայտնեց հայ ժողովուրդի երախտագիտութիւնը այն աջակցութեան համար զոր Հայերը գտած են Լիբանանի մէջ :

Պ. ՃՈՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ԶՕՐ. ՇԷՀԱՊԻ ՄՕՏ

Պ. Ճորճ Մարտիկեան ընկերակցութեամբ Լիբանանի խորհրդարանի հայ երեսփոխաններուն, ընդունուեցաւ հանրապետութեան նախագահ Ֆուատ Շէհապի կողմէ :

Խօսակցութեանց նիւթ դարձան Լիբանանի բարօրութիւնը եւ մասնաւորաբար Անթիլիասի՝ պաղթահայութեան հոգեւոր կեդրոնը դարձած ըլլալու հարցը :

ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Բ.

Վիեննական դպրոցին տեսակէտով, «ոսկեդարը» ... կէս դար է միայն, — Նորայր Բիւզանդացի, որ կը յարի Վիեննական դպրոցին, «ոսկեդարը» կը դնէ 402 – 462 թուականներուն մէջ:

Ընդհակառակն, Վենետիկեան դպրոցը համակ կուտայ «ոսկեդարին», — կ'երկարէ ամբողջ երեք դար՝ Ե. դարէն ըսկըսեալ (*):

Կը թուի թէ Գալէմքեարեան վարդապետ կը սիրէ աւելի եւս կարճեցնել «ոսկեդարը», երբ թանկագին մետաղը պարունակող ժառանգութիւնը կը դասակարգէ չորս խումբերու մէջ.—

Ա.— Քերականութիւն եւ ոճ կանոնաւոր:
Բ.— Ոճը ճոխ եւ դիւանագիտական:
Գ.— Ոճը բանաստեղծական և ծաղկեալ:
Դ.— Ոճը մեղմ, քաղցրախօս եւ հանդարտ:

Ընդհակառակն, Բագրատունի «ոսկեդարու» ազնիւ մետաղը կը գտնէ թարգմանչական առաջին գործերէն սկսեալ մինչեւ ԺԲ. դարու ժառանգութեան մէջ, հետեւեալ դասակարգումով.—

Ա.— Ազգային ոճ, — «բուն յատուկ հասարակաց ընտել Հայու» լեզու:

Բ.— Գաւառական ոճ, — «ինքնահնար» կամ անձնայատուկ, երբեմն եգերական կոչուած:

Գ.— Օտար ազդեցութիւն:

Բագրատունի դէմ է ժամանակագրական դասակարգութեան, — այսպէս առաջին խումբին մէջ կը դնէ Եզնիկը եւ... Լաստիվերտցին:

Ոսկին եւ... արծաթը միասին, նոյնիսկ պղինձը: Վասնզի Վիեննական դըպրոցը, 460 թուականէն սկսեալ, մինչեւ 700 թուականները կ'անուանէ «արծաթի դար», աւելի ետքը՝ «պղինձի դար»:

Վենետիկեան դպրոցին տեսակէտով՝ «հին ատենը ընտիր պարզ գրաբարը հասարակաց ամէնուն լեզուն էր», «բոլոր ազգն ամէն տեղ, ամէն ատեն, ընդուներ ու կը բանեցնէ եղեր» (Բագրատունի):

Վիեննական դպրոցին տեսակէտով, «ոսկեդարեան» գրաբարը վերնախաւային ժառանգութիւն է, — այդ գրաբարը «ընդհիւ ժողովրդեան խօսած լեզուն չէր», «ամէն դասու ժողովրդեան յատուկ չէր», «բարձր եւ գիտնական դասուն լեզուն էր», «գերազանցապէս ազնուապետութեան բարձրացած Այրարատեան գաւառաբարբառն էր, ոստանիկ լեզուն էր» (Գալէմքեարեան):

Վէճը սաստկացա՜ւ, բորբոքեցա՜ւ, այնքան որ լեզուական «հերձուածողութիւն» վերագրեց մէկը միւսին, (կը թըւի թէ չա՞տ յարգի է այս բառը, որ, ցլամարտի յատուկ կարմիր լաթի դեր կատարելէ ետք խաւարամտութեան հին դարերուն՝ ինչպէս մեր օրերու ժամանակարապետ վարդապետներու պայքարնեբուն ընթացքին, կը ծառայէ գիտական միտքերն ալ պղտորելու): Եւ փոխադարձ վիրաւորանքներ, — անուն չտալ «խնայելու համար պատիւը», «հասկնալու կարողութիւնը» զլանալ իրարու:

Այսպէս, «Աւստրիոյ ոստանին վանքը» ուրացաւ «իտալական լճակին» կղզեբնակներուն գրաբարագիտութիւնը: Այսպէս, լճակէն ոստան եւ ոստանէն լճակ փոխանցուեցան ծաղրանքի մարզանքներ: Հեգնեցին «անտեղի ժողովրդականութիւն հետապնդելու» փորձերը, «գրաբար բանաստեղծելու» մարմաջները, — մէկ կողմը՝ քերթող («Իտալիու կլիմայու ազդեցութիւնից՝ բոլորն էլ քերթող են Վենետկումը Մխիթարեանք»), միւս կողմը՝ գիտնական («սրանք էլ ամէնքն գիտնականներ են՝ Վիեննայու վարդապետները»): Երախայական մրցումի ձեւով մը՝ այս կողմը հանճար, այն կողմը բանջար: Աստին զմայլանք, անդին արհամարհանք:

Բագրատունի «լեզուական մոլորութիւն» անուանեց ոսկեդարագիտութեան պրպտումները եւ «գիւտերը»: Գալէմքեարեան ծաղրեց Բագրատունիի «ուսուցիկ բայց շատ անգամ անհասկանալի ոտանաւորները», յայտարարեց թէ «առանց քերականական գիտութեան» է գրուած «Զարգացելոց» Քերականութիւնը, ուր իբրեւ «պատուական քարեր» ներկայացուած են դասական մատենագրութեանց «ընդօրինակողի տգիտութենէն սպրդած սխալագիր բառեր, քերականական վրիպակներ, միջինդարեան գրաբարագիրներու յանպէտս եւ յանդէպս բարդած անկանոն բառերը»:

Այս վէճին ուզեցին միջամտել ծանօթ գրողներ, զորս, սակայն, ուժգնօրէն սաստեց Գալէմքեարեան վարդապետ.

— Լռեցէք, գէթ դուք լռեցէք, դուք ի վիճակի չէք կարծիք յայտնելու՝ նման հարցերու մէջ:

Սաստը, ամբարտաւան, գեղեցիկ էր սակայն:

Սովորութիւն է, մեր մէջ, լուսաթիթեռ դառնալ ու պարել՝ առանց գիտնալու... պարել: Վէճի մէջ, բոցի դէմ կը վազեն մարդիկ, վառած խարոյկներու շուրջ կը հաւաքուին առանց հրաւէրի ու կը պարեն՝ ցուցադրելով իրենց... մազոտ սրունքները: Ոչ պարել գիտեն սակայն, ոչ ... յօդուած գրել, այսուհանդերձ մասնագէտի կամ համայնագէտի հովեր առած, — Միջին Արեւելք նայեցէք անգամ մը, — լրագիրներուն էջերը... կը թրջեն մտային երաշտի այս օրերուն, խօսելով գրականութեան մասին, քաղաքականութեան մասին, եկեղեցագիտութեան մասին, մանաւանդ սա անսպա՜ռ Հայաստանասիրութեան մասին: Այս ամբողջ կիրքին եւ եռքին իմաստը... երեւա՜լ, ցուցադրել մազոտ սրունքներ ու թերեւս ապահովել նաեւ անխոստովանելի շահեր: Ըստ նուիրագործուած աւանդութեան մը՝ որ յատուկ է Հայոց, երբ մեր գիւղերուն մէջ գիւղապետ ընտրուելու համար պայման էր ունենալ եօթը կով՝ առանց հաշուելու թեկնածուն ինքը, երբ քաղաքներու մէջ ազգին ղեկավար ընտրուելու համար պայման էր ծոցի քսակին մէջ ունենալ բազում կուտ՝ բայց ոչ իսկ մէկ կուտ ուսերուն վրայ դրուած քսակին մէջ, ինչո՞ւ ընդվզիլ այլեւս՝ եթէ բոպիկները, իբրեւ լուսաթիթեռ, պարելու կը-պատրաստուին վէճերու բոցավառ խարոյկին շուրջ:

Գալէմքեարեան վարդապետ իրաւունք ունէր՝ մերժելով վիճելու իրաւունք տալ անոնց, որոնք գրաբարին «ոսկեդարեան» յատկանիշերուն մասին իրենց ծանօթութիւնը պիտի հաստատէին ցոյց տալով միայն... մազոտ սրունքներ: Բայց եւ այնպէս ... սխալ վարեց վէճը:

Ուզեց խորտակել Հ. Արսէն Բագրատունիի գրաբարագիտութեան համբաւը եւ փչրել այն պատուանդանը, զոր Արսէն կը բարձրացնէր Արսէնին համար՝ աստուածային փառաբանութեան յատուկ բառամթերքով մը եւ «քերթողական մոլուցքով» (ֆիւռէօր փօէթիք), — «սքանչելի, ընտիր, հրաշափառ, քնքուշ, կորովի, հիանալի, չնաշխարհիկ, վսեմ, պերճ, գգլիչ, մոգիչ, հրաշահիւս, հնչուն, անզուգական, ոսկեփողփող, չքնաղագիւտ, անգիւտ, վսեմափառ, ադամանդ, գոհար, երկնային, հրեշտակային, զմայլելի, կայծակոտ, գերահրաշ, անմահ, հինգերորդ դարէն, աստուածայնապէս հրաշալի ու գեղեցիկ, քերոբէներու լեզու» եւ դեռ շարունակելի (Հ. Արսէն Ղազիկեան):

Այսքան բան կը տրուի՞ մէկ հոգիի: Դուն ըլլա՞ս՝ չէ՞ս կոտրեր բաժակը: Գալէմքեարեան ալ ուզեց ընել ճիշդ այդպէս: Առաւ Բագրատունիի եւ Գարագաշեանի թարգմանութիւնները, դրաւ դէմ առ դէմ եւ ըսաւ, ի՞նչ ըսաւ.

— «Անլուր» բառը, «չլսուած» իմաստով, ոսկեդարեան չէ: «Բախտ» բառը, ոսկեդարու մէջ, «ինչք» չի նշանակեր: «Անհատ» բառը, «մշտնջենաւոր» իմաստով, ոսկեդարեան չէ:

Եւ ինկա՜ւ փշրուեցաւ Բագրատունին, — հաստատուեցաւ թէ «Հայկ Դիւցազն»ի հեղինակը գրաբար ... չի գիտեր: Մանաւանդ պարզուեցաւ թէ ի՛նչ բան է ... «ոսկեդարեան գրաբարը», որ կը մնայ միշտ ... իբրեւ միթ:

×

Վէճը խոր, վիճելու ձեւը ... դպրոցական:

Բագրատունի չէ կրցած բացատրել ինքզինք, եւ ընդհակառակն սխա՜լ, ողբալի ձեւով սխալ ներկայացուցած է իր տեսակէտը: Գալէմքեարեան յաջողած է պարզել իր տեսակէտը, որքան հրաշալի՝ նոյնքան համոզկեր, բայց կը նմանի այն որսորդին, որուն հրացանը կը պայթի... նշան առնելէ առաջ եւ կը փախչի կենդանին: Միտքս կուգայ նաեւ այն որ կը թափէ իր թոյնը ժամանակէն առաջ, ընդնախօսական խանդարումի մը հետեւանքով: Ահա թէ ինչո՛ւ, վէճէ մը ետքը որ տեւեց երկար, բան մը չսորվեցանք մեր տիտաններուն ոսկեդարագիտութենէն, բայց շատ բան իմացանք մեծերու պըղտիկութեանց մասին:

Փոքրերէն իմանալու համար ինչ որ արդիւնք է մեծերու ստեղծած հետաքրքրութեան, փորձենք գաղափար մը կազմել այն լեզուին մասին, որ գնահատութեան կամ ստուգման չափոյ կը ներկայացուի ուղղագրական կամ քերականական վէճերու ժամանակ:

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Այս երկու հակադիր ճակատներուն միջեւ՝ պէտք է յիշատակել տեսակէտ մը եւս, որու կը յարին Հայաստանի բանասէրները, ըստ որս՝ Ե. Տէր–Մինասեան, որոնք «ոսկեդար» կ'ընդունին Ե. դարը ամբողջ, բայց միայն Ե. դարը:

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

"ԵՐԳԵՐ ԲԱՆՏԷՆ"

ԱՐՄԷՆ ՍԵՒԱՆԻ

(ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 1959)

Արդէն Մարտ ամսուան մէջ մեզի հասան բանաստեղծական չորս հատորներ, որակով ու բովանդակութեամբ տարբեր, արձակ գրականութեան (վէպ) հատորի մը փոխարէն: Չեմ կրնար պնդել թէ այս համեմատութիւնը պիտի շարունակուի մինչեւ տարուան վերջը:

Այդ չորս գիրքերէն Արմէն Սեւանի «Երգեր Բանտէն» խորագրով հատորը մեր այսօրուան յուշատետրին խորհրդածութեան նիւթը պիտի կազմէ:

Ուրիշ անգամներ ալ ըսած ենք այս սիւնակներուն մէջ, թէ դժուար է հաշտուիլ բանաստեղծութեան անունով հրապարակ եկած կարգ մը հատորներու եւ հատորէ դուրս լոյս տեսած քերթուածներու բովանդակութեան հետ: Եւ զարմանալ կարելի է միայն թէ ինչ մտայնութեամբ ու յանդգնութեամբ, նիւթական ինչ զոհողութիւններու գինով անոնք կը ներկայացուին ընթերցողներու:

Արմէն Սեւանի հատորը բարեբախտաբար մեր բացասական վերաբերումին առարկայ չի կրնար դառնալ, քանի մը պատճառներով:

Նախ նիւթին այլազանութիւնը, ուր կը հանդիպինք էջերու, որոնք՝ որքան ալ ծանօթ ըլլան իրենց բովանդակութեամբ եւ առարկայ դարձած ներշնչումի, կը պահեն իրենց թարմութիւնը, պերճութիւնը, կենսունակութիւնը, յստակութիւնը, ներդաշնակութիւնն ու երաժշտականութիւնը, եւ որոնք՝ ճշմարիտ, չըսելու համար յաճախ կրկնուած ուրիշ բառով մը, իրաւ տարրերն են քերթողական արուեստին:

Երկրորդ յատկանիշը Արմէն Սեւանի քերթուածներուն ընդհանրապէս, անոնք չեն մատներ տագնապը՝ տառապող, տաբգրուած, ու դատապարտուած բանտի մը չորս պատերուն մէջ առանձնութեան ոստայնը հիւսող մարդուն, որ յաճախ լաւատեսութեամբ եւ յոյսի ճառագայթներով ուղղութիւն կուտայ իր ներշընչումներուն: Եւատով իսկ կ'արդարանայ գրքին խորագիրը, «Երգեր Բանտէն» եւ ոչ թէ «Բանտարկեալի երգեր», որոնք աւելի շատ յոռետես պիտի ըլլային: Յոռետեսութեան վայրկեանները քիչ են: Ամբողջ հատորին մէջ, դուք չէք գտներ բողոքի, կամ դժգոհութեան աղաղակ մը, հեռաւոր աքսորավայրին մէջ, ուր մեռնելու դատապարտուած էր:

Երրորդ՝ իրենց լեզուով ու ոճով, այդ քերթուածները, մեր անցեալ աւանդութիւններուն իրենց հաւատարմութեանը հետ, արդի աշխարհաբարին բոլոր դրական յատկանիշներով կը ներկայանան: Ոչ մէկ մեղանչում կամ տկարութիւն քերթուածներու կազմութեան եւ արտայայտութեան մէջ:

Արմէն Սեւան բանաստեղծ էր չորս տասնեակ մը տարիներ առաջ եւ բանաստեղծ է իր նոր հատորով ալ, աւելի հասունցած, աւելի մարդկայնական, աւելի արուեստագէտ:

Հատորը բաժնուած է զանազան գլուխներու յատկանշական խորագիրներով: «Հալածական», «Հայրենի տեսիլներ», «Անմահներ», «Առասպելի աշխարհէն», «Հեթանոս Աստուածներ», «Ասպետական»: Ասոնց կը յաջորդեն քնարական էջեր, «Տարակոյսի եւ տրտմութեան տաղեր», «Անրջանքի եւ մտածման ծաղիկներ», «Իմաստութեան եւ վշտի քառեակներ», «Սիրոյ մեղեդիներ» եւ «Պատրանք» վերնագիրներով:

«Անմահներ»էն ետք, կը մտնէ «Առասպելներուն աշխարհը»: Առասպել եւ պատմութիւն ընդելուզուած են հոս, ուր կը թափէ բանաստեղծը լեզուական իր գանձերը, միշտ վեհաշուք, միշտ ոգեշունչ: Կը յայտնուին Մհերի, Սասունցի Դաւիթի եւ Արտաւազդի ոգիները իրենց տըրտունջներով ու բողոքներով: Այս շարքին վերջաւորութեանը ունինք աւանդավէպ մը, «Մատուռին հէքեաթը» խորագրով: Հոս ալ մանկութեան օրերը կ'ոգեկոչուին: Գեղջկական պարը երբ կը թնդայ, եւ աղջիկ ու մանչ, դէմ դէմի սիրոյ տաղերը կ'երգեն, Ակնայ անտուններու արձագանգը կ'առնենք: Հետզհետէ կը հետեւինք հովին Հովիկին ու հարուստ Ցողիկին սիրոյ ողբերգութեան. որովհետեւ չինականներէն կը հալածուին. մարդկային բնակութիւններէն կը հեռանան եւ օր մը կը դառնան զոյգ մը աղաւնի ...:

«Հեթանոս Աստուածներ»ուն մէջ կը քնարահարէ Ուժի, Լոյսի, Գեղեցկութեան հայրենի աստուածները, երկարաշունչ քերթուածներով, եւ ուր կ'ոգեկոչուին Վահագնը, Աստղիկը, Անահիտը, Հայ Ակութի եւ հողին դիցուհիները, Միհրը, Տիրը եւ վերջապէս հայրենի հողը. հայրենի բնութիւնը, պատմական դրուագներով:

«Հեթանոս Աստուածներ»էն ետք՝ Ասպետականը, ուր կ'երգուի միայն Սիմէոն Նահապետը, Անդովկ, գրուած՝ Երեւանի բանտին մէջ:

Վերջին շարքերը իրական ու հարազատ քնարերգութիւններ են: «Տարակոյսի եւ տրտմութեան տաղեր», «Անրջանքի եւ մտածման ծաղիկներ», «Իմաստութեան եւ վշտի» հարիւր քառեակներ, «Սիրոյ մեղեդիներ» եւ «Պատրանք» վերջին երկուքը՝ արձակ:

Անկարելի է կարդալ այս էջերը եւ չըզգալ որ հեղինակը տարակոյսի եւ տրտմութեան այս քերթուածները գրի առած է ամէնէն դժնդակ պահերու, բանտի մը խուլ չորս պատերուն մէջ, միշտ երազելով վաղուան արշալոյսը, իր կարօտաբաղձ հոգին ձերբազատուած, եւ մանուկներուն երգին կարօտովը տոչորուն՝ ազատագրուած աշխարհի մը մէջ...:

Այս շարքին մէջ քերթուածներ կան, որոնք գրուած են այլաբանօրէն. օրինակ՝ «Սգաւոր բոյն»ը, ուր երեք թռչուն, երեք հոգի, որբ ու լքուած, կը սպասեն անոր որ օր մը գնաց: Թէ մեծերուն ալ գութ չունիս՝ ձագուկներուն գթա, Աստուած կը գոչէ:

Բարեբախտաբար քերթողը յոյսին հետքերէն կը քալէ, հետքեր, որոնք օր մը զինքը պիտի առաջնորդեն իրեններուն քով: Այդ սփոփանքով է որ մենութեան ցաւը եւ հոգիին տրտմութիւնը կը մեղմանան:

«Իմաստութեան եւ վշտի քառեակները» Խայեամական շունչ ու գոյն ունին, առանց անոր գինին ու բաժակը երգելու:

«Սիրոյ մեղեդիները» հին օրերու եւ սէրերու վերապրումներ են, բնական տեսարաններու նկարագրութիւններով, որոնք կրնային չընկերանալ «Երգեր բանտէն»ին, խանդարելով նախորդ էջերու ներդաշնակութիւնը:

Բնութեան մէկ երեւոյթը, օրինակ ծիրանի ծառը, սարդը, ծաղիկները, թիթեռնիկները, անտառները, արծիւները եւ տատրակները մէկ մէկ պատրուակներ են, որպէսզի արուեստին ակերը յորդին: Այդ պարագային անարդար է իր անձին հանդէպ, երբ հէք, տկար զուսան մը կ'անուանէ ինքզինքը:

Իրապաշտ նկարագրութիւններ ունի, ինչպէս՝ «Հունձքը», «Կալը», «Կալէն վերջ», «Երաշտ», «Օրհնութիւն», «Մըշակը», «Հունձքէն յետոյ», որոնց ընթերցումը Դ. Վարուժանի «Հացին երգ»ին արձագանգները կը բերէ մեզի: Ասոնք գրուած են ազարակի մը մէջ, եւ ընդհանուր վերնագիր ունին «Հալածական» եւ «Հայրենի տեսիլներ»: Միշտ լաւատես են եւ մարդկայնական շունչ մը ունին, եւ ուր կը դիմաւորենք մշակներուն հա–

ԵՒՆԻԿԷԻՆ ՏՈՒՆԸ

Մանկապարտէզի ընկերուհիներուս մէջ կար Եւնիկէ անուն աղջիկ մը :

Եւնիկէին մորթը շատ սեւ էր, եւ ոսկորները՝ շատ խոշոր: Նաեւ չուանի չափ հաստ սեւ մազեր ունէր, որոնք լայն հիւսքով մը կը կախուէին կռնակին վը-րայ, եւ մէջքէն ալ շատ վար կ'իջնէին : Երբ քալէր, հիւսքը վեր վեր կը ցատ-կէր, եւ յետոյ մարմինը կը հարուածէր:

Եւնիկէին տգեղութենէն գրաւուած էի : Այդքան տգեղ մարմնի մը մէջ ապրիլը ինծի նորութիւն մը կուգար: Նոր աշ-խարհ մը, ուր ամէն առաւօտ կ'իջնէր ինքը, եւ հոն, անխիղճ պատերուն զար-նուելով, օրը իրիկուն կ'ընէր:

Ո՛ր կողմ դառնար, տգեղութիւն մը դի-մացը կ'ելլէր: Երբ ձեռքերուն նայէր, խոշոր ոսկորները եւ կարմիր մորթը կը տեսնէր: Երբ ոտքերուն նայէր, ամէն կողմերէն ծռած եւ դուրս թափած կօ-շիկներուն կը հանդիպէր: Աչքերուն չէր նայեր· կը վախնար : Բայց երբ մազե-րուն հիւսքը կը քակէր սանտրելու հա-մար, յանկարծ կը շրջապատէին զինքը, օձերու պէս գալարուող մազի հեղեղներ, որոնց առած ընթացքին խելքը չհասնե-լով, անմիջապէս կը հաւաքէր, հիւսքին մէջ կը բանտարկէր, եւ հիւսքը այլեւս ամբողջ օրը կը ծեծէր կռնակը, ու ծոծ-րակը վար կը քաշէր :

Ի՞նչպէս կ'ապրէր Եւնիկէն :

Ետեւէն կ'երթայի զբօսանքի պահե-րուն :

Զարմանալի էր, որ կը խօսէր, կը խն-դար, նոյն իսկ կը պարէր մեզի հետ : Կարծես բան մը եղած չըլլար ...

Արդեօք այդ միջոցներուն կը մոռնա՞ր ձեռքերը, ոտքերը, մազերը ...

Բայց աչքերը կը նայէին... Սեւ աչ-քեր, որոնց ճերմակն ալ գրեթէ սեւ էր, եւ որոնք, իրենց վրայ կլոր կլոր կը դառնային ...

Բերանին մէջ, անվերջանալի ձիւթ մը կը ծամէր: Երբեմն լեզուին ծայրովը բեր-նէն դուրս կը բերէր, միակ ճերմակ բա-նը, որ կ'երեւար այդքան սեւութիւննե-րու մէջ:

Յետոյ դարձեալ Եւնիկէն էր, իր ձեռ-քերով, ոտքերով, եւ անտանելի մազե-րուն հիւսքովը, որ կը ծեծէր խեղճ կռը-նակը ...

×

Կ'ուզէի գիտնալ թէ ո՞ւր կ'ապրէր Եւ-նիկէն : Ի՞նչ պատեր իրիկունը անոր էու-թիւնը կ'ամփոփէին եւ կը ծածկէին ...

Երեկոյ մը, դպրոցէն արձակուելու պահուն, հետեւեցայ իրեն: Անիկա, մեզի պէս կառքով տուն գացողներէն չէր: Բայց այդ իրիկունը, ամէն բան մոռնա-լով, հետեւեցայ Եւնիկէին :

Երկուքս միասին կը վազէինք Սկիւտա-րի քարուտ ճամբաներուն վրայէն: Իմ տունս շատոնց անցած էի, ակնարկ մը միայն նետելով այն կողմ, ուր անշուշտ մայրիկս ինծի կը սպասէր ...

— Ո՞ւր է տունդ, Եւնիկէ, ըսէ ...

— Եկուր, եկուր, հոս է ...

Մռայլ փողոց մը մտանք, ուր գետնին քարերը աւելի խոշոր էին: Հոն, նեղ դարձուածքէն մեր մուտքը թօցուց գե-տինը թափած աղբաւներու խոշոր երամ մը՝ թեւերու դժխեմ խշրտոցով մը ...

Զես գիտեր ի՞նչպէս, տանը դուռը ինքնին բացուեցաւ: Նախ, անանուն զօ-րաւոր հոտ մը փչեց երեսիս, եւ այդ հո-տին մէջէն յառաջացանք՝ քառակուսի խոշոր քարերով սալայատակուած բակէ մը :

Ես ամբողջովին մոռցած էի դուրսը : Ինծի համար, աշխարհի վրայ, կար այլ եւս միայն Եւնիկէն, եւ անոր տանը հո-տը ...

Ամէն տեղ մութ էր, եւ խոնաւութիւ-նը տէրն էր ամբողջ տան: Յայտնի էր որ, երբեք արեւի նշոյլ մը ներս չէր մը-տած հոնկէ :

Սենեակ մը մտանք: Բազմոցի մը ան-կիւնը կին մը նստած էր, որ ինքն իր վրայ ծալած՝ քօղի պատուհանէն, աչ-քին պոչովը աղաւնները կը դիտէր:

Եւնիկէին մայրն էր: Ոսկրուտ ձեռք մը երկարեց ինծի: Վախցայ բռնելու :

Այդտեղ, իմ գեղեցիկ մայրիկս աչքիս առջեւ եկաւ: Բայց շուտով մոռցայ դար-ձեալ ամէն բան, երբ ուրուական կին մը, ափսէի մը մէջ շարուած ուտելիքներ բե-րաւ:

Եւնիկէն անմիջապէս սկսաւ լափել : Ես կտոր մը առնել փորձեցի, բայց մատնե-րուս փակաւ սկիզբէն, այնպէս որ չհա-մարձակեցայ մինչեւ բերանս ալ տանիլ .. Արդէն քարի պէս ծանր էր ...

— Կեր, աղուոր է, կ'ըսէր Եւնիկէն, իրարու ետեւէ «քարերը» կլլելով :

Մայրը յանկարծ ըսաւ .—

— Հայդէ, դուրս գացէք խաղացէք ...

Անմիջապէս, երկուքս մէկ, դուրս նետ-ուեցանք սենեակէն: Եւնիկէին սիրտը, սակայն, մնաց պնակներուն մէջ մնա-ցածներուն վրայ ...

Եւնիկէն կ'ուզէր ինծի իր սենեակը տա-նիլ, ուր խաղալիկներ ունէր: Թէեւ շատ փոքր էի, եւ խաղալիկները ամէնէն կա-րեւոր իրականութիւնն էին ինծի համար, կը յիշեմ, որ չէի հաւատար թէ այդ տա-նը մէջ խաղալիկներու կրնայի հանդի-պիլ...

Մէկ քանի անկիւններէ ուրուական կի-ներ երեւցան: Ներսը մնացած մայրիկին շատ նման :

Մեր ճամբուն վրայ, տան խոհանոցին քովէն անցանք: Այդտեղ, արդէն տիրող հոտերը բազմապատկուեցան. եւ վհուկ-ներու տան մէջ եփուած ու կերուած կե-րակուրներուն վկաները դարձան ...

Մութին մէջ, ինչ որ տեսայ, խոշոր, դժխեմ դէմքով կատու մըն էր, գետինը նստած, միսի պարապ տախտակի մը քով, հոնկէ անյայտացած միսի կտորներուն ե-րազներովը դեռ լեցուն ...

Եւնիկէին հետ սկսանք մանուածապատ խարխուլ սանդուխներէն վեր մագլցիլ՝ երթալու դէպի խաղալիկներու սենեակը:

Յանկարծ վայնասուն մը փրթաւ փողո-ցին մէջ: Վախէս անշարժացայ: Անունս կը պոռային ...

Անշուշտ, մայրիկս, անյայտացումէս սարսափած, շարժումի մէջ դրած էր մեր դպրոցին բոլոր պաւառացի հուժկու բը-պասաւորները, որոնք Սկիւտարի մէջ կը դառնային, զիս գտնելու համար, անունս պոռալով տուներէն վեր:

Արդէն ձմեռնային օրուան մութը իջած էր, երբ աղաւններու երամներէն առաջ-նորդուած, անոնք մտած էին Եւնիկէին տանը նեղ փողոցը:

Տանը դուռը արդէն բացուած էր եւ ուրուական կիները զիս ուժով բռնած, կը յանձնէին անոնց հուժկու ձեռքերուն...

Բայց ի՞նչպէս էին արդեօք Եւնիկէին խաղալիկները ...

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

բազատ դէմքերը, եւ կը լսենք աշխա-տանքին հզօր երգը :

Արմէն Սեւան միշտ իր աչքերուն առ-ջեւ ունենալով մահուան ուրուականը : Եօթը տարի ապրած է հեռաւոր բանտե-րու մէջ: Ի՞նչ գերմարդկային ուժ է այս, որ այդ պայմաններուն մէջ կը ստեղծա-գործէ եւ գրական ամէնէն պատասխանա-տու, դժուար արուեստին ու սեռին կը բերէ իր վաստակը, առանց արուեստա-կութեան, առանց տկարութեան, առանց միջակութեան: Եւ օրին մէկը երբ կը վե-րադառնայ իրեններուն գիրկը եւ բարե-կամներու շրջանակին մէջ, իր մտածում-ներն ու զգացումները, հարազատու-թեամբ կը խօսին ապրուած տառապան-քին մասին: «Երգեր բանտէն»ը վկայու-թիւն մըն է :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Արմէն Սեւան, բուն անունով Յովհ. Տէվէճեան ծնած է Մաշկերտ (Ակն – Ա-րաբկիր): Աշակերտելով Հալէպի ազգա-յին վարժարանին, շրջանաւարտ կ'ըլլայ 907ին, նոյն տարին կը մտնէ Պէրպէրեան վարժարանը, զոր կ'աւարտէ 1911ին: Կը հետեւի իրաւաբանական համալսարանին: Գրականութեան մէջ իր մուտքն բրած է բանաստեղծութիւններով : Աշխատակցած է Մ. Պարսամեանի «Շանթ»ին, «Եր-կունք»ին, «Ոստան»ին, «Յառաջ»ին, եւայլն: Գրած է ուսումնասիրութիւն մը Տիգրան Չէօկիւրեանի եւ Ռուբէն Սեւակի վրայ: Ներկայիս կը վարէ Պուէնոս Այրէ-սի «Արմենիա» օրաթերթին խմբագրու-թիւնը :

ԽԱՉԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պրիւսէլի ազգային գործօն անդամ Խա-չիկ Կարապետեանի յանկարծական մահը ցաւով համակեց իր բոլոր ծանօթները : Հայ գաղութը կը կորսնցնէ իրմով ազգա-յին կեանքի ամուր սիւն մը :

Գաղութներու մէջ ազգային կեանքի հեւքը պահող անձերու թիւը շատ փոքր է եւ հետզհետէ կը պակսի, նորահաս սե-րունդը կրաւորական կեցուածք մը ունի լաւագոյն պարագայի՛ : Մինչեւ 1922, օտար երկիրներ գաղթող երիտասարդնե-րը, աւելի աշխոյժ, եւ ազգային – եղ-բայրական ոգիով առլցուն ոչ միայն տնտեսական ապահով կեանք ստեղծեցին, այլ եւ ներուժականօրէն ստանձնեցին ազգային կեանքը վառ պահելու հոգը :

Խաչիկ Կարապետեան լաւագոյն ներ-կայացուցիչներէն մէկն էր գաղթահայ այս «միշտ պատրաստ» սերունդին, եւ ահա ատոր համար է որ իր կորուստը ազ-գային տեսակէտով ալ զգալի է :

Իր կեանքը բեղուն եղաւ Պրիւսէլի գա-ղութին մէջ: Նուիրեալ մարդու իր ջան-քերուն մէջ ապահովաբար հանդիպած է դժուարութեանց եւ հակամարտութեանց, ինչպէս ուրիշ գաղութներու մէջ ալ կը պատահին: Ինչ փոյթ, պտղատու ծառին քար նետող շատ կ'ըլլայ, ճշմարիտ Հա-յորդիները չեն կրնար «նեղանալ» : Հա-յութիւնը իրենցն է առաւելով կամ պա-կասով, եւ իրենք գիտեն թէ պէտք է ծա-ռայել ազգին բարօրութեան համար :

Ամէն անոնք որ ճանչցած են զինքը հե-ռուէն կամ մօտէն, գիտեն թէ Խաչիկ Կա-րապետեան միշտ առաջիններէն եղած է զոհողութեան ճամբուն վրայ:

Անիկա յառաջ նետուած է օգնելու հա-մար որեւէ կարիքի, պատասխանած է դրականօրէն ամէն կոչի, զոհողութեան ռահվիրայ դառնալով եւ անձամբ օրի-նակ տալով :

Դանիէլ Վարուժանի նուիրուած հան-դէսը, որ Պելժիոյ հայ գաղութին մեծ պատիւ մը բերաւ, յաջողեցաւ Խաչիկ Կա-րապետեանի անխոնջ ջանքերուն հետե-ւանքով: Բայց ատիկա մէկ մասնիկն էր միայն իր ազգային գործունէութեան :

Յարգանք այս տիպար Հայուն յիշա-տակին :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ բարեկամներ կը խօսին.

— Ի՞նչպէս ես, լա՞ւ ես, կը հարցնէ ա-ռաջինը :

— Շատ գէշ եմ, կը պատասխանէ երկ-րորդը: Դրամի պէտք ունիմ եւ չեմ գտ-ներ :

— Ինչո՞ւ գործ մը չես փնտռեր :

— Գործի պէտք չունիմ, այլ դրամի : Դրամի՛ :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԸՄԲՈՍՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆԵՐ ԵՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

Քաջութեան եւ քմահաճոյքի, գեղեց-կութեան եւ տգեղութեան տարօրինակ խառնուրդ մըն էր Միրքօ: Լաւ կազմով, գօտեպինդ, բայց մանրակազմ չէր. մեծ աչքեր ունէր մամուռի գոյնով, ճակատ մը՝ որ կարծես ժայռով շինուած էր, հաստ սեւ պեխերով : Թէեւ խեղճ, բայց կը սիրէր գեղեցիկ զէնքերը, լաւ զգեստ-ները: Ինք ալ պատերազմ ըրած էր, բայց միշտ ձիու վրայ՝ իր անկարութեան պատճառով : Սպաննուելու բախտը չէր ունեցած: Ահա թէ ինչպէս էր այս մար-դը, միշտ պատրաստ՝ քաջաբար կռուե-լու, թէեւ ամօթ չէր զգար՝ իր ձին հեծ-նելով երթալ եւ ցրուել հօտերուն վերա-պահուած մարգագետիններու վրայ վրան լարած գնչուները: Կրնար ըլլալ անուշ եւ մարդկային, ինչպէս կրնար ըլլալ ոխա-կալ եւ անհոգ :

Միւս հօրեղբայրս, Ղազար, ինքնահա-ւան մըն էր, սահմանափակ միտքով, չափազանց ալուշ: Պատերազմի առեն՝ միջակ զինուոր : Արդէն չէր սոնքար, իբրեւ հերոս: Երկու անգամ ամուսնա-ցաւ, բայց երկրորդ ամուսնութիւնը ա-մուլ եղաւ : Յաճախ, երբ կռիւներ ու պա-ներ ունենար,— որոնց համար ինք ալ կը զարմանար, — կը ծեծէր իր կինն ու զա-ւակները: Յաջորդ օրը, կը մտածէր նա-խօրեակին սաստիկ ծեծ կերած իր կնոջ մասին. բարի ու ներող պիտի ըլլա՞ր : Իր տղաքը երբ մեծցան՝ իրենց կարգին ծեծեցին զինքը:

ՂԱԶԱՐ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ ԵՒ ԻՐ... ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Քոլաշէնի շրջանը գաղթելէ յետոյ, Ղազար հօրեղբայրը աշխատելու համար գնաց Ամերիկա, ուր երեք տարի մնաց : Հոն՝ հազիւ թէ քանի մը բառ անգլերէն սորվեցաւ: Վերադարձաւ՝ ինչպէս մեկ-նած էր, առանց մեծ բան մը շահելու : Բայց, անբախտութիւնը իրեն ընկերացած էր. կինը ամուսնական լուծը թօթափած, ուրիշէ մը յղի էր: Ջան պատիւը փրկելու համար, հայրս գրեթէ ստիպեց զայն որ փախի: Իր տղաքը մեծցան առանց կար-գապահութեան, ինքնագլուխ, յաճախ մեր տունը ապրելով: Երբ տունը լքելու տարիքը թեւակոխեցին, արկածախնդրու-թեան ձեռնարկեցին՝ երթալով օտար եր-կիրներ :

Նոյնիսկ պատերազմին, Ղազար հա-լածուեցաւ անբախտութենէ, բայց ան-բախտութիւն մը՝ որ տարօրինակ պատ-մութիւններու դուռ կը բանար: Հօրս մէկ բարեկամը իր տեղակալը եղաւ, աւելի ճիշդը՝ իր սպասաւորը : Կռիւի ընթաց-քին, երբ կարճատես Ղազար մը կար, կորսուած գնդակ մը ծակեց Ղազարի կռ-նակը: Գործողութեան սեղանին վրայ, վիրաբոյժը յաջողեցաւ գնդակը դուրս հանել՝ ունելիով մը: Մորթը հազիւ պատռած էր, այսուհանդերձ, Ղազար այլեւս կրնար ըսել թէ վիրաւորուած էր, թէեւ չէր սիրեր անով հպարտանալ: Ու-րիշ անգամ մը, կռիւէն փախելով փոսի մը մէջ մտաւ եւ, աճապարանքին մէջ՝ ինկաւ վիրաւորի մը վրայ : Խեղճը աղա-չեց որ զինքը ազատէ: Ղազար զայն տա-րաւ՝ իր ետեւէն քաշելով: Յետոյ, կը-րակին տակէն մարդ մը ազատած ըլլա-լուն համար՝ պարգեւատրուեցաւ :

Կարդ մը կողմերով հայրս կը նմանէր իր երկու եղբայրներուն: Շատախօս՝ մե-ծին պէս եւ կռուազան պզտիկին նման : Բայց աւելի շատախօս՝ քան մեծը եւ նը-ւազ կռուազան, քան փոքրը: Մնացեալ բոլոր հարցերու մէջ՝ հասարակաց ոչ մէկ գիծ անոնց միջեւ :

Ան կը պատկանէր Մոնթենեկրոյի բը-պաներու առաջին սերունդին, որուն դաս-տիարակութիւն մը տուած ըլլալուն համար: Այսուհանդերձ, զարգացած թէ ոչ՝ անոնք գիւղացի կը մնային, իրենց ապրելակերպին, ինչպէս նաեւ խօսակ-ցութեան եւ ընթացքին մէջ: Բոլորն ալ գիւղը կը բնակէին, բայց, իրենց տունե-րը միւսներէն աւելի գեղեցիկ էին: Ա-ւելի լաւ կը հագուէին եւ կ'ուտէին, քան միւսները, բայց, անոնք ալ, բոլոր երկրագործներուն պէս, կը զբաղէին ի-րենց կենդանիներով եւ հողերով, միայն շատ դժուար գործերու համար աշխատա-ւոր վարձելով, հերկ, սերմնացան, եւն.: Մոնթենեկրոյի գիւղերուն մէջ, վերջին պատերազմէն առաջ, դիւրութեամբ կը ճանչցուէին կիսագրագէտ այս սպաները, ինչպէս նաեւ դասատուներն ու կղերա-կանները: Շուկայի օրերը, սրճարաննե-րու մէջ քաղաքականութեան շուրջ կը խօսէին, բոլորն ալ՝ օղին խմելով եւ վի-ճելով Ռուսիոյ, Անգլիոյ, Խրուաթներու եւ Պելկրատի մասին: Միշտ ալ դժգոհ էին: Տարօրինակ կերպով հագուած էին. կէս ազգային – կէս քաղաքացիի զգ-գեստներով, ոսկեզօծ երիզներով վերար-կուի մը տակէն անպայման նոր շապիկ մը հագած :

Այս մարդիկն են որ 1912 – 1914ի պա-տերազմին ուժ հայթայթեցին, քաջաբար եւ պատուաւոր կերպով կատարելով ի-րենց պարտականութիւնը : Անոնք փոխա-րինեցին այն սպաները, որոնք կռուած էին 1875ին :

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(6 Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԷԶՈՆ – ԱԼՖՈՐԻ ՔԱՂԱՔԱ ՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ
28 ՄԱՐՏ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 8·30ԻՆ
ՆԱԽԱԶԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ
եւ հովանաւորութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան
ի նպաստ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյն կից Ազգային Տան
կը ներկայացուի

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

կատակերգութիւն երեք արար

Կը մասնակցին.— Արթին աղա՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՈՒՐԲԱԹԵԱՆ, *Եւփիմէ* Օր. ՎԵՐՈՆԻՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, *Ռոզ՝* Օր. Մ. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ, *Տօքթ. Շաւարշ.* Պ. ՏԱՐՕՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ, *Ազրիպաս՝* Պ. ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ, *Գաանիկ աղա՝* Պ. ՊԵՐՃ ՓԱՓԱԶԵԱՆ, *Տիրան՝* Պ. ԲԱԲԳԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ, *Լեւոն՝* Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ, *Վահան՝* Պ. ԱԼԵՔՍ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ, *Ռոստոմ՝* Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՋՈՐԹԵԱՆ, *Նիկողոս Աղա՝* Պ. ՎՐԷԺ ՆԵՏԻԼԵԱՆ *Ոստիկանապետ՝* Պ. ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ ԳԷՈՐԳԵԱՆ, *Սիսակ՝* Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆ :

ՄՈՒՏՔ 300 ԵՒ 500 ՖՐԱՆՔ

ԿՈՉ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ալֆորվիլի խումբ մը սրտցաւ երիտասարդներ, թեւ ու թիկունք դարձած են տեղւոյս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, տարիներէ ի վեր, Ազգային Տուն մը կառուցանելու ծրագրին :

Այժմէական ու անյետաձգելի պահանջ մըն է որ ալ աւելի զգալ կը դառնայ օրէ օր :

Կը վստահեցնենք ձեզ թէ նպատակին իրականացումը պիտի նպաստէ գաղութիս ներկայ եւ ապագայ սերունդներու ազգային ոգիին պահպանման :

Սիրելի Հայրենակիցներ, այսօր դարձեալ, Հոգաբարձութեան եւ այս երիտասարդութեան համերաշխ գործակցութեամբ, կազմակերպուած է թատերական ներկայացում մը :

Վստահ ենք որ նկատի կ'ունենաք սոյն ձեռնարկին կարեւորութիւնը :

Ձեր ներկայութեամբ ցոյց պիտի տաք ձեր ջերմ վերաբերմունքն ու անվերապահ գնահատանքը այս վեհ գործին իրագործման թափուած ջանքերուն համար :

Մեր կողմէ անսպառ եռանդ ու զոհաբերութիւն: Իսկ Ձեր պարտականութիւնն է, սիրելի հայրենակիցներ, քաջալերել մեզ :

Ա. Հ. Ե.

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Ազնիւ Գազազեան եւ զաւակները՝ Հրանոյշ եւ Արաքսի՝ իրենց ամուսնոյն եւ հօր ողբացեալ Գէորգ Գազազեանի մահուան քառասունքին առթիւ հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կապ. Խաչին եւ երեք հազար ֆրանք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հայաստան թերթին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ժամագործեան եւ զաւակունք ինչպէս նաեւ ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին՝

ՄԱՆՈՒԷԼ ԺԱՄԱԳՈՐԾԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած
ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ եւ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ :
ԿԻՐԱԿԻ, 7 *ՅՈՒՆԻՍ*
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԺԱՄԵՐ, ԺԱՄԸ 22էն ԵՏՔ
Վարժարանի դալարազեղ պարտէզներուն մէջ :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք: Հատը 20 փր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՐՏ
MARDI 17 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8346 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4247

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՍՏՈՅԳ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Վերջացող շաբթուան ընթացքին տենդոտ գործունէութիւնը շարունակուեցաւ միջազգային դիւանագիտութեան ճակատին վրայ :

Արեւելք – արեւմուտք հակամարտութեան ելք մը գտնելու համար կատարուած ջանքերը դարձեալ դրական արդիւնքի մը չյանգեցան :

Անգլիոյ նախարարապետը օրուան մարդըն է տակաւին :

Ֆոսթըր Տըլըսի հիւանդութիւնը առիթ տուաւ Մաքմիլընի՝ որ երկու ճակատներու միջեւ խուսարարի դեր կատարէ :

Մոսկուայի մէջ Խրուշչեւի եւ Կրեմլինի միւս պատասխանատու վարիչներուն հետ իր շփումները լայնօրէն լուսաբանեցին զինքը Խորհրդային Միութեան նպատակներուն մասին :

Անգլիական դիւանագիտութիւնը վերադարձ մը կատարելով դէպի իր հին, աւանդական դիրքերը, կ'ուզէ առաջնորդողի դեր ստանձնել աշխարհի ներկայ անստոյգ, աւելի ճիշդը խառնակ կացութեան մէջ :

Այսպէս անդարմանելի թիւրիմացութիւններ կանխելու եւ աշխարհը նոր աղէտի մը չենթարկելու համար լաւ է անշուշտ, որ կողմերը յստակօրէն ճշդեն իրենց դիրքը եւ յայտնեն թէ ինչ է ի վերջոյ իրենց նպատակը :

Մոսկուայի շահը կը պահանջէ շարունակել ջիղերու պատերազմը, մշտատեւ սպառնալիքի տակ պահելու համար խաղաղութեան ծարաւի մարդկութիւնը :

« Համաշխարհային յեղափոխութեան » իր ծրագիրը ի զօրու է միշտ : Ջլամարտը միջոցներէն մէկն է ճամբայ յարդարելու՝ դէպի այդ նպատակը :

Պերլինի եւ արեւելեան Գերմանիոյ հարցերը պարզապէս պատրուակներ են Կրեմլինի համար՝ հասկնալու համար թէ դաշնակիցները ո՛ր աստիճան տրամադիր են զիջումներ կատարելու :

Վերջին տարիներու ընթացքին հիւլէական զէնքերու մարզին մէջ խորհրդային գիտնականներու ձեռք բերած յաջողութիւնները մեծապէս շփացուցած են Խրուշչեւը, որ ատենէ մը ի վեր սկսած է սպառնալ կարդալ արեւմտեան դաշնակիցներուն : Մոռնալով, որ այս վերջիններուն շնորհիւ փրկուեցաւ Խորհրդային Միութիւնը գերմանական գրաւումէն :

Նոյեմբեր 27ի վերջնագրին դէմ դաշնակիցներու ցոյց տուած բուռն ընդդիմութիւնը յատկանշական է :

Որեւէ վճռական եւ պատասխանատու քայլ առնելէ առաջ, Կրեմլինի մենատէրը պէտք է մտածէ լրջօրէն՝ չվտանգելու համար իր վարչաձեւը, որուն դէմ խուլ դժգոհութիւններ կան ոչ միայն Խորհրդային Միութեան լայնածաւալ հողերուն վրայ, այլ նաեւ, ու մանաւանդ արբանեակ երկիրներուն մէջ, որոնք տասնեհինգ տարիէ ի վեր կը հեծեն բոլշեւիկեան լուծին տակ :

Մաքմիլըն չէ լրացուցած տակաւին իր առաքելութիւնը :

Ֆրանսայի մէջ զօրավար Տը Կոլի եւ Պոնի մէջ վարչապետ Ատընաուըրի հետ երկար ու գաղտնի տեսակցութիւններ ունենալէ վերջ, Մեծն Բրիտանիոյ նախարարապետը այժմ Միացեալ Նահանգներու նախագահին պիտի պարզէ ո՛չ միայն Խրուշչեւի, այլ դաշնակից Ֆրանսայի ու դաշնակից Գերմանիոյ տեսակէտները :

Իր առաքելութեան շուրջ խիստ գաղտնապահութիւն կը տիրէ : Կ'ենթադրուի թէ կացութիւնը շատ ծանր է :

Նախագահ Այզընհաուըրի հետ իր տեսակցութենէն վերջ է միայն, որ յայտնի պիտի ըլլայ թէ ինչ դիրք պիտի բռնեն ի վերջոյ դաշնակիցները Խրուշչեւի անվերջ սպառնալիքներուն հանդէպ :

Ներկայ անստոյգ կացութեան մէջ աշխարհ ակնդէտ կը սպասէ յուսադրիչ լուրերու :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

×

ՆԱՍԸՐ. «ԻՐԱՔԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՊԻՏԻ ՏԱՊԱԼԷ ԿԱՐՄԻՐ ԲՌՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ»

×

Գահիրէի եւ Պաղտատի միջեւ սուր պայքարը կը շարունակուի, հետզհետէ աւելի ծանր բնոյթ մը ստանալով : Շաբաթ օր, Ա. Մ. Հանրապետութեան զինեալ ուժերուն առջեւ ճառ մը խօսելով, Նախագահ Նասըր յայտարարեց թէ եգիպտական եւ սուրիական բանակները անգամ մը եւս միացած «պիտի ազատեն արաբ ազգը, ինչպէս ազատեցինք 12րդ դարուն՝ Թաթարներու ձեռքէն » :

Երկու բանակները միացած են արաբական հայրենիքին պաշտպանութեան համար, աւելցուց ան. « ոչ մէկ ուժ պիտի կարենայ կասեցնել մեր քայլերը » :

Շեշտելէ ետք թէ արաբական ազգը թոյլ պիտի չտայ որ իր մէջ յետադիմականներ կամ համայնավարներ գործեն, Նասըր ըսաւ.— « Եթէ թոյլ տանք որ յետադիմական կուսակցութիւն մը գործէ մեր մէջ՝ աշխարհակալներու հաշւոյն պիտի աշխատի ան : Համայնավար կուսակցութիւն մը, ժողովրդավարութեան պիտակին տակ՝ պիտի աշխատի կարմիր բռնատիրութեան համար » :

Անակնկալ ճառ մը խօսեցաւ նաեւ կիրակի օր՝ Դամասկոս հաւաքուած հազարաւոր Լիբանանցիներու եւ Սուրիացիներու ներկայութեան, անգամ մը եւս հարուածեց «կարմիր բռնատիրութիւնը» : «Դաւաճան եւ օտարի գործակալ արաբ համայնավարները կ'աշխատին արիւնի վրայ հաստատել կարմիր բռնատիրութիւն մը : Արաբ եւ Իրաքցի ժողովուրդը պիտի տապալէ Իրաքի կարմիր բռնատիրութիւնը » :

Նասըր յայտարարեց նաեւ, թէ համայնավարները փորձած էին զինքը սիրաշահիլ՝ ուզելով իրենց դատին համար աշխատիլ, բայց ձախողած են :

Միւս կողմէ, Գահիրէի մէջ երեսուն հազար ուսանողներ ցոյց մը ըրին՝ բողոքելով Իրաքի Վարչապետ Քասըմի դէմ :

Նասըրի իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր՝ ամէնէն կարեւոր ցոյցը կը նկատուի ասիկա : Արդարեւ, նոյն դրօշին տակ խմբուած էին Իրաքցի, սուտանցի, յորդանանցի ուսանողներ՝ որոնք կը պաշտպանեն համարաբական դատը :

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ սակայն Պաղտատի մէջ :

Այլեւս պարզ է, թէ Իրաք կ'ամրապնդէ իր կապերը համայնավարներու հետ : Մուսուլի դէպքերը լուրջ հարուած մը տուին Ա. Մ. Հանրապետութեան կողմնակիցներուն,— կը մտածեն Իրաքի վարիչները :

Այսուհանդերձ, տակաւին կարելի չէ ըսել թէ բանակին մէջ Նասըրի կողմնակիցները ի՛նչ ուժ կը ներկայացնեն :

Իրաքեան օդանաւերը անգամ մը եւս ռմբակոծեցին սուրիական երկու գիւղեր :

Իր կարգին, Պաղտատի ձայնասփիւռը անդրադառնալով Նախագահ Նասըրի վերջին ճառերուն, յայտարարեց թէ «Իրաք երկընտրանքի առջեւ պիտի չգտնուի՝ երկրին ապահովութիւնը վտանգող որեւէ շարժումի դէմ ծայրայեղ միջոցներու դիմելու համար : Դամասկոսի մէջ անոր արտասանած ճառերը ցոյց տուին, թէ արինկզակ այս բռնատէրը պարզ շատախօս մըն է», աւելցուց ձայնասփիւռը :

Սաստկացնելով իր յարձակումները՝ Իրաքեան մայրաքաղաքի խօսնակը ըսաւ. — « Նասըր ինքզինքը կը նկատէ արաբ ազգայնականութեան ախոյեանը, բայց պիտի ուզէինք գիտնալ թէ արաբական ազգայնականութիւնը դաւադրութիւն եւ ոճի՞ր կը նշանակէ » :

Ձայնասփիւռը աւելցուց թէ «Մուսուլի սպանութիւնները անձնապէս կազմակերպած էր ոճրագործ Նասըր » :

Նախապէս Ա. Մ. Հանրապետութեան Նախագահը յայտարարած էր թէ Մուսուլի ըմբոստութիւնը վերջինը պիտի չըլլայ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԶՈՅԳ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՁԱԽԵՐԸ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՇԱՀԻՆ

×

Կիրակի օր տեղի ունեցան թաղապետական ընտրութեանց երկրորդ շրջանը եւ Սէնի նահանգին ընդհանուր խորհրդականներու ընտրութիւնը :

Առաջին շրջանին արդէն համայնավարները բաւական յաջողութիւն գտած էին : Նախարարաց Խորհուրդը կը յայտարարէր որ եթէ համայնավարները ձայն շահած են՝ կորսնցուցած են սակայն ձայներու համեմատութեան մէջ : Այս տեսակէտը բաւական բուռն յարձակման մը կ'ենթարկուէր ընկերվարական պաշտօնաթերթ՝ «Փօփիւլէռ»ի կողմէ որ ինքնախաբէութիւն կը նկատէր նման յայտարարութիւն մը :

Կիրակի օր Սէնի նահանգին մէջ ընտրուեցան ընդհանուր խորհրդականները.— Անկախները նոր խորհուրդին մէջ ունին 23 աթոռ (նախապէս 32, կորուստ՝ 9), Ազգային Միութիւն՝ 14 (նախապէս չունէին) : Հանրապետական կեդրոն՝ չորս, (նախապէս տասը, կորուստ վեց), Ընկերային Հանրապետական ոչ մէկ (նախապէս 16), Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար 29 (նախապէս ոչ մէկ) : Ժողովրդական Շարժում երեք (նախապէս 12, կորուստ 9) : Ձախ Հանրապետականներու Միութիւն ոչ մէկ (նախապէս 5), ընկերվարական 15 (նախապէս քսան, կորուստ հինգ), Ժողովրդավար Ուժերու Միութիւն երեք (նախապէս ոչ մէկ), համայնավար 59 (նախապէս 55, շահ՝ 4) :

Գալով թաղապետական ընտրութեանց երկրորդ շրջանին՝ կարգ մը երեւոյթներ առաջին առթիւ աչքի կը զարնեն : Բոլոր այն շրջաններուն մէջ ուր ազգային կուսակցութիւնները համախմբուած էին համայնավար ցանկին դէմ, այս վերջինը պարտուած է : Ընկերվարականներու եւ համայնավարներու միացումը հազուադիւտօրէն շահած է, միայն այն շրջաններուն մէջ ուր միւս կուսակցութիւնները միացած չեն, բայց ձախողած է բոլոր այս շրջաններուն մէջ ուր ազգային բոլոր կուսակցութիւնները միացած են :

Վերջնական արդիւնքները ցարդ յայտանուած չեն եւ կարելի չէ մասնակի արդիւնքներու վրայ հիմնուելով ընտրութեան պատկերը տալ : Գլխաւոր նշանակալից երեւոյթն է համայնավարներու յաջողութիւնը Սէնի նահանգին մէջ : Քաղաքապետներու ընտրութիւնը միւս կողմէ ցոյց տուաւ որ նախընտրութիւնը աւելի անձերուն կ'երթայ քան կուսակցական խմբակցութեանց, ընդհանրապէս վերընտրուած են հիները, ինչպէս Փինէ Սէն Շամոնի մէջ, Անտրէ Մառի (Սէն–Մարիթիմ), Կի Փըթի (Պիառից), Շապան Տէլմաս (Պորտօ), եւն. եւն. :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

Շարունակելով իր առաքելական այցելութիւնները, Կարդինալ Աղաջանեան, Թոքիոյի մէջ ընդունուեցաւ Հիրօ – Հիթօ կայսեր կողմէ : Շաբաթ օր Կարդինալը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ճափոնի վարչապետ՝ Քիշիի եւ արտաքին նախարար՝ Ֆուժիյամայի հետ :

Երկուշաբթի Մարտ 16ին Ծիրանաւոր-Պատրիարքը պիտի այցելէր Նակազաքիի նոր եկեղեցիին վայրը : Այս նորակառոյց եկեղեցին պիտի փոխարինէ նախորդը որ 1945 Օգոստոսին քանդուեցաւ հիւլէական ռումբով :

× Կարդինալը պիտի մեկնի Ճափոնէն Մարտ քսանին, Զատիկը Պէյրութ անցընելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ առացող օտարներուն զինուորական ծառայութեան պայմանները վերջերս փոխուեցան : Նախապէս 1928ի օրէնք մը երեսունի կը սահմանէր տարիքը այն օտարականներուն որ ֆրանսահպատակութիւն ստանալով կը ստիպուէին զինուորական ծառայութեան շրջան մը ընել : Ներկայիս երեսուն տարեկանը իբրեւ սահման կ'ընդունուի անոնց համար միայն որ երեք զաւակ ունին, 32 տարեկան երկու զաւակ ունեցող հայրերուն համար, 36՝ մէկ զաւակ, եւ 40 ուրիշ պարագաներու մէջ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒ թուականները փոխուեցան Ֆրանսայի մէջ : Վերամուտը նշանակուած է Սեպտեմբեր 15ին (նախապէս Հոկտեմբեր մէկ), ամառնային արձակուրդի նոր շրջանն է՝ Յուլիս մէկ – Սեպտեմբեր 15 : Համալսարաններու վերամուտը՝ Հոկտեմբեր մէկ (նախապէս Նոյեմբեր երեք) : Այս որոշումները առաջին առթիւ դժգոհութիւններ յառաջ բերած են զանազան շրջանակներու մէջ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ առաջի օր որոշում մը տուաւ որ զարմանք եւ դժգոհութիւն յառաջ բերաւ ատլանտեան իր բարեկամներուն մօտ : Արդարեւ Տը Կոլ որոշեց որ պատերազմի պարագային Միջերկրականի ֆրանսական նաւատորմը պիտի մնայ ֆրանսական հրամանատարութեան տակ եւ ոչ թէ ատլանտեան ընդհանուր հրամանատարութեան ինչպէս կը նախատեսէ Ատլանտեան ուխտը : Անգլիացիք եւ Ամերիկացիք անտեղի եւ անժամանակ կը նկատեն նման որոշում մը : Ֆրանսա իր որոշումը կը պատճառաբանէ հետեւեալ ձեւով.— Ա) Անգլիական եւ ամերիկեան նաւատորմի մեծ մասը կախում չունի Ատլանտեան Ուխտէն, ուրեմն ինչո՞ւ Ֆրանսայի համար բացառութիւն ըլլայ : Բ) Ֆրանսայի համար հրամայական պահանջ է, ինչ որ ալ ըլլայ, պահել իր հաղորդակցութիւնները Ափրիկէի եւ Մայր – երկրի միջեւ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդային նախկին դեսպան Փուշքին, որ գերմանական հարցերու մասնագէտ մըն է, Խ. Միութեան Արտաքին նախարար Կրոմիքօյի փոխանորդ նշանակուեցաւ : Փուշքին 53 տարեկան է եւ յատկանշական կը նկատուի այն պարագան՝ որ Մոսկուա իրեն կը յանձնէ Արտաքին փոխ – նախարարի պաշտօնը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ձայնասփիւռի գործակալութեան վարիչ Ունանեան յայտարարեց թէ Խ. Միութեան հեռատեսիլի ամէնէն բարձր կայանը սկսած է շինուիլ Արարատ լերան վրայ : Այս կայանը կը գտնուի մօտ չորս հազար մեթր բարձրութեան մը վրայ, կը հաղորդեն Մոսկուայէն :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ՎԻՇՏԸ

Բանաստեղծը՝ Պօրիս Փասթերնաքն է, ռուս վիպագիր բանաստեղծը, որուն շուրջը, ինչպէս նաեւ հոգիին մէջ՝ խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած դեռ։

Տեսանք թէ ինչպէս «Տոքթ. Ժիվաքօ» վէպին հեղինակը, որ Նոպէլեան մրցանակի արժանացաւ, չնորհազուրկ եղաւ իր երկրին մէջ եւ հալածանքի ենթարկուեցաւ։

Ցաւալին այն չէ, որ խորհրդային իշխանութիւնը հալածեց զայն. ստիպեց որ հրաժարի ան Նոպէլեան մրցանակէն. վարկաբեկեց զայն եւ մշտական սպառնալիքի տակ պահեց։

Հասկնալի է խորհրդային իշխանութեան այս տմարդի ընթացքը։ Բռնակալ իշխանութիւն մը ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ։ Բռնակալութիւնը չի հանդուրժեր որ մարդիկ, թէ իսկ փայլուն տաղանդով ու բացառիկ, զգայուն հոգիով, իրենց վիշտը յայտնեն, իրենց ապրած կեանքին, տիրող կարգերուն կամ մթնոլորտին դէմ։

Ցաւալին այն է, որ բանաստեղծին ընկերներն ու գաղափարակիցները, ըսենք պաշտօնակիցները, ռուս գրողներ, վիպագիր ու բանաստեղծ, նոյն դիրքը բռնեցին. նոյն տխուր ու կոպիտ ընթացքը ունեցան։ Իրենց Ընկերակցութենէն վտարեցին բանաստեղծը եւ վարկաբեկեցին զայն։

Եւ աւելի ցաւալին, չըսելու համար ողբերգականը, այն է՝ որ ռուս երիտասարդ մտաւորականութիւնը կատաղօրէն ուրացաւ բանաստեղծն ու իր գործը եւ, նոյնիսկ, անոր տաղանդը, անարգելով զայն, ամէնէն անարգ որակումները նետելով անոր ճակատին։

Փասթերնաքի մէկ ճամբայ կը մնար.— կամ հանդուրժել այս բոլորին եւ համակերպիլ, ծունկի գալ ու ներում խնդրել, կամ հրաժարիլ կեանքէն. հերոսանալ. նահատակ դառնալ, պանծալի յիշատակ մը թողելով։

Դժբախտաբար, ամէն մարդու տրուած չէ հերոսանալու պսակը։ Փասթերնաք չկրցաւ հերոսանալ. ընկրկեցաւ եւ ներում խնդրեց, ինքզինք արդարացնելով եւ խորհրդ. իշխանութենէն շնորհ խնդրելով։

Ձենք գիտեր մանրամասնութիւնները։

Սակայն, կը պարզուի որ, եթէ արտաքնապէս ներում խնդրած է եւ զղջում յայտնած, հոգեպէս մնացած է նոյնը. իր սրտին խորը պահած է նոյն վրդովումն ու դառնութիւնը։

Այս իրողութիւնն է որ կ'ապացուցանէ բանաստեղծին մէկ կարճ եւ յուզիչ քերթուածը, որուն շուրջ նոր աղմուկ բարձրացաւ։

Ծանօթ է պատմութիւնը։ Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ» թերթը հրատարակած է Փասթերնաքի այդ քերթուածը, զոր հեղինակը վստահեր է անգլիացի թղթակից՝ Էնթընի Պրաունի, զայն յանձնելու համար Փարիզի մէջ, Թոլսթոյի թանգարանին խնամակալ՝ Տիկին Ժաքըլին տը Մոյարտի։

Քերթուածին հրատարակութեամբ, նոր դժուարութեան մատնուած է բանաստեղծը, որ նորէն հարկադրուած է յայտարարելու՝ թէ թղթակից Պրաուն «չարաչար գործածած» է իր վստահութիւնը, որովհետեւ հրատարակութեան համար չէր որ քերթուածը անոր յանձնած էր, այլ իր բարեկամուհիին յանձնելու համար զայն, Փարիզի մէջ։

Թղթակից Պրաուն, իր կարգին, կը ժխտէ այս յայտարարութիւնը, յայտնելով թէ Փասթերնաքի հետ, կէս ժամու տեսակցութենէ մը ետք, Մոսկուայի մօտ, իր բնակարանին մէջ, քերթուածը իրեն յանձնած է բանաստեղծը, հրատարակութեան համար։

Բրիտանացի թղթակիցը այս քերթուածը հրատարակելով, կը հաստատէ թէ Փասթերնաք կը շարունակէ պայքարը Խ. կառավարութեան եւ Խորհրդ. գրողներուն դէմ, յանուն ազատ խօսքի ու մտածման, քաղաքական, կրօնական թէ գրական գետնի վրայ։

Սակայն, կարեւորը՝ հրատարակութեան պարագան չէ, այլ բանաստեղծին հոգեկան վիճակը։ Բանաստեղծին հոգին խաղաղ չէ, կը մնայ միշտ խռովայոյզ, լի դառնութեամբ։ Եւ այդ պատճառով ալ, ինքնարդարացումի կը դիմէ, յայտարարելով թէ իր քերթուածը գրած է անցեալ Հոկտեմբերի վերջերը, «մութ ու յոռետես տրամադրութեամբ մը. տրամադրութիւն մը՝ որ այժմ անցած է»։

Ահա այդ քերթուածը, որ պատկերն է բանաստեղծին հոգեկան վիճակին.

«Կորսուած եմ, նման՝ գառագեղի մը մէջ
նետուած անասունի մը,
Տեղ մը մարդիկ կան, եւ ազատութիւն ու
լոյս.
Իսկ իմ ետին՝ հետապնդումի աղմուկը,
Եւ չկայ փրկութեան ոչ մէկ ճամբայ։

Մութ անտառ, լիճի մը եզերքին մօտ,
Հոն՝ շոճիի տապալած կոճղ մը.
Հոս եմ ես, կտրուած ամէն բանէ։

Ինչ որ ալ պատահի, միեւնո՛յնն է ինծ
համար,
Սակայն, ի՛նչ գէշ բան ըրած եմ ես.
Ես՝ «մարդասպան» ու «անըզգա՛մ»,
Ես՝ որ կը ստիպէ ամբողջ աշխարհը՝ լալու հարեյնիֆիս գեղեցկութեան վրայ։

Մօտիկ եմ գերեզմանիս,
Բայց կը հաւատամ, թէ պիտի գայ ատենը
Երբ բարեացակամ ոգին պիտի յաղթէ
Չարութեան եւ անարգութեան։

Ինչպէս կը տեսնենք, բանաստեղծը կը շարունակէ տառապիլ. «կորսուած» կը նկատէ ինքզինք, «անասունի» մը նման նետուած խուցի մը, գառագեղի մը մէջ, առանց փրկութեան ելքի։ Հաշտուած է ան նոյնիսկ մահուան հետ, կը տեսնէ իր գերեզմանը, սակայն կը պահէ դեռ իր հաւատքը՝ բարեմտութեան յաղթանակին՝ չարիքին ու վատութեան վրայ...

Կը հաւաստուի թէ Փասթերնաք, որ 69 տարեկան է, կը ջանայ Գրողներու Միութեան մէջ մտնել դարձեալ։ Յայտարարած է թէ կ'ուզէ իր գործին նուիրուիլ՝ հեռու վէճերէն. կ'ուզէ «հարիւրաւոր» նամակներու պատասխանել եւ դասական գործերու թարգմանութեամբ զբաղիլ։

Հակառակ իր վրդովումին, իր հոգեկան տագնապին, կը պահէ ան իր ոգին ու հաւատքը՝ կեանքին հանդէպ եւ Բարիին յաղթանակին մասին։

Իր քերթուածը արձագանգ գտած է նոյնիսկ բրիտանական Լորտերու Ժողովէն ներս (Փետրուար 12)։ Ժողովին մէջ երբ ջրածին զէնքերու շուրջ վիճաբանութիւն եղած է եւ ծանօթ փիլիսոփայ Լորտ Պըրթրընտ Րասըլ ի նպաստ արտայայտուած է այդ զէնքերուն գործածութեան դէմ արգելքին, Լորտ Տընտի ընդդիմացած է, այն առարկութեամբ թէ խորհրդ. քաղաքականութիւնը չէ փոխուած, մնալով նոյն բիրտ ու վայրագ իշխանութիւնը։

Այս առթիւ, յիշած է ու կարդացած Փասթերնաքի քերթուածը, յայտարարելով. «Ասիկա ձայնն է Ռուսի մը, որ կը սիրէ իր հայրենիքը, որ կ'ուզէ հաւատարիմ ըլլալ անոր ներկայ կառավարութեան հանդէպ, եւ որ չի հաւատար թէ պատերազմը դրամատիրութեան ու համայնավարութեան միջեւ «անխուսափելի» է։ Եւ եթէ իր հայրենակիցներէն շատերը հաւատան այնքան, որքան ինք, այն ատեն աշխարհի խաղաղութեան համար կընայ իրական յոյս մը ըլլալ»։

Գիտէ՞ հաւատա՞ն իր հայրենակիցները։ Կրնայ ըլլալ որ հաւատան, իսկ այդ հայրենակիցներուն ղեկավարնե՞րը, Կրեմլի բիրտ ու բարոյազուրկ վարիչնե՞րը հապա...

Բանաստեղծ Փասթերնաքի դառնութիւնը անոնց դէմ է. խորհրդային ղեկավարներուն դէմ, որոնք դժոխքի վերածած են իր հայրենիքը։

Բանաստեղծին վիշտը այս մօայլ իրողութենէն կը բխի։

Սակայն, այդ վիշտը միայն բանաստեղծինը չէ, այլ բոլոր այն մարդոց, որոնք ազատութեան կարօտը ունին։ Ազատութեան համար կը պայքարին եւ կը տառապին բանտերու մէջ կամ իրենց հոգիին ներսը։

Այս վերջիններէն է բանաստեղծը։

(Խմբագրական՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՔԱՐ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Աշխատանքի նախարարը, անցեալ երկուշաբթի, Մարտ. 9ին, ձայնասփիւռէ հեռատեսիլով տուած ասուլիսին ընթացքին մատնանշեց կառավարութեան մտահոգութիւնը, մասնակի ու լման անգործութեան եւ աշխատանքի ժամերու միջինին անկումին, յայտարարելով որ արդէն քննութեան ենթարկուած են զանազան միջոցներ անգործութեան առաջքը առնելու ինչպէս եւ անոր հետեւանքները դարմանելու համար։

Արագ ակնարկ մը աշխատանքի հրապարակին վրայ։

Պաշտօնապէս ճանչցուած անգործներու թիւը շուրջ 40.000 է։ Գործ փնտռողներու թիւը երկու հարիւր հազար։ Ասոնց քով կարելի է դնել մօտաւորապէս մէկ միլիոն բանուորներ որ շաբթական 40 ժամէն նուազ կ'աշխատին։

Արհեստագիտական տեսակէտէն տագնապը զգալի է կերպասի, կաշիի եւ փայտի ճիւղերուն մէջ, կայուն են քիմիական երկաթի, մեքենական ճիւղերը, մինչդեռ գործաւոր կը պակսի հողագործութեան մէջ։

Աշխարհագրական տեսակէտով Փարիզի շրջանին մէջ է որ կը գտնուի անգործներու մեծամասնութիւնը. մինչդեռ Հիւսիսի գաւառներու Մօզէլի եւ Պա – Ռէնի կեդրոններու մէջ անգործութիւն գոյութիւն չունի եւ ընդհակառակն մասնագէտ գործաւորներն են որ կը պակսին։

Որակի տեսակէտով անգործներու մեծամասնութիւնը կը կազմեն ոչ – մասնագէտ ու որոշ արհեստ չունեցողները, եւ անոնց մէջ ալ կիներն են որ գրեթէ երկու երրորդ համեմատութեամբ առաջին տեղը կը գրաւեն։

Այս երեք կէտերէն կրնանք եզրակացնել որ բուն մասնագիտական ճարտարարուեստի կեդրոնները (Նոր, Պա – Ռէն եւն.) ուր վերջին տարիներու ընթացքին արդիւնաբերութեան միջոցները բարելաւուած են, անգործութիւն կամ աշխատանքի նուազում չկայ։ Նոյնպէս այն ճարտարարուեստները, ուր «թէքնիք»ը գրուած է արդիական հիմերու վրայ — ինքնաշարժի, քիմիական կամ մետաղագործութեան ճիւղերը — արտադրութիւնը պահուած է նախանձելի մակարդակի վրայ։ Մասնագէտ գործաւորներու համար անգործութեան հարց գոյութիւն չունի։

Ընկերային տեսակէտով կառավարութիւնը, ինչպէս ըսինք, արդէն որոշած է անգործութեան դէմ ապահովագրութիւն մը։ Սակայն նպաստներ բաշխելով հարցը չի լուծուիր։ Երկրին տնտեսական վերելքի պայմաններէն մէկն է լման աշխատանքը — Փլէն ամբլուա —։

Կառավարութեան տուած որոշումներէն,

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԸՄԲՈՍՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

ՂԱԶԱՐ ՀՕՐԵՂԲԱՅՐԸ ԵՒ ԻՐ... ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Շատ տարբեր այս վերջիններէն՝ նուազ անհատականութիւն մը ունէին, իրենց ստիճանները (զինուորական) անձնական քաջութեան կամ Թուրքերու դէմ ապստամբութեան մը շնորհիւ ստացած չըլլալնուն համար. մինչ իրենց նախորդները այդ ձեւով տիրացած էին երիզներու։ Բայց անոնցմէ մէկը երբ յանդուգն չըլլար կամ պատուաւոր՝ երես կը դարձնէին անկէ։ Անոնք իշխանին օրինապահ եւ նուիրեալ սպասարկուները պէտք է ըլլային, ընտրեալ մարդիկ, անշուշտ, բայց չունէին նախորդ սերունդին հպարտութիւնը։ Հազիւ թէ անոնցմէ մէկը ըմբոստացաւ Սէթինեի օծեալին դէմ. մինչ նախորդ սերունդի նշանաւոր ռազմիկները, ինչպէս Մարքօ Միլժանով, Եոլ Փիլեթիք եւ Փէքօ Փաւլովիք, 1875ի մեծ պատերազմէն քիչ ետք՝ պատերազմի մտած Նոյմնակալ վեհապետի մը դէմ։ Մինչեւ իսկ հեռացան իրենց ծննդավայրէն, օտար հողերու մէջ թաղուելով։ Շատ ուշ միայն, երիտասարդ մարդոց սերունդ մը, բոլորն ալ Մոնթենեկրոյէն դուրս պատրաստուած, ոտքի ելան՝ պայքարելու համար Նիքոլա Թագաւորի միապետութեան դէմ։

Ո՞վ կրնայ ըսել թէ այս երկու խաւերուն ո՞ր մէկէն դուրս ելայ ես։ Հողային պաշտօնեաներու միջավայրն էր ան, ուր գիւղացին կ'իշխէր. իմ սերունդիս Մոնթենեկրոցի բոլոր մտաւորականները այդ միջավայրէն դուրս եկած են։

Անկասկած մեր ընտանիքը կատարեալ գիւղացի էր, թէեւ լաւ կ'ապրէր, աւելի քաղաքակրթուած եղանակով՝ քան սովորական գիւղացի ընտանիքը։ Մեր տունը միշտ սուրճ եւ օղի կար՝ հօրս եւ հիւրերուն համար։

Մենք սերմնացաններ եւ գործաւորներ ունէինք, այսուհանդերձ հայրս դաշտ կ'երթար աշխատելու եւ մայրս կը ճգնէր միւս գիւղացիներուն նման, նոյնիսկ աւելի, որովհետեւ իր ուսերուն կը ծանրանար իր զարգացած տղոց հոգը։ Մինչեւ իր վաթսուն տարեկանը անդրագէտ մնաց, մինչեւ վերջին պատերազմը, մինչեւ այն օրը՝ երբ իր զաւակներուն յեղափոխական գործունէութիւնն ու մահը ստիպեցին զինքը որ սորվի թէ ի՞նչ կը դառնար իր երկիրը, իր ընտանիքը...։

ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Սկիզբը՝ ոչ ոք կրցաւ կատարել որակել աւստրիական գրաւումը։ Ծիշդն ըսելով, գրաւման ուժերը իրենց բիրտ վերաբերումով զարմացուցին հաշտութեան կողմնակիցները։ Թագաւորին տղան, Իշխան Միրքօ արգելափակուեցաւ, Մոնթենեկրոյի կառավարութեան ներկայացուցիչները պաշտօնանկ եղան, ինչպէս նաեւ պաշտօնեաները։

Վարչակարգը, որ հաստատուեցաւ բոլոր հողամասին վրայ, խիստ էր անշուշտ, բայց անոր կ'ընկերանար օրէնքը, որ կը գործադրուէր հին եւ փորձառու պետութեան մը կողմէ։ Հակառակ ասոր, աւստրիացի հրամանատարներու եւ ժողովուրդին միջեւ մթնոլորտը կը լարուէր շարունակ։ Ամէն մարդ, իր խղճմտանքին մէջ, երկիրը ծածկող ամօթը լուալու անհրաժեշտութիւնը կը զգար, թէեւ ոչ ոք ինքզինք պատասխանատու կը նկատէր պատահած դէպքերուն։

Տարօրինակ է, որ նախկին վարչակարգին եւ Աւստրիոյ միջեւ խաղաղութիւն հաստատելու համար նշանակուած մարդը առաջին անձը եղաւ որ ըմբոստացաւ։ Այս մարդը, գրաւումը ստորագրող անձն էր, զօրավար Ռատոմիր Վեսովիչ, որ Մոնթենեկրոյի բարձրագոյն հրամանատարութեան հրահանգով՝ բանակը լուծած, զինուորները տուն ղրկած էր, առանց կռուելու իշխանութիւնը աւստրիական բանակին յանձնելով։ Չկրցաւ համաձայնութեան մը գալ Աւստրիոյ հետ, որ կը գոհանար երկիրը գրաւելով, առանց մտահոգուելու Մոնթենեկրոյի ղեկավարներու աւստրասէր ձգտումներուն մասին։

Աւստրիական ուժերը սկսան խուզարկել Մոնթենեկրօն՝ զէնքերը գրաւելու համար։ Անտառներու մէջ սկսաւ դիմադրական շարժում մը. երիտասարդներ, քիչ թիւով, յեղափոխութիւն սկսան Սերպիոյ հետ միութեան կողմնակիցներուն մասնակցութեամբ. ասոնց հետ էին նաեւ այլ Եուկոսլաւներ, որոնց համար զոյգ միապետութեան դէմ պայքարը յեղափոխական պարտականութիւն մըն էր եւ սուրբ առաքելութիւն։ Հաւանաբար աւստրիական իշխանութիւնները որոշեցին խիստ միջոցներ ձեռք առնել, որովհետեւ Վեսովիքը բռնելու համար զօրախումբ մը ղրկեցին։ Բայց ան ինքզինք վտանգուած զգալով մերժեց յանձնուիլ։ Ան սպաննեց այն սպան որ եկած էր զինքը ձերբակալելու, եւ անհետացաւ անտառներու մէջ։ Մոնթենեկրոյի ըմբոստութեան պատճառը այս դէպքը եղաւ։—

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(7 Շար.)

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ

ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

•

Մարտ 10ի Երեքշաբթի երեկոյեան, «Կաւօ» երաժշտական սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ երիտասարդ տաղանդաւոր արուեստագէտ Սեդրակ Եավրուեանի դաշնակի բէսիթալը:

Նորեկ մը չէ Սեդրակ Եավրուեան: Ան արդէն երաժշտական արուեստին մէջ կատարած է մեծամեծ ոստումներ և իր կարողութիւնը ոչ միայն գնահատուած է Նուագահանդէսներու մէջ ունեցած իր յաջողութիւններով, այլ նաեւ իր ունեցած բազմաթիւ ելոյթներով ֆրանսական ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն, որոնց շնորհիւ շահած է հոծ բազմութիւններու հիացումն ու ներբողները:

Իրապէս, Փարիզի Պետ. Երաժշտանոցէն առաջին մրցանակաւոր Ս. Եավրուեան կը մարմնաւորէ բացառիկ արժանիքներով օժտուած դաշնակահար արուեստագէտի մը կոչումը:

Ան տէրն է իր արուեստին: Զգացողութեան հորիզոնին մէջ չի սահմանափակուիր անոր արուեստը, այլ ան հիմնուած է առողջ, զարգնուած եւ կատարելութեան հասած թէքնիքի մը սիւներուն վրայ:

Զգայնոտ է՝ իշխելու համար ունկնդիրներուն վրայ. ուժով է իր թէքնիքը՝ իրեն հպատակեցնելու համար դաշնակը. վարպետ է՝ ստեղծելու համար իր ապրումներէն ներշնչուած մթնոլորտ մը:

Իր այս վերջին բէսիթալին, արուեստագէտը կազմած էր պէսպիսուն յայտագիր մը, որուն առաջին մասը կը բաղկանար Պախ – Պիւսոնիի «Շաքոնն»ով, Պէթհովէնի «Ափասիոնաթա»ով, Լիսթի «Սոնաթ»ով: Իսկ երկրորդ մասը ամբողջութեամբ յատկացուած էր Շոփէնի ստեղծագործութիւններուն:

Բարձրագոյն երաժշտութեան այս գոհարները, գործադրուած Եավրուեանի խանդուածքով եւ ապրումներով արուեստագէտէ մը, յափշտակութեամբ ունկնդրուեցան հոծ բազմութեան կողմէ, կազմուած մաս մը Հայերէ եւ մեծամասնութեամբ Եւրոպացիներէ:

Եավրուեան յաջողեցաւ ամբողջ երեկոյթի ընթացքին մագնիսացնել ժողովուրդը:

Արուեստագէտը իր կատարելութեան կը հասնէր այն բազմաթիւ պահերուն, ուր ժողովուրդը տակաւ կորսնցուցած իր տեսողութիւնն ու միւս զգայարանքները, կը մնար անրջային քաղցրութեան մը մէջ օրօրուն՝ մի միայն իր լսելիքով: Ատոնք Եավրուեանի արուեստին գերագոյն արտացոլումներու պահերն էին:

Կարելի է ըսել, որ հանճարեղ հայ ոգիին բացառիկ երեւոյթներէն մին է Եավրուեան: Արուեստագէտի իր յաջողութիւնները անկասկած անսահման պիտի ըլլան միջազգային երաժշտական ասպարէզին վրայ, ուր իր տարած յաղթանակները պիտի գան անգամ մը եւս հպարտութեամբ լեցնելու մեր կուրծքերը եւ ողջունելու մեր երիտասարդ արուեստագէտ հայրենակիցը իբրեւ մեր պանծալի զաւակներէն մին:

ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

ԿՈՉ՝ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Բոլոր ժողովուրդները սովորաբար կը պահեն իրենց հին աւանդութիւնները, որոնք բարերար ազդեցութիւն ունին իւրաքանչիւր համայնքին իրենց բարոյականին, ազգային նկարագրին եւ հաւատքին վրայ:

Այս աւանդութիւններէն ոմանք կրօնական բնոյթ ունին. նոյնիսկ կռապաշտական շրջանէն մնացած սովորութիւններ՝ յարմարցուած այսօրուան մեր քրիստոնէական կրօնքի հաւատալիքներուն, ի գործ կածենք:

Հայ ժողովուրդն ալ իր կարգ մը աւանդութիւններուն հաւատարիմ մնալով, կրցած է պատմութեան անողոք հարուածներուն տոկալ, պահպանելով իր գոյութիւնը:

Այդ սովորութիւններէն մին է Զատկի տօներու առթիւ ծոմի օրը, որ ինքզինքը գրկելու գնով, նոյնիսկ ամէնէն համեստ դասակարգի մէկ անդամը կրնայ իր ուխտը կատարել:

Ինչպէս գիտէք Ֆ. Կապոյտ Խաչը տարիներէ ի վեր կը կատարէ ծոմի օրուան առիթով հանգանակութիւն մը, ժողովուրդի բարեկեցիկ դասակարգէն մինչեւ ամենահամեստ աշխատաւորը մասնակից ըլլալով այդ ազնիւ գործին, որուն արդիւնքը կը յատկացուի տնանկ, հիւանդ, անօգնական հայրենակիցներու:

Ս. Յարութեան տօները կը մօտենան, կոչ կ'ուղղենք Ֆրանսահայ հայրենակիցներուն, որ չմոռնան իրենց Զատկի սեղանէն բաժին մը հանել, բախտազուրկ հայրենակից մը ուրախացնելու համար:

Ի՞նչ կայ աւելի ազնիւ, աւելի վսեմ քան կարեկից ըլլալ, սփոփելով չքաւորին եւ հիւանդին տառապանքը:

Կաթիլներ հաւաքելով կարելի է նոյնիսկ ծով կարիքները գոնէ մասամբ մեղմացնել:

Ունինք Թոքախտաւորներ ապաքինարաններու մէջ եւ դուրսը, որոնց մեր մասնաճիւղերը կեդր. վարչութեան հետ իրենց կարելին կ'ընեն նպաստ յատկացնելով: Մասնաճիւղերը յատկապէս այցելութիւններ կը կազմակերպեն այդ դժբախտներուն, մխիթարելու համար զանոնք:

Երբ կը պատրաստուինք տօներու առթիւ փոփոխութիւն մը մտցնել մեր առօրեայ ապրելակերպին, ըլլայ զուարճանալու ձեւով, ըլլայ մեր պճնասիրութեան ճաշակը գոհացնելով, հրաւէրներ. սարքելով եւայլն, չմոռնանք նաեւ մեր ժողովուրդին կարօտեալները:

Միութիւնս ունի նաեւ չքաւոր աշակերտներու օգնութեան գործը, որով օգնած կ'ըլլանք թէ կարիքաւոր ընտանիքին եւ թէ պզտիկին դպրոցական հայեցի դաստիարակութեան օժանդակելով:

Այս օգնութեան գործէն դուրս միութիւնս ունի նաեւ ուրիշ կարեւոր ձեռնարկներ, Հայերէնի դասընթացքներ, ուսանողներու օժանդակութիւն, մանուկներու օդափ. կայան եւայլն:

Սակայն ծոմի օրուան հանգանակութիւնը մասնաւորաբար կը յատկացուի չքաւորներու, հիւանդներու, ծերերու օգնութեան սնտուկին:

Այս տօնական օրերուն կոչ ուղղելով մեր գաղութին, կը սիրենք յուսալ որ ամէն Հայ պիտի ուզէ իր կարողութեան չափով անմաս չմնալ միութեանս ծոմի օրուան ձեռնարկին օժանդակելու համար:

Վստահ ենք որ մեր ազնիւ հայրենակիցները իրենց ուրախութեան պահերուն եւ կամ իրենց սիրելիներուն յիշատակը յարգելու համար պիտի յիշեն Կապոյտ Խաչը եւ հաճոյքով պիտի ուզեն իր ազգօգուտ ձեռնարկներուն իրենց օժանդակութիւնը բերել:

Միութեանս քսան մասնաճիւղերուն կողմէ (Փարիզ եւ գաւառ) հանգանակութիւն պիտի կատարուի կնքուած միութեան թուղթերով՝ նուիրատուներու անունները արձանագրելով:

Իսկ անոնք որոնք պիտի փափաքէին մեր այս կոչին ուղղակի պատասխանել, նուիրատուութիւնները կրնան ընել.—

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE
48, Rue E. Dolet, Alfortville (Seine)
C. C. Postal Paris 5985.07

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ եւ յարգանօք՝

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԽՈՆԱՐՀ ՄԸ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յատուկ) — Վերջին ծայր բարի եւ ազնիւ մարդ մըն էր տարաբախտ Գէորգ Գոճամանեանը: Կ'ապրէր քաշուած եւ խոնարհ, Միլանոյի յարակից Փարապիակօ գիւղին մէջ, դերձակութեամբ: Զայն ճանչցած էի աւելի քան երեսուն տարիներ առաջ, երբ 23 – 24 տարեկան երիտասարդ մըն էր, կենսուրախ, միշտ ժպտալից, սրտի եւ հոգւոյ մօտիկ բարեկամութեամբ թրթռուն: Կեանքը ոչ դիւրին եւ ոչ ալ արդար եղաւ անոր հետ, բայց ան, ի ծնէ համակերպող եւ անոյշ տղայ՝ երբեք չգանգատեցաւ ոչ կեանքին դէմ եւ ոչ ոքի:

Հազարումէկ զոհողութիւններ աչք առնելով, եւ աջակցութեամբը ազնիւ հայրենակիցներու՝ իր քաջ ուշիմ տղան հասցուց մինչեւ համալսարանի դռները, յուսալով որ գէթ ան բարեկեցիկ դիրք մը գրաւէր կեանքին մէջ, այն կեանքին՝ որուն առաւելապէս սեւն էր ճանչցած ինք եւ մուրը:

Միշտ պատրաստ էր ազնուութիւն մը ընելու, փափաք մը գործադրելու. իսկապէս մարմնացումը սրտի ամենաջերմ առաքինութեանց:

Միլանոյի Հայկ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան փոխ ատենապետ Ստեփան Սրբապեան, ատենադպիր Արիս Շալճեան եւ խորհրդական Օննիկ Աւագեան ներկայ եղան թաղման արարողութեան:

Օտարութեան հողն ու շիրմաքարը թեթեւ ըլլան վրադ: ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

տագնապի շրջաններու ընդհ. օժանդակութիւնը, պիտի յատկացուի նաեւ անհատական ձեռնարկներէն անոնց որ կը գտնուին անգործութեան մատնուելու խիկական վտանգին տակ: Պետութեան օժանդակութիւնը պիտի առնէ մասնաւոր յատկացումի մը եւ փոխատուութեան ձեւերը՝ որոնցմով խնդրոյ առարկայ հաստատութիւնը պիտի կրնայ իր սարքաւորումը բարեփոխել կամ արտադրութիւնը փոխել (reconversion): Այսպէսով փոխարկումի ազգային ֆոնտը (ֆոնտը ըրքօվէրսիօն) պիտի դառնայ կանխարգել կազմակերպութիւն մը: Գաւառական յանձնախումբերը պիտի կրնան կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ քննել հաստատութեան մը պէտքերը եւ նոյնիսկ կառավարութեան նկատողութեան յանձնել դժուարութեան մէջ գտնուող հաստատութեան մը հիմնական փոխարկումը, յանձնարարելով պետութեան ուղղակի միջամտութիւնը: Նախատեսուած է նաեւ որ քաղաքապետութիւնները կամ նահանգապետութիւնն իրենց անուան փոխառութիւն կրնան կնքել Ազգ. ֆոնտին հետ, գործարանի մը բարելաւման կամ փոխարկումի մասնակցելու նպատակով: Առայժմ պետութեան միջամտութիւնը նախատեսուած է հետեւեալ նահանգներուն մէջ.— Վոժ, Հերօ Օտ, Լուար – Աթլանթիք, Բա տը Քալէ եւ Հիւսիսի մէկ մասին մէջ: Իսկ բացառիկ շրջան յայտարարուած են Քալէ, Պէթհիւն, Ավէն, Ֆուրմի, Վոժի հովիտը, Լիմոժ, Լորիան, Հէնպօն, Սէն Նազէր, Մոնփըլիէ, Պէզիէ եւ Նարպօն քաղաքները:

Աշխատանքի նախարարութիւնը նախատեսած է ընկերային զանազան ուրիշ նորութիւններ, որոնց կարգին՝ իր հովանիին տակ գործող «արագ արհեստագիտական պատրաստութեան կեդրոն»ներու վարպետները (մոնիթէօր) եւ ուսուցիչները ղրկել փոխարկումի ենթարկուած գործարանները, տեղւոյն վրայ անոնց աշխատաւորներուն նոր արհեստներու վարժութիւնը շուտով իրականացնելու համար:

Սկզբունքով ընդունուած այս մեծածախս միջոցներու գործադրութեան եղանակը կը մնայ ելմտական նախարարութեան վերջնական համաձայնութեան:

Հ. ԹՈՓԱՔԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (369)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Լ.

ՀԱՅ – ԿԱԹՈԼԻԿԸ

— Արժէ՞ միթէ դրա վրայ խօսել, — պատասխանեց նա, ուսերը արհամարհական կերպով շարժելով.— մեր տէրտէրները խօ գիտէք ինչ են ...

Մեր հիւրընկալը երեւաց եւ բաւական ծանր, լրջահայեաց մարդ: Ասլանը խօսում էր նրա հետ քաղաքի մասին, հարցնում էր, թէ որքան բնակիչ ունի, որքանը մահմետական է, որքանը Հայեր են, քանի եկեղեցի ունեն, քանի դպրոց ունեն:— Նա բոլոր հարցերին բաւական ճիշդ տեղեկութիւններ էր տալիս:

— Մահմեդականների հետ ձեր յարաբերութիւնները ի՞նչպէս են:

— Ինչպէս պէտք է լինի,— պատասխանեց նա տխուր ձայնով.—կողոպտում են, չենք բողոքում, հայհոյում են, ձայն չենք հանում, թքում են մեր երեսին, համբերում ենք, եւ այդպէս կառավարւում ենք միմեանց հետ: Եւ ասում են, թէ հայն ու տաճիկը լաւ են «եօլայ գընում»...

Այդ միջոցին Արփիարը գլուխը վեր բարձրացրեց իր պառկած տեղից եւ, դառնալով դէպի տան տէրը, ասաց.

— Ձեր յայտնած թուանշանները ինձ համար շատ հետաքրքիր են. մօտաւորապէս քանի՞ տուն են հաշւում այդ քաղաքում:

— Մօտաւորապէս 2500 տուն, որոնցից հազար տունը Հայեր են, մնացածը քուրդ եւ տաճիկ:

— Ո՞րքան գիւղ կայ Մուշի ամբողջ դաշտում:

— Հայաբնակ գիւղերը հարիւր կարելի է հաշւել, իսկ մի ութ կամ տասը գիւղ քրդաբնակ են:

— Հայաբնակ գիւղերի իւրաքանչիւրը միջին թւով քանի՞ տուն կ'ունենայ:

— Իւրաքանչիւրը միջին թւով կ'ունենայ եօթանասուն տուն:

— Ուրեմն հարիւր գիւղը եօթը հազար տուն: — Իսկ իւրաքանչիւր տունը ո՞րքան հոգի կարելի է հաշւել:

— Իւրաքանչիւր տունը տասը հոգի կարելի է հաշւել:

— Դա շատ չէ՞ լինի:

— Ոչ, շատ չի լինի, որովհետեւ մեր գիւղերում այնպիսի ընտանիքներ կան, որ քսան, երեսուն կամ աւելի անդամներից են բաղկացած:

— Այսուամենայնիւ տասը հոգի մեծ թիւ է: Ընդունենք այդպէս, եւ կը ստանանք հետեւեալ թուանշանները: Ամբողջ Մուշի դաշտի մէջ հարիւր հայաբնակ գիւղ, եօթը հազար տուն եւ 70.000 բնակիչ: Եւ եթէ դրա վրայ աւելացնենք քաղաքի հազար տան բնակիչները, ընդամէնը կը լինի ութսուն հազար բնակիչ:

— Բայց դուք այն հարցրէք,— նկատեց մեր հիւրընկալը,— թէ այդքան բնակիչներից որքանն է իր հայրենի հողի վրայ բնակւում: Կարելի է ասել, որ կէս մասը պանդխտութեան մէջ է ապրում:

— Պանդխտութեան մէջ ի՞նչ են շինում:

— Համալութիւն են անում:

— Անբախտ Տարօն, — բացականչեց վշտացած երիտասարդը տխուր ձայնով. — քո գիւղացին առաջ գնում էր օտար երկրում կայսր էր դառնում: Իսկ հիմա գնում է համալ է դառնում ...

Մեր հիւրընկալի բարի աչքերը զարմանքից լայնացան: Զարմացայ եւ ես:

— Ինչո՞ւ էք զարմանում, — դարձաւ նա դէպի մեզ, — Յունաց երեւելի Վասիլ կայսրը, որ Կ. Պոլսում գահ նստաւ 867 թուին, Տարօնի Թիլ աւանից էր: Նրա թոռ Կոստանդին Պերփեռուժէն կայսրը նոյնպէս նշանաւոր եղաւ, որպէս իր պապը, եւ գրեց նրա պատմութիւնը, որ լի է բազմաթիւ մեծագործութիւններով: Հայաստանը շատ կայսրներ ու մեծ զօրապետներ է տուել, թէ Հռոմին եւ թէ Բիւզանդիային, ուր նրա որդիները այժմ գնում են, համալութիւն են անում:

Ճրագի լոյսը լուսաւորում էր նրա գունաթափ դէմքը, որի վրայ յայտնուեցաւ մի թեթեւ կարմրութիւն: Նա հանեց ծոցի գրպանից մի փոքրիկ գրքոյկ, ինչպէս բողոքականի քարոզիչը ամէն դէպքում դուրս է բերում ծոցի Աւետարանը: Նրա ձեռքերը զգալի կերպով դողում էին: Երեւում էր, որ մեր հիւրընկալի հաղորդած թուանշանները աւելի գրգռեցին նրա տխուր զգացմունքները:

Մենք ամէնքս նայում էինք նրա երեսին՝ նա թերթում էր փոքրիկ գրքոյկը եւ մատիտով մի պատառ թղթի վրայ նշանակում էր իր դիտողութիւնները: Երբ վերջացրեց, գլուխը վեր բարձրացրեց, ասելով.

— Ինչ մեծ տարբերութիւն ... այդ սարսափելի էր:

Ասլանը այնպիսի հիացմունքով նայում էր նրա վրայ, ինչպէս մի մեծ եղբայր, որ ուրախանում է կրտսերի առաջադիմութեամբ:

Երիտասարդը դարձաւ դէպի մեր հիւրընկալը.

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ շրջանի բանուորներու և րեսփոխանները ընտրած են նոր նախագահ մը Բոնսթոփ, մայրաքաղաքի խորհուրդի նախկին նախագահ Նիքոլա Իսնաթովի տեղ: Այս փոփոխութեան մասին ոչ մէկ բացատրութիւն տրուած է:

ՅՈՎՀ. ԻԳ. քահանայապետը կիրակի օր ճառ մը խօսեցաւ որ կրնայ մեծ արձագանգ գտնել: Պապը ակնարկութիւններ ըրաւ Տիեզերական Ժողովին որուն գումարումը ինք որոշած էր: Պապին յատկանշական յայտարարութիւնը սակայն ան է.— Տիեզերական Կաթողիկէ Եկեղեցին միակն է զոր Աստուած ստեղծած է: Այս ձեւով Յովհաննէս ԻԳ. Աստուածային կամքէն զուրս կը նկատէ ուղղափառ, յունադաւան, անկլիքան եկեղեցիները: Որ եւ է եզրակացութենէ առաջ կրօնական եւ քաղաքական շրջանակները կը սպասեն չհաւատաղուած եկեղեցիներուն մեկնութեանց:

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ալէաթճեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Սամիկեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Օր. Լիտի Զաֆճեան, ինչպէս նաեւ Գամպէրեան, Փափազեան, Սարգիսեան, Կիմիւշճեան եւ Եաղըճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՍԱՄԻԿԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գամպէրեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 13ին, 85 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Մարտ 17) կէսօրէ ետք ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահազդ ղկրուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Տիկին Զապէլ Պէյլէրեան եւ Օր. Օտէթ Պէյլէրեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՓԱՌՆԱԿ ՊԷՅԼԷՐԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Լիոնի մէջ Մարտ մէկին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ:

9, RUE CONSTANTINE, LYON

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն յանձնախումբը խորին շնորհակալութեամբ ստացաւ Մոնթէ Գառլոյի ազգայիններէն Պ. Մուշեղ Ճիւլէրճեանէ մէկ միլիոն ֆրանք ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան: Հանգուցեալ Կիւլպապի Կիւլպէնկեանի հոգւոյն ի յիշատակ հազար տոլար Անգլիայէն ղրկուած:

Ամերիկայէն Պ. Հէրի Պըրթէ 64.000 ֆրանք:

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Օննիկ Եղիայեանէ երեք հազար ֆրանք, իր մօրը հանգուցեալ Շնորհիկ Եղիայեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Խաչիկ Կարապետեան (Պրիւսէլ) իր ամուսնոյն մահուան առթիւ հինգ հազար ֆրանք: Պ. Ստեփան Տամլամեան երեք հազար, Տօքթ. Վաղարշակ Պօղոսեանի մահուան առթիւ. նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Ա. Պօղոսեան երկու հազար ֆրանք: Ոմն Տիկին Մուրատի յիշատակին երկու հազար ֆրանք: Տիկին Արութեան, Մարսէյլ երկու հազար ֆր.:

Դպրոցասէրի Սանուց Միութիւնը, Նիւ Եորք, 410 տոլար Տիկին Մուրատ Պօյաճեանի յիշատակին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին: Քաֆէ Բատէի սրահը: Պիտի խօսի Պ. Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ: Նիւթ ունենալով՝ Օրմանեան եւ իր պատրիարքական շրջանի քաղաքականութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

Imprimerie Spéciale
du Journal " Haratch "

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Մոնդրէալէն (Քանատա) ընկերուհի Սրբուհի Արապեան իր ամուսնոյն ընկեր Յով. Արապեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ ըրած է հետեւեալ նուէրները՝

Կրընոպլի Կապ. Խաչին, Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին հինգական քանատական տոլար:

Յիշեալ կազմակերպութիւնները շնորհակալութեամբ եւ յուզումով ստացած են իրենց ընկերոջ յիշատակը յարգելու համար եղած սոյն նուէրը:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պ. Էղսուզեան կը յայտարարէ թէ վերաբացուած է իր նպարավաճառատունը՝

10, RUE DES QUATORZE CANTONS

ուր պիտի գտնէք թարմ պտուղներ եւ ամէն տեսակ բանջարեղէն մատչելի գինով:

Յաճախորդները պիտի գտնեն նաեւ քաշուած մաքուր սուրճ:

Այցելութիւն մը բաւական է՝ համոզուելու համար:

ՊԱՏՄԱԳԷՏ ԵՒ ՀՆԱԳԷՏ
ՈՂԲ. ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ

Յիշատակին յարգանքի երեկոյթ մը կազմակերպուած է:

21 Մարտ, Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 21ին, Սալ տէ Սանթրօ, Փարիզ:

Հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ Սերովբէ եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Խօսք պիտի առնեն ծանօթ հնագէտ Փրոֆ. Քավէնեաք եւ ուրիշներ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն յարգել իր յիշատակը եւ ներկայ ըլլալու իբր հրաւէր:

Մուտքը ազատ է:

ԶԱՏԻԿ

Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ հետեւեալ արարողութիւններուն:

Մարտ 20, Ուրբաթ առաւօտ վերջին Աւետարան ժամը 9ին, երեկոյեան ժամը 4.30ին «Խաչապաշտ եւ Թաղում»:

Մարտ 22, Կիրակի Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին, հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան «Դռնբացէք» ժամը 4.30ին:

Մարտ 26: Աւագ Հինգշաբթի, առաւօտեան պատարագ ժամը 10ին: Կարգ Ոտնլուայի, երեկոյեան ժամը չորսին, կարգ Խաւարման ժամը ութին:

Մարտ 27, Աւագ Ուրբաթ, Թաղման Թափօր, երեկոյեան ժամը 5ին:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ - ՀԱՒԿԹԱԽԱՂ
ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպութեամբ Հ.. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի: 28 Մարտ, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պոմոնի Ազգային սրահին մէջ: Ճոխ յայտագիր: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէն: Կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Ռեժանի վերնայարկը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ եւ ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ:

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԺԱՄԵՐ, ԺԱՄԸ 22էն ԵՏՔ

վարժարանի դալարազեղ պարտէզներուն մէջ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՄԱՐՏ
MERCREDI 18 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8347 35e ME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4248

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՒՍՈՒԼԷՆ ՎԵՐՋ

Ի՞նչ վիճակ կը ներկայացնէ այսօր համարաբական ազգային շարժումը, որ վերջին տարիներու ընթացքին կարեւոր ծաւալ ստացաւ :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին հետզհետէ անկախութիւն ստացան կարգ մը արաբախօս երկիրներ : Ուրիշներ՝ անուանապէս անկախ՝ բոլորովին թօթափեցին օտարի լուծը :

« Արաբական Լիկան » կազմուեցաւ՝ պարզապէս ամրապնդելու համար արաբախօս երկիրներու դիրքը : Ու մանաւանդ միացեալ ճակատով ներկայանալու համար քաղաքական աշխարհին, մասնաւորաբար Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան առջեւ :

Կարելի եղած էր անվթար պահել «Միացեալ Ճակատ»ը մինչեւ վերջին տարիները : Սակայն Մերձաւոր Արեւելքի մէջ պատահած կարգ մը դէպքեր թիւրիմացութիւններ ստեղծեցին երկրէ երկիր եւ փոքրիկ ճեղքեր առաջ եկան ճակատին վրայ :

Պատմութեան կը պատկանին այլեւս Յորդանանի եւ Սէուտի Արաբիոյ վէճերը Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան հետ : Վէճեր, որոնք պահ մը սպառնացին վրդովել աշխարհի խաղաղութիւնը :

Այժմ նոր թիւրիմացութիւն մը ծագած է Իրաքի հետ, ուր տեղի ունեցած դէպքերը խիստ յատկանշական են :

Մուսուլի անցեալ շաբթուան ապստամբական շարժումը եւ անոր զսպումին յաջորդող դէպքերը բոլորովին նոր լոյս մը կը սփռեն Իրաքի նոր վարչաձեւին եւ Զօր. Քասըմի իսկական նպատակներուն մասին :

Մինչեւ ամսոյս սկիզբը այս վերջինին հանդէպ բարեացակամ վերաբերում ցոյց կու տային արաբ ազգայնական շարժումին վարիչները :

Մարտ մէկին Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան առաջին տարեդարձին առթիւ ճառ մը խօսելով Լաթաքիոյ մէջ, նախագահ Նասր կ'ըսէր թէ անցեալին Արաբները իրենց թանկագին ժամանակը կը վատնէին իրարու հետ վիճաբանելով եւ անհատական աւելորդ մրցակցութիւններով :

« Իսկ այսօր մեր սէրն ու ճիգերը նուիրած ենք միայն մեր հայրենիքին եւ արաբական ազգայնականութեան : Հայրենիքին հանդէպ մեր սէրը կը նշանակէ նաեւ համերաշխութիւն եւ ուժ » :

Ու համակրանքով կ'արտայայտուէր « Իրաքի եղբայրներուն » մասին, որոնք պայքարած էին «լուծարքի» ենթարկելու համար Պաղտատի Ուխտը, որուն նպատակն էր «Անգլիոյ եւ աշխարհակալութեան ազդեցութեան ենթարկել Արաբները » :

« Իրաքի բանակն ու ժողովուրդը ըմբոստացան օտար տիրակալութեան դէմ, տիրանալու համար իրենց ազատութեան եւ անկախութեան : Այսօր մենք որոշած ենք հետեւիլ արաբական ազգային քաղաքականութեան մը . չյարիլ ո՛չ Արեւելքի եւ ոչ Արեւմուտքի : Եթէ հարկ է յարիլ որեւէ բանի, պիտի յարինք միայն մեր հայրենիքին եւ արաբական աշխարհին » :

Մուսուլի դէպքերը պատճառ դարձան միացեալ ճակատի տկարացման :

Զօրավար Քասըմ բացէ ի բաց ամբաստանեց Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը՝ իբրեւ դրդիչ գնդապետ Շաւաֆի հակահամայնավարական ապստամբական շարժումին : Եւ Պաղտատի մէջ մեծադղորդ ցոյցեր տեղի ունեցան Գահիրէի ու Դամասկոսի վարիչներուն դէմ :

Փոխադարձաբար հակաքասըմեան ցոյցեր կատարուեցան Ուրբաթ օր Սուրիոյ մայրաքաղաքին մէջ՝ 250·000 հոգիի մասնակցութեամբ, իսկ կիրակի օր Գահիրէի ուսանողները բուռն կերպով բողոքեցին Իրաքի մենատիրոջ դէմ, որ անտեսելով ազգայնական տարրերը՝ կռթնած է համայնավարներուն վրայ :

Նախագահ Նասր Դամասկոսի մէջ ամսոյս 13ին խօսած ճառով «դաւաճան» եւ « միջազգային համայնավարութեան գործակալ» մակդիրներով որակելէ ետք զօրավար Քասըմը, կ'ազդարարէր թէ Մուսուլի դէպքը վերջինը չէ ... :

Պայքարը ազգայնականներու եւ համայնավարներու միջեւ բուռն հանգամանք ստացած է :

Եգիպտոսի ու Սուրիոյ մէջ համայնավարական տարրերը բոլորովին չէզոքացուած եւ անվնաս դարձուած են արդէն :

Արաբ ազգայնականները համոզուած են բոլորովին, որ իրենց շարժումին գլխաւոր հակառակորդներն են համայնավարները ...

Եւ անոնց մաքրագործումովն է, որ կը յուսան հասնիլ իրենց նպատակին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ-ՆԱՍՐ ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱՒ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ Է

×

ՆՈՐ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի օր մեծ տողանցք մը եղաւ Գահիրէի մէջ՝ «Մուսուլի յեղափոխութեան մարտիրոսներու յիշատակին » :

Ամբոխը անցաւ եգիպտական մայրաքաղաքի գլխաւոր փողոցներէն՝ Քասըմի դէմ թշնամական բացագանչութիւններ արձակելով : Զինուորական կառքեր առջեւէն կ'երթային, իսկ երկու երիտասարդներ ծաղկեպսակներ կը կրէին : Պաստառներու վրայ կը կարդացուէր . « Միութեան թշնամին՝ Աստուծոյ թշնամին է», «Ոչ համայնավարութիւն, ոչ աշխարհակալութիւն», «Անկցի Քասըմ , Աստուծոյ թշնամին» , «Մա՛հ Քասըմի եւ անկցի համայնավարութիւնը» եւն. :

Ցուցարարները կազմուած էին ամէն դասակարգի մարդերէ ,— կղերական, բանուոր , դպրոցական :

Մասնագէտները ցուցարարներու թիւը չեն կրցած ճշդել, քանի որ մինչ տասնեակ հազարաւոր մարդիկ խմբուած էին Հանրապետութեան հրապարակին վրայ՝ լսելու համար մառեշալ Ամէրի ճառը, ուրիշներ կը գտնուէին Ազատագրութեան հրապարակին վրայ եւ փողոցներու մէջ :

Մեծ թիւով այս ամբոխին առջեւ բուռն ճառ մը խօսելով Ա. Մ. Հ.թեան փոխ նախագահ Ամէր յայտարարեց թէ « Իրաքի համայնավարները պիտի արժանանան աշխարհակալներու գործակալներուն վախճանին » :

Անդրադառնալով գնդ. Շաւաֆի պատրաստած պետական հարուածին, Ամէր աւելցուց .— « Մուսուլի մէջ ոչ դաւադրութիւն եղաւ եւ ոչ ալ ապստամբութիւն : Եղածը յանկարծական ընդվզում մըն էր ազգայնականներու նկատմամբ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն դէմ : Իրաքի ժողովուրդը պիտի յաղթէ իր ներկայ թշնամիներուն եւ պիտի տապալէ անոնց վարչակարգը՝ ինչպէս տապալեց Նուրի Սայիտը » :

Միւս կողմէ, Պաղտատի «Ալ – Թաւրա» թերթը կը հաղորդէ թէ գնդ. Արէֆի մէկ զարմիկը, Իրաքի նախկին փոխ – վարչապետը, զինեալ յարձակում մը շղթայազերծած է Ռամատի քաղաքին վրայ, որ կը գտնուի Պաղտատէն 90 քիլոմեթր դէպի արեւմուտք :

Եօթը հոգի վիրաւորուած են այս յարձակման ընթացքին : Պաղտատի մամուլին համաձայն, այս յարձակումը պատրաստուած է Ա. Մ. Հանրապետութեան եւ քարիւղի ընկերութեանց կողմէ : Երկու ամիս առաջ նման շարժում մը եղած էր եւ ձախողած, ինչպէս՝ այս անգամ :

Գնդ. Արէֆի զարմիկը՝ Հոլէշ, մահուան դատապարտուած է :

Ընդհանուր կարծիքը այն է, թէ Միջին Արեւելքի մէջ խաղաղութիւնը վտանգուած է, մանաւանդ՝ Խրուշչեւի կատարած բուռն յարձակումներէն յետոյ :

Խ. Միութեան եւ Իրաքի միջեւ տնտեսական եւ մասնագիտական գործակցութեան համաձայնագիր մը կնքելէ ետք, Կրեմլինի մէջ տրուած հացկերոյթի մը ընթացքին Խրուշչեւ յայտարարեց թէ Նասր կը պահանջէ Իրաքի միացումը՝ Ա. Մ. Հանրապետութեան : Ան աշխարհակալներու լեզուն կը գործածէ՝ համայնավարներու դէմ գործած յարձակումներուն ընթացքին, — աւելցուց խորհրդային վարչապետը :

Խրուշչեւ ըսաւ թէ Նասր խռովութիւններ կը ստեղծէ արաբական երկիրներու մէջ, ժողովրդավարական ազատութիւնը կը զլանայ իր ժողովուրդին. քաղաքականութիւն մը՝ որ ձախողութեան դատապարտուած է : Խ. Միութիւնը անտարբեր չի կրնար մնալ իր սահմաններուն մօտ տեղի ունեցող անցուդարձերը տեսնելով :

Նախագահ Նասրը քննադատելով, Խրուշչեւ զօրավիգ կը կանգնի Իրաքի վարչապետին. «կ'ողջունենք Իրաքի վարչապետ Քասըմը, որ իր երկիրը կ'առաջնորդէ դէպի յաջողութիւն : Առանց պայմանի օգնութիւն մը պիտի ընենք Իրաքի, ինչպէս տակաւին կ'ընենք Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան » :

Իրաքի կատարուած խորհրդային նիւթական օգնութիւնը կը հասնի 550 միլիոն ռուբլիի :

Պաղտատի մէջ Խ. Միութիւն – Իրաք ընկերակցութիւն մը կազմուելու վրայ է : Միջազգային ճակատի վրայ երկու երկիրներու գործակցութեան ամրապնդման պիտի ծառայէ այս ընկերակցութիւնը ,— կ'աւելցնեն լաւատեղեակ շրջանակները :

Խրուշչեւի եւ Նասրի միջեւ ծայր տուած պայքարը հետզհետէ աւելի կը շեշտուի :

Երկուշաբթի իրիկուն Նախագահ Նասր յայտարարեց . « մեր երկրի համայնավարները պաշտպանելու համար Խրուշչեւի բռնած դիրքը անընդունելի է արաբ ժողովուրդին համար» :

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Կումհուրիյան կը յայտարարէ թէ պիտի հրատարակէ Փասթերնաքի «Տոքթ. Ժիվակօ»ն :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թեհրանի խորհրդային դեսպան Փեկով իր մօտ հրաւիրելով Պարսկաստանի Արտաքին նախարարը, յայտարարեց թէ Մոսկուա կը վերադառնայ :

Պարսիկ նախարարը բողոքեց խորհրդային դեսպանին՝ որ Մոսկուայի ձայնասփիւռը շարունակ յարձակում կը գործէ Շահին վրայ եւ վերջին երեք ամիսներու ընթացքին ռուսական օդանաւերը 31 անգամ անցած են պարսկական սահմանը :

Արդարեւ, Կրեմլին բուռն պայքարի մը ձեռնարկած է եւ Պարսկաստանի ժողովուրդը կը հրաւիրէ որ ապստամբութեան դրօշ բարձրացնէ Թեհրանի կառավարութեան դէմ :

Այս բոլորը ցոյց կու տան լարուած այն մթնոլորտը՝ որ ստեղծուեցաւ Պարսկաստանի եւ Խ. Միութեան միջեւ, երբ Թեհրան զինուորական դաշինք կնքեց Միացեալ Նահանգներու հետ :

— Պարսկաստան մեզի հանդէպ այնպիսի վերաբերում մը ունեցաւ, որ կարծես թէ Լիւքսեմպուրկը կը ներկայացնենք, յայտարարեց խորհրդային դեսպան Փեկով, ինչ որ ցոյց կու տայ Մոսկուայի վարիչներուն վրդովման պատճառը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ձայնասփիւռի գործակալութեան վարիչ Ոսկանեան յայտարարեց, կը գրէինք երէկ, թէ Խ. Միութեան հեռատեսիլի ամենաբարձր կայան մը սկսած են շինել Արարատ լերան վրայ, ինչպէս կը տեղեկացնէր Ֆրանսական ձայնասփիւռը եւ հեռատեսիլը : Հարկ կը համարինք սրբագրել Ֆրանսական ձայնասփիւռի տեղեկատուութիւնը, թէ լեռ որու վրայ պիտի հիմնուի հեռատեսիլի բարձրագոյն կայանը, ոչ թէ Արարատն է, որ կը գտնուի Թուրքերու ձեռքը, այլ ապահովաբար Արագած :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՃԱՌԸ

Նախագահ Այզընհաուըր ամերիկեան հեռատեսիլէն ճառ մը խօսեցաւ երկուշաբթի իրիկուն : Նախագահը յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները պատրաստ են Մեծերու ժողովի մը մասնակցիլ եթէ կացութեան ընթացքը թոյլ տայ : Այզընհաուըր ըսաւ որ Պերլինի հարցին համար Մ. Նահանգները կը գտնուին երեք կարելիութեանց առջեւ , Ա) Վախնալով Խ. Միութենէն, լքել այն իրաւունքները եւ պատասխանատուութիւնները զոր ամերիկացի եւ դաշնակից զինուորները գնեցին իրենց արիւնով : Այս լուծումը անընդունելի է մեզի համար : Բ) Երկրորդ ելքը որուն առջեւ ենք պատերազմն է : Ապահով է որ Ամերիկացիք եւ արեւմտեան ժողովուրդները պատերազմ չեն ուզեր : Բայց պատմութիւնը տուաւ մեզի սա դառն դասը .— ոեւէ ազգ երբեք չէ կրցած խուսափիլ պատերազմի մը դարհուրելի դէպքերէն՝ երբ կը մերժէ պաշտպանել իր իրաւունքները : Պատերազմի մը վտանգը նուազ կ'ըլլայ եթէ վճռական մնանք : Վերջին ելքն է՝ բանակցութիւնը, միշտ շարունակելով պաշտպանել մեր ապահովութիւնը որեւէ սպառնալիքի դէմ : Պատրաստ ենք նոր միտքեր լսելու կամ ներկայացնելու, բայց ամէն պարագայի մէջ, տեղի պիտի չտանք Պերլինի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրութեանց վերջնական արդիւնքն է .— Ընտրուած խորհրդականներ .— Համայնավար 20·454 (կորուստ 3752), զանազան ձախ 28·603 (կորուստ 7022), ընկերվարական 52·145 (կորուստ 6237), արմատական 39·405 , (կորուստ 9391), կեդրոնի համախմբումներ 59·125 (կորուստ 1119), ընկերային հանրապետական, Մ. Ն. Հ. (կորեան) 22·253 (շահ 5295), ժողովրդական Շարժում 32·347 (կորուստ 3603) ,անկախ եւ չափաւորական 169·840 (շահ 2114), անկուսակցական 43·893 (շահ 22·180), ծայրայեղ ձախ 1416 (շահ 26) :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Սուսլով որ Խ. Միութեան թիւ երեքը կը նկատուի, տեսակցութիւններ ունեցաւ աշխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխներուն հետ :

ԻՏԱԼԻՈՅ քրիստոնեայ – ժողովրդավար կուսակցութեան ազգային խորհուրդը 37ի դէմ 54 ձայնով մերժեց այն բանաձեւը որ կ'առաջարկէր մերժել Ֆանֆանիի հրաժարականը ընդհանուր քարտուղարի իր պաշտօնէն : Ի վերջոյ Ալտօ Մորօ ընտրուեցաւ կուսակցութեան քաղաքական քարտուղար :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ խորհրդարանը կարգ մը բարեփոխումներ վաւերացուց կառավարութեան մէջ : Տնտեսական ճիւղին պատկանող վեց նախարարներ պաշտօնանկ եղան :

ՆԻԱՍԱԼԱՆՏԻ մէջ կացութիւնը միշտ ծանր է . մահ եւ սարսափ ամէն կողմ :

ՕՐԼԻԻ օդակայանը Նեհմէթ Քօքիվէն անուն Թուրք մը բռնուեցաւ : 7 միլիոն ֆրանքի արժէքով վարդի հիւթ կը փոխադրէր ինչ որ յանցական երեւցած է ֆրանսական մաքսի պաշտօնեաներուն :

21ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մօտ 1200 պատուիրակներ հաւաքուած էին Մոսկուա, որ կը հանդիսանայ համայնավարներու եւ համայնավարութեան «Մէքքէն», մասնակցելու համար կուսակցութեան 21րդ համագումարին :

Անոնք, որոնք հետեւել են համայնավար կուսակցութեան քառասնամեայ պատմութեան եւ անոնց գործին եւ խօսքին, եւ օրը օրին հետեւեցին մօտ տասը օր տեւած 21րդ համագումարի անցուդարձին, հաստատեցին թէ ոչինչ փոխուած է Խորհրդային Ռուսիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքական ճակատի վրայ :

Խրուշչեւ մնաց ու կը շարունակէ մնալ մենատէրը լայնածաւալ Խորհրդային Ռուսիոյ: Իրեն յաջողուեցաւ ասպարէզէն քշել երբեմնի պատասխանատու քաղաքական գործիչները, ներկայ օրերու «հակակուսակցական խմբակը» յանձին Մոլոթովի, Կագանովիչի, Մալենկովի, Բուլգանինի, Շեպիլովի եւ այլոց, որոնք երկար տարիներ վարչապետներ, արտաքին նախարարներ էին: Եւ Ն. Խրուշչեւի կողմէ եկած բոլոր առաջարկները ու ծրագիրները մնացին անփոփոխ: Համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարը, Խորհրդային Ռուսիոյ Գերագոյն քաղաքական ղեկավարութիւնը, յանձնեցին դարձեալ մենատէր վարչապետ Ն. Խրուշչեւին, յայտարարելով թէ «կոմունիզմի թշնամիներուն հարցը ընդ միշտ լուծուած է»:

Ն. Խրուշչեւ իր երկարապատում ճառերուն մէջ կը յիշեցնէր յախուռնօրէն. «Խ. Միութիւնը որոշած էր համաշխարհային դիրքը ամուր պահել ռազմական ուժով եւ մեր կուսակցութիւնը ինքզինքը կը նկատէ համաշխարհային համայնավարական շարժման յառաջապահը. այսօր պարոն աշխարհակալները կը դողան, բայց կը ճանչնան Խորհրդային Միութիւնը»: Եւ այսպիսով Խրուշչեւ 21րդ համագումարին մէջ կարողացաւ քշել իր բոլոր հակառակորդ ընկերները եւ իր անձին մէջ կեդրոնացնել համայնավար կուսակցութեան եւ Խորհրդային Ռուսիոյ կառավարութեան ղեկը: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս ժամանակին նոյն դիրքին հասած էր Ստալինը, իր ուսուցիչը:

Փաստօրէն 21րդ համագումարը ապրեցաւ ու տեղի ունեցաւ Խրուշչեւի ճառերուն ազդեցութեան եւ տիրապետութեան տակ: Իր յաճախակի յայտարարութիւնները համագումարին մէջ, թէ «Խ. Միութիւնը որոշած է իր համաշխարհային դիրքը ամուր պահել ռազմական ուժով» չի համապատասխանում իր միւս ճառերուն, ուր կ'երգէ համակեցութիւն եւ խաղաղասիրութիւն :Խրուշչեւ պէտք է լաւ գիտնայ թէ պետութիւն մը, որ կը հիմնուի զինեալ ուժի վրայ, անոր յաջողութիւնը եւ գոյութիւնը ժամանակաւոր է, այդպէս ցոյց կուտայ ժողովուրդներու եւ ազգերու պատմութիւնը :Եւ ատոր համար է, որ Խորհրդային Ռուսիան միշտ կ'ապրի վախի տակ, կը վախնայ թէ ներսէն եւ թէ դուրսէն: Խրուշչեւ պէտք չէ մոռանայ վերջին երկրորդ պատերազմը, երբ 3 – 4 միլիոն կարմիր ռուս զինուորներ պատերազմի ընթացքին իրենց զէնքերով, անձնատուր եղան Գերմաններուն, ազատագրուելու համար կարմիր ռուսական բանակէն :

Խորհրդային Ռուսիոյ քաղաքական վարիչները, մէջը ըլլալով եւ Խրուշչեւ, պէտք է որ լաւ յիշեն այդ օրերը եւ վերջ տան իրենց սպառնալիքներուն: Այո, աշխարհը գիտէ, որ Խորհրդային Ռուսիոյ միակ իրական ուժը, երկրի ներսը թէ դուրսը, կը հանդիսանայ բռնի ուժը, հիմնուած զէնքին վրայ: Իր բազմաթիւ ճառերուն մէջ վարչապետը, ի միջի այլոց կ'ըսէր, «մեր արտաքին քաղաքականութիւնը նպատակ ունի ամրապնդել աշխարհի խաղաղութիւնը ներշնչուած տարբեր երկիրներու հետ խաղաղ համակեցութեան, լենինեան սկզբունքէն»: Հոգեչահ յայտարարութիւն: Ինչ կ'ըսէ լենինեան սկզբունքը: Լենին յաճախ կը յայտարարէր.«Մեծ եւ մեծագոյն ժողովուրդներու ու ազգերու ազատագրումը, պէտք է վեր դասել փոքր ազգութեանց ազատագրման շահերէն»: Ուրեմն ազգերու ազատագրման մէջ պէտք է փոքր ազգերը զոհել մեծ եւ հզօր ազգերուն համար: Ահա, ինչպէս կը մտածէ ռուսական բոլշեւիզմը, մեծ ու փոքր ազգերու եւ ժողովուրդներու մասին: Այսպէս մտածեցին եւ դարաւոր հայ ժողովուրդի մասին, քանի քանի անգամ հայկական հողերը վաճառքի հանելով ջարդարար Թուրքին: Տեղն է յիշել տարաբախտ գրագէտ համայնավար Բորեանը, որ գրած էր. «Խորհրդային Ռուսիան քանի անգամ վաճառքի հանեց հայկական հողերը եւ իր արեւելեան քաղաքականութեան ճանապարհին ծախու դրուեցաւ դժբախտ Հայաստանը »: Այս խօսքերուն համար էր, որ յետագային պիտի դնդակահարուէր Երեւանի բանտին մէջ:

Արեւելեան եւ Արեւմտեան մեծ պետութիւնները յաճախ կը յայտարարեն միջազգային ժողովներուն մէջ թէ «մենք կը յարգենք մեծ ու փոքր ազգերու ազատութեան եւ անկախութեան սկզբունքը «սակայն այդ յայտարարութիւնները կը մոռցուին կեանքի մէջ եւ կը մնան լոկ յայտարարութիւններ: Արեւելքէն մինչեւ Արեւմուտք, մեծ եւ հզօր պետութիւնները պարզ ու որոշ պէտք է գիտնան, թէ աշխարհի խաղաղութիւնը պիտի իրականանայ այն ժամանակ, երբ միացեալ ճակատով ճանչնան եւ ընդունին փոքր եւ ճնշուած ազգերու ազատութիւնը եւ անկախութիւնը, իրենց դարաւոր հարազատ հայրենիքի մէջ եւ իրենց հարազատ հայրենի հողին վրայ : Աշխարհի մէջ խաղաղութիւն չի կարող ըլլել այնքան ատեն, որքան ատեն մեծ ազգերու հետ միասին չլուծուին փոքր եւ ճնշուած ազգերու քաղաքական արդար պահանջները: Այդ ճակատի վրայ առաջին շրջքերուն մէջ կը գտնուի եւ դարաւոր հինաւուրց հայ ժողովուրդը, որ ցրուած է այսօր Ուզբէկիստանէն եւ Թիւրքմէնստանէն մինչեւ Արժանթին եւ Հնդկաստան ու կ'ապրի թափառական ու աստանդական վիճակի մէջ:

Լենինի օրերէն մինչեւ Խրուշչեւի օրերը, քառասուն երկար տարիներու փորձը եկաւ ցոյց տալու եւ ապացուցանելու, որ ռուսական բոլշեւիզմի բուն նպատակն է մեծ ու փոքր ազգերու եւ հայրենիքներու ի սպառ ձուլումն եւ անհետացումը, ամրապնդելու համար միջազգային համայնավարութիւնը: Եւ համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարը եկաւ կրկին անգամ հաստատելու, որ միջազգային լարուածութեան գլխաւոր դերակատարը կը հանդիսանայ Մոսկուան, իր քաղաքական վարիչներով, գլխաւորութեամբ Խրուշչեւի, միշտ յանուն աշխարհի խաղաղութեան :

Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

ԱՆԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Ֆրանսացի շարժանկարիչ Մէրրի Օթթէն, որ Փլէյէլի սրահին մէջ «Աշխարհի ծանօթութիւն » բանախօսութիւններու շարքին մասնակցած էր անցեալ տարի, ցուցադրելով «Հնդկաստանը հարիւր դէմքով» հետաքրքրական ժապաւէն մը, այս շաբթուան ընթացքին կը ներկայացնէ « Հազարումէկ գիշերներու Թուրքիան »:

Մէրրի Օթթէն ինը ամիս ապրած է Թուրքիա: Ժողովուրդին շատ մօտիկ՝ ուսումնասիրած է անոնց բարքերը, սովորութիւնները եւ Փոլքլորը : 40.000 քիլմ. ճամբորդած է կառքով Փոքր Ասիայէն մինչեւ Սուրիոյ, Իրանի եւ Ռուսաստանի սահմանները: Լուսանկարած է Թուրքիոյ գեղեցիկ վայրերը, յուշարձանները, 7000 մ. գունաւոր Փիլմ դարձուցած է իր այս շարժանկարին յաջողութեանը համար :

Հակառակ՝ կարգ մը երեւակայելի դժուարութեանց, երիտասարդ եւ համակրելի արուեստագէտը գացած է մինչեւ Աղթամար եւ Անի: Աշխարհի հնագիտութեան համար թանկագին, յաչս աշխարհի՝ հայկական արուեստին ու մշակոյթին դարաւոր արժէքին վկայ՝ Մէրրի Օթթէնի մեր սրբավայրերէն քաղած պատկերները առիթը կ'ընծայեն որ ամէն Հայ անկեղծօրէն գնահատէ անոնց հեղինակին անձն ու գործը :

Որքան ընդարձակ հետազօտութեան դաշտ է Փոքր Ասիան, Թուրքերու տիրապետութենէն շատ առաջ, բնակավայրն է եղած ան, Արեւելքէն եւ Արեւմուտքէն արշաւող այլազան ժողովուրդներու որոնք կրօնքով, բարքերով, եւ մշակոյթի մակարդակով այնքան տարբեր իրարմէ, թողած են հոն իրենց արշաւանքներուն եւ տիրապետութեանց զարհուրելի աւերներուն հետ նաեւ, փառահեղ յիշատակարանները իրենց ինքնատիպ ստեղծագործութեանց:

« Հազարումէկ գիշերներու Թուրքիան » է թէեւ բանախօսութեան վերնագիրը, սակայն Մէրրի Օթթէն ալ՝ աւելի շահագրգռական ըրած է իր նիւթը, յետադարձ արագ թռիչք մը կատարելով դէպի Փոքր Ասիոյ պատմութեան հեռաւոր անցեալները : Ան ամփոփումը կ'ընէ պատմական դէպքերու, սկսելով Քրիստոսէ երեք հազար տարի առաջ, պեղումներու միջոցաւ յայտնաբերուած: Հիթիթներու քաղաքակրթութենէն եւ ապա, դէպքերու ժամանակագրութեամբ, ցոյց կուտայ անհետացած կայսրութիւններու թողած մշակոյթի աշխարհահռչակ այլազան կոթողները :

Այս կայսրութիւններուն կարգին, կը տեսնենք հայկական կայսրութեան մայրաքաղաք՝ Անին: Անին, անմատչելի, հեռաւոր: Ամայի բնութեան մէջ միս մինակ, ինչպէս գեղօր մը սուրբ մասունքի: Կանգնած է մեր դիմաց Բագրատունի իշխաններու կառուցած, բոլորակ Ս. Փրկիչ եկեղեցին, զողտրիկ եւ սրտառուչ, որպէս հոգեղէն յայտնութիւն մը մեր անցեալի գոյութենէն: Մեզի ծանօթ է նաեւ այս միւս շքեղ, իր ազնուական կառոյցովը, կամարակապ աղեղներուն անկիւնամէջերուն մէջ, ծաղկազարդ, կենդանիներու նուրբ քանդակներովը, Գրիգոր Հոնենցի Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին է ան :

Անուշ խռովքէ մը հոգիս սթափած՝ կը փոխադրուինք Վանայ լճին ափերը ուր այնքան ծանօթ Աղթամարի բազմաքանդակ եկեղեցին, իր սուրբերով, թագաւորներով, հերոսներով կը վերականգնի մեր դէմը: Այդեկութքի այլաբանական, գեղջկական տեսարաններու, վագվգող կենդանիներու մէջէն՝ աշխատաւորներ զուարթ, կուգան ու կ'անցնին մեր առջեւէն յամրընթաց եւ ժպտուն :

Կը ժպտիմ նաեւ ես: Անհանդարտ փոքրիկ մասնիկ մըն եմ հիմա, Փլէյէլի այդ ծովածաւալ ժողովուրդին մէջ, անջատուած Արեւելքի խորքերէն: Անջատուած մասնիկ մը համամարդկային այս աշխարհին մէջ, բայց նաեւ կառչած՝ ցեղիս, անոր անցեալին, անոր նիւթեղէն, ոգեղէն եւ իմացական ժառանգութիւններուն: Կը մեծնամ ես ալ հպարտութեամբ, այս լուսաւոր մեծատարած սրահին մէջ, մինչ ազնուական յուզում մը կը խոնարհեցնէ գլխս: Մէրրի Օթթէն կը շարունակէ ցոյց տալ, տակաւ առ տակաւ, հռովմէական եւ բիւզանդական կայսրութենէն զլուխ գործոցներ, խճաքարեր, Սելճուքեան յիշատակարաններ, Թրքական թանգարաններէ փոխ առնուած Ենիչէրիներու գունագեղ հանդերձանքներ, զրահներ, ազէններ: Աշխարհակալ սուլթաններէ՝ մզկիթներ, պալատներ, մանրանկար, դիմանկար, ժողովրդական ստեղծագործութեան արտայայտութիւնը եղող՝ ժողովրդական պարեր, երգեր եւ վերջապէս արդիական Թուրքիան իր բազմաթիւ կողմերով. Այդ բոլորը հաճելի, չողչողուն,

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԸՄԲՈՍՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Անկեղծ ըլլալու համար, այս եղաւ նաեւ պատճառը՝ որ դրաւումը խստանայ : Ձերբակալութիւններ եւ բանտարկութիւններ եղան: Մարդիկ կախուեցան : Այն ատեն միայն Մոնթենեկրօ լացաւ իր ճակատագրին վրայ եւ ողբաց իր որդիներուն կորուստը :

Իրական դիմադրութիւն մը չեղաւ. այլապէս, մարդիկ հազարներով պիտի չձերբակալուէին՝ իբրեւ գերի: Առաջին զէնքը պարպած էր Վեսովիք: Այս քայլը կարելի էր հերոսական կոչել, բայց Վեսովիք գրաւման վարչակարգին կողմնակից ըլլալով, իր բռնած դիրքը ոչ մէկ ձեւով կացութիւնը պայծառացուց. բախումները, ժողովուրդին եւ աւստրիական բանակին միջեւ, փոխանակ նուազելու՝ կ'աւելնային :

Վեսովիք ըմբոստութեան կոչ չըրաւ. գոհացաւ որեւէ ձեւով աւստրիական բանակին հետ խնդիր չունենալով: Աւելի ալ, Աւստրիացիներու հետ համաձայնած, անտառներէն դուրս ելաւ եւ իր հայրենակիցները հրաւիրեց նոյն քայլը առնել: Դատապարտեցին զայն, որ երբ միութիւնը իրականացած էր, ուզեց իտալական բանակը բերել Մոնթենեկրօ : Բայց ան մնաց միշտ քաջ: Երկու – երեք տարուան մէջ, ժողովուրդի աչքին հերոսի դիրքէն անցաւ դաւաճանի: Ինչ որ համապատասխան էր իր անձին: Կը նմանէր անոնց՝ որոնք կը ներկայացնէր, ինչպէս նաեւ փոթորկոտ եւ փոփոխական ժամանակին, որուն մէջ կ'ապրէր :

ՀԱՅՐԻԿԸ Կ'ԱՆՀԵՏԱՆԱՅ ...

Գարուն, եւ 1916ի արեւոտ առաւօտ մը:

Հայրս գրաղած էր սենեակին մէջ: Փիէր, հօրեղբօրս տղան, պատանի մը, վազելով մտաւ, պոռալով որ Սուապները կը հասնէին: Հայրս ատրճանակը հանելով պատուհանէն նետեց գետնախնձորներու ածուի մը մէջ, պահելու համար զայն: Յետոյ, դուրս ելաւ Աւստրիացիները ընդունելու համար: Երեք հատ էին: Անոնցմէ մէկը՝ գորշ, աղուէսի մը նման, երկայն քիթ մը ունէր: Ըսաւ, թէ հրաման ունէր հայրս տեղ մը տանելու, ուր, իբր թէ կարգ մը հարցումներ պիտի տրուէին իրեն: Բոլորս կը նախզգայինք, գիտէինք թէ հայրիկը պիտի չվերադառնար: Բայց ոչ ոք լացաւ: Մեր ցաւը պաղ էր, առեղծուածային:

Հայրս շուտով պատրաստուեցաւ, կարծես կ'աճապարէր կարելի եղածին չափ շուտ հեռանալ իր շուրջ ստեղծուած մթնոլորտէն: Զմտածե՞ց արդեօք Վեսովիքին նմանիլ, փոխանակ յանձնուելու: Թերեւս, արցունքներէ վախցաւ: Մեզ, բոլորս, իր ձեռքերուն մէջ բարձրացնելով համբուրեց, համբուրեց նաեւ իր մօրը ձեռքը, հրաժեշտի փոքրիկ նշան մը ըրաւ իր կնոջ՝ եւ նետուեցաւ ձիուն վրայ: Փիէր, մեր զարմիկը, ընկերացաւ անոր մինչեւ որոշ տեղ մը:

Սակայն, ոչ մէկը եւ ոչ ալ միւսը վերադարձաւ: Աւստրիացիները պահած էին նոյնիսկ ձին: Առանց հօրս՝ տունը անտանելի կերպով պարապ էր. մենք մեզ որբ կը զգայինք: Այնքան բարի էր ան, այնքան գեղեցիկ: Չէինք կրնար պէտք եղածին չափ ողբալ զայն: Մեծ եղբայրս, Ալեքսա, որ կը պաշտէր զայն՝ մեզի հանդէպ ունեցած վերաբերումին համար, երկար ատեն անմխիթար մնաց: Քունին մէջ: գիշերը, կը հեծկլտար. անկարելի էր հանդարտեցնել զայն, նոյնիսկ արթննալէ յետոյ: Յաճախ, կը տեսնէի զայն տան ետեւը, առանձին, ժայռի մը վրայ նստած, նիհար մատներով կը սրբէր աչքերը, ուրկէ արցունքները կը հոսէին անդադար: Ես ալ կուլայի, բայց ոչ այնքան հօրս՝ որքան եղբօրս վրայ: Շատ չանցած հայրս ստուեր մը եղաւ մեզի համար, բայց ստուեր մը՝ որ կ'ապրէր, գրեթէ իրական, որովհետեւ իր մասին շա տկը խօսէինք տան մէջ: Փոքր եղբայրս ալ իր արցունքները խառնեց մերիններուն, առանց գիտնալու թէ հարցը ի՞նչ էր : Աղմուկով կուլար, կը հեծկլտար, մեր ցաւին հաւասար, թերեւս աւելի մեծ ցաւով, որովհետեւ կուլար իր մեծերուն ցաւին համար :

Հիմա, երբ հայրս տարուած էր հեռու եւ օտար երկիր մը, աւելի մօտ եղաւ մեզի՝ շնորհիւ իր գրած հազուադէպ նամակներուն, գրուած՝ շատ յստակ եւ ընթեռնլի գիրով, զոր կը ղրկէր, եւ շնորհիւ այն պզտիկ ծրարներուն որ մայրս կը ղրկէր իրեն: Այլեւս մէկն էր ան, որուն վերադարձին կը սպասէինք եւ այդ ձեւով աւելի սիրելի դարձաւ մեզի: Իր լուսանկարը կախած էինք պատին վրայ, միայն իրը, եւ այդ լուսանկարը միաժամանակ կը ցոլացնէր մեր ցաւն ու յոյսը: Այդ լուսանկարը կենսունակութեամբ լեցուն էր. երբեմն խիստ աչքով կը նայէինք անոր, ուրիշ անգամ՝ զուարճալի խօսակցութեան մը մէջ...

Անգամ մը, երկու Ռուսեր, աւստրիական բանտերէն փախած, ներկայացան մեզի: Ամէն կողմ լեցուն էին անոնք: Ոչ ոք կը զարմանար. վերջ ի վերջոյ բաւական Ռուսեր կային ամբողջ աշխարհը լեցնելու համար :

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(Տ Շար.)

ՈՎԿԻԱՆՈՍՆԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

●

Հեռաւոր տարածութիւններու գաղտ–նիքները շատ աւելի ձգողական ուժ ունին մարդկային մտքին վրայ, քան մեզի շատ աւելի մօտիկ ովկիանոսներու խորու–թեանց գաղտնիքները : Հետեւանքը այն ե–ղած է, որ բոլորովին անտեսուելու վրայ են ովկիանոսներու պարունակած չափա–բեր անսահման կարելիութիւնները :

Ամերիկացի ովկիանոսագէտները վեր–ջերս սկսան պահանջել, որ դէպի լուսին հասնելու համար ծայր տուած արշաւը պատճառ չդառնայ որ կառավարութիւնը անտեսէ ովկիանոսներու ուսումնասիրու–թեան հարցը · իրենց տարկութիւնը հիմ–նուած է հետեւեալ պարզ հաստատումին վրայ — ովկիանոսը մարդոց լաւագոյն բարեկամն է :

Գիտնականները շատ աւելի մանրամասն ծանօթութիւններ ունին այժմ լուսնի մա–կերեսին մասին, քան ովկիանոսներու յա–տակին մասին : Զօրաւոր հեռադէտներով վայրկեանը վայրկեանին կրնան հետեւիլ մոլորակներու եւ աստղերու իւրաքանչիւր շարժման, բայց ովկիանոսագէտները տակաւին չեն կրցած տեսնել ովկէանոսի մը յատակը :

Վերջին տարիներու գործադրութեան դրուած նոր մեթոտով մը, ովկէանոսա–գէտները կարողացած են հաստատել, որ մեր աշխարհին երկու երրորդը ծածկող ջուրի տարածութիւնները իրենց խորքին մէջ կը պարունակեն խվէրէսթ լերան հասնող գագաթներ, ընդարձակ հարթ տարածութիւններ, Միսիսիփի գետէն հա–զար անգամ աւելի ընդարձակ ընդ – ով–կիանոսային գետեր, որոնց հոսանքը կ՚ընթանայ միեւնոյն ուղղութեամբ : Այս ձեւի բազմաթիւ այլ գետ – հոսանքներ ալ գոյութիւն ունենալու են, սակայն տակա–ւին չէ ճշդուած թէ ուրկէ ծագում կ՚առ–նեն եւ ինչ ուղղութեամբ կ՚ընթանան :

Ովկիանոսագէտները կը հաստատեն, որ ովկիանոսներու ուսումնասիրութեան շնորհիւ, 1) անհամեմատ աւելի մեծ քա–նակութեամբ ձկնեղէններ կարելի է որ–սալ, 2) ոչ միայն կարելի է նախատեսել ցամաքի օդերեւութաբանական փոփո–խութիւնները, այլ նաեւ ազդեցութիւն բանեցնել անոնց վրայ, 3) ռազմական տեսակէտէն ալ շատ կարեւոր է ծովը, ո–րովհետեւ հիւլէական հրթիռներ կարելի է փոխադրել ընդծովեաններու մէջ :

հետաքրքրական պատկերներով եւ մեկ–նաբանութեամբ :

Բայց եւ կարօտակէզ՝ կը խորհիմ հա–զարումէկ եկեղեցիներով, փարթամ շքեղ պալատներով Անիին երկու մինակուկ ե–կեղեցիներուն ... որոնք Արեւելքի մէջ – նադարեան խաւարէն, որպէս Քրիստո–նէութեան եւ Քաղաքակրթութեան երկու լուսափայլ ջահեր, կանգուն են հոն տա–կաւին :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

Վ· ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ԱՆԴԱՄ

——o——

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադե–միայի նախագահ Վիքթոր Համբարձում–եան ծանօթ անուն դարձած է արդէն ոչ միայն խորհրդային սահմաններու, այլ–եւ արտասահմանի մէջ :

Հռչակաւոր աստղաբաշխին ուսումնա–սիրութիւնները մեծապէս գնահատուած են անխտիր բոլոր գիտնականներու կող–մէ :

Բազմաթիւ երկիրներ՝ ինչպէս Ֆրան–սա, Ամերիկա, Անգլիա եւն· իրենց ակա–դեմիաներու անդամ ընտրած են զայն : Վերջերս, Արեւելեան Գերմանիոյ Բնական Գիտութիւններու ակադեմիայի նախագա–հը Վ· Համբարձումեանի հաղորդած է, թէ անդամ ընտրուած է գերմանական ա–կադեմիային :

Հռչակաւոր հայ գիտնականը նամակով մը շնորհակալութիւն յայտնած է իր ըն–տրութեան համար :

×

« ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ »

Փետրուար 25ին Երեւանի Համալսարա–նին մէջ տեղի ունեցած է երեկոյ մը՝ նը–ւիրուած «Երեւանի համալսարան» թերթի 25ամեակին :

Թերթին կտրած ճամբուն մասին դե–կուցում մը կարդացած է Ս· Աւագեան : Ողջոյնի խօսքեր ըրած են դասախօսներ եւ ուսանողներ :

×

ՃԱՏՐԱԿԻ ՎԱՐՊԵՏԸ՝ ՏԻԳՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

——o——

Ինչպէս գրած էինք, Խ· Միութեան ճատրակի ախոյենութիւնը շահեցաւ աշ–խարհի զօրաւոր վարպետներէն մէ–կը՝ Տիգրան Պետրոսեան այս առիթով թերթերը կը շեշտեն թէ քան խաղերու մէջ Պետրոսեան ոչ մէկ պարտութիւն կը–րած է :

Տիգրան Պետրոսեան ծնած է Թիֆլիս, 1929ին : 13 տարեկանին աչքի կը զարնէ իբրեւ ճատրակի վարպետ : Յաջողութիւն–ները իրարու կը յաջորդեն եւ 1946ին ար–դէն անուանի դարձած, կը հաստատուի Երեւան : Երկու տարուան ընթացքին կը տիրանայ Հայաստանի ախոյեան տիտղո–սին : 1951ին Պետրոսեան կը շահի Մոս–կուայի ախոյենութիւնը :

1952ին կը մասնակցի Սթոքհոլմի մի–ջազգային մրցումին՝ ուր կը գրաւէ երկ–րորդ տեղը :

Իր բոլոր մրցումներուն մէջ ան աչքի զարկած է իբրեւ ուշիմ խաղացող եւ ար–ժանացած ճատրակի միջազգային վար–պետներու հիացումին :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

——o——

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ)·— Մարտ եօթին, Շաբաթ գիշեր, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ խնջոյք մը՝ Փետր· 18ի առիթով :

Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն նախաձեռնած էր այս տօնակատարութեան՝ յարգելու համար յիշատակը բոլոր անոնց որ ին–կան ազատութեան ճամբուն վրայ :

Օրուան նախագահն էր ընկեր Ե· Գաս–եան, որ բացումը կատարելով, ներկանե–րը հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը փետրուարեան հերոս–ներուն :

Ներկաներու փափաքով սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Յ· Կօշկակարեան, որ յաջողութեամբ վարեց իր պաշտօնը :

Տիկին Սիրարփի Բրրդիկեան եւ ընկեր Սահակ իրենց դեղջկական երգերով խան–դավառութիւն ստեղծեցին : Մէջ ընդ մէջ եղան պարեր եւ մենապարեր : Ազգային յեղափոխական երգերը կը - թնդացնէին սրահը :

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Միսաք – Միրզէ (Լիոնէն) որ իր իմաստալից ճա–ռով բացատրեց Փետրուար 18ի տօնակա–տարութեան իմաստը :

— « Փետրուար 18ի ապստամբութիւնը հայ ժողովուրդի արդար ընդվզումն էր ընդդէմ բոլշեւիկեան նմանը չտեսնուած ողբերգութեան :

Հայ ժողովուրդը ուզեց պաշտպանել իր արիւնով ձեռք բերած անկախութիւնը : Հայ ազգը դարեր առաջ ըմբռնած էր ա–զատութեան ոգին : 1500 տարիներ առաջ հայ ժողովուրդը ունեցաւ Վարդաններ, Ղեւոնդ – Երէցներ որոնք հաւատքով կըռ–ուեցան յանուն հայ ժողովուրդի ազատու–թեան : Այսօր դարձեալ կը պայքարինք նոյն գաղափարին համար :

Խնջոյքը վերջացաւ ուշ գիշերին :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

×

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ· ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒ ԲԱՑՈՒՄԸ

———

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հոգեշունչ մթնոլորտ եւ խանդավառութիւն կար Կիրակի օր Մար–սէյլ, Ռիւ Ժէմափի Հայ Աւետարանական Մկրտչական եկեղեցւոյ սրահներու բաց–ման առթիւ : Ընդարձակ ժողովատեղին, մուտքը եւ երիտասարդաց յատուկ սրա–հը զարդարուած էին գեղեցկօրէն : Մար–սէյլէն եւ արուարձաններէն եկող բազ–մութիւնը լեցուցած էր սրահը : «Տէր կեցո»ն, երգուած Օր· Ս· Տէր Աթանաս–եանի կողմէ, ունկնդրուեցաւ ոտքի վրայ, խոր լռութեան մէջ, եւ բացման աղօթքը ըրաւ Վալանսի եղբայրութեան եկեղեցւոյ հովիւը Պատ· Գ· Պետրոսեան : Կը նախա–գահէր տեղւոյն հովիւը Վեր· Յ· Հելվա–

ԹՈՒՐՔԸ ՏԱԿԱՒԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

×

ԽՄԲ·— Ամբողջ արեւմտահայ ժողո–վուրդին հարստութիւնը իւրացնելէ ետք՝ Թուրքը տակաւին հայկական ոսկի կը փնտռէ : Պոլսոյ *Ազգամ* թերթին մէջ կը կարդանք հետեւեալ խորագիրներուն տակ·

ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՆՁԵՐԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հինգ հոգիէ բաղկացեալ մարմին մը, երկուքը Ամերիկայի եւ երեքը Թուրքիոյ Հայերէն, Էրզրում պիտի մեկնի ·—

Անկախութեան պայքարի տարիներուն Արեւելեան Անատոլուի մէջ կը մտածէին կազմել Հայաստանի թագաւորութիւն մը : Ահա այդ թագաւորութեան գանձերը փնտռելու նպատակով՝ կազմուած է հինգ հոգիէ բաղկացեալ մարմինը մը, որ գար–նան Էրզրում պիտի մեկնի :

Վեց Դեկտեմբեր, 1918ին Հայոց Պատ–րիարքը, Զաւէն, գործունէութեան բե–րած էր Հնչակ կուսակցութիւնը, որու մեծ մասամբ կողոպուտներով ձեռք ձգած մօտաւորապէս երկու միլիառ արժէքով դոհարեղէն պարունակող արքայական գանձերը, Քեազըմ Գարապէքիրի յար–ձակողականի շրջանին, Հայերու կողմէ պահուած էին Էրզրումի շրջանի մէկ գիւ–ղին անտառին մէջ :

Պատուիրակութիւնը, որ ստացած է ան–հրաժեշտ արտօնութիւնը շահագրգռուող իշխանութիւններէն, նիւթական օժանդա–կութիւնը կը վայելէ շատ հարուստ գոր–ծատէրի մը : Քանի մը օրէն վերջ պիտի գտնեն պատրաստութիւնները պատուիրա–կութեան որ կը ջանայ ապահովել պեղու–մի գործին համար անհրաժեշտ միջոց–ները :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ճեան՝ որ բարի գալուստ մաղթեց ներ–կաներուն եւ տուաւ հակիրճ բացատրու–թիւններ սկսուած գործին մասին : Խօսե–ցաւ Վեր· Անդրէ Թօպուա, Փարիզէն : Երգչախումբը երգեց երկու յաջող երգեր : Դարձեալ մեներգեցին Օր· Տէր Աթանաս–եան եւ Պ· Լ· Ստեփանեան : Երգեհոնի վրայ կ՚ընկերանար Օր· Ա· Քէրէսթէ–ճեան :

Ուշագրաւ էր, այս առթիւ, ժողովուր–դի զոհողութեան ոգին : Եղան սրտաբուխ նուիրատուութիւններ եկեղեցւոյ անմիջա–կան կարիքներուն համար եւ գոյացաւ 103·000 Ֆրանք : Նախընթրիք տրուեցաւ ներկաներուն որոնք այցելեցին Երիտա–սարդաց յատուկ սրահը՝ ուր պիտի ըլ–լան եաւ, հայերէն դասաւանդութիւններ :

Ա·

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (370)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ· ՀԱՏՈՐ

Լ·

ՀԱՅ – ԿԱԹՈԼԻԿԸ

— Մեր հին պատմարաններից մէկը ; Զենոբ Գլակը, թողել է մեզ մի քանի հետաքրքիր թուանշաններ, որոնցից կա–րելի է եզրակացնել, թէ որքան մեծ բազ–մամարդութիւն է ունեցել Տարօնը առաջ եւ որքան փոքրացել է նրա բնակիչների թիւը այժմ :

Պէտք է գիտենաք, որ Զենոբ Գլակը Լուսաւորչի ժամանակակից էր եւ նրա նշանաւոր եպիսկոպոսներից մէկը, որին Լուսաւորիչը Տարօնի Ս· Կարապետ վան–քի առաջին վանահայր կարգեց : Եւ ո–րովհետեւ Զենոբ Գլակը գործակից եղաւ Լուսաւորչին այդ վանքի կառուցանելու ժամանակ, այդ պատճառով վանքը կոչ–ուեցաւ եւ Գլակայ վանք : Այդ վանքը այսօր էլ կայ եւ ոչ միայն Տարօնի, այլ ամբողջ Հայաստանի ամենանշանաւոր վանքերից մէկն է :

Էջմիածնից յետոյ՝ նրան կարելի է դը–նել : Գուցէ ձեզ յայտնի է, որ Ս· Կարա–պետի վանքը առաջ մի կռատուն էր, հնդ–կայի գաղթականներից ամենահին ժա–մանակներում հիմնուած : Լուսաւորիչը այդ կռատունը քանդեց եւ նրա տեղում Ս· Կարապետի վանքը հիմնեց : — Այդ բոլորը ասում եմ ձեզ, որ այդ վանքի մասին փոքր ինչ պատմական գաղափար ունենաք, բայց բանը դրանում չէ : Ս· Կարապետի վանքը, դեռ կռատուն եղած ժամանակ, ունէր իր շրջակայքում տասն եւ երկու գիւղեր, իբրեւ վանական սե–փականութիւն :

Երբ կռատունը քրիստոնէական տաճա–րի փոխուեցաւ, Լուսաւորիչը նոյն գիւ–ղերը դարձեալ թողեց, որպէս նոյն վան–քի ժառանգութիւն : Դժբախտաբար Զենո–բը իր գրքի մէջ յիշեալ տասներկու գիւ–ղերից միայն եօթնի անուններն է յիշում, բայց այդքանը եւս շատ բան է ապացու–ցանում այն ժամանակի վիճակագրու–թեան համար : Ես կը կարդամ ձեզ նրանց անունները, թէ իւրաքանչիւրը քանի երդ, այսինքն ծուխ ունէր, եւ որքան զօրք կարող էր դուրս բերել պատերազմի ժամանակ :

Նա սկսեց փոքրիկ թղթի պատառի վրայ կարդալ եօթն գիւղերի անունները, որ դուրս էր բերել Զենոբի գրքից :

1· Կուառս ունէր 3012 երդ կամ ծուխ, 1500 հեծեալ, 2200 հետեւակ զօրք : 2· Մեղդի՝ 2080 երդ, 800 հեծեալ, 1030 հե–տեւակ : 3· Խորտում՝ 900 երդ, 400 հե–տեւակ : 4· Խորնի՝ — մեր Մովսէս Խո–րենացու ծննդավայրը — 1906 երդ, 700 հեծեալ, 1008 հետեւակ : 5· Կեղք՝ 1600 երդ, 800 հեծեալ, 600 հետեւակ : 6· Պա–րեխ՝ 1680 երդ, 1030 հեծեալ, 600 հետե–ւակ : 7· Բագում՝ 3200 երդ, 1040 հեծ–եալ, 8040 աղեղնաւոր, 600 տէգաւոր, 280 պարսաւոր :

—Ուրեմն եօթ գիւղը ունեցել է 14·378 երդ կամ ծուխ : Եթէ իւրաքանչիւր ծու–խը հաշուելու լինենք տասը հոգի, ինչ–պէս հաշուեցինք Մուշի գիւղօրայքի այժմեան ծուխերը, կը ստանանք 143·780 հոգի : Կը նշանակէ՝ հին Տարօնի միայն եօթը գիւղը ունեցել է 63·780 բնակիչ ա–ւելի, քան թէ ունի այժմեան ամբողջ Տա–րօնը իր բոլոր գիւղերով եւ Մուշ քաղա–քով :— Դա սարսափելի տարբերութիւն է,— կրկնեց նա,— դա մինչեւ անգամ անհաւատալի է թւում : Բայց ես բոլո–րովին հաւատում եմ Զենոբի թուանշան–ներին· Նա չափազանց ճշմարտասէր մարդ էր : Բայց որքան ուրիշ շատ գիւղեր, ա–ւաններ եւ քաղաքներ կային այն ժամա–նակ Տարօնում ...

Նա լռեց, թախծալի մռայլը կրկին պատեց նրա պայծառ դէմքը :

— Յիշեալ եօթն քրմական աւանդապահ–ղերը ունէին 20·708 հետեւակ եւ հեծե–լազօր զինուորներ : Բաւական մեծ ուժ է մի մեհեանի համար : Մի կռուի մէջ մի–այն քուրմերը դուրս բերեցին Լուսաւոր–չի դէմ 6946 զինուած մարդիկ : Եւ այդ էր պատճառը, որ առանց արիւնհեղու–թեան չկատարուեցաւ կրօնական մեծ յե–ղափոխութիւնը Տարօնում :

Մեր հիւրընկալը խորին ուշադրու–թեամբ լսում էր ողելից երիտասարդի խօսքերը : Ինձ համար եւս շատ հետաքր–քիր էին նրա հաղորդած նոր տեղեկու–թիւնները Տարօնի մասին, թէեւ շատ բան առաջուց ինձ պատմել էր նոյնպէս եւ Ասլանը :

Ասլանը այդ միջոցին գտաւ այն նամա–կը, որ որոնում էր եւ, դառնալով դէպի մեր հիւրընկալը, հարցրեց · –

— Դուք ճանաչո՞ւմ էք այդ մարդուն, — նա կարդաց նամակի հասցէն :

Մեր հիւրընկալի լուրջ դէմքի վրայ խաղաց մի թեթեւ ժպիտ եւ, նամակը նրա ձեռքից առնելով, ասաց·

— Այդ մարդը ես եմ : Անշուշտ Վանում յանձնած կը լինեն ձեզ այդ նամակը :

— Այո, մուսուլցի Թումաջի վաճառա–կան խօջա Թորոսի նամակն է :

Մեր հիւրընկալը նամակը մօտեցրեց ճրագին, կարդաց եւ, վերջացնելուց յե–տոյ, ասաց :

ՐԱՖՖԻ

(Շար·)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ապրիլ 2էն 16 :

Galerie Cambacerès

15, RUE LA BOÉTIE

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԿԱՐՉՈՒՀԻ

ԱՐԱՔՍ ՏԷՐՈՍԿԻԻ

Վերջին գործերը :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին : Քաֆէ Քաուէի սրահը : Պիտի խօսի Պ. Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ : Նիւթ ունենալով՝ Օրմանեան եւ իր պատրիարքական շրջանի քաղաքականութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէին, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

(29 Մարտ) Ալհամպրայի մէջ :

ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Orchestre

Jo valon et Gu Berthos

Սեղաններու համար դիմել՝

Ռաֆֆի Հազարեան,

37, Rue des Dominicaines Tél. : CO. 71-10

Ժանօ Յովհաննէսեան,

St Loup grands pins Tél : CO. 34-89

Տիգրան Փափազեան,

85, Rue d'Aubagne Tél. : CO. 50-75

Պարոյր Գույումճեան,

3, Rue des Treize Escaliers Tél. : NA. 70-38

Տոմսակներու համարդիմել բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ականներու եւ տեղւոյն վրայ : Փափաքելի է մութ գոյն զգեստ :

ՁԵԿՈՅՑ

Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը Կիւլպէնկեան Փոնտէն ստացած է մէկ միլիոն Ֆրանքի նպաստ մը յատկացուած բացառիկ օժանդակութեանց :

Սոյն նպաստին համար մասնաւոր սընտուկ մը հաստատուած է եւ վստահուած Աղքատախնամի մասնաւոր յանձնաժողովին : Այս յանձնաժողովը քննութենէ վերջ, պիտի որոշէ յատկացումներ, որոնք պիտի բաշխուին ամէնէն արժանաւորներուն եւ միմիայն բացառիկ կարօտութեանց համար :

Խնդրանքները պէտք են հասնիլ Աղքատախնամի գրասենեակը հետեւեալ հասցէին՝

Association Arménienne d'Aide Sociale

32, rue de Trévise Paris 9e

Նկատի պիտի առնուին միայն այն խնդրանքները որոնք բացառիկ հանգամանք մը կը ներկայացնեն :

Աղաւատախնամը գործ կը փնտռէ իր նպաստընկալներուն համար

1) *Այր ու կնոջ մը համար (այր45, կին 30 տարեկան), իբր պահապան եւ ներքին գործերով զբաղող, հայկական միջավայր, բնակարանով, քաղաք կամ գիւղ :*

2) *Ֆրանսերէնի եւ անգլերէնի դասեր մինչեւ 12 տարեկան մանուկներու համար :*

3) *«Մանիւքիւր» եւ գեղեցկութեան խնամք վարսայարդարի մօտ :*

4) *Գրասենեակի կամ ձեռային թեթեւ գործեր, 65 տարեկան այր մարդու մը համար :*

Կը խնդրուի գործի առաջարկները ուղղել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը :

Imprimerie Spéciale

du Journal " Haratch "

{ Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ }

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԼԻՈՆ - ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՐՏ

(Պուրս տիւ Թրավայ)

ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ - ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՐՏ

(Քազա տ'Իթալիա)

ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՄՇՈՅ ՍՈՒԼԹԱՆ ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՆՔԸ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՂԵԿԱՎԱՐ

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

ՊԱՐՈՒՍՈՅՑ

ՏԻԿԻՆ ԶԵՂԻՆԷ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԵՒ ՇՈԹԱ ԱՊԱՇԻՏՅԷ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Երգ եւ խմբերգ՝

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ՕՐ. Շ. ՊԷՆԿԵԱՆ, ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ, ՍԵՐՈԲԵԱՆ, ՄՈՄՃԵԱՆ

Նուագ՝

ՈՒԼՈՒՍՈՒՋԵԱՆ եւ ԳՈՒԼԱԳԸԶԵԱՆ

Արտասանութիւն՝

Պ. ԹՈՒԹԼԵԱՆ

Պար՝

Մասնակցութեամբ ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ եւ ՏԷՄԻՆԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ԵՒ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

ԼԻՈՆ՝ կը խօսի ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆ

Գեղջկական պսակ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է ՔԱՋԱԼԵՐԵԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԱՅՍ ՋԵՌՆԱՐԿԸ

ՊԱՏՄԱԳԷՏ ԵՒ ՀՆԱԳԷՏ ՈՂԲ. ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ

Յիշատակին յարգանքի երեկոյթ մը կազմակերպուած է :

21 Մարտ, Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 21ին, Սալ տէ Սանթրօ, Փարիզ :

Հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ Սեւորդէ եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Խօսք պիտի առնեն ծանօթ հնագէտ Փրոֆ. Քավէնեաք *եւ ուրիշներ*

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն յարգել իր յիշատակը եւ ներկայ ըլլալ իրր հրաւէր :

Մուտքը ազատ է :

ԶԱՏԻԿ

Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ հետեւեալ արարողութիւններուն :

Մարտ 20, Ուրբաթ առաւօտ վերջին Աւետարանի ժամը 9ին, երեկոյեան ժամը 4.30ին «Խաղաղական եւ հսկում» :

Մարտ 22, Կիրակի Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին, հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան «Դռնբացէք» ժամը 4.30ին :

Մարտ 26 : Աւագ հինգշաբթի, առաւօտեան պատարագ ժամը 10ին : Կարգ Ոտնլուայի, երեկոյեան ժամը չորսին, կարգ Խաւարման ժամը ութին :

Մարտ 27, Աւագ Ուրբաթ, Թաղման Թափօր, երեկոյեան ժամը 5ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լաւ կարող (քուփէօզ) *մասնագէտ* քրոսաժի : *Տեւական գործ, ամբողջ տարին, լաւ վճարում : Դիմել՝*

Francine

38, RUE D'ABOUKIR, PARIS 2e - 3e ÉTAGE

ԶՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

EXPERTISE GRATUITE

Ծախելու համար

ձեր փավիյօնը, վիլլան,

յարկաբաժինը կամ խանութը :

J. TORANIAN

18, AVENUE DE L'OPÉRA

OPE 73-21 OPE 19-45

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԶԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Պիտի տօնուի մեծ շուքով, նախագահութեամբ շատ կարեւոր անձնաւորութեանց, Սէրքըլ Միլիթէրի մէջ, Կիր., 5 Ապրիլ, ժամը 15 - 24, Զինուորական փանֆառ, նոր ֆիլմ, Փոլքլորիք պարեր : ու անոր բոլորովին նոր անակնկալներով : Կոնկոնի *արտասովոր նուագախումբով Վերապահեցէք Ապրիլ 5ի կիրակին :*

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ծանօթ հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէն : Կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Ռեժանի վերնայարկը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

22 Մարտ, կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 3.30էն մինչեւ կէս գիշեր Իսիի քաղաքապետական մեծ սրահին մէջ :

Métro : Mairie d'Issy

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Միրայօժար կը մասնակցին Փարիզահայ գաղութի լաւագոյն արուեստագէտներէն Տիկին Սարեան *(դաշնակ)*, Պ. Մ. Պօղոսեան *(երգ)*, Օր. Վարժապետեան *(դաշնակ)*, (Ա. Փռի - էֆոլ Պէլան) Պ. Տէտէեան *(ձեռնադաշնակ)*, Պ. Արբահամեան *հայկական եւ Կովկաս. պարեր*, Օր. Ժ. Քէհեաեան *դասական պարեր*, Ամիրճանեան *քոյրեր դաշնակ եւ արտասանութիւն :*

Զանազան հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր տոհմիկ տարազներով,

Խօսնակ՝ Պ. Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆ

ժամը 7.30էն մինչեւ կէս գիշեր ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Orchestre "ARMENIA" grande formation

Այս երիտասարդ նուագախումբը կը ղեկավարէ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Պարերու ընթացքին մէջ ընդ մէջ զանազան պատշաճ արքաքսիոններ :

Ընտիր եւ առատ պիւֆէ Մուտք 500 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԷԶՕՆ - ԱԼՖՈՐԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ

28 ՄԱՐՏ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Եւ հովանաւորութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան

Ի նպաստ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյն կից Ազգային Տան

Կը ներկայացուի

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

կատակերգութիւն երեք արար

Կը մասնակցին.— Արթին աղա՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՈՒՐԲԱԹԵԱՆ, Եփիմէ Օր. ՎԵՐՈՆԻՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Ռոզ՝ Օր. Մ. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ, Տօքթ. Շաւարշ. Պ. ՏԱՐՕՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ, Ապրիպաս՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ, Գառնիկ աղա՝ Պ. ՊԵՐՃ ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Տիրան՝ Պ. ԲԱԲԳԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ, Լեւոն՝ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ, ՎԱՀԱՆ՝ Պ. ԱԼԵՔՍ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ, Ռոստոմ՝ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՋՈՐԹԵԱՆ, Նիկողոս Աղա՝ Պ. ՎՐԷԺ ՆԵՏԻԼԵԱՆ Ոստիկանապետ՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ ԳԷՈՐԳԵԱՆ, Սիսակ՝ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆ :

ՄՈՒՏՔ 300 ԵՒ 500 ՖՐԱՆՔ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ22 *Մարտ, կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24,*

CERCLE MILITAIREի

ընդարձակ սրահը (Փլաս Սէնթ Օկիւսթէն)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակնկալներ

Նուագախումբ՝ **ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ**

Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել՝

Յ. Պահատուրեան Tél. : ORN. 37-22

Գ. Աղամեան « : TRI. 57-74

La Société du Bain de Vapeur de la Pierre Levée

4 bis, Rue de la Pierre Levée, Paris 11e

MÉTRO : RÉPUBLIQUE, OBERKAMPF, GONCOURT TÉL. OBE. 12-51

Կը տեղեկացնէ իր յաճախորդներուն որ ասկէ ետք հաստատութիւնը, փակ է այր մարդոց համար Հինգշաբթի օրերը եւ բաց է երեքշաբթի օրերը ժամը 14էն 23

ԲԱՑ ՕՐԵՐ

Կիներու համար

Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի, Ուրբաթ ժամը 11էն 23

Այրերու համար

Երեքշաբթի 14էն 23

Շաբաթ, 9էն 23

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար · 4000 ֆր · վեց · 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՐՏ — JEUDI 19 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8348 — 35E ME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4249

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը հիմնական փոփոխութիւններ առաջ բերաւ ազգերու ճակատագրին մէջ, համաձայն անոնց աշխարհագրական դիրքին :

Անոնք որ դժբախտութիւնն ունէին սահմանակից ըլլալու Խորհրդային Միութեան, ինկան անոր բռնակալական վարչաձեւին տակ, ինչպէս Պալթեան երկիրները, Լեհաստան, Ռումանիա, Պուլկարիա, Հունգարիա, Չեխոսլովաքիա, Արեւելեան Գերմանիա եւ Ալպանիա (Եուկոսլաւիա չուստով ազատեց օձիքը) :

Իսկ անոնք, որ դաշնակից պետութեանց հովանաւորութեան տակ էին, ստացան իրենց անկախութիւնը եւ այսօր հաւասարազօր անդամներ են Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան : Անոնց կարգին կը պատկանին արաբախօս երկիրները եւ Իսրայէլ :

Արաբ ազգայնականութեան գաղափարը վերջին տասնեւհինգ տարիներու ընթացքին հետզհետէ զարգացաւ՝ շնորհիւ ստեղծուած քաղաքական նոր կացութեան :

Այս նոր շարժումին գաղափարախօսները կը ջատագովեն ստեղծումը համարաբական մեծ կայսրութեան, կամ համադաշնակցութեան մը, որ իր մէջ պիտի պարփակէ Պարսից ծոցէն մինչեւ Ատլանտեան երկարող արաբախօս երկիրները :

Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան պետական նախարար Քամալ Րիֆաթ Գահիրէի «Ալ Շաապ» թերթին մէջ քննելով արաբ ազգութեան հիմնական յատկանիշները, զանոնք կը խտացնէ հետեւեալ կէտերուն մէջ,— լեզու, հասարակաց հայրենիք, պատմութիւն եւ հաւաքական ճակատագիր, նիւթական շահերու նոյնութիւն, իմացական եւ ոգեկան միութիւն եւ մշակութային միատարրութիւն :

Հակառակ այն փաստին թէ արաբական զանազան երկիրներու մէջ կը կիրարկուին քաղաքական եւ տնտեսական տարբեր դրութիւններ, «արաբ ազգայնականութիւնը արդէն կենդանի իրականութիւն մըն է արաբ հայրենիքին մէջ», կ՚ըսէ նախարարը, որ կ՚աւելցնէ ·

«Պէտք է ի մտի ունենալ, որ արաբ ազգայնականութիւնը հիմնուած է տնտեսական, քաղաքական եւ զինուորական նկատումներու վրայ» :

Տնտեսական կարելիութեանց տեսակէտով շատ հարուստ են արաբախօս կարգ մը երկիրներ : Իրաքի, Սէուտի Արաբիոյ եւ Պարսից ծոցի իշխանապետութեանց հողամասերուն տակ ամբարուած քարիւղը մնայուն եկամուտի ապահով աղբիւր մըն է, որուն շնորհիւ հնարաւոր կ՚ըլլայ զգալիօրէն բարձրացնել Արաբներու ապրուստի մակարդակը :

Սակայն նախապայման է՝ եթէ ոչ քաղաքական, գոնէ տնտեսական «համակարգութիւն եւ ներդաշնակութիւն» ստեղծել Մերձաւոր Արեւելքի արաբական բոլոր երկիրներուն միջեւ :

Իրականութիւնն այն է սակայն, որ մաքսային դրութիւնը ի զօրու է մէկ երկրէն միւսը՝ մեծապէս դժուարացնելով ապրանքներուն փոխանակութիւնը : Տակաւին վերջերս միայն համաձայնութիւն կնքուեցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի միջեւ :

Տնտեսականէն վերջ, «պարզ է որ Արաբները պէտք է հասարակաց միացեալ քաղաքականութիւն հետապնդեն, դիմադրելու համար աշխարհակալութեան կողմէ արաբ ազգայնականութեան դէմ նիւթուած դաւերը», կը գրէ եգիպտացի նախարարը :

Գալով զինուորական գործակցութեան, անհրաժեշտ կը գտնէ «միակ հրամանատարութիւն» մը արաբական բոլոր երկիրներուն համար : Պատճա՞ռ : 1948ին Իսրայէլացիք յաղթեցին՝ որովհետեւ միակ հրամանատարութիւն մը ունէին, մինչ արաբական ուժերը անջատօրէն կը կռուէին :

Արաբ ազգայնականութեան գաղափարը հետզհետէ հող կը գտնէ այն երկիրներուն մէջ, որոնք դարերով ենթարկուած էին օտարի տիրապետութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՏԱԳՆԱՊԸ ՉԷ ՄԵՂՄԱՑԱԾ

« Աշխարհակալներու լեզուն գործածելու» Խրուշչեւի մեղադրանքներուն պատասխանելով, Նախագահ Նասր տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարեց ·

— « Մեր ժողովուրդը այլեւս բաւական գիտակցութիւն ունի՝ հասկնալու համար թէ համայնավարներու դէմ կատարուած յարձակումներուն նպատակն է՝ ազգը պաշտպանել նոր աշխարհակալութենէ մը : Մենք միշտ ընդունած ենք խորհրդային օգնութիւնը, բայց չենք կրնար ընդունիլ այն պարագան՝ որ Խ · Միութիւնը զօրավիգ կը կանգնի խմբակի մը՝ որ հեռացած է իր անկախութեան համար պայքարող արաբ ժողովուրդէն» :

Այնուհետեւ, պատասխանելով Խրուշչեւի այն ակնարկութեան՝ թէ կը մտածէ Իրաքը միացնել Ա · Մ · Հանրապետութեան, Նասր ըսաւ.— «Միշտ յայտարարած ենք թէ մեր քաղաքականութիւնը հիմնուած է արաբական համերաշխութեան վրայ եւ միութիւնը կրնայ իրականանալ միայն արաբ ժողովուրդին կատարեալ համաձայնութեամբ » :

Միւս կողմէ, Գահիրէի թերթերը կը գրեն թէ «գաղտնի դահլիճ» մը կը հսկէ Պաղտատի կառավարութեան գործունէութեան վրայ : Հողային բարենորոգման ծրագիրը լքուած է Իրաքի մէջ՝ ի նպաստ խորհրդային սիսթեմով հաւաքական ագարակներու դրութեան :

Կիսապաշտօնական « Ալ Ախպար » կը գրէ թէ համայնավար կուսակցութիւնը Զօր · Քասըմի ձեռքէն առած է իշխանութիւնը : Իրաքի վարչապետը պարզապէս կը գործադրէ «գաղտնի դահլիճ»ին հրահանգները : Այս «դահլիճը» կազմուած է ինը համայնավարներէ՝ Ապտէլ Քատէր Իսմայիլի գլխաւորութեամբ : Համայնավարները պատրաստած են 780 սպաներու ցանկ մը՝ շնորհազրկելու կամ մաքրագործելու համար :

Իսկ Դամասկոսի « Ալ Այեամ » թերթը կը յայտարարէ թէ Պաղտատի մէջ արաբ ազգայնականներ յարձակումի ենթարկուած եւ կախուած են, ուրիշներ՝ Եփրատ գետը նետուած :

Միւս կողմէ, Գահիրէի կառավարութիւնը բուռն բողոքագիր մը յանձնեց Պաղտատ՝ իրաքեան օդանաւերու կողմէ իր օդային սահմանին բռնաբարման դէմ : Մէկ շաբթուան մէջ երկրորդ բողոքագիրն է որ կը յանձնուի Իրաքի կառավարութեան :

Խ · ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳԱՀԻՐԷԻ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վեց տարի է որ Նասր տէրը դարձած է Եգիպտոսի եւ այդ ժամանակամիջոցին, Խ · Միութեան եւ Նասրի յարաբերութիւնները անցան զանազան փուլէ մինչեւ այսօրուան լարուած կացութիւնը : 1952էն 1955 Նասր տեսակ մը «աշխարհակալներու գործակալը» կը նկատուէր Կրեմլինի կողմէ, բայց Խ · Միութիւնը անդրադարձաւ նաեւ թէ ինչպէս կրնայ օգտագործել արաբական ազգայնական շարժումը եւ լարել Նասրը Արեւմուտքի դէմ : Այս տեսակէտն էր նաեւ Համայնավար կուսակցութեան Ի · համագումարին (1956) : Շեպիլով արտաքին նախարար նշանակուելէն առաջ Գահիրէ գնաց երբ տակաւին Նասր կը վարանէր Խ · Միութեան հետ համաձայնութիւն կնքելու :

Յարաբերութիւնները պաղեցան առաջին անգամ 1958 Փետրուարին երբ Նասր ստեղծեց Ա · Միացեալ Հանրապետութիւնը առաջքն առնելու համար Սուրիոյ «Արբանեակ » դառնալուն : Մնաց որ Եուկոսլաւիոյ եւ «ընկերվարական» ճակատին պաղութիւնը նպաստեց իր կարգին Խ · Միութեան եւ Նասրի յարաբերութեանց ձգտումին : ԻԱ · համագումարին Խ · Միութեան յայտնեց իր տարակարծութիւնները, մանաւանդ գաղափարական գետնի վրայ : Նասրեան ազգայնականներու եւ համայնավարներու մէջ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնը չեշտելով, Խրուշչեւ եւ Մուխիթտինով (մանաւանդ իսլամական հարցերու) երկարօրէն անդրադարձան այդ հարցին : Աւելին՝ խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրին Խալէտ Պէքթաշի որ հետապնդուած էր Ա · Մ · Հանրապետութեան ոստիկանութենէն :

Խրուշչեւի ճառերուն մէջ նորութիւն մը չկայ ուրեմն, փոխուած են միայն Նասրի հակադրեցումները :

× Սուրիոյ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխ Խալէտ Պէքթաշ Լեհաստանի համայնավար կուսակցութեան երրորդ համագումարին մէջ խօսելով մեղադրեց Ա · Մ · Հանրապետութիւնը որ « յետադիմական յարձակում մը գործած է Իրաքի հանրապետութեան դէմ : Դժբախտաբար, աւելցուց ան, արաբական ազատագրութեան շարժումը դժուարին հանգրուանի մը վրայ կը գտնուի · ուժերը կ՚անջատուին · եւ այս բոլորը՝ Ա · Մ · Հ · եան Իրաքի դէմ կատարած յարձակումին հետեւանքով » :

Պէքթաշի համաձայն՝ Արաբները Խ · Միութեան դէմ ցցելու Եգիպտոսի ճիգերը «ձախողութեան դատապարտուած են» :

× Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան պատուիրակութիւն մը Պէյրութ գացած է եւ խորհրդակցութիւններ ունեցած լիբանանցի ղեկավարներու հետ : Խօսակցութեանց մասնակցած են Նախագահ Շեհապ, Վարչապետ Քարամէ, Արտաքին նախարար Ուէյնի եւն · : Կը կարծուի թէ Նախագահ Նասր նամակ մը ղրկած է Զօր · Շեհապի եւ հաւանական է որ քանի մը օրէն Շեհապ – Նասր հանդիպում մը տեղի ունենայ :

ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ԱԶԳ · ԿԱՐԳԻ ՇՔԱՆՇԱՆՈՎ ՊԱՏՈՒԵՑ Գ · ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԸ

ՇԱԲԱԹ ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ՝ ԲԱՑՈՒՄ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ

Ազդակի վերջին թիւէն (Մարտ 16) կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները ·—

Շաբաթ եւ Կիրակի, Պէյրութահայութիւնը ապրեցաւ պատմական օրեր, որոնց առիթ հանդիսացան Անթիլիասի Ուխտի Օրը, Զարեհ Ա · ի գահակալութեան Գ · տարեդարձը, Նշան Փալանճեան Ճեմարանի Մարտիկեան Թանգարանի բացումը, պետական հայ երեսփոխաններու քոքթէյլը Սէն Ճորճի մէջ, Համազգայինի ճաշը Պրիսթոլի մէջ, եւայլն :

Շաբաթ առաւօտ ժամը 11ին, Հայրապետը եւ Գ · Ճորճ Մարտիկեան, ընկերակցութեամբ Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Գերշ · Տ · Խորէն Արք · ի եւ վարդապետ հայրերու, այցելութիւն տուին մարոնի պատրիարք Գեր · Փոլ Մէուշիի, Պքերքէի պատրիարքարանին մէջ : Խօսակցութեան նիւթ դարձան երկու համայնքները հետաքրքրող հարցեր :

Կէսօրէ ետք, ժամը չորսին, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր բացումը Ճեմարանի Ճորճ Մարտիկեան թանգարանին, հովանաւորութեամբ Զարեհ Ա · Կաթողիկոսի, որ անձամբ ներկայ գտնուեցաւ այս գեղեցիկ արարողութեան : Ներկայ էին Առաջնորդ Սրբազանը, վարդապետ հայրեր մեծ թիւով մտաւորականներ եւ ազգայիններ : Այս թանգարանը, որ գլխաւորաբար նուէրն է Գ · Ճորճ Մարտիկեանի, կը պարունակէ յիսունէ աւելի թանկագին իւղանկարներ, որոնց մէջ աչքի կը զարնէ արժէքաւոր գործ մը՝ Այվազովսքիի « Պոլսոյ ջարդը» : Ունի հայկական եւ բիւզանդական հին դրամներու ճոխ բաժին մը եւ այլ թանկարժէք ու պատմարժէք առարկաներ, որոնց պէտք է անդրադառնալ առանձին :

Բացումէն ետք ճառեր խօսեցան Ճեմարանի տնօրէն ընկեր Սիմոն Վրացեան, որ շնորհակալութիւն յայտնեց Գ · Մարտիկեանի իր իշխանական նուէրին համար, եւ Գ · Մարտիկեան, որ առաւելաբար չեշտեց, թէ իր թանկագին առարկաներուն հետ, որոնք այլեւս սեփականութիւնը դարձան հայ ժողովուրդին, իր սիրտն է, որ տուաւ իր ազգին : Ամէնէն վերջը խօսք տրուեցաւ Հայրապետին, որ չեշտեց Ճեմարանի կատարած եւ կատարելիք մեծ դերը մշակութային մեր կեանքին մէջ :

ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ՔՈՔԹԷՅԼԸ

Երեկոյեան ժամը 6·30ին պետական երեք հայ երեսփոխանները՝ Պ · Պ · Մովսէս Տէր Գալուստեան, Տիգրան Թոսպաթ եւ Խաչիկ Պապիկեան Օթէլ Սէն – Ճորճի մէջ տուին քոքթէյլ մը, ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Մարտիկեաններու : Իրենց ներկայութեամբ Տէր եւ Տիկին Մարտիկեանները ու հայ երեսփոխանները պատուեցին՝ Լիբանանի Արտաքին նախարար Պ · Հիւսէյն Ուէյնի, կրթական նախարար Պ · Փիէռ Ճէմայէլ, ներքին նախարար Պ · Ռէյմոն Էտտէ, Հանր · նախագահի դիւանապետ Պ · Ժորժ Հայմարի, երեսփոխաններէն Պ · Ճէմիլ Միքքաուի, Էմիլ Պուսթանի, Թաքիէտտին Սոլհ, Ռէշիտ Պէյտուն, Սէլիմ Լահուտ, Ֆիլիփ Տաքլա, Ժոզէֆ Զաառ եւ ուրիշներ, դատական իշխանութեան ներկայացուցիչներ՝ Պ · Պ · Էմիլ Հրնուտ, Պատրի Մէուշի եւ Քապալան, օտար դեսպաններ՝ Եգիպտոսի դեսպան Զօր · Ապտիւլ Համիտ Ղալէպ, Իրանի դեսպանը, Քանատայի դեսպանը, Միացեալ Նահանգներու գործավարը, բազմաթիւ այլ գործավարներ եւ հիւպատոսներ : Զինուորական իշխանութեանց կողմէ իրենց ներկայութեամբ աչքի կը զարնէին՝ Հանր · Նախագահի զին · դահլիճի անդամ գնդ · Ճէմիլ Լահուտ, ժանտարմըրիի ընդհանուր հրամանատար գնդ · Ժոզէֆ Սըմաան, հազարապետ Սաատ եւ ուրիշներ, ինչպէս նաեւ կրօնական պետեր, մասնաւորաբար Լիբանանահայ առաջնորդ Գերշ · Տ · Խորէն Արք · Բարոյեան, Հայր Պօղոս Արիս, անուանի բժիշկներ, դատաւորներ, ծանօթ հրապարակագիրներ, բարձր դասու պատկանող Լիբանանցիներ եւ ազգային ծանօթ անձնաւորութիւններ :

Քոքթէյլի գեղեցկագոյն պահը հանդիսացաւ Մայրիներու Ազգային Ա · կարգի Ասպետի շքանշանի տուչութիւնը Պ · Ճորճ Մարտիկեանի : Յանուն Հանր · Նախագահին, Պ · Հիւսէյն Ուէյնի Լիբանանի այս բարձրագոյն շքանշանը անցուց Պ · Մարտիկեանի վզէն :

Ուրիշ մանրամասնութիւններ՝ մեր վաղուան թիւով :

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգերու Միութեան կողմէ կազմուած Յանձնախումբ մը տասը նիստեր յատկացընելէ ետք Ժընեւի մէջ՝ հրատարակեց իր տեղեկագիրը աշխարհի բնակչութեան շուրջ: Անկէ առաջ Իւնեսքօն զբաղած էր նոյն խնդիրով:

Տեղեկագրին համաձայն քառասուն տարիէն, այսինքն երկու հազար թուականին, երկրի բնակչութիւնը պիտի ըլլայ վեցէն եօթը միլիառ: Մարդկութիւնը արագօրէն կ'աճի շնորհիւ առողջապահական պայմաններու, մահերու թիւին նուազումով, կեանքի տեւողութեան երկարումով:

×

Օգոստոս կայսեր օրով ծանօթ աշխարհի բնակչութեան թիւն էր երեք հարիւր միլիոն, միայն Եւրոպայի բնակչութիւնը վաթսուն միլիոն՝ Պլոք եւ Նիսըն պատմաբաններու համաձայն: Տասնեւութ դարերու ընթացքին Եւրոպացիները աճած են 280 առ հարիւր, իւրաքանչիւր դարու մէջ 16 առ հարիւր: 1800 թուին 170 միլիոն էր, 1900ին չորս հարիւր միլիոն:

Յանձնախումբի տեղեկագրին համաձայն 1850ին երկրի բնակչութիւնը մէկ միլիառ էր, վերջին երկու տարիներուն աճումը եղած է իննըսուն միլիոն, Ճափոնի բնակչութեան հաւասար, կամ երկու Ֆրանսայի բնակչութեան: 1962ին պիտի կատարուի ընդհ. մարդահամար եւ հաւանաբար երկիրը պիտի ունենայ երեք միլիառ բնակիչ, 1977ին չորս միլիառ, երկու հազարին վեց – եօթը միլիառ:

Ընկերային ներկայ պայմաններու տակ երիտասարդներ ուշ կը մտնեն արտադրութեան ասպարէզը, ծերերը կը դադրին արտադրող տարրեր ըլլալէ աւելի կանուխ քան ժամանակին, երիտասարդներ եւ ծերեր սպառող են եւ 25էն 60 տարեկանները միայն արտադրող: Երիտասարդները ուսման կը հետեւին, ծերերը աւելի երկար կ'ապրին, ուստի կը ծանրանան տնտեսապէս աշխատող, արտադրող ընկերութեան վրայ:

×

Ամերիկայի մէջ սեւերու եւ ճերմակներու հաւասարութեամբ օրէնքի առջեւ, ժամանակի ընթացքին պիտի դադրին ցեղային պայքարները, բայց պիտի մնայ համեմատութեան պայքարը, որովհետեւ ճերմակը նուազ կ'աճի, սեւը արտակարգօրէն արագ: Ամերիկայի բնակիչներուն համար մտահոգիչ է մօտաւոր ապագան եւ դեռ կը յամառին պատնէշներ քաշել Եւրոպայէն գաղթելու տրամադիր տարրերուն առջեւ:

Ճերմակ ցեղի աճումին բաղդատմամբ աւելի բազմածին են դեղին ցեղի պատկանող ժողովուրդները, Հնդիկները: Տեղեկագրին համաձայն Ափրիկէի եւ Ասիոյ բնակիչներուն թիւը պիտի ըլլայ չորս միլիառ եւ ութ հարիւր միլիոն: Մտահոգիչ է այս աճումը նուազ յառաջադէմ երկիրներու մէջ, որոնք դրամագլուխի պէտք ունին զարգանալու համար, երկրագործութիւնը ծաղկեցնելու համար, բազմութիւններ սնուցանելու համար: Աճող տարրերը գործ կը պահանջեն, գործարաններու թիւը սահմանափակ է, արտածումը նուազ է, ներածումները շատ աւելի:

×

Եւրոպական պետութիւններ ընտանեկան նպաստներ հաստատեցին Բ. եւ Գ. զաւակներու համար: Խ. Միութիւնը, Եւրոպայի ամէնէն բազմամարդը, 1944 Յուլիսի հրամանագրով պետական օգնութիւն հաստատեց մայրերու: Տասնեակ հազար մայրեր վարձատրուեցան շքանշաններով, «հերոսուհի մայր» կամ «մայրական փառք» տիտղոսներ տրուեցան շատ մայրերու: Մանկութեան պաշտպանութեան յատկացուեցաւ երկու միլիառ 456 միլիոն րուպլի: 1950ին Խ. Միութեան բնակչութիւնն էր 250 միլիոն, այսինքն Եւրոպայի ամբողջ բնակչութեան40 առ հարիւրը:

Անգլիոյ, Հոլանտայի, Դանիոյ մէջ ալ հաստատուեցան ընտանեկան նպաստներ:

Պատերազմէն անմիջապէս ետքը աճումը աւելցաւ իրքնին Գերմանիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մէջ, հաստատելով անգամ մըն ալ ընկերաբան Գաբրիէլ Թարտի «ընկերային օրէնքներ»էն մէկը «համաճարակներէ եւ պատերազմներէ ետք ժողովուրդ մը աճիլ կը սկսի եթէ կորուսած չէ բարոյական կորովը»: Ժողովուրդներ մրցումի մէջ են թիւի յաւելումի համար ալ:

×

Հոլանտա սակայն մտահոգուած է իր բնակչութեամբ, գաղթավայրներու կորուստին հետեւանքով: Ամիսը 12000 փոքրիկներ աշխարհ կուգան: Եթէ սահմանափակուի արտածումը, բնակչութիւնը պիտի աղքատանայ: Ժամանակին իւրաքանչիւր տարի երեսուն հազար հոգի կը մեկնէին դէպի Քանատա, Աւստրալիա, Հարաւային Ամերիկա: Արժանթին եւ Պրազիլիա լայն վայրեր ունին, բայց կլիման աննպաստ է Եւրոպացիին համար: Արդէն այդ երկիրներն ալ ճարտարարուեստական ձեռնարկներ սկսած են, տեղւոյն վրայ կը գործածեն հում նիւթերը, որոնք երբեմն կ'արտածուէին Եւրոպա եւ սկսած են նուազ ներածում կատարել Եւրոպայէն:

Բնակչութեան եւ հարստութեան բաշխումը անհաւասար է երկրի վրայ: Յանձնախումբը կը յանգի այն եզրակացութեան թէ միջազգային համաձայնութեամբ շահագործելու է նուազ բնակչութիւն ունեցող երկիրներու հարստութեան աղբիւրները, բազմածին ժողովուրդներու տեղ տալու է սակաւամարդ երկիրներու մէջ, այլապէս ընկերային տագնապները անխուսափելի պիտի ըլլան:

×

Անգլիացի տնտեսագէտ մը Մալթուս 1798ին հրատարակեց տեսութիւն մը բընակչութեան մասին: Երկրի մը բնակչութիւնը աւելի արագ կ'աճի, երկրին արտադրութիւնները աճումին համեմատական չեն: Փիտական բացատրութիւն մը տալու նպատակով կը գրէր թէ աճումը կ'ըլլայ երկրաչափական յառաջատուութեամբ, մինչդեռ արտադրութիւնը թուաբանական: Անդրադառնալով տեսութեան ծայրայեղութեան 1803ին հրատարակեց երկրորդ տպագրութիւնը՝ կարեւոր սրբագրութիւններով: Իր անունը անմահացուցին յոռետեսները նոր – մալթուսականութիւն քարոզելով:

Մալթուսէն առաջ Իտալացի մը, Ճիամարիա Օրթես, 1790ին գրած էր արդէն թէ բնակչութեան աճումը շատ աւելի է արտադրութենէն եւ պիտի գայ օր մը որ մարդիկ սովամահ պիտի ըլլան:

Ֆրանսացի տնտեսագէտ Լը Ռուա Պոլիէօ քննելով մալթուսեան տեսութիւնը կը գրէր թէ «լաւագոյն երկրագործութեամբ երկիրը կրնայ սնուցանել 7էն 8 միլիառ հոգի»: Ուրիշ տնտեսագէտ մը Քոլըն, կ'աւելցնէր. «Ծնունդներու նըւազութեան պարագային քաջալերելու է ներգաղթը, պայմանով որ ներգաղթողը ձուլուի նոր հայրենիքի բնակչութեան մէջ»:

Այդ պարագային պետութիւններ երկրին դռները բանալու են աշխատաւորներու առջեւ: Ֆրանսացի տնտեսագէտներ կ'ընդունին որ երկիրը երկու միլիոն աշխատաւորներու պէտք ունի, բայց գործաւոր դասակարգը, հանրային կարծիքը կ'ընդդիմանայ իտալացի բանուորներու ներգաղթին:

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը պիտի զբաղի հարցով, որ պարզ է որպէս առաջարկ՝ արդար բաշխում սննդական նիւթերու, համեմատական բաշխում բընակչութեան, բայց դժուարին է գործադրութիւնը, որովհետեւ բազմածին ժողովուրդներ պիտի ողողեն սակաւածիններու երկիրները, ընկերային բարդութիւններ առաջացնելով: Անկարելի պիտի ըլլայ միջազգային համաձայնութիւն մը: Պիտի գայ օր մը, քառասուն տարիէն հաւանաբար, երբ անհրաժեշտութիւնը, այս անխուսափելի պարտադրողը, պիտի բռնէ տեղի տալու հոսանքներու առջեւ, եթէ վարիչներ կը փափաքին խաղաղութիւնը պահել երկրագունդի վրայ:

×

Վեց տարի առաջ անգլիացի տնտեսագէտ Քոլին Քլարք Իւնեսքոյի հարցումին կը պատասխանէր. «Եթէ երկրի մշակելի հողերը մշակուէին Հոլանտայի դաշտերուն նման եւ եթէ մեր սպառումը սննդեղէն նիւթերու արդի հոլանտական ըսպառման մակարդակին վրայ մնար, այն ատեն աշխարհ պիտի կարենար սնուցանել 10էն 15 միլիառ բնակչութիւն մը»: (1953 Մարտին): Բայց տնտեսագէտը կ'աւելցնէր. «Ժամանակ է դիմակազերծ ընել կեղծ գիտունները եւ գթասրտութենէ զուրկ քաղաքագէտները»:

Ընկերաբաններ կարեւոր ուրիշ հարց մըն ալ կը քննեն, սերունդներու փոփոխութեան հարցը: Այսօրուան սերունդը կէս դար առաջուան սերունդը չէ, ինչպէս այսօրուան մարդը հազար թուականի մարդէն տարբեր է: Ութ միլիառ բնակչութեան մէջ ապրող մարդը տարբեր պիտի ըլլայ: Գիտութեան յառաջդիմութեամբ ընդունակները պիտի բարձրանան, զանգուածները կայուն վիճակ մը պիտի ունենան եւ ռամկավարութեան անունով պիտի ճնշեն փոքրամասնութիւնը: Պիտի գտնուի՞ն բացառիկ դէմքեր, արտակարգ ուղեղներ, ընկերային, քաղաքական, տնտեսական բարդ հարցերը լուծելու կարող:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՅ ՄԵԾ ԳԻՏՈՒՆԸ՝ ՆՈՐԱՅՐ ՍԻՍԱԿԵԱՆ

Խ. Միութեան եւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ կենսաքիմիագէտ Նորայր Սիսակեան Ենգելմալոգիայի կենսաքիմիական տարրալուծարանի վարիչն է եւ միաժամանակ Խ. Միութեան Ակադեմիայի ընդհանուր քարտուղարի տեղակալ:

Անխոնջ գիտնական մը, որուն մանկութիւնը անցած է դառն պայմաններու մէջ:

Ծնած է 1907ին Հայաստանի Աշտարակ գիւղը: Այգեգործ ընտանիքի զաւակ:

1927ին կ'աւարտէ միջնակարգ դպրոցը: Այնուհետեւ ուսումը կը շարունակէ Երեւանի համալսարանին մէջ, ուրկէ կ'անցնի Մոսկուա: Փայլուն յաջողութեամբ կ'աւարտէ գիւղատնտեսական ակադեմիան:

1936ին պաշտպանած է թեկնածուական թէզը, իսկ 1940ին Տոքթորայի թէզը՝ «Երաշտին դիմացող բոյսերու կենսաքիմիական բնութագրութիւնը» նիւթին շուրջ:

Խորհրդային գիտնականները գնահատանքով խօսած են իր մասին: Ակադեմական Ա. Ն. Բախ կը գրէ — «Նորայր Սիսակեանի նշուած աշխատանքը անկասկած կը ներկայացնէ գնահատելի գործ մը՝ գիտութեան մէջ, բոյսերու աճման մասին: Հզուագիտ աշխատասիրութեամբ օժտուած մարդ է ան: Էական գործ տեսաւ ան՝ երաշտին դիմացող բոյսերու կարեւոր հարցին պարզաբանման մէջ»:

Սիսակեան մասնաւորապէս զբաղած է բնախմորի (ֆերման) գործունէութեամբ:

Այս մարզին մէջ կարեւոր յայտնաբերումներ ըրած է ան: Ուսումնասիրած է

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԸՄԲՈՍՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

ՀԱՅՐԻԿԸ Կ'ԱՆՀԵՏԱՆԱՅ …

Այս երկուքը, համեմատաբար լաւ էին, բայց մեր գիւղին մէջ որմնադիրներու եւ ատաղձագործներու համար գործ կար միայն: Գործ չգտնելով՝ առաջարկեցին հնակարկատութիւն ընել: Սակայն, ոչ մեր տունը եւ ոչ ալ գիւղին մէջ կօշիկ կար: Այսուամենայնիւ հօրս մաշած կօշիկները առին եւ նորոգեցին, թէեւ մարդ չկար որ հագնէր: Անոնք կ'աշխատէին, փոխարէն գիշերելու տեղ մը եւ պնակ մը կերակուր ճարելու համար: Ամէնէն յատկանշականը այն էր, որ անոնք ալ սանտալ հագած էին. այս տնտեսումին թեթեւութեան շնորհիւ աւելի դիւրին կարելի էր փախիլ: Ամէն մարդ կը սիրէր այս Ռուսերը, բարեկամութեամբ, ամէն մարդ կը տխրէր լսելով անոնց ամենօրեայ օրհնութիւնները՝ արտասուաթոր աչքերով: Անոնք աւելի անօթի եւ աւելի թշուառ էին, քան Սերպերը: Անոնց հայրենիքն ալ աւելի հեռու էր: Անոնցմէ մէկը, կարճահասակ, թուխ, ուռած ձեռքերով ու դէմքը տձեւ, քաղցրօրէն կը շոյէր փոքրիկները, անկասկած՝ փափաքելով իր զաւակները տեսնել: Կօշիկները շինած ատեն, իր ծունկերուն միջեւ այնքան ուժեղ կը սեղմէր զանոնք եւ այնպիսի ուժով մը կը զարնէր, որ մարդ կը մտածէր թէ կ'ուզէր իր վրայ զամել զանոնք: Ռուսերը երկու երեք օր կեցան, յետոյ անհետացան: Ո՞ւր գացին: Ուրկէ՞ կուգային: Օճախ մը ունէի՞ն արդեօք այն կայսրութեան մէջ, ուր, ըստ երեւոյթին, արեւը մար չի մտներ:

×

Վերջապէս հայրս եկաւ. աւելի նիհարցած եւ աղեբեկ՝ քան մեկնած ատեն: Բայց դիւրաշարժ կը մնար միշտ՝ ծեց գայլի մը պէս: Հեռուներէն կուգար, յոգնած, անօթի: Իրեն հետ կը բերէր թանձր եւ սառուցեալ ձիւնը: Քարացած էինք այս անսպասելի ուրախութենէն: Եղբայրս իր գլուխը չէր կրնար բաժնել հօրս կուրծքէն, ուր մխրճուած էր: Մայրս, իր արցունքները պահելու համար, — որովհետեւ անպատշաճ էր որ կին մը շատ մեծ երջանկութիւն մը ցոյց տար իր ամուսինը տեսնելով, — վազելով դուրս ելաւ եւ պահուեցաւ անտառներու մէջ: Այս ձեւով հասկցանք միայն թէ այդ երկար ժամանակի ընթացքին՝ հօրս մէջ իրապէս սիրած էինք անմատչելի երջանկութիւն մը: Մեզի համար՝ հոյակապ երազ մըն էր ան: Հիմա, երբ մեր մէջ էր այլեւս, դարձեալ կը սիրէինք զայն, բայց երազը կորսուած էր:

Հայրս ուրախ էր որ վերստին կը գտնէր իր զաւակներն ու տունը: Ուրախութիւն մը սակայն՝ որ տրտմութեամբ համակուած էր: Բանտը տկարացուցա՞ծ էր զինքը: Կը զգար այն՝ ինչ որ զգացած էին մոնթենեկրոցի սպաները: Թէեւ Նիքոլա Թագաւորին կատաղի պաշտպաններէն մէկը չէր, բայց ընդդիմացած էր Միութեան: Սերպական արդի բանակին մէջ, ինք, կէս գիւղացի, յառաջդիմութիւն մը չէր կրնար յուսալ: Յետոյ, կը զգար թէ այդ Միութեամբ պիտի նուազէր իր երկրին արժէքը:

Թէեւ դժգոհ, բայց եւ այնպէս հայրս ընդունեցաւ ծառայել իբրեւ ոստիկանզօրաց հրամանատար՝ Քոլասինի մէջ: Կացութեան վրայ ծանրանալ՝ բանի մը պիտի չծառայէր: Հայրս կը գտնուէր դժուարին այն կացութեան մէջ՝ ուր մարդ ստիպուած է գործել իր գաղափարներուն դէմ:

Պատմութեան ընթացքը նոր ուղղութիւն մը կը ստանար: Անկարելի էր համաձայնեցնել անցեալն ու ներկան:

ՄԵԾ ՄԱՅՐԻԿԻՆ ՄԱՀԸ

Ծնունդի տօնը հասնելէ շատ առաջ ուրախութիւնը կը համակէր մեզ: Խթման օրը, այգաբացին, անտառ կ'երթանք ծառ մը բերելու եւ կը սկսինք խրախճանքի պատրաստութիւններ տեսնել: Այդ տարի, Խթումը ոչ մէկ տարբերութիւն ունէր միւս տարիներէն: Մինչդեռ, Ծնունդը, այս անգամ ցաւ բերաւ: Մեծ մայրիկը պառկած էր իր մահուան անկողինին մէջ: Որոշ ժամանակէ մը ի վեր կը տառապէր, բայց պատահածը չէինք նախատեսած: Ան տեսած էր ամէն բան՝ զոր կարելի է տեսնել կեանքի մը ընթացքին, այսուհանդերձ՝ կը սիրէր դարձեալ ապրիլ եւ ամբողջ ընտանիքը իրեն հետ կուլար: Հոգեվարքը սկսաւ առտու կանուխ, յանկարծ: Իր քունին մէջ մեծ մայրիկը սկսաւ աղմուկով շնչել, կարճ եւ կոկորդային հոնդիւններով: Յետոյ՝ կարծրացաւ: Այլեւս չէր կրնար խօսիլ:

Առաւօտուն գիւղացիները եկան իր սենեակը, յետոյ՝ իր տղաներէն մէկը, Միրքօ հօրեղբայրը հասաւ: Ընդհանուր կարծիքը այն էր թէ կը մեռնէր: Հետեւաբար, հոգիին փրկութեան համար մոմ մը վառեցին գլխուն քով: Կարեւոր չէր թէ ան հասկցաւ թէ ոչ՝ անոր նշանակութիւնը: Ոչ ոք մտահոգուեցաւ այդ ուղղութեամբ: Փոքրիկները չհեռացուցին մահամերձին անկողինէն:

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(9 Շար.)

ՄԵՂԱՒՈՐԻՆ ԱՉՔԸ ԿՈՒՐՆԱՅ···

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԶՕՐԱՎԱՐ ՄԸ ԻՆՉԵ՞Ր ԳՐԱԾ Է ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼԻ ՄԱՍԻՆ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ ԴԱՏԱՊԱՐՏԱԾ Է ՀԱՅԿ. ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ՏԱՄԱՏ ՖԷՐԻՏ ՓԱՇԱՅԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՆԿԱՏԱԾ···

Պոլսոյ *Ճիւմհուրիէթ* թերթի աշխատակիցներէն Շէհսիվարօղլու, 8 Մարտի թիւին մէջ, հետեւեալ ծիծաղելի պատմութիւնը կը գրէ.—

Ա. Աշխարհամարտի վերջաւորութեան յաղթական պետութիւնները Օսմանեան կայսրութեան կարգ մը մասերուն վրայ թեւարկութիւն հաստատած էին եւ Թրքական հողերուն բաժանումին ձեռնարկած: Այդ թուականներուն Ամերիկա ալ Թուրքիոյ հանդէպ չահագրգռութիւն ցոյց կուտար եւ կարգ մը ամերիկեան պատուիրակութիւններ Իսթամպուլի եւ արեւելեան նահանգներու մէջ ուղեւորութիւններ կատարելով Թուրքիոյ խնդրոյն մասին տեղեկագրեր կը պատրաստէին: Այդ թուականներուն երկրին վարիչներէն եւ մտաւորականներէն ոմանք կուսակից կ՚երեւէին հոգատարութեան, անպայման անձնատուութեան եւ բաժանումի ենթարկուելու ծրագիրներուն: Թուրքիա այս նպատակաւ ժամանած պատուիրակութիւններէն մէկուն կը նախագահէր Զօրավար Ճէյմս Կ. Հարպըրտ, որ ըսած է.— Այս ուղեւորութեան բուն նպատակն է Թուրքիոյ հայկական նահանգներուն ու ռուսական Հայաստանի հողերը տեղւոյն վրայ քննել»:

Զօրավար Ճէյմս Կ. Հարպըրտ եւ ընկերները Անատոլուի մէջ ինքնաշարժերով ճամբորդած էին եւ Մուսթաֆա Քեմալ փաշայի ուղղեալ այլազան յանձնարարութիւններ ունէին:

Զօրավար Ճէյմս Կ. Հարպըրտ Մուսթաֆա Քեմալ փաշայի հետ տեսակցեցաւ այն օրերուն երբ Էրզրումի եւ Սվազի համաժողովները գումարուած էին:

Զօրավար Ճէյմս Կ. Հարպըրտ այս պատմական տեսակցութեանը մասին ի մէջ այլոց կը գրէ.— Մուսթաֆա Քեմալ փաշա, 38 տարեկան, նիհարակազմ, բարձրահասակ զինուորականի կեցուածքով անձ մըն էր: Պեխերը կտրած, աչքերը ծակի, խարտեաշ մազերը դէպի ետեւ սանտրած, արտեւանունքները ցցուած: Շատ գեղեցիկ քաղաքային հագուստ մը կը կրէր եւ մեր ամբողջ խօսակցութեան ատեն գլխաբաց մնաց: Մինչդեռ Թուրքերը ի վաղուց տան մէջ եւ դուրսը ֆէս կը կրեն:

Մուսթաֆա Քեմալ փաշայի հետ մեր տեսակցութիւնը մէկուկէս ժամ տեւեց եւ տաճկերէն խօսեցաւ ֆրանսերէն: Մեր տեսակցութեան ընթացքին Մուսթաֆա Քեմալ փաշային յիշեցուցի, Քլեմանսոյի 1919 Յունիսին Թուրքերուն մասին արտասանած խօսքերը եւ յայտնեցի որ ոչ մէկ պետութիւն առանց կատարեալ իրաւասութիւն ստանալու պիտի ստանձնէ Թուրքերուն ներքին եւ արտաքին վարչութիւնը կարգի դնելու պատասխանատուութիւնը: Ան ատեն ըսաւ ինծի. «Ամերիկայի, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ ալ մարդասպանութիւններ եւ այլ ոճիրներ կը գործուին, ոչ մէկ ազգ կ՚ամբաստանուի եւ միայն Թուրքերը պատասխանատու կը նկատեն իրենց բնակչութենէն 800 հազար հոգիի սպանդէն»: Ան ալ կը պախարակէր հայկական ջարդը: Բայց սոր դէմ առաջ կը քշէր Իզմիրի մէջ Հելլէններու ի գործ դրած ջարդն ու այլ վայրագութիւնները: Ըսաւ որ այս ոճիրները համաձայնական ներկայացուցիչներուն աչքերուն առջեւ եւ անոնց մարտանաւերուն երկրին դարձուած թնդանօթներուն ներկայութեան ի գործ դրուած են, մինչ հայկական տեղահանութիւնն ու ջարդը կառավարութիւնը ձեռք անցուցած փոքր կոմիտէի մը գործն է: Կրկին ու կրկին հաստատեց որ Թուրքիոյ մէջ պատահած ոճրագործութեանց պատասխանատուն օտար միջամտութիւններն են, այն ատեն իշխանութեան գլուխ գտնուող Տամատ Ֆէրիտ փաշայի դահլիճը պատասխանատու է եւ ան թունդ անգլիասէր դարձած է: Հաստատեց որ եթէ հաշտութեան համաժողովը պնդէ կայսրութիւնը բաժան բաժան դարձնելուն վրայ այս նուաստութիւնը չընդունելով ազգային պատույն սիրոյն մեռնիլ նախամեծար պիտի համարէ եւ ասոր պիտի ընդդիմանան:

Մեր տեսակցութիւնը յոյժ շահեկան եղաւ: Սա ըսելու ստիպուած եմ որ այս տեսակցութեան հետեւանքով իմ մօտ այն համոզումը ծնունդ առաւ թէ Մուսթաֆա Քեմալ փաշա եւ մօտիկ ընկերները իրական հայրենասէր են»: Զօրավար Ճէյմս Կ. Հարպըրտ 1947ին մեռած է Ամերիկայի մէջ:

չաքարի, ճակնդեղի եւ ցորենի հարցերը, ապացուցանելով որ անոնց երաշտի դիմանալու յատկութիւնը բնախմորներէ կախում ունի:

1954ին Խ. Միութեան Գիտութիւններու ակադեմիայի կողմէ հրատարակուած է Ն. Սիսակեանի լայնածաւալ մէկ ուսումնասիրութիւնը՝ «կենսաքիմիական նիւթերու փոխանակումը»:

Աւելի քան երկու հարիւր գործեր ունի Սիսակեան՝ գիւղատնտեսութեան զանազան հարցերուն շուրջ:

Նորայր Սիսակեան մասնակցած է միջազգային բազմաթիւ համագումարներու՝ Փարիզ (1954), Գերմանիա (1955), Պրիւսէլ (1955), Ժընեւ (1955), Պելժիա (1956), Ճափոն (1957), Վիէննա (1958): Այցելած է Անգլիա, Հնդկաստան, Շուէտ, Իտալիա եւ այլ երկիրներ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Պ. ՀԻՒՍԷՅՆ ՈՒԷՅՆԻ Կ՚ԱՅՑԵԼԷ Պ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ

Մարտ 12ին առաւօտեան ժամը 10ին, Տէր եւ Տիկին Մարտիկեաններ Օթէլ Պըրիսթոլի հիւրասրահին մէջ ընդունեցան այցելութիւնը Լիբանանի Արտաքին նախարար Հիւսէյն Ուէյնիի: Այս բացառիկ այցելութեան ներկայ էին Լիբանահայոց առաջնորդ Գերշ. Տ. Խորէն Արք. Բարոյեան, պետական երեք հայ երեսփոխանները՝ Պ. Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան, Տիգրան Թոսպաթ եւ Խաչիկ Պապիկեան, ինչպէս նաեւ «Ալ – Ահրամ»ի թղթակից Պ. Ժորժ Աղիզ:

Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ շատ ջերմ մթնոլորտի մէջ եւ խօսակցութեանց նիւթ դարձան հանրային կարեւոր խնդիրներ:

Խօսակցութեանց ընթացքին, Լիբանանի Արտաքին նախարարը անգամ մը եւս յայտնեց, թէ իր ամենամեծ փափաքն է, որ Անթիլիասի Կաթողիկոսութիւնը ըլլայ Սփիւռքի Հայոց հոգեկան կեդրոնը: Ան պատրաստակամութիւն յայտնեց իր աջակցութիւնը բերելու այս գործին: Արտաքին Նախարարը իր յատուկ սէրն ու գնահատանքը յայտնեց հանդէպ Կաթողիկոսարանին եւ Կաթողիկոսին՝ այն աշխատանքին համար որ կը տանի Լիբանանի եւ Կաթողիկոսարանի համար:

Արտաքին Նախարարի մեկնումէն ետք, Սրբազան Հայրն ու Պ. Ճորճ Մարտիկեան Կաթողիկոսարան գացին, ուր Վեհափառ Հայրապետին հետ ունեցան մէկ ժամ գըլուխ – գլխի տեսակցութիւն ազգային – եկեղեցական հարցերու մասին:

Կէսօրին, Կաթողիկոսարանի Կիւլպէնկեան սրահին մէջ Վեհափառ Հայրապետը տուաւ ճաշ մը ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մարտիկեաններու:

Ճաշէն ետք, Վեհափառը, Առաջնորդ Սրբազանին ու իր շքախումբին հետ բարձրացաւ Պիքֆայայի հովտը, ուր օրհնուեցաւ հիմնաքարը Վեհարանի այն շէնքին, որ Պ. Մարտիկեան կառուցանել կուտայ, նուիրելով 35.000 տոլար:

Հայրապետը, հիմնօրհնէքի արարողութենէն ետք, անգամ մը եւս շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Մարտիկեանի իր հանրանուէր գործունէութեան եւ նուիրաբերող ոգիին համար:

Երեկոյեան, Սինեմա Ռէտիօ – Սիթիի մէջ, ծայրէ ի ծայր լեցուն սրահի մը առջեւ, կատարուեցաւ Օգնութեան Խաչի Պէյրութի վարչութեան կազմակերպած սինեմայի երեկոյթը, որուն բարձր հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Արտաքին Նախարար Պ. Հիւսէյն Ուէյնի, որ անձամբ ներկայ գտնուեցաւ:

Երեկոյթին պատուոյ հիւրերն էին Տէր եւ Տիկին Մարտիկեաններ:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

Վերջերս Միացեալ Նահանգներու ծերակոյտին ներկայացուած տեղեկագիր մը կը յայտնէր, թէ Ուաշինկթընի Խ. դեսպանատունը խորհրդահպատակ 186 պաշտօնեայ ունի, իսկ ՄԱԿի մօտ Խորհրդ. պատուիրակութիւնը՝ 257 անդամ, մինչ՝ Միացեալ Նահանգներու Մոսկուայի դեսպանատան պաշտօնեաներուն թիւը 35ը չանցնիր:

Դիւանագիտական անձնակազմի այս մեծ տարբերութիւնը միայն խորհրդային դեսպանատուներուն մէջ չէ, որ կը նըկատուի. նկատելի է նաեւ համայնավար աշխարհի բոլոր երկիրներու դիւանագիտական ներկայացուցչութեանց: Այսպէս, մինչ Ռումանիա Ուաշինկթընի մէջ ունի 58 հոգինոց անձնակազմ, Միացեալ Նահանգները միայն քսան դիւանագիտական պաշտօնեաներ ունին Պուքրէշի մէջ: Հունգարիա Ուաշինկթընի մէջ ունի 31 պաշտօնեայ, իսկ Միացեալ Նահանգները Պուտափեշտի մէջ՝ 21: Չեխոսլովաքիա ունի 48, Միացեալ Նահանգները՝ քսան, իսկ Լեհաստան 77, Միացեալ Նահանգները՝ 45:

Պաշտօնէութեան թիւի այս մեծ տարբերութիւնը արդիւնք է այն իրողութեան, որ մինչ խորհրդային դեսպանատուները եւ խորհրդային խմբակի միւս երկիրներու դեսպանատուները գրեթէ բնաւ օտար պաշտօնեայ չեն գործածեր, երկաթէ վարագոյրին ետին գտնուող երկիրներու ամերիկեան դեսպանատուները մեծ թիւով տեղացիներ կը գործածեն: Եւրոպայի համայնավար վեց երկիրներու ամերիկեան դեսպանատուներուն մէջ աշխատող տեղացիներու ընդհանուր թիւը կը հասնի 364ի, մինչ՝ այդ երկիրներու Ուաշինկթընի դեսպանատուներուն մէջ կ՚աշխատին միայն քսան ամերիկահպատակներ:

Բնականաբար, համայնավար երկիրներու ամերիկեան դեսպանատանց մէջ աշխատող բոլոր տեղացիները ընտրուած կամ խստօրէն քննուած են պատկան երկիրներու ապահովութեան սպասարկութեանց կողմէ եւ գրեթէ տեսակ մը լըրտեսներ են՝ ի վնաս Ամերիկայի:

Ամերիկացիները տեղայի պաշտօնեաներ կ՚առնեն այն պարզ պատճառով, որ համայնավար խմբակցութեան երկիրները, ամերիկեան տոլարին համար, փոխանակութեան անբնականօրէն ցած գին պարտադրած են: Եւ դիւանագիտական ստորադաս պաշտօնեաները անհնար է, որ կարենան իրենց ստանալիք այդ թոշակով ապրիլ Մոսկուայի մէջ:

Եւ արդիւնքը այն կ՚ըլլայ, որ Ռուսերը ոչ միայն հաւանական լրտեսներու ամբողջ բանակ մը ունենան Միացեալ Նահանգներու եւ Արեւմուտքի միւս երկիրներուն մէջ, այլ նաեւ տասնեակներով «իրենց մարդիկը՝» Մոսկուայի օտար բոլոր դեսպանատուներուն մէջ:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (371)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Լ.

ՀԱՅ – ԿԱԹՈԼԻԿԸ

— Այդ նամակը, ինչպէս երեւում է, ուշացրել էք: Բայց ես դրանից առաջ մի այլ նամակ եւս ստացել եմ խօջա Թորոսից, համարեա մի եւ նոյն այդ բովանդակութեամբ:

— Ուրեմն դուք ճանաչեցի՞ք մեզ եկեղեցու բակում:

— Ճանաչեցի: Ես ձեզ սպասում էի:

— Ուրեմն պատրաստե՞լ էք, ինչ որ գրել են ձեզ:

— Ամէն ինչ պատրաստ է:

— Շատ շնորհակալ եմ,— ասաց Ասլանը, ձեռքը մեկնելով նրան: — Ես առաւօտեան պէտք է գնամ Աստղաբերդը տեսնելու: Այնտեղից կը գնամ Առաքելոց վանքը: Յետոյ կը վերադառնամ ձեզ մօտ եւ այստեղից ճանապարհ կ՚ընկնեմ...

— Մինչեւ ձեր վերադարձը ամէն ինչ պատրաստ կը գտնէք ճանապարհի համար, կրկնեց մեր հիւրընկալը:

Լ Ա.

ԱՍՏՂԱԲԵՐԴ

Միւս օրը, վաղ առաւօտեան, ես եւ Ասլանը, մեր հիւրընկալի ծառաներից մէկին մեզ հետ առնելով, ճանապարհ ընկանք դէպի Աստղաբերդ: Արփիարը ինչ – որ գործերի համար մնաց նրա տանը:

Զգիտեմ ինչո՞ւ, ես միշտ ուրախութիւն էի զգում, երբ Ասլանը տանում էր ինձ մի հին ամրոց կամ բերդ ցոյց տալու: Նրանց աւերակները միշտ իմ վրայ ազդու տպաւորութիւն էին թողնում: Արդեօք նրա՞ համար, որ նրանց մէջ ես տեսնում էի անցեալ փառքի եւ զօրութեան խորտակուած յիշատակները, թէ նրա՞ համար, որ նրանց մէջ երեւում էր ժողովրդի իշխանների կեանքը, սովորութիւնները եւ նրանց յարաբերութիւնները՝ թէ իրարանց եւ թէ օտարների հետ:

Այդ բերդի անունն անգամ ինձ համար հրապուրիչ էր. Աստղաբերդ, գեղեցիկ անուն է: Ասլանը ասում էր, Աստղկայբերդ անուան փոփոխութիւնը պէտք է լինի:

Ճանապարհը ոլորւում էր հարթ դաշտավայրի միջով: Ես եւ Ասլանը նստած էինք ձիաների վրայ, իսկ մեր առջեւից ոտքով գնում էր մեր առաջնորդը:

Ես այժմ միայն առիթ ունեցայ Ասլանի հետ խօսել Արփիարի մասին: Այդ երիտասարդը ինձ խելքից հանել էր: Բայց դեռ չգիտէի՝ ո՞վ էր նա, ո՞րտեղից յայտնուեցաւ, ի՞նչ նպատակով էր եկել Մուշ եւ այլն:

Ասլանը ինձ շատ բան չասաց նրա մասին, բայց որքան էլ ասաց այն էլ բաւական էր իմ հարցասիրութիւնը գոհացնելու համար: Ես տեղեկացայ, որ նա բնիկ տըրապիզոնցի էր, սովորել էր Վենետիկի Մխիթարեանների վանքում, ուսումնասիրել էր պատմութիւն, գլխաւորապէս Հայոց պատմութիւն եւ Հայոց լեզու, գիտէր եւ մի քանի հին ու նոր լեզուներ: Բայց ինչ որ աւելի զարմացրեց ինձ, — նա կրօնով հայ – կաթոլիկ էր, եւ այնպէս դառնացած կերպով խօսում էր հայ-կաթոլիկների մասին:

« Ահա մի երկրորդ Ջալլադ,— մտածում էի ես, — նա կրօնով հայ – բողոքական, բողոքում էր հայ – բողոքականների հակազգային հակումների դէմ, իսկ դա կրօնով հայ – կաթոլիկ, բողոքում էր հայ – կաթոլիկների հակազգային հակումներու դէմ: Բայց Ջալալը քահանայ էր, չլինի՞ թէ, դա եւս մի նորընծայ աբեղայ լինէր»:

— Ոչ, — ասաց Ասլանը, — սկզբում թէեւ ուխտած է եղել կրօնաւորական կարգը մտնել, բայց յետոյ թողել է:

— Նա կը մնա՞յ այստեղ:

— Կը մնայ:

— Ի՞նչ պիտի շինէ:

— Պիտի գործէ այստեղի հայ – կաթոլիկների մէջ:

— Նա Վենետիկի վանքի կողմի՞ց է ուղարկուած:

— Ոչ, — նա ազատ մարդ է, կը գործէ իր սեփական միջոցներով: Նա հօրից բաւական ժառանգութիւն է ստացել:

— Ժեզուիտները չե՞ն հալածի նրան:

— Կը հալածեն: Բայց եթէ հալածանքից մարդիկ վախենալու լինէին, պէտք է ոչինչ չշինէին: Իսկ նա բաւական քաջութիւն ունի իր գործի համար:

Քաղաքից մօտաւորապէս երկու ժամ ճանապարհի տեւողութեամբ գնում էինք դէպի արեւելք, անցնելով մշակուած դաշտերի եւ գեղեցիկ, կանաչազարդ հովիտների միջով: Հեռուից երեւաց Աստղաբերդը: Նա կանգնած էր Տաւրոսի թեւքերից մէկի վրայ եւ, կարծես, զայրացած դէմքով նայում էր դէպի իր առջեւը դրուած խորին ձորերը ու լայնածաւալ հովիտները: Իմ սիրտը սկսեց դողալ: Մենք մօտենում էինք Հայոց դիւցազու ամրոցին: Այստեղ էր հիւրասիրում Տարոնի աստուածուհին մեր անպարտելի հսկաներից մէկին — Վահագնին:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

1956/11 Գ. գործամասը պիտի արձակուի հետզհետէ :

ԿԻՊՐՈՍԻ յոյն բնիտանիներուն պարագլուխը՝ գնդ. Կրիվաս, որ չորս տարիէ ի վեր կղզիին մէջ կը ղեկավարէր ըմբոստ յեղափոխութիւնը եւ հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն՝ չէր ձերբակալուած, աքսորէ օր Աթէնք վերադարձաւ : Տօնական օր էր յունական մայրաքաղաքին մէջ, ուր ամէն մարդ ոտքի ելած էր դիմաւորելու համար «հին զարերէն ի վեր հելլէն մեծագոյն հերոսը» : Աթէնքի բոլոր եկեղեցիներու զանգերը ղօղանջեցին՝ իր վերադարձը ողջունելու համար : Մայրաքաղաքի Առաջնորդը արծաթէ թագ մը դրաւ «հայրենիքի արժանաւոր հերոսին գլուխը», մինչ ժողովուրդը ծաղիկներ կը նետէր :

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ եւ Խ. Միութիւն որոշեցին վերահաստատել դիւանագիտական իրենց յարաբերութիւնները : Երկու պետութեանց յարաբերութիւնները խզուած էին լրտեսական խնդրի մը առթիւ :

ՊԵԼԺ դիւանագէտ մը անըրաձայլի անձ (փերսօնա նոն կռաթա) յայտարարուեցաւ Վարշաւայի կառավարութեան կողմէ : Այս առթիւ ոչ մէկ բացատրութիւն տրուած է, կը կարծուի թէ տեսակ մը պատասխան է լեհ դիւանագէտ Մաթուսխաքի արտաքսումին Պելժիայէն, (Մարտ 7ին լրտեսական խնդրի մը առթիւ) :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը Մաքմիլլըն Ուաշինկթըն մեկնեցաւ աշխի օր : Կը կարծուի թէ Այզընհաուըրի յայտարարութիւնը ո–րով Նախագահը համաձայն էր Մեծերու ժողովի մը, մեծապէս պիտի դիւրացնէ Մաքմիլլընի եւ Այզընհաուըրի խօսակցութիւնները : Միւս կողմէ Արտաքին նախարար Սելվին Լոյտ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Սուսլովի հետ, որ ինչպէս ծանօթ է միշտ, Լոնտոն է :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը Սէնեի եւ Արտաքին նախարար Փելլա Փարիզ հասան : Պիտի տեսնուին նախ Զօր. Նորսթատի հետ ապա հինգշաբթի օր վարչապետ Տըլըէի եւ Ուրբաթ՝ Տը Կոլի հետ :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ 24 երկիրներու ներկայացուցիչները պիտի հաւաքուին Մարտ 24էն Ապրիլ 17 միջազգային նոր պայմանագիր մը պատրաստելու համար որուն նպատակն է պակսեցնել հայրենազուրկներու թիւը (ափաթրիտ) : Ժողովին պիտի ներկայացուին երեք առաջարկներ, երկուքը՝ Միջազգային Իրաւունքի յանձնախումբին կողմէ, միւսը՝ դանիական կառավարութեան :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Ողբացեալ Նշան Նազլաչեանի մահուան տարելիցին առթիւ այրի Տիկին Շուշան Նազլաչեան եւ զաւակները Կապոյտ Խաչի կրթական նպատակներուն յատկացնելու համար կը նուիրեն հինգ հազար ֆր. : Հազար ֆրանք ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Դեղձանիկ Մանտիկեան, Գ. Ժիրայր Մանտիկեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մանտիկեան, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան, Ֆէրճուլեան եւ Վարդանեան ընտանիքները (Քալիֆորնիա) ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՊԱՏՄԱԳԷՏ ԵՒ ՀՆԱԳԷՏ ՈՂԲ. ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ

Յիշատակին յարգանքի երեկոյթ մը կազմակերպուած է :

21 Մարտ, Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 21ին, Սալ տէ Սանիթրօ, Փարիզ :

8, Rue Jeau Goujon

Հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ Սերովբէ եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Խօսք պիտի առնեն ծանօթ հնագէտ Փրօֆ. Քավէնեաք եւ ուրիշներ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն յարգել իր յիշատակը եւ ներկայ ըլլալ իրր հրաւէր :

Մուտքը ազատ է :

ԶԱՏԻԿ

Փարիզի Հայոց Եկեղեցեաց Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հայ հաւատացելոց թիւնը ներկայ գտնուիլ հետեւեալ արարողութիւններուն :

Մարտ 20, Ուրբաթ առաւօտ վերջին Աւետարան ժամը 9ին, երեկոյեան ժամը 4.30ին «Խաչալական եւ Հսկում» :

Մարտ 22, Կիրակի Ծաղկազարդ, ակիզբ ժամերգութեան ժամը ութին, հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ ժամը 10–ին, երեկոյեան «Դռնբացէք» ժամը 4.30–ին :

Մարտ 26 : Աւագ հինգշաբթի, առաւօտեան պատարագ ժամը 10ին : Կարգ Ոտնլուայի, երեկոյեան ժամը չորսին, կարգ Խաւարման ժամը ութին :

Մարտ 27, Աւագ Ուրբաթ, Թաղման Թափօր, երեկոյեան ժամը 5ին :

×

Պոմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ

22 Մարտ, Կիրակի, Ծաղկազարդ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 7.30–ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ 10ին, երեկոյին Դռնբացէքի արարողութիւն ժամը հինգին :

24 Մարտ, Աւագ Երեքշաբթի, Յիշատակ 10 Կուսանաց, երեկոյեան ժամերգութիւնք ժամը 5.30ին :

(Շար.)

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ՄԱՐՍԷՅԼ

20 Մարտ, Շաբաթ երեկոյեան Լոյս Զուարթ Զայնիւ ժամը հինգին :

26 Մարտ, Աւագ Հինգշաբթի Տօն Ս. Հաղորդութեան, առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. Հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 9ին, երեկոյեան Ոտնլուայի արարողութիւն ժամը 5.30ին, Խաւարում եւ Զարչարանաց ժամը ութին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Լաւ կարող (քուփէօզ) մասնագէտ քըրսաժի : Տեւական գործ, ամբողջ տարին, լաւ վճարում : Դիմել՝

Imprimerie Spéciale
du Journal "Haratch"

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին :

ԱՊՐԻԼ 25ԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցւոյն վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Պ. Նորայր եւ Օր. Պէաթրիս Սահաթճեաններու փափաքով, այս կիրակի հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն կը կատարուի իրենց քրոջ՝ ողբացեալ Արուսեակ Սահաթճեանի մահուան քառասունքին առիթով :

× Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Նորայր եւ Օր. Պէաթրիս Սահաթճեաններէ 25.000 ֆրանք, եկեղեցիի պայծառութեան համար :

× Եւ երկու հազար ֆրանք Պ. Արմենակ Ալթունեանէ, եկեղեցիին հայերէնի դասընթացքին նուէր :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ծանօթ հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէն : Կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով : Կարեւոր օրակարգ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Ռեժանի վերնայարկը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէին, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը :

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ եւ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՎ :

ԿԻՐԱԿԻ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ, ԺԱՄԸ 20ԷՆ ԵՏՔ

Վարժարանի դալարազեղ պարտէզներուն մէջ :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

22 Մարտ, կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 3.30էն մինչեւ կէս գիշեր Իսիի քաղաքապետական մեծ սրահին մէջ :

Métro : Mairie d'Issy

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Սիրայօժար կը մասնակցին Փարիզահայ գաղութի լաւագոյն արուեստագէտներէն Տիկին Սարեան (դաշնակ), Պ. Մ. Պօղոսեան (երգ), Օր. Վարժապետեան (դաշնակ), (Ա. Փոի – Էֆոլ Պէլան) Պ. Տէտէեան (ձեռնադաշնակ), Պ. Աբրահամեան հայկական եւ Կովկաս. պարեր, Օր. Ժ. Քէհեաեան դասական պարեր, Ամիրեանեան քույրեր դաշնակ եւ արտասանութիւն :

Զանազան հաճելի անակնկալներ, հայկական պարեր տահմիկ տարազներով,

Խօսնակ՝ Պ. Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆ

ժամը 7.30էն մինչեւ կէս գիշեր ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Orchestre "ARMENIA" grande formation

Այս երիտասարդ նուագախումբը կը ղեկավարէ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Պարերու ընթացքին մէջ ընդ մէջ զանազան պատշաճ արքաքսիոններ :

Ընտիր եւ առատ պիւֆէ Մուտք 500 ֆրանք

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ 22 Մարտ, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24,

CERCLE MILITAIREի

ընդարձակ սրահը (Փլաս Սէնթ Օկիւսթէն)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ

Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել՝

Յ. Պահատուրեան Tél. : ORN. 37-22

Գ. Աչամեան « : TRI. 57-74

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՄԱՐՏ

VENDREDI 20 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8349 35E ME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4230

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

Վաղը՝ Շաբաթ՝ ժամ 4ուժոնի սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ՝ յարգանքի երեկոյթ մը՝ նուիրուած ողբացեալ Արշակ Սաֆրաստեանի յիշատակին :

Հարազատ զաւակ Վասպուրականի, Հնդկաստանը հաւատարիմ մնաց իր ծագումին մինչեւ իր մահը : Կեանքին մեծագոյն մասը արտասահմանի մէջ էր անցուցած, սակայն անեղծ պահած էր իր ծննդավայրի տոհմիկ լեզուն ու ոճը, զանոնք փոխադրելով նոյնիսկ գրականութեան մէջ :

Սաֆրաստեան կը պատկանէր մեր հանրային գործիչներու երէց սերունդին, որուն ներկայացուցիչները մատի վրայ կը համրուին այսօր :

Փոթորկալից կեանք մը սահմանուած էր իրեն :

Այգեստանի ծխական դպրոցին մէջ սորված նախնական գիտելիքները գոհացում չէին տար ուսման ծարաւ ի պատանի Արշակին, որ զարգանալու համար ունէր մէկ միջոց միայն, — ինքնաշխատութիւնը :

Շնորհիւ իր հաստատամտութեան եւ անվհատ աշխատանքին՝ շուտով սորվեցաւ անգլերէն ու ֆրանսերէն լեզուները : Պահ մը ուսուցչական պաշտօն վարեց Հայկազեան Կեդր. Վարժարանին մէջ, միաժամանակ յարելով Վանի արմենական կուսակցութեան :

Շնորհիւ իր լեզուագիտութեան՝ 1905-ին Թարգման կարգուած Պիթլիսի անգլիական հիւպատոսին, երկու տարի վերջ կը նշանակուի հիւպատոս նոյն քաղաքին : Պատուակալ պաշտօն՝ զոր կը վարէ 1907էն մինչեւ 1911 :

Սաֆրաստեան առաւելագոյն չափով օգտագործած է անգլիական հիւպատոսի իր պաշտօնին ընձայած առանձնաշնորհները, մանաւանդ համիտեան բռնակալութեան դաժան օրերուն, աջակցելու համար իր շրջանի հայութեան՝ ենթակայ կաշառակեր Թուրք պաշտօնեաներու եւ աւազակաբարոյ Քիւրտերու կեղեքումներուն :

Բանիցս ճամբորդած է Մուշ, Վան ու Տիգրանակերտ՝ պաշտօնական տեղեկագիրներ պատրաստելու նպատակով : Ու այդ առթիւ մեծապէս աջակցած է Անդրանիկի եւ Գէորգ Չաւուշի, որոնք կը գործէին Տարօնի, մասնաւորապէս Սասունի շրջանին մէջ :

1911ին Պիթլիսի հիւպատոսական պաշտօնը ձգելով կը հաստատուի Լոնտոն, ուր կը հետեւի համալսարանական դասընթացքներու :

Համաշխարհային առաջին պատերազմին հետ գործունէութեան նոր ասպարէզ մը կը բացուէր հայրենասէր Սաֆրաստեանի առջեւ : 1915ին կը փութայ Կովկաս եւ Քեռիի կամաւորական գունդին մէջ մտնելով կ'երթայ Ռոմիոյ ճակատը :

Այնուհետեւ կ'ունենայ արկածալից կեանք մը : Կ'երթեւեկէ շարունակ՝ օգնութեան հասնելու համար հայկ. նահանգներէն փախստական գաղթականներուն : Կ այցելէ Վան, Մուշ, Կարին, Բաբերդ, Ատրպատական, Ալեքսանդրօպոլ, Երեւան եւ ամէն տեղ ուր թշուառութիւն կայ :

Յետոյ նաեւ իբրեւ սպայ անգլիական բանակին՝ մասնաւոր առաքելութեամբ կը ճամբորդէ Եգիպտոս, Հնդկաստան, Պաղեստին, Իրաք, Իրան եւ հուսկ ուրեմն Բագու, ուր կը մասնակցի Թուրքերուն դէմ մղուած կռիւներուն :

Զինադադարէն վերջ կը նուիրուի Հայկական Դատի հետապնդումին եւ կ'աջակցի Ազգային Պատուիրակութեան, որուն կողմէ կը ղրկուի Ժընեւ, Ամերիկա, Պոլիս եւ Հայաստան :

Երբ Լօզանի դաշնագրով առժամապէս կը թաղուի հայկական հարցը, Սաֆրաստեան, վերջնապէս հաստատուած Անգլիոյ մայրաքաղաքը՝ ամբողջովին կը նուիրուի բանասիրական – պատմագիտական աշխատանքներու, ամէն բանէ առաջ նպատակ ունենալով օտարներուն ծանօթացնել Հայոց դարաւոր քաղաքակրթութիւնը :

Անխոնջ աշխատող ու պրպտող պահ մը կը հրատարակէ անգլերէն Մասիս պարբերաթերթը եւ հաւատարիմ աշխատակիցը կը դառնայ անգլերէն եւ հայերէն թերթերու, ընդ որս նաեւ «Յառաջ»ի վերջին տարիներուն :

Անդամ արեւելագիտական ընկերութեանց, կանոնաւորաբար կը մասնակցէր անոնց համագումարներուն :

Թողնց հայրենասէր, անկախ մտքի ու նկարագրի տէր, պարկեշտ ու անշահախնդիր հանրային գործիչ մըն է, որ կ'որբացնէ հայ ժողովուրդը իր մահով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՆԱՍԸՐ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻ" Կ'ԸՍԷ ՊԷՅՐՈՒԹ

5000 ԻՐԱՔՑԻՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱ ԱՊԱՍՏԱՆԱԾ ԵՆ

Միջին Արեւելքի կացութիւնը կը մնայ միշտ լարուած : Համաձայն կիսապաշտօնական աղբիւրներու, ինչպէս մամուլի Մենա գործակալութիւնը (Միտլ – Իսթ – Նիուզ – Ըճընսի) արաբ համայնավարները Մոսկուայէն հրահանգ ստացած էին «ամբողջ արաբական աշխարհը համայնավարութեան ենթարկելու» : Իսլամ աշխարհի բարձրաստիճան կրօնական մը յայտնեց թէ.— Միակ եւ զօրաւորագոյն բանը որ կայ քանդելու համար Աստուծոյ եւ մարդուն յարաբերութիւնները՝ համայնավարութիւնն է : Էլ Ախպար կը գրէ թէ Քասըմի զրասենեակին ճակատը նշանաբան մը դրած են համայնավարները.— «Ո՛չ արաբականութիւն, ոչ մահմետականութիւն» :

Համաձայն կարգ մը ուրիշ աղբիւրներու Ուսանողական Միութիւնը համայնավար հսկողութեան տակ կազմած է դատարաններ ուր կը դատէ ազգայնական ուսանողները : Կ'ըսուի թէ նման դատաւան մը մահուան դատապարտած եւ հրապարակաւ գլխատել տուած է Պաղտատինցի ուսանող մը : Նոյն աղբիւրներու համաձայն 24 ազգայնական ուսանողներ սպաննուած են Մարտ 13ին :

Ալ Ահրամ (Գահիրէի թերթը) կ'աւելցնէ թէ հինգ հազար Իրաքցիներ Սուրիա ապաստանած են Մուսուլի ըմբոստութենէն ի վեր :

Լիբանանի թերթերը իրենց կարգին կը պաշտպանեն Նասրը եւ ծանր յարձակումներ կ'ընեն Խրուշչեւի վրայ : Հակահամայնավար կարգ մը ցոյցեր եղան նաեւ Թրիփոլիի մէջ ուր ուսանողներ տողանցեցին Նասրը ջատագովելով :

Աղեքսանդրիայէն կը հաղորդեն թէ 250 հազար Եգիպտացիներ «Ազատագրութեան պարտէզը» հաւաքուած ոգեկոչեցին Մուսուլի զոհերուն յիշատակը :

Այս ամբողջը սակայն չյաջողեցաւ Նասրը աւելի համակրելի դարձնելու Արեւմուտքին : Ընդհակառակն տեսակ մը վերապահութիւն եւ մտահոգութիւն կայ : Ամերիկեան մամուլը կը գրէ.— Նասր կորսնցուց :

Կ'անդրադառնայ նաեւ անոր մեկուսացման :

ՖՐԱՆՔԵԻՒՏԱԼԱԿԱՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

ՍԷՆԵԻ ԵՒ ՓԵԼԼԱ ԱՅՍՕՐ ԿԸ ՏԵՍԱԿՑԻՆ ՏԸ ԿՈԼԻ ՀԵՏ

Ֆրանքեւգերմանական եւ ֆրանքեւանգլիական խօսակցութիւններէն ետք, հինգշաբթի օր սկսաւ Ֆրանսացի եւ իտալացի ղեկավարներու կարծիքի փոխանակութիւնը :

Ինչպէս գրած էինք, Իտալիոյ Վարչապետը Փարիզ հասաւ Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք : Պուրժէի օդակայանը դիմաւորելու գացած էր Վարչապետ Տըպրէ՝ շրջապատուած բարձրաստիճան Ֆրանսացիներէ :

Երկու Վարչապետները առաջին անիծով գացին պատուոյ սրահը, ուր կարճ ճառեր արտասանեցին, մասնաւորապէս շեշտելով երկու երկիրներու միաժամանակութեան անհրաժեշտութիւնը՝ ներկայ տագնապին դէմ : Տըպրէի եւ Սէնեիի խօսքերը ձայնասփռուեցան :

Քանի մը վայրկեան առաջ Լոնտոնէն Փարիզ հասած էր Իտալիոյ Արտաքին Նախարարը՝ Փելլա, որ դիմաւորուեցաւ իր Ֆրանսացի պաշտօնակից Քուվ տը Միւրվիլի կողմէ :

Քանի մը վայրկեան խորհրդակցելէ ետք՝ նախարարներն ու բարձրաստիճան անձերը մայրաքաղաք եկան : Իտալիոյ Վարչապետն ու Արտաքին Նախարարը իրենց դեսպանատունը գացին, ուր, իրիկուան դէմ, ընդունեցան Եւրոպայի դաշնակից ուժերու գերագոյն հրամանատարը՝ Զօր. Նորսթէտ :

Իտալացիները պաշտօնական իրենց առաջին խօսակցութիւնները ունեցան Զօր. Նորսթէտի հետ :

Լրագրողներէ հարցապնդուելով Ատլանտեան ուժերու հրամանատարը մերժեց արտայայտուիլ այն մասին՝ թէ Միջերկրականի նաւատորմիղին հարցը խօսակցութեան նիւթ դարձա՞ծ է թէ ոչ. «Ատլանտեան Ուխտն ու Իտալիան չահագրգռող հարցերու մասին խօսեցանք», յայտարարեցին :

Հինգշաբթի օր սկսան Ֆրանքեւիտալական խօսակցութիւնները : Ժամը 11·30ին Սէնեի եւ Փելլա Մաթինեօն գացին, ուր խօսակցեցան Վարչապետ Տըպրէի եւ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլի հետ : Միասին ճաշելէ յետոյ՝ երկու երկիրներու ղեկավարները շարունակեցին իրենց խօսակցութիւնները :

Իրիկուան դէմ իտալական դեսպանատան մէջ Ֆրանսայի Բանակի նախարար Կիյոման ընդունելէ յետոյ, Վարչապետ Սէնեի Իւնեսքօ պիտի այցելէր :

Այսօր՝ Ուրբաթ, Փելլա այցելութիւն մը պիտի տայ Տնտեսական եւ Ելմտական նախարար Փինէի, որմէ ետք երկու Իտալացիները պիտի երթան Նախագահ Տը Կոլի մօտ :

Ֆրանքեւիտալական խօսակցութիւնները երկու օր պիտի տեւեն : Ուրբաթ օր Սէնեի եւ Փելլա Հռոմ պիտի երթան, ուրկէ պիտի անցնին Պոն՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ ղեկավարներուն հետ խորհրդակցելու համար :

———o———

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաքմիլըն եւ Արտաքին նախարար Լոյտ Ջերմ ընդունելութիւն գտան Օթաւայի մէջ : Քանատայի Վարչապետ Տիֆանպաքըրի հետ խորհրդակցութեան ընթացքին Մաքմիլըն Մոսկուայի, Փարիզի եւ Պոնի մէջ իր ունեցած խօսակցութիւններուն արդիւնքը յայտնեց : Երկու Վարչապետները մասնաւորապէս ծանրացան Պերլինի խնդրին վրայ : Քանատայի Վարչապետը համակարծիք գտնուած է Մաքմիլընի, Խ. Միութեան հետ մեծերու ժողով մը գումարելու համար : Այսօր՝ Մաքմիլըն Ուաշինկթըն կ'երթայ, Նախագահ Այզընհաուըրի հետ խորհրդակցելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Խորհրդարանին համաձայնութեամբ՝ գնդ. Կրիվաս ստացաւ զօրավարի աստիճան : Միաժամանակ Կրիվասի եւ ընտանիքին ցմահ նպաստ պիտի տրուի՝ «Երկրին կատարած անգնահատելի ծառայութեանց համար» :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի պաշտօնեաները որոշեցին ընդհանուր գործադուլ ընել այսօր՝ Ուրբաթ, ամբողջ օրը :

ԹԻՒՐՔՄԷՆԻՍՏԱՆԻ մէջ ազգայնական շարժում մը ծայր տուած է որ սակայն անմիջապէս ճզմուած է Խ. Իշխանութեան կողմէ : Այս լուրը կը հաղորդէ իտալական մամուլի «Քոնթինէնթալէ» գործակալութիւնը որուն լուրերը ընդհանրապէս հաւաստի աղբիւրէ են : Կը ճշդէ նաեւ թէ Թիւրքմէն չորս անձնաւորութիւններ ձերբակալուած են որովհետեւ ղեկավարած են «հայրենապաշտ ազգայնական շարժումը» որ կը սպասէր Խ. Միութեան եւ Պարսկաստանի յարաբերութեանց ձըգտումին՝ ըմբոստանալու համար : Երկուհոգի Պապայեւ եւ Տիւրտիէվա ամբաստանուած են հետեւեալ յանցանքով.— Պատասխանատու պաշտօնները փոխանակ յանձնելու Մոսկուայէն եկած համայնավարներու վերապահած են Թիւրքմէններուն :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Նիւ Եորք Տէյլի Նիուզ» թերթը ստոյգ աղբիւրներէ առնելով իր լուրը՝ կը գրէ թէ Պերլինի տագնապին պատճառը Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխ Ուլպրիխտն է : Խրուշչեւ չէր ուզեր նման տագնապ մը ստեղծել : Եօթնամեայ նոր ծրագիրին համար Խրուշչեւ պահանջած է որ իր արբանեակները, մանաւանդ Արեւելեան Գերմանիա աւելի մեծ քանակութեամբ եւ որակով աւելի բարձր ապրանքներ յանձնէ Խ. Միութեան : Իրականութիւնը այն է սակայն, թէ Արեւելեան Գերմանիա, թշուառութեան մէջ մխրճուած, չի կրնար Խրուշչեւի պահանջներուն գոհացում տալ : Միւս կողմէ, Ուլպրիխտ խոստովանած է նաեւ, թէ չեն կրնար պահանջուած տուրքը վճարել՝ որովհետեւ Գերմանացիները, օրական մօտ չորս հարիւր հոգի, կը փախին եւ կ'ապաստանին Արեւմտեան գօտին : Երբ Պերլինի իշխանութիւնը յանձնուի Փանքովի կառավարութեան՝ հաւանական է որ վերջ մը դրուի փախուստներուն :

ՏԻԿԻՆ ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԱԾ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

———o———

Վալանսի մեր պաշտօնակիցը՝ Տօֆինէ Լիպէրէ կը հաղորդէ որ Կիրակի օր թաղապետական խորհրդական ընտրուած է Տիկին Օտէթ Միքայէլեան : Այս առթիւ թերթը կը գրէ.— Տիկին Օտէթ Միքայէլեանի ընտրութիւնով Վալանսի հայաշատ գաղութին առաջին ներկայացուցիչն է որ մաս պիտի կազմէ Վալանսի քաղաքական ժողովին : Իրականին մէջ Ֆրանսուհի մըն է որ Հայերը պիտի ներկայացնէ, քանի որ Տիկին Միքայէլեան Լիոնցի ծնողքի զաւակ է, ապագային Հայ դարձած՝ սրտով : 1932ին Օր. Օտէթ կը ամուսնացաւ Պ. Գէորգ Միքայէլեանի հետ : Հաճոյք պատճառելու համար իր կեսուր մօր, որ Պոլսէն եկած էր, հայերէն գրել – կարդալ սորվեցաւ եւ այսպէս դարձաւ հայ գաղութին նուիրուած եւ պաշտօնական ներկայացուցիչը ...» :

ԼՈՒՐԵՐՈՒ եւ յայտարարութեանց ճոխութեան պատճառով այսօր չկրցանք տալ նոր մանրամասնութիւններ Պէյրութի Հայկ. հանդիսութիւններէն : Նոր տեղեկութիւններ՝ վաղը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

●

Վէպ, գրեց Կ· ՓՈԼԱՏԵԱՆ

Հին ու նուիրական գիրք մը ունինք, որ կը կոչուի Մաշտոց, *այլ անուամբ՝ Ծիսարան, որ կը բովանդակէ «արարողութիւնք պաշտամանց եկեղեցւոյ Հայաստանեայց»: Այս գիրքն է որ կը սահմանէ արարողական կանոնները, «ի հնագունից» հաստատեալ, որոնք կը վերաբերին եկեղեցի օծելու, եպիսկոպոս ձեռնադրելու, քահանայ թաղելու, երախայ մկրտելու, եւ եկեղեցիէն դուրս՝ նշան օրհնելու, պսակ օրհնելու, գերեզման օրհնելու, տուն օրհնելու, աղ օրհնելու, արտ ու հունձք օրհնելու, ջրհոր օրհնելու, հաւ օրհնելու: Ասոնց կարգին՝ ամէնէն հետաքրքրականը,* — Կանոն օրհնութեան նորակերտ գրոց:

Ուրեմն, Հայոց մէջ սովորութիւն էր օրհնել ոչ միայն ցորենը եւ խաղողը իբրեւ նիւթական սնունդ, կամ ինչպէս կ'ըսեն՝ իբրեւ երկրային սնունդ, այլ եւ գիրքը՝ իբրեւ իմացական սնունդ: Կարեւոր չէ ճշդել թէ ի՛նչ գիրքեր էին զորս կ'օրհնէին՝ հրապարակ հանելէ առաջ, — տարբեր առանձին նիւթ է,— կը բաւէ ըսել միայն թէ Հայերը նախ եկեղեցի կը տանէին ամէ՛ն արտադրութիւն՝ օրհնութեան համար, ետքը կը յանձնէին ժողովուրդին առ ի վայելումն :

Գիրքին տէրը (հեղինակ կամ ընդօրինակող) եկեղեցի կը տանէր իր գործը : Սարկաւագները «ունելով ի վերայ բազկացն՝ հանեն ի բեմբն»: Ու կը սկսի արարողութիւնը : Նախ կը կարդան սաղմոս մը (Գլ· Հէ): Յետոյ կ'աղաղակէ սարկաւագը· «Խնդրեսցուք ...»: Կը յաջորդէ քահանային աղօթքը·—

« Օրհնեալ ես, Տէր Աստուած մեր, որ ետուր մեզ զպատուիրանս մեր քո ի լուսաւորութիւն անձանց մերոց· ընկալ եւ այժմ զնոր գիրս զայս *ի ձեռաց մերոց, օրհնեա՛ եւ սրբեա՛ զսա· զի որք ընթեռնուցուն եւ լսեն, բանայցեն սիրտք նոցա՝ իմանալ եւ առնել զհրամանս քո· գրել ի սիրտս իւրեանց ...»:*

« ... Ողորմեա՛, եւ օրհնեա՛ զգիրս զայս, *եւ* զգրող սորա· *եւ գրեա՛* զանուն *նորա ի դպրութեան կենաց ...»:*

Յետոյ սարկաւագը· « Սուրբ խաչիւս աղաչեսցուք ...»:

Հուսկ ուրեմն քահանան կը վերջացնէ « Պահպանիչ»ով :

×

Երկար է գիրքին պատմութիւնը, եւ առանձին նիւթ: Այստեղ հարկ կը համարիմ միայն ըսել թէ ուրիշ ժողովուրդ մը, սուրբ եւ օրհնեալ համարելէ զատ ամէն գիրք՝ որու մէջ գրուած է Եհովային անունը, մեղք կը համարէր այլեւս այրել կամ փճացնել՝ եթէ նոյնիսկ գրչական վրէպներ նշմարուէին, կամ ուրիշ պատճառ մը ունենար հրապարակէն հեռացնելու: Ուստի զգուշանալու համար որ եւ է սրբապղծութենէ՝ մասնաւոր արարողութիւններով « կը թաղէր » զայն գիրքի յատուկ գերեզմաններու մէջ, որոնք կը կոչուէին «գենեզահ»:

Գրքի այս պաշտամունքը ունի իր աւանդութիւնները, որոնք կը տարբերին երկրէ երկիր, ժողովուրդէ ժողովուրդ : Այդ աւանդութեանց հետ աղերս մը ունի նաեւ այն տարազը, Նիհիլ օպսթաթ, *զոր լատին եկեղեցւոյ իշխանները կը դնեն նոր հրատարակուած գիրքերու վրայ՝ իրենց ստորագրութեան հետ, ինչպէս երբեմն արքայական «փրիվիլէժ»ները կամ մեր կաթողիկոսական կամ պատրիարքական «հրամանաւները »:*

Աւելի ազատ դարաշրջաններու մէջ՝ գրագէտը, ինքզինք կամ իր գործը ընծայաբերելու համար դպրութեանց տաճարին, պէտք չունեցաւ այլ եւս մտածելու կրօնական կամ աշխարհական օպըսթաքներու *մասին, ոչ ալ «կնքահայր» փնտռելու հին եւ հզօր գրագէտներու մէջ, « դողդոջ եւ անհամարձակ քայլերու » առաջնորդ : Եւ խօսքը կ'ուղղէր իր քերթուածքին, զոր, աղանի թռցնելու ձեւով, կ'արձակէր ժողովուրդին մէջ·*

Ուղարկում եմ գիրքս քեզ,
Ո՜վ դու ընթերցող,
Կ'ուզես կարդա, օ՜, կ'ուզես՝
Շպրտիր մի կողմ :

Գրել եմ ես իմ գրքում
Այնպիսի տողեր,
Որ չի գրի իր երգում
Եւ ոչ մի պոէտ :

Լաւ եմ գրել ես, թէ վատ,
Սրտովդ իմացիր , —
Չկայ ուրիշ քննադատ
Քո սրտից բացի :

Չարենցի այս ոտանաւորը, եթէ ոչ փրփրագայր իր բառերով, այլ անպայման այս ձեւով շատ են կրկնած քերթողագիրքերու մէջ՝ Արմեանէն *մինչեւ մեր օրերու բանաստեղծները, — չեմ ուզեր օրինակ բերել հելլենական հնագոյն գրականութենէն, ուր եւս փորձուած: Շատեր նման ուղերձներով բացեր են իրենց քերթողագիրքը, կամ փակեր՝ նման ուղերթներով, առանց յիշելու դեռ ռոմանթիք յառաջաբանները :*

Ճիշդ է թէ նորեկի լեզու չէ Չարենցի ուղերձը, ու նորեկներուն տրուած չէ խօսիլ այս աստիճան ժպիրհ : Բայց նորեկ մը չէ Փօլատեան: Այնպէս որ ինծի զարմանք պատճառեց՝ երբ կը ներկայանար գրողներու արիսպագոսի մը առջեւ, անոնց գնահատութեան ենթարկելու եւ, ինչպէս ի հնումն, օրհնել տալու համար իր վերջին գործը, Արծիւները անապատին մէջ :

×

Չեմ սիրեր գրախօսականը, գրական սեռերու այս ընկեցիկ զաւակը: Ժամանակին, Արեւմուտքի *մէջ «օմ – սանտուէչ » անուանած եմ այն որ գրախօսական կը գրէ, (առանց մէկը կամ միւսը մատնանշելու, քանի որ ես ալ գրախօսական գրեր եմ(*) այն օրերուն՝ երբ դեռ գրիչ կը տաշէի): Հիմա հրատարակիչները իրե՛նք են որ կը գրեն... գրախօսականները եւ, գիրքին հետ, կը ղրկեն օրուան թերթերուն ու պարբերականներուն: Մեծ գրողները կը մերժեն գրախօսականով ներկայանալ «ընթերցող հասարակութեան»: Անուն ու վաստակ ունեցող գրագէտ մը երբ կարծիք կը յայտնէ հրապարակաւ, ուրիշ բան է անշուշտ, բայց ի – պիտի – չպիտի գրո՞ղ մըն է, որ միջնորդ պիտի հանդիսանայ մեծ գրագէտին եւ ընթերցողին միջեւ,— ի՛նչ վիրաւորանք: Ամրան գալը ծպո՞ւռը պիտի յայտարարէ, թէ բաւական է որ արեւը կախուի երկնակամարէն, որպէսզի ամառնանան մարդիկ, անասուն եւ բնութիւն : Խնդալս կուգայ՝ երբ գրչակ մը կը քալէ հանդիսական ձեւով, ձեռքին մէջ մե՜ծ գիրք մը, կարծես չուան մը՝ ետեւէն... ուղտ մը: Թերեւս վիրաւորիչ ձեւ առաւ պատկերս՝ հակառակ մտածումիս : Այլ ձեւով՝ երեւակայեցէք տասնամեայ մանուկ մը որ կը փորձէ շալկել իր ... մեծհայրիկը, — ահա, օրինակը բերելով Ֆրանսական միջավայրէն, ամսօրեայ պրակի մը գրախօսը եւ ... Փօլ Վալերին՝ կոնակը :*

Գրախօսը, իբրեւ փէփինիէռի *պարտիզպան, կարեւոր աշխատաւոր մըն է անշուշտ, պայմանով որ յոգնութիւն ու քրտինք թափած ըլլայ իր գրախօսականին մէջ: Այն օգուտն ալ ունի, որ հետաքրքրութիւն կ'արթնցնէ ժողովուրդին մէջ, ուղղութիւն կուտայ հետաքրքրութեանց, ու վերջապէս կը նպաստէ գրքին սպառման: Իրար հասկնանք սակայն, օգուտ ըսինք՝ բայց օգուտը գրական նիւթ չէ, ստեղծագործութեանց բառարանին մէջ ատանկ բա՛ռ ալ չկայ:*

Հարկ է թերեւս, ի վերջոյ, խոստովանիլ թէ մեր արդի գրականութիւնը ... գրախօսական է ինքնին: Ու բարձր գրականութիւնը մեր մէջ... երազ մը միայն, ափսո՜ս :

×

Փօլատեան տուաւ Արեւելքի տղաքը, *— թարմ ու բարախուն :*

(*) Շատոնց դադրած եմ խօսելէ գրական գործերու մասին,— իմ գրադատութիւնս կը վնասէ գրականութեան: Անոնք որ ինծի կը ղրկեն իրենց հրատարակութիւնները, կը ծանուցանեմ *Հայ-Բոյժի* մէջ՝ առանց կարծիք յայտնելու: Գիտական ու պատմական գործերու մասին կը խօսիմ հանգամանօրէն :

Երիտասարդ Քսենոփոն մը, պատերազմէն առաջ, մեզի տուաւ նոր «Նահանջ Բիւրոց» մը: Լաս եւ Փօլատեան իրենց ոտքերը անմիջապէս դրին նահանջի նոյն ճամբուն վրայ : Պոլսոյ տղոց նահանջին պատմութիւնը լրացնելու առաջադրութեամբ՝ հիւսեցին Պարսկաստանի եւ Կիլիկիոյ տղոց ոդիսերգութիւնը :

Նիւթը ցաւ մը կ'արտայայտէր անշուշտ «Նահանջ Բիւրոց»ի մէջ եւ շատերը իրենց աչքը յառեցին ցաւոտ նիւթին, փոխանակ ականջ տալու ցաւին նոր եղանակին: Արդ, կրկնենք անգամ մըն ալ թէ գրականութիւնը նիւթ չէ, դասական բառով մը՝ փաբուլայով *չէ որ գրականութիւն կը շինուի: Հազար մարդ գրեց եւ ըսաւ թէ թրքական բարբարոսութեանց պատմութիւնը, ամբողջ հայկական բարձրաւանդակին ոդիսերգութիւնը, չեղա՞ւ հայ Տանթէ մը որ գրէր ու տար մեզի : Ներողութի՛ւն,— հայ պատմիչ մը տրուա՞ւ տակաւ: Բայց ուրի՛շ բան կը պահանջուի հայ գրողէն : Մեր օրերու արուեստը շինուած է բանով եւ ոչ երբեք բառով, — բան ըսածդ ոճն է,* թոնը, հիւմուրը, *աւելի կարեւոր քան նիւթը, որ ի վերջոյ պատմութիւն է, իրապաշտութի՛ւն, ի – րա – պաշ – տու – թիւն : Արտասանուեցա՞ւ վեհափառ այս բառը, — պատուի ա՛ռ (արտասանելի ստենտորեան ձայնով): Բայց խնդրե՛մ, Հայաստան ղրկեցէք այս բառը՝ ներգաղթի այս օրերուն, շա՛տ յարգի կ'անցնի այնտեղ, ուր յանգ կը կազմեն* ռէալիզմ ու սոցիալիզմ :

Փօլատեան, իր առաջին վէպով, յաճախ կը մոռցնէր պատրուակը, որ նիւթն է, ու պատառուածքներու մէջէն ցոյց կուտար գրագէտի աւիշը, որ կը բարձրանար, կը տարածուէր ու կենդանութիւն կուտար :

Երկրորդ վէպը, Կը հրաժարիմ Հայութենէ, *պատմութիւն մը կ'արժէ արդէն իր խորագրով, ամբողջ ոդիսերգութիւն մը: Այստեղ եւս, սակայն, շա՛տ է պատմութեան կաւը, որ կը թանձրացնէ ստեղծագործութեան խմորը՝ դժուարացնելով ձեւաւորութիւնը, քանդակագործին դուրի շարժումները, դող ու թրթիռ տալը :*

Ամբողջացնելու համար Փօլատեանի «Թրիլոժի»ն, ահաւասիկ Արծիւները անապատին մէջ: *Գործին ծաւալը չի խրտչեցներ զիս, ոչ վհատեցներ անգամ: «Գետ–վէպերու» փորձը, որ այժմ իր տեղը կուտայ «առուակ – վէպերուն», (ի՞նչ պատահեցաւ, երա՞շտ է տարին), ծաւալով չէ որ կը յաղթանակէ կամ կը նահանջէ, — վէպեր կան որ խիտ են ու կարճ՝ իրենց հազար էջով, վէպեր կան որ նօսր են ու երկար՝ իրենց երկու հարիւր էջով: Հարցը կը կայանայ լեզուին* թռամփ *տալու եղանակին ու ժամանակին մէջ, — երբ կ'երկարի այդ գործողութիւնը, կը վնասէ պողպատին: «Թրամփ»ին մասին ուշադրութեան պակասով՝ կը կակուղնայ նաեւ լեզուին ձղախէժը:* Տիալոկներու *եւ վիպական գործողութեանց մէջ պայման է... գրական պայմանը: Սոխ ջարդելու նկարագրութեան մէջ սոխին աղնիւ տեսակին յատկանիշը չէ որ գրագէտի շնորհք կուտայ նկարագրողին :*

×

Ամբողջական գրականութեան տեսաբանը, այս տողերուն մէջ, դեռ միայն խօսեցաւ թէքնիքին *մասին, — վէպը ունի կազմախօսական ուրիշ գլուխներ եւս: Բայց կ'ուզէի, ասով, խնդրել մեր գրական նոր սերունդէն, որ քիչ մը խոր հետաքրքրութիւն ցոյց տայ թէքնիքին: Ինծի ծանօթ են աւելի քան եօթանասուն հատորներ, որոնք կը խօսին վէպին պատմութեան եւ յեղաշրջման մասին: Կ'ուզէի, խօսելով մասնաւորապէս ընկերոջս մէկ գործին մասին, այդ հետաքրքրութիւնը արթնցնել իր սերունդին մէջ ընդհանրապէս: Այսպէս կամ այնպէս, բարձր գրականութեան հանդանակը մէկ կողմ, կ'ընդունիմ թէ Փօլատեան կ'աշխատի ընթերցող պատրաստել, ընթերցասիրութիւնը զարգացնել, դիւրին ընթերցանութեան նիւթեր տալ: «Ձեռաց գիրք », որ յոգնութիւն չպատճառէ եւ հաճոյքով թղթատուի, — այս պարագան եւս ծառայել է այն գրականութեան, որու կը սպասենք:*

Փօլատեան հեղինակ մըն է որ կը մնայ մեր ժողովուրդին մտերիմ եւ հաւատարիմ: Քալելով ժողովուրդին հետ, ժողովուրդին մօտէն :

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

“ՎԱՐԺԱՊԵՏԻ ԿՏՈ՜ՐԸ...”

Հանգուցեալ Ա· Սաֆրաստեանի յիշատակը յարգելու համար՝ Յանձնախումբ մը կազմուած է եւ մասնաւոր երեկոյթի մը մէջ պիտի խօսին կարեւոր դէմքեր, վեր հանելով հանգուցեալին արժանիքները :

Այստեղ թող ներուի ինծի որ տամ իր անձնական նկարագրի գիծերէն մէկ – երկուքը :

Արշակ՝ տղայ տարիքէն ճանչցուած էր իր գմայլելի ընկերասէր բնաւորութիւնովը: Ամէնուն հետ ժպտուն, սիրով, համոզելով – համոզուելով խօսող, ոչ ոքի սիրտ ցաւցնել չուզող, քաղցրաբնոյթ պատանի մըն էր: Չեմ կարծեր որ մէկը՝ իրեն քաղաքակից ապրողներէն, այսօր կարենայ ըսել թէ Արշակ Սաֆրաստեան իրեն, ասոր կամ անոր, որեւէ ատեն վիրաւորիչ խօսք մը ըսած կամ ցաւ պատճառած ըլլայ: Վախկո՞տ էր, ոչ : Աժեմչաժեմին առջեւ ճկո՞ղ· նոյնպէս ոչ: Անհատը, ընկերը եւ պատահական ծանօթը կը յարգէր իբր բարեկամ, իբր մարդ, իբր առանձին անհատականութիւն եւ իրաւունք ունեցող էակ մը:Իսկ ասով մէկտեղ ինչ բարձր եւ ուժեղ կամքի տէր :

Արշակի եզական վեհ նկարագրի մասին ինչքան որ գրեմ՝ քիչ է :

Համեստ էր Սաֆրաստեան: Շատ խոնարհ: Ճիշդ ալ իր նկարագրի այդ գիծին շնորհիւ՝ ան շուտով բարձրացաւ ու հասաւ իրական բարձրութիւններու :

Թաղական դպրոցի պարզ ուսուցիչ էր երբ կոչուեցաւ Պիթլիզի անգլիական հիւպատոսարանի թարգմանութեան պաշտօնին, որուն հասնելու արժանիքը իր յաւելուածական ժամերուն մէջ սորված անգլերէնի խոր ծանօթութեանը կը պատկանէր նորէն:

Երբեք չեմ մոռնար այն օրերը երբ Արշակ, անգլիական դեր – հիւպատոս դարձած, պաշտօնական տարազով, ճերմակ ձիու վրայ նստած, քավազը *ետեւէն, կ'անցնէր Վանայ մեծ շուկային գլխաւոր պողոտայէն, Բաղէշէն – Վան իր ծննդավայրին տեսութեան եկած: Գիտէ՞ք ինչ ձեւով կ'արտայայտուէին ոմանք՝ այդ* հէքեա*թային աստիճանին վրայ թռիչք կատարող հայ նորահաս երիտասարդին ետեւէն...*

— Վարժապետի կտո՛րը տեսէք...»:

Այո· այդ նախկին համեստ ծխական ուսուցիչը, «վարժապետի այդ կտորը», իր արտասովոր ձգտումին շնորհիւ՝ այդ օր հասած էր այդ բարձրութեան :

Բարձրութիւն՝ ոչ միայն պաշտօնով, ամսավարձով, ազդեցութիւնով, այլ մանաւանդ բարոյականով: Արշակ արհամարհեց այն օրերու եւ Վանայ միջավայրին համար շատ բարձր ամսական ·— Քսան հինգ անգլիական, ձգեց դեր – հիւպատոսի իր պաշտօնը, մեկնեցաւ Անգլիա, մտաւ քաղաքային տնտեսութեանց համալսարանը, ելաւ անկէ փայլուն պսակաւոր :

Իսկ այդ ապահով տուեալները կամքի հզօր ձգտումով իւրացնելէ յետոյ, ան ինքզինքը չտուաւ դրամական աշխարհի մէջ վերելակումներ ընելու փափաքի մը՝ որ ամէն իր դիրքը ձեռք բերողները պիտի ունենային անկասկած :

Այն ընտանիքը, Վան – Վասպուրական Այգեստանի հին գերդաստաններէն Սաֆրաստեան մեծաճիւղ գերդաստանը, որ 95ի դէպքերուն տուած էր իր զաւակներէն փունջ մը կտրիճ կռուող – զինուորներ, անոնց կարգին նաեւ Արշակի մեծ եղբայրները, չէր կրնար ծնած ըլլալ շառաւիղ մը որ մոռնար իր մեծերուն ձգած իտէալները, ու դառնար լոկ դրամի ծառայ, իր իմացական բարձր կարողութիւններովը լծուէր միմիայն ոսկի կառքի վերելքին :

Արշակ իր բոլոր ծառայութիւնը տրամադրեց իր ազգին: Ազգը պէտք ունէր այդ կարգի անշահախնդիր, անձնուէր ու կարող իր զաւակներուն, մանաւանդ այդ բախտորոշ օրերուն մէջ :

Իր նկարագրի գիծերէն մէկը յատկանշող երկու բառ տալ էր նպատակս, համընթաց այն որակումին՝ որ ժողովրդի մտայնութեան ցոլացուցիչն է եղեր շատ յաճախ, ինչպէս այս տեղ մեր ողբացեալ բարեկամին Արշակ Սաֆրաստեանի անձին համար եղաւ իր ատենին ·—

— « Վարժապետի կտո՛րը ... »:

Այո՛, այդ վարժապետի՛ կտորը ...:

ՋԻԹՈՒՆԻ

ՏՈՄՍԵՐ

ԽԱՆՈՒԹՊԱՆԱԿԱՆ ···

●

Եթէ մեր ժողովուրդը, իր ուտելիքներուն եւ խմելիքներուն պատրաստութեան հանդէպ իր ցոյց տուած բծախնդրութեան եւ հոգածութեան մէկ տասներորդը՝ իր գրական գործերուն պատրաստութեան հանդէպ ցոյց տուած ըլլար, հաւատացէք որ շատո՜նց Միացեալ Ազգերուն անդամ նշանակուած կ'ըլլար ···

Դժբախտաբար, սակայն, մերը այն ժողովուրդն է, որ փոթորիկ կը պայթեցնէ տունէն ներս, երբ կերակուրին աղը շատ փախած ըլլայ կամ փուռը դրուած խմորեղէնը լաւ եփած չըլլայ, բայց բերանը անգամ չի բանար ու չի բողոքեր, երբ հեղինակ մը կիս – կատար — աղի կամ անլի — գիրք մը հրամցնէ իրեն :

Ամէն տունէ ներս կը լսուի, շաբաթը, առնուազն, մէկ իրիկուն ·

— Կնիկ, քեզի հազար անգամ ըսած եմ որ սա փիլաւին աղը քիչ դնես եւ սա միս բռուածն ալ լաւ եփես··· Գլուխդ չի մտներ բանս··· Բերանս մազ բուսաւ քեզի խրատ տալէն ···

Եւ սակայն· տասը տարին անգամ մըն ալ չէք լսեր հետեւեալ գանգատը ·

— Եղբայր պատուական, սա գիրքը հրատարակեր ես ազգին ծառայութիւն մատուցանելու համար··· Աղէկ ըրեր ես, գոհ ենք, շնորհակալ ենք, Աստուած մէկ օրդ հազար ընէ··· Բայց, չէի՞ր կրնար քիչ մը աւելի խղճամիտ ըլլալ ու ազգիդ հրամցնել սանկ, շնորհքով բան մը ···

Վերջերս, գրական համեստ աշխատանքի մը ընթացքին, պէտք ունեցայ որ դիմացս առնէի քանի մը կրօնական հրատարակութիւններ՝ քանի մը լեզուներով — անգլերէն, ֆրանսերէն, լատիներէն եւ հայերէն:

Կը խոստովանիմ որ յուսահատեցայ, երբ սկսայ իրարու հետ բաղդատել հայերէնները ու մնացեալները:

Ահաւասիկ, Պատարագամատոյց մը — հայերէն — տպուած արտասահմանի մէջ: Խեղն ու կրակ բան մը: Հրատարակիչը — Տէրտէր թէ տիրացու — կամ աչքբբաց խանութպան — բա՛ն չի գիտեր իր հրատարակած գրքին բովանդակութեան մասին: Եթէ Նարեկացին Հոնայի *մատեան*ները հրատարակած ըլլար, թերեւս, աւելի հոգ տարած ըլլար :

— Եղբա՛յր, հիմա ելլեմ հեղինակի մը դիմեմ, կը նայիս մեծ գումար մը կը պահանջէ··· Ասոր համար հեղինակ վարձատրելու պէտք չունէի···Այս օրերս ալ, միտք ունիմ, Նարեկը վերահրատարակելու ·· Անհրաժեշտ, որ Գում Գափուի վարժարանէն ելած է, պիտի սրբագրէ՝ ձրի ···

Ահաւասիկ ուրիշ մը — Աղօթագիրք:

Աւելի ողորմելի բան մը քան նախորդը: Հրատարակիչը մէկ աչքով կարդացեր է փորձերը : Մէջը, լեցո՜ւն ··· փախածները: էջերը ծուռ ու մուռ: Մէկուն վրայ տողերը «վեր կ'երթան», միւսին վրայ «վար կ'իջնեն»:

Երրորդը, չորրորդը՝ միեւնոյն խեղճութիւնները :

Ո՞վ արտօներ է ասոնց հրատարակութիւնը: Ո՞վ պիտի արտօնէր — ազգը: Այս թափթփած ու *պաշը - պօղուք* ազգը, որ իր կրօնական հրատարակութեանց վրայ անգամ հսկողութիւն չի կրնար կատարել :

Ու հիմա, ձեռք առէք սա օտար հրատարակութիւնները: Անթերի եւ բացարձակօրէն վստահելի՝ իբրեւ աղբիւր ու շտեմարան, այս կամ այն նիւթը ուսումնասիրողին համար: Տպագրութեան շքեղութիւնն ալ յաւելուածական առաքինութիւն :

Ո՛վ կ'ուզէ թող վշտանայ, ո՛վ կ'ուզէ թող մտքէն անցընէ թէ զինքը խայթելու համար գրած եմ այս տողերը : Հոգս :

Թող շնորհակալ ըլլան որ անունն չեմ տար, որպէսզի իրենց հացին պատճառ եղած չըլլամ :

Ողբերգութիւն չէ՞, երբ մեր ազգը, անհատին հացին պատճառ եղած չըլլալու այս խղճահարութեամբ, աչք կը գոցէ շատ մը աններելի մեղքերու վրայ: Այդ մեղքերէն մէկն ալ՝ մեր գրականութեան պարտէզը լղրճելու այս խանութպանական *իշխեղութիւնը* :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

——o——

ՊՈՒՏՕ, (Յառաջ) — Կիրակի, Մարտ ութին Ֆ· Կ· Խաչի տեղւոյս մասնաճիւղը տօնեց Կ· Խաչի օրը, կղերականներու սրահը: Ներկայ էր հայրենակիցներու մեծ մասը :

Պատանիներ եւ երիտասարդներ բեմ բարձրանալով ներդաշնակօրէն երգեցին Կապոյտ Խաչի քայլերգը, ղեկավարութեամբ Օր· Շ· Քէնտէրեանի :

Օրուան նախագահուհի Տիկին Շ· Թաշճեան խօսեցաւ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան եւ հայ ընտանիքի պարտականութեան շուրջ: Մասնաւորապէս շեշտեց թէ հայ կազմակերպութիւններու գործունէութեան առանցքը, պէտք է կազմէ մեր մատաղ սերունդի հայեցի դաստիարակութիւնը· — բոլորիս պարտականութիւնն է աջակցիլ հսկել մեր զաւակներուն, որպէսզի չխաթարուի անոնց լեզուն ու որոշ չափով տիրանան իրենց բարբառին, սիրցնենք անոնց մայրենիքը եւ հայրենիքը:

Լաւ առողջութեամբ արտասանեցին փոքրիկներ Յասմիկ Կարապետեան, Ալիս Թաշճեան, մենախօսութիւն՝ Արփիկ Հալաճեան, դիմախօսութիւն՝ Ալիս Տօնիկեան եւ Զեփիւռ Տօնէրեան: Մեներգեց փոքրիկն Արփիկ Թաշճեան: Զգայուն կերպով արտասանեց Օր· Անահիտ Վարդանեան (Հայաստանին, Ա· Գրաճեան), յուզելով բոլոր ներկաները: Քնքշօրէն մեներգեցին օրիորդներ Արաքսի Հալաճեան, Ե· Քէնտէրեան եւ Մարի Տօնիկեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր·Շ· Քէնտէրեանի :

Յաջող կերպով ներկայացուեցաւ «48 օխանոց գլխու փորձանքը» (երկու արար, կատակերգութիւնը): Երիտասարդ երիտասարդուհիներ Ար· Տօնէրեան, Պետ· Քէնտէրեան, Պօղ· Քէնտէրեան, Տիկին Վ· Մարկոյեան, օրիորդներ Աստղիկ Հալաճեան եւ Ան· Տօնէրեան լաւ խաղարկութիւն մը ցոյց տուին :

Տիկին Շ· Թաշճեան, տեղւոյս մասնաճիւղին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն, որոնք ամէն առիթով կը քաջալերեն Կապոյտ Խաչի ձեռնարկները, այս առթիւ կարդաց քանի մը նուիրատուներու ցանկը·— Պ· Պ· Կ· Դաւիթեան երկու հազար Ֆրանք, Վ· Շահնեան հազար, Ա· Մարգարեան հազար, Դ· Շահլամճեան հինգ հարիւր Ֆրանք :

ՁԱԼԿԱՐԱՑԻ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մարտ երկուքին Երեւանի Արուեստի տան մէջ հաւաքուած շարժանկարի արուեստագէտներ, թատերագիրներ, գրագէտներ եւ արուեստասէրներ խորհրդակցութիւն մը ունեցած են շարժանկարի զարգացման զանազան հարցերուն շուրջ:

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին գգալի յաջողութիւններ արձանագրեց «Հայ ֆիլմ»ը, տարբեր սեռի ժապաւէններու արտադրութեամբ: Շարժանկարի արուեստին զուգընթաց, Հայաստանի մէջ կ'աճի նաեւ ժապաւէններու քննադատութեան ճիւղը: Մասնագէտները կ'աշխատին պարզ նիւթեր պատմող գրախօսականի ձեւէն հրաժարիլ եւ հասնիլ խոր վերլուծական քննադատութեան մակարդակին:

Մարտ երկուքի խորհրդակցութեան բուն նպատակն էր՝ ծանրանալ ժապաւէններու վերլուծական քննադատութեան վրայ:

Այս մասին խօսած է Վ· Մելիքսէթեան, որ հանգամանօրէն վերլուծած է «Հայ - ֆիլմ»ի կատարած աշխատանքը՝ վերջին տարիներու ընթացքին: Ան ցոյց տուած է արձանագրուած յաջողութիւնները եւ տակաւին չյաղթահարուած թերութիւնները: Այս պայմաններու մէջ՝ անհրաժեշտութիւն մը դարձած է արդէն ժապաւէնի քննադատութիւնը: Մեր մամուլին մէջ, ըսած է զեկուցողը, յաճախ կը հանդիպինք շարժանկարի գրախօսականներու, որոնք ոչ միայն օգտակար չեն կրնար ըլլալ մեր արուեստագէտներուն՝ տեսնելու իրենց յաջողութիւններն ու թերութիւնները, այլեւ շփոթի կը մատնեն հանդիսատեսները: Այժմ, երբ Հայաստանի մէջ այս արուեստը զարգացման նոր փուլի մէջ կը գտնուի, նման երեւոյթները չափազանց վնասակար են եւ լրագրողները պէտք է լրջօրէն մտածեն այդ մասին, — աւելցուցած է զեկուցողը:

Այնուհետեւ եղած է մտքերու փոխանակութիւն: Բոլոր խօսողներն ալ յատկապէս շեշտած են շարժանկարի քննադատութեան ցած մակարդակը :

Ուշագրաւ է այս պարագան, մանաւանդ՝ երբ «Գրական Թերթ»ի մէջ հրատարակուած թղթակցութենէն կ'իմանանք թէ լոյս տեսած է «Հայկական կինոարուեստը» քննադատական յօդուածներու ժողովածու մը: Խորհրդակցութեան ընթացքին խօսուած է նաեւ այս ժողովածուի մասին : Թէեւ նոյն պատկերը կը ներկայացնէ այս գիրքը, բայց, ըստ եռեւոյթին, ժողովածուին կարգ մը յօդուածները ցոյց կուտան թէ այդ ասպարէզին համար շնորհալի քննադատներ կան, որոնք մեծ գործ կրնան կատարել շարժանկարի արուեստին զարգացման մէջ:

Լ· Վաղարշեան դիտել տուած է թէ այդ գրքին մէջ տեղ չեն գտած շարժանկարի արուեստագէտները հետաքրքրող բազմաթիւ հարցեր :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԿԱՐՉՈՒՀԻ ԱՐՓԻՆԷ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

Երբ Թիֆլիսի գեղարուեստական ակադեմիան կը յաճախէր՝ Արփինէ Նալբանդեան մասնաւոր հակում մը ցոյց կուտար դէպի նկարչութիւնը: 1941ին, երբ նոր աւարտած էր ակադեմիան, պատրաստեց «Տրակտորիստները» նկարը, որ արժանացաւ իր ուսուցիչներուն, արուեստակից ընկերներու, ցուցահանդէսի այցելուներու ուշադրութեան: Անոնք երիտասարդ նկարչուհիին մէջ տեսան բնութեան տարբեր տեսարաններն ու մարդերը նկարելու իւրայատուկ մօտեցում, պիրկ եւ հիւթեղ վրձին :

Այնուհետեւ, տաղանդաւոր նկարչուհին յաջորդաբար պատրաստեց արժէքաւոր գործեր, ինչպէս՝ «Տատիկի հեքեաթները», «Հետաքրքրական գիրք» եւն· : Ա· Նալբանդեան յատկապէս կը հետաքրքրուի մանուկներու աշխարհով, ուրկէ հարուստ նիւթեր կը ստանայ իր կտաւներուն համար: Այդ շարքէն իր «Հետաքրքրասէրները» գործը ցուցադրուած է Մոսկուայի մէջ եւ արժանացած մեծ գնահատանքի :

Նկարչուհին յաճախ կ'այցելէ Հայաստան, կը ծանօթանայ գիւղացիներու կեանքին ու աշխատանքին, կ'ոգեւորուի հայրենի բնաշխարհով: Ան կը ձգտի գիւղին նուիրուած իր գործերուն մէջ վառ գոյներով ցոլացնել կեանքի բնորոշ կողմերը : Այդպէս են իր «Աղբիւրի մօտ», «Քաղհանաւորները», եւ նոյն շարքին պատկանող ուշագրաւ կարգ մը այլ կտաւներ :

Արփինէ Նալբանդեան ունի նաեւ բազմաթիւ դիմանկարներ, որոնց մեծ մասին մէջ յատկօրէն կ'երեւի ճշտուած արտայայտութիւններ ստեղծելու իր կարողութիւնը: Այս տեսակէտէն ուշադրութեան արժանի է «Երկուորեակներ»ը, որ կը ներկայացնէ գեղջուկ մայրը իր երկու զաւակներով: Հետաքրքրական են նաեւ «Իմ տղաները», «Լեռներու աղջիկը» դիմանկարները, որոնք աչքի կը զարնեն արտայայտութեան իւրայատուկ գիծերով:

Նկարչուհին իր արուեստանոցին մէջ ունի նաեւ շարք մը նաթիւր – մորթեր, նոյնքան ինքնատիպ :

×

ԱԼ· ՇԻՐՎԱՆԶԱՏԷԻ ընտիր երկերու ժողովածու մը հրատարակուած է վրացերէն լեզուով: Թարգմանութիւնը կատարած են Յովհաննէս, Արտաշէս եւ Արշիլ Դաւիթեանները: Գրքին մէջ զետեղուած են «Մելանիա», «Կրակ», «Հրդեհ նաւթագործարանում», «Եղբայրասպան» եւ «Արտիստը» գործերը: Ժողովածուն կը բացուի Ա· Շիրվանզատէի կեանքին եւ գրական գործունէութեան նուիրուած յօդուածով մը:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԸՄԲՈՍՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

——o——

ՄԵԾ ՄԱՅՐԻԿԻՆ ՄԱՀԸ

Ծնունդի տօնը հասնելէ շատ առաջ ու–

Տակաւին գիտակցութիւնը տե՞ղն էր· կրնա՞ր ճանչնալ մարդիկը, — Հարցուց մէկը: Հօրեղբայր Միրքօ ոտքի ելաւ եւ սկսաւ դանդաղօրէն քալել սենեակին լայնքին ու երկայնքին, անցնելով հօրս անկողնին քովէն ուր պառկած էր մահամերձը: Մեծ մայրիկը ամէնէն աւելի սիրած էր Միրքօն: Դուրս ինկած աչքերը, որոնք մեռած էին արդէն, կը հետեւէին իր տղուն· կարծես կ'ուզէր ցատկել ու անոր քով երթալ: Արցունքներ ժայթքեցան: Որդին ծունկի եկաւ անկողնին քով եւ գլուխը դրաւ մօրը կուրծքին: Մեծ մայրիկը զայն համբուրելու ուժ չունէր այլեւս: Անոր հանդէպ ունեցած իր սէրը կ'արտայայտուէր նայուածքով, աշխարհին ու կեանքին տրուած գերագոյն այս հրաժեշտով· բաժանում մը՝ այնքան տաժանելի իրեն համար, որ, կարծես իր հոգին մխախառնուած էր անոր ···:

Երկու անգամ մեծ մայրիկը թեթեւօրէն հեւաց, յետոյ՝ հոծնդինը դադրեցաւ :

« Երկար պիտի չապասես զիս, մայր », ըսաւ Միրքօ հօրեղբայրը՝ արտասուելով: Ողբերը լեցուցին տունը: Եղբայրս, որ կը հեծկլտար ինծի դիտել տուաւ որ չէի լար մեծ մայրիկին համար: Ան մեռած էր, բայց ես չէի տեսներ որ ան լքած է իր հոգին՝ որ, ըստ իս, մշուշէ քօղի մը պէս պէտք է երկինք բարձրանար: Այս մահը, անմոռանալի, վրդովեցուց զիս· այսպէս, ուրեմն, մէկը զոր կը սիրէինք, կրնար փոխուիլ անշարժ բանի մը, իրապէս դադրիլ ապրելէ ···:

Երկար ատեն մեծ մայրիկը ապրեցաւ իմ մէջս :

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պատերազմէն վերջ, բազմաթիւ գիւղացիներ, դէպքերէն դառնացած, դարձան դէպի համայնավարութիւն: Բայց, այս կուսակցութեան դէմ կառավարութեան բռնած գիրքէն անմիջապէս վերջ կազմալուծուեցան· յետոյ՝ շատ քիչ մարդիկ զօրավիգ կանգնեցան համայնավարութեան :

Միհայլօ Վիքովիք, մօտակայ գիւղի բընակիչ, երիտասարդ գիւղացի մը, շատ կարդացած էր: Խարտեաշ, գրեթէ ճերմակ, իր եղածէն աւելի լաւ կ'երեւար : Համայնավարութիւն կը քարոզէր՝ որովհետեւ արդարութիւնը կը սիրէր, — Քրիստոսի նման, յաճախ կը շեշտէր այդ պարագան: Իր քաղցրութիւնը, փոքրիկներուն հանդէպ ցոյց տուած բարութիւնը պատճառ մը եղան որ իր գաղափարներով տարուիմ՝ երբ եօթը տարեկան էի: Ամէն մարդ կը խնդար, երբ ինքզինքս համայնավար կը հռչակէի· ամէն մարդ, Միհայլոյէն եւ ինծմէ զատ :

Յանկարծ Պաքովիքի մէջ յայտնուեցաւ իրաւ համայնավար մը, անոնցմէ՝ որոնք չենք կրնար ըմբռնել որ մարդ կրնայ դաւաճանել իր գաղափարին կամ տեղ մը քաշուիլ եւ առանձին ապրիլ: Իլիժայի զարմիկն էր ան, Միլովան, որ բժշկութիւն կ'ուսանէր: Իր պատմութիւնը երկար ժամանակէ ի վեր հասած էր մեզի, եւ մենք գրաւուած էինք բանտէն դուրս ելլող այս մարտիրոսին պատմութեամբ, լուրջ ուսանող մըն էր ան եւ պարզ մարդ մը: Ան կը յայտնուէր չուքին մէջէն, փոշեթաթաւ, խեղճ զգեստներով, երկայն մազերով, մօրուքով եւ կարմիր փողկապով: Անմիջապէս տեսնուեցաւ որ, հակառակ Իլիժայի, ան կ'ուզէր որ զինքը նկատեն ժողովուրդի մարդ մը: Կը համբուրէր մեծ մայրիկները, գիւղացիներէն աւելի գիւղացի էր՝՝ երբ կը խօսէր, մատներով կ'ուտէր, կը կլլէր մեծ աղմուկով :

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻ...

(10 Շար·)

·Աւետիս, Սուրէն եւ Միսաք Գալֆաեաններ, Պ. Կիւլպէնկ Կիւլպէնկեան (Ամերիկա), Պ. Յովհաննէս Կիւլպէնկեան (Ամերիկա), Ռոզի, Վարդաք եւ Ազապի Կիւլպէնկեաններ (Ամերիկա), Այրի Տիկին Վերոն Աւետիքեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Սերովբէ Գալփայեան եւ զաւակները (Սելանիկ), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Ս. Գալֆաեան (Ամերիկա), Պ. Աւետիս Յ. Գալֆաեան (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Աբրահամեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Օր. Հայկուհի Կիւլպէնկեան (Ամերիկա), Պ. Յարութիւն Գույումճեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Արամ Տատըրեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Այրի Տիկին Արշակուհի Դաւիթեան սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մօրաքրոջ, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ԳԱԼՖԱԵԱՆԻ
– (Ծնեալ Կիւլպէնկեան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 18ին իր բնակարանին մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, (15 Րիւ ժան Կուժօն), այս Շաբաթ ժամը 14ին:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս:

Այրի Տիկին Աննիկ Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան եւ զաւակները, Պ. Վազգէն Աբրահամեան, Օր. Մարգարիտ Աբրահամեան, Պ. Համբարձում Աբրահամեան, Այրի Տիկին Աղաւնի Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ժամկոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Նշան Փանոսեան եւ զաւակները (Վրաստան), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ժամկոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գամպէրեան, Տէր եւ Տիկին Երանոս Մողոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Թաշճեան, Պ. Եղիազար Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Թիրեաքեան եւ զաւակները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային, սանին եւ ազգականին՝

ԱՀԱՐՈՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
(Սեբաստիոյ շրջանէն, 64 տարեկան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Փիթիէ հիւանդանոցին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս Շաբաթ օր ժամը չորսին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

× Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն կ'ողբայ իր երէց ընկերոջ մահը եւ այս առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նարդուհի Պաղտասարեան եւ զաւակները, Տրէ եւ Տիկին Ա. Օհանեան, Չէքիմեան, Շահան Հացպործեան, Գաբրիէլեան կը ծանուցանեն թէ պատարագ պիտի մատուցուի ողբացեալ Պ. Պաղտասարեանի հոգւոյն մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի, առաւօտ ժամը 10ին:

Ամէն անոնք որ կը փափաքին յիշատակը յարգել կրնան ներկայ գտնուիլ:

×

Այս առթիւ Այրի Տիկին Պաղտասարեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ծաղկեպսակներով, եւ ներկայութեամբ մխիթարեցին զիրենք:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տրակինեանէն Տէր եւ Տիկին Լօրէնեաններէ հինգ հազար ֆրանք իրենց թոռնիկներուն Արուսեակի եւ Վարուժանի ծննդեան տարեդարձին առթիւ: Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Ոմն է հինգ հազար ֆրանք եւ Տիկ. Ա. Մալաքեանէ հինգ հազար ֆրանք կայանի Հնէքին ի նպաստ:

{ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ }

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԼԻՈՆ - ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՐՏ
(Պուրս տիւ Թրավայ)
ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ՝

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՂԵԿԱՎԱՐ
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
ՊԱՐՈՒՍՈՅՑ
ՏԻԿԻՆ ՀԵՂԻՆԷ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
ԵՒ ՇՈԹԱ ԱՊԱՇԻՏՅԷ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
•
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Երգ եւ խմբերգ՝
ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ՕՐ. Շ. ՊԷՆԿԵԱՆ,
ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ, ՍԵՐՈԲԵԱՆ,
ՄՈՄՃԵԱՆ
Նուագ՝
ՈՒԼՈՒՍՈՒՉԵԱՆ եւ ԳՈՒԼԱԳՍԸՉԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ - ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՐՏ
(Բազա տ'Իթալիա)
ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ

ՄՇՈՅ ՍՈՒԼԹԱՆ ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՆՔԸ

Արտասանութիւն՝
Պ. ԹՈՒԹԼԵԱՆ

Պար՝
Մասնակցութեամբ ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ եւ ՏԷՄԻՆԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ԵՒ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

ԼԻՈՆ՝ կը խօսի ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆ
Գեղջկական պսակ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է ՔԱՋԱԼԵՐԵԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԱՅՍ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Ողբացեալ Այրի Տիկին Թագուհի Արէլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Շաւիլի եկեղեցին կը նուիրեն՝ Պ. Յովհ. Ճէլալեան (Պանէօ) 1500 ֆր., Տիկին Սերոբեան (Իսի) հազար ֆրանք: Ինչպէս նաեւ թաղեցիներու կողմէ նուիրուած ծաղկեպսակէն աւելցած գումարը՝ 4200 ֆրանք:

× Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է բարեպաշտուհի ոմն (Իսի) քսան հազար ֆրանք, Պ. Յովհ. Ղուկասեանէ (Իսի) 10 հազար ֆրանք եկեղեցւոյ պայծառութեան համար:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԶԱՏԻԿ

Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հայ հասարակութիւնը ներկա՛յ գտնուիլ հետեւեալ արարողութիւններուն:

Մարտ 20, Ուրբաթ առաւօտ վերջին Արեւագալ ժամը 9ին, երեկոյեան ժամը 4.30ին «Խաչելական եւ Հսկում»:

Մարտ 22, Կիրակի Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին, հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան «Դռնբացէք» ժամը 4.30ին:

Մարտ 26: Աւագ հինգշաբթի, առաւօտեան պատարագ ժամը 10ին: Կարգ Ոտնլուայի, երեկոյեան ժամը չորսին, կարգ Խաւարման ժամը ութին:

Մարտ 27, Աւագ Ուրբաթ, Թաղման Թափօր, երեկոյեան ժամը 5ին:

×

Պոմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ

22 Մարտ, Կիրակի, Ծաղկազարդ, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 7.30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ 10ին, երեկոյին Դռնբացէքի արարողութիւն ժամը հինգին:

24 Մարտ, Աւագ Երեքշաբթի, Յիշատակ 10 Կուսանաց, երեկոյեան ժամերգութիւնք ժամը 5.30ին:

(Շար.)

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ՄԱՐՍԷՅԼ

20 Մարտ, Շաբաթ երեկոյեան Լոյս Ջուարթ Ջայնիւ ժամը հինգին:

26 Մարտ, Աւագ Հինգշաբթի Տօն Ս. Հաղորդութեան, առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. Հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 9ին, երեկոյեան Ոտնլուայի արարողութիւն ժամը 5.30ին, Խաւարում եւ Չարչարանաց ժամը ութին:

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի Ծաղկազարդ ժամը 8.30ին, Աւագ Հինգշաբթի Ոտնլուայ 16ին, Ա. Եշ. Խաւարում 20ին, Ա. Ուր. Թաղում 16.30ին, Ա. Շբ. Ճրագալոյց 16ին, Կիրակի Ս. Զատիկ ժամը ութին, Բշ. Մեռելոց ժամը 9ին:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՊԱՏՄԱԳԷՏ ԵՒ ՀՆԱԳԷՏ
ՈՂԲ. ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ

Յիշատակին յարգանքի երեկոյթ մը կազմակերպուած է:

21 Մարտ, Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 21ին, Սալ տէ Սանթրօ, Փարիզ:

8, Rue Jeau Goujon

Հովանաւորութեամբ Գերաշնորհ Սերովբէ եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Խօսք պիտի առնեն ծանօթ հնագէտ փրօֆ. Քավէնեաք եւ ուրիշներ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մուտքը ազատ է:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէին, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը:

Imprimerie Spéciale
du Journal "Haratch"

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հըրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ծանօթ հասաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէն: Կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Ռեժանի վերնայարկը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերու ընկերուհիները, այս երեքշաբթի ժամը ճիշդ 16ին Ռեժանի վերնայարկը, մեթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Պ. Նորայր եւ Օր. Պէաթրիս Սահաթճեաններու փափաքով, այս կիրակի հոգեհանգիստի հանդիսաւոր պաշտօն կը կատարուի իրենց քրոջ՝ ողբացեալ Արուսեակ Սահաթճեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԼ
20, Րիւ Ժամափս

Պաշտամունք՝ այս Կիրակի ժամը 10.45ին հրապարակային ժողով ժամը 17ին: Կը խօսի՝ Տոքթ. Ժիլպէռ Պիլէզիքեան:

Նիւթ՝ «Ինչպէս պատուել մեր կիրքերէն»:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք: Հատը 20 փր.

ՇԱԲԱԹ 21 ՄԱՐՏ
SAMEDI 21 MARS
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8350
35E ME ANNÉE
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4251

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՐԷՄԼԻՆ ԵՒ ԱՐԱԲՆԵՐԸ

Մարտ ութին Մուսուլի ապստամբական շարժումը եւ անկէ ի վեր Պաղտատի, Դամասկոսի, Գահիրէի, Աղեքսանդրիոյ, Փորթ Սայիտի եւ այլ քաղաքներու մէջ տեղի ունեցած աննախընթաց ցոյցերը, ինչպէս նաեւ Խրուշչեւի եւ նախագահ Նասըրի խօսած նոր ճառերը հիմնական փոփոխութիւն մը առաջ բերին Կրեմլինի եւ արաբական աշխարհի յարաբերութեանց մէջ։

Մոսկուա ի վերջոյ դուրս տուաւ իր իսկական գոյնը եւ յայտնի ըրաւ թէ ինչ նպատակ կը հետապնդէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

Վերջին տասներկու տարիներու ընթացքին Կրեմլինի վարիչները իբրեւ ճշմարիտ պատեհապաշտներ քանիցս քաղաքականութիւն փոխեցին՝ մերթ պաշտպանելով Հրեաները եւ յաճախ կանգնելով Արաբներու կողքին։

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը 1947 Նոյեմբեր 29ին մէկ ձայնի առաւելութեամբ էր, որ վճռեց Պաղեստինի բաժանումը՝ հոգատար Անգլիոյ քաշուելէն վերջ։ Բաժանում կը նշանակէր Իսրայէլի անկախ պետութեան ստեղծում։ Շնորհիւ Խորհրդային Միութեան պատգամաւորին ձայնին էր, որ Իսրայէլ անկախ դարձաւ։

Արաբները երբեք չներեցին Մոսկուայի այս թշնամական արարքը եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէկ ծայրէն միւսը բուռն ցոյցեր կատարուեցան Խորհրդ. Միութեան դէմ։

Այս վերջինը առաջիններէն մէկն եղաւ պաշտօնապէս ճանչցող Իսրայէլի անկախ պետութիւնը (1948 Մայիս 15)։

Ու երբ նոյն թուականին պայթեցաւ արաբեւիսրայէլեան պատերազմը, բոլշեւիկները Չեխոսլովաքիայէն բազմաթիւ օդանաւերով օգնութեան փութացին Իսրայէլի՝ պատճառ դառնալով Արաբներու պարտութեան։

1952 Յուլիս 23ին երբ Եգիպտոսի երիտասարդ զինուորականները խաղաղ յեղափոխութեամբ երկրէն քշեցին Ֆարուք թագաւորը եւ հանրապետութիւն հաստատեցին, Կրեմլինի վարիչները «աշխարհակալութեան գործակալ» կ՚որակէին զօրավար Նէկիպը, գնդապետ Նասըրն ու ընկերները։

Արեւմտեան պետութեանց ոչ - բարեկամական կեցուածքը Եգիպտոսի պահանջներուն հանդէպ (բանակին համար զէնք, Ասուանի ամբարտակին համար դրամ)՝ պատեհութիւն տուաւ Մոսկուային, որ փոխէ իր քաղաքականութիւնը Եգիպտոսի եւ Արաբներուն հանդէպ։

Բոլշեւիկները առաւելագոյն չափով օգտագործեցին ներկայացած առիթը, զէնք, դրամանիւթ ու մասնագէտ հայթայթեցին անոնց։ Ու արեւմտեան «աշխարհակալներուն» դէմ բուռն քարոզութիւններ կատարեցին՝ երբ 1956ի աշնան Իսրայէլ յարձակեցաւ Եգիպտոսի վրայ եւ Անգլիա ու Ֆրանսա արշաւանք մը փորձեցին Սուէզի դէմ։

Եգիպտոսէն վերջ բոլշեւիկները իրենց ուշադրութեան առարկայ դարձուցին Սուրիան՝ զէնք ու ապրանք հայթայթելով անոր։ Ու քիչ մնաց խորհրդային արբանեակ դարձնէին զայն, երբ նախագահ Նասըր 1958 Փետրուար մէկին հիմը դրաւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան։

Կրեմլին չվհատեցաւ այս անակնկալ պարտութենէն ու շարունակեց իր սիրաբանութիւնը այս վերջինին հետ, նոյնիսկ երբ անցեալ Դեկտեմբեր 23ին գնդապետ Նասըր բուռն ճառ մը խօսեցաւ Փորթ Սայիտի մէջ Սուրիոյ համայնավարներուն դէմ, նոյնիսկ երբ Կաղանդի գիշերը Գահիրէի եւ Դամասկոսի մէջ հարիւրաւոր համայնավարներ ձերբակալելով բանտարկեց։

Իրաքի դէպքերը նոր յեղաշրջում մը առաջ բերին բոլշեւիկեան քաղաքականութեան մէջ հանդէպ արաբական աշխարհին։

Խրուշչեւ այժմ պաշտպան կը կանգնի զօրավար Քասըմին ընդդէմ գնդապետ Նասըրի։

Բոլշեւիկ պատեհապաշտ վարիչին այս դիրքն ալ վերջնական չէ։ Իրաքէն դուրս կայ արաբական ընդարձակածաւալ աշխարհ մը։ Կրեմլին ոչ մէկ գնով պիտի յօժարի բոլորովին ձեռքէ հանել զայն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ՝

ՄԱՅԻՍ 11ԻՆ ԺԸՆԵՒ

—o—

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԱՌԱՋԱՐԿԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Խրուշչեւ մամուլի ասուլիս մը տուաւ՝ անգամ մը եւս հաշտարար շեշտ մը դնելով իր յայտարարութիւններուն մէջ։ Արեւմուտքի մէջ «քաջալերական» կը համարուին Կրեմլինի ղեկավարին յայտարարութիւնները։

Խրուշչեւ փոփոխութեան ենթարկելով իր պահանջկոտ շեշտը, յայտարարեց թէ Պերլինի հարցը լուծելու համար կատարուած խորհրդային յայտարարութիւնները վերջնագրի բնոյթ չեն կրեր եւ ոչ ալ սպառնալիքներ են։ Վեց ամսուան ժամանակաշրջան մը ճշդուած էր Կրեմլինի կողմէ, որովհետեւ կը կարծուէր թէ այդ շրջանին տագնապը կարելի էր լուծել։ «Որպէսզի պզտիկ մը ծնի՝ հարկ է ինը ամիս սպասել, ըսաւ Խրուշչեւ, աւելցնելով թէ Պերլինի հարցը մէկ ամիսէն ալ կարելի էր լուծել»։

Խ. Միութեան Վարչապետը հաստատեց թէ Արտաքին նախարարներու ժողովի մը օրակարգին վրայ կարելի է շահել Պերլինի եւ Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու հարցերը։ Ինչպէս ծանօթ է, այս երկու հարցերը Մոսկուայի կողմէ առաջին պայման կը համարուէին միջազգային ժողովի մը գումարման համար։ Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան՝ թէ ամերիկացի ծերակուտականներ Մէնսֆիլտի եւ Ֆուլպրայթի առաջարկները «տրամաբանական» կը նկատէ Խրուշչեւ՝ գերմանական հարցին լուծման համար։

Խրուշչեւ ընդունեցաւ նաեւ Մայիս 11ին Ժընեւի մէջ Արտաքին նախարարներու ժողով մը գումարելու արեւմտեան առաջարկը։ Նոյն ատեն, Խ. Միութեան Արտաքին նախարար Կրոմիքօ յայտարարեց. «Ահաւասիկ զիջում մը՝ որ Խ. Միութիւնը կ՚ընէ Արեւմտեաններուն»։

Այսուհանդերձ, խորհրդային Վարչապետը ըսաւ թէ միշտ հաւանական է որ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան անջատ դաշնագիր մը ստորագրուի։ Այդ պարագային՝ խորհրդային ուժերը պիտի չպարպուին Գերմանիայէն։ Օտար ուժերը Գերմանիայէն կարելի է պարպել այն ատեն միայն՝ երբ Ատլանտեան Ուխտի եւ Վարշաւայի դաշնագրի երկիրներուն միջեւ համաձայնութիւն մը կնքուի, — աւելցուց Խրուշչեւ։

Կրեմլինի մէջ տրուած մամուլի այս ասուլիսը երկու ժամ տեւած է։ Մօտ 500 լրագրողներ, խորհրդային եւ արեւմտեան երկիրներէ, ներկայ եղած եւ հարցումներ բրած են Խրուշչեւի։

Միջազգային մամուլը գրեթէ միաձայնութեամբ կը շեշտէ այն պարագան, թէ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՈՒԽՏԻ ՕՐ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

—o—

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՃԱՇԸ

Առջի օրուան թիւով հրատարակած էինք կարգ մը մանրամասնութիւններ «Մարտիկեան» թանգարանի բացման առթիւ։ Ստորեւ յաւելեալ տեղեկութիւններ (Ազդակ, Մարտ 16)․—

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՕՐԸ

Այս տարի, բացառիկ շուքով մը տօնուեցաւ Անթիլիասի Մայր Տաճարին Ուխտի օրը, որ կը զուգադիպէր Վեհափառ Հայրապետի պահակալութեան երրորդ տարեդարձին։ Աննախընթաց բազմութիւն մը, որ կը յիշեցնէր կաթողիկոսական օծման եւ միւռոնօրհնէքի յաւերժ յիշատակելի օրերը, փութացած էր Անթիլիաս՝ հաղորդուելու հայրապետական պատգամով, ներկայ ըլլալու Ս. Աջերու թափօրին եւ լսելու Պ. Ճորճ Մարտիկեանը։

Օրուան պատարագիչն էր Վեհափառը։ Երգեցողութիւնը կը կատարէր Խրիմեան երգչախումբը։ Ն. Ս. Օծութիւնը խօսեցաւ վեհիմաստ քարոզ մը՝ առաւելապէս ծանրանալով այն չարչարանքներուն, որոնց դարերու ընթացքին ենթարկուեցաւ հայ ժողովուրդը, ինչպէս իր երկրորդ Լուսաւորիչը՝ Ս. Գրիգոր։ Քարոզէն ետք, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր թափօր, ծովածաւալ բազմութեան մէջէն։ Կաթողիկոսական ամպհովանին բռնած էին Պ.Պ. Ճորճ Մարտիկեան, Աւետիս Զագըրեան, Քերովբէ Առաքելեան եւ Թորոս Խաչատուրեան։

Կրօնական արարողութենէն ետք, ժողովուրդին խօսեցաւ Պ. Ճորճ Մարտիկեան, որ գլխաւորաբար շեշտեց, թէ Անթիլիասը պիտի դառնայ ամբողջ Սփիւռքի հայութեան հոգեւոր կեդրոնը եւ բոլոր անոնք, որ այսօր կը պայքարին անոր դէմ, օր մը պիտի գան, ինչպէս անառակ որդին եւ պիտի միանան հայ ժողովուրդի զանգուածին, սիրոյ եւ համերաշխութեան մէջ։ Խօսեցաւ Ամերիկահայ ժողովուրդի մասին, որ տարիներով զրկուեցաւ հոգեկան մխիթարութենէ եւ ըսաւ, թէ Ամերիկահայութիւնը ինքզինքը հպարտ ու երջանիկ կը զգայ, ըլլալով հլու եւ հնազանդ զաւակը Կիլիկեան Կաթողիկոսութեան։

Այս ճառէն ետք, որ բազմաթիւ անգամներ ծափահարութիւններով ընդմիջուեցաւ, Վեհարանին մէջ խօսք առաւ Լիբանանի Հայոց Առաջնորդը՝ Գեր. Տ. Խորէն Արք. Բարոյեան, որ հաւատքով եւ կորովով տոգորուն, խօսեցաւ կուռ ճառ մը, Անթիլիասի ունեցած նուաճումներու եւ կտրելիք հանգրուաններու մասին։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՃԱՇԸ

Երեկոյեան ժամը 8·30ին, Համազգայինի Կեդր. Վարչութիւնը Օթէլ Պրիսթոլի մէջ տուաւ շքեղ ճաշ մը, ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Մարտիկեաններուն։

Ներկայ էին Վեհափառ Հայրապետը, Խորէն, Արտակ եւ Հրանդ Սրբազանները, Հայր Հ. Ոսկեան, Հայր Ն. Մըսըրլեան, պետական երեսփոխաններ՝ Պ.Պ. Տիգրան Թոսպաթ եւ Խաչիկ Պապիկեան, Պ. Սիմոն Վրացեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Լաչեան, զօրավար Հրանդ Մալոյեան, Մեթր Ֆրէտ Արսլանեան, Պ. Աւետիս Զագըրեան, Տէր եւ Տիկին Ք. Առաքելեան, Պ. Թորոս Խաչատուրեան եւ Պ. Ժորժ Ագըլ, որոնք գրաւած էին պատուոյ սեղանը, ինչպէս նաեւ ազգայիններու ընտիր բազմութիւն մը, իրենց տիկիններով։

Խօսք առին Պ. Սիմոն Վրացեան, Սրբազան Հայրը, Պ. Մարտիկեան, Պ. Ժորժ Ագըլ եւ Վեհափառը։ Պ. Վրացեան ներկայացուց յարգելի հիւրերը եւ Համազգայինի ու Ճեմարանի կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց Տէր եւ Տիկին Մարտիկեաններու, իրենց անսահման զոհաբերութեան համար։

Սրբազան Հայրը գլխաւորաբար ծանրացաւ Պ. Մարտիկեանի ազգանուէր գործունէութեան, մասնաւորաբար այն օրերուն, երբ ինք Ամերիկա գացած էր՝ Ամերիկահայ Նոր Թեմը կազմակերպելու համար։

Պ. Մարտիկեան պերճախօսօրէն եւ սրամտութեամբ ներկայացուց բոլոր պատուոյ հիւրերը, տուաւ իր կեանքին օրինակելի պատմութիւնը եւ խոստացաւ միշտ ծառայել իր ժողովուրդին եւ եկեղեցիին։ «Ահրամ» եգիպտական մեծ թերթի խմբագիր Պ. Ժորժ Ագըլ խօսք առնելով պանծացուց հայ ժողովուրդը։

Ի վերջոյ խօսքը տրուեցաւ Կաթողիկոսին, որ շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Ճորճ Մարտիկեանի իր ծառայութեան համար եւ զայն կոչեց Կիլիկեան կաթողիկոսութեան շրջուն դեսպանը ի սփիւռս աշխարհի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը Իրաքի եւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան միջեւ ստեղծուած լարուած կացութեան անդրադառնալով, յայտարարեց թէ այդ մթնոլորտը կը նպաստէ աշխարհակալներու շահին, հետեւաբար՝ Պաղտատ եւ Գահիրէ պէտք է համաձայնին։ Այսուհանդերձ խորհրդային ձայնասփիւռը քննադատեց Դամասկոսի եւ Գահիրէի թերթերը, որոնք «ամէն օր նոր զրպարտութիւններ կը հնարեն Իրաքի դէմ»։

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետն ու Արտաքին նախարարը առջի օր Ուաշինկթըն հասան եւ երէկ կարճ խորհրդակցութիւն մը ունեցան Նախագահ Այզընհաուըրի հետ։ Ուրբաթ օր Այզընհաուըր - Մաքմիլըն խօսակցութիւններուն պիտի մասնակցէր նաեւ Տըլըս։ Միւս կողմէ կը յայտարարուի թէ Ամերիկայի Արտաքին Նախարար Տըլըս քանի մը օրէն պիտի ելլէ զինուորական հիւանդանոցէն։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ճատրակի ախոյեան Տիգրան Պետրոսեան, որ Հայաստան գացած էր շարք մը մրցումներ ունենալու համար՝ երկու անգամ պարտուած է հայ պատանիէ մը՝ Կարէն Գրիգորեանի կողմէ, որ հազիւ 11 տարեկան է։ Ինչպէս կը գրէ «Լը Մոնտ», ուշագրաւ է այն պարագան՝ որ Խ. Միութեան ճատրակի հայ ախոյեանը Հայաստանի մէջ 11 անգամ պարտուած է 15 խաղերու վրայ։ Մինչդեռ, Խ. Միութեան ախոյենութիւնը շահած էր առանց պարտուելու։

ՈՒԶՊԷԿԻՍՏԱՆԻ Վարչապետ Ալիմերով պաշտօնանկ եղած է եւ Ալլիմով նշանակուած է նոր Վարչապետ։ Քանի մը օր առաջ պաշտօնանկ եղած էր նաեւ այս հանրապետութեան համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը՝ Քամալով։

ԹԻՒՐՔՄԷՆԻՍՏԱՆԻ ըմբոստութեան մասին ոչ մէկ նոր լուր կայ բայց այս առթիւ կը յիշուի որ ձերբակալուած երկու անձերը Պապայեւ եւ Տիկին Տուտէվա շնորհազրկուած էին 1958ին։ ԻԱ. Համագումարին Թիւրքմէնիստանի կուսակցական նոր քարտուղարը ամբաստանած էր զանոնք որ «անգիտացած են լենինիզմի սկզբունքները»։

ՓԱՐԻԶԻ վարձակառքերուն (թաքսի) կառավարները 24 ժամուան գործադուլ մը ըրին Ուրբաթ օր, բողոքելու համար այն որոշումին դէմ որ կը ջնջէր ճամբու իրենց ուղղութիւնը յայտնելու իրաւունքը։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Համայնավար կուսակցութեան Համագումարը վերջացաւ Կոմուլքայի յաղթանակով։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Գահիրէ կը խեղաթիւրէ Խրուշչեւի ճառերը։

ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ
ԹԻՒ ԵՒ ՈՐԱԿ

Աշխարհի բնակչութեան հարցով հետաքրքրուիլ սկսան տնտեսագէտներ Ղրիմի պատերազմէն անմիջապէս վերջ : Պելժ տնտեսագէտ Քեթլէ առաջին անգամ 1855–ին կազմակերպեց Փարիզի համագումարը : 1867ին տեղի ունեցաւ Ֆլորանսի համագումարը, 1880ին Թորինոյի, 1887–ին Հռոմի, վերջին համագումարը տեղի ունեցաւ 1953ին : Վիճակագիրներ, ժողովրդագիրներ եւ ընկերաբաններ ուսումնասիրեցին հարցին զանազան կողմերը, հաստատելով բացայայտ իրողութիւններ՝ տնտեսապէս եւ մշակոյթով յետամնաց ժողովուրդներ աւելի արագ աճում ունին, քաղաքակրթութեան որոշ աստիճանի հասած ժողովուրդներ կը նուազին, կայուն բնակչութիւն ունին կամ աճումը դանդաղ է, իւրաքանչիւր ժողովուրդի վարիչ դասակարգը, եւ ընտրանին ամուլ են :

×

Եզրակացութիւնը վերջին համագումարին յոռետես էր՝ մօայլ է սպիտակ ցեղին ապագան, ասիական ժողովուրդներ բազմածնութեամբ պիտի ողողեն երկիրը արեւմտեան գիտութիւնը իւրացնելով :

Տարիներ առաջ Ֆրանսայի մէջ բժիշկ Պեթիյոն բնակչութեան կայունութեան ահազանգը հնչեցուցած էր : Գերմանիա արագօրէն կ'աճէր, Ֆրանսայի բնակչութիւնը, որ Յեղափոխութեան ատեն Եւրոպայի ամէնէն բազմամարդն էր, շուրջ քառասունհինգ միլիոն, կայուն վիճակ մը ստացած էր, որովհետեւ միակ զաւակով ընտանիքներու թիւր աւելցած էր, բարձր դասակարգը ամուլ էր, քաղաքները մարդակուլ էին, Փարիզի բնակչութեան մեծ հայրերը գաւառացիներ էին :

×

Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը կը փափաքէր 25 միլիոն բնակչութեամբ գոհանալ : Ռամկավար եւ հանրապետական Ֆրանսաները կը փափաքէին բազմամարդ Ֆրանսա մը մայր երկրին համար, գաղութներու համար, տնտեսական յառաջդիմութեան համար : Պերթիյոն կը հաստատէր միանգամայն որոշ վիճակագրութիւններով համեստ դասակարգերու աճումը : Ընկերային երեւոյթը նոյնն էր ամենուրեք : Գիւղացին կը խուժէր քաղաք, ուր աւելի վայելք եւ վճարում կար քան գիւղին մէջ : Երկիրը մշակի պէտք ունէր, օտարականներ խաղաղօրէն կ'արշաւէին Ֆրանսա, ինչպէս երբեմն Հռովմէական կայսրութեան սահմաններէն ներս :

Առաջարկուած դարմանումները հին դարերուն գործադրուած միջոցներ էին :

Վիքթոր Տիւրիւյի համաձայն Հռոմի բնակչութեան աճումը տարեկան քսան հազար եղած է, հակառակ Օգոստոս կայսեր օրէնքներուն : Կայսրութեան սահմանները պաշտպանելու համար անհրաժեշտ թիւով զինուորներ չկային, բարբարոսներ խաղաղօրէն կ'արշաւէին դէպի հարաւ, երբեմն իբր վարձկան զինուոր, երբեմն մշակ եւ յամրօրէն կը տիրանային երկրին :

×

Երբ ծնունդները կը նուազին, զինուորագրութիւնը կը դժուարանայ, երկիրը պաշտպանելու համար օտար զինուորներու պէտք կ'ըլլայ, օտարը կը հաստատուի երկրին մէջ, հողատէր կը դառնայ, երկրին տէրը կը մնայ, ժողովուրդին տիպարն ալ կը փոխուի : Ֆրանսայի մէջ ալ երբ ժանտախտի, մալարիայի, ծաղիկի համաճարակներու հետեւանքով եւ յաճախ սովերու, բնակչութիւնը նուազեցաւ, օտարներ եկան դատարկուած վայրերը լեցնելու : Արմատը տկուն ըլլալուն, ժողովուրդին հոգեբանութիւնն ալ ամրացած, պատուաստումները մեծ դեր մը չկատարեցին :

Ընկերային այս երեւոյթը ծանօթ էր հիներուն : Արիստոտել դիտել կուտար որ քիչ բնակչութիւն ունեցող քաղաքները աւելի օտարականներ կ'ընդունէին իբրեւ քաղաքացի : Օտարականները ընդունելու պատճառը Յունաստանի մէջ, Հռովմէական կայսրութեան, աւելի ուշ Բիւզանդական կայսրութեան մէջ սակաւամարդութիւնն էր :

Ընկերաբաններ կը հաստատեն թէ քաղաքակրթութեան յառաջդիմութեամբ մարդոց մէջ մտաւոր եւ բարոյական տարբերութիւնները աւելի կը չեզոքուին : Բարձրանալու կարողութիւն ունեցողները սակաւաթիւ են, զանգուածները կը մնան ետ :

×

Ընկերային աստիճաններէն վեր ելլողներն ալ շուտով կը յոգնին, կ'ամլանան եւ կ'անճետուին, նորեր պիտի գան վարիչներու եւ ընտանիքներու տեղը բռնելու : « Ռամկավար ժողովուրդներ միշտ վերանորոգուելու պէտք ունին », կ'ըսէր իմաստասէր Պերկսոն եւ ընդունելով չարունակական յառաջդիմութիւնը կը կրկնէր « ապագան այն ժողովուրդներունն է որոնք ճիգ կատարելու կարող են եւ պատրաստ՝ չարաչար աշխատելու» :

Պատրիկեանները նուազեցան քաղաքացիական կռիւներով, աղքատանալով եւ անճետուելով, Կիպլընի համաձայն, մինչդեռ Մոնթեսքիեօ միջակ դասակարգի անհետացումը կը տեսնէր հզօր կայսրութեան անկումին հիմնական պատճառ :

Միջին դարու ազնուական ընտանիքները ալ անհետացած են, այսօր ազատական ասպարէզներու հետեւողները, ուշ կը մտնեն ամուսնական կեանքի, կը ջանան որոշ դիրքի մը հասնիլ : Ընկերվարական Հենրի Ճորճ կ'ըսէր · « Մարդը անասուն մըն է որ երբեք գոհ չի մնար, միշտ աւելին կը փափաքի, միշտ բարձրանալ կ'ուզէ : Դասակարգ մը վեր կ'ելլէ, վեր ելլողը ամուլ կը մնայ եւ յետոյ վար կ'իջնէ» :

×

Գիւղացին կը փափաքի քաղաքացի ըլլալ, կենցաղը կը փոխուի, բարքերը կը խաթարուին, յղնութիւնը կը սպառէ սերունդը, նորեր պիտի գան անդարձ մեկնողներուն տեղը բռնելու : Ֆրանսայի մէջ 1891ին բնակչութեան 63 առ հարիւրը գիւղացի է, 37 առ հարիւրը քաղաքացի, 1911ին համեմատութիւնը կը մնայ 56 եւ 44 :

Իւրաքանչիւր անհատ ունի հայր մը եւ մայր մը, երկու մեծ հայրեր, երկու մեծ մայրեր, այսինքն չորս նախորդներ 2րդ աստիճանի, ութ նախորդներ Գ. աստիճանի, 16 նախորդներ Դ. աստիճանի, վերջապէս 25րդ աստիճանին 33 միլիոն նախնիք պիտի ունենայ : Ենթադրելով որ իւրաքանչիւր սերունդ երեսուն տարիներու միջին տեւողութիւն մը ունի, ամէնը միասին 750 տարիներու տեւողութիւն մը ունեցած պիտի ըլլան : Այս սերունդներէն շատերը ուրեմն անհետացած են թշուառութեամբ, ուրիշներ ամլութեամբ եւ ուրիշներ ալ միասին ամուսնութեամբ :

×

Ասիա պիտի մրցի Եւրոպայի հետ որակեալ գործաւորներ եւ ընտրանի մը ունենալու համար : Դեղին ցեղը թիւ ունի, ընդունակութիւն ունի, դիւրին պիտի ըլլայ ընտրանի դասակարգ մը պատրաստել : Ճափոնի օրինակը բացայայտ է : Եւրոպայի մէջ բոլոր պետութիւնները ընկերային նախատեսութիւններ հաստատեցին, մանուկին պաշտպանութիւն, պարտաւորիչ եւ ձրի կրթութիւն, գործաւորներու շաբաթական քառասուն ժամուան աշխատանք, մարեց բանուորներու համար հանգստեան թոշակ, վճարուած արձակուրդներ, վճարումներ գործադրկութեան պարագային :

Այս ամէնը կը ծանրաբեռնեն պետական պիւտճէները, կը բարձրանան արտադրութեան գինները : Ասիոյ երկիրները, Ճափոն, Հնդկաստան, Չինաստան, որոնք ճարտարարուեստական երկիրներ կը դառնան, նման պայմաններէ զերծ, աւելի աժանագին արտադրութիւններ պիտի ունենան, պիտի դադրին ներածելէ, պիտի մրցին աշխարհի շուկաներուն վրայ եւրոպական ճարտարարուեստի հետ :

×

Սպիտակ ցեղի վարիչները պիտի գտնուին մօտ ատենէն հրատապ հարցերու առջեւ, որոնց լուծումը անկարելի կը տեսնէին քառորդ դար առաջ Տեքիւրժի եւ Միւրէ, «Սպիտակ ցեղի ապագան» գործերու հեղինակները :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԱՐԴԻ ԼԻԲԱՆԱՆԸ

ՋԱՆԱԶԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ՝ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը ներկայացնենք գըլխաւոր մասերը այն հաղորդագրութեան, զոր Ֆրանսայի Լիբանանեան դեսպանը, Մուսա Մուպարաք. Փետրուար 17ին ներկայացուցած է դիւանագիտական միջազգային Ակադեմիային :

Միջին դարուն, Լիբանանի ափերը այն բնական հանգրուանն էին ուր կը հասնէին անապատէն եկող կարաւանները, Պաղտատէն եւ Դամասկոսէն եկող կարաւանները : Այսօր՝ Լիբանան կը հանդիսանայ ծովային եւ օդային գիծերու քառուղին : Պէյրութէն տասը քմ. հարաւ գտնուող Խալտէի միջազգային օդակայանը ծայրագոյն հողամասերու օդային հաղորդակցութեան առանցքը կը կազմէ :

Միջին Արեւելքի արեւմտեան սահմաններուն վրայ քարիւղի պողոտան հանդիսացող Լիբանանը այն դուռն է, ուրկէ կը հոսի նաեւ իւրաքանչիւր անհատի հանապազօրեայ կեանքին ու արդիւնաբերութեան կենսատու հրանիւթը դարձած սեւ ոսկին :

Անցեալին մէջ, Թրիփոլին եւ Սիտոնը (Սայտա) բանուկ նաւահանգիստներ էին : Այսօր դարձած են քարիւղի ծորակներ : Արդարեւ, Իրաքի Քարիւղի Ընկերութեան երկու նաւթուղիներէն մէկը կը հասնի Թրիփոլի. իսկ Սէուտական Արաբիոյ քարիւղը դէպի Միջերկրական փոխադրող Թափլայնի նաւթուղին ալ կը վերջանայ Սայտայի մէջ :

Ինչ մեծ բարեբախտութիւն է, որ հեղուկ հրանիւթին այս երկու վերջաւորութիւնները կը գտնուին Լիբանանի մէջ, ուր ոչ մէկ վտանգ կը սպառնայ իրենց : Լիբանանի լեռնային շրջաններուն մէջ կրնան քաղաքական դէպքեր տեղի ունենալ, բայց ուրիշին պատկանած ինչքերուն հանդէպ գոյութիւն ունեցող յարգանքը այնքան մեծ է այնտեղ, որ ոչ մէկ վտանգի ենթակայ են : Այս իրողութիւնը փաստուեցաւ վերջերս : Լիբանանի դէպքերուն հինգ ողբերգական ամիսներուն ընթացքին, ոչ իսկ ժամ մը քարիւղը չդադրեցաւ հոսելէ եւ փոխադրուելէ՝ Արեւմտեան Եւրոպայի կողմէ անհամբեր սպասուած նաւերուն մէջ :

Ասիկա՝ հակառակ անոր, որ Լիբանանը բնական հարստութեանց տեսակէտէ համեմատաբար աղքատ երկիր մըն է եւ շատ հասկնալի պիտի ըլլար եթէ աւելի յօժարութեամբ անհանդուրժող? ...

Լիբանանցիներ կարելի է գտնել Ամերիկաներուն մէջ : Նիւ Եօրքի մէջ արաբերէն լեզուով հրատարակուած չորս թերթեր կան, բոլորն ալ խմբագրուած՝ Լիբանանցիներու կողմէ : Մեծ թիւով Լիբանանցիներ կ'ապրին Պրազիլիոյ, Արժանթինի, Գոլոմպիայի եւ հարաւ–ամերիկեան այլ երկիրներու մէջ : Բազմաթիւ ուրիշներ հաստատուած են Ափրիկէի ծովեզերեայ եւ ներքին երկիրներուն մէջ : Իսկ Ֆրանսայի Լիբանանցիներուն թիւը կը հասնի երեք հազարի :

Բայց Մերձաւոր Արեւելքի մէջ է, որ տարածուած է, լիբանանեան մշակոյթը, այն աստիճան՝ որ մեծ զարկ տուած է Լիբանանի դրացի երկիրներուն, եւ ի մասնաւորի Եգիպտոսի մտաւորական մակարդակին բարձրացման : Խտիվներուն եւ Թագաւորութեան ատեն, Եգիպտոսի դատարաններու քարտուղարութիւններուն, նախարարութեանց գրասենեակներուն, բարձր առեւտուրին եւ դրամա–

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԸՄԲՈՍՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեզի համար՝ Իլխան օտար մը եղած էր միշտ : Այս տղան՝ մեզի կը նըմանէր : Մենք, տղաքս, կը պարծենայինք որ համայնավար ենք : Ուրիշներ կրնային խնդալ, բայց ան լրջօրէն կ'ըսէր մեզի թէ ամէն մարդ՝ որ պարկեշտ է, համայնավար պէտք է ըլլայ : Հրապուրիչ խօսքեր, բայց ոչ նոյնքան ճիշդ : Բազմաթիւ պարկեշտ մարդիկ կան, բայց շատ քիչ՝ համայնավարներ :

Միլովան մեկնեցաւ այնպէս՝ ինչպէս եկած էր. կարծես կը փախէր : Իր ետին մնաց պատմութիւնը մարդու մը՝ որ կ'ազատի ամէն վտանգէ, երբեք չի ձերբակալուիր, միշտ կը յաջողի :

ԱՌԱՆՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔ ՉԿԱՅ

Բանաստեղծութիւնը քիչ մը կը ճանչնայի. մանաւանդ՝ ժողովրդական դիւցազներգութիւնը, բայց տակաւին բանաստեղծ մը տեսած չէի :

Ժողովրդական դիւցազներգութիւնը կ'ապրի տակաւին մինչեւ այսօր, բայց աւել՝ ժողովուրդին մէջ, քան թէ իբրեւ երգ : Հին գուսանները՝ իմ ժամանակիս արդէն շատ քիչ էին :

Անշուշտ մարդիկ դեռ կը սիրէին զանոնք ունկնդրել, ես ալ կը զուարճանայի զանոնք մտիկ ընելով, ոչ այնքան երգին, այլ՝ գուսանին մեկնաբանման եղանակին համար : Անոր սուր ճիչերը, սարսուռները չեշտ եւ դեղեցկութիւն կուտային բանաստեղծին : Անոնց ձայնով, ես, — ինչպէս ուրիշները, — կ'ապրէի հերոսներու հետ : Կը թրթռայի անոնց քաջագործութիւններով : Տարուած էին այն զգացումով՝ որ ես ալ մաս կը կազմէի այս մեծ բանաստեղծութեան, որ կը լուսաւորէր ազգերու անցեալն ու ապագան՝ ներկայի ճամբով : Գուսաններու երգերուն մէջ դաժան բան մը կար որ, յաճախ միօրինակ պատկերներով եւ նախադասութիւններով կը կրկնուէր : Զանազան եղանակներով զանոնք կրկնելով կը թուէին այն տառապանքները՝ որ պիտի կրենք իբրեւ ժողովուրդ, մեզի կը սորվեցնէին թէ ինչպէս մարդ պէտք է դառնալ, ինչպէս երգել, ինչպէս զուարճանալ, ինչպէս ողբալ մեռելները, ինչպէս ստեղծել, հնարել, արտադրել եւ այս բոլորէն յետոյ՝ ինչպէս պահել մեր երջանկութիւնը եւ լաւ համբաւը :

Նախակրթարանի մէջ կարդացած էի ժողովրդական երգերու մեծ մասը : Յաճախ կ'արտասանէի գիւղացիներուն : Անոնք կը գնահատէին մասնաւորապէս Լեբան թագը, Նժեկոս եպիսկոպոսի գործը, ոչ միայն անոր համար՝ որ լսած էին թէ սերպական ամէնէն գեղեցիկ բանաստեղծութիւնն է ան, այլ անոր համար՝ որ այդ բանաստեղծութեան մէջ որեւէ մէկէն աւելի կը գտնէին իրենց մտածելակերպին եւ զգացումներուն լաւագոյն արտայայտութիւնը : Այդ բանաստեղծութեան մէջ կամ իրենց երէկուան եւ այսօրուան պայքարին գաղափարը՝ խեղճ հողի մը վրայ կարենալ ապրելու համար :

Բանաստեղծութիւնը կը գրաւէ, կը գինովցնէ, բայց բանաստեղծները իրենց սիրտը կը դնեն հոն այն ատեն միայն՝ երբ իրենք լաւ մարդիկ են : Իւրաքանչիւր գիւղ ունի իր գիւղացի բանաստեղծը : Միջակ բանաստեղծներ, բայց բոլորէն սիրուած մարդիկ : Անոնք կ'արտադրեն տարօրինակ խառնուրդ մը՝ ուր ժողովրդական բանաստեղծութիւնը կը միանայ միւսին. դեղարուեստական սեռին :

Մարդիկը, ինչպէս բանաստեղծները, կը զգային թէ այն բանը որ գիրենք կանգուն կը պահէր դարերէ ի վեր՝ անհետանալու վրայ էր : Մտահոգ՝ անոնք մտածեցին թէ ինչպէս կրնան անոր առաջքն առնել : Ի զուր : Յետոյ փորձեցին ուրիշ բան ստեղծել : Առանց բանաստեղծութեան կարելի չէ ապրիլ : Այնքան խեղճ այս երկիրը հարստութեամբ կը յորդի՝ երբ հարցը կը վերաբերի երգելու :

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(11 Շար.)

տուններուն գլխաւոր պաշտօնները կը գտնուէին Լիբանանցիներու ձեռքը : Միշտ Լիբանանցիներ են, որ հիմնեցին Գահիրէի ու Աղեքսանդրիայի մեծ թերթերը· «Էլ Ահրամ»ը, «Մոքատտէմ»ը Լիբանանցիներուն կը պատկանէին :

Բայց Լիբանանցին միայն չի գաղթեր, այլ նաեւ իր հողին վրայ կ'ընդունի գաղթականներ : Լիբանանը հիւրընկալ է · հիւրընկալ՝ բոլորին համար : Իր երկրին մէջ տեղ կուտայ թէ դժբախտներուն, հայրենազուրկներուն, ճակատագրին ու պատմութեան զոհերուն, եւ թէ ապահով ապաստան մը փնտռող դրամագլուխներուն :

Հարաւային Լիբանանի եւ Աքքարի հովտին մէջ (Թրիփոլիի մօտերը), Լիբանանը ապաստան տուաւ եւ խնամեց մօտ 130·000 մարդկային խլեակներ, որոնք իրենց օճախներէն վտարուած էին Պաղեստինի տխուր դէպքերուն ատեն :

Միջին Արեւելքի քաղաքական բոլոր տարագիրներուն (եւ Աստուած գիտէ թէ որքան մեծ է անոնց թիւը) ապաստանարանը դարձած ըլլալուն իսկ համար, քիչ մնաց որ նետուէր այնպիսի արկածախնդրութեան մը մէջ, որուն ելքը շատ գէշ կը նախատեսուէր բոլորին կողմէ :

Խօսքս այն ցաւագին ամիսներուն մասին է, զոր միջազգային մամուլը անուանեց Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմ : Պատերա՞զմ · ոչ · աւելի շուտ՝ փորձաքար, արտաքին միջամտութիւններ : Որովհետեւ, մօտ մէկ դարէ ի վեր, եթէ չհաշուենք Լիբանանի հետ կապ չունեցող առաջին աշխարհամարտին շրջանը, Լիբանանը հանդիսացած է եղբայրակցութեան դրախտը :

Քանի՜ կրօնքներ, աղանդներ, կատարելապէս հաւասարակշռուած մոզայիքի մը մէջ կ'ապրին այնտեղ — Քրիստոնեայ մարոնիներ, Յոյն օրթոտոքսներ, Յոյն կաթողիկէներ, Լատին կաթողիկէներ, Սիրիանիներ, Հայ Լուսաւորչականներ, Հայ Կաթողիկէներ, Բողոքականներ, սիւննի մահմետականներ, շիի մահմետականներ, Տիւրզիներ, Հրեաներ ... եւ շատ ուրիշ կրօնական խմբակցութիւններ, որոնք զանց կ'առնեմ : Այս բոլոր համայնքները, որոնք մէկ ժողովուրդ մը կը կազմեն — Լիբանանցի ժողովուրդը, — միշտ ապրած են հանդիստ, խաղաղ գոյակցութեամբ եւ երջանիկ կեանքով :

Զարմանալի չէ՞ ուրեմն, որ կիրքերը յանկարծ պայթեցան : Անհատակա՞ն վէճեր · կողմերո՞ւ վէճեր : Սովորութիւն ունէինք մեր հակառակութիւնները լուծել ճառերով, քաղաքական էնթրիկներով (չեմ վարանիր ասիկա ըսելու, որովհետեւ ամբողջ աշխարհի մէջ քաղաքական էնթրիկը հանրային կեանքին մաս կը կազմէ, ըլլայ ազատական ժողովրդավարութիւններու, ըլլայ բռնատիրական վարչաձեւերու մէջ) :

Լիբանանի լեռնային եւ դաշտային շրջաններու զաւակները իրարու դէմ հանողը դուրսէն ցանուած որոմն էր : Ապա, հինգ ամսուան սուգերէն, թափուած արիւնէն, ճակտի քրտինքով ձեռք բերուած աշխատանքներու քայքայումէն վերջ, Լիբանանցիները անդրադարձան իրենց արուեստական պայքարին ապարդիւն ըլլալուն : Այդ պահուն է որ, ինքնաբերաբար, երէկուան ապստամբներն ու այսօրուան հաւատարիմ տարրերը, որոնք նախորդ օրուան յեղափոխականներն էին, իրարու քով եկան, անկեղծօրէն սիրտերնին բացին իրարու, զիրար հասկցան եւ անկախութեան պահպանման, ու Լիբանանի տնտեսական վերակազմութեան համար կազմեցին ազգային փրկութեան կառավարութիւն մը : Այդ պահուն իսկ խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ քաղաքներուն, գիւղերուն, լեռնային շրջաններուն մէջ : Լիբանանը ինքզինքը վերագտած է եւ վերստանձնած՝ երկու աշխարհներուն միջեւ միաւորման կապ հանդիսանալու իր դերը :

Երբ 7 Հոկտեմբեր 1944ի համաձայնութեամբ եւ 21 Մարտ 1945ի դաշինքով Միջին Արեւելքի արաբական միւս երկիրներուն հետ ստեղծեցինք Արաբական Լիկան, բոլորին հետ համաձայնած էինք, որ Լիբանանի հողային ամբողջականութիւնն ու անկախութիւնը պիտի յարգուէին դաշինքը ստորագրողներուն կողմէ : Այս իրողութիւնը կրկնակի հաստատուեցաւ Լիբանանի ողբերգական դէպքերէն վերջ՝ անցեալ Օգոստոսին ՄԱԿի մէջ քուէարկուած որոշումով եւ միշտ Լիբանանցի մնալու մեր անխախտ որոշման առջեւ մեր հանդէպ մեր դրացիներուն որդեգրած ներկայ վերաբերմունքով :

Լիբանանի վարչապետը, Պ. Րաշիտ Քարամէ, անցեալները Աղեքսանդրիոյ մէջ խօսած մէկ ճառին մէջ վեհ եւ զօրաւոր բառեր գտած էր Եգիպտացիներուն խօսելու համար Լիբանանի եւ Լիբանանցիներուն մասին.

«Հպարտ եմ, ըսած էր վարչապետը, որ իրենց անցուցած փորձութեան մէջ Լիբանանցիները ցոյց տուին որ հանդուրժողութեան եւ յառաջդիմութեան ոգիով լեցուած ժողովուրդ մըն են : Լիբանանը ինքզինքը վեր կը դասէ ցեղապաշտութեան ու կրօնամոլութեան զգացումներէն» :

Լիբանանեան թերթ մը, վարչապետին այս ճառին արձագանգը հանդիսանալով, իր կողմէ կ'աւելցնէր · «Արդարեւ շատ ճիշդ է, որ եթէ Լիբանան այդ բոլորէն վեր չդասէր ինքզինքը, գոյութիւն չէր ունենար : Պարզապէս անիրականալի կը դառնար» :

Այն արագութիւնը, որմով Լիբանանցիները վերահաստատեցին զիրենք իրարու միացնող ընկերային ու քաղաքական կապերը, կը հաստատէ թէ Լիբանանի մէջ իրապէս տեղ չկայ «ցեղային» ու «կրօնական» զանազանութեանց համար :

Այսօր Լիբանանցի նախագահ մը Նիւ Եորքի մէջ կը վարէ ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովին աշխատանքները : Այս ներկայութիւնը խորհրդանիշ մըն է · խաղաղութիւնը պահպանելու մեր կամքին, համաշխարհային հասկացողութեան մեր կամքին, բացարձակ եղբայրակցութեան մեր կամքին խորհրդանիշը ... :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԿԵԴՐ. ԿՐԹԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Եկեղեցւոյ կրթական յանձնաժողովի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան միջեւ կրթական հարցի շուրջ, ուսման ծրագրի եւ մատակարարութեան մասին գործակցութիւն մը ստեղծելու նպատակով, գոյացած համաձայնութիւնը եղած է արդիւնաւոր 1958 – 1959ի տարեշրջանին համար :

Ֆրանսահայ միօրեայ դպրոցներու ծրագիրը, մայրենի լեզուի եւ ուրիշ առարկաներու ուսուցման իբր ուղեցոյց, հրատարակուեցաւ եւ ղրկուեցան Փարիզի շրջանի եւ գաւառներու եկեղեցական եւ կրթական տեղական մարմիններու, ուսուցիչներու եւ ծնողքներու ստեղծելու համար դաստիարակութեան ներդաշնակութիւն ամէնուրեք :

Կրթական Կեդր. Յանձնաժողովը տարեմուտին վերակազմեց Փարիզի եւ շրջաններու դպրոցներու մարմինները, օժտեց ուսուցչութիւնը թարմ ուժերով, այցելու մասնաւոր քննիչի մը միջոցաւ հսկողութիւն կատարուեցաւ դասաւանդութիւններուն եւ եղան կարգադրութիւններ եւ թելադրութիւններ զանոնք աւելի արդիւնաւոր դարձնելու եւ գոհացում տալու համար պահանջներուն եւ արտայայտուած փափաքներուն :

Կիրակնօրեայ վարժարանը կը շարունակուի առաւօտեան ժամը 10 – 12, Սրբազան Հօր հովանաւորութեան տակ Հայ ուսանողներու օժանդակ Տիկնանց Միութեան գործօն աջակցութեամբ :

Կազմակերպուեցան նոր տարուան առթիւ հանդէսներ եւ բաժնուեցան աշակերտութեան կաղանդչէք եւ գրքոյկներ քաջալերելու համար անոնց աշխատանքը :

Ունեցանք Կեդր. Կրթական Յանձնաժողովի Փարիզի եւ շրջակայքի կրթական մարմիններու, եւ ուսուցիչ, ուսուցչուհիներու խառն ժողով մը, շրջանները ղրկած էին իրենց լիազօր ներկայացուցիչները որոնք հաղորդեցին մանրամասն տեղեկութիւններ եւ յայտնեցին իրենց դժուարութիւնները եւ դժգոհութիւնները :

Ունինք շրջաններ որոնք թերացած էին կրթական ծախքերու մասնակցութեան իրենց պարտականութեան մէջ, եւ ուրիշներ լիովին կատարած էին իրենց յանձնառութիւնները եւ արժանացան մասնաւոր գնահատանքի :

Ալֆորվիլ, Առնուվիլ, Պանեէօ – Քաշան, Ժանթիյի, Պուա – Քոլոմպ, Կեդր. վարժարան, Շաւիլ, Պելվիլ – Լիլա, կիրակնօրեայ վարժարան ունին 391 աշակերտ : Ալֆորվիլի այս տարուան ընթացքին ցոյց տուաւ մեծ խանդավառութիւն, երիտասարդ ուժերէ կազմուեցաւ կրթական մարմին մը տեղւոյն եկեղեց · հոգաբարձութեան հովանաւորութեան տակ, կ'ունենան իրենց կանոնաւոր ժողովները :

Ինպաստ դպրոցին պիտի տան ներկայացում մը, ծնողքներու հետ շփման մէջ են, աշակերտութեան թիւը հասած է 80ի, այս թիւը հետզհետէ աւելնալու վրայ է շնորհիւ կատարուած ջանքերուն, տեղւոյն յարգելի քաղաքապետը բարեացակամօրէն տրամադրած է երկու կանոնաւոր սրահներ, օժտուած սեղաններով, գրատախտակներով : Բոլոր դպրոցներու տրամադրուած է Հայաստանի քարտէս, այբուբենի ցուցատախտակ, ուսուցչութիւնը կը դասաւանդէ Հայոց պատմութեան դասընթաց կրօնական գիտելիքներ :

Յառաջիկայ Հոկտեմբեր 11ին Սորպոնի Ամփիթատրոնին մէջ տեղի պիտի ունենայ մշակոյթի եւ Թարգմանչաց տօնը, մասնակցութեամբ բոլոր դպրոցներու եւ արուեստագէտներու Սրբազան Հօր հովանաւորութեան տակ :

Տարիներէ ի վեր կանոնաւոր հետեւող աշակերտութիւն մը ստեղծուած է, շատերը սահուն ընթերցում ունին, քերականական օրէնքները խորապէս գիտեն, կը վերլուծեն նախադասութիւններ, կ'արտայայտուին համարձակօրէն, հարազատ շեշտերով, կը խանդավառուին տոհմիկ երգով եւ պարով :

Բայց բոլոր շրջանի ներկայացուցիչները իրենց գանգատը յայտնեցին ծնողքներու մեծամասնութեան անտարբերութեան մասին, եթէ իրենց զաւակներու հայեցի կրթութեան հանդէպ ունենային քիչ մը գուրգուրանք, ներկայացուած պատկերը բոլորովին տարբեր պիտի ըլլար եւ աշակերտներու թիւը անպայման պիտի 'րկնապատկուէր :

Փարիզի թաղամասերէն մէկուն կրթական մարմինը ժողովի հրաւիրած է ծնողքները եւ ղրկած է 37 հրաւիրագիր, մէկ հոգի միայն պատասխանած եւ ներկայ եղած է սրահին մէջ բոլորովին առանձին :

Կեդր. Կրթական Յանձնաժողովը, տեղական Մարմինները ուսուցչութիւնը կոչ կ'ուղղեն այսօր մամուլի միջոցաւ բոլոր մեր հայրենակիցներուն որ Ազգային մարմիններու ըրած զոհողութիւնները նկատի ունենան եւ իրենց զաւակները առաջնորդեն դպրոց ամէն հինգշաբթի օր, գիտակցօրէն ըմբռնելով գործին լրջութիւնը, որպէսզի ապագային չունենան խղճի խայթ եւ հոգեկան տառապանք, իրենց ցաւալի անտարբերութեան եւ անհողութեան պատճառով :

Հրապարակաւ կը յայտնենք մասնաւոր շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր հայրենակիցներուն որոնք իրենց տխրութեան եւ ուրախութեան պահերուն, կը դիմեն եկեղեցւոյ դիւանատունը եւ սրտաբուխ նուէրներով իրենց օժանդակութեան բաժինը կը բերեն դպրոցներու եւ մշակոյթի նուիրական նպատակին, փոխան ծաղկեպսակի եւ ուրիշ ծախքերու : Եթէ այս վերաբերումը ընդհանրանայ, մեր մշակոյթի աշխատանքը աւելի կը դիւրանայ եւ կը դառնայ աւելի հիմնական եւ արդիւնաւոր :

ԴԻՒԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ԳԱՆՁԵՐԸ
ԼԻԶՊՈՆԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ

Փարիզէն Լիզպոնա փոխադրուած են Գալուստ Կիւլպէնկեանի գեղարուեստական գանձերը, զետեղուելու համար «Կիւլպէնկեանթանգարան»ին մէջ, որ պիտի հիմնուի Փորթուկալի մայրաքաղաքին Փահլաւա ճեմապարտէզին մէջ :

Կիւլպէնկեանի գեղարուեստական գանձերուն մէջ կը գտնուին 365 հազուագիւտ գիրքեր, հազարի մօտ զարդեղէններ, քանդակներ, նկարներ, զորգեր եւ կաւէ գործեր՝ անգնահատելի արժէքով :

Զարդեղէններու քանի մը հատը գործերն են 18րդ դարու հռչակաւոր ոսկերիչներ Ժերմէնի, Օկիւսթի, Սփիրի, իսկ նկարները կը պատկանին Ֆրանսացի, Իտալացի եւ Հոլանտացի մեծանուն գրեթէ բոլոր նկարիչներու վրձինին : Հաւաքածոյին մէջ արձաններ կան նաեւ Ռոտէնէն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (372)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԱ.

ԱՍՏՂԱԲԵՐԴ

Այստեղ, գեղեցիկ աստուածուհու գրկի մէջ, հանգիստ էր առնում հսկան՝ իր ահռելի կռիւներից յետոյ վիշապների հետ : Սէրը, գգուանքը, հեշտութիւնը ամոքում էին վաստակած քաջի խոնջութիւնը :

Երբ հասանք լերան ստորոտին, մեր առաջնորդը ներքեւում պահեց ձիանները, իսկ ես եւ Ասլանը սկսեցինք վեր բարձրանալ : Ամրոցի վիթխարի աշտարակներից մի քանիսը, բարձր պարիսպների մեծ մասը, դեռ կանգուն էին մնացել : Ներսի շինութիւնները փլատակների մի տխուր տեսարան էին ներկայացնում : Երեւում էին զանազան վիմափոր սենեակներ, քարանձաւներ, որոնք կիսով չափ կամ բոլորովին հողով լցուած էին : Պարզ երեւում էր, որ ոչ թէ ժամանակը պարբերաբար մաշել, տրորել էր այդ գեղեցիկ ամրոցը, այլ նա միանգամից մի սոսկալի կործանման զոհ էր դարձել : Տեղտեղ հողի եւ քարակոյտի տակից դուրս էին նայում այրուած, ածուխ դարձած գերանների ծայրերը : Ակներեւ էր, որ մի ժամանակ կրակը այստեղ սարսափելի գործ էր կատարել :

Ասլանը նստեց մի քարի վրայ, ուր մամուռը սփռել էր իր թաւիշեայ կանաչագոյն զորգը : Նա հրաւիրեց ինձ նստել իր մօտ : Վաղորդեան արեգակը լուսաւորում էր նրա մտախոհ դէմքը : Ես երբեք չէի տեսել նրան այնպէս ընկղմուած մտածութիւնների մէջ : Մի քանի րոպէ լուռ նայում էր նա փշոտ դժնիկի վրայ, որ բուսել էր մի սիւնի խորտակուած պատուանդանի ճեղքից եւ իր մանր տերեւներով ծածկում էր նրա հրաշալի քանդակները : Յետոյ դարձաւ դէպի ինձ այդ խօսքերով :

— Ես բերեցի քեզ, Ֆարհատ, այստեղ ոչ թէ ամրոցը ցոյց տալու համար, այլ բոլորովին այլ նպատակով : Մենք ամրոցներ, բերդեր, աւերակներ շատ տեսանք մեր ճանապարհորդութեան ժամանակ : Այնքանն էլ բաւական էր քեզ՝ քո հայրենիքի մասին գաղափար տալու : Բայց ես քեզ բերեցի այստեղ, որ հէնց կատարուած տեղի վրայ պատմեմ քեզ այն, ինչ որ մինչեւ այսօր ծածուկ է պահուել քեզանից, ինչ ր գուցէ շատ անգամ զբաղեցրել է քո հարցասիրութիւնը : Այդ պէտք է գիտենաս դու, որովհետեւ մենք շուտով բաժանուելու ենք միմեանցից ...

Վերջին խօսքը նետի պէս ծակեց իմ սիրտը : Ես ամբողջ մարմնով սոսկացի : Բաժանուել այն մարդից, որին այնքան սիրել էի, որին այնքան յարգում էի, որը այնքան մեծ ազդեցութիւն էր գործել թէ իմ բնաւորութեան եւ թէ իմ զարգացման վրայ,— այդ անտանելի էր : Նա ժամանակ չտուեց ինձ մի բան ասելու եւ շարունակեց ·

— Ես թողնում եմ այդ բերդի հին պատմական աւանդութիւնները · Թողնում եմ եւ դրա վրայ պատմուած ժողովրդական զրոյցները, այդքանը միայն կ'ասեմ, որ այդ բերդը պատկանում էր Տարօնի հայ իշխաններին, յետոյ կործանուեցաւ Մահմէդի քեռորդի Արդուռահմից, երբ նա արշաւեց դէպի Հայաստան : Այնուհետեւ ի՞նչ վիճակների է ենթարկուել, — ինձ յայտնի չէ, միայն վերջին ժամանակներում նորոգեց այդ բերդը եւ բնակւում էր դրա մէջ քո եւ մեր ամենի բարերարը — որսորդ Ալօն :

Լսելով Որսորդի անունը, ինձ զսպել չկարողացայ : Ես նստած էի այն ազնիւ, առաքինի մարդու աւերակների վրայ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար·)

Խրուշչեւ մեղմ թոնով խօսած է եւ բոլոր հարցումներուն պատասխանած է հան – դարտ կերպով: Այս է պատճառը, որ Արտաքին նախարարներու ժողովի մը գումարումը կասկածէ դուրս կը համար – ուի: Ոչ մէկ անպատեհութիւն կայ՝ որ թուականն ու վայրը փոփոխութեան են – թարկուին, Արեւմուտքի թէ Խ. Միու – թեան կողմէ :

Մոսկուայի գլխաւոր մտահոգութիւնը միշտ կը մնայ անչուշտ գերմանական հարցը: Միացեալ Նահանգները, Անգ – լիա, Ֆրանսա եւ Խ. Միութիւնը, Գեր – մանիոյ գրաւումէն ետք իրաւունք ունէին իրենց բանակները պահելու այնտեղ: Բայց 14 տարի անցած է Գերմանիոյ գրա – ւումէն ի վեր եւ այլեւս կարելի է խաղա – ղութեան դաշինք մը կնքել երկու Գեր – մանիաներու հետ, — կ'ըսէ Վարչապետ Խրուշչեւ: Այդ պարագային՝ յաղթական չորս երկիրները բնականաբար պիտի կորսնցնեն 1945ի իրենց իրաւունքները եւ օտար ուժերը պիտի հեռանան Գերմա – նիայէն :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՎՐԻՊԱԿ

«Յառաջ»ի երէկուան թիւը (նոր շրջա – նը) պիտի ըլլայ 4250 (տպուած է 4230):

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ Ս. ԶԱՏԿԻ

22 Մարտ, Կիրակի Ծաղկազարդ, Ս. պատարագ, բազմաձայն երկսեռ խումբով ժամը 10ին.— Երեկոյ Դռնբացէք ժամը հինգին :

24 Մարտ, Աւագ Երեքշաբթի Յիշա – տակ Տասն Կուսանաց, երեկոյեան ժամեր – գութիւն ժամը հինգին :

(Շար.)

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

20, Րիւ Ժամափս

Պաշտամունք՝ այս Կիրակի ժամը 10.45– ին հրապարակային ժողով ժամը 17ին : Կը խօսի՝ Տոքթ. Ժիլպէռ Պիլէզիքեան : Նիւթ՝ «Ինչպէս ապատուիլ մեր կիրքե – րէն» :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ հիւսուածեղէնի մոնթա – ժի համար (մոնթաժ տը թրիգօ):

TERZIAN

3, RUE POISSONNIÈRE, PARIS

Imprimerie Spéciale
du Journal "Haratch"

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Սօթնեղբայր – եան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը միջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փա – րիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերու ըն – կերուհիները, այս երեքշաբթի ժամը ճիշդ 16ին Ռեժանի վերնայարկը, մեթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ջա – ւարեան կոմիտէին, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՊԱՏՄԱԳԷՏ ԵՒ ՀՆԱԳԷՏ ՈՂԲ. ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ

Յիշատակին յարգանքի երեկոյթ մը կազմակերպուած է :

21 Մարտ, Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 21ին, Ծալ տէ Սանթրօ, Փարիզ :

8, Rue Jeau Goujon

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Լաւ կարող (քուփէօզ) մասնագէտ քըր – սաժի: Տեւական գործ, ամբողջ տարին, լաւ վճարում : Դիմել՝

Francine

38, RUE D'ABOUKIR, PARIS 2e 3e ÉTAGE

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ 22 Մարտ, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24,

CERCLE MILITAIREի

ընդարձակ սրահը (Փլաս Սէնթ Օկիւսթէն)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆԻ

Տոմսերու եւ սեղաններու համար դիմել՝

Յ. Պահատուրեան Tél. : ORN. 37-22

Գ. Աղամեան « : TRI. 57-74

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

22 Մարտ, Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 3.30էն մինչեւ կէս գիշեր Իսիի քաղաքապետական մեծ սրահին մէջ:

Métro : Mairie d'Issy

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Համարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 22 MARS
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8351 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4252

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Գարնանամուտ է : Եւ Ծաղկազարդ : Ծառազարդար :

Զարթնող բնութեան հետ սպիտակ ու վարդագոյն շղարշ են հագեր նշենիները, դեղձենիներն ու ծիրանի ծառերը :

Անցա՛ծ են ձմրան մռայլ ու սառնա-շունչ օրերը : Բացուեր է գարունը :

Հայո՛ց աշխարհիկ, գարունդ է հասել կ'երգէր Ս. Ղազարու մենաստանէն Հայոց Նահապետը՝ Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, որ երբե՛ք բախտը պիտի չունենար մարմնաւոր աչքերով տեսնելու իր ա՛յնքան պաշտած «Հայոց աշխարհիկ»ը :

Ուժ տուած բանաստեղծի իր վառ երեւակայութեան՝ հայրենասէր վանականը իր հոգիի աչքերով կը տեսնէր գարնան ծաղկումը մայր Հայաստանի մէջ.

Ահա՛ քո բլուրներն Հայոց աշխարհիկ,
Այն քո բիւր բլուրներ ու բիւր վտակիկք,
Հազար քո ձորերդ ու հազար քո դաշտ
Տարան ցուրտ ձմեռդ ու ձիւներդ շատ.
Լերինք ու հովիտք ընդարձակ ու լայն
Նախշուն զարդարին նոր հարսին նման :

Ծաղկազարդը՝ նախադուռը Զատկին, քրիստոնեայ աշխարհի ամենամեծ տօնին : Աւետարերը յարութեան :

Հայաստանեայց Եկեղեցին սրտառուչ արարողութեամբ մը Հանդիսաւորապէս կը բանայ սուգի վարագոյրը, որ ամբողջ քառասուն օր ծածկած կը պահէր սուրբ խորանը :

«Բա՛ց մեզ, Տէ՛ր, զդուռն արքայու-թեան» :

Ու վարագոյրը կը բացուի հանդիսաւորապէս՝ «արքայութիւն»ը ցուցադրելով հաւատացեալներու աչքին :

Ծնունդ, Ծաղկազարդ, Զատիկ, Համբարձում, Վարդավառ, Աստուածածին ու Խաչ խանդավառութեան ու ցնծութեան օրեր էին երէկ՝ երկրին մէջ : Ներշնչումի աղբիւր՝ հայ քրիստոնեային համար :

Ձիթենիի օրհնուած ճիւղերը եկեղեցիէն տուն բերուած՝ ամբողջ տարի մը կը պահուէին զուրգուրանքով՝ մեր հաւատացեալ ու բարեպաշտ մամիկներուն ձեռքով :

« Ովսաննա՛, օրհնեա՜լ ի բարձունս » կ'երգէին՝ ոգեկոչելով Յիսուսի Երուսաղէմ մուտքը՝ «նստեալ ի վերայ յաւանակի իշոյ» :

Այսօր արեւմուտքի ոստաններուն մէջ քանի՞ հոգի է մնացած, որ տակաւին հոգիով կապուած ըլլայ մեր քրիստոնէական տօներուն, որոնց կառչած է Հայութիւնը դարերով՝ անվթար պահելու համար իր հաւատքը : Ցորդւոց որդի փոխանցած է՝ անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր՝ մեր ջերմեռանդ նախահայրերու սրբազան աւանդութիւններն ու առհմիկ բարքերը :

Փոխուած են դարերը : Փոխուած ենք մենք ալ : Նոր ժամանակները նոր պահանջներ ունին : Մեր տօները յարմարցուցած ենք տեղացիներու տօներուն : Ընդօրինակած ենք անոնց բարքերն ու սովորութիւնները, հետզհետէ մոռնալով ազգայինը :

Արմատախիլ եղանք եւ նետուեցանք չորս հովերուն :

Կարմիր Ջարդէն վերջ այժմ ալ կուրծք կուտանք սպիտակ ջարդին :

Տեսած ենք շատ աւելի սեւ ու մռայլ օրեր, մեր դարաւոր պատմութեան ընթացքին : Սակայն դիմակալած ենք եւ վերապրած :

Կ'անցնին այս դժնդակ օրերն ալ եւ կը բացուի ի վերջոյ բո՛ւն գարունը, արեւաշող արշալոյսը : Ու մենք դարձեալ մեր ազատ հայրենիքի կապոյտ երկինքին տակ ձիթենիի դալար ճիւղերով կը տօնենք Ծաղկազարդը եւ կարմիր հաւկիթներով կ'ողջունենք հայկական Զատիկը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

«ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԵՒ ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ» Կ'ԸՍԷ ԳԱՀԻՐԷ

Իրաքի եւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան միջեւ տագնապը հետզհետէ կը ծանրանայ. միաժամանակ՝ մթնոլորտը կը լարուի Մոսկուայի եւ Գահիրէի միջեւ : Սուրիական մամուլը կը շարունակէ իր յարձակումները՝ Զօր. Քասըմի վարչակարգին դէմ : Դամասկոսի «Ալ Այեամ» թերթը կը գրէ այս առթիւ .— Իրաքեան երեք ցեղախումբեր՝ Շամմար, Տմէյր եւ Մունթաֆաք, որոնք կը պատրաստուին Քասըմի դէմ ապստամբութեան դրօշ բարձրացնել, իրենց ուժերը դրին միացեալ հրամանատարութեան մը ներքեւ : Այս երեք ցեղախումբերը ունին մօտ 71.000 ռազմիկ եւ պատրաստակամութիւն յայտնեցին «մինչեւ արեան վերջին կաթիլը կռուիլ Քասըմի համայնավար վարչակարգին դէմ» :

Թերթը կ'աւելցնէ թէ Շամմար ցեղախումբի ղեկավար Շէյխ Եաւար իր մարդոց բաժնած է 150 թոն արմտիք եւ 10 հազար տինար՝ ուղղակի ըմբոստութեան մասնակցին : Միւս ցեղախումբերու ղեկավարներն ալ հարկ եղած դրամը տրամադրած են՝ շարժումին յաջողութեան համար :

Միւս կողմէ, գնդ. Շաւաֆի օգնական հրամանատար էլ Հաճ, որ Սուրիա ապաստանած է, Գահիրէի « Ալ Ահրամ » թերթի թղթակիցին յայտարարեց թէ ըմբոստութիւնը չզթայազերծէլ առաջ գնդ. Շաւաֆ երեք անգամ տեսակցութիւն ունեցած է Քասըմի հետ՝ որպէս զի Իրաքի վարչապետը իր ներկայ քաղաքականութիւնը փոխէ :

Քասըմ պատասխանած է թէ ստիպուած է համայնավարներու հետ գործակցիլ՝ « Հանրապետութեան դէմ կատարուած դաւադրութիւններու առաջքն առնելու համար» : Յաջորդ երկու հանդիպումներուն՝ Քասըմ անդրդուելի մնացած է : Էլ Հաճ կ'աւելցնէ թէ Մուսուլի ապստամբութիւնը եղաւ յանկարծական, առանց պատրաստութեան : Չորս օր առաջ Շաւաֆ Քասըմի հեռաձայնած էր՝ որ արգելք հանդիսանայ համայնավարներու ժողովին, բայց Վարչապետը մերժողական պատասխան տուած էր :

Կը յայտարարուի նաեւ թէ մօտ ատենէն Պաղտատ պիտի հասնին խորհրդային ութսուն մասնագէտներ՝ որոնք Իրաքի մէջ պիտի հաստատեն գործարաններ եւ ձայնասփիւռի զօրաւոր կայան մը :

Գահիրէ – Պաղտատ – Մոսկուա թնճուկէն զատ՝ Միջին Արեւելքի մէջ դարձեալ կ'արծարծուի արաբեւիսրայէլեան հարցը : Գահիրէի մամուլը կը գրէ թէ Իսրայէլ Սուէզի ջրանցքէն ապրանք անցնելու իրաւունք չունի՝ քանի որ Հրեաներն ու Արաբները պատերազմի մէջ են :

Ինչպէս ծանօթ է, վերջերս հրէական բեռնատար նաւու մը ապրանքները գրաւուեցան Փոր – Սայիտի մէջ, որուն համար Իսրայէլ բողոքագիր մը ներկայացուց ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին : Ա. Մ. Հ.եան պատուիրակը հրահանգուած է Ապահովութեան Խորհուրդին յայտարարելու թէ Արաբները պատերազմի մէջ են, հետեւաբար՝ թոյլ չեն կրնար տալ որ թշնամի նաւեր անցնին իրենց ջուրերէն :

Իսկ Դամասկոսի մէջ Նախագահ Նասր անգամ մը եւս խօսելով պատասխանեց Խրուշչեւի, մասնաւորապէս յայտարարելով .— « Զենք ընդունիր որ Խրուշչեւ արաբ համայնավարներու պաշտպան հանդիսանայ : Խ. Միութեան Վարչապետը միջամուխ կ'ըլլայ մեր ներքին գործերուն» :

Հակառակ անոր որ արաբեւիսրայէլեան հարցը միշտ սեղանի վրայ է, բայց. օրուան հրատապ խնդիրը դարձած է համայնավարութեան թափանցումը՝ միջին Արեւելքի երկիրները : Պէյրութի, Գահիրէի, Թուրքիոյ եւ նոյնիսկ Իրաքի կարգ մը շրջանակները կը մտածեն թէ Խ. Միութիւնը սկսած է Միջին Արեւելքը ձեռք անցնելու աշխատանքը :

Իրաքի մէջ իր դիրքը զօրացնելէ յետոյ՝ Մոսկուա պիտի սկսի Պարսկաստանի մէջ շարժումներ եւ խռովութիւններ ստեղծել : Պարսկաստան ներկայիս գըլխաւոր խոչընդոտն է Խ. Միութեան առջեւ՝ դէպի Պարսից Ծոց իր յառաջխաղացման համար :

Հնդկաց ովկիանոսին վրայ դուռ մը ունենալու ցանկութիւն մը կը շարունակուի ռուս համայնավարներու կողմէ :

Մտահոգիչ այս լուրերու աղբիւրը կը հանդիսանայ Թեհրանի խորհրդային դեսպան Փեկովի Մոսկուա մեկնումը : Ինչպէս գրած էինք, վերջերս երկու երկիրներու միջեւ սուրպայքար մը ծայր տուած է՝ Ամերիկա – Պարսկաստան զինուորական համաձայնագրին ստորագրութեան առիթով :

Միջազգային մամուլը առ այժմ կը գոհանայ դէպքերը արձանագրելով, քանի որ հակամարտ ուժերու ներկայ խառնիճաղանճին մէջ դժուար է որեւէ ճշգում ընել :

× Յորդանանի կրօնապետ Շէյխ Շանքիթի Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի հետ համախորհուրդ հրապարակեց հրամանագիր մը, ուր կը յայտարարուի թէ համայնավարութեան յարող ոեւէ մահմետական անհաւատ է :

× Օմանի կրօնապետ Պէն Ալի ապաստանեցաւ Սէուտական Արաբիա : Տամմանի նաւահանգիստին մէջ կրօնապետը դիմաւորուեցաւ սէուտական իշխանութեանց կողմէ :

ՄԱՔՄԻԼԼԸՆ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Անգլիոյ Վարչապետը եւ Արտաքին նախարարը Ուաշինկթըն հասան առջի օր եւ առաջին առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցան Ֆոսթըր Տըլըսի հետ : Հիւանդանոցին սենեակին մէջ, Ամերիկայի արտաքին նախարարը՝ նիհարցած եւ տժգոյն ընդունեցաւ անգլիացի նախարարները : Տեսակցութեան ներկայ էր նաեւ Նախագահ Այզընհաուըր :

Այս առաջին տեսակցութենէն ետք Մաքմիլլըն եւ Լոյտ գաղտնի խօսակցութիւններ պիտի ունենային Այզընհաուըրի հետ : Հիւանդանոցին մէջ տեղի ունեցած խօսակցութիւններէն ետք լրագրող մը հարց տուաւ Այզընհաուըրի .— «Պ. Տըլըս նոր տեսակէտ մը ունի՞ Պերլինի մասին :» Նախագահը պատասխանեց .— Տըլըս միշտ մտածել կուտայ :

Շաբաթ եւ Կիրակի Մաքմիլլըն եւ Այզընհաուըր պիտի ջանան հասարակաց քաղաքականութեան մը շուրջ համաձայնիլ : Գլխաւոր երկու հարցերն են .— Ա) Ճշդել արեւմտեան պատասխանը Խ. Միութեան արեւմտեան Պերլինի մասին : Բ) Ճշդել նաեւ այն գիծը որուն պէտք է հետեւիլ Խ. Միութեան հետ բանակցութեանց ատեն, Գերմանիոյ մասին ինչպէս նաեւ եւրոպական ապահովութեան եւ հիւլէական ապազինման :

Լաւատեղեակ շրջանակները կը կարծեն թէ Խրուշչեւ մամուլի իր ասուլիսին մէջ ըրած յայտարարութիւններով ուզեց պարզապէս դիւրացնել Մաքմիլլընի գործը Ուաշինկթընի մէջ :

ՔԵԶ ՀԵՏ, ԱՆՎԵ՛ՐՋ ...

Մի ակնթարթ, մի պահ լինէր,
Ջահել ու պերճ, գնայի ես .
Անծայրածիր ճամբայ լինէր,
Քեզ հետ, անվե՛րջ, գնայի ես :

Մի պահ լինէր՝ ջերմ զգուէիր
Իմ սիրտը խեղճ ու սիրակէզ,
Քրոջ նման մեղմ լինէիր,
Քեզ հետ, անվե՛րջ, գնայի ես :

Ինձ մօտ գայիր ժպտո՛վ, երգո՛վ,
Իմ թուխ, իմ պերճ հասակի պէս,
Ա՛ստղ լինէի, քո երկնքով,
Քեզ հետ, անվերջ, գնայի ես :

Ս. ՏԱՐՕՆՑԻ

×

Ես չեմ համբերում, երբ որ գարուն է,
Ու չեմ տարբերում աղջիկը՝ ծաղկից,
Ուզում եմ սեղմել բոլորին գրկիս,
Եւ չեմ համբերում, երբ որ գարուն է :
Երբ կանաչ հագած Նորքը պարում է,
Երբ կեանքը այնքա՜ն տարբեր է գրքից,
Եւ չեմ համբերում, երբ որ գարուն է,
Ու չեմ տարբերում աղջիկը՝ ծաղկից :

Վ. ԱԼԱԶԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ Քուսինէն Կոսիկանի նախագահ նշանակուեցաւ, փոխարինելով Քուզմինը : Այս վերջինը իր կարգին նախագահի տեղակալ տնտեսական եւ գիտական խորհուրդին նախագահ նշանակուեցաւ :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ վերջ գտաւ համայնավար կուսակցութեան երրորդ համագումարը : Այս առթիւ կը կարծուի թէ Կոմուլքայի դիրքը աւելի եւս զօրացած է : Կուսակցութեան քարտուղարին չափաւորական քաղաքականութիւնը միայն գովասանքի արժանացած է :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը Սէնեի եւ արտաքին նախարար Փելլա Ուրբաթ օր մեկնեցաւ Փարիզէն : Իտալիա եւ Ֆրանսա այս առթիւ հաստատեցին թէ նոյն տեսակէտը ունին եւրոպական բոլոր հարցերուն շուրջ : Սէնեի Պուրժէի օդակայանին մէջ յայտարարեց .— Ֆրանսա եւ Իտալիա շահերու եւ զգացումի նոյնութիւն ունին : Իտալիոյ վարչապետը եւ Արտաքին Նախարարը Ուրբաթ օր Պոն հասան ուր դիմաւորուեցան Վարչապետ Ատընաուըրի կողմէ :

ԻՐԱՔԻ Վարչապետը զօրավար Քասըմ Շաբաթ օր ճառ մը պիտի խօսէր ուր առաջին անգամ ըլլալով պիտի անդրադառնար Մուսուլի ըմբոստութեան եւ պատասխանէր նաեւ Գնդ. Նասրի :

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ անհատական նամակ մը գրած է Այզընհաուըրի, որուն բնոյթը եւ պարունակութիւնը գաղտնի կը պահուին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը Մայիս ութին Օրլէան պիտի երթայ ներկայ ըլլալու քաղաքին ազատագրման 530րդ տարեդարձին՝ Ժան տ'Արքի կողմէ :

ԿԻՊՐՈՍԻ յոյն հայրենասէրներու ղեկավար գնդ. Կրիվաս, որ Յունաստան վերադառնալով տասցաւորավարի ատեան, Փոլ Թագաւորին կողմէ արժանացաւ նաեւ երկու շքանշաններու՝ որոնք իրեն յանձնուեցան արքայական պալատին մէջ : Միւս կողմէ, բրիտանական խորհրդարանը վաւերացուց կղզիին անկախութիւն տալու Անգլիա – Յունաստան – Թուրքիա համաձայնութիւնը :

ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՄԱՔՄԻԼԼԸՆ Կիպրոս հրաւիրուեցաւ կիպրական առժամեայ կոմիտէին կողմէ : Հրաւէրին պատասխան չէ տրուած տակաւին :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Ուրբաթ օր վարձակառքի (թաքսի) կառավարները գործադուլի մէջ էին, 90 առ հարիւր համեմատութեամբ :

ՀԱՐՑԵՐ
ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Գ.

Ընտիր մատենափունջ մը ձեռքը՝ ահա ոսկեդարը, կ'ըսէ Գալէմքեարեան: Ատոնցմով կը չափէ կը սահմանէ ժամանակը, բայց չի փորձեր ներկայացնել ոսկեդարը իբրեւ ուսում: Ոսկեդարագիտութեան մասին չտուաւ «տեսական» որեւէ գործ(*):

Ու կը յանձնարարէ կարդալ Գաթըրճեանի, Գարագաշեանի, Այտընեանի եւ այլ միաբաններու աշխատութիւնները, որոնց մէջ, ինչպէս կը խոստովանի, «համառօտ» ակնարկներ կան միայն, բայց «իրենց դրութեան (կ'ուզէ ըսել՝ ոսկեդարագիտութեան) տեսականն ընդարձակ եւ պատճառաբանեալ գրութեամբ մը» ներկայացուած չէ հանրութեան: Սպենեան վարդապետ «շատ տարիներէ ի վեր կը պատրաստէր ոսկեդարու գրաբար լեզուին վրայ ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը, ուր այս մասին ամէն խնդիր մանրայոյզ կը քննուէր, սակայն մահը (1886) խափան եղաւ ի լոյս ընծայման»: Տաշեան հրատարակեց այդ աշխատութիւնը «կըրկին ու երեքկին» ճոխացուցած, — Ուսումըն դասական լեզուի (1920):

Ի՞նչ կարելի է ըսել այս տիտաններուն, զարհուրելի այս մեծութեանց, — յայտնել միայն հիացում: Սուրբ Մեսրոպ աշխատեցաւ Աստուծոյ մը պէս, — լուսաւորեց Հայոց պատմութեան խաւարը՝ քաոսէն դուրս հանելով ստեղծագործ ու տաղանդաւոր ժողովուրդ մը: Ընդունեցէք սակայն թէ նոյն խաւարը վերստին իջաւ ու ծածկեց հայկական ամէն բան՝ երբ կորուեցանք Ե. դարէն:

Կը խօսինք ոսկեդարու մասին, կը պարծինք մեր ոսկեղէն գրաբարով, բայց ո՞վ վերադարձուց մեզի այդ հպարտութիւնը:

Նախ այն պարագան որ ամբողջովին թարգմանչական աշխատանք էր Ոսկեդարու այդ հարստութիւնը: Եթէ Թարգմանութիւն չըլլար, ո՞վ պիտի բացատրէր մեզի բառերուն համաձայնութիւնը եւ նշանակութիւնը:

Երկրորդ՝ այն որ եկաւ Մեսրոպ Բ. զոր կը ճանչնանք Մխիթար աբբահայր անունով, եւ իր աշակերտներով՝ համեմատեց թարգմանական մատենագրութեան ձեռագիրները բնագիրներուն հետ, յետոյ ձեռագիրները ձեռագիրներուն հետ, այսպէս երեւան հանեց ոսկեղէն հայ լեզուն:

Մեսրոպ Ա. ժողովուրդին բերնէն առաւ ոսկին, զտեց, ձուլեց, յղկեց մինչեւ որ գտաւ ազնիւ գոյնը:

Մեսրոպ Բ. ձեռագիրներուն մէջ փընտռեց նոյն ոսկին, քննեց, զննեց մինչեւ որ գտաւ հին փայլը:

Բայց Մեսրոպ Ա. հարազատ ժողովուրդէն առաւ լեզուն, ընդհակառակն Մեսրոպ Բ. անհարազատ ձեռագիրներու մէջէն գտաւ նոյն ոսկին: Ահա թէ ինչո՛ւ վերապահութիւնը, զոր կը յայտնէ լեզուական եւ ուղղագրական այս յօդուածաշարքին մէջ սոէպ, բառագիտական վկայութեանց (ռէֆէրանս) հարազատութեան եւ քերականական աւանդութեանց անեղծութեան մասին:

Ահաւասիկ, — երբ Գալէմքեարեան վարդապետ, տեսնելով Արսէնը (Ղազիկեան) հիացումը Արսէնի (Բագրատունի) վրայ՝ պաշտամունքի հասած, կը գայ թակղի ու ցոյց կուտայ Վիեննան, ուր կը թուի թէ պահուած կը մնայ ոսկեդարեան գրաբարը կամ... Կրաալի սկուտեղը, — ահաւասիկ Վիեննայէն ուրիշ Արսէն մը (Այտընեան) կը ներկայացնէ կարգ մը դիտողութիւններ, որոնք կ'արդարացնեն ամէն վերապահութիւն:

1.— Եբրայաբանութիւն խառնուած է ոսկեդարեան լեզուին:

«Մահու մեռանիցիս» (Ծննդ. Բ. 17): Այտընեան կը կարծէ թէ եբրայական այս ոճը, որ ձեւ կ'առնէ բային կրկնութեամբ (բնագրին մէջ բայաձեւով են երկու բառերն ալ), կը ծառայէ իմաստի սաստկութեան: Բայց անտեղի կը գտնեմ իմաստը սաստկացնելու այդ նպատը, մէկ տող առաջ՝ ուր, նոյն ձեւով, կը կրկնուի բայը. «Ուտելով կերիցես»: Մեր պատուելիներուն Աստուածաշունչը կը թարգմանէ առաջինը. «Անշուշտ պիտի մեռնիս», իսկ երկրորդը. «Համարձակ կեր»: Աւելի բախտաւոր չգտայ Ֆրանսերէն թարգմանութիւնները: Ամէնէն հեղինակաւոր երբայագէտները եւս անճրկած են թարգմանութեան եւ իրենց բացատրութեան մէջ: Տըվիմէօ կը նախընտրէ տալ եբրայական ձեւով. «Ան մուռան թիւ մուռա», եւ «ան մանժան թիւ մանժըրա»:

Ուրիշ տեղ մը Այտընեան եբրայական եւ ասորական ոճ կ'անուանէ՝ երբ բայը կը կրկնուի իր աներեւոյթին կցուած, երբեմն նախադաս. «Լինելով լինիցի յազգ մեծ եւ ի բազում» (Ծննդ. ԺԸ. 18), երբեմն յետադաս. «Երթայր երթալով եւ մարգարէանայր» (Ա. Թագ. ԺԹ. 23): Նման ասութեանց փունջ մը կուտայի եբրայերէնէ՝ եթէ չպակսէր տեղը:

Աւելցնեմ, այստեղ, թէ բայ կրկնելու ձեւը (միշտ կից) ոճ մըն է, որ յատուկ է եբրայերէնին, ասորերէնին, յունարէնին, նաեւ հայերէնին: Բայց տարբեր է հայկական ձեւը, որու մասին խօսած եմ այլ տեղ (տես Կանանչ Բաժակով, էջ 139), անկախ՝ «ասէնտէթոն» ձեւէն, որ հնեառական է: Այսպէս, «եկայք անցցուք» եւ նման ձեւերէն զատ՝ ունինք հրաշալիները. «Եմ եմ եւ ես մարդ մահկանացու» (Իմաստ. Է. 1): Այս գեղեցիկ ձեւերուն մասին խօսելու համար՝ հարկ է ընդհատել յօդուածաշարքը:

Արդ, ոճի բոլոր այս ձեւերը զարդաբանք են միայն ու կը մտնեն գրական ճաշակ: Բայց այդ ձեւերուն մէջ անգամ կը նշմարուի զանազանութիւն մը, որ յատուկ է այս կամ այն լեզուին: Մեր լեզուն գործածած է եբրայականը՝ հարազատութեան խղճմտութեամբ, բայց հարուստ է նաեւ հայատուկ ձեւերով:

Այս առթիւ, կ'ուզէի արձանագրել թէ եբրայերէն լեզուն բայակրկնութեան ձեւ մը եւս ունի, մասնաւորաբար յաւելում բային գործածութեամբ, որ անիմաստ է՝ երբ կը փոխադրուի հայերէնի մէջ. «Եւ յաւել մեւս եւս ծառայ յղել» (Ղուկ. Ի. 11): Շատ կրկնուած է այս օտարաբանութիւնը: Նման աւելորդ օտարաբանութիւններ «եւ եղեւ»ներու գործածութիւնը (Հռութ, Ա. 19), որ ոչ իմաստ կ'աւելցնէ, ոչ ալ խօսքը կը զօրացնէ:

Զանց կ'առնեմ ասորաբանութեան եւ յունաբանութեան օրինակները: Շատ է գրուած:

2.— Խորթութիւններ այն իմաստով որ չեն համապատասխաներ հայ լեզուի յատկութեանց:

Հայ լեզուի մէջ «ոչ» բացասականը եւ «մի» արգելականը գործածութեան յատուկ օրէնքներ ունին: «Զի ոչ երթիցեն» եւ «զի մի երթիցեն» միեւնոյն բաները չեն: Այնպէս որ ուղիղ է հետեւեալ նախադասութիւնը. «Որք ոչ ճաշակեսցեն զմահ» (Մատթ. ԺԶ. 28), բայց սխալ է նոյն բառաշարքը՝ երբ «մի» դրած են «ոչ» դնելու տեղը. «Որք մի ճաշակեսցեն զմահ» (Մար. Ը. 39): Նմանօրէն սխալ է. «Երանի թէ մի՛ լինէր ի ձէնջ» (Յովբ, ԻԱ. 2), փոխանակ ըսելու «ոչ լինէր»:

3.— Անկանոնութիւններ, ինչպէս «այրուձի» բառին ոսկեդարեան (?) հոլովումը «առնեւձիոյ» (Գաթըրճեան, Քսենոփոնի Թարգմանութեան մէջ): Եթէ հետեւինք բարդ բառերու հոլովման այս ձեւին, ի՞նչ կերպարանք պիտի ստանային սկեսրայր եւ այլ նման բարդութիւններ: Եթէ «տէր» բարդ բառ է, հոլովումը «տեառն» կ'արդարացնէ՞ արդեօք «առնեւձիոյ» հոլովումը, — հարկ է քրքրել ստուգաբանական վէճը «տէր» բառին շուրջ: Ուշադրութիւնս գրաւած է «բազում» բառին համաձայնութեան ... անհամաձայնութիւնը(**), ի՛նչ ազատութիւն կը վայելէ այս բառը: Մխիթար աբբահայր կը հոլովէ գոյականին հետ միշտ նախադաս. «Տեղեաւ բազմաց իրաց», «ի ձեռն բազմաց մարդկանց»: Գաթըրճեան եւ ոսկեդարեանք չեն սիրեր համաձայնութիւնը: Գարագաշեան բարեկամ է համաձայնութեան՝ ամէն տեղ. «Բազմաց աշակերտաց», «որո՛վ եւ է լեզուաւ»: Տաշեան եւս բարեկամ. «Բազմաց բանից», «բազմաց նշանագրաց»: Ունի նաեւ յետադաս՝ համաձայնած: Աւետիքեան վարդապետ դէմ է համաձայնութեան. «Ներհուն բազում իրաց»: Նոյնիսկ, խօսելով «համաձայնականներու» ազատութեանց մասին, կ'ընդվզի. «Խանգարիչք հայկաբանութեան բազում իւիք գիտնեցան ընդդէմ կանոնիս (համաձայնութեան): Նախ հարկ համարէին համաձայնել զածական ընդ գոյականի յամենայն հոլովս եւ ի թիւ ուր եւ իցէ, եւ զոր ընդհակառակն տեսանէին ի գիրս նախնեաց, վրիպակ ասէին ուղղելի: Երկրորդ՝ առ ի պահել զհամաձայնութիւնն բռնադատէին զանհոլով ածականս հոլովել, եւ զանյոդնականս վարել յոգնակի: Զայսպիսի նախանձ առեալ նոցա ի սովորութենէ օտար լեզուաց, ջանային հաստատել եւս ի մասնաւոր տեղեաց ինչ, կամ յանսովոր կիրառութենէ ոմանց նախնեաց, առանց հայելոյ ի հասարակացն սովորութիւն եւ ի կիրառութիւն լեզուագիտացն հնոց, յոր միայն հաստատի կանոն լեզուաց»:

Այսուհանդերձ, նոյն վարդապետը լեզուական նոյն ազատութեանց մասին խօսելով, կ'ըսէ այս անգամ աշխարհաբար. «Ասանկ կերպ կերպ զօրութիւն ունենալը նշան է լեզուին ընդարձակութեանը եւ բանիմած ըլլալուն»:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Կը թուի թէ նման «տեսական» գործ մը կ'ուզէր պատրաստել, երբ, «ոսկեդարեան գրաբարի» վէճին մասնակցելով, կ'ըսէ. «Յօդուածս գրած եմ այժմ՝ իբրեւ յառաջաբան»: Ու կ'աւելցնէ. «25 տարիէ վեր գրաբարի ուսմամբ զբաղած ըլլալով, մեծ սէր ունիմ գրաբարի, — Ե. դարու հայ գրութիւններն ամբողջ ընթերցած, բառամթերքն, ասացուածները, ոճերը, քերականական երեւոյթները բաղդրքի ձեւով համբարած եմ»: Ոսկեդարու իսկական համաբարբառ մը: Հ. Ակինեան ինծի բսած էր թէ Հ. Արիս Վարդանեանն ալ պատրաստած է ամբողջ Ե. դարու համաբարբառը, որ կը գրաւէ ամբողջ պատ մը, իր կոնակը: Պիտի հրատարակուի՞ն արդեօք այս թանկագին աշխատանքները: Եթէ լրացած աւարտած չեն ատոնք, չկա՞յ երիտասարդ վարդապետ մը՝ որ նստէր այս փառաւոր գործին գլուխը: Որքան ալ սրբագրութեան կարօտ ըլլան Ե. դարու մեր ժառանգութիւնները, ձեռագիր կամ տպագիր, ի՞նչ թանկագին աշխատանք է նման համաբարբառ մը: Երից վարդապետաց Բառաքաղը, անմահ գործ, իր պակասաւոր ու վրիպակախառն վկայութիւններով հանդերձ կոթող մը՝ որ եօթանասուն եկեղեցի կ'արժէ, եթէ չվերհրատարակուի՛, լրացեալ եւ ճոխացեալ, ալ ի՞նչ կ'արժէ ամէն կողմ եկեղեցի շինող այս դժբախտ ժողովուրդը, — չունի՞նք: Ա՛խ, վա՛նք մը, վա՛նք մը պակսեցաւ ինծի եւ ես մընացի ցաղացքի մէջ:

(**) Ուրբաթ օր յօդուածիս մէջ, վերջին սրբագրութենէն ետք՝ Նահանջ Բիւրուցը դարձեր էր Բիւրոց, երկու անգամ: Տըպագրական այս սխալները լաւագոյնս կը բացատրեն ձեռագրական սխալները:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ
ՀԱՅԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ
(ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Երբ տասնեակ մը տարիներ առաջ Գահիրէի մէջ կը կազմուէր Վահան Թէքէեան Ֆոնտի Յանձնախումբը, բանաստեղծին ամբողջական երկերը 15 հատորներով լոյս ընծայելու համար, արդէն հրապարակի վրայ էին, քերթուածներու հետեւեալ գիրքերը, Հոգեր (1901), Հրաշալի Յարութիւն (1914), Կէս գիշերէն մինչեւ Արշալոյս (1918), Սէր (1933), Հայերգութիւն (1945) եւ Տաղարան (1945):

Յանձնախումբը, որ յաջողած էր ամէն մէկ հատորին համար մեկենաս մը գտնել, վեց հատորներ կը հրատարակէր, որոնց մէջ ոչ միայն քերթուածները կ'ամփոփուէին, այլեւ բանաստեղծին բոլոր արձակ գրականութիւնները, վէպ մը, Եթէ տէրը կամենայ, Հովահար հոգւոյ (արձակ եւ ոտանաւոր երգիծանք), Պատմուածքներ եւ թատերգութիւններ, Ոտանաւոր թարգմանութիւններ, Հրապարակագրական յօդուածներ եւ գրական ուսումնասիրութիւններ: Քերթուածներէն դուրս արձակ այս գրականութիւնը գրեթէ անծանօթ էր ընթերցողներուն: Ատենէ մը ի վեր Յանձնախումբին գործունէութիւնը կը թուի դադրած ըլլալ: Եւ սակայն Պէյրութի Խիւան հրատարակչական տունը 1958ին լոյս կ'ընծայէր Հայերգութիւն եւ Հատընտիր խորագրով ընտրուած էջերու նոր հատոր մը, հեղինակին ծննդեան ութսունամեակին առթիւ եւ նկարազարդ:

Աչքի առջեւ ունենալով այս հաւաքածոն կ'արժէ անդրադառնալ Վահան Թէքէեանի հայրենական եւ պատմական երգերուն եւ բանաստեղծական արուեստին ընդհանրապէս:

Հայրենասիրական երգերը երկու խումբի կարելի է բաժնել: Առաջին խումբին մաս կը կազմեն այն քերթուածները, որոնց ներշնչումը անցեալէն կուգայ: Անոնք բանուած են հայրենի զրոյցներու վրայ: Կը զգաս որ զուրգուրանքով գրի առնուած են անոնք, նման ասեղնագործին, որ կը զգուշանայ իր մատներու հետքերը ձգել կտորին վրայ: Ամէն անգամ որ հեռաւոր յիշատակ մը կուգայ մարմին առնել թուղթի վրայ, բանաստեղծին հոգիէն խանդավառ վանկեր չեն բխիր: Մելամաղձոտութիւնն է որ յարութիւն կ'առնէ:

Այս տրամադրութեամբ երգուած քերթուածներուն փունջը իր մէջ կը համբէ գոյնզգոյն եւ գեղեցիկ ծաղիկներ: Արշակ Ա.ի կոթողը, Տրդատ Ա.ի կառքը, Արտաշէս Բ.ի ղերեզմանը, Արտաւազդ Բ.ը, Վարազդատը, Յարալէզները, Սօսեաց անտառը եւ զոհման երգիչներ, իրարու կը յաջորդեն հայկական թափօր մը կազմած:

Երկրորդ շարքը նուիրուած է Հայրենի աշխարհին, կենդանի իրականութեան: Հայաստանը կը սիրէ դրօշակի մը նուիրականութեամբ: Կ'երգէ Հայու հոգին ու հայ լեզուն, որոնք ոգիներու պէս կը շրջին Արարատեան դաշտին բոլոր անկիւնները: Այդ անհորիզոն վայրերուն մէջ, մեր անցեալի Մեծ Վկան, Մասիսը, Աւերակները, Լուսաւորչի Կանթեղը, Հըրազդանը եւ Զուարթնոցը, իրենց մռոյցուած ու լքուած վիճակին մէջ, յոռետեսութեան քնարը լսելի կ'ընեն սակայն: Բնականաբար վերացական էակը չէ միայն, անձնատուր երեւակայութեան եւ ներշնչումի: Անիկա ստիպուած է յաճախ բանալ իր հոգին արտաքին ձայներու եւ արձագանգներու, տեսնելու, դիտելու եւ մանաւանդ ապրելու պահը, որ յաճախ յաւիտենականութիւն մը կ'արժէ: Այդ քերթուածները հետեւաբար ապրուած վայրկեաններու ծնունդ են:

Ենթակայական ապրումներէն մինչեւ Հայրենասիրական երգերը, իրենց մէջ կը յայտնեն շրջափոխութիւնը հոգիի մը, որ ամէն երեւոյթի առջեւ կուգայ կը կանգնի յաղթ հասակով, կը վերապրի իր մանկութեան եւ չափահասութեան բոլոր փորձառութիւնները: Այդ հոգին կը գալարուի մանաւանդ անհնարին վիշտով, երբ կը զգայ, որ ահաւոր բան մը կը կատարուի մութին մէջ, հոն՝ ուր դժոխքի ջահերն անգամ պիտի մարէին սոսկումէ...: Այդ էջերուն ընթերցումով, անկարելի է չփոխադրուիլ Մեծ Ողբերգութեան խաւականները, որոնք արիւնով ու արցունքով օծուն քերթուածներու գեղեցիկ շարքը տուեր են հայ քերթողութեան, խակական ողբերգութիւններ, հաւասար ներուժութեամբ երգուած, ինչպէս են քերթողին երիտասարդական սիրոյ երգերը եւ չափահասութեան կեանքի եւ մահուան քերթուածները:

Ի՞նչ է բանաստեղծին իտէալը: Այն որ մեր ազգը ապրի, հայ հոգին նորոգուի, ուրիշներու հաւասար դառնայ, բարձրագլուխ եւ ինքնիշխան քալէ իր ճամբան, երգով ու ժպիտով (Վաղը):

Տրամաթախիծ երկինքին վրայ, որ արուեստագէտին հոգին է, իբրեւ գլխաւոր աստղ կը յայտնուի հայրենիքի գաղափարը: Հոս արդէն կը կրկնապատկուի այլասիրական զգացումներու յորդումը: Հայրենիքը երկինքին ու անդունդին մէջ առկախ, ցնորական օրօրոցն է, փառաբանուած պատուհաս մը, կրակ՝ որ կը տաքցնէ մեր հոգին: Բայց ներկան մութ մտածումներու անձնատուր կը դարձնէ զինքը, եւ ծնունդ կուտայ Մութ ժամեր քերթուածներու շարքի մը, որ արուեստագէտին հոգիին դառնութիւնը կը ցոլացնէ («Սէր»), որ կը վերջանայ հետեւեալ տողերով, գրուած 1924ին.

Ո՛վ Տէր, ի՞նչպէս հիմա յանկարծ,
Աւելի խոր հոն մխուելէ,
Հոն զգալէ ետք մեզ անդարձ՝
Կը խլուինք, դուրս կ'իյնանք անկէ,
Մեր արմատներն յանձնած օդին
Ու ծաղիկները մեր բոլոր
Հիմա խամրած, ինկած գետին ...
Շատ չէ՞, ո՛վ Տէր, տանջանքն այս խոր՝
Մեր խե՛ղճ ազգին, իր խե՛ղճ սրտին ...

×

Մեծանուն մը եօթը զոհերուն կը նը-

մանցնեմ Վ. Թէքէեանի բանաստեղծութիւնը: Ամէն մէկն անոնցմէ կը բերէ մեզի գեղեցկութիւններ անոր արուեստէն: Բոլորը հաւաքաբար կը կազմեն անհատապաշտ այն քերթուածը, որ երկար տարիներէ ի վեր անոր քնարին վրայ թրթռացեր է, զգայուն եւ տպաւորուող հոգիի մը ողբերգութեան մեծ արձագանգը բերելով մեզի :

Ինչ որ երգեր է, ինչ բան որ զինքը տպաւորեր է, անցած է անոր հոգիին պրիսմակին մէջէն, եւ շա՛տ աննշան մէկ ցոլքն է որ տեսանելի դարձեր է այն մեծ ու խորունկ լոյսէն, որ քերթողին ներքին էութեան մէջ, միշտ արթուն ու պայծառ բնակեր է :

Բնութեան ու մարդոց սէրը, հայրենիքի կարօտը, անցեալը, ներկան ու ապագան, կեանքին դառնութիւններուն համակերպող եւ իմաստուն ողբը, ասոնցմէ բխող յոռետեսութեան շունչը եւ հաւատացեալի մը ներզօր աղօթքը, ինչպէս նաեւ մահուան մեծ ստուերը, այս բոլոր զգայութիւններն ալ հաւասար գեղեցկութեամբ երգուեր են անոր քնարին վրայ :

Զգայուն բանաստեղծ, Թէքէեանի բանաստեղծութեան եւ արուեստի տարրերուն վրայ պսակի մը շքեղանքով կը փայլի յստակօրէն մտածումը: Աւելի երիտասարդ տարիքի մէջ գրուածներէն սկսեալ, անոր բոլոր քերթուածները խորհուրդին շղարշով ծածկուած են: Բայց նոյնքան գեղեցկութիւն ունին իրենց մէջ այդ քերթուածները, որքան այն միւսները, որոնց արուեստը քաղուած է սիրտին բնազդէն: Ներքին պայքարը կայ եւ այդ պայքարն է, որ գրի առնել տուած է Միտք եւ Սիրտ վերնագրով գեղեցիկ քերթուածը («Կէս գիշերէն մինչեւ Արշալոյս»), որ կը պատկերացնէ ներքին այդ ողբերգութիւնը: Հոդ միտքը յաղթական կը մնայ: Բանաստեղծին մտահոգութիւնները իր անձէն դուրս գալով, կը դառնան համայնական: Սէրը կ'երգէ բարոյական ու մարդկայնական թրթռացումներով, սէրը ուղղուած է մարդուն առհասարակ: Քերթողը հետզհետէ իրմէ դուրս փնտռելու կ'ելլէ այն բոլորը, որ իր հոգիին մէջ արդէն գոյութիւն ունէր :

Թէքէեանի արուեստը թրծուած է վիպական դպրոցի բոլոր յատկանիշներով : Ամէնէն զօրաւորը երեւակայութեան եւ երազի զգայութիւնն է: Ցետոյ կարգով կուգան անհատապաշտութիւնը եւ քնարերգութիւնը: Երազն ու կեանքը կը շփոթէ յաճախ, անձնատուր առաջինին, կը մոռնայ կեանքին դաժան իրականութիւնը:

Թէքէեանի խորհուրդն ու պատկերները զինքը կը դասեն իր սերունդին լաւագոյն բանաստեղծներու շարքին մէջ: Պատկերները ազնուական են ու քնարական :

Ոճը նրբակիրթ բանուածքի մը տպաւորութիւնը կը ձգէ, սակայն արուեստակութենէ ազատ չէ: Ճիգի եւ փնտռտուքի հետքերը կը նշմարուին յաճախ : Երբեմն մութ է այդ ոճը: Բառերը ընտրուած ու չափուած են: Նկարագրին պէս ժուժկալ է իր արտայայտութիւններուն մէջ:

Ժամանակակից հայ բանաստեղծներու շարքին մէջ, իրն է պատուաւոր ու արժանաւոր տեղը, եւ իրեն վերապահուած է իր ձեռքին մէջ պահել գեղեցկութեան, տրամութեան եւ արուեստի բաժակը: Երբ հոգեկան տագնապներու եւ դառն տարակոյսներու ծանրութեան տակ կքի մեր աննշան էութիւնը, պէտի կրնանք մեր ծարաւի շրթունքները մօտեցնել այդ բաժակին եւ հոն ամբարուած արուեստի լոյսով ու ջերմութեամբ հաղորդուիլ ու յագենալ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

«ԵՍ ԹՈՒՐՔ ՉԵՄ»

Եթէ Թուրքերու զանազան ու զարմանազան մուհալլէպիներով կաշառուած կարգ մը օտարներ աննպաստ յայտարարութիւններ ըրած են մեզի դէմ, արդարութիւնը պէտի պահանջէր որ մատով ցոյց տայինք նաեւ այն օտարները, որոնք, իրաւ, նպաստաւոր տողեր նուիրած են մեզի եւ կոյրերու եւ կաշառուածներու ուշադրութեան յանձնած են մեր առաքինութիւնները:

Շատ ուշ մնացեր եմ, գիտեմ, բայց դեռ նոր աչքէ անցուցի Էլսուորթ Հընթինկթընի մէկ ուսումնասիրութիւնը · — «Մէյնսփրինկս օֆ Սիվիլիզէյշըն», — որուն մէջ հեղինակը կը բացատրէ թէ ժառանգականութիւնը, աշխարհագրութիւնը, կլիման եւ նոյնիսկ ուտելիքներու տեսակը, միասին, կը բնորոշեն ազգերու պատմութիւնը եւ կը ձեւակերտեն անոնց մշակոյթը :

Հեղինակը, մեծատաղանդ գիտուն, կը խօսի մեր կոտորածներուն մասին – 1896, 1909, 1915: Իրարու հետ կը բաղդատէ Հայ եւ Հրեայ ժողովուրդները, որոնք նոյն չափով հալածուած ու տառապած են իրենց պատմութեան ընթացքին :

Գիտունը 1896ի ջարդին մասին խօսելով, կ'ըսէ թէ այդ տարին երկու հարիւր հազար Հայեր կոտորուեցան կամ կողոպտուեցան :

Եւ սակայն ·

— Շատ չանցած, Թուրքերը կ'ըսէին իրարու — «Աս Հայ ըսուած ժողովուրդը ինչ տեսակ ժողովուրդ է ... Երեք տարի առաջ էր որ իրենց համրանքին կէսը կը ջարդէինք, եւ իրենց ունեցածները իրենց ձեռքէն կ'առնէինք, բայց, հիմա, նորէն մեզմէ աւելի լաւ կ'ուտեն ...

Ցետոյ, հեղինակը կը հասնի 1915ի արհաւիրքին ու կը պատմէ հետեւեալ դրուագը ·

— Սուրիոյ անապատները քշուած մէկ միլիոն Հայերուն մէջ կար բարձր ընտանիքի մը աղջնակը... Տասներկու տարեկան էր այս աղջիկը, որուն հայրը, ապահովաբար, սպաննուած էր եւ ինք, հիմա, հարաւ կը տարուէր Թուրք վայրենի զինուորներու կողմէ ... Աղջկան եղբայրն ու հօրեղբայրն ալ սպաննուած էին... Եւ ինք լսած էր պայթիւնը այն գնդակներուն, որոնցմով կը սպաննուէին իր ընտանիքին այրերը ... Ու լսած էր անոնց աղիողորմ ճիչերը ... Հիմա ինքն ու իր մայրը, ուրիշ մայրերու եւ երախաներու հետ, հետիոտն, հարաւ կ'աքսորուէին : Ջուր չկար, ճամբան, ոչ ալ ուտելիք ... Չէին կրնար քալել լեռներու քարքարուտ ճամբաներուն վրայ ... Անօթի պիտի մարէին ...

Ի՞նչ կ'ընէ այս հայ աղջնակը, տասներկու տարեկան: Թող պատմէ ոչ – Հայ հեղինակը :

— Շաբաթ մը ետք, Թուրք զինուորները քիւրտ աշիրէթապետի մը կը ծախեն աղջիկը՝ վասն վաթսուն սէնթի... Քիւրտը իր հարեմը կը տանի զայն ... Ու հիմա կ'աշխատին զինքը իսլամացնել ... կը մերժէ... Ինք քրիստոնեայ է ու քրիստոնեայ ալ պիտի մնայ ... Իր խելքը գլուխը բերել տալու համար, իր աչքին առջեւ կը խոշտանգեն ու կը մեռցնեն ուրիշ հայ աղջիկ մը... Նորէն կը մերժէ իսլամանալ ... Կը ծեծեն, մարեցնելու աստիճան... Կը խարանեն իր երեսը ու յետոյ կ'ըսեն — «Ալ, հիմա, Իսլամ եղար...» Չէր եղած:

Ցետո՞յ :

— Օր մըն ալ, պատուհանէն կը ցատկէ ու կը փախչի ... Իր ետեւէն կը հասնին ու բռնեն.. Նորէն ծեծ .. Կը կապեն ձիու մը պոչին ու ձին կը վազցնեն ... Արիւնլուայ վիճակի մէջ է, բայց նորէն կը ճչայ — «Ես Թուրք չեմ ըլլար»: Ու չըլլար... Պատերազմէն ետք Անգլիացիք կ'ազատեն զինքը ...

Եւ հիմա օտար հեղինակին եզրակացութիւնը ·

— Եթէ տասներկու տարեկան այս հայ աղջիկը ցոյց կուտայ այսքան տոկունութիւն ու քաջութիւն, մի զարմանաք թէ ինչու Հայերը, իբրեւ ժողովուրդ, դիմացած են այսքան երկար ատեն: Հայերը իրենց կամքի ուժին կը պարտին այդ իրողութիւնը ...

Ուրախ ենք որ այս աւետիսը կուտայ Ամերիկացի փրոֆէսէօր մը, ի լուր Թուրքին եւ անոր բարեկամներուն ....

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԵՒԱՄՈՐԹԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Մարկարէթ Ճըսթ Պուշըր, Հովըրտ համալսարանէն եւ անդամ՝ գունաւոր ժողովուրդներու յառաջդիմութեան ազգային կազմակերպութեան, հրատարակած է ուշագրաւ գիրք մը՝ «Սեւամորթերը ամերիկեան քաղաքակրթութեան մէջ», որուն յառաջաբան մը կցած է, գրելով — «Ես ալ կը պատկանիմ այս ցեղին» :

Սեւ գրագիտուհին օգտագործած է բազմաթիւ փաստաթուղթեր եւ հատորի մը մէջ խտացուցած՝ սեւամորթերու ծառայութիւնն ու նպաստը՝ ամերիկեան քաղաքակրթութեան, մտաւորական թէ փոլքրոլիք մարզերու մէջ միաժամանակ : Պուշըր իր յառաջաբանին մէջ կ'աւելցնէ նաեւ թէ մեծ եղած է Սեւերու ազդեցութիւնը՝ այդ քաղաքակրթութեան վրայ: Ինչպէս գրած ենք յաճախ, ցեղային խնդիրը Ամերիկայի ներք·կեանքին ամէնէն հրատապ հարցերէն մէկն է, եթէ ոչ միակը : Պէտք է ըսել նաեւ, որ սեւամորթերը եղած են յեղափոխութեան գլխաւոր պատճառը, հակամարտութեանց աղբիւր: Ստրուկ դասակարգէն բարձրանալով ամերիկեան ազատ քաղաքացիի դասակարգին, 20րդ դարուն մէջ իսկ տակաւին անոնք չունին հարկ եղած ազատութիւնը՝ կարգ մը շրջաններու մէջ: Սպիտակամորթերը ցարդ չեն կրցած հանդուրժել՝ որ սեւերն ալ իրենց հաւասար մարդիկ են, հաւասար իրաւունքներով եւ պարտաւորութիւններով :

Արդ, Սեւամորթուհի մը այսօր հատորով մը մեր աչքին առջեւ կը դնէ իր ցեղին բերած օժանդակութիւնը՝ նուագ, պար, բանաստեղծութիւն, փիլիսոփայութիւն, թատրոն եւ արուեստ՝ ամերիկեան քաղաքակրթութեան: Սեւ դրախտ մըն է որ կը տեսնենք, ուրկ'ապրի սեւ ժողովուրդ մը՝ իր երգերով, պարերով եւ մտածումներով յետ մահու լաւագոյն կեանք մը փնտռելով: Կ'երգէ իր ուրախութիւնները, ցաւերը եւ աշխատանքը : «Շահեկան են այս բոլորը, կը գրէ Պուշըր, որովհետեւ անոնք կը ճառագայթեն բովանդակ ժողովուրդի մը խոր ապրումները »:

Սեւ բանաստեղծութիւնը կը կրէ սեւ մարդուն նկարագիրը : Հարազատ պատկերն է կաշկանդուած այս ժողովուրդին: Դառնութիւն, պարզութիւն, քաղցրութիւն, հեզութիւն եւ փոքր զուարճութիւններ ·—

Որովհետեւ բերանս կը բանամ
Խնդուքով լի,
Չե՞ս լսեր աղաղակը հոգւոյս՝
Որովհետեւ ոտքերս
Զուարթօրէն կը պարեն ·
Չես գիտեր որ ես կը մեռնիմ ···:

Ստրուկ ժողովուրդին ստրուկ բանաստեղծը խոր վիշտ մը ունի, ինչպէս կիները: Իր կինը, ո՛ր պէտք չէ·· սեւ ըլլայ ·—

Չեմ ուզեր ամուսնանալ
Սեւ աղջկան մը հետ ·
Ահա՛ թէ ինչու ·—
Երբ երեսը կը նայիմ՝
Ձեր օրը չի լուսաւորուիր ···:

Ներշնչումի մեծագոյն ժամերը սակայն, լաւագոյն պահերը, եթէ կարելի է այդպէս կոչել, ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ անօթութեան օրերը ·—

Երբ որ մեռնիմ
Պէտք չէ թաղել շատ խորունկ·
Ոտքերուս մօտ
Պէտք է դնել մեղրաջուր
Եւ ձեռքիս մէջ՝
Կտոր մը հաց,
Որպէսզի թրջեմ զայն,
Աւետեաց Երկրի ճամբուն վրայ ···

Ամերիկեան արդի վէպին մէջ՝ լուրջ ուսումնասիրութեան մը առարկայ է Սեւը : Օրինակ, Ֆոքնըրի համար կ'ըսուի թէ «Հարաւի կեանքը նկարելու իր հոյակապ եւ աննախընթաց ուժգնութենէն զատ, Սեւամորթերու պատուաւոր եւ անկողմնակալ ձեւով իր ուսումնասիրութիւնը գլխաւոր պատճառներէն մէկն է որ Նոպէլեան մրցանակը տրուեցաւ իրեն » : Սեւամորթ բազմաթիւ վիպասաններ կան, ինչպէս՝ Ռայթ, Ռալֆ, Էլիսըն, Փէթրի, որոնք ամէնէն աւելի կը զգան ցեղային խորութիւնը, այսուհանդերձ կը գրեն ·— «Կը նախընտրեմ աղտոտ սեւ մը ըլլալ, քան՝ խեղճ սպիտակ մը ···»:

Մարկարէթ Ճըսթ Պուշըր կը շեշտէ այն վտանգը՝ որ կը սպառնայ գունաւոր գրողներու վրայ ·— Մտաւորականներու մեկուսացում :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԸՄԲՈՍՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

ԱՌԱՆՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔ ՉԿԱՅ

Մեր մօտի գիւղին մէջ այս տեսակի երկու բանաստեղծներ կ'ապրէին, իրարմէ շատ տարբեր, բայց երկուքն ալ շատ լաւ տղաք թէեւ գաղտնի՝ կը նախանձէին իրարու :

Ռատոժ, փոքրիկ ծերունին գիւղական հաւաքոյթներու մէջ կը կարդար իր բանաստեղծութիւնները: Լաւ գուսան ալ էր: Պատշաճութիւնը կը պահանջէր որ մարդիկ իրմէ խնդրեն նուագել կամ արտասանել, որովհետեւ առանց ժողովուրդի հրաւէրին անիկա չէր ըլլար :

Երբեմն ինծ կը թուէր թէ Ռատոժի պէս ես ալ կրնայի բանաստեղծութիւն գրել : Պատելու ատեն ինքնաբերաբար տողեր կուգային միտքս՝ քիչ մը ճիգով յանգերն ալ: Բայց երբեք չէի գրեր: Ինչպէ՞ս կրնայի համարձակիլ : Ամէն մարդ վրաս պիտի խնդար, նոյնիսկ իմ լաւագոյն բարեկամս՝ Միհայլօ: Ան իր հօրեղբօրմէն, համայնավար Միլովանէն ժառանգած էր բանաստեղծները խայտառակելու ձգտում մը· բանաստեղծութիւնը կը նկատէր անարժէք զուարճալիք մը :

Բանաստեղծները կը ստեն, կ'ըսէր ան, անոնց գործերուն մէջ իրական բան չկայ: Թերեւս իրաւունք ունէր ան, ինչպէս նաեւ իր հօրեղբայրը: Մինչդեռ, բանաստեղծութիւնները գեղեցկութիւն կը պարունակեն եւ առանց անոնց՝ մարդ չի կրնար ապրիլ ···:

Եղբայրական մեծ բարեկամութիւն մը կը միացնէր մեզ, եղբայրս եւ զիս, ինչպէս նաեւ՝ շատ մը բաներու հասարակաց դիմադրութեան կամքը: Այս տեսակ կապերը տարիներու ընթացքին աւելի կը սերտանային, ինչ փոյթ թէ միասին էինք կամ ոչ: Քաղաքական տեսակէտէն, մենք տարբեր ձեւով կազմաւորուեցանք եւ զարգացանք, բայց՝ միեւնոյն ուղղութեամբ: Ասիկա աւելի զօրացուց իրարու հանդէպ մեր ունեցած զուրգուրանքը: Ոչինչ մեզ կը բաժնէր, ամէն բան կը միացնէր մեզ: Առանց այն սիրոյն՝ որ կը տածէի իրեն հանդէպ, թերեւս երբեք պիտի չգիտնայի թէ ի՛նչ է իրական սէրը, այն սէրը՝ զոր ոչ մէկ բան կրնայ խորտակել կամ մոռցնել տալ: Մահը, գնդակահարման պահուն, աւելի թեթեւ կրնար թուիլ՝ եթէ իրեն հանդէպ իմ ունեցած զուրգուրանքիս մասին մտածելու ժամանակ ունենար :

Ոչ միայն եղբայրական մեր սէրը կը միացնէր տղաքը, այլեւ մեր կարծիքները, որոնք հմայիչ էին անոնց համար :

Նախ, մեր կրտսերը, Միլիվոժ, խանդավառուեցաւ: Միւսները հետեւեցան անոր: Ժամանակի ընթացքին, ընտանիքին եօթը տղաքը դարձան եօթը համայնավարներ: Այդպէս եղաւ նաեւ այլ ընտանիքներու մէջ, նոյնիսկ Մոնթենեկրոյէն դուրս :

Անոնք որ կուգային մեր երկուքին կամ ընտանիքին հետ յարաբերութեան մէջ մտնել, անմիջապէս կը զգային թէ դուրս են փակ շրջանակէ մը, ուր թափանցել անկարելի էր իրենց: Ընտանեկան այս շրջանակին զուարճալիքները, դիտողութիւնները, նախազգացումները, գաղափարները եւ խաղերը՝ անհաղորդ էին անոնց, որ անդամ չէին եւ այդ պատճառով ալ կը հեռանային: Կինս, Միթրա, ինքզինք մեկուսացած կը զգար մեր մէջ, դժբախտ, հակառակ անոր որ մենք կը սիրէինք զինքը:

... Հիմա, եղբայրներս հոն չեն այլեւս, ընտանեկան երջանիկ այդ շրջանակը անհետացած է: Ապրելակերպ մը, որ այլեւս չկայ· ուրիշ մը չէ ծնած: Լռութիւն:

Ընկերներն ալ չեն մնացած· ոմանք մեռան, ուրիշներ սպաննուեցան, մեծ մասը անհետացաւ կեանքի ժխորին մէջ: Շատերէն ես բաժնուած եմ, երկար ատենէ ի վեր: Ուրիշներ խզուեցան: Ես բռնեցի ճամբայ մը, որ իրենցը չէր:

Այսպէս է բոլոր մարդոց համար: Բայց ամէն մարդ, իր ներաշխարհին մէջ, անգիտակցաբար, կը կրէ հետքը անոնց՝ զորս սիրած է· ինչպէս նաեւ ցաւալի դրօշմը իր թշնամիներուն :

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(12 Շար·)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՊԱՅԾԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԼԻՈՆ - ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՐՏ
(Պուրս տիւ Թրավայ)
ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ՝

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ - ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՐՏ
(Քազա տ'Իթալիա)
ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ

ՄՇՈՅ ՍՈՒԼԹԱՆ ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՆՔԸ

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է ՔԱՋԱԼԵՐԵԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԱՅՍ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Տիկին Զապէլ Պէյլէրեան, Օր. Օռէթ Պէյլէրեան, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանիքը խորին կսկիծով կը ծանուցանեն մահը Պ. Փառնակ Պէյլէրեանի, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին որ տեղի ունեցաւ մարտ մէկին :

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը կատարուեցաւ մարտ չորսին, Սէն Վէնսան եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան ազգականներու եւ բարեկամներու, մարմինը ամփոփուեցաւ Կիյոթիէրի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Այս տխուր առթիւ իր այրին եւ զաւակը խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն ամէն անոնց՝ որոնք անձամբ, հեռագիրով եւ նամակով մասնակցեցան իրենց խոր սուգին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Օր. Արուսեակ Սահաթճեանի մահուան առթիւ, հանգուցեալին վշտահար եղբայրն ու քոյրը Նորայր և Պէաթրիս Սահաթճեան, իրենց խոր կսկիծը բարեգործութեամբ նուիրագործելու ազնիւ մտածումով, իրենց տարաբախտ քրոջ անմոռաց յիշատակին կ'ընեն հետեւեալ նուէրները.— Բարեգործականի Մարսէյլի Հայուհեաց մասնախումբին, որուն կ'անդամակցէր օրհնեալը, յիսուն հազար ֆրանք, Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ պայծառութեան 25.000, Մարսէյլի Ց. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին 25.000, Մարսէյլի Աղքատախնամին 25.000 ֆր. :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ - ՀԱՒԿԹԱԽԱՂ

ՁԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպութեամբ Հ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի : 28 Մարտ, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պոմոնի Ազգային սրահին մէջ: Ճոխ յայտագիր : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ապրիլ 2էն 16 :

Galerie Cambacerès

15, RUE LA BOÉTIE

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՆԿԱՐՉՈՒՀԻ

ԱՐԱՔՍ ՏԷՐՈՍԿԻԻ

Վերջին գործերը :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի :

ՄԱՅԻՍ 16ԻՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Յ. Կ. ԽԱՉԻ Կեդր. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերու ընկերուհիները, այս երեքշաբթի ժամը ճիշդ 16ին Ռեժանի վերնայարկը, մեթրօ Քատէ : Կարեւոր օրակարգ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

THÉATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 20·30ին

Կը ներկայացուին

1.— ԱԴՈՒԱՐԴ ԻՇԽԱՆ (Տռամ Հայ – Մակեդոնական շրջանէն)

2.— L'article 330, G. Courteline (Comédie en un acte)

3.— ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ (Կատակերգութիւն)

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյն ներկայացումը կիրակի (Ապրիլ 5) ժամը 15·30ին,

THEATRE MUNICIPAL DE VIENNE

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Պիտի տօնուի մեծ շուքով, նախագահութեամբ շատ կարեւոր անձնաւորութեանց, Սէրքըլ Միլիթէրի մէջ, կիր., 5 Ապրիլ, ժամը 15 – 24, Զինուորական փանֆառ, նոր ֆիլմ, ֆոլքլորիք պարեր : ու անոր բոլորովին նոր անակնկալներով: Կոնկոնի արտասովոր նուագախումբով Վերապահեցէք Ապրիլ 5ի կիրակին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ Ս. ԶԱՏԿԻ

24 Մարտ, Աւագ Երեքշաբթի Յիշատակ Տասն Կուսանաց, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը հինգին :

(Շար.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Լաւ կարող (fuփէօզ) մասնագէտ fորսաժի: Տեւական գործ, ամբողջ տարին, լաւ վճարում : Դիմել՝

Francine

38, RUE D'ABOUKIR, PARIS 2e 3e ÉTAGE

Imprimerie Spéciale du Journal " Haratch "

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԷԶՕՆ – ԱԼՖՈՐԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ

28 ՄԱՐՏ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 8·30ԻՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Եւ հովանաւորութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ի նպաստ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյն կից Ազգային Տան

Կը ներկայացուի

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Կատակերգութիւն երեք արար

Կը մասնակցին.— Արթին աղա՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՈՒՐԲԱԹԵԱՆ, Եփիմէ Օր. ՎԵՐՈՆԻՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, Ռոզ՝ Օր. Մ. ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ, Տօքթ. Շաւարշ. Պ. ՏԱՐՕՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ, Ապրիկաս՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ, Գառնիկ աղա՝ Պ. ՊԵՐՃ ՓԱՓԱԶԵԱՆ, Տիրան՝ Պ. ԲԱԲԳԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ, Լեւոն՝ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ, Վահան՝ Պ. ԱԼԵՔՍ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ, Ռոստոմ՝ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՉՈՐԹԵԱՆ, Նիկողոս Աղա՝ Պ. ՎՐԷԺ ՆԵՏԻԼԵԱՆ Ոստիկանապետ՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ ԳԷՈՐԳԵԱՆ, Միսաք՝ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆ :

ՄՈՒՏՔ 300 ԵՒ 500 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՄԱՐՏ — MARDI 24 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8352 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4253

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԵՅՈՅՍ ՆՇԱՆՆԵՐ

Մաքմիլընի առաքելութիւնը արեւմուտքի մէջ իր վախճանին չհասած՝ բարեյոյս նշաններ սկսան ուրուագծուիլ քաղաքական հորիզոնին վրայ, «արեւելեան կողմն աշխարհի» :

Վերջին շաբաթներու դիւանագիտական սերտ շփումները ազատ աշխարհի պատասխանատու վարիչներուն միջեւ մեծապէս նպաստեցին մթնոլորտի պայծառանալուն :

Դաշնակիցներու միջեւ թիւրիմացութիւնները փարատեցան եւ միացեալ ճակատը ամրապնդուեցաւ :

Արեւմտեան ճակատին վրայ ճեղքեր բանալու համար Խրուշչեւի սնուցած երազները յօդս ցնդեցան :

Միացեալ Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա միակամ վճռեցին ո՛չ մէկ գնով տեղի տալ բոլշեւիկեան սպառնալիքներուն առջեւ :

Երեք մեծ դաշնակիցներու կողքին կանգնած է դաշնակցային Գերմանիան, որ հակառակ է Պերլինի եւ արեւելեան Գերմանիոյ մասին Խորհրդային Միութեան առաջարկած ծրագրին :

Իտալիա իր կարգին կ՚ուզէ հետզհետէ վերականգնել իր դիրքը իբրեւ մեծ պետութիւն : Ու իր ձայնն ունենալ աշխարհի ճակատագիրը վճռելու կոչուած ժողովներու մէջ :

Վարչապետ Սէնեի եւ արտաքին նախարար Փէլլայի Փարիզ այցելութիւնը սահմանուած էր գետինը պատրաստելու այս ուղղութեամբ :

Արեւմտեան ճակատի համաձայնութեան առջեւ Խրուշչեւ պարտաւորուեցաւ առաջարկները իջեցնել : Հրաժարելով ռազմաշունչ եւ սպառնական ճառեր խօսելէ, սկսած է աւելի մեղմ ու փաղաքշական լեզու գործածել :

Երկար բանակցութիւններէ ետք վերջապէս յոյսեր կան, որ շուտով կարելի պիտի ըլլայ կանաչ սեղանի մը շուրջ համախմբել չորս մեծ պետութեանց արտաքին նախարարները :

Օրուան բոլոր հրատապ հարցերը պիտի քննուին անոնց կողմէ : Վերջնական որոշումները պիտի տրուին «բարձրագոյն ժողով»ին կողմէ, որուն պիտի մասնակցին չհակից պետութեանց նախագահները կամ նախարարապետները :

Մեծերու գլուխ – գլխի տեսակցութիւններէն պիտի ծագի լոյսը : Խաղաղութեան լոյսը :

Մինչ քաղաքական վարիչները կը բանակցին եւ ծրագիրներ կ՚որոճան, զօրավար Նորսթէտ՝ Եւրոպայի դաշնակից ուժերու վերին հրամանատարը ֆրանսացի լրագրողներուն առջեւ կտրուկ յայտարարութիւններ բրաւ :

Ըսաւ որ «Ատլանտեան Ուխտ»ը տասը տարիէ ի վեր մեծ յառաջդիմութիւններ արձանագրած է իր բուն նպատակի իրագործման՝ այսինքն խաղաղութեան պահպանումի ճամբուն վրայ :

Ու ազդարարութիւն մը ուղղեց անոնց՝ որոնք սխալ հաշիւով մը պիտի փորձեն զէնքի դիմել :

Ըստ զօրավարին, «Ատլանտեան Ուխտը» շատ զօրաւոր է եւ հիւլէական պատերազմի մը համար հսկայական կարելիութիւններ կը ներկայացնէ :

Դաշնակից ուժերը պիտի շարունակեն մնալ Եւրոպայի մէջ՝ նոյնիսկ եթէ խորհրդային զինուորները քաշուին արեւելեան Գերմանիայէն եւ արբանեակ երկիրներէն :

« Սխալ հաշիւ»ներու պատճառով էր, որ մարդկութիւնը աղէտներու ենթարկուեցաւ :

Ազատ աշխարհը այս անգամ թոյլ պիտի չտայ, որ դիմացի ճակատը «սխալ հաշիւ»ներով ճամբայ ելլէ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

156 ԸՄԲՈՍՏՆԵՐ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ ԵՂԱՆ ԻՐԵՆՑ ԶԷՆՔԵՐՈՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՏԸԳՐԷ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Տըպրէ, որ Ալժերիա կը գտնուի, աչքէ կ՚անցընէ կարգ մը հաստատութիւններ : Երէկ Կոստանդինի մէջ սահմանի պաշտպանութեան համար շինուած ելեկտրական ցանցերը այցելելէ յետոյ, այսօր՝ երեքշաբթի, պիտի երթար Ֆիլիփվիլ, ուր կը գտնուի քարիւղի ընկերութիւնը : 1957 Դեկտեմբերէն ի վեր, այս ընկերութիւնը վեց հարիւր հազար խորանարդ մեթր քարիւղ ղրկած է Մայր Երկրի գտարանները :

Կոստանդինի թաղապետարանին մէջ վարչապետը կարճ ճառ մը խօսեցաւ, անգամ մը եւս անդրադառնալով ըմբոստներուն եւ Զօր. Տը Կոլի ըրած կոչին. «Առաջին բանը որ ձեզի պիտի ըսեմ, այն է թէ Ֆրանսա ներկայ է Ալժերիոյ մէջ եւ պիտի մնայ այնտեղ : Այս քաղաքին մէջ Զօր. Տը Կոլ յայտարարեց թէ այլեւս պատճառ մը չկար եղբայրասպան այս պայքարը շարունակելու համար եւ Ֆրանսա վեհանձն պիտի ըլլար հանդէպ անոնց՝ որոնք կռիւը պիտի դադրեցնէին : Եթէ լսելի չեղաւ մեր խօսքը, ես կը հաստատեմ թէ պէտք չէ կասկածին մեր վճռակամութեան վրայ. պայքարը պիտի շարունակուի » :

Այսուհանդերձ, ամէնէն ուշագրաւ լուրը այն է, թէ ըմբոստ ղեկավար մը՝ Ալի Համպլի, Ազատագր. Ճակատի Թունուզի ուժերուն հետ երեք օր կռուելէ յետոյ իր 156 մարտիկներով անձնատուր եղաւ ֆրանսական ուժերուն : Այս ըմբոստները արդիական ձեւով զինուած էին :

Կը կարծուի թէ Ալի Համպլի համոզուած է այլեւս որ «ազատագրութեան » պայքարը անելի մատնուած է : Այս է պատճառը, որ սահմանը անցնելով իր մարդոց հետ զէնքերը յանձնեց Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն : Բայց Ազատագր. Ճակատի Թունուզի ուժերը հետապնդած են «դասալիք»ները եւ սուր պայքար մը ծայր տուած էջէպէլ Հառապայի մէջ : Կռիւը շարունակուած է 72 ժամ, առանց դադարի : Անջատողները, լաւ զինուած ըլլալով, ուժգին դիմադրութիւն մը ցոյց տուած են :

Ֆրանսական ուժերը կը հետեւէին այս շարժումներուն : Վերջապէս Ալի Համպլի այլ ելք չգտնելով որոշած է սահմանը անցնիլ եւ իր մարդոց ճակատագիրը յանձնել սահմանի ֆրանսական ուժերու ընդհանուր հրամանատարին :

Բազմաթիւ պատերազմական զէնքեր, գնդացիրներ եւ կարեւոր քանակութեամբ ռազմանիւթ յանձնուած են ապստամբներու կողմէ :

Հարցապնդումները շուտով կը սկսին անշուշտ, բայց Ֆրանսայի միացած մարդիկը արդէն հասկցուցած են թէ Թունուզի մէջ երկու ճակատ ստեղծուած է :

— Դուք չվախցա՞ք, երբ որոշեցիք Ֆրանսական ուժերուն միանալ, — հարցուցած է մէկը՝ Ալի Համպլիի մարդոց :

— Ո՛չ, պատասխանած են անոնք, որովհետեւ գիտէինք թէ Ֆրանսացիները մեր գլուխները պիտի չկտրէին :

Միւս կողմէ ըմբոստները կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը. Ալժերիոյ զանազան շրջաններուն մէջ : Առջի օր ահաբեկիչ մը ռումբ մը արձակեց Ալժէի սրճարաններէն մէկուն մէջ : 19 հոգի վիրաւորուեցան. երկուքը՝ ծանր : Ահաբեկիչը ձերբակալուեցաւ :

Այլ դէպքեր պատահեցան նաեւ Կոստանդինի շրջանին մէջ, ուր մէկ հոգի

ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ՝ ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԵՒ ՄԱՔՄԻԼԸՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

Մաքմիլըն եւ Սելվին Լոյտ Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը անցուցին Ուաշինկթընէն հարիւր մղոն հեռու Այզընհաուըրի մէկ ագարակը : Հոն՝ տեղի ունեցան ամէնէն կարեւոր խօսակցութիւնները եւ առաջին առթիւ կը յայտնուի որ Ամերիկա եւ Անգլիա համաձայն են Մեծերու ժողովի մը գումարումին համար :

Այզընհաուըրի եւ Մաքմիլընի տեսակցութեանց գլխաւոր արդիւնքը յայտնուեցաւ զեկոյցով մը, որ փոխանցուեցաւ նոյն ատեն Ատլանտեան Ուխտին եւ առանձին առանձին արեւմտեան կառավարութեանց :

Մաքմիլընի կը վերադառնայ անշուշտ այս յաղթանակը : Անգլիացի վարչապետը յաջողեցաւ համոզել Միացեալ Նահանգներու նախագահը թէ մէկ հոգի միայն՝ Խ. Միութեան մէջ կրնայ որոշում տալ՝ ան ալ Խրուշչեւն է ուրեմն հարկ է Խրուշչեւին հետ տեսնուիլ :

Այս ձեւով այս շաբաթ իսկ կարելի պիտի ըլլայ Մոսկուայի յանձնել արեւմտեան պատասխանը :

Զեկոյցը անշուշտ ցարդ չէ հրապարակուած : Արեւմտեան պետութիւնները նախ պէտք է ստանան, ապա դանդայ հանրութեան սեփականութիւն : Կը կարծուի սակայն որ արեւմտեան պետութիւնները մէկ ուրիշ վիջողութիւն ալ ըրած են : Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Անգլիա պիտի չհակառակին լեհ եւ չեխ պատգամաւորներու ներկայութեան մեծերու ժողովին :

Անգլիական շրջանակները «անձնական նոր յաղթանակ » մը կը նկատեն Մաքմիլընի խօսակցութեանց արդիւնքը Ուաշինկթընի մէջ, բայց միեւնոյն ատեն քիչ մը յուսախաբ են : Եթէ Այզընհաուըր ընդունած է Մեծերու ժողով մը եւ համաձայնած նոյնիսկ որ անոր օրակարգը չսահմանափակուի գերմանական հարցին շուրջ, ուրիշ զիջումներ չէ ըրած : Մտիկ ըրած է Անգլիոյ Վարչապետին « նոր միտքերը » բայց յայտնած իր գաղափարները : Պէտք է յիշել նաեւ որ Այզընհաուըր – Մաքմիլըն տեսակցութեանց ամբողջ թղթածրարը պիտի յանձնուի Տըլըսի որպէսզի արտաքին նախարարը վաւերացնէ :

Ուրեմն ներկայիս երկու ժողովներ նախատեսուած են՝ մին՝ Արտաքին նախարարներու Մայիս 11ին Ժընեւի մէջ, երկրորդը Մեծերու Օգոստոսին Ժընեւի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻՊԵԹԻ մէջ յեղափոխութիւն մը ծայր տուաւ չին համայնավարներու դէմ : Թիպէթ երեք միլիոն ք. քիլոմեթր տարածութեամբ լեռնային երկիր մըն է, Չինաստանի եւ Հնդկաստանի միջեւ : Պուտդայականութեան սրբավայրերէն մէկն է ուր երեք միլիոն բնակչութեան մը վրայ կան հինգ հարիւր հազար կրօնաւորներ : Տալայլաման Պուտտային 14րդ մարմնացումն է, 24 տարեկան է եւ կրօնական խորհրդանշան մը ըլլալէ աւելի խորհրդանշանն է նաեւ ազգային հայրենասիրութեան եւ անկախութեան : Պաշտուած է Թիպեթցիներու կողմէ : Քաղաքական տեսակէտով Չինաստանի հետ ստորագրուած համաձայնագիր մը (1951ին) կ՚ապահովէ

սպաննուեցաւ եւ քանի մը ուրիշներ վիրաւորուեցան :

Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ Ալժերիոյ «աժամեայ կառավարութեան» ղեկավար Ապաս Ապբիլի ակիրը Հնդկաստան պիտի երթայ, մինչ նոյն «կառավարութեան» մէկ պատուիրակութիւնը կը պատրաստուի Համայնավար Չինաստան մեկնիլ :

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ ԱՅՆՃԱՐԻ ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Մարտ 16ին առտուն ժամը 11ին, տեղի ունեցաւ Այնճարի եկեղեցիին հիմնարկէքի արարողութիւնը, հանդիսադրութեամբ Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Գեր. Տ. Խորէն արք. Բարոյեանի եւ կնքահայրութեամբ Պ. Ճորճ Մարտիկեանի :

Արարողութիւնը տեղի ունեցաւ շատ յուզիչ մթնոլորտի մը մէջ : Սրբազանը կատարեց հիմնաքարի օծումը, իսկ կնքահայրը՝ Պ. Մարտիկեան հիմնաքարը տեղաւորեց բացուած փոսին մէջ, ուր պիտի կանգնի Ս. եկեղեցիին գլխաւոր սիւնը : Նոյն պահուն զոհուեցաւ ոչխար մը եւ անոր արիւնով օծուեցաւ հիմնաքարը :

Արարողութենէն ետք, խօսք առաւ Սրբազան հայրը եւ շեշտեց եկեղեցիի նախախնամական դերը հայ ժողովուրդի գոյատեւման մէջ : Պ. Մարտիկեան եւս, շատ յուզուած այս տեսարանէն, խօսեցաւ սրտառուչ ճառ մը ու իր եւ Տիկին Մարտիկեանի կողմէ նուիրեց հինգ հազարական Լ. ոսկի եկեղեցիին եւ Ազգ. «Յառաջ» վարժարանին : Տեղւոյն վրայ եղան նաեւ այլ նուիրատուութիւններ, որոնց ընդհանուր գումարը քանի մը վայրկեանի մէջ բարձրացաւ 17.500ի : Պ. Մ. Ազիրեան մասնակցեցաւ հազար Լ. ոսկիով, իսկ Պ. Թ. Խաչատուրեան 500ով :

Այնուհետեւ, հիւրերը Այնճարի նշանաւոր տաւուլ զուռնայով, առաջնորդուեցան Ազգ. «Յառաջ» վարժարան, ուր Տիգրանեան սրահին մէջ հիւրասիրուեցան ճաշկերոյթով : Քիչ ետք, սկսաւ ճէպէլ Մուսայի աւանդական պարը, որուն խանդավառօրէն մասնակցեցան նաեւ Պ. Մարտիկեան եւ միւս հիւրերը, խանդավառ եւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ :

Տալայ – Լամային պաշտօնը եւ իշխանութիւնը, բայց վերջերս ժամանած չին զինուորական ուժեր չէվջքացուցին կրօնապետը : Կռիւը սկսաւ երբ յայտարարուեցաւ թէ Լաման առանձին հրաւիրուած է համայնավարներուն կողմէ : Ժողովուրդը կարծեց որ առեւանգում մը պիտի կատարուի եւ Լաման՝ փեքին աքսորուի : Կը կարծուի թէ Հնդիկները դիմում ըրած են Փեքինի մօտ զսպելու Չինաստանը : Յայտնի չէ Տալայ – Լամայի վիճակը որուն պահակները փոխարինած են չին զինուորներ :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Տըպրէ Լոնտոն պիտի երթայ Ապրիլ 13–14ին :

ԻՏԱԼԻՈՅ Վարչապետը Սէնեի եւ Արտաքին նախարար Փէլլա Հռոմ վերադարձան : Սէնեի յայտարարեց թէ շատ գոհ է Փարիզի եւ Պոնի մէջ ունեցած իր խօսակցութիւններէն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ մեռաւ Տիկին Քնիփէր – Չեխովա այրին՝ ծանօթ թատերագիր Անտոն Չեխովի : 90 տարեկան էր : «Ֆիկարօ»յի աշխատակիցը կը յիշէ որ վերջերս Մոսկուայի մէջ տեսած էր ծերունի կինը որ կ՚ապրէր յիշատակներով եւ լուրեր ուզած էր Փիթոյէնֆներէն :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ համայնավար «Ալ Ախպար» թերթի գրասենեակներուն մէջ երկու ռումբեր պայթեցան՝ նիւթական կարեւոր վնասներ պատճառելով : Զոհ չկայ :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ մամուլին համաձայն, յորդանանեան իշխանութիւնները Հիւսէյն թագաւորի դէմ պատրաստուած դաւադրութիւն մը երեւան հանած եւ դաւադիրները ձերբակալած են :

ՄԱԼԹԱՅԻ բոլոր ոստիկանները ահազանգի վիճակի մէջ են՝ հաւանական նոր խռովութիւններու առաջքն առնելու համար : Կը կարծուի թէ Մալթացիները նոր գործադուլ մը պիտի ընեն :

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՂԹԱՄԱՐԸ

ԿԱՆԳՈՒՆ Է ԴԵՌ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԵՐԵՔ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐ ԱՂԹԱՄԱՐՈՒՄ

Անցեալ տարուան սկիզբին կամ նախորդ տարուան վերջերին, անգլիացի երեք ճարտարապետներ, անցնելով Վանի վիլայէթից, պատեհութիւն են ունեցել եւ ուսումնասիրութեան նպատակով մուտք են գործել Աղթամար կղզին: Այնտեղ նրանք կատարել են բաւական մանրազնին աշխատանք, ցարդ կանգուն վիճակում գտնուող Աղթամարի Ս. Խաչ վանքի համար: Հարկաւ, մասնագիտական մօտեցումով դէպի պատմական Տաճարի հնադարեան կառուցուածքը, յատակագծումն ու ճարտարապետական ոճը: Թւում է՝ այդ աշխատանքները կատարել են լուրջ ձեռնհասութեամբ, արժանի ուշադրութեամբ, որ յատուկ է արեւմտեան մասնագէտ անձանց, որոնք գիտական ակնոցով են նայում անցեալ սերունդներից աւանդ մնացած նման ճարտարապետական ժառանգութեանց վրայ: Ըստ այնմ արժեւորում, դրանով կամուրջ ձգում անցեալի եւ ներկայի միջեւ: Սրան ապացոյց պիտի նկատել, որ նրանք հարկաւոր բծախնդրութեամբ, գիտական ճշդութեամբ ձեւել ու չափել են Տաճարի յատակագիծը երկրաչափական հաշիւով, այն զետեղել են հանդէսի մէջ երեք մանրանկարներով:

Ապա՝ վերցրել են վանքի յաջող երկու լուսատիպ նկարները, մէկը հիւսիսից դէպի հարաւ դիտուած, իսկ միւսը հարաւ–արեւելակողմից՝ դէպի հիւսիս: Յետոյ խնամքով լուսանկարել են Տաճարի արտաքին պատերի բարձրաքանդակ նկարները: Հին եւ Նոր Կտակարաններից, քրիստոնէական շրջանի սուրբերից: Սրբանից անբաժան բազմանմոյշ զարդաքանդակներ, որոնք ժապաւէնի նման պատել են վանքի պատերի եւ լուսամուտների շրջանակները: Դրանք համաբակլուած ներկայացուած են բացատրական կարճ լուսաբանութեամբ:

Ընդգծենք նորից, որ երեք անգլիացի ճարտարապետները սովորական զբօսաշրջիկների դերում չեն գտնուել եւ պարզ նկարահանմամբ չեն բաւարարուել Աղթամար մուտք գործելով եւ դիտելով վանքը:

Այլ որոնողներ, մասնագէտ հետազօտողներ ու արդիական ճարտարապետութեան տեսանկիւնից քննողներ են եղել: Ամէն ինչ կշռադատել, գիտնականի ակնոցով դիտել: Երեքն էլ շնորհակալ աշխատանք են ցուցաբերել մէկ հազարամեակ առաջ կառուցուած յուշարձան–վանքի մէջ տեսնելով համամարդկային մշակոյթի արժանի մի ձեռակերտ, որ սեփականութիւն է քրիստոնէական–արեւմտեան մշակոյթը իւրացնող մի ժողովրդի, Ասիոյ մէջ:

Անկողմնակալ ոգով կատարել են հարկ եղածը, իրենց մասնագիտութեան յատուկ նիւթեր հաւաքել եւ հրաժեշտ տուել մենաստան կղզուն ու վանքին: Կարծում ենք, իրենց հոգու խորքում ցաւի ու ափսոսանքի զգացումներ ունենալով:

Անգլիա վերադարձից յետոյ՝ նրանք, միասնական խմբագրութեամբ, ստորագրել են երկու էջնոց ուսումնասիրութիւն: Ապա լուսանկարուած պատկերների վրայից հանուած քլիշէներով ու բացատրականներով՝ հրատարակել են բրիտանական ճարտարապետական մեծ ամսաթերթ «Արքիթէքչիւրըլ Ռըվիւ» հանդէսի 1958 Մարտի թուի մէջ, Աղթամար խորագրի ներքոյ:

Արեւմտեան Հայաստանի ամայացումից մօտ 45 տարի յետոյ, արդարօրէն մի ուշագրաւ, սրտառուչ յայտնութիւն էր մեր ժողովուրդի համար, որ մայրենի ճարտարապետութեան փառքերից մէկը կայ եւ կը մնայ ու կը յարատեւի անվնաս: Մեր ապրած տխուր պայմաններում մի բարոյական սփոփանք է սա մեզի համար:

Եթէ այդպէս է Եւրոպայի եւ հայ ճարտարապետութեան մասնագէտ վարպետների համար, ապա ինձ նման տասնեակ հազարաւորների սրտին էլ խօսող մի իրողութիւն էր: Ձեռք բերել անգլերէն պարբերական, կենդանի աչօք տեսնել իմ մտապատկերիս մէջ ապրող Աղթամար կղզին ու վանքը: Նրա մասունք դարձած կառոյցը՝ Գաղկաշէն: Դրանով մէկ պահ յագենալ:

Այս ամէնը բխում էր այն կասկածից, թէ կործանուած է հայ ճարտարապետութեան այդ թանկարժէք գոհարը:

Վերջին անգամ 1917 թուականի ամռան, բախտ վիճակուեց ինձ ընկերակցել Գերաշնորհ Տ. Ներսէս Արք. Մելիք–Թանգեանին, ուխտաւորի հանգամանքով մտնել ամայացած կղզին: Բաց աչքերով տեսնել կղզու եւ վանքի անտէր վիճակը: Խիստ սրտառուչ մի պահ էր, երբ Տաճարի բաց դռնից ներս մտնելով՝ հայրենասէր Սրբազանը բարձրացաւ Ս. Սեղանը, ջարդոտուած խաչկալի առաջ բոլոքի աղօթք արաւ բազկատարած: Աղօթեց ու արտասուեց ալեւոր Հայրը ...

Սա եղաւ հայ ուխտաւորներիս վերջին այցն Աղթամարի:

1918 թուականի Ապրիլ ամսից յետոյ, երբ Թրքական ուժերը վերջնականապէս տիրացան Վանի նահանգին, նրանց գործերից մէկը եղաւ անհետացնել այն, ինչ որ ունէր հայ ժողովուրդն իբրեւ մշակութային արժէք: Դրանց շարքին հիմնայատակ կործանեցին հոյակերտ յիշատակարան–յուշարձաններ, վանքեր, եկեղեցիներ ամէնուրեք Արեւմտեան Հայաստանի մէջ:

Սրանց շարքին՝ Ռշտունիքում պայթեցուեց Նարեկայ փառահեղ վանքը համանուն գիւղում: Ցրիւ տրուեց մեծ քնաբերդու հոյեհունչ բանաստեղծի հողադամբարանը, որ հանգչում էր վանքի ստորերկրեայ նկուղում: Փլատակուած վանքի քարերը փոխադրելով Ոստան գիւղաքաղաքում, այնտեղ կառուցուեց կառավարական շէնքը: Նման ճակատագրի ենթարկուեցին մի շարք այլ վանքեր ու տաճարներ՝ պատմական արժէքով, ինչպէս Զարահան Ս. Աստուածածնի վանքը, Սպիտակ վանքը, Ս. Թոմայի, Խիզանի Ս. Խաչ եւ Սպարանից փառակերտ վանքերը եւ շատ ուրիշներ միայն Ռշտունիքում:

Այժմ ահա փաստօրէն ակնյայտ է դառնում, որ բարբարոս աւերմունքից զերծ է մնացել Աղթամար կղզու Գաղկաշէն տաճարը ...

Այս յայտնութիւնը մենք պարտական ենք անգլիացի երեք ազնիւ ճարտարապետների՝ Ռիչարդ Բուրթոն, Ճոն Դոնաթ, Փաուլ Կորալիկ, որոնք, ինչպէս նշեցինք, յատկապէս գիտական ուսումնասիրական մտօք գնացել են կղզին, մասնագիտական քննութեան առել վանքի ճարտարապետական կառուցուածքը, յատակագիծը եւ դրսի պատերի նկարներն ու զարդաքանդակները:

Սփիւռքի հայ մամուլի մէջ լոյս տեսած մի կարճառօտ լրատուութիւնից օգտուելով, ինձ յաջողուեց ձեռք բերել «Արքիթէքչիւրըլ Ռըվիւ»ի Մարտի թիւը, որ Անգլիայից ինձ առաքեց մի երիտասարդ հայ ուսանող:

Մարտի այդ համարը, հէնց առաջին տպաւորութեամբ, մի գնահատելի անակնկալ էր, զի ճարտարապետական հանդէսի շապիկի առաջին երեսը բռնում է Աղթամարի որմնանկարներից վերցրած մի բարձրաքանդակ պատկեր՝ Դաւիթ եւ Գողիաթ, կռուից առաջ, ըստ Հին Կտակարանի:

Դաւիթը կանգնած է պարսատիկը ձեռքին, դէմ յանդիման հսկայ Գողիաթի, որ կանգնած է զրահէ սաղաւարտ գլխին, մերկացած սուրը ձեռքին, պատրաստ զգետնելու պարսատիկաւոր Դաւթին: Պատկերի մէջ Դաւիթի թիկունքում երեւում է Սաւուղ թագաւորի ամբողջական նկարը հրեայ թագաւորների յատուկ տարազով, գլխին սեմական գլխափաթթոց: Սաւուղ թագաւորը կանգնել է Դաւթի թիկունքին իր եւ իր ժողովրդի փրկութիւնը տեսնելով Դաւթի հրաշագործ պարսատիկի մէջ:

Որպէս խորհրդանիշ մի գառնուկ է նստած գետնին, ընդմէջ հսկայ Գողիաթի եւ հովիւ Դաւթի:

Սա մի խորհրդապատկեր է, որի մէջ հայ ճարտարապետը համադրել է համամարդկային ազնիւ իտէալները եւ բիրտ ուժի տապալումը: Գեղջուկ հովուի պարսատիկի մէկ քարով զգետնուած:

Նշուած խորհրդապատկերի որմնաքարերի հարթութեան վրայ ցայտուն, երեւում են երկաթագրերով մեսրոպատառ Դաւիթ եւ Գողիաթ անունները:

Հ. ԿՈՍՈՅԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՐԾԻՒԸ ՃԱՆՃ ՉՈՐՍԱՐ

●

Ամերիկացի հեղինակը, որուն հատորէն քանի մը բառ փրցուցած էի երէկ, կ'ըսէ թէ 1915ի կոտորածէն ետք, աքսորավայրերէն վերադարձուած Հայերը խնամող Ամերիկեան Կարմիր Խաչի բժիշկներուն ուշադրութիւնը գրաւած էր այդ խլեակներուն ֆիզիքական տոկունութիւնը:

Շատ նշանակալից երեւոյթ մը, քանի որ անոնցմէ շատ շատերը սովահար էին, հիւանդ էին ու ճաշակած էին տեղահանութեան բոլոր դառնութիւնները, ինչպէս կը վկայէին այդ բժիշկները:

Հակառակ այդ իրողութեան, սակայն, աչքի կը զարնէր «կազմախօսական դիմացկունութիւնը» այդ գաղթականներուն:

Ամերիկացի գիտունին համոզումով, Մեծ Կոտորածը, աւելի շուտ, բնաջնջած էր «մտքով տկարները» քան «մարմնով տկարները»:

Այդ երեւոյթը կ'առաջնորդէ հեղինակը հիմնական տեսութեան մը — այս երկրագունդին վրայ, ընդհանրապէս, աւելի մեծ տրամադրութիւն կայ «մտքով տըկարները» հալածելու:

Ուրիշ խօսքով, հալածանքներու շըրջանին, զոհերուն տխմարութիւնն ու բըթամտութիւնն են որ ամէնէն աւելի զայրոյթ կը պատճառեն հալածողներուն: Եւ սակայն շատ հասկնալի է, մանաւանդ այն ատեն, երբ խնդրոյ առարկայ ժողովուրդը կը հալածուի անոր համար որ զինքը հալածողներէն տարբեր ցեղի մը, տարբեր դասակարգի մը եւ տարբեր կըրօնքի մը կը պատկանի, կ'ըսէ հեղինակը:

Պարոն Հընթինկթըն այս «Ջուր վերցընող» տեսութիւնը պարզելէ ետք, դիտել կու տայ որ Հայերու նման ժողովուրդներու պարագային, «աչքը–բաց»ներն ու «արթնամիտ»ները շատ աւելի դիւրաւ կրնան ինքզինքնին պաշտպանել, երբ ինկած ըլլան վայրագ թշնամիի մը ձեռքը: Ու կրնան լըլոզել այդ թշնամին ու ձեւը, ճարը գտնել՝ քիչ մը ուտելիք ձեռք ձգելու համար: Իսկ «տխմար»ներն ու «տկարամիտ»ները, պարզապէս, կը կատղեցնեն թշնամին եւ առիթ կու տան անոր որ իրենց ետեւէն իյնայ:

Ի հարկէ, հեղինակը ճիշդ է երբ կը գրէ թէ, ընդհանրապէս, «մտքով տկար»ներն են որ ամէնէն առաջ կ'ուրանան իրենց կրօնքը: Ու անգամ մը որ Իսլամացան, նուազ ի վիճակի կ'ըլլան իրենց կրօնքին ու իրենց ժողովուրդին վերադառնալու, քան «արթուն»ները:

— Հայ երախաներու — ու մանաւանդ իսլամական հարեմները տարուած Հայ աղջիկներու — շարքին, «արթուն»ները, « հնարամիտ »ները եւ « դիմացկուն » –

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԸՄԲՈՍՏ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

ԱՌԱՆՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔ ՉԿԱՅ

ՄԱՐԴԵՐԸ ԶԱՏԵԼ

Կանուխէն ընտրած էի գաղափարաբանութիւն մը: Բայց ուշ մնացած էի սիրոյ մէջ: Պատճառ մը կար անշուշտ ասոր մէջ: Բայց, ես չէի գիտեր:

Կ'ուզէի պայքարիլ, նոյնիսկ՝ երբ ան սէրը կ'անջատէր:

Մարդ մը մէկ անգամէն չի կազմուիր: Այլ, նախ կը զարգանայ ուղղութեամբ մը, յետոյ՝ ուրիշ ուղղութեամբ:

Ամէն մարդ, մանաւանդ իր երիտասարդութեան ընթացքին, կ'ունենայ բազմաթիւ երազներ եւ յաճախ, ստիպուած, կ'որդեգրէ ուղղութիւն մը, որուն մասին երբեք չէր մտածած:

Ութերորդ դասարանի բոլոր դասընկերներուս մէջ միակն էի, որ ինքզինքս համայնավար կը նկատէի: Բայց, կը փափաքէի զրող ըլլալ: Կը գտնուէի երկընտրանքի մը առջեւ. հետեւիլ անձնական ձգտումիս, կամ՝ հնազանդիլ ընկերութեան հանդէպ ունեցած պարտականութիւններուս. ընտրեցի այս վերջինը: Անշուշտ, նման որոշում մը խաբէութիւն է՝ պարծենալու համար:

Ամէն մարդ կը փափաքի ընկերութեան մէջ իր դերը ներկայացնել նպաստաւոր լոյսերու տակ եւ կ'աշխատի ցոյց տալ թէ այս դերը անձնական ծանր զոհողութեան եւ ներքին տառումներու արդիւնք է: Մինչդեռ, նոյնիսկ այս պարագային, ճիշդ է որ մարդ մը, ներքին պայքարէ մը յետոյ սնապարծութենէ ետք կը հրաժարի՝ կ'ընէ պարզապէս այն, ինչ որ հարկ է ընել, նկատի առնելով եւ իր անձնական նկարագիրը:

Ոչ մարքսիստ գրականութիւնը եւ ոչ ալ համայնավար կուսակցութիւնը իմ ճամբաս հարթեցին դէպի համայնավարութիւն. անոնք գոյութիւն չունէին յետամնաց եւ նախնական Պերուի մէջ:

Քաղաքին մէջ համայնավար մը կար, առեւտրականի մը եղբայրը եւ Սինկէր Ընկերութեան գործակալը: Առանձին կ'ապրէր եւ շատ կը կարդար. եղակի երկու պարագաներ՝ որոնք ուշադրութիւն կը կեդրոնացնէին իր վրայ:

Դասական եւ մարդկայնական գրականութիւնն է որ զիս մղեց դէպի համայնավարութիւն: Անշուշտ՝ ոչ ուղղակի: Բայց ան կը ձգտէր աւելի մարդկային եւ արդար յարաբերութիւններ ստեղծել մարդոց միջեւ: Գոյութիւն ունեցող ընկերութիւնները եւ նոյնիսկ քաղաքական կուսակցութիւնները անկարող էին նման խոստում մը ընելու:

Այդ շրջանին Շերնիշեւսքի(*) կը կարդայի: Իր ձախաւեր վէպը որեւէ ազդեցութիւն չէր կրնար գործել իմ վրաս, որովհետեւ համոզիչ շատ քիչ բան ունէր, զուրկ՝ գրական ամէն արժէքէ: Անիկա կրնար յեղափոխական յաջորդական սերունդ մը ստեղծել Ռուսիոյ մէջ եւ, նոյնիսկ մեր երկրին մէջ, մինչեւ նոր ժամանակները՝ որոշ ազդեցութիւն մը գործել, բայց մեզի համար, որ կ'ապրէինք բռնատիրութեան մէջ, ոչ մէկ իմաստ ունէր ան: Իր պատրանքները, զգացական պատմութիւնները մնայուն հետք չէին ձգեր: «Ալբար Թոմի տնակը» եւ «Թըշուառները» խոր ազդեցութիւն կը գործէին մեր վրայ, բայց անոնք ալ ժամանակաւոր էին եւ կ'անհետանային՝ երբ գիրքը փակուէր: Մարքսեան կամ ընկերվարական գրականութիւնը, որեւէ ձեւով գոյութիւն չունէր Պերուի մէջ: Միակ գրականութիւնը՝ որ ազդեցութիւն կրնայ գործել, եւ իրապէս կը գործէր, դասական մեծ գրականութիւնն էր եւ մասնաւորապէս ռուս դասականները: Անուղղակի, բայց մնայուն ազդեցութիւն: Ազնըւական գաղափարներ արթնցնելով, ընթերցողը կը դնէր գոյութիւն ունեցող կարգերու անարդարութեանց դէմ յանդիման:

Քոլէժի վերջին տարիս գաղտնի, ցաւալի եւ բարդ պայքարներով անցաւ: Այնուհետեւ ճշդուեցան կարգ մը բաներ, դէթ այն՝ ինչ կը վերաբերէր գրելու թէ պայքարելու հարցին: Այդ օրուընէ սկսեալ ապագայ խմբաւորումները հրապարակ եկան եւ իրենց հետքը ձգեցին իմ վրաս՝ հոգեբանական պայքար, ընկերային դժգոհութիւն եւ հայրենասիրութիւն մը որ կ'իշխէր բոլորին վրայ: Բարոյական զգացական այս տաղնապէն դուրս կ'ելլէի զօրացած, եւ ներքին դառնութեամբ մը, բայց զինուած էի սկըզբունքով մը.— պէտք չէ ատել մարդիկը՝ անձնական պատճառներով, պէտք չէ անձնական բաղձանքներ եւ հարցեր խառնել գաղափարին:

. . . .

Կը պատրաստուէի մտնել նոր աշխարհի մը մէջ, աչքերս բաց՝ հասկնալու համար զայն, բայց խռով հոգիով մը՝ որ այնտեղ կորսուելու սոսկումը ունէր:

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍ

(13 եւ վերջ)

(*) Շերնիշեւսքի, ռուս յեղափոխական, մեռած աքսորի մէջ, Սիպերիա (1889). իր գործը՝ «Ինչ որ պէտք է ընել» ռուս յառաջապահներու կողմէ նկատի առնուեցաւ իբրեւ դասական երկ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ՍԻՐՈՅ ՀԵՏ ՉԵՆ ԿԱՏԱԿԵՐ"

Ֆրանսայի Ազգային Ժողովրդական Թատրոնը (Թէաթրը Նասիոնալ Փոփիւլէր) որ իր անուան երեք սկզբնատառով արդէն խորհրդանշանի մը կարգն է անցած ֆրանսական թատերական շրջանակներուն մէջ, հետզհետէ ծաւալուն արմատներ կը ձգէ ժողովրդական բոլոր խաւերուն մէջ ալ, դառնալով անոնց սիրելի ու փնտռուած բեմը :

Իր անօրէնը, Ժան Վիլար, ջանք չի խնայեր իր բեմը հասցնելու համար նախանձելի դիրքի մը, միշտ ալ խոյս տալով իրեն յանձնուած բեմը հասոյթի աղբիւր մը միայն դարձնելու վտանգաւոր ձգտումէն եւ մնալով արուեստի նորանոր փնտռտուքներու ճամբուն մէջ:

Եւ այդ առաջադրութեամբ եւ որ, վերջերս Ժան Վիլար բեմադրեց Ալֆրէտ տը Միւսէի «Սիրոյ հետ չեն կատակեր...» երկը, որ Քոմէտի Ֆրանսէզի խաղացանկին վրայ կը գտնուի արդէն եւ ուր խաղցուած է բազմահարիւր անգամներ :

Միւսէ ֆրանսական թատերական գրականութեան մէջ ծանօթ է իր բազմաթիւ երկերով : «Ֆանթազիօ», «Լորենզաչոյ», «Սիրոյ հետ չեն կատակեր» եւ բազմաթիւ ուրիշ երկեր :

«Սիրոյ հետ չեն կատակեր»ը առաջին անգամ հրատարակուած է մէկ Յուլիս 1834ին, «Ռըվիւ տէ Տէօ Մոնտ»ի մէջ : Իր այդ գործը Միւսէ ամբողջապէս վերջացուցած է խաղացուելու պատրաստ վիճակի մէջ դրած է, Իտալիայէն վերադարձին յաջորդող ամիսներուն, երբ ամէն կապ խզած էր Ժորժ Սանի հետ : Տարօրինակ չէ ուրեմն, որ այս երկը կը կրէ հեղինակին այդ խզումէն ստացած հոգեկան անօրինակ խռովքին խոր կնիքը:

Խաղին երկու հերոսներուն Քամիյի եւ Փերտիկանի տարօրինակ տիպարները, այդ երկու հպարտ նկարագիրներուն իրարու դէմ մղած պայքարները ակնբախ կերպով երեւան կը հանեն ցաւի ու տառապանքի անլուր յիշատակներուն հետքերը, որոնց մէջ կը տապլտկէր հեղինակը, երբ կապուած էր սիրոյ կապերով Ժորժ Սանին ... :

Առաջին անգամ «Սիրոյ հետ չեն կատակեր»ը ներկայացուած է Քոմէտի Ֆրանսէզի մէջ, Միւսէի մահէն չորս տարի ետք, 1861ին :

Այդ շրջանին սակայն, դժուար էր ամբողջութեամբ ներկայացնել գործը, առանց որոշ գրաքննութեան մը բովէն անցնելու զայն, որովհետեւ կային անցքեր, ուր քննադատութեան ենթարկուած էր եկեղեցին ու կրօնքը: Երկու գլխաւոր անձերուն՝ Քամիյի եւ Փերտիկանի զրուցարանութեան մէջ, կային խօսակցութիւններ որոնք ուղղակի կը վնասէին եկեղեցականութեան եւ կրօնքին : Եւ ատոր համար ալ, բանաստեղծին մահէն ետք, Քոմէտի Ֆրանսէզի անօրէնը խնդրեց Միւսէի եղբօրմէն որ թոյլ տար զայն ներկայացնել, որոշ բարեփոխումներ կատարելէ ետք :

Սկզբնական շրջանէն իսկ, Միւսէի այս երկը մեծ յաջողութիւն ունեցած է ֆրանսական բոլոր բեմերու վրայ եւ 1861էն մինչեւ 1933, «Սիրոյ հետ չեն կատակեր»ը միայն Քոմէտի Ֆրանսէզի բեմին վրայ ներկայացած է չորս հարիւր յիսուն անգամ :

Երկու գլխաւոր տէրերը՝ Քամիյլ եւ Փերտիկան կը կազմեն երկին առանցքը : Ամէն բան կը դառնայ այս երկու անձերուն շուրջ, որոնց ամուսնական կապին համար կ'աշխատին բոլորը, սակայն ի զերեւ ...

Երկու երիտասարդները, հակառակ որ խորապէս կը սիրեն զիրար, եւ սակայն իրենց մէջ աւելի բարձր կը խօսի անհատական հպարտութեան ու եսին զգացումը, եւ ի վերջոյ իրենց սէրը զոհը կը դառնայ այդ յախուռն ու անտեղիտալի զգացումին :

Առանց անդրադառնալու, ուրեմն, այս երկու երիտասարդները կը խաղան չարանակ կրակին հետ, կը կատակեն սիրոյ հետ եւ թեթեւաբար կը վարուին ; տրուար Կուպիտոնի արձակած սլաքն. ուն հանդէպ :

Այս զոյգը ներկայացնելու դժուարին գործը Ժան Վիլար յանձնած է ֆրանսական բեմերու երկու նորագոյն արժանաւորներուն՝ Ժերար Ֆիլիփի եւ Սիւզան Ֆլոնի, որոնք իրենց ըմբռնումով, իրենց մօտեցումով, խաղով եւ մեկնաբանութեամբ լաւագոյն յաղթանակ մը կը տանին :

Ֆրանսական Ազգային Ժողովրդական Թատրոնը հետզհետէ կշիռ ու նշանակութիւն կը ստանայ փարիզեան հասարակութեան բէջ:

Անոր խաղացանկը ընտրուած է ու խընամեալ: Դասական գլուխ - գործոցներուն քով, Վիլար կը բեմադրէ նաեւ նորագոյն երկեր ալ, որոնց վրայ անպայման կը դնէ իր հասկացողութեան կնիքը, որ նորութիւն միայն կը ներմուծէ ֆրանսական թատրոնի երակներուն մէջ:

Ներկայիս, Ֆրանսական Ժողովրդական Ազգային Թատրոնը միակ բեմը կը հանդիսանայ որ իր նորութիւններով եւ մօտեցումներով կը մրցի Քոմէտի Ֆրանսէզին հետ եւ աներկրայօրէն շուտով պիտի դառնայ ֆրանսական թատրոնի նոր մէկ Տունը :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

Քառասուն օր առաջ ընկեր Ստեփան Գօզոյեանն ալ յանձնեցինք օտար հողին : Ծնած է Բալուի Թէփէ գիւղը: Նահապետական մեծ ընտանիքի մը վերջին շառաւիղն էր :

Ի ծնէ ըմբոստ, հազիւ պատենական տարիքին հասած՝ իր վրայ շատ ծանր կը կշռեն տիրող պայմանները եւ անմարդկային անարդարութիւնները, այդ իսկ պատճառաւ տակաւին շատ երիտասարդ կը մտնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: Օր չըլլար որ գործ չունենայ քիւրտ ու թուրք լաճերու հետ : Յաճախ առանձին, երբեմն պատանի ընկերներով :

Ծերունի հայրը տեսնելով իր ըմբոստ տղուն ընթացքը, կը սարսափի : Խրատ ու սպառնալիք բան չեն արժեր : Հայրը աւելի քան մտահոգ կը մտածէ կուռազան տղան հեռացնել երկրէն՝ գլխուն փորձանք մը չեկած: Այսպէս հազիւ 10 տարեկան՝ ինքզինքը կը գտնէ Ամերիկայի մէջ: Իր առաջին գործը կ'ըլլայ փնտռել Դաշնակցութիւնը : Այնտեղ եւս կը մտնէ շարքերը : Կուգայ ճակատագրական օրը : Բոլոր վրէժխնդիր երիտասարդներու օրը, համաշխարհային պատերազմը :

Մէկ վայրկեան իսկ չի տատանիր, առաջիններէն կ'ըլլայ որ կը լքէ իր նախանձելի եւ շահաւէտ գործը, կը մեկնի ռազմաճակատ : Շատ լսած եմ իր զէնքի ընկերներէն Արարայի ճակատի վրայ ցոյց տուած քաջութիւնը : Յաճախ յանդիմանութիւն լսած է իր սպաներէն իր երբեմն անխոհեմ խիզախութեանը համար, եւ ինք մէկ պատասխան ունեցած է.— «Այսպիսի առիթ անգամ մըն ալ ուր պիտի գտնեմ, դարաւոր թշնամիէն վրէժս լուծեմ, ինչ հոգս թէ մեռնիմ, հայ կուսանք վրէժ կ'աղաղակեն »: Այս պէս Արարայէն մինչեւ Կիլիկիա, մինչեւ Մարաշ, միշտ առաջին շարքերու վրայ :

Այսպէս տարաբախտ ընկերը իր հայու պարտականութիւնը լիուլի կը կատարէ, պատերազմը կը վերջանայ, շատերու նըման ինքն ալ կը մտածէ վերակազմել իր ընտանիքը, կ'ամուսնանայ, նուիրեալ ու զոհաբերուող հայր մը կ'ըլլայ իր ընտանիքին: Դաշնակցական ծնած էր եւ դաշնակցական ալ մեռաւ : Ընկեր, մեռար այնքան սիրած Հայաստանդ չտեսած, բայց զաւակներդ պիտի տեսնեն: Անոնք ալ քու ճամբէդ կ'երթան: փշոտ բայց ազնիւ ճամբայ :

Ա. ԿԱՐՕ

ներն էին որ, վերջ ի վերջոյ, կրցան կծիկը գնել :

×

Թուրքիոյ մէջ մեր գլխէն, իսկ Հիթլերական Գերմանիոյ մէջ ալ Հրեաներուն գլխէն անցած Ողբալականները իրաւունք պիտի չտային հեղինակին որ պնդէր իր տեսութեան վրայ թէ բռնակալը այլ խօսքով, ոճրագործը — ընդհանրապէս, աւելի տրամադիր է՝ «արթնամիտ»էն աւելի «տկարամիտ»ը հալածելու :

Չեմ հաւատար որ ապուշ բռնակալը զայրացնողը անոր ճանկը ինկած բազմութեան ապուշութիւնն է: Ընդհակառակն, այդ բազմութեան խելքն է բռնակալին ջիղերը լարողը : Եթէ մենք խելքով եւ ուրիշ բաներով Թուրքէն ետ մընացած ըլլայինք, խուսափած կ'ըլլայինք շատ մը չարիքներէ : Եթէ Հրեաները ոչ-արթուն բազմութիւն մը եղած ըլլային, խելայարութեան մատնած չէին ըլլար Հիթլերները :

Թշնամին խենթեցնողը եւ կատղեցնողը, ամէն տեղ ու ամէն տեղ, քու ուժդ է, ոչ թէ տկարութիւնդ :

Շատ հեռուները չերթանք — մեր ճակատին դէմ խժարշու սարքողները պէտք ունէի՞ն մեզի համար «չորքոտանի», «ուղտ» եւ շատ մը ուրիշ բաներ ըսելու, եթէ մենք իրաւ, արգահատալի ուժ մը եղած ըլլայինք :

Իմաստուն մարդիկ ըսեր են.

A quila non lapit muscas

Արծիւը ճանճ չորսար ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՇԱՒԻԼԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շաւիլի թաղապետական ընտրութեան մէջ շահեցաւ էս - էֆ - Ի - Օ եւ էմ - էռ - Փէ միացեալ ցանկը որուն մէջ կար նաեւ ընկեր Գրիգոր Փափազեան :

Առաջին անգամ ըլլալով Շաւիլի թաղապետական խորհուրդին մէջ կը գտնուի Հայ մը յանձին մեր ընկերոջ :

Կը շնորհաւորենք մեր երիտասարդ ընկերը եւ կը յուսանք որ ինքը իր քաղաքացիական պարտականութիւնը կատարելէ զատ, իր կարելիութեան սահմանին մէջ օգտակար պիտի ըլլայ նաեւ մեր հայրենակիցներուն անխտիր բոլոր անոնց որոնք պէտք պիտի ունենան իր խորհուրդին ու միջնորդութեան :

«ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ), (յապաղած).— Այս անգամուան թաղապետական ընտրութեանց գործօն մասնակցութիւն բերին Մարսէյլի Հայերը, որոնց մէջ ֆրանսահպատակները կարեւոր թիւ մը կը կազմեն:

Ընկերվարական կուսակցութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած էր հրապարակային հաւաքոյթ մը՝ յատկապէս Հայերուն համար, նախագահութեամբ քաղաքապետ Կասթոն Տէֆէրի : Ներկայ էին հարիւրաւոր Հայեր ամէն գաւառէ, քաղաքէն եւ արուարձաններէն :

Քաղաքապետը խօսեցաւ գեղեցիկ ճառ մը՝ պանծացնելով Հայերու աշխատասիրութիւնն ու հայրենասիրութիւնը: Ընկեր Յակոբ Պալիկեան որ Կասթոն Տէֆէրի պնդումներուն վրայ յօժարած էր իր անունը աւելցնել ընկերվարականներու ցանկին վրայ, խօսք առնելով թարգման հանդիսացաւ Հայերու երախտագիտական զգացումներուն՝ հանդէպ ասպնջական Ֆրանսայի: Ու աւելցուց թէ շնորհիւ ֆրանս. ազգի վեհանձնութեան՝ Հայերը ունեցան երկրորդ հայրենիք մը:

Վերջին խօսողն էր ընկեր Ժիրայր Դատաւորեան (Փարիզէն), որ խանդավառ ճառով մը մագնիսացուց ունկնդիրները :

Թաղապետական ընտրութեանց մէջ ընկերվարականները տարին աննախընթաց յաղթանակ մը՝ շահելով 23 աթոռ (նախապէս ունէին 15 միայն) :

Կասթոն Տէֆէր՝ Հայերու մեծ բարեկամը՝ անգամ մը եւս գրաւեց Մարսիլիոյ քաղաքապետի աթոռը :

Մեծ յաղթանակ տարին մեր ընկերվարական բարեկամները Կարտանի մէջ, որուն քաղաքապետը՝ Սավին՝ երկար տարիներէ ի վեր այնքան օգտակար եղած է տեղւոյն հայ գաղութին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (373)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԱ.

ԱՍՏՂԱԲԵՐԴ

— Այդ նրա՞ ամրոցն է, բացականչեցի ես,— այստե՞ղ կատարուեցաւ այն սարսափելի կոտորածը, որով բնաջինջ եղաւ նրա տունը, այստե՞ղ Հայերի դաւաճանութեամբ ընկաւ նա թշնամու սրերի տակ, — այդ բոլորը տեսնում եմ, տեսնում եմ եւ հրդեհի հետքերը ... բոլորը տեսնում եմ ...

— Այո, այստեղ... կրկնեց Ասլանը նոյնպէս զգացուած ձայնով :— Բայց Որսորդի բնակութեան տեղերը նոյնքան փոփոխական են եղել, որքան փոփոխել է նրա անողորմ բախտը: Մի ժամանակ բընակւում էր նա Սասունի լեռների մէջ, մի ժամանակ Մոկաց երկրում, իսկ վերջը — այստեղ: Ամէն տեղ շուտ յաջողւում էր նրան, բայց եւ ամէն տեղ աղէտալի արկածներ պակաս չէին լինում նրանից : Կարծես, այդ մարդը ծնուած էր իր ամբողջ կեանքում ծանր պատահարների հետ պատերազմելու համար ... Դու գիտես, Ֆարհադ, թէ ի՞նչ անցեալ է ունեցել նա, դու գիտես, թէ ո՞վ է նա, եւ որպիսի տխուր հանգամանքներից ստիպուած, ընկաւ նա Պարսկաստան: Կրկնել քեզ այդ ամէնը աւելորդ է: Դու գիտես եւ այն, թէ Պարսկաստանում որպիսի աղքատ կեանք էր վարում Աստղաբերդի տէրն ու իշխանը, պահելով իրան բոլորովին անյայտութեան մէջ, մի հասարակ որսորդի անուան տակ: Բայց մի բան չգիտես դու, եւ այդ է, որ այժմ ես պէտք է պատմեմ քեզ :

Ես բոլոր ուշադրութիւնս լարեցի, նա շարունակեց :

— Դու, ի հարկէ, յիշում ես, Ֆարհադ, որ ես Կարօն եւ Սագօն՝ երեքս միասին թողեցինք տէր Թօդիկի դպրոցը եւ անյայտացանք : Անցան տարիներ, մեր հայրենիքում ոչ ոք տեղեկութիւն չունէր մեր մասին: Ամէնքը մեզ կորած էին համարում: Բայց թէ ո՞րտեղ էինք այդ ժամանակ, ի՞նչ էինք շինում, — այդ դու չգիտես, — ահա այդ է, որ պէտք է պատմեմ քեզ, որովհետեւ դրա հետ կապ ունի այդ ամրոցի տիրոջ, Որսորդի, առաքինութեան մի այլ կողմը, որ քեզ յայտնի չէ :

Նա մի քանի րոպէ լուռ կացաւ իր յիշողութիւնները ամփոփելու համար :

— Այո... հէնց նոյն օրերում, երբ մենք թողեցինք տէր Թօդիկի դպրոցը, Սալմաստով անցաւ մի ամերիկացի ճանապարհորդ, մի ծերունի գիտնական, որ զանազան ուսումնական նպատակներով ուղեւորութիւններ էր անում Պարսկաստանում: Հիւանդութեան պատճառով նա մի քանի շաբաթ մնաց Սալմաստում: Մի դիպուածով նա ծանօթացաւ Որսորդի հետ: Որսորդը լսելով, որ ծերունի ճանապարհորդը հետաքրքրւում է նաեւ հընութիւններով, ցոյց տուեց նրան մի թուր, որ Պաղտատի հին խալիֆաներից մէկի անունն էր կրում իր վրայ : Ամերիկացին բաւական նշանաւոր գումար առաջարկեց այդ հազուագիւտ զէնքը գնելու համար: Որսորդը մերժեց նրա արծաթը, յայտնելով, թէ ինքը մեծ հաճութեամբ կ'ընծայէ նրան այդ զէնքը, եթէ նա կ'ընդունէ կատարել իր մի խնդիրքը : Այդ խնդիրքը կայանում էր նրանում, որ ամերիկացին յանձն առնէր ինձ, Կարօն եւ Սագոյին տանել իր հայրենիքը, եւ այնտեղ տալ մի որեւէ դպրոցում ուսում առնելու: Ճանապարհի ծախքը եւ բոլոր ծախքերը՝ մինչեւ մեր ուսման աւարտելը՝ իր վրայ էր առնում Որսորդը :

— Փող նա ո՞րտեղից ունէր, — ընդհատեցի ես Ասլանի պատմութիւնը :

— Ունէր: Այդ բերդի կործանման միջոցին նրա գանձը մնաց ծածկուած իր տեղում, թշնամու ձեռքը չընկաւ, Տարիներից յետոյ, երբ նրա մասին ամէն ինչ մոռացուեցաւ, երբ նրան ամէնքը սպանուած էին համարում, նա ուղարկեց Մըհէին այստեղ եւ, իր գանձը դուրս բերելով, փոխադրեց Պարսկաստան: —

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ մթնոլորտը միշտ լարուած է: Առջի օր Դամասկոսի մէջ նոր ճառ մը խօսելով անգամ մը եւս ամբաստանեց Իրաքի Վարչապետը, որ «Անգլիացիներու կողմը կը յարի», աւելցնելով թէ Իրաք բրիտանական խարխափ մը կը մնայ տակաւին: Նասր հերքեց նաեւ այն յայտարարութիւնները՝ որոնց համաձայն կ'ուզէ Իրաքը միացնել Ա. Մ. Հանրապետութեան. «Մեր երկիրը հարուստ է, բաւ ան, եւ պէտք չունինք Իրաքի քարիւղին»: Միւսկողմէ Քասըմ, որ չորեք օր առաջին անգամ ըլլալով ճառ մը պիտի խօսէր եւ պատասխան տար Նասրի՝ ժողովրդական ցոյցերու պատճառով յետաձգեց իր կատարելիք յայտարարութիւնները:

ԶԱՏԻԿ

Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ հետեւեալ արարողութիւններուն:

Մարտ 26: Աւագ հինգշաբթի, առաւօտեան պատարագ ժամը 10ին: Կարգ Ոտնլուայի, երեկոյեան ժամը չորսին, կարգ Խաւարման ժամը ութին:

Մարտ 27, Աւագ Ուրբաթ, Թաղման Թափօր, երեկոյեան ժամը 5ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի; *երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 3·30ին, եռաձայն Ս. պատարագ ժամը հինգին:*

Կիրակի, Ս. Զատիկ Տօն Յարութեան, *առաւօտ ժամը ութին, քառաձայն Ս. պատարագ ժամը 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Գերաշնորհ Տէր Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեան:*

Երկուշաբթի Մեռելոց Ս. Զատկի, Ս. պատարագ ժամը տասնին:

×

Պոմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ

24 *Մարտ, Աւագ Երեքշաբթի, Յիշատակ* 10 Կուսանաց, *երեկոյեան ժամերգութիւնք ժամը 5·30ին:*

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ ընթրեաց *առաւօտեան ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը ութին, Ս. Հաղորդութիւն կը մատակարարուի երկսեռ մանկանց, երեկոյեան Ոտնլուայի արարողութիւն ժամը 5ին, Խաւարային արարողութիւն ութին:*

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Թաղման, *Երեկոյեան Թաղման արարողութիւն ժամը 5·30ին:*

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, *երեկոյեան արարողութիւն եւ պատարագ ժամը 5·30ին:*

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ՄԱՐՍԷՅԼ

20 *Մարտ, Շաբաթ երեկոյեան Լոյս Ջուրթ Ջայնիւ ժամը հինգին:*

26 *Մարտ, Աւագ Հինգշաբթի Տօն Ս. Հաղորդութեան, առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. Հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 9ին, երեկոյեան Ոտնլուայի արարողութիւն ժամը 5·30ին, Խաւարում եւ Չարչարանաց ժամը ութին:*

Աւագ Ուրբաթ, Անապական Թաղում, *երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թաղում ժամը վեցին:*

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, *Առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 9ին, երեկոյեան Ճրագալոյց ժամը հինգին, Ս. Պատարագ ժամը վեցին:*

Կիրակի Տօն Հրաշափառ Ս. Յարութեան, *առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 7·30ին, Ս. պատարագ 10ին, քարոզ՝ ժամը 11ին:*

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ Ս. ԶԱՏԿԻ

24 *Մարտ, Աւագ Երեքշաբթի* Յիշատակ Տասն Կուսանաց, *երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը հինգին:*

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ ընթրեաց, *առաւօտ. նախատօնակ եւ Ս. պատարագ ժամը 8·30 – 12:*

Երեկոյեան Ոտնլուայի արարողութիւն երկսեռ խումբով հինգին, Գիշեր. Խաւարումի արարողութիւն ժամը 7·30:

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ խաչելութեան.— *Առաւօտ ժամերգութիւն 10ին, երեկոյ Թաղման արարողութիւն հինգին:*

Աւագ Շաբաթ Ճրագալոյց Ս. Զատկի, *առաւօտ Ս. Հաղորդութիւն տուող ժամը 8·30 – 11: Երեկոյ Ընթերցուածք եւ Ս. պատարագ Խթումի, երկսեռ խումբով*

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԼԻՈՆ - ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՐՏ
(Պուրս տիւ Թրավայ)
ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ՝

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ - ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՐՏ
(Քազա տ'Իթալիա)
ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ

ՄՇՈՅ ՍՈՒԼԹԱՆ ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՆՔԸ

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է ՔԱՋԱԼԵՐԵԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԱՅՍ ՋԵՌՆԱՐԿԸ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ - ՀԱՒԿԹԱԽԱՂ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպութեամբ Հ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի: 28 Մարտ, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պոմոնի Ազգային սրահին մէջ: Ճոխ յայտագիր: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի:

ՄԱՅԻՍ 16ԻՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

THÉATRE MUNICIPAL
DE VILLEURBANNE

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 20·30ին
Կը ներկայացուին

1.— ԱԴՈՒԱՐԴ ԻՇԽԱՆ
(Տռամ Հայ – Մակեդոնական շրջանէն)

2.— L'article 330, G. Courteline
(Comédie en un acte)

3.— ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ
(Կատակերգութիւն)

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյն ներկայացումը Կիրակի (Ապրիլ 5) ժամը 15·30ին,

THEATRE MUNICIPAL DE VIENNE

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի, ժամը 9ին, Քաֆէ Քատէի սրահը:

Նիւթ՝ «Օրմանեան եւ իր պատրիարքական շրջանի, քաղաքականութիւնը»: Պ. Վ. Մելիքեանի կողմէ:

Կը խնդրուի ճշդապահութիւն: Մուտքը ազատ է:

4·30 – 7:

Կիրակի Ս. Զատիկ, Յարութիւն Տեառն *առաւօտ Նախատօնակ եւ Անդաստան ժամը 7·30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ բազմաձայն երկսեռ խումբով 10ին,*

Երկուշաբթի Մեռելոց Ս. Զատկի, *առաւօտ Ս. պատարագ երկսեռ խումբով եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 12:*

Նոր Կիրակի Ազգ. Մեծ Սգատօն, *բազմաձայն խմբերգներով, յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց, յընթացս համաշխարհային պատերազմին:*

Առաւօտ Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 11·30:

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի Ծաղկազարդ ժամը 8·30ին, Աւագ Հինգշաբթի Ոտնլուայ 16ին, Ա. Եշ. Խաւարում 20ին, Ա. Ուր. Թաղում 16·30ին, Ա. Շբ. Ճրագալոյց 16ին, Կիրակի Ս. Զատիկ ժամը ութին, Բշ. Մեռելոց ժամը 9ին:

---

30 ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ

M. M. HERZOGի Haut Commissaire à la Jeunesse et aux Sports

Նախագահութեամբ

M. E. BECARTի, Inspecteur Général des Colonies de Vacances

12, Ապրիլ, ժամը 15·30ին — Սորպոնի մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԷԶՕՆ – ԱԼՖՈՐԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ
28 ՄԱՐՏ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 8·30ԻՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ
Եւ հովանաւորութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան
Ի նպաստ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյն կից Ազգային Տան
Կը ներկայացուի

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Կատակերգութիւն երեք արար
ՄՈՒՏՔ 300 ԵՒ 500 ՖՐԱՆՔ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 5 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ 15էն 24

CERCLE MILITAIRE — PLACE ST. AUGUSTIN

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ ՏԱՐԱԶՈՎ
ԵՐԿՐԷՆ ՆՈՐ ՖԻԼՄ

Բ. մաս.— ժամը 18էն 24

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ - ԽՐԱԽՃԱՆՔ

GONGOND — ՈՒԹ ՀՈԳԻՆՈՑ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

(Sous la direction de KASAPLAN - Exculsivité «Reo Recording Artist»

De retour du Canada se produit la première fois à Paris

Formation Typique de Jazz Sud-Américain

TANGOS sous la direction du célèbre Jacques VALENTE

AMBIANCE

ԱՊՐԻԼ 5ԻՆ ԲՈԼՈՐԴ՝ ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐ տօնելու համար վասպուրականի յաղթանակը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Քաջալերելու համար փարիզահայ թատերագիր՝

ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 3:

Մասնակցութեամբ Փարիզահայ արուեստագէտներու:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

30 *Մարտ, Երկուշաբթի առաւօտ Զատկուան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ ԺԷ, Սէն Լուի սրահին մէջ: Պիտի պատարագէ Տէր Թորգոմ քահանայ (Լիոնէն): Յետ պատարագի վարչութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Միութեան հիմնադիրներէն Պ. Գրիգոր Քիրազեանի մահուան քառասունքին առթիւ:*

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 26ին, կէս օրէ վերջ, Սալոն Մաղընոյի մէջ, (Րիւ տ'Օպանեը):

Նախաձեռնութեամբ Կ. Խաչի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին:

ԱՊՐԻԼ 25ԻՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՄԱՐՏ

MERCREDI 25 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 8353 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4254

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶԶՈՒԵԼԻ ՈՒ ԶԱԶՐԵԼԻ

Փիէր Լոթիներու եւ Քլօտ Ֆարէրներու աւանդութիւնը կը շարունակուի :

Թուրքերը այս անգամ ալ ճարեր են կին գրող մը՝ բոլորովին շինծու ու զազրելի պատմութիւնով մը վարկաբեկելու համար Հայութիւնը :

Այս «հերոսուհին» կը կոչուի Ռընէ Փիէր – Կոսէ, որ «Նիւ – Մաթէն»ի Մարտ հինգի թիւին մէջ ստորագրած է «Աբրահամ 1959» խորագրով գրութիւն մը, իբրեւ մաս «Աշխարհի չորս անկիւններս» ընդհանուր վերնագրով յօդուածաշարքին :

Տիկինը ծանօթ է իբրեւ լրագրող : Իր ամուսնոյն՝ Փիէր Կոսէի հետ յաճախակի ճամբորդութիւններ կատարած է օտար երկիրներու մէջ : Այր եւ կին իրենց տպաւորութիւնները հրատարակած են թերթերու մէջ եւ նաեւ առանձին գրքերով :

Իր պտոյտներու շարքին այս անգամ այցելեր է Պոլիս եւ հոն արժանացեր այնպիսի հիւրասիրութեան մը, որուն գաղտնիքը Թուրքերը միայն գիտեն :

— Սէֆա՛ կէլտինիզ, պույուրո՛ւն փաղաքշական խօսքերով հիւրընկալեր են զինքը եւ կիւլէ կիւլէով ոգջերթ մաղթած՝ շլմորեցնելով եւ ափիբերան ձգելով չտես լրագրողը, որ հիացումով կը խօսի Թուրքերու քաղաքավարութեան վրայ :

Տիկինը, որ տասը տարիէ ի վեր հանդիպումներ ունեցեր է խորհրդային երկիրներէ փախչող բազմաթիւ չեխ, լեհ, ուկրայնացի կամ հունգարացի գաղթականներու հետ, փափաքեր է տեսնել նաեւ Հայաստանէն փախած եւ Պոլիս ապաստանած հայ ընտանիք մը :

Այս նպատակով Թուրք բարեկամի մը ընկերակցութեամբ այցելեր է այս վերջինին Վոսփորի բնակարանը, որ չի յիշեր թէ Ենիգիւ՞ղ էր, Օրթագիւ՞ղ թէ Գանտիլլի :

Ընտանիքին հայրը, Է..., որ քանի մը ամիս առաջ Հայաստանէն ընտանեօք — 6 7 զաւակներով — Պոլիս եկեր է, տկար անգլերէնով մը բացատրեր է իրեն թէ բացեր է մուշտակի վաճառատուն մը, որ արդէն փայլուն վիճակ ունի ...

Ու Հայաստանի կացութեան մասին պանդղան անհաւատալի տեղեկութիւններ տալէ վերջ իր թէ ըսեր է, որ այնտեղ սեփականատէր էր ագարակի մը, քանի մը արտերու եւ անասուններու ...

Բնաւ անօթի չէ մնացեր : Սակայն իր զաւակներուն համար ապագայ չտեսնելով Հայաստանի մէջ, ուզեր է հեռանալ անկէ :

Խորհրդային իշխանութիւնը «իր սահմաններէն ներս դժգոհութեան մնայուն վառարան մը չպահելու համար» հնարաւորութիւն տուեր է եղեր փափաքողներուն ուրիշ երկիր երթալ ...

Ու խնդրոյ առարկայ ընտանիքը անմիջապէս օգտուեր է այս պատեհութենէն եւ որոշեր է Թուրքիա երթալ : Ծախեր է իր ագարակը, արտերը, անասունները, կարասիները եւ յաջորդ տարուան հունձքը, մինչեւ յետին սայլը : Եւ անոնց հասոյթով գներ է թանկագին քարեր ...

Տիկին Փիէր – Կոսէին Թուրք բարեկամը Վոսփորէն Ղալաթիա վերադարձի ճամբուն վրայ շոգենաւին մէջ իրեն պատմեր է Հային «իրական» ոդիսականը :

Իմանալով որ սահմանին վրայ գաղթականներու բոլոր գոյքերը անխնայ կը գրաւուին, ընտանիքին հայրը իր 5 կամ 6 զաւակներուն ապագան ապահովելու համար որոշեր է զոհել անոնցմէ ամէնէն կրտսերը, — նորածին երախայ մը :

Ու մեկնումի նախօրեակին, հանդիսաւոր արարողութեամբ մը, որուն մասնակցած են ընտանիքին բոլոր անդամները ծնրադիր աղօթքներով, հայրը՝ երախան խեղդելէ վերջ՝ խոհանոցի սեղանին վրայ դրած՝ փորը ճեղքեր է դանակով մը ... : Ադամանդները տեղաւորեր են նորածինին փորին մէջ եւ ապահով անցեր են խորհրդային սահմաններէն դէպի Թուրքիա ..

Այս զզուելի ու զազրելի պատմութիւնը զարհուրելի ձեւով կը նկարագրէ Տիկին Կոսէ, որ ոչ միայն իբրեւ հալած իւղ կը կլլէ իր Թուրք բարեկամին այս դիւային յերիւրանքը, այլ կը ջանայ նաեւ հաւատացնել իր բարեմիտ ընթերցողներուն...

Դերերը շրջելով, կ'ուզէ Թուրքերուն մասնագիտութիւնն եղող վայրենաբարոյ արհեստ մը Հային վերագրել : Ընտանեկան սրբութեանց նախանձախնդիր եւ զաւակներու սիրոյն ամէն զոհողութիւն յանձն առնող Հայը ցոյց կուտայ իբրեւ անարգ շահամոլ մը, անխիղճ, ոճրագործ մը՝ որ դրամի սիրոյն չի վարանիր փորը ճեղքել իր անմեղ նորածին երախային : Ու տպաւորութիւն ձգելու համար՝ կ'ոգեկոչէ Աբրահամ նահապետը, որ ըստ Աստուածաշունչի, դանակով պիտի մորթէր իր զաւակը — Իսահակը :

Զարդարար Թուրքերը իրենց քարոզութեան համար աւելի դիւային պատմութիւն մը չէին կրնար յերիւրել :

Կը ցաւինք, որ Ֆրանսական լուրջ թերթ մը տեղ տուած է նման շինծու պատմութեան մը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՏԱՀՈԳԻՉ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԹԻՊԷԹԻ ՄԷՋ

Հնդկաստանի Վարչապետ Նեհրու Խորհրդարանին առջեւ խօսեցաւ Թիպէթի դէպքերուն մասին, իր մտահոգութիւնը յայտնելով : Հնդիկ Վարչապետը ըսաւ թէ այս դէպքերը կուգան անգամ մը եւս ցոյց տալ թէ ի՛նչ կացութեան մէջ կը գտնուի Թիպէթ : Այսուհանդերձ Նեհրու ըսաւ թէ Հնդկաստան Չինաստանի ներքին գործերուն միջամտելու նպատակ չունի :

Ծանօթ է, որ Թիպէթցիները դիմում ըրած էին Նեհրուի, որ օգնէ իրենց եւ փրկէ Տալայ – Լամայի կեանքը :

Հնդկաստանի Վարչապետը յայտարարեց թէ չի գիտեր Տալայ – Լամայի գտնուած վայրը. «Մարդ մը՝ որուն հանդէպ հնդիկ ժողովուրդը մեծ յարգանք ունի : Կը յուսանք թէ ան ողջ եւ առողջ է» :

Նոր – Տելհիի մէջ շրջան ընող զրոյցներու համաձայն չինական օդանաւ մը Թիպէթէն մեկնած է անծանօթ ուղղութեամբ : Կը կարծուի թէ Տալայ – Լամա իր մայրաքաղաքէն հեռացուած է :

Թիպէթ-Հնդկական սահմանը հասած լուրերու համաձայն, ապստամբութիւնը կը տարածուի երկրին մէկ ծայրէն միւսը : Թիպէթի կեդրոնը գտնուող Ժիանցէ քաղաքը ամբողջութեամբ անցած է ըմբոստներու ձեռքը :

Ոչ – պաշտօնական լուրերու համաձայն՝ հարիւր Թիպէթցիներ եւ յիսուն Չինացիներ սպաննուած են :

Իրականութիւնը այն է սակայն, որ Թիպէթցիները լաւ զինուած չեն՝ դիմադրելու համար չինական ուժերուն : Փէքին հինգ հազար հոգի ղրկած է Թիպէթ. բոլորն արդիական ձեւով զինուած :

Հնդկաստան գտնուող Թիպէթցիները դիմում կատարած են Նեհրուի, որ միջամտէ : Վարչապետը առայժմ գոհացած է դիւանագիտական միջամտութեամբ մը, զգուշացնելով համայնավար Չինաստանի կառավարութիւնը :

Հարիւրաւոր Թիպէթցիներ երկրէն կը

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրը Օրին

ԱԲՐԱՀԱՄՆԵՐԸ ԵՒ ԻՊՐԱՀԻՄՆԵՐԸ

«*Նիւ – Մաթէն*» թերթին մէջ (Մարտ 5), Ֆրանսուհի մը, Ռընէ Փիէռ – Կոսէ, հրաշալի մուտք մը կը կատարէ իբրեւ անզուգակա՜ն լրագրող : Կուգայ Պոլսէն, հազար եւ մէկ կարմիր գիշերներու երկրէն : Արիւնի գոյն երեւակայութիւն ունեցող մարդիկ, այնտեղ, իրեն պատմեր են, հազար եւ մէկ կարմիր գիշերներու պատմութեանց շարքէն, հատ մը՝ որ կը մնար անտիպ :

Ահաւասիկ այդ պատմութիւնը, խորագիրը՝ «*Աբրահամ* 1959» :

Ծանօթ է հին դարերու Աբրահամը, Իսրայելացւոց նախահայրը, որ քիչ մնաց մորթէր իր զաւակը : 1959ի Աբրահամը... Հայ մըն է, որ Խորհ. Հայաստանէն կը փախչի ընտանիքով եւ կը հաստատուի Պոլիս : Ֆրանսացի չնաշխարհիկ լրագրողը կը պատմէ թէ այս Հայը, երկար տարիներ ապրելէ ետք Խորհ. Հայաստանի մէջ, ուր ընդարձակ ագարակ մը ունի եղեր սարահարթի մը վրայ, յանկարծ կ'որոշէ ծախել ամէն բան եւ հեռանալ երկրէն : Ինչո՞ւ, — որովհետեւ ... ոչ ժամ կայ, ոչ ալ տէրտէր, որպէսզի աղօթէր, խոստովանանք կատարէր, հաղորդութիւն առնէր, մկրտել տար իր զաւակները : Կ'որոշէ գաղթել, բայց դէպի ո՞ւր, — Թուրքիա՛, դէպի քաղաքակրթեա՛լ, ազատախո՛հ, երջանի՛կ Թուրքիան :

Կը ծախէ ագարակը, հող եւ անասուն, եւ իր ամբողջ հարստութիւնը կը վերածէ գոհարեղէնի : Յետոյ ճամբայ կ'ելլէ : Սահմանին վրայ կ'իմանայ թէ կը խուզարկեն երկրէն հեռացողները : Ի՞նչ ընէ հիմա :

Խնդրեմ, դուք ըսէք թէ ի՛նչ կրնայ ընել՝ որպէսզի փախցնէ գոհարեղէնները : Ֆրանսացի լրագրողը կը պատմէ, (ապահովաբար Թուրք մըն է որ պատմած է իրեն՝ ցոյց տալով Հայաստանէն գոհարեղէն փախցնելու միջոցն ալ) .

— Մայրիկը վերջին անգամ մըն ալ ծիծ կուտայ մանկիկին՝ որ կաթը ծծէ եւ քնանայ : Իսկ հայրիկը կը գրկէ քնացած մանկիկը եւ կը խեղդէ՝ մրմնջելով աղօթք մը, որու կը մասնակցին մայրիկը, աղբարիկները եւ քուրիկները ծնրադիր : Եւ այստեղ կը կրկնուի Աստուածաշունչի Աբրահամին պատմութիւնը, — խոհանոցի դանակով մը՝ հայրիկ սիրելին կը ճեղքէ խեղդամահ մանկիկին փորը, գոհարեղէնները կը թաղէ ընդերքին մէջ, վէրքը կը կարէ կը փակէ : Յաջորդ օրը, ընտանեօք կը շարունակեն ճամբան, փոքրիկ մեռելն ալ միասին, կ'անցնին սահմանը, կը մտնեն Թուրքիա :

Եղա՞ւ, Տիկին Ֆրանսուհի, եղա՞ւ : Ասանկ չկլլուելիք բաներ կլլեցուցեր են քեզի Թուրքերը, դուն ալ Արեւմուտքի՞ կը կլլեցնես :

Կը կարծէի թէ միայն մեր մէջ է որ գրող կամ հրապարակագիր կը դառնայ ով որ կրնայ շիտակ գրել իր անունը եւ մականունը, — Ֆրանսացիներուն մէ՞ջ ալ կան ասանկ չժմնածներ, ճաշակի պակասով, պատշաճութեան պակասով, գրելիք նիւթի պակասով, խելքի պակասով, մանաւանդ տրամաբանելու անկարողութեամբ մը որ մրցանիշ կը կոտրէ :

Եթէ կարելի ըլլար հաւատալ թէ անհատ ագարակատէրեր եւ գոհարեղէնի շուկաներ կան Խորհ. Հայաստանի մէջ, տրամաբանականն այն կ'ըլլար որ Թո՛ւրք մը, *ճամի* եւ *իմամ* փնտռելու համար, ուզէր հեռանալ, իր երկիրը երթալ, յղանալով իբրեւ մաքսանենգութեան հրաշալի ձեւ՝ Աբրահամեան ծանօթ արարքը : Այո՛, Թո՛ւրք միայն կրնայ ըլլալ, միայն Թո՛ւրք, այն որ կը փախչի Հայաստանէն, ինչ պայմաններ ալ տիրեն այնտեղ : Հայը գիտէ թէ պապենական հողերը վերստացուած են ի՛ր արիւնով եւ ոչ թէ *պախշիշով*, — կրնայ դժգոհիլ, դառնանալ, նոյնիսկ ըմբոստանալ ստեղծուած պայմաններուն դէմ, բայց որպէսզի տէր կանգնի հայրենիքին եւ հայրենիք մը ժառանգ թողու իր թոռներուն՝ չի լքեր ու հեռանար ժամ ու տէրտէր փնտռելու համար... Թուրքիոյ մէջ : Անարգանք ու նախատի՜նք կը համարինք Հայուն պատմական ու գերազանց հայրենասիրութիւնը նուաստացնել այդ աստիճան, վկայելով թէ Հայը խոյս կուտայ հայրենիքէն դէպի օտարութիւն կամ թրքական դըժոխք՝ երախան մորթելու գնով : Հայրենիք չի գնուիր փախուստով, աղօթելու համար ըլլայ թէ ազատ շնչելու : Զշփոթել քաղաքական տարագիրները, զորս ունէր Աթէնքն ալ, Հռոմն ալ՝ հին դարերուն :

Խե՜ղճ ֆրանսացի լրագրողուհի, եթէ ատանկ պատմութիւններու, անմարդկային զգացումներու վկայութեանց ախորժակ ունիս ու ճաշակ, բա՛ց տոպրակդ, հատ մըն ալ ես պատմեմ, եւ ասիկա իրական է :

Առաջին աշխարհամարտին, այնտեղ, ուրկէ կուգաս, շա՜տ էին Աբրահամները եւ Իպրահիմները (նոյն անունը), որոնք ոչ թէ իրենց զաւակը, այլ Հայու անմեղ մանուկներ ու կոյսեր կը յօշոտէին, *զուրպան* իրենց Ալլահին : Այդ Իպրահիմներն էին, որ մանչ թէ աղջիկ ծըննդները գուշակելու համար գրաւ կը դնէին եւ յղի կիները կեսարեան գործողութեան կ'ենթարկէին իրենց եաթաղաններով : Այդ Իպրահիմներն էին, որ քաղաքակիրթ երկրի մը քաղաքակրթեալ կիզարաններէն զուրկ՝ քարիւղ կը թափէին ու կ'այրէին հայրերն ու մայրերը, իսկ ծծկեր երախաները սակառներու մէջ լեցուցած՝ կը նետէին Սեւ Ծով : Արդ, այդ Իպրահիմներէն մին, իր մորթած հայ կոյսերուն ծծի պտուկները չորցուցած, ուլունքի ձեւ տալով պտուկներուն՝ մանեակ էր շինած, — գոհարեղէ՜ն :

Տիկին, Տիկի՛ն, ա՛ս ալ գրէ թերթիդ մէջ, քանի դեռ այդքան կը փնտռուին թրքական պատմութիւնները Նիսի գեղածիծաղ ու նրբաճաշակ քաղաքին մէջ, ուր, ժամանակ մը, թերթերն ու քաղաքացիք շա՜տ կը սիրէին պարծիլ Մախոխեանի անունով, բարեկամութեամբ եւ արուեստով :

ԱՐԱՉ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍ հասաւ լիբանանեան պատուիրակութիւն մը ողջունելու համար Նախագահ Նասըր որուն յանձնեց 10 մեթր երկարութեամբ եւ «արիւնով գրուած» յայտարարութիւն մը : Լիբանանցիք կը հաստատեն այդ յայտարարութեամբ թէ պատրաստ են պաշտպանելու այն բոլոր որոշումները զոր պիտի տայ Նասըր՝ «արաբական ազգայնականութեան թշնամիներուն դէմ» :

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաքմիլըն Նախագահ Այզընհաուըրի եւ ամերիկեան բարձրաստիճան պաշտօնեաներուն հետ խորհրդակցելէ յետոյ, երեքշաբթի առաւօտ վերադարձաւ Լոնտոն :

ՄԱԿի ընդհ. նոր քարտուղար Համըրշըլտ այսօր Մոսկուա կ'երթայ, ուր պիտի մնայ մինչեւ Մարտ 28 : Այնուհետեւ Համըրշըլտ Նիւ Եորք պիտի վերադառնայ Փրակա – Փարիզ ճամբով :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն Թագաւորը Ուաշինկթըն հասաւ եւ դիմաւորուեցաւ փոխնախագահ Նիքսընի կողմէ : Հինգ օր պիտի մնայ ամերիկեան մայրաքաղաքին մէջ, ուր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Նախագահ Այզընհաուըրի հետ :

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ԱԹՈՌՆԵՐԸ

Կաթողիկոսական երկու Աթոռներն ալ՝ Էջմիածնայ եւ Սսոյ՝ նուիրական են Հայց. Ս. Եկեղեցիի համար :

Էջմիածնի Աթոռը նախաթոռ է. իսկ Սսոյ Աթոռը յաջորդականութիւնն է Լուսաւորչի Աթոռին եւ կը կոչուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռ :

Յուսով ենք, որ պիտի գայ այն օրը, երբ երկու Աթոռները պիտի միանան իրարու, պիտի ձուլուին իրարու մէջ, տալով Հայերուն « Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւն» , մէկ Աթոռ միայն :

Մինչ այդ՝ Հայութիւնը պէտք է ընդունի, որ ունի երկու Աթոռներ հաւասար իրաւունքներով եւ երկու Կաթողիկոսներով հովանաւորուած ազգային եկեղեցի: Անոնք գիրար պիտի ամբողջացնեն իրերօգնութեամբ, սիրոյ եւ համերաշխութեան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, մանաւանդ քաղաքական ներկայ տագնապալի շրջանին :

Մեր եկեղեցական պատմութենէն ունինք օրինակներ, որոնք ցոյց կուտան երկու Աթոռներուն իրարու հանդէպ տածած սէրն ու միութիւնը եւ քրիստոնէավայել վարմունքը, որոնց շնորհիւ Հայաստանեայց Եկեղեցին պահած է իր գոյութիւնը դարերու ընթացքին :

Եթէ պատահած են դէպքեր իրաւասութեան սահմաններու մասին, բայց տեղն ու տեղը վերջ գտած են, կողմերու լայնախոհ ու շրջահայեաց մտայնութեամբ եւ եղբայրական ոգիով: «Էջմիածնասէր»ները պէտք է լրջօրէն նկատի առնեն Մայր Աթոռի ներկայ կացութիւնը, եւ չվտանգեն անոր գործունէութեան գէթ այժմու շրջանակը: Նիւթապէս պէտք է սատարեն անոր պահպանման եւ չչփոթեն բարիքը չարիքին հետ, ինչ որ տկարացման առիթ կրնայ տալ իրենց իսկ թէ դուրգուրացած Մայր Աթոռին :

Մենք յոյս չունինք, որ հակառակորդները գգաստութեան կրնան գալ. բայց ցաւալին այն է, որ կասկածելի վկայութիւններով կ'ուզեն Կիլիկիոյ Աթոռին գոյութիւնը ուրանալ եւ զայն անշքացնելու ապարդիւն աշխատանքին լծուիլ՝ ներկայ երկպառակութիւնը աւելի խորացնելու չար միտումով :

Մեր նախորդները մեզմէ աւելի շրջահայեաց գտնուած են, քան թէ մենք. քաղաքական սուր հոտառութեամբ ընդունած են երկու Աթոռներու գոյութիւնը, մէկը միւսին պաշտպան ըլլալու առողջ առաջադրութեամբ :

Այսպէս՝ 1636ին Անկիւրիոյ Կարմիր վանքին մէջ գրուած եւ «Հաւաքածոյ» անունով հին գրչագրի մը յիշատակարանը կ'ըսէ Խաչիկ Կաթողիկոսին համար.

« ... Յաջորդեաց զԱթոռն նորա (Պետրոս Գետադարձի) եւ յետ նորա (այսինքն՝ Խաչիկին) ազգն Յունաց հակառակութեամբ խափանեցին զԿաթողիկոսութիւնն Հայոց ամս Ժ. մինչեւ ցԳագիկ որ էր տեղեաւ Ղարսեցի. եւ նա ելեալ բազում կաշառօք հաւանեցոյց զազգն Յունաց եւ ձեռնադրեցին զՎահրամ, որ էր Վկայասէրն Գրիգոր ի Թաւաբլուրն: Յայնմ ժամանակի բաժանեցաւ Կաթողիկոսութիւնն եւ յետ Վկայասիրին Գրիգորիս, եղբայրն Ներսէսի (Շնորհալի) ի Կարմիր վանքն: Եւ նա յաջորդեաց ի Հըռոմկլայն... Եւ անտի մինչեւ ցՍտեփաննոս, որ գերեցաւ յԵգիպտոս: Ի Սիս ձեռնադրեալ Կաթողիկոս մինչեւ ցԹումա վարդապետն, եւ բաժանիլն նորա, եղեւ Աթոռն սահմանեալ Էջմիածին. եւ զբունն ոչ խափանեալ, զի դեռ եւս կենդանի էր Կաթողիկոսն Սսոյ, զի ի Լուսաւորչէն մինչեւ ի նա էր հասեալ Կաթողիկոսութիւնն, եւ նա ոչ եղեւ կամակից ձեռնադրելոյ Կաթողիկոս Էջմիածին» :

Ինչպէս կը տեսնուի, հոս չեն յիշուիր ոչ Աղթամարի եւ ոչ ալ Հռնի նստած Կաթողիկոսները այլ միայն Սսոյ կաթողիկոսութիւնը իբր յաջորդականութիւնը Լուսաւորչի Աթոռին: Միեւնոյնատեն զգալի է, որ Մուսաբէկեան Կաթողիկոս « ոչ եղեւ կամակից ձեռնադրելոյ Կաթողիկոս Էջմիածինն», այլ գոհացաւ թոյլ տալով Էջմիածնականներուն, որ ընտրեն իրենց Կաթողիկոսը՝ Սիսէն ղրկելով խող ու գաւազան, իբր նշան իր համամտութեան :

Մուսաբէկեան Կաթողիկոս, որ նստած էր Սիս, հերքուածող չանուաներ այդ անջատումը եւ ոչ ալ պահանջ կը դնէր ենթակայութեան :

Ապրեցան երկու Աթոռները սիրոյ եւ համերաշխութեան մէջ հինգ երկար դարեր, մինչեւ մեր օրերը, եւ ահա յանկարծ ստեղծուեցան երկու Աթոռներու միջեւ պառակտում առաջացնող խաղախական ներհակ պայմաններ, պատճառ դառնալով որ մէկուն համար ըսուի « Հայաստանասէր» եւ «Էջմիածնասէր» , իսկ միւսին «հերձուած» կամ «Թերի եւ անընդունելի» :

Հասուն մտածողութեան տէր անձերու համար ցաւալի վիճակ մըն է ներկայի այս ըսի ըսաւները, որոնք պատիւ չեն բերեր Հայութեան: Միեւնոյնատեն՝ Սփիւռքի Հայերը ենթարկուած կ'ըլլան քաղաքական աննպաստ ու անորոշ պայմաններու տիրակալութեան :

ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԴԷՊԻ ՎԵՐԵԼՔ

Որքան ալ կարելի չէ քաղաքական կացութիւնը անջատել տնտեսականէն, այս սիւնակներուն մէջ չենք փափաքիր վերլուծել առաջինին նոր պատկերը որ երեւան կուգայ (Թաղապետական ընտրութիւններէն ետք): Վերջին տնտեսական – ելմտական սեղմումները եւ Ժողովուրդէն պահանջուած բազմազան զոհողութիւնները, որոնք թերեւս ալ բացարձակապէս անհրաժեշտ չէին, հոգեբանական տեսակէտէն կ'երեւի չափազանց մեծ ազդեցութիւն գործած են, (ի մէջ այլոց նախկին պատերազմիկներու թոշակին հարցը):

Բացի այս ներքին քաղաքական եւ վերջերս ալ մեր մտահանչած ընկերային (անգործութեան վախ) ամպերէն, ելմտական – տնտեսական երկինքը օր ըստ օրէ կը պայծառանայ : Անշուշտ կարելի չէ յաղթանակի շեփորը հնչեցնել եւ յայտարարել թէ ելմտական նախարարը եւ իր աշխատակիցները շահած են Դեկտեմբերի գրաւը. ըսենք թէ այդ գրաւը շահելու ճամբուն վրայ են :

Արդարեւ ներքին թէ արտաքին ելմտական կացութիւնը աւելի քան երբեք փայլուն է: Ներքին խնայողութեան սնտուկներուն յանձնուած գումարները երբեք այսքան բարձր չէին եղած : Դուրսէն Ֆրանսա ներգաղթած օտար դրամով (տըվիզ) դրամագլուխները օր ըստ օրէ աւելցած են այն աստիճան որ Ֆրանսական կառավարութիւնը պէտք չէ տեսած ի գոըու դնելու եւրոպական ազգ. դրամատուներու հետ, Դեկտեմբերի վերջերը կնքած 150 միլիոն տոլարի փոխառութիւնը, իբր պահեստի ուժ պայքարելու Ֆրանքին դէմ հաւանական չահագխոշութեան դէմ ; Ընդհակառակն, Մարտ 13ին, վերջնականապէս հրաժարած է այդ փոխառութիւնէն եւ աւելի՝ նոյն օրը որոշած է վերահաստատել օտար երկիրները իբր զբօսաշրջիկ մեկնողներուն պաշտօնական սակերով տարեկան հինգ հարիւր տոլար գնելու իրաւունքը :

Անշուշտ Ֆրանսա տակաւին շուրջ վեց հարիւր միլիոն տոլարի բաց մը ունի եւրոպական վճարումներու միութեան հաշիւներուն վրայ, զոր պիտի կարենայ գոցել կարճ ժամանակի մէջ եթէ իր արտաքին առեւտուրը շարունակէ ներկայ նըպաստաւոր ընթացքը :

Փետրուարի վերջը հրատարակուած վիճակագրութիւններէն կը տեսնենք որ ներածումները եւ արտածումները հաւասարակշռուած են, բան մը որ երկար տարիներէ ի վեր պատահած չէր: Արդարեւ, ներածումներուն ընդհանուր գումարը իջած է 140 միլիառ Ֆրանքի (փոխանակ 145ի)՝ իսկ արտածումները բարձրացած են 119էն 130 միլիառի :

Հ. ԹՕՓԱՔԵԱՆ

Բժիշկները հիւանդը քննելէ վերջ կ'ըսեն.

— Մէկ շաբթուան կեանք ունիս :

Յաջորդ օրը, մարդը ինքնասպան կ'ըլլայ : Գրպանէն կը գտնեն երկտող մը, հետեւեալ բովանդակութեամբ. «Այսպէսով, գոնէ ողջ պիտի չգտնէ զիս մահը » :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

●

ՎԻԷՆ, (Յառաջ) — Մինչ տեղացիք իրենց Թաղապետական ընտրութիւններով մտահոգուած՝ բուռն պայքարի լծուած էին իրենց թեկնածուներու յաջողութեան համար, — մենք ալ սաղին մեր պատմական, հերոսական Փետրուար 18ի մեծ տարեդարձը հանդիսութեամբ տօնախմբեցինք :

Այսպէս, Կիրակի, Մարտ ութ, կէսօրէ վերջ, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ բաւական յաջող ընկերահամակրական խնջոյք – պարահանդէս մը, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տողը կողմէ, հովանաւորութեամբ տեղւոյս Անի կոմիտէին :

Հանդէսին բացումը կատարեց Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը՝ Աստուր Ոստիքեան, որուն հրաւէրով Նոր Սերունդի խումբը երգեց «Մշակ բանուորը», մասնակցութեամբ սրահի խանդավառ բազմութեան, ի մասնաւորի կազմուած մօտիկ շրջաններու (Լիոն, Տէսին եւն.) Նոր Սերունդի ներկայացուցիչներէ :

Քանի մը արտասանութիւններէ եւ մեներգներէ ետք օրիորդներ Մարգր. Գալուստեան, Ալ. Կարապետեան, Թագուհի Մաջոյեան եւ փոքրիկն Սահակ Բարսեղեան, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկեր Մ. Միրզէ (Լիոնէն) :

Մեր ընկերը, խօսեցաւ յստակ եւ մեկին, առանց ծամծմելու. բացատրեց օրուան նշանակութիւնը, տալով մանրամասնութիւններ փետրուարեան ժողովրդական ընդվզումի իրական դրդապատճառներու մասին : Ապա, խանդավառ, յուսադրիչ խօսքերով վերջացուց ընկերը իր կուռ ու կրակոտ ճառը, խլելով ծափեր :

Հանդէսի առաջին եւ պաշտօնական մասը լրացած ըլլալով, այս անգամ սկսաւ երկրորդ բաժինը՝ խնջոյք – պարահանդէսը : Վարիչ – սեղանապետ կարգուեցաւ, սրահի բազմութեան փափաքին վրայ, ընկեր Ս. Առաքելեան (Տէսինէն) եւ որուն փորձառու ղեկավարութեան ներքեւ Օհանջանեան ակումբը թնդաց հայկական երգերով եւ գեղջուկ պարերով : Մեր երիտասարդները, գիտակից իրենց պարտականութեան, սկսան սպասարկել եւ գոհացնել բոլոր հանդիսականները հաւաքուած մտերմօրէն սեղաններու շուրջ:

Սեղանապետի հրաւէրով, ներկաներէն շատեր երգեցին եւ խօսեցան: Խանդավառ եւ հայրենաշունչ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր արդէն — եւ այսպէս խմբական երգերով — ինչպէս նաեւ եւրոպական պարերով շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ ատեն. մինչեւ վերջանալը Նոր Սերունդի այս անդրանիկ ձեռնարկին, Նոր տարիէն սաղին :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄ

Ինչ որ պիտի ներկայացնենք մեր ընթերցողներուն, գլուխ մըն է, քաղուած՝ Շարլ Մոնթիրեանի «Յեղափոխական խաղաղութիւնը » (*Լա Փէ Րէվօլիւսիոնէր*(*) չափազանց հետաքրքրական ու այժմէական գրքէն, որ կը միտի ցոյց տալ, թէ ի՞նչ միջոցներով կարելի է դիմադրել պատերազմի արդիական ձեւերուն — հիւլէական պատերազմին ու հոգեբանական պատերազմին: Յեղափոխական խաղաղութիւնը երրորդ ճամբայ մըն է հիւլէական բնաջնջման ու քաղաքական փտումի միջեւ :

Գրքին հեղինակը բոլորովին հակառակ է յարձակողական ո'րեւէ քաղաքականութեան, ինչպէս նաեւ սիստեմատիկ հակահամայնավարութեան, ու փաշականութեան բոլոր ձեւերուն: Հակառակ է նաեւ ամէն գնով ու անվերջ տեղի տալով խաղաղութիւնը փրկելու գաղափարին: Կ'առաջարկէ խաղաղութիւնը փրկել բոլորովին նոր ռազմավարութեամբ մը, որ է՝ համայնավարական մենաշնորհը վերածել քաղաքակրթութեան, դէմ յանդիման դընելով զայն ի'ր իսկ հակասութիւններուն եւ տկարութիւններուն հետ :

«Քաղաքական առանձնացում»ը գրքին ամէնէն հետաքրքրական գլուխներէն մէկն է, որուն մէջ հեղինակը ցոյց կուտայ թէ ի՞նչպէս Խ. Միութիւնը կ'աշխատի քաղաքականապէս առանձնացնել իր մեծագոյն մրցակիցը՝ Մ. Նահանգները:

Մ. Նահանգները քաղաքականապէս առանձնացնելու ծրագիրը այն վերջին հանգրուանն է, որուն կը ձգտի Խ. Միութիւնը՝ համաշխարհային յեղափոխութիւնը իրականացնելու իր քաղաքականութեան ճամբուն վրայ: Այս հիման վըրայ ալ, համայնավարութիւնը իր ամբողջ ճիգը կը թափէ այս ծրագիրը յաջողութեամբ պսակելու համար :

Գաղտնիք չէ ոչ ոքի համար, որ ամերիկեան քաղաքակրթութեան եւ համայնավար կազմակերպութեան միջեւ ճօճող աշխարհի մէկ կարեւոր մասը փուլ գալու ճամբուն վրայ է: Գաղտնիք չէ նաեւ, որ համայնավար կազմակերպութիւնը մեծ ճիգ կը թափէ այս միջանկեալ շրջանները իր ազդեցութեան գօտիին մէջ առնելու եւ պահելու համար: Այժմ տեսնենք, թէ համայնավար կազմակերպութիւնը ի՞նչ միջոցներու կը դիմէ երկու մեծերուն միջեւ ճօճող այս շրջանները ամերիկեան քաղաքակրթութենէն վերջնականապէս հեռացնելու համար :

Ամերիկեան ցամաքամասը աշխարհի միւս մասերէն առանձնացնել համազօր է աշխարհի իշխանութիւնը ձեռք ձգելու : Երբ արդէ երկու մեծերուն միջեւ ճօճող շրջանները պէտք եղած չափով վարակուած, թունաւորուած, բաժանուած ու ներսէն գրաւուած ըլլան համայնավարութեան կողմէ, այդ շրջաններու քաղաքական իշխանութիւնը ձեռք առնելը համաշխարհային յեղափոխութեան յաղթանակին լրումը պիտի ըլլայ: Մ. Նահանգները իրենք զիրենք մինակ մնացած պիտի գտնեն յանկարծ՝ վերջնականապէս համայնավարացած Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Եւրոպայի դիմաց. ու թերեւս նոյնիսկ պարտաւոր պիտի ըլլան իրենց իսկ ցամաքամասին մէջ պայքար մղելու Հարաւային Ամերիկայի կարգ մը երկիրներուն դէմ :

Մ. Նահանգները առանձնացնելու իր քաղաքականութեան մէջ, համայնավար կազմակերպութիւնը շատ լաւ գիտէ իր ուժն ու տկարութիւնները :Մ.Նահանգները ունին տնտեսական շատ մեծ ուժ մը եւ լաւ կազմակերպուած դիւանագիտական ցանց մը: Բայց, ասոր փոխարէն, չունին համայնավարներու ունեցած համաշխարհային կազմակերպութիւնը եւ արհեստով քարոզիչները, որոնք գիտեն թէ ինչպէս պէտք է կազմակերպել իւրաքանչիւր երկրի ամբոխներն ու ինչպէս կարելի է այս վերջինները մղել՝ իրենց ուզած ձեւով մտածելու եւ գործելու: Համայնավար կազմակերպութիւնը ամէն երկրի մէջ մուտք կը գործէ տեղական համայնավար կուսակցութիւններուն միջոցով. մինչդեռ ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը այդ երկիրներէն ներս կը թափանցէ իր թրքաթներով ու տնտեսական օժանդակութեան զանազան ձեւերուն միջոցով : Հետեւաբար շատ մեծ զանազանութիւն մը կայ ներթափանցման համայնավարական ու ամերիկեան ձեւերուն մէջ: Մ. Նահանգները առանձնացնելու ձգտող քաղաքականութիւնը ամբողջովին յենուած է հիմնական այս տուեալներուն վրայ :

Այս պատճառով ալ, խորհրդային դիւանագիտութեան հետապնդած գլխաւոր նպատակը, միշտ եղած է ու միշտ ալ պիտի ըլլայ այնպէս մը ընել, որ Մ.Նահանգները համակերպին կամ ստիպուին գլուխ – գլխի համաձայնութեան մը գալ Խ. Միութեան հետ. գլուխ – գլխի համաձայնութիւն, որ ձեւով մը պիտի համապատասխանէ աշխարհը իրենց միջեւ բաժնելու: Աւելորդ է շեշտել, որ այս բաժանումը բոլորովին երեւութական պիտի ըլլայ, որովհետեւ մինչ համայնավար կազմակերպութիւնը, շնորհիւ իր տեղական ցանցերուն, ամբողջովին պիտի կարենայ իրեն բաժին ինկած մասը իր տիրապետութեան տակ պահել, անդին, ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը, կուսակցական տեղական կազմակերպութիւններ չունենալուն պատճառով, հետզհետէ պիտի կորսնցնէ առաջին բաժանումէն իրեն բաժին ինկած շրջանները:

(1 Շար.)

(*) Փւնն հրատարակչական :

Հ. Մ. Ը. Մ.

Պէտք է խոստովանիմ, որ իբրեւ Թղթակից, այս տարի, շատ քիչ անգամ, արձագանգներ արձանագրեցի մեր տղոց մարզական - տաղանդակի գործունէութեան շուրջ։

Փութամ ըսելու, որ մեր մարզիկները այս եղանակին (1958 - 1959) բաւական շօշափելի յաջողութիւններ ձեռք բերած են։

Յարատեւութեան, կարգապահութեան եւ անձնական զոհաբերութեանց, շնորհիւ, իրենց Բ. դասակարգի դասաւորումին մէջ երրորդ նախանձելի դիրքը գրաւած են։

Մեզի կը մնայ, յաջող եղանակի մը վերջաւորութիւն մաղթել իրենց։

ԳՈՐԾԱՒՈՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Գաղութիս գործաւորական դասակարգը, ինչպէս ծանօթ է, բաւական նեղ կացութեան մը մատնուած էր, անգործութեան եւ ընդհանուր տագնապի երեսէն։

Բարեբախտաբար, վերջերս, գործարանները սկսան իրենց բնականոն ժամակարգը գործադրել, մեքենաները շարժման մէջ դրուեցան, եւ այսպէս մեր հայրենակիցները սկսան աշխատիլ։

Միայն թէ, սնանկացած եւ կամ փակուելու պարտադրուած գործարանները կը մնան գոց։ Եւ այս պատճառով, մեր հայրենակիցներէն շատեր, անգործ չմնալու համար, ստիպուած եղան մեծ կեդրոններու մէջ (Լիոն), աշխատիլ, իրենց օրապահիկը շահելու համար։

Հայ կօշկակարներ, որոնք մօտիկ անցեալին մէջ, իրենց աշխատանոցներուն մէջ, կը բանեցնէին տասէն աւելի եւ կամ քիչ պակաս՝ գործաւորներ.— Այս օրերուն գրլալպէս եւ կամ բոլորովին կրճատած են իրենց աշխատանքի թէ ժամերը եւ թէ գործաւորներու թիւը։

Իսկ ազգային տեսակէտով, ամէն մարդ տարուած օրուան մտահոգութիւններէ, հայկական կեանքը առ հասարակ շատ նախանձելի վիճակ մը չունի Վիէնի մէջ։

Կ. Տ.

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յատուկ).— Թէեւ քիչ մը ուշ, սակայն աւելի խանդավառութեամբ մեր գաղութն ալ տօնեց Փետրուար 18ի համաժողովրդական տօնակատարութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 15, Կիրակի կէսօրէ վերջ, դպրոցի սրահին մէջ։ Ազատատենչ բազմութիւն մը եկած էր իր յարգանքի տուրքը տալու այն բոլոր ազգային գործիչներուն, ծանօթ եւ անծանօթ հերոսներուն եւ զինուորներուն, որոնք զոհ գացին կարմիր բռնակալութեան՝ յանուն հայրենիքի ազատութեան։

Ընկեր Վ. Խաչատուրեան օրուան պատշաճ խօսքերով հանդէսը բացուած յայտարարեց, ոգեկոչելով Փետրուարեան ապստամբութեան զոհուած հերոսներու յիշատակը։

Բացառիկ խնամքով պատրաստուած էր գեղարուեստական բաժինը։

Արտասանեցին եւ երգեցին տեղւոյս կարող ուժերէն օրիորդներ եւ ընկերներ Ս. Սիսլեան, Ս. Ալիքեան, Մ. Այվազեան, Խ. Անտոնեան, Վարդան, Վ. Խաչատուրեան, Ե. Մարաշլեան եւ Վ. Բաբախեան։

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ս. Սիսլեան, որ կուռ բանախօսութեամբ մը պարզեց Փետրուարեան ապստամբութեան պատճառները, անդրադառնալով համայնավարներու կատարած բարբարոսութիւններուն եւ ոճրագործութիւններուն։

Հանդէսէն յետոյ սկսաւ խնճոյքը։ Ներկաներու փափաքով սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Ս. Առաքելեան (Տէսինէն), որ իր սրամտութիւններով հաճելի եւ տաք մթնոլորտ մը ստեղծեց։ Այստեղ եւս խօսք առին ընկերուհիներ եւ ընկերներ, Մարի Միքայէլեան, Արշալոյս Սիսլեան, Ղ. Թորոսեան եւ Ս. Սիսլեան, փառաբանելով հայ ժողովուրդը։

Կապոյտ Խաչի մեր ժրաջան ընկերուհիները գործի լծուած, սպասարկեցին բոլոր սեղաններուն։

Սրահը կը թնդար յեղափոխական եւ ազգային երգերով։ Խանդավառ մթնոլորտը տեւեց մինչեւ երեկոյեան ժամը ինը։

Վ. Խ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

(Յապաղած)

Մարտ 1ին Ազգային Տան մէջ տեղի ունեցաւ խորհրդակցական ժողով մը, նախագահութեամբ Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի։ Հրաւիրուած էին խնամակալութեան անդամները, ծնողական ժողովներու վարչութիւնը, համակիրներ ու բարեկամներ։ Այս հաւաքոյթին նպատակն էր տեղեկութիւններ հաղորդել Դպրոցասէրի մօտաւոր անցեալին եւ ներկայ վիճակին մասին, կրթական եւ վարչական տեսակէտով։

Առաջին խօսողն եղաւ խնամակալութեան ատենապետ Տիկին Տամլամեան։ Ողջունելով Սրբազան Հօր ներկայութիւնը, ըսաւ թէ մեզի յանձնուած է նուիրական աւանդ մը, որ ութսուն տարիէ ի վեր իր գոյութիւնը պահած է։ Մեր վրայ պարտականութիւն կը ծանրանայ այդ աւանդին գոյութիւնը ապահովել եւ աւելի լաւ պայմաններու մէջ յանձնել մեր յաջորդներուն։

Յետոյ կարգով խօսք առին Օր. Ա. Փիրփիրեան եւ Օր. Հ. Գարագաշեան։ Առաջինը ատենապետ խնամակալութեան, որ ի միջի այլոց ըսաւ.— «Ութսուն տարի առաջ Պոլսոյ մէջ սկսած վերածնունդի շարժումին հետեւանքով կը կազմուէին Միացեալ Ընկերութիւնն ու Ազգանուէր Հայուհեացը, որոնց նպատակն էր թրքահայ գաւառները պատել դպրոցական ցանցով մը։ Դպրոցասէրը անոնց կողքին կը փութար լրացնելու կարեւոր պակաս մը, վարժուհիներ պատրաստելու իր ծրագրով։ 1879ին ուրեմն հիմը կը դրուէր Դպրոցասէրին, որ այսօր կը բոլորէ իր ութսունամեայ գործունէութիւնը։ Ներկայիս մեր մտահոգութեան առարկան կարեւոր գումարի մը բացն է, զոր կը պարտինք Սէֆիւրիթէ Սօսիալին, եւ որ գոյացած է վերջին տարիներու ընթացքին։ Կրյուսանք փակել այդ պարտքը նուիրատուութիւններով եւ աշակերտներու յաւելումով։

Երկրորդ համարատուութիւնն ըրաւ տեսչուհի Օր. Հ. Գարագաշեան հետեւեալ կերպով։ Այսօրուան մեր հաւաքոյթը կը զուգադիպի համաշխարհային կիներու օրուան։ Վերջին տասը տարուան ընթացքին վարժարան յաճախած են 631 գիշերօթիկ աշակերտուհիներ, որոնցմէ 23ը յաջողած են պրէվէի քննութիւններուն մէջ, եւ քառասունը ստացած են սէրթիֆիքայի վկայական։ Մեր ընթացաւարտուհիները մեծ մասով պաշտօններու տէր են, շատերը կազմած են ընտանեկան բոյներ, դառնալով անձնուէր մայրեր։ Մեր ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ համալսարանական պատրաստութիւն ունեցող փորձառու ուսուցիչներէ։ Լիսէներու պաշտօնական ծրագիրը նոյնութեամբ կը գործադրուի, միեւնոյն ատեն աշակերտուհիներուն տալով հայեցի դաստիարակութիւն։ Մեր աշակերտուհիներէն 13 հոգի Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ տասը հոգի ալ Որբախնամ Մարմինին պաշտպանութիւնը կը վայելեն։

Խօսք առաւ նաեւ խնամակալութեան գանձապահը, Տիկին Կարապետեան։ Ինչպէս իրմէ առաջ խօսողները, ան ալ շեշտեց Դպրոցասէրի կարեւորութիւնը եւ գուրգուրանքը զոր կը պարտինք՝ ամբողջ Եւրոպայի մէջ գոյութիւն ունեցող միակ աղջկանց վարժարանին։

Սրբազան Նախագահ Հայրը մեծ կարեւորութեամբ անդրադարձաւ Հաստատութեան ութսունամեակին առթիւ ձեռք առնուելիք նախապատրաստական աշխատանքներուն։ Յիշեց Միլանօրնակ Պ. Եր. Հիւսիսեանի անունը, որ իր կոչին պատասխանելով, միանուագ երեք հարիւր հազար ֆրանքի նուիրատուութիւն մը ըրած է Դպրոցասէրին։

Վերջին խօսողն եղաւ Բժիշկ Հ. Գալճեան, հրաւիրելով ներկաները որ հրապարակ հանուած նուիրատոմսերը գնեն եւ իրենց շրջանակին մէջ սպառեն։ Իր կոչին պատասխանելով ներկաները մասնակցեցան նուիրատոմսերու գնումին, ինչպէս նաեւ խոստացան անոնցմէ սպառել ծանօթներու շրջանակին մէջ։

Հիւրերը պատուասիրուեցան թէյով ու կարկանդակով։ Մէջ ընդ մէջ արտասանութիւններ ըրին նաեւ Օր. Օր. Անահիտ Կարապետեան, Էլմոն Պամաճեան (Նախկին սաներ) եւ Աղաւնի Կարապետեան՝ աշակերտուհի Դ- դասարանէն։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՃԸՆ ԱՒԱՆԸ

Ընդառաջելով արտասահման ապրող Հաճընցի Հայերու ցանկութեան, Հայաստանի կառավարութիւնը Արզնիի ջրաելեկտրակայանի աւանը միացնելով Գետամէջ աւանին, զայն կոչած է Նոր Հաճըն։

Հաճընը Հայկական Կիլիկիոյ հնագոյն քաղաքներէն էր, նշանաւոր՝ իր հերոսական անցեալով։ Հաճընցիներու նախնիքները գաղթած էին Ղարաբաղէն եւ Անիէն։ Քաղաքը իր անունը առած է «Թող աճին» մաղթանքէն։ Իրենց հերոսական դիմադրութեամբ Հաճընցիները ստիպած էին սուլթանական Թուրքիան՝ Հաճընը ճանչնալու տուրքերէ զերծ կիսանկախ քաղաք։ Ա. Աշխարհամարտէն յետոյ Հաճըն հիմնայատակ կործանեցաւ։

Մեծ եղեռնէն փրկուած Հաճընցիներու մեծամասնութիւնը այժմ կ'ապրի Արեւելքի եւ Հարաւային Ամերիկայի մէջ։

Նոր Հաճընը, Հայաստանի մէջ, ընդարձակ շրջան մըն է՝ Հրազդանի ձորի ափին։ Ծրագրուած է այնտեղ կառուցանել ժամացոյցներու եւ չափիչ գործիքներու համար թանկագին քարեր արտադրող մեծ գործարան։ Արդէն կառուցուած են չորս բաժինները, որոնք շուտով կը սկսին աշխատիլ։ Երբ աւարտի բուն գործարանի շինարարութիւնը, այնտեղ աշխատող բանուորներու թիւը պիտի հասնի 4500 - 5000ի։

Նոյն շրջանին մէջ կը գտնուի նաեւ Հայաստանի մեծագոյն թռչնաբուծարանը։

Աւանը կամուրջով պիտի կապուի Արզնիի հետ։ Պիտի շինուին տուֆակերտ շէնքեր։ Պիտի բազմապատկուի նաեւ բնակչութեան թիւը։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԿՐՕՆ. ԺՈՂՈՎԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Վերջին թղթաբերով ստացուած պոլսահայ թերթերէ կ'իմանանք թէ պատրիարքարանի Կրօնական Ժողովը, որ երկար ժամանակէ ի վեր կը պաշտօնավարէր, Պատրիարքին ներկայացուցած է իր հրաժարականը։ Հաւանական կը համարուի որ Պատրիարքը հրաժարականը ընդունի եւ հարկ եղած միջոցները ձեռք առնէ՝ Կրօնական նոր Ժողովը ընտրելու համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (374)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԱ.

– ԱՍՏՂԱԲԵՐԴ

Այդ թող մնայ, նա փող ունէր... Ծերունի Ամերիկացին սիրով ընդունեց Որսորդի առաջարկութիւնը, որովհետեւ նրա համար խաւար, եւրոպական լուսաւորութիւնից զուրկ Ասիայից երեխաներ տանել եւ ուսում տալ,— այդ մի շատ մեծ բաւականութիւն էր։ Ես դեռ չեմ մոռացել այն խօսքերը, որ նա մեզ ընդունելու միջոցին ասաց Որսորդին. «Ես այդ սիրուն պատանիներին կը տանեմ ինձ հետ, եւ դրանք աւելի մեծ հետաքրքրութիւն կը պատճառեն իմ հայրենակիցներին, քան թէ Ասիայից տարած իմ բոլոր հազուագիւտ իրեղէնները»։ Որսորդը համբուրեց մեզ, օրհնեց եւ ճանապարհ դրեց։

Իմ սիրտը դողում էր բարի նախանձից. ինչու ինձ էլ չուղարկեց նրանց հետ, ինչո՞ւ ես էլ չգնացի լոյսի եւ արհեստի աշխարհը, ինչո՞ւ ինձ թողեց բթանալու տէր Թօգիկի դպրոցում։ Ասլանը շարունակեց.

— Այդ պարոնին, որ տարաւ մեզ, կոչում էին մատեր - Ֆիշեր. Նա ազգով անգլիացի էր եւ Նիւ Եորքի մի գիտնական ընկերութեան անդամ։

Ամիսներ անցան, մինչեւ մենք անցանք Պարսկաստանը, Աւղանիստանը, Հնդկաստանը եւ այնտեղից ծովային ճանապարհով հասանք Ամերիկա։ Աւելորդ է ասել, թէ որպիսի հայրական խնամք էր տանում մեզ վրայ բարեսիրտ ծերունին այդ երկար, տաժանական ճանապարհորդութեան միջոցին,— այդքանը միայն կ'ասեմ, երբ հասանք Նիւ-Եորք, մենք ամէնքս շատ առողջ էինք։

Իրաւ, մեծ հետաքրքրութիւն շարժեցինք մենք այդ ամերիկական բազմամարդ քաղաքում մեր հագուստներով, մեր տիպերով, մեր սովորութիւններով։ Գիտնական ճանապարհորդը իր հաւաքած իրեղէնների թւում դրեց եւ — մեզ։ Նա կազմել էր մի շարք դասախօսութիւններ իր ճանապարհորդութիւնների մասին, եւ նրա առաջին դասախօսութեան առարկան ներկայացնում էինք — մենք։ Դահլիճը լցուած էր ունկնդիրների բազմութեամբ, եւ դասախօսի ամբիոնի մի կողմում նստած էինք ես եւ Կարօն, իսկ միւս կողմում՝ Սաղօն եւ մի հնդկացի հայ տղայ, որ նա վեր էր առել Ջաւա կղզուց։ Մեզ վրայ նայում էին, որպէս մի անյայտ երկրից բերուած վայրենիների վրայ։ Պերճախօս ճանապարհորդը խօսում էր, եւ ձեռքով ցոյց էր տալիս մեզ վրայ։ Նախ ընդհանուր գծերով նկարագրեց Ասիայի մտաւոր խաւարը, անկրթութիւնը եւ ժողովրդի թշուառութիւնը ուսման պակասութեան պատճառով։ Յետոյ, մասնաւորելով իր նկատողութիւնները, խօսեց Հայոց ազգի վրայ, թէ ինչ պատմական անցեալ է ունեցել նա, ինչ նշանակութիւն է ունեցել Հռոմի եւ Բիւզանդիայի կայսրների ժամանակ, ինչ դեր է խաղացել խաչակրաց արշաւանքների ժամանակ, որքան պատերազմել է մահմեդականների դէմ եւ ինչ հասարական պէտք ունի ներկայումս։

Իր դատողութիւնները յառաջ տանելով, գիտնական դասախօսը այն եզրակացութեան հասաւ, թէ Հայերը ընդունակ են լինելու մի յաջողակ միջնորդ՝ լուսաւոր աշխարհների կրթութիւնը Ասիայում տարածելու։ «Մենք մօտեցանք Ասիային մեր միսիոնարներով ու Աւետարանով,— ասաց նա,— եւ դրանով աւելի գայթակղեցրինք նրանց, որովհետեւ կրօնական աւանդապահութիւնը, դարերի ընթացքում, խիստ խորին արմատներ է ձգել նրանց մէջ։ Մենք դիպանք նրանց հոգու եւ զգացմունքների ամենափափուկ լարերին, եւ դրանով զզուանք յարուցինք նրանց մէջ՝ թէ դէպի մեզ, եւ թէ դէպի այն լոյսը, որ տարածել էինք ուզում։ Մենք մեր միսիոնարների ձեռքով կատարեցինք մի վատ ծառայութիւն. ուրիշի տան մէջ երկպառակութիւն ձգեցինք։ Փորձենք ձեռք մեկնել Ասիային ճշմարիտ գիտութեան եւ լուսաւորութեան առաքեալներով, այն ժամանակ, ես հաւատացած եմ, որ նրանք կը սիրեն մեզ։ Թող տանք կրօնի գործը իրանց։ Ասիան, կրօնքների հեղինակը, գիտէ իր համար նոր կրօնքներ ստեղծել, եթէ այդ պէտք է նրան»։ — Նա վերջացրեց իր դասախօսութիւնը այդ խօսքերով.— «Ասիան տուեց մեզ գիտութեան նախագիտելիքները եւ ինքը ծերացաւ անշարժութեան մէջ։ Մենք նրա յառաջադէմ աշակերտներն ենք։ Երախտագիտութիւնը պահանջում է, որ մենք տոկոսներով վերադարձնենք մեր ծերունի վարժապետին մեր ստացածը, որպէս զի նա դարձեալ մանկանայ, նոր աշխուժով եւ նոր կեանքով։ Եւ ես այդ նպատակով բերեցի խորին Ասիայից այդ մանուկներին, որ այժմ զարդարում են իմ ամբիոնի շուրջը»... Խուլին ծափահարութիւն թնդացրեց ընդարձակ դահլիճը։ Այդ միջոցին հանդիսականներից չորս հոգի մօտեցան դասախօսին, սեղմեցին նրա ձեռքը, առաջարկելով թէ իրանցից իւրաքանչիւրը կը ցանկանար մեզանից մէկին որդեգրել եւ իր հաշուով ուսում տալ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

փախին եւ կ՚ապաստանին Հնդկաստան : Ըմբոստական շարժումին երկու պարագլուխները հնդկական սահմանը անցան եւ իբրեւ հերոս ընդունուեցան Քալիմփոնկ (սահմանագլուխի քաղաքը) ապաստանած Թիպէթցիներու կողմէ : Յայտարարեցին թէ մաս կը կազմեն «պատերազմական խորհուրդի մը» որ 22 անդամ ունի եւ եկած են օգնութիւն խնդրելու հնդկական կառավարութենէն :

Տալայ – Լամայի եղբայրն ալ յայտարարեց .— «Հնդկաստանը եւ ազատ աշխարհը վերջին յոյսերն են Թիպէթցիներուն » :

Մինչ այս մինչ այդ , Ազգայնական Չինաստանի կառավարութիւնը կոչ կ՚ընէ ազատ աշխարհին՝ որ օգնութեան հասնի Թիպէթի յեղափոխականներուն :

ՎՐԻՊԱԿ , երէկուան «Յառաջ»ին մէջ էջ 3 , Եւրոպացիին տոմսին մէջ նախավերջին տողը՝ կարդալ՝

Aquila non capit muscas

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Միլանէն Պ . Ստեփան Արապեան խմբագրատուն այցելելով նուիրեց հինգ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ հինգ հազար ֆրանք «Հայ–Բոյժ»ի :

ԶԱՏԻԿ

Պոմոնի Ս . Գ . Լուսաւորիչ

Աւագ Հինգշաբթի , Ցիշատակ ընթրեաց առտուան ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը ութին , Ս . Հաղորդութիւն կը մատակարարուի երկսեռ մանկանց , երեկոյեան Ոտնլուայի արարողութիւն ժամը 5–ին , Խաւարային արարողութիւն ութին :

Աւագ Ուրբաթ , Յիշատակ Թաղման , Երեկոյեան Թաղման արարողութիւն ժամը 5·30ին :

Աւագ Շաբաթ , Ճրագալոյց Ս . Զատկի , երեկոյեան արարողութիւն եւ պատարագ ժամը 5·30ին :

Կիրակի Տօն Հրաշափառ Յարութեան , սկիզբ առաւօտու արարողութեանց ժամը ութին , հանդիսաւոր Ս . պատարագ ժամը տասնին :

×

Ս . ԹԱԴԷՈՍ – ՄԱՐՍԷՅԼ

26 Մարտ , Աւագ Հինգշաբթի Տօն Ս . Հաղորդութեան , առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս . Հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 9ին , երեկոյեան Ոտնլուայի արարողութիւն ժամը 5·30ին , Խաւարում եւ Չարչարանաց ժամը ութին :

Աւագ Ուրբաթ , Անապական Թաղում , երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թաղում ժամը վեցին :

Աւագ Շաբաթ , Ճրագալոյց , Առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 9ին , երեկոյեան Ճրագալոյց ժամը հինգին , Ս . Պատարագ ժամը վեցին :

Կիրակի Տօն Հրաշափառ Ս . Յարութեան , առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 7·30ին , Ս . պատարագ 10ին , քարոզ՝ ժամը 11ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ Ս . ԶԱՏԿԻ

Աւագ Հինգշաբթի , Ցիշատակ ընթրեաց , առաւօտ . նախատօնակ եւ Ս . պատարագ ժամը 8·30 – 12 :

Երեկոյեան Ոտնլուայի արարողութիւն երկսեռ խումբով հինգին , Գիշեր . Խաւարումի արարողութիւն ժամը 7·30 :

Աւագ Ուրբաթ , Յիշատակ խաչելութեան .— Առաւօտ ժամերգութիւն 10ին , երեկոյ Թաղման արարողութիւն հինգին :

Աւագ Շաբաթ Ճրագալոյց Ս . Զատկի , առաւօտ Ս . Հաղորդութիւն տղոց ժամը 8·30 – 11 : Երեկոյ Ընթերցուածք եւ Ս . պատարագ Խթումի , երկսեռ խումբով 4·30 – 7 :

Կիրակի Ս . Զատիկ , Յարութիւն Տեառն առաւօտ Նախատօնակ եւ Անդաստան ժամը 7·30ին , հանդիսաւոր Ս . պատարագ բազմաձայն երկսեռ խումբով 10ին ,

Երկուշաբթի Մեռելոց Ս . Զատկի , առաւօտ Ս . պատարագ երկսեռ խումբով եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 12 :

Նոր Կիրակի Ազգ . Մեծ Սգատօն , բազմաձայն խմբերգներով , յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց , յընթացս համաշխարհային պատերազմին :

Առաւօտ Ս . պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 11·30 :

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի Ծաղկազարդ ժամը 8·30ին , Ա–ւագ Հինգշաբթի Ոտնլուայ 16ին , Ա . Եշ . Խաւարում 20ին , Ա . Ուր . Թաղում 16·30ին , Ա . Շբ . Ճրագալոյց 16ին , Կիրակի Ս . Զատիկ ժամը ութին , Բշ . Մեռելոց ժամը 9ին :

×

ՎԱՐԱԳԱՅ ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Աւագ Հինգշաբթի .— Առաւօտ , Ս . պատարագ ժամը տասնին , Ոտնլուայ երեկոյեան ժամը 5·30ին , Խաւարում ութին :

Աւագ Ուրբաթ .— Իրիկուն Թաղման Թափօր ժամը 5·30ին :

Աւագ Շաբաթ .— Ճրագալոյց , Ս . պատարագ ժամը վեցին :

Կիրակի Ս . Զատիկ .— Սկիզբ ժամերգութեան առտուան ժամը 9ին , Ս . պատարագ ժամը տասնին :

Երկուշաբթի , Մեռելոց .— Ցաւարտ Ս . պատարագի հոգեհանգիստ ննջեցելոց , ժամը 9ին :

×

ՍԷՆ ժերոմի Ս . Սահակ Մեսրոպ եկեղեցի

Աւագ Հինգշաբթի առաւօտեան պատարագ ժամը տասնին : Կարգ Ոտնլուայի երեկոյեան ժամը 4·30 , կարգ խաւարման ժամը ութին :

Աւագ Ուրբաթ , Թաղման Թափօր երեկոյեան ժամը հինգին :

Աւագ Շաբաթ , առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 9ին , երեկոյեան Ս . պատարագ Խթումի ժամը վեցին :

Կիրակի , Ս . Զատիկ , Յարութիւն Տեառն հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30–ին :

Երկուշաբթի , Մեռելոց Ս . Զատկի , Ս . պատարագ ժամը 10·30ին :

×

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի Ոտնլուայի արարողութիւն երեկոյեան ժամը չորսին , Խաւարում ժամը 7·30ին :

Աւագ Ուրբաթ , Թաղման արարողութիւն ժամը 17ին :

Աւագ Շաբաթ , սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց եւ Ս . գիրքերու ընթերցում ժամը 4·30ին , Ս . պատարագ վեցին :

Կիրակի , Ս . Զատիկ , առաւօտ ժամը եօթին , հանդիսաւոր Ս . պատարագ ժամը տասնին :

Երկուշաբթի , Մեռելոց , առաւօտ ժամը 8·30ին , Ս . պատարագ 10ին , հոգեհանգիստ ժամը 11ին :

Նոր Կիրակի , 5 Ապրիլ գկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8·30ին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ , Ապրիլ 26–ին , կէս օրէ վերջ , Սալոն Մազընոյի մէջ , (Րիւ տ՚Օպաներ) :

Նախաձեռնութեամբ Կ . Խաչի Մարսէյլի Շրջ . վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԼԻՈՆ - ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՐՏ

(Պուրս տիւ Թրավայ)

ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20 ,30ԻՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ - ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՐՏ

(Քազա տ՚Իթալիա)

ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20 ,30ԻՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ՝ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄՇՈՅ ՍՈՒԼԹԱՆ ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՆՔԸ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ

Մարսէյլի ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի յայտագրին մէջ պիտի խօսուի Հ . Յ . Դ . Նոր Սերունդի փառատօնին մասին՝ հետեւեալ օրերուն եւ ժամերուն .—

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ .— Փրովանս – Մակազին (Մարսէյլ) բաժնին մէջ, այս ուրբաթ , ժամը 12 – 12·30ին :

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ .— Փրովանս – Մակազին (Մարսէյլ) բաժնին մէջ, այս շաբաթ ժամը 13·30 – 14·30 :

ՏԱՆՕԹ .— ժամադրութիւն Շաբաթ առաւօտ ժամը 8·30ին , Կառ տը Լիոն , Սալ տը լ՚Օռլօժ :

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է ՔԱՋԱԼԵՐԵԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԱՅՍ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԿԱՐԳԸ ՓԱՐԻԶԻ Ս . ԽԱՉ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Աւագ Հինգշաբթի , ժամը 10·30ին ժամերգութիւն , երեկոյեան ժամ եւ Ոտնլուայ ժամը 15ին , հանդիսաւոր Ս . պատարագ եւ հաղորդութիւն ժամը16·30ին : Խաւարման ժամերգութիւն ժամը 20ին :

Աւագ Ուրբաթ .— Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Ս . Խաչի երկրպագութիւն ժամը 18ին :

Աւագ Շաբաթ եւ Ճրագալոյց .— ժամը 17ին Ճրագալոյցի ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ :

Կիրակի Ս . Զատիկ .— ժամը 10ին ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ :

Երկուշաբթի , Մեռելոց եւ Աւետում .— ժամը 10·30ին հանդիսաւոր պատարագ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

30 Մարտ , Երկուշաբթի առաւօտ Զատկուան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ ժէ , Սէն Լուի սրահին մէջ : Պիտի պատարագէ Տէր Թորգոմ քահանայ (Լիոնէն) : Յետ պատարագի վարչութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի , Միութեան հիմնադիրներէն Պ . Գրիգոր Քիրազեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԳԵՆ

1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ .— Հ . Յ . Դ . «Փոթորիկ » խումբի ժողովը , այս Հինգշաբթի , ժամը 9ին , սովորական հաւաքատեղին :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ - ՀԱՒԿԹԱԽԱՂ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպութեամբ Հ . Դ . «Զաւարեան» ենթակոմիտէի : 28 Մարտ , Շաբաթ երեկոյ , ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պոմոնի Ազգային սրահին մէջ : Ճոխ յայտագիր : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

(29 Մարտ) Ալհամպրայի մէջ : ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Orchestre

Jo valon et Gu Berthos

Սեղաններու համար դիմել՝

Ռաֆֆի Հազարեան ,

37, Rue des Dominicaines Tél. : CO. 71-10

ժանօ Յովհաննէսեան ,

St Loup grands pins Tél : CO. 34-89

Տիգրան Փափազեան ,

85, Rue d'Aubagne Tél. : CO. 50-75

Պարոյր Գույումճեան ,

3, Rue des Treize Escaliers Tél. : NA 70-38

Տոմսակներու համարդիմել բոլոր Հ . Մ . Ը . Մ .ականներու եւ տեղւոյն վրայ : Փափաքելի է մութ գոյն զգեստ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԷԶՕՆ – ԱԼՖՈՐԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ

28 ՄԱՐՏ , ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ , ԺԱՄԸ 8·30ԻՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Եւ հովանաւորութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան

Ի նպաստ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյն կից Ազգային Տան

Կը ներկայացուի

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Կատակերգութիւն երեք արար

ՄՈՒՏՔ 300 ԵՒ 500 ՖՐԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի , ժամը 9ին , Քաֆէ Քատէի սրահը :

Նիւթ՝ «Օրմանեան եւ իր պատրիարքական շրջանի , քաղաքականութիւնը» : Պ . Վ . Մելիքեանի կողմէ :

Կը խնդրուի ճշդապահութիւն : Մուտքը ազատ է :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Քաջալերելու համար փարիզահայ թատերագիր՝

ԳՐԻԳՈՐ – ՎԱՀԱՆ

Ուրբաթ , Ապրիլ 3 :

Մասնակցութեամբ Փարիզահայ արուեստագէտներու :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Imprimerie Spéciale

du Journal “ Haratch ”

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՐՏ — JEUDI 26 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8354 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4255

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԺԱՆԻ ԴԱՍԸ ՏԱԼ

Լրագրող Ֆրանսուհին Ռընէ Փիէր-Կուլ իր ծանօթ գրութեան մէջ զանազան վիրաւորական ակնարկութիւններ կ'ընէ Հայերու հասցէին, զանոնք ներկայացնելով իբրեւ չահախնդիր եւ ջարդարար ժողովուրդ :

Իբրեւ ծանօթ խորհրդային կարգերուն, Տիկինը շատ լաւ գիտէ թէ Մոսկուայի տիրապետութեան ենթակայ երկիրներուն մէջ մարդիկ իրաւունք չունին սեփական ագարակ, տուներ եւ անասուններ ունենալու : Եւ զանոնք իրենց ուզած տեղը ծախելու :

Սակայն, ըստ իրեն, Հայերը շնորհիւ իրենց «սակարկելու հնամենի հանճարին», յաջողեր են Ռուսերէն խլել «կարգ մը փոքրիկ առանձնաշնորհներ» : Այսինքն սեփական ագարակ եւ արտեր ունենալ եւ թղթակցիլ Իրան, Թուրքիա եւ Նիւ Եորք գտնուող իրենց ազգականներուն հետ :

Շատ լաւ գիտէ թէ ո՛չ մէկ անհատ — ո՛ւր մնաց ընտանիք — իրաւունք ունի խորհրդային երկրէն դուրս ելլելու եւ ուզած տեղը երթալու : Սակայն գիտակցաբար կը խեղաթիւրէ իրականութիւնը՝ իր «պատմութիւն»ը պարզարելու համար :

Հայերը անարգելու նպատակով ակնարկութիւն մը կ'ընէ ջարդերուն՝ չտական ձեւով : «Դարերէ ի վեր Հայուն մորթը ամէնէն շատ փնտռուածն է» կ'ըսէ : Ու կ'աւելցնէ թէ Պատմութեան բռնակալներուն մէջ միայն Նափոլէոնն ու Հիթլերն է, որ Հայ չեն ջարդած : Մնացեալները բոլորն ալ կարգով բնաջնջած են զանոնք, այսինքն՝ Մեծն Աղեքսանդր, Պոմպէոս, Լէնկթիմուր, Աբտիւլ Համիտ, ու նաեւ ամէն կարգի եւ ամէն գոյնի յինեակ մը փոքրիկ թագաւորներ եւ սատրապներ — ասորի, պարսիկ, միտացի, հռոմէացի, սասանեան, հոն, քաղար, բիւզանդացի, արար, թուրք, մէմլուք եւ ռուս :

Յօղուածին մէկ ծայրէն միւսը ակներեւ աչքի կը զարնէ Հայուն դէմ ատելութիւնը :

Այս գրութիւնը մեծ զգուանք ու զայրոյթ առաջ բերած ըլլալով հարաւային Ֆրանսայի մեր հայրենակիցներուն մէջ, Նիսի Փաթրիոթ թերթը իր Մարտ 17ի թիւին մէջ Ժաք Թէրիի ստորագրութեամբ հրատարակած է ազդու պատասխան մը Նիս-Մաթէնի յերիւրածոյ գրութեան :

« Առաջին անգամը չէ որ, կ'ըսէ Թէրի, Պոլիս այցելող լրագրողները կը հրատարակեն վարկաբեկիչ պատմութիւններ՝ վերէն վար յերիւրուած թուրք քարոզչական պաշտօնատանց կողմէ՝ նպատակ ունենալով խաբել քաղաքակիրթ աշխարհի հանրային կարծիքը եւ արդարացնելու այն զարհուրելի ջարդերն ու անորակելի ոճիրները, զորս գործեցին Թուրքերը 1915ին, ջարդելով մէկուկէս միլիոն Հայեր :

Ու կը յիշէ Լաֆոնթէնի ծանօթ առակը՝ գայլի ու գառնուկի մասին :

Պարկեշտ յօդուածագիրը բազմաթիւ պատմական փաստերով եւ Ֆրանսացի յայտնի դէմքերու վկայութիւններով վեր կը հանէ հայ ժողովուրդի դարաւոր, բարոյական յատկութիւնները :

« Գիտական հետազօտութեանց լոյսին տակ ամէնէն չարամիտ մարդն անգամ պիտի հիանար այս մարտիրոս ժողովուրդի առաքինութեանց եւ պարտականութիւն պիտի համարէր պաշտպանել զայն ամէն յարձակումի դէմ » :

Գալով Թուրքերուն, «անորակելի վայրենութիւններ» գործած են եւ աւերած ու աւրշտկած Փոքր Ասիան, որ ժամանակին «երկրային դրախտ» էր նկատուած, կ'ըսէ Ժաք Թէրի : Ու կ'աւելցնէ .

« Ֆրանսացի լրագրողը իրաւունք չունի հաւատք ընծայելու գիտումնաւոր սուտերու, որոնց միակ նպատակն է արդարացնել ոճիրները : Որովհետեւ թրքական պրոպագանտի պաշտօնատունը մեծ գումարներ կը յատկացնէ օտար այցելուն գրաւելու եւ Ռընէ Փիէր-Կուլի պատմութեան պէս զզուելի տեսարաններ կը յերիւրէ, որպէսզի կարենայ անոր ըսել .

— Կը տեսնէ՞ք, կրնայի՞նք չբնաջնջել այսպիսի զարշելի ճճի մը» :

Ժաք Թէրի արժանի դասը տալէ վերջ Փիէր Լոթիի եւ Քլոտ Ֆարէրի երկտասարդ ընկերուհիին, կը յիշէ Ֆրանսահայերու ծառայութիւնը Ֆրանս. բանակին եւ դիմադրական ճակատին :

Կ'արժէ որ մեր հայրենակիցները բողոքի նամակներ տեղացնեն Նիս-Մաթէնի խմբագրութեան, յայտնելով իրենց զզուանքը Տիկին Ռընէ Փիէր-Կուլի վարկաբեկիչ գրութեան դէմ : Եւ արժանի դասը տալ : Որպէսզի մէկն ու միւսը չհամարձակին ուրիշ առթիւ անպատիժ անարգել Հայուն պատիւը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՔ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ ՊԱՂՏԱՏԻ ՈՒԽՏԷՆ

×

ՇԷՀԱՊ-ՆԱՍԸՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԱՐԱԲ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ՝ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Արաբական Լիկայի քաղաքական յանձնախումբը Գահիրէի մէջ ժողով մը գումարելով միաձայնութեամբ ընդունեցաւ Սուտանի առաջարկը.— Հրաւիրել արաբ ազգերը որ օժանդակեն Իրաք - Ա. Մ. Հ. տագնապին մեղմացման եւ երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարելաւման : Որոշուեցաւ այս հարցին շուրջ Մարտ 31ին Պէյրութի մէջ արաբ Արտաքին նախարարներու ժողով մը գումարել :

Արաբական Լիկայի այս ժողովին մէջ ոչ Իրաք եւ ոչ ալ Ա. Մ. Հ.ը ներկայացուած էին :

Միւս կողմէ Գահիրէ Իրաքէն խնդրեց որ եգիպտացի ուսուցիչներու մասին ապահովութիւններ տրուին կամ Ա. Մ. Հանրապետութիւն վերադառնալու արտօնութիւն տրուի անոնց : Գահիրէ այս դիմումը կատարած է, որովհետեւ կարգ մը զրոյցներու համաձայն Իրաքի եգիպտացի ուսուցիչները, մօտ չորս հարիւր հոգի, համայնավար ուսանողներու կողմէ դժուարութիւններու մատնուած են :

Միւս կողմէ Արաբական միացեալ Հանրապետութիւնն ու Սէուտական Արաբիա կը մտածեն Մէքքէի մէջ «Իսլամական համագումար» մը ընել եւ ամէն տարի կրկնել զայն :

Ներկայիս՝ « Իսլամական համագումար»ը առժամեայ կազմակերպութիւն մըն է, որուն Գերագոյն Խորհուրդը կազմուած է Սէուտ Թագաւորէ, Նախագահ Նասրէ եւ Փաքիստանի Հանրապետութեան նախագահէն : Կեդրոնը՝ Գահիրէ :

Արդ, Ա. Մ. Հ.եան կառավարութիւնը կ'առաջարկէ որ այս համագումարը կանոնաւորաբար ամէն տարի գումարուի Մէքքէի մէջ՝ Իսլամներու ուխտագնացութեան շրջանին, եւ ուսումնասիրէ աշխարհի բոլոր մահմետականները շահագրգռող հարցեր : Մասնաւորապէս՝ համայնավարներու հետ յարաբերութեան խնդիրը :

Անդրադառնալով այս բոլորին, Իրաքի թերթերը բուռն յարձակում կը գործեն Միացեալ Նահանգներու վրայ, որոնք կ'ուզեն « Սէուտ Թագաւորը օգտագործել Իրաքի եւ Ա. Մ. Հ.եան միջեւ միջնորդութիւն մը ընելու համար» : Այսուհանդերձ Սէուտ Թագաւոր ցարդ պատասխան չէ տուած Գահիրէի առաջարկին :

ՊԱՂՏԱՏԻ ՈՒԽՏԸ

Պաղտատի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Իրաք որոշած է քաշուիլ Պաղտատի Ուխտէն, որուն անդամները՝ Թուրքիա, Պարսկաստան եւ Փաքիստան, մահմետական ազգեր են, բայց ո՛չ արաբ :

Պաղտատի մէջ տրուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Վարչապետ Քասըմ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Ուխտէն կը քաշուի. «Իրաքի այս որոշումը ի զօրու կը դառնայ այսօրուընէ սկսեալ» :

Իրաքի կրօնապետներն ալ իրենց կարգին ձայնասփիւռէն յայտարարեցին թէ Նախագահ Նասր իսլամութիւնը կը շահագործէ իր նպատակներուն համար, աւելցնելով որ իրենք «երբեք այնքան ապառութիւն չէին վայելած՝ որքան Հանրապետութեան հաստատումէն ի վեր» : Իւլէմաները «սուտխօս» կը յորջորջեն Դամասկոսի եւ Գահիրէի «քարոզիչներ»ը :

Իրաքի այս դիրքին առջեւ՝ Նասր կը մտածէ արաբական միւս երկիրները իր շուրջ համախմբել՝ զանոնք սիրաշահելով : Այս ուղղութեամբ կը յայտարարուի թէ Նասր եւ Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ Շէհապ հանդիպում մը պիտի ունենան Լիբանանի մէջ «տեղ մը» :

Առաջին առթիւ ուշագրաւ է այն պարագան՝ որ Նասր տեղի տուած է եւ ընդունած է Զօր. Շէհապի հանդիպիլ Լիբանանի մէջ :

Թերթերը կը գրեն թէ այս հանդիպումը իրականացնելու համար Միացեալ Նահանգները երկու կողմերուն ալ թելադրած են արագ շարժիլ եւ համաձայնիլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻՊԷԹԻ մէջ ըմբոստութիւնը կը ծաւալի : Չինացիները սկսան ռմբակոծել մենաստանները, իսկ Տալայ-Լաման գերի է համայնավարներուն ձեռքը : Լասայի իր պալատը պարապ է :

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաքմիլլըն Լոնտոն հասաւ, Ուաշինկթընի օդակայանին մէջ, Այզընհաուըրի հետ իր ունեցած խօսակցութիւններուն մասին հարցապնդուելով, յայտարարած էր .— «Այնքան ատեն որ Արեւմուտքը իր սկզբունքներուն վրայ մնայ՝ ազատ աշխարհ պիտի շահի, բանակցելու պատրաստակամութիւն յայտնելով» :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ընկերվարական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար եւ երեսփոխան Կոթէ, Թիպէթի դէպքերուն մասին խօսելով յայտարարեց թէ « Նոր Հունգարիա մը կը տեսնենք. ժողովուրդ մը կը փճացուի » :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ 22 անձերու նամակին պատասխանելով Խրուշչեւ ըսած է թէ «Ժընեւի հիւլէական ժողովը անելի մատնուած է եւ կը գտնուի ձախողութեան սպառնալիքին տակ՝ Արեւմտեաններու բռնած դիրքին պատճառով» :

ՍՈՒՍԼՈՎ տասը օր Անգլիա մնալէ յետոյ վերադարձաւ Մոսկուա, յոյս յայտնելով թէ իր այցելութիւնը կրնայ մեղմացուցած ըլլալ պաղ պատերազմը :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ Թուրք ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն մը ընելով ձերբակալած է «Պէհայի» աղանդին պատկանող տասը անձեր եւ յանձնած արդարութեան : Այս աղանդը որ տարածուած է Պարսկաստանի մէջ, Թուրքիոյ մէջ արգիլուած է : Ձերբակալուողներու մէջ կան վեց Թուրքեր եւ չորս Պարսիկներ, որոնց մէկը Անգարայի պարսկական դեսպանատան պաշտօնեաներէն մէկն է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եւ Ամերիկայի միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ մը Ֆրանսա Միացեալ Նահանգներէն պիտի գնէ 24 միլիոն տոլար արժէքով ռմբակ եւ 3·500·000 տոլարի ծախսով, վճարումը Ֆրանքով ըլլալով :

ՓԱՐԻԶԻ հանրակառքի շարժավարներու գործադուլը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի օր, 70 առ հարիւր համեմատութեամբ :

ՌԻՕ ՏԸ ԺԱՆԷՅՐՈՅԻ հանրակառքի վարիչները երեքշաբթի օր՝ գործադուլ մը ըրին, աշխատավարձքի յաւելում պահանջելով :

ՃԱՓՈՆԻ մէջ 180·000 հանքագործներ անորոշ ժամանակով գործադուլ մը ըրին, աշխատավարձքի յաւելում պահանջելով : Եօթը տարիէ ի վեր Ճափոնի մեծագոյն գործադուլն է ասիկա :

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ազհար համալսարանի տնօրէն Շալթութ սուրբ պատերազմ յայտարարեց համայնավարութեան դէմ : «Ալ Ազհար, Աստուծոյ կրօնքին անունով, կ'առաջարկէ որ լրջօրէն մտածէք անհաւատութեան այն վտանգին մասին՝ որ իսլամներուն կը սպառնայ» :

ԴԱՏԱԿԱՆ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

●

«Նիւ Եորք Հերըլտ»ի Մոսկուայի թղթակիցը՝ Թոմ Լամպերթ հետեւեալ թղթակցութիւնը ղրկած է իր թերթին .—

Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած միջադէպ մը պատճառ դարձած է որ մինչեւ Մոսկուայի մէջ կուսակցական եւ կառավարական շրջանակները կրեն անոր հետեւանքները :

Միջադէպը պատահած է անցեալ Յուլիս 27ին : Երեք հոգի մակոյկով կը պտըտէին Հայաստանի լիճի մը վրայ, լողանքի գօտիին մէջ երբ մակոյկը մարդու մը զարնուեցաւ եւ հեռացաւ ձգելով որ մարդը մեռնի ժամ մը ետքը :

Դատական հետապնդումը սկսաւ տեղւոյն վրայ : Համաձայն Հայաստանի Կոմունիստ թերթին (կուսակցական պաշտօնաթերթ) տեղական ոստիկանութիւնը եւ դատարանը քննութիւններ կատարեցին եւ «պաշտպանեցին» մակոյկին երեքակը :

Անբացատրելի եղանակով մը խնդիրը յանձնուեցաւ Հայաստանի հանրապետութեան դատախազին եւ գերագոյն ատեանին, ինչ որ անմիջական արդիւնքներ չտուաւ : Կոմունիստ կը գրէ թէ դատախազը եւ գերագոյն ատեանը դանդաղ շարժեցան եւ խնդիրը թաղուեցաւ : Այդ միջոցին Կոմսոմոլսքայա Փրաւտա սկըսաւ զբաղիլ այս հարցով : Պատմեց արկածը եւ պահանջեց որ խնդիրը կարգադրուի : Քննադատեց նաեւ խնդրի քննութեան եղանակը :

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կ. Կոմիտէն մասնաւոր ուշադրութիւն չդարձուց այս խնդրին հակառակ որ Հայաստանի մէջ, ինչպէս բովանդակ Խ. Միութեան մէջ, համայնավար կուսակցութիւնը գերագոյն իշխանութիւնն է ամէն խնդրի համար, մէջն ըլլալով դատական խնդիրները : Բայց երբ Կոմսոմոլսկայա Փրաւտա զբաղեցաւ այդ հարցով, կուսակցութիւնը արթնցաւ : Կեդրոնական Կոմիտէն նշանակեց իր իսկ քննիչները : «Կոմունիստ» կը գրէ թէ լիճին շրջանի կուսակցական կազմակերպութեան քարտուղարը եւ թաղական խորհուրդի մէկ անդամը պաշտօնանկ եղան : Տեղական դատախազը նաեւ պաշտօնանկ եղաւ եւ իր ապագան այսօր կուսակցութեան համար խնդիր է : Տեղական ոստիկանութեան պետն ալ պաշտօնանկ եղած է եւ դատարանի կողմէ նշանակուած կարգ մը քննիչներ : Տակաւին յայտնի չէ հանրապետութեան դատախազին եւ գերագոյն ատեանի անդամներուն վիճակը, որոնք «դանդաղ շարժած էին» այս հարցին մէջ :

Հարցը կուսակցական հանգամանք չէր ստացած մինչեւ որ երիտասարդ համայնավարներու թերթը խնդիրը ձեռք չառնէ :

ԿԻՊՐՈՍ ԱՆԿԱԽ

Երկարամեայ պայքարէ մը ետք Կիպրացիներ առանձին սահմանադրութիւն, կառավարութիւն պիտի ունենան 19 Փետրուար 1960ին անգլիական – յոյն – թուրք համաձայնութեամբ: Նախագահը պիտի ըլլայ յոյն համայնքէն, փոխ-նախագահը՝ թուրք, սահմանադրական իրաւասութիւններով: Փոքրամասնութեան ներկայացուցիչը պիտի պահէ սահմանադիր ժողովի մէջ որոշ իրաւունքներ, օրէնսդիրի մէջ քուէարկութեան արդիւնքը բեկանելու իրաւունք՝ եթէ համապատասխան չէ ներկայացուցած համայնքին շահերուն:

×

Սահմանադրութիւնը պիտի յարգէ համայնքներու, պաշտօնեաներու իրաւունքները: Երեք պետութիւններ կ'երաշխաւորեն կղզիին անկախութեան իրաւունքը: Հանրապետութիւնը պիտի յարգէ հողային ամբողջականութիւնը, պիտի արգիլէ որեւէ բաժանում կամ միութիւն, պիտի չկնքէ տնտեսական կամ քաղաքական դաշնագրեր այլ պետութեանց հետ, իսկ եթէ փոփոխութիւն մը կրէ, երեք պետութիւններ միասնաբար պիտի միջամտեն կամ առանձին միջամտելու իրաւունք պիտի ունենան նախկին վարչաձեւը հաստատելու:

Ռազմական երկու կարեւոր խարիսխներ պիտի մնան անգլիական իշխանութեան տակ: Վարչապետ Մաքմիլըն համայնքներուն հաղորդեց համաձայնութիւնը եւ յոյս յայտնեց որ Կիպրոսի Հանրապետութիւնը բրիտանական հասարակապետութեան մաս կազմէ:

×

Մակարիոս Արք. ալ Նիկոսիա վերադարձին մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց. «Լոնտոնի համաձայնութեամբ չկան յաղթականներ եւ պարտուածներ: Յաղթական է համագործակցութեան ոգին եւ ոչ թէ բաժանումի եւ հակամարտութեան»: Եկեղեցական ղեկավարին համաձայն Կիպրոսի անկախութիւնը անհաշտ չէ Բրիտանական հասարակապետութեան անդամակցելուն:

Կիպրոս կը ստանայ պայմանադրական անկախութիւն մը, ներքին լայն ինքնավարութիւն մը, ներքին ազատ քաղաքականութիւն մը, արտաքին քաղաքականութիւնը կապուած կը մնայ երեք պետութեանց: Մայր Հայրենիքի միացումին համար պայքարողները գոհունակութեամբ կ'ողջունեն կղզիին անջատ քաղաքականութիւն մը վարելու ազատութեան ստացումը եւ կը յուսան թէ ապագային միայն լուծելի խնդիր մըն է միացումը:

Գաղթավայրեր կը ձերբազատուին գաղութարար պետութեանց վարչութենէն: Ազատագրութեան հիմը բնակչութեան թիւն է: Եթէ Կիպրոսի բնակչութիւնը Թուրք ըլլար, կիպրական հարցը տարբեր լուծում պիտի ունենար: Կիպրոս Թուրք սահմանէն հեռու է քառասուն մղոն, Սուրիայէն վաթսուն մղոն, Աթէնքէն շատ աւելի հեռուն:

×

1956ի վիճակագրութեան համաձայն կղզիին բնակչութեան թիւն էր 531·000, որուն 80548ը Թուրք, Նիկոսիայի մէջ մէկ երրորդը, Լեֆքայի մէջ մեծամասնութիւն, թէեւ շատերը կը խօսին յունարէն:

Կիպրոս բարգաւաճ վիճակ մը ունեցաւ անգլիական վարչութեան տակ: 1946էն ի վեր տարեկան 18 առ հարիւր աճում ունեցած է: Նիկոսիա 1946ին 34·485 բնակիչ ունէր, 1956ին 43·000, Լիմասոլ նոյն թուականներուն 22·799 եւ 28·000: 1878ին անգլիական վարչութեան փոխանցումի ատեն կղզին ունէր 180·000 բնակիչ: Թուրքը զինուորապէս գրաւած էր զայն, երկու տարրերը մրցիլ սկսան աճումով եւ յոյն տարրը գերազանցեց Թուրք տարրը, որովհետեւ բազմածին էր եւ մնաց գիւղական:

×

Հնախօսներ կը հաստատեն թէ Կիպրոսի առաջին գաղթականութիւնը սկսաւ 1400ին (Ք. Ա.): Փիւնիկեցիներ հաստատուեցան պղնձի հանքերը շահագործելու համար (560 Ք. Ա.): Եգիպտոս, Աղեքսանդր Մեծ, Հռոմ, Բիւզանդիոն յաջորդաբար տիրեցին կղզիին: 632ին արաբական տիրապետութեան ենթարկուեցաւ: Խաչակիր Ռիչըրտ Առիւծասիրտ 1191ին Բիւզանդական կայսրութենէն առաւ Տաճարական Ասպետներու տալու համար: Գուիտոն Լուսինեան ստացաւ վերջիններէն: Կղզին երեք հարիւր տարի փայլուն շրջան մը բոլորեց: Ճենովացիներ տիրեցին Ֆամակուստայի եւ պահեցին զայն 92 տարի: 1489ին Լուսինեաններ Կիպրոսը յանձնեցին Վենետիկի Հանրապետութեան, որ խիստ վարչութիւն մը հաստատեց հոն, հալածեց կղզիին ինքնագլուխ եկեղեցին, որպէս հերձուածող: Թուրքերը Վենետիկէն խլեցին 1571ին եւ պաշտպանեցին օրթոտոքս եկեղեցին, յարգեցին անկախութիւնը, Եփեսոսի ժողովէն ընդունուած, չպարտադրեցին որ ենթակայ ըլլայ Ֆեների Պատրիարքարանին: Սակայն յոյն ազատագրական պայքարի ատեն, 1821ին, եկեղեցական եւ աշխարհական երեւելիներ կախաղան հանուեցան: Կղզին սարսափի օրեր ապրեցաւ, Քիոս կղզիին կոտորածն ու աւերումը խիստ ազդարարութիւն մըն էր կղզեբնակ Յոյներուն համար:

×

Թուրք տիրապետութեան տակ բնակչութիւնը նուազիլ սկսաւ, ինչպէս ամենուրեք, ուրԱտտիլայի սերունդը կը հաստատէ, որուն անցած վայրերուն մէջ «խոտ չի բուսնիր»: 1878 Յունիսի 4ին կնքուած անգլեւթուրք համաձայնութիւնը փրկարար եղաւ կղզեբնակներուն համար: Վարչապետ Տիզրայէլի կ'ըսէր – «Կիպրոս Արեւմտեան Ասիոյ բանալին է»: Անգլիա պիտի պահէր Կիպրոսը պաշտպանողական զինակցութեան համաձայն, որքան ատեն որ Ռուսիա պահէր Կարսն ու շրջականները:

Անգլիա համաձայնութիւնը ջնջեց 1914ին՝ երբ Թուրքիա պատերազմի մտաւ: 1916ի Մայքս – Փիքօ համաձայնութեամբ Անգլիա պիտի չփոխանցէր կղզին առանց նախապէս հաւանութիւնն ստանալու Ֆրանսայի: Նոր համաձայնութիւն 23 Դեկտեմբեր 1920ին եւ վերջապէս Լոզանի դաշնագրով Յունաստան եւ Անգարա ճանչցան անգլիական վեհապետութիւնը կղզիին վրայ: 1925ին Լոնտոն գաղթավայր հռչակեց եւ Քոլօնիալ Օֆիսը կառավարեց կղզին 43 տարի:

×

Կղզեբնակներու Յունաստանի միացման շարժումը նորութիւն մը չէր: Թուրք տիրապետութեան շրջանին ալ նոյն ձգտումը կար 1864ին: Ձգտումը աւելի զօրացաւ կրթական առաջդիմութեամբ, յոյն մշակոյթի մասնակցութեամբ: Անգլիացի նախարար մը կ'ըսէր. «Կիպրացիները յունական ծագում չունին, բայց լեզուով, զգացումով, մտածումով յոյն են եւ անոնք կը կազմեն ցեղակցութեանհիմերը»: Ազգայնական զգացումին ուժեղացման նպաստեց եկեղեցին: Յոյն կղերը ազգայնական է ամէն տեղ եւ ամէն ատեն: Ազգութիւն եւ եկեղեցի նոյնացած են, յոյն եկեղեցականութիւնը բազմաթիւ զոհեր տուաւ յոյն ազատագրութեան պայքարներու ընթացքին: 15 Յունուար 1950ին եկեղեցին ընդհ. քուէարկութիւն կատարելով յայտնեց բնակչութեան բաղձանքը Յունաստանի կցումին: «Կիպրոս չազատագրուած մասն է Մայր Հայրենիքին»: Վարչապետ Սոփոկլէս Վենիզելոս յայտարարեց թէ Կիպրոսի եւ Յունաստանի բնակիչներու բուռն փափաքն է միացումը»: (20 Փետր. 1951):

×

1954 Ապրիլին Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարը յայտարարեց — «Թուրքիա չի կրնար փոքրամասնութիւնը լքել, հետեւաբար կը փափաքի որ կղզիին վարչութիւնը մնայ ինչպէս որ է»: Ուսանողներ ցոյցեր կատարեցին Սելանիկի եւ Աթէնքի մէջ, Թուրքեր Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ: Անգլիա, Թուրքիա, Յունաստան Լոնտոնի մէջ հանդիպում մը ունեցան: Թուրքիոյ արտաքին նախարարը «կղզիին հարցը Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ կարգադրուելիք հարց մըն է» ըսաւ, կարելի չէ վերաքննութեան ենթարկել Լոզանի դաշնագիրը, որ կը կրէ Յունաստանի ներկայացուցիչներուն ստորագրութիւնն ալ: «Կղզին երկարաձգումն է Անատոլուի, ուրկէ կը տեսնուին Կիպրոսի ափերը, այնքան մօտ մեր նաւահանգիստներուն»:

×

Այժմ պայքարը երկու տարրերուն միջեւ տեղի պիտի ունենայ, պայքար թիւի, որակի: Յաղթական պիտի ըլլայ ան՝ որ աւելի արագ պիտի աճի եւ կարող պիտի ըլլայ վարիչ դասակարգ մը տալ, մշակոյթով առաջանալ: Յոյնը դադրած է Թուրքերէն խօսելէ, մինչդեռ խառն բնակչութիւն ունեցող վայրերու մէջ Թուրքը յունարէն կը խօսի, իսկ զարգացած դասակարգը՝ անգլերէն: Բնակչութեան 55 առ հարիւրը երկրագործ է եւ յոյն տարրին կը պատկանի, 23 առ հարիւրը ճարտարարուեստի մէջ է, 22 առ հարիւրը պաշտօնեայ: Յոյն տարրը հաստատուն հիմ ունի, եթէ արօրը չլքէ քաղաքներ խուժելով եւ արտագաղթով:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻՆ ԽԱՂԸ

ՍԹԱԼԻՆ
Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

Հարաւային Ֆրանսա հրատարակուող «Իլ Ճիոռնալէ Տէլէի Իթալիանի» իտալական պարբերաթերթը, անցեալ Դեկտեմբեր քանի թիւին մէջ, Սթալինի՝ ասկէ ճիշդ 52 տարի առաջ, Եւրոպա կատարած խորհրդաւոր ճամբորդութեան մը նկարագրականը ըրած էր:

Այդ գրութեան արձագանգ տալու մասնաւոր պատճառ մը պիտի չունենայինք անշուշտ, եթէ անոր մէջ հանդիպած չըլլայինք հանրութեան անծանօթ եւ Հայերուս համար անակնկալ դրուագի մը:

Սթալին գացած է Ս. Ղազար, Մխիթարեան Մայրավանքին մէջ ժամկոչի պաշտօնը խնդրելու համար:

Դրուագին վաւերականութիւնը դեռ չենք կրցած ստուգել, բուն իսկ Մխիթարեան աղբիւրէ: Չենք կարծեր թէ այն ատեն բոլորովին աննշան, Սթալինի այցելութեան գրաւոր հետքը գտնուի Ս. Ղազարի ականաւոր այցելուներու ստորագրութեանց մատեանին կամ օրագրութեանց մէջ:

Այն շրջանին եւ մինչեւ 1921, Միաբանութեան մշտնջենաւոր Աբբան էր Գեր. Իգնատիոս Կիւրեղեան: Իրեն ժամանակակից միաբաններէն կան դեռ վերապրողներ. անոնց ականատես կամ ականջա–

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄ

Երկու մեծերուն միջեւ կատարուած աշխարհի բաժանումը այն հետեւանքը պիտի ունենայ, որ միջանկեալ շրջանները պիտի դադրին գոյութիւն ունենալէ եւ պիտի իյնան ամէնէն անկուշտին ազդեցութեան տակ: Մ. Նահանգներու դաշնակից երկիրներու հանրային կարծիքները պիտի ընդվզին այս բաժանման դէմ, եւ շուտով պիտի թշնամանան իրենց մեծ դաշնակցին, որովհետեւ եղածը պիտի նկատեն դաւաճանութիւն: Մինչդեռ համայնավար կազմակերպութիւնը շատ լաւ գիտէ թէ ամէն պարագայի մէջ կրնայ յենիլ տեղական համայնավար կուսակցութիւններուն բացարձակ հաւատարմութեան վրայ: Հետեւաբար, աշխարհի բաժանումէն վերջ իրենց ձգուած շրջաններուն մէջ, Մ. Նահանգները այլեւս պիտի չկրնան յենիլ իրենց դաշնակիցներուն վրայ, եւ միւս կողմէ, նեղ կացութեան պիտի մատնուին տեղական համայնավար կուսակցութիւններուն վստահաբար կազմակերպելիք յեղափոխութիւններուն պատճառով:

Մ. Նահանգները քաղաքականապէս առանձնացնելու միտող քաղաքականութիւնը շատ լաւ կը ճանչնայ ու լաւ կ'օգտագործէ ուրեմն հոգեբանական այն տարբերութիւնները, որոնք գոյութիւն ունին ազատ ժողովրդապետութեան մը քաղաքացիներուն եւ համայնավար մարդոց սրտերուն ու վարուելակերպին մէջ: Ազատութեան մթնոլորտի մը մէջ հանրային կարծիքը մէկ օրէն միւսը կրնայ փոխուիլ. մինչդեռ կազմակերպուած համայնավար ընկերութեան մը մէջ հանրային կարծիքը կայուն բան մըն է: Մ. Նահանգները առանձնացնելու քաղաքականութիւնը առաւելաբար հիմնուած է միջազգային չափանիշներով հոգեբանական ճնշում բանեցնելու արուեստին վրայ: Այս քաղաքականութեան գործածած զանազան միջոցներն են՝ սպառնալիք, յուսալքում, գաղափարական թունաւորում եւ հակառակորդը ամբաստանել:

Սպառնալիքի քաղաքականութիւնը մեծ չափանիշներով կը գործադրուի արդէն Սթալինի մահէն ի վեր. Սուէզի խնդրին ատեն, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վրայ հրթիռներ ղրկելու սպառնալիքէն անմիջապէս վերջն է, որ Ռուսերը իրենց սպուտնիկները ճամբայ հանեցին: Ինչ ալ ըլլայ արհեստական արբանեակներու գիտական նշանակութիւնը, կասկածէ վեր է, որ հոգեբանօրէն մեծ ցնցում պատճառեցին: Երկու մեծերուն մէջ գտնուող երկիրներու ժողովուրդներուն այն զգացումը տուին, որ համայնավար կազմակերպութիւնը ամենակարող է, անկարելի է անոր դէմ պաշտպանուիլ, հետեւաբար՝ անհրաժեշտ է մերձենալ անոր:

Միջանկեալ շրջանները յուսալքելու եւ գաղափարականօրէն թունաւորելու քաղաքականութիւնը կ'իրագործուի համայնավար կուսակցութիւններու տեղեկատուութեան անթիւ կեդրոններուն կողմէ. այս կեդրոններուն պաշտօնն է հերքել հակառակորդին արձանագրած յաջողութիւնները — ինչ մարզի ալ պատկանին անոնք, չափազանցեալ գիծերով ներկայացնել հակառակորդին զանազան դժուարութիւնները, ալ աւելի չափազանցեալ գիծերով ներկայացնել համայնավարներու իրագործումները եւ մասսաները համոզել, որ վերջնական յաղթանակը կը պատկանի համայնավարութեան: Յուսալքման եւ գաղափարաբանական թունաւորման այս միջոցները մեծ չափանիշներու կը հասնին տեղական յեղափոխութիւններու ժամանակ. բայց այս արգելք չէ, որ լիովին գործածուին նաեւ համաշխարհային քաղաքականութեան մէջ: Հակայածաւալ քարոզչութիւն մը կայ, որուն նպատակն է շուարումի մատնել միջանկեալ ժողովուրդները: Այս քարոզչութիւնը շատ պարզ է, ու իր ընդհանուր յանկերգը կարելի է ամփոփել քանի մը բառով — Խ. Միութիւնը խաղաղութիւն կ'ուզէ. Մ. Նահանգները պատերազմ կ'ուզեն. Հետեւաբար, բոլոր անոնք որոնք խաղաղութեան կողմնակից են, պէտք է երես դարձնեն Մ. Նահանգներէն: Հոգեբանական ճնշումը կեդրոնացուած է խաղաղութեան հարցին վրայ, որովհետեւ շատ աւելի մօտ է ժողովուրդներու սրտին, տրուած ըլլալով որ ժողովուրդները սարսափի մատնուած են արդէն հիւլէական նոր զէնքերու քայքայիչ կարողութիւններուն մասին իրենց կարդացածներով:

Միեւնոյն ատեն, հոգեբանական պատերազմը դատապարտեալի դերին մէջ կը դնէ Մ. Նահանգները: Այս վերջիններուն ամբողջ քաղաքականութեան կը վերագրուին անխոստովանելի դրդապատճառներ. իրենց դրամական փոխատուութիւնները կը ներկայացուին որպէս ստրկացման միջոցներ. իսկ ինքնապաշտպանութեան իրենց քաղաքականութիւնը կը ներկայացուի որպէս պատերազմական ու զինուորական մեծղի դաւադրութիւն՝ Խ. Միութեան դէմ ուղղուած: Այս ամբաստանութեան հետ զուգընթաց, աշխարհի միջանկեալ շրջաններու բոլոր երկիրներուն մէջ մասնաւոր ճիգ կը թափուի արդէն իսկ որոշ չափով գոյութիւն ունեցող հակա – ամերիկականութեան զգացումները վառ պահելու:

(2 Շար.)

լուր վկայութեանց կը մնայ հաստատել կամ հերքել եղելութիւնը :

×

Բնականաբար, Իտալացի լրագրողին պատասխանատուութեան կը թողունք Սթալինի անձին, ցեղին եւ Հայերէն գիտնալուն մասին բրած կասկածելի մէջբերումները :

Սեւ ծովէն դէպի Ադրիական գացող բեռնատար նաւի մը մէջ պահուելով, ըՍթալին կը մեկնի Օտեսայէն եւ իտալական Անգոնա նաւահանգիստը կը հասնի 1907ի Փետրուարին : Եկողը բոլորովին անծանօթ եւ գաղտագողի ճամբորդ մըն էր . բայց, այդ տարիներուն, Անգոնայի մէջ բարեկամներ գտնելը դժուար պիտի չըլլար իրեն համար :

Թերակղզիին բանուկ նաւահանգիստը ապաստանարանն ու կեդրոնն էր Իտալիոյ « անիշխանականներուն » եւ « ոչնչականներուն » . իրենց համախոհ ռուս ազգի փախստական, զրկարաց կ'ընդունուէր այնտեղ : Հոն գոյութիւն ունէին մեծ թիւով քաղաքական «եղբայրակցութիւններ», որոնց անդամները, ըստ իրենց հանրապետական համոզումին առաւել կամ նուազ ծայրայեղութեան, իրարու « եղբայր » կամ «քեռորդի » ազգականական անունը կուտային :

Սթալին կրցաւ, անմիջապէս, ուզածին չափ «ազգականներ» գտնել այդ շրջանակներուն մէջ : Քաղաքը համակրելի էր, ժողովուրդը հիւրընկալ եւ միջավայրը ա՛լ աւելի : Ամէն սրճարանի եւ ճաշարանի անկիւն, երեւոյթով խիստ՝ խօսքով եռանդուն յեղափոխականներու հաւաքատեղի մըն էր : Տեղւոյն մանկայատուկ թխածոյ լայներիզը, «լազանիա» խմորն է որ կ'ուտէին, անուանի «կանաչուկ» գինին է որ կը խմէին . բաժակ բաժակի վրայ կը պարպէին աշխարհի խաղաղութեան, մարդկութեան բարօրութեան եւ ազատութեան կենացը : Իրենց պարագլուխն էր Մալաթէսթա անունով կէս բանաստեղծ՝ կէս գործիչ, իր չուքէն վախցող բարի մարդուկ մը :

Այդ գուարթ միջավայրին մէջ մտնելու եւ երջանիկ յեղափոխականներուն հետ մտերմանալու համար, անհրաժեշտ էր ու կը բաւէր իրենց պէս ուտել խմել գիտնալ եւ, մանաւանդ, գիտնալ ուռուցիկ ճառեր խօսիլ յանուն ընկճուած դասակարգերու ազատագրութեան :

Ռուսաստանէն փախստական, Անգոնա ցամաք ելլող օտարականը տարօրինակ երիտասարդ մըն էր : Խարտեաչ չէր՝ ինչպէս տեղացին կ'երեւակայէր Ռուսն առ հասարակ . անխնամ էին մազերը, պեխն ու մօրուքը եւ ձիթագոյն աչքեր ունէր : Կարելի չէր դուշակել թէ իրականին մէջ « Ռուս էր եւ Հրեայ » . այնուհանդերձ, ընդհանուր դիմագիծը եւ «գայլի ժանիքներու փայլն ունեցող ակռաները » , ծագումով Ասիացի ըլլալը կը հաստատէին :

Հասած օրն իսկ Սթալին բարեկամներ գտաւ Անգոնայի մէջ : Տեղւոյն «եղբայրները » չուտով համակրեցան անոր եւ ըսկըսան «Իվանօ» մտերմիկ անունը տալ : Սկզբնական գուարթ եւ անհոգ օրերէն ետք, Սթալին կը մտածէ վերջնապէս հաստատուիլ Անգոնայի մէջ, եթէ ապրուստը ճարելու չափ գործ մը կարենար գտնել : « Եղբայր» Մալաթէսթան եւ իր բարեկամներէն ծանօթ փաստաբան մը, այսօր դեռ ողջ, Սթալինը կը ներկայացնեն քաղաքին «Ռոմա է Փաչէ» պանդոկին տիրոջը : Սթալին կ'առաջարկէ պանդոկին դռնապանն ըլլալ, օրուան հացին փոխարէն : Բայց, այնքան «երկչոտ» երիտասարդի մը տպաւորութիւնը կը թողու պանդոկապետին վրայ, որ գործը չի յաջողիր :

Յուսախաբ եւ յուսահատ, Սթալին կը ստիպուի Անգոնայէն հեռանալ : Այս անգամ ալ գաղտագողի ճամբորդ, Վենետիկ գացող բեռնատար նաւ մը կը մտնէ՝ մեքենավարներէն մէկուն մեղսակցութեամբ :

Վենետիկի վրայ կը զմայլի համայնավարութեան ապագայ պետը : Կը մտածէ հոն հաստատուիլ և, օր չանցուցած, գործ մը ճարելու հետամուտ կ'ըլլայ : Ամէն բանէ առաջ կը մտաբերէ իր անցեալը : Կը յիշէ իր պատանեկութեան ատեն Հայերու հետ մշակած յարաբերութիւնները, իր ծննդավայրին դպրեվանքներէն մէկուն մէջ բրած եկեղեցական ուսումները, «լաւ հայերէն խօսիլը», եւ անվարան կ'երթայ Հայոց կղզին՝ Ս . Ղազարի վանքը : Աբբահօր ներկայանալով, կը բացատրէ թէ մօտէն ծանօթ է արեւելեան եկեղեցիներու ծէսին եւ գիտէ, մանաւանդ, զանգակները զարնել ճիշդ այն ձեւով եւ հնչակաւութեամբ որ յատուկ են Հայաստանի եկեղեցիներուն :

Տարօրինակ այցելուն, երեւոյթով չատ « երկչոտ » եւ «անոյշ » կ'երեւի եւ լաւագոյն տպաւորութիւնը կը թողու Աբբահօր վրայ, որ Սթալինին կը թուէ այն բոլոր խիստ օրէնքներն՝ ու պայմանները, որոնց ենթակայ են, առանց բացառութեան, մենաստանին մէջ ապրողները : Անցեալին արդէն վանքէ փախած, ոչ այն ատեն եւ ոչ ալ երբեք կրօնաւորական կեանքի հակում չունենալուն, Սթալինի գործին չի գար վանքին պարտաւորիչ կարգապահութիւնը : Ս . Ղազարէն կը մեկնի եւ Վենետիկէն ալ կը հեռանայ, պանդուխտի ցուպն ի ձեռին, միշտ անգործ ու թափառական :

Այնուհետեւ, հաւանաբար Միլանոյէն անցնելով, կ'երթայ մինչեւ Լօզան եւ Ժընեւ . գուցէ նաեւ մինչեւ Փարիզ, ուր Լենին իր յեղափոխական քարոզչութեան նիստերը կը գումարէր՝ Մոնփառնասի պողոտային անուանի «Քուփոլ» սրճարանին մէջ : Ցամենայն դէպս, ստուգուած է որ 1907ի Մայիս ամսուն, Սթալին ներկայ եղած է Լոնտոնի մէջ գումարուած յեղափոխական համագումարին : Եթէ Մըխիթարեանց Աբբահայրը կամ Անգոնայի պանդոկապետը , ձեւով մը վար դրած ըլլային այնքան «անոյշ» եւ «երկչոտ », վրացի « խոնարհ յեղափոխականը », անոնք Սթալինի համար եղած պիտի ըլլային ինչ որ Քափուան եղաւ Աննիբալի համար : Եւ աշխարհի ներկայ վիճակն ու պատմութիւնը, հաւանաբար, բոլորովին տարբեր կ'ըլլային :

Ինչ բարա՛կ թելի մըն է կապուած , ստէպ, պատմական դէմքերու ճակատագիրը :

Եւ ըսե՛լ թէ երկու առիթով, յաջորդաբար, իտալական եւ հայկական թելէ մը կախուեր է Սթալինի ճակատագրին այլապէս կատարումը եւ անով՝ համայնավար պատուհասէն զերծ մնալու բախտը , մարդկութեան համար :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Պ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Մարտ 17ին Պ. Ճորճ Մարտիկեան, ընկերակցութեամբ երկու պետական հայ երեսփոխաններուն՝ Պ. Պ. Տիգրան Թոսպաթի եւ Խաչիկ Պապիկեանի այցելութիւն տուաւ Լիբանանի վարչապետ Ռաշիտ Քարամէի, Սէրայի իր գրասենեակին մէջ : Նոյն պահուն, հոն կը գտնուէր նաեւ Տօքթ . Ե . Ճիտէճեան, որ ներկայ եղաւ խօսակցութիւններուն :

Շատ ջերմ եւ սիրալիր ընդունելութեան մը ընթացքին, Վարչապետը իր գնահատանքն ու շնորհակալութիւնը յայտնեց Պ . Մարտիկեանի լիբանանեան եւ արաբական դատին մատուցած ծառայութիւններուն համար եւ աւելցուց, թէ Լիբանան ինքզինք պատուուած կը զգայ իր այցելութեամբ : Ինչ որ Լիբանանցիք պէտք է ընէին ձեզի հանդէպ՝ իբր յարգանքի արտայայտութիւն, ըրած են արդէն մեր հայ եղբայրները : Որեւէ տարբերութիւն չկայ անոնց եւ մեր միջեւ, բոլորն ալ կը պատկանին նոյն հայրենիքին » :

Պ. Ճորճ Մարտիկեան երկար բացատրութիւններ տուաւ այն դերի մասին, որ այսուհետեւ կոչուած է կատարելու Անթիլիասը համայն հայութեան կեանքին մէջ : Աշխարհի բոլոր Հայերը իրենց հոգեկան կեդրոնը կը նկատեն զայն եւ պատրաստ են իրենց բարոյական նպաստը բերելու անոր՝ ծաղկեցնելու եւ ուռճացնելու համար :

Ժամը 10.45 Պ. Ճորճ Մարտիկեան ընկերակցութեամբ երկու հայ երեսփոխաններու, Խորհրդարանի մէջ այցելեց Խորհրդարանի Նախագահ Պ. Ատէլ Օսէյրանի :

Պ. Օսէյրան եւս անդրադարձաւ այն կարեւոր դերին, որ հայութիւնը ունեցաւ այս երկրի վերելքի եւ բարգաւաճման համար : Հայերը, ըսաւ ան, հոս եկան իբր գաղթական, աղքատ ու տնանկ, քանի մը տարիէն սակայն ոչ միայն տուն տեղ եղան, ոչ միայն իրենք փայլեցան , այլ նաեւ փայլեցուցին Լիբանանը :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մարտիկեան , որոնք Մարտ ութէն ի վեր Պէյրութ կը գտնուէին, ինքնաշարժով մեկնեցան Դամասկոս :

Մինչեւ սահման, յարգելի հիւրերուն ընկերացան Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Գեր . Տ . Խորէն Արք . Բարոյեան եւ Համազգայինի Կեդր . Վարչութեան անդամ Պ . Վահէ Սէթեան :

Տասը օր ամբողջ , Պ . Ճորճ Մարտիկեան, Պէյրութի մէջ ունեցաւ քաղաքական եւ հանրային բեղուն գործունէութիւն : Տեսակցեցաւ Հանրապետութեան Նախագահին, Խորհրդարանի նախագահին, Վարչապետին, Նախարարներուն, երեսփոխաններու, դիւանագիտական մարմնի անդամներուն, մամուլի ներկայացուցիչներուն եւ այլ անձնաւորութիւններու հետ : Ներկայ եղաւ ժողովրդային հանդիպումներու, ինչպէս Ս . Գրիգոր Լուսաւորչի Ուխտի Օրը, Մարտիկեան Թանգարանի բացումը, Կաթողիկոսարանի ճաշը, Հ . Մ . Ը . Մ .ի ճաշը, Օգն . Խաչի սփեմայի երեկոյթը, Համազգայինի ճաշը, Պ . Մ . Ալիքեանի ճաշը, այց Բուժարան եւ Այնճար, եւն . :

Պ . Մարտիկեան այցելեց Պէյրութի ամերիկեան դեսպանատունը եւ ամերիկեան գործավարին հետ քննեց Ռումանահայ, Պուլկարահայ եւ Պաղեստինահայ գաղթականներու Ամերիկա գաղթի խնդիրը :

Դամասկոսի մէջ, Պ . Մարտիկեան պիտի տեսակցի Ա .Մ .Հ . Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասըրի, պետական աւագանիին, բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու եւ ազգայիններու հետ :

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՄԻ ՋԵԿՈՒՄԻՑ

Մեր պոէզիան այս վերջին տասը տարում
Իր պլաններր լաւ չի կատարում ,
Բնականոն չէ, աղօտ է, տկար ,
Եւ ոչ մի կարգին նուաճում չկայ :
Իքսը քսան հատ նոր երգ է գրել
Բայց...ստորակէտ մը տեղ չի դրել,
Իկրեկը տպեց չափածոյ վիպակ ,
Սակայն այնտեղ կայ երկու... վրիպակ :
Բայց այս բացերի խառնիճաղանճում ,
Այնուհանդերձ, կայ մի նուաճում , —
Յարգելի Զետը վերջին տաս տարում
Լռել է՝ ձմեռ լինի թէ գարուն ,
Ոչ մի տող այս տաս տարում չի գրել ,
Խորթ ազդեցութիւն երբեք չի կրել ,
Զունի ոչ մի բիծ, ոչ մի սայթաքում ,
Ոչ մի սխալ բան չի արել կեանքում
Դառնալով այսօր (կրկին ու էլի)
Մեր պոէզիայի փառքն անվիճելի ...

«Ոզնի» ԳԷՈՐԳ ԷՄԻՆ

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (375)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԱ.

– ԱՍՏՂԱԲԵՐԴ

Ինձ վեր առեց մի այրի կին, Կարոյին վեր առեց մի կալուածատէր . Սաղոյին վեր առեց մի գործարանատէր, իսկ Ռափայէլին — այդպէս էր հնդկացի պատանիի անունը — վեր առեց մի արհեստաւոր :

— Մենք բաժանուեցանք, բայց կիրակի եւ տօն օրերում տեսնւում էինք միմեանց հետ : Իմ բարերարուհին յայտնուեցաւ մի չատ բարեպաշտ եւ առաքինի կին : Նա ամուսնից բաւական մեծ ժառանգութիւն էր ստացել, եւ այդ ժառանգութիւնը պէտք է մնար նրա երկու աղջիկներին , որոնցից մէկը տասն և վեց տարեկան էր, իսկ միւսը տասն եւ ութ տարեկան : Նրա աղջիկները մօր քնքուշ սիրտն էին կրում : Բարեպաշտ կինը ամէն հնար գործ էր դնում, որ ես հայրենիքի կարօտութիւն չըզգամ, որ միշտ ուրախ լինեմ : Նրա գութը աւելի եղաւ դէպի ինձ, երբ իմացաւ, որ ես մի որբ տղայ եմ, երեխայութիւնից զրկուած եմ եղել իմ ծնողներից :

Մի օր ամբողջ քաղաքը որոնել էր նա, եւ վերջապէս գտել էր մի գմիւռնացի հայ ընտանիք : Այդ ընտանիքի հետ ծանօթացաւ նա, խնդրում էր միշտ իր տունը յաճախել, միայն ինձ հաճեցնելու համար , որպէսզի ես Հայեր տեսնեմ եւ ինձ միայնակ չըզգամ : Համարեա ամէն կիրակի Կարօն, Սաղօն, Ռափայէլը եւ այդ հայ ընտանիքը բոլորւում էին նրա սեղանի չուրջը, եւ նա ուրախութիւնից չգիտէր, թէ որպէս գոհացնէր իր հիւրերին : Նա խնդրում էր մեզ հայերէն խօսել եւ ինքը մեծ բաւականութեամբ լսում էր, ասելով, թէ մեր լեզուի մէջ գտնում է չատ ախորժելի հնչիւններ : Նա սիրում էր լսել եւ Հայոց երգեր, եւ չատ անգամ մեզ երգել էր տալիս հայ պանդուխտի երգը .

Կռո՛ւնկ, ո՞ւստի կուգաս,
Ձայնիկդ ի հոգիս,
Կռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն
Խաբրիկ մը չունի՞ս ...

— Այդ երգի անգլիերէն թարգմանութիւնը գիտէր Տիկինը : Նրա մեծ աղջիկը չուտով յօրինեց երաժշտական խազեր այդ երգի եղանակով, նա ածում էր դաշնամուրի վրայ, եւ մենք խումբով երգում էինք : Բարեսիրտ կինը նայում էր մեզ վրայ եւ թաշկինակը սեղմում էր աչքերին :

Այդ միջոցին Ասլանը նոյնպէս զգացուեցաւ եւ նրա ձայնը սկսեց դողալ :

— Սկզբում , — շարունակեց նա, — մենք սովորում էինք զանազան տարրական դպրոցներում, որոնց մէջ մեզ տեղաւորեց ինքը մստեր – Ֆիշերը : Նա միշտ իր հոգաբարձութեան տակ էր պահում , եւ չէր դադարում ամէն կերպով հսկել մեզ վրայ : Նրա տունը մեզ համար հայրական տուն էր , ուր գնում էինք ամենայն սիրով : :

Մի անգամ ես հիւանդ էի, բարեսիրտ ծերունին ամբողջ գիշերներ ոտքի մատների վրայ ման էր գալիս իմ մահճակալի չուրջը, ուղղում էր իմ անկողինը եւ փոխում էր իմ սպիտակեղէնները : Երբ բաւական սովորեցինք, մեզանից իւրաքանչիւրը ընտրեց մի մասնագիտական ասպարէզ : Ես ընտրեցի բժշկութիւն եւ չարունակեցի մինչեւ վերջը : Ռափայէլը սիրում էր արհեստներ, մեքենայագործութիւն, ճարտարութիւն, նա ընտրեց այդ մասը : Բայց Կարօն եւ Սաղօն անդադար մի ասպարէզից դէպի միւսն էին անցնում, մէկը ընտրում էին , մի քանի ամիս սովորում էին, յետոյ ձանձրանալով թողնում էին եւ մի այլն էին սկսում : Դրանց փոփոխամտութիւնը ոչ սակաւ հոգսեր պատճառեց թէ մստեր – Ֆիշերին եւ թէ իրանց բարերարներին, որոնց ծախքով սովորում էին : Մեր չրջանում առակ էր դարձել ասել՝ թէ «Կարօն իր մասնագիտութիւնը այնպէս չուտ է փոխում, որպէս իր չապիկը» : Սաղօն իր փոփոխամտութեան մէջ աւելի չափաւոր էր : Իսկ Կարօն այն ծայրայեղութեան հասաւ, որ մի անգամ թողեց մաթեմատիքան եւ մտաւ զինուորական դպրոց : Յետոյ այնտեղից եւս դուրս գալով, մի ագարակում, ուր գործնական կերպով գիւղատնտեսութիւն էին սովորեցնում , սկսեց երկրագործութեամբ պարապուել : Երբ նրան հարցնում էին, թէ ինչո՞ւ ես այդպէս անում, նա սովորաբար պատասխանում էր . «սիրը այդ բոլորն էլ մեր երկրին պէտք են» ... Եւ այդպէս, Կարօն չատ բան սովորեց , բայց ամէն առարկայ թերի կերպով սովորեց : Նրա անյագ եռանդը միշտ ձգտում էր միանգամից կլանել բոլոր ուսմունքները : Բայց Սաղօն վերջը մտաւ մի վաճառականական դպրոց եւ այնտեղ աւարտեց :

— Ջալլադի հետ մենք ծանօթացանք չատ ուշ . նա սովորում էր մի հոգեւոր դպրոցում եւ ուղարկուած էր այնտեղ Զէյթունի բողոքական միսիոնարների ձեռքով :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Միհրան Գավչեան 6000 Ֆր.։
Քանի մը ընկերներ (Փարիզէն) 13.000 ֆրանք ։

Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան Մարտիրոս եւ զաւակները իրենց ողբացեալ կնքահօր Գրիգոր Մանուկեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն հինգ հազար ֆրանք ։

Նոյն առիթով Տէր եւ Տիկին Մարուքէ Պօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Աչըգկէօզեան եւ Պ. Ժիրայր Վարպետեան երկու հազարական ֆրանք, Պ. Յակոբ Յարութիւնեան հազար ֆրանք ։

Կրընոպլէն Տիկին Վ. Օնպաշեան Ս. Յարութեան տօնին առթիւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Յարութիւն Օնպաշեան սրահին կը նուիրէ հարիւր հազար ֆրանք ։

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր պարահանդէսին հասոյթը՝ երեսուն հազար ֆրանք կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի տան ։

Օր. Սրբուհի Պիւլպիւլեան, Այրի Տիկ. Պերճուհի Նշանեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Գաբրիէլեան եւ զաւակները, Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան, Այրի Տիկին Ե. Յովսէփեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ. Գասպարեան եւ զաւակները (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Փափազեան եւ Իսկէնտէրեան ընտանիքները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գասպարեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 24ին ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Գաբրիէլեան եւ Պիւլպիւլեան ընտանիքներուն ։

Տէր եւ Տիկին Մինաս Խաչիկեան եւ զաւակը, Պ. Խաչիկ Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տէլալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիլպեռ եւ Սրբուհի Ֆօթիլլօն եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խաչիկեան, Պ. Յաբէթ Թէրզեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարիամ Անանեան, Տէր եւ Տիկին Անանիա Անանեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, սանին եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Փիթիէի հիւանդանոցին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը՝ այսօր Հինգշաբթի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ, ժամը 16ին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

THÉATRE MUNICIPAL DE VILLEURBANNE

Կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 20.30ին

Կը ներկայացուին

1.— ԱԴՈՒԱՐԴ ԻՇԽԱՆ
(Տռամ Հայ - Մակեդոնական շրջանէն)

2.— L'article 330, G. Courteline
(Comédie en un acte)

3.— ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ
(Կատակերգութիւն)

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյն ներկայացումը Կիրակի (Ապրիլ 5) ժամը 15.30ին,

THEATRE MUNICIPAL DE VIENNE

Imprimerie Spéciale
du Journal " Haratch "

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՓԱՌԱՏՕՆ

ԼԻՈՆ - ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՐՏ
(Պուրս տիւ Թրավայ)
ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ - ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՐՏ
(Քազա տ'Իթալիա)
ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20,30ԻՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ ԿԵՆԴԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ՝ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄՇՈՅ ՍՈՒԼԹԱՆ ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՆՔԸ

ԾԱՆՕԹ.— Ժամադրութիւն Շաբաթ առաւօտ ժամը 8.30ին, Կառ տը Լիոն, Սալ տը լ'Օրլօժ ։

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է ՔԱՋԱԼԵՐԵԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԱՅՍ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ

Մարսէյլի ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի յայտագրին մէջ պիտի խօսուի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի փառատօնին մասին՝ հետեւեալ օրերուն եւ ժամերուն .—

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ.— Փրովանս - Մակազին (Մարսէյլ) բաժնին մէջ, այս ուրբաթ, ժամը 12 - 12.30ին ։

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ.— Փրովանս - Մակազին (Մարսէյլ) բաժնին մէջ, այս չորսաթ ժամը 13.30 - 14.30 ։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ - ՀԱՒԿԹԱԽԱՂ

ՁԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպութեամբ Հ. . Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ։ 28 Մարտ, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պոմոնի Ազգային սրահին մէջ։ Ճոխ յայտագիր ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ՁԱՏԻԿԻՆ

(29 Մարտ) Ալհամպրայի մէջ ։
ժամը 21էն մինչեւ լոյս

**Orchestre
Jo valon et Gu Berthos**

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աւետիս, Սուրէն եւ Միսաք Գալֆայեան եղբայրներ խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակներով եւ ցաւակցութիւններով մխիթարեցին զիրենք, իրենց սիրեցեալ մօր Այրի Տիկին Մաքրուհի Ա. Գալֆաեանի ցաւալի մահուան տխուր առթիւ։

×

Այրի Տիկին Ա. Աբրահամեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին Հայ Մարզական Միութեան եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԱՀԱՐՈՆ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Սէն Ժերմէի Թաղ. Խորհուրդը, խորին շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Խոչեանէ, իրենց որդւոյն Վարդգէսի զինուորական ծառայութենէ ողջ եւ առողջ վերադարձին առթիւ հետեւեալ նուէրները .— Թաղիս երկրատան շինութեան ֆոնտին երկու հազար ֆրանք, իսկ եկեղեցւոյս պայծառութեան համար հազար ֆրանք ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շաւիլէն Պ. Մովսէս Տէմիրճեան եւ Օր. Զարուհի Տէմիրճեան կը ծանուցանեն թէ այս երկուշաբթի (Մեռելոց) Շաւիլի եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր ողբ.

ՆՈՒՐՀԱՆԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։ Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Գործաւորներ ձեւընկալ նիւթերու (մաթիէռ փլասթիք) մեքենայի վրայ աշխատելու համար։ Դիմել՝

Ս. ՊՕՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ շաբթուան բոլոր արարողութիւնները կը կատարուին ըստ աւանդութեան ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը, այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԷԶՕՆ - ԱԼՖՈՐԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ
28 ՄԱՐՏ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ
Եւ հովանաւորութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան
ի նպաստ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյն կից Ազգային Տան
Կը ներկայացուի

ՃԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Կատակերգութիւն երեք արար
ՄՈՒՏՔ 300 ԵՒ 500 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար· 4000 փր·վեց·2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր·

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՄԱՐՏ

VENDREDI 27 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8355 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4256

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԱՏԿԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Միջին եւ Հարաւային Ֆրանսայի մեր հայրենակիցներուն համար յիշատակելի պիտի ըլլայ այս տարուան Զատիկը :

Անոնք բացառիկ պատեհութիւնը պիտի ունենան վայելելու Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի փառատօնը : Լիոնցիները Ծրագալոյցի, Մարսիլիացիները՝ Զատկի գիշերը :

Նոր Սերնդական տղաներն ու աղջիկները ամիսներէ ի վեր աշխատանքի են լծուած՝ քանի մը երէց ընկերներու ղեկավարութեան տակ՝ պատրաստելու համար ներկայանալի հայկական հանդէս մը, բոլորովին տարբեր ցարդ մեզի ծանօթ սովորական հանդէսներէն :

Երիտասարդ երաժիշտ ու խմբավար Կարպիս Աւիրիկեան նոր երգեր սորվեցուցած է՝ յատկապէս այս փառատօնին համար :

Արուեստագէտ Ժիրայր Փալամուտեան յղացած է կենդանի պատկեր մը, — Ուխտագնացութիւն դէպի Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետի վանքը : Նորութիւն մը՝ որուն համար բացառիկ զոհողութիւններ կատարուած են եւ որ պիտի կազմէ երեկոյթին ամէնէն խորհրդաւոր եւ ինքնատիպ մասը :

Հանդիսականները բեմին վրայ պիտի տեսնեն Տարօն – Տուրուբերանի մեր հայրենակէր գիւղացիներն ու բարեպաշտ գեղջկուհիները, որոնք ուխտի կ'երթան մուրատատուր Սուրբ Կարապետին, իրենց աւանդական տարազներով, իրենց երգերով ու պարերով եւ զանազան զուարճութիւններով :

Ու քանի մը ժամ պիտի վերապրին հայրենիքի հին բարքերն ու սովորոյթները՝ հայաշունչ մթնոլորտի մը մէջ : Պիտի վերյիշեն անցեալը, որ այլեւս պատմութեան կը պատկանի : Պիտի լսեն մեր հայրենի գեղջուկ երգերը եւ պիտի ըմբոշխնեն հայկական մենապարերն ու խմբապարերը : Մանաւանդ «Հայկական Հարսնիք»ը :

Երիտասարդական այս փառատօնը քաջալերութեան արժանի է մանաւանդ անոր համար, որ դերակատարները մեծ մասամբ հոս ծնած ու մեծցած աղջիկներ ու տղաներ են, որոնք հայրենասիրական ոգիով տոգորուած՝ ձիգ չեն խնայեր սորվելու համար իրենց մայրենի լեզուն : Ապրելու համար իբրեւ հայ, կատարելով հանդերձ իրենց քաղաքացիական պարտականութիւնները հանդէպ հիւրընկալ երկրին :

Ֆրանսական ձայնասփիւռը այսօր՝ Ուրբաթ՝ կէսօրին, իսկ հեռատեսիլը վաղը՝ Շաբաթ ժամը 13·30 – 14·30 Մարսիլիոյ կայանէն պիտի խօսին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի փառատօնին մասին, տեղացիներուն ծանօթացնելով մեր երիտասարդական կազմակերպութիւնն ու անոր ձեռնարկը :

Տարակոյս չունինք, որ Լիոնի ու Մարսիլիոյ շրջանի մեր հայրենակիցները խուռներամ պիտի փութան ծափահարելու մեր նորահաս երիտասարդները : Քաջալերելու եւ զօրավիգ կանգնելու զանոնք : Որպէսզի իրենց այսօրուան յաջողութիւնը խթան մը ըլլայ յառաջիկայ գործունէութեան համար : Միշտ ձգտելով աւելի վեհին ու գեղեցիկին :

Ազգապահպանման եւ հայապահպանման լաւագոյն միջոցն է աջակցիլ Նոր Սերունդին՝ դիւրացնելով իր ձեռնարկները : Կարելիութիւններ ստեղծել, որպէսզի անիկա կարենայ գործադրել իր ծրագիրը : Որպէսզի կարենայ հաստատուն հիմերու վրայ դնել եւ ինքնաբաւ դարձնել իր պաշտօնաթերթ Հայաստանը :

Փառատօնը լաւագոյն առիթը կ'ընծայէ մեր հայրենակիցներուն՝ ցոյց տալու իրենց հայրենասիրութեան չափանիշը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ՉԸՆԴՈՒՆԻՐ ՈՐ ԻՐ ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ ՓԱԿՈՒԻ ՊԵՐԼԻՆԻ ՃԱՄԲԱՆ

Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը երեքին, 800 լրագրողներու ներկայութեան, Հանրապետութեան Նախագահը մամուլի ասուլիս մը տուաւ՝ կարեւոր յայտարարութիւններ ընելով :

Առաջին առթիւ անդրադարձաւ Պերլինի տագնապին, շեշտելով երեք կէտեր ·

1·— Հաւանաբար ձեռք առնուին կարգ մը միջոցներ՝ Արեւմտեան Պերլինի եւ արեւմտեան գօտիին միջեւ ամերիկեան, անգլիական եւ ֆրանսական ուժերու երթեւեկին արգելք հանդիսանալու համար :

2·— Գերմանացի ժողովուրդին ճակատագիրը խնդրոյ առարկայ պիտի դառնայ՝ երբ Գերմանիա բաժնուի երկու պետութիւններու, կամ՝ երբ Պերլին մաս կազմէ բռնատիրական վարչակարգին :

3·— Վերջապէս, Տը Կոլ յիշեց Եւրոպայի մէջ չէզոք գօտիի մը պարագան՝ Գերմանիոյ մասնակցութեամբ :

Հանրապետութեան Նախագահը անհրաժեշտ կը նկատէ ֆրանքօ-գերմանական գործակցութիւնը եւ պատասխանելով կարգ մը մարդոց, կ'ըսէ ·— Գերմանիա, այնպէս՝ ինչպէս որ է, մեզի չսպառնար : Նոյնիսկ կը մտածենք թէ իր կարողութիւններով՝ Գերմանիա Եւրոպայի եւ աշխարհի յառաջդիմութեան էական տարրը կը կազմէ : Գերմանիա եւ Ֆրանսա որոշած են գործակցիլ : Այս կէտին վրայ Վարչապետ Ատենաուըրի քաղաքականութիւնը կը զուգադիպի մեր քաղաքականութեան : Վերջերս տակաւին Սէնեի ինծի ըսաւ թէ Իտալիոյ մտածումն ալ նոյնն էր : Հետեւաբար՝ մենք չենք կրնար առնել այնպիսի քայլ մը՝ որ կրնայ գերման ժողովուրդը յուսահատութեան մղել, վտանգել իր խաղաղ ապագան եւ քանդել այն փորձառութիւնը, որ այնքան արցունքէ յետոյ գոյացաւ Հռենոսի երկու ափերուն վրայ :

Տը Կոլ մասնաւորապէս յայտարարեց · — Միացեալ Նահանգները, Անգլիա եւ Ֆրանսա չեն ընդունիր որ ոեւէ մէկը արգելք հանդիսանայ Պերլինի իրենց բանակներուն երթեւեկին : Խ. Ռուսիոյ հետ կնքուած դաշինքին համաձայն՝ երեք երկիրները ազատ անցքի իրաւունք ունին : Անոնք որ կ'ընդդիմանան եւ անոնք՝ որ զօրավիգ կը կանգնին անոնց, Արեւմտեաններու դէմ թշնամական քայլ մը առած պիտի ըլլան, հետեւաբար՝ պատահելիք ընդհարման պատասխանատուն ալ իրենք պիտի ըլլան :

Գալով քաղաքի ճակատագրին, մենք կը հաստատենք թէ իրենց կամքը արտայայտելու կարելիութիւնը ունեցող քաղաքացիները կը փափաքին որ Պերլին մնայ արեւմտեան գօտի : Այս պատճառով, ինչպէս նաեւ այլ պատճառներով, չենք ընդունիր որ արեւմտեան Պերլին յանձնուի Փանքովի հսկողութեան :

Արդէն մենք չենք ճանչնար Փանքովը՝ իբրեւ գերիշխան եւ անկախ պետութիւն, որովհետեւ ան ծնաւ եւ կը գոյատեւէ խորհրդային գրաւման եւ անողոք բռնատիրութեան մը պատճառով :

Վերամիացման հարցի մասին · — Երկու բաժիններու վերամիացումը եւ մէկ Գերմանիոյ ստեղծումը, որ ամբողջութեամբ ազատ պիտի ըլլայ, գերման ժողովուրդի բնական ճակատագիրն է, պայմանաւ որ խնդրոյ առարկայ չդառնայ արեւելքի, արեւմուտքի, հիւսիսի եւ հարաւի իր ներկայ սահմաններուն հարցը :

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

Օրը Օրին

« ՀՐԱՇԱԼԻ՛ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ »

Հետզհետէ «յարութիւն» կ'առնեն նաեւ Հայաստանի մէջ «մաքրագործուած» գրողները :

Ազդանշանը տրուեցաւ Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան 20րդ համագումարին մէջ, Սթալինի մահէն անմիջապէս յետոյ : Եւ յաջորդաբար սկսան լուիլ անուններ՝ որոնց յիշատակութիւնը աննախանձելի կացութեան մը կրնար մատնել ենթակաները :

Գիտէինք թէ խումբ մը մտաւորականներ լռութեան դատապարտուած էին : Ոմանք կ'ըսէին թէ «մեկուսացուած» են : Ուրիշներ կը պնդէին թէ «սպաննուած» են :

Հարկ եղաւ սպասել մինչեւ Սթալինի մահը, հաստատելու համար թէ երկուքն ալ ճիշդ էին :

Արդարեւ, կարգ մը անուններ սկսան ձայն բարձրացնել ·— Գուրգէն Մահարի, Վ. Նորենց, Վ. Ալազան : Կրկին սկսան երգել, բայց այս անգամ՝ տարբեր շունչով : «Լռութիւն»ը շատ բան փոխած էր անոնց մէջ :

Ուրիշներ ձայն չհանեցին : Պարզ է թէ լռած էին ընդ միշտ · — Ե. Չարենց, Բակունց, Թոթովենց, Զ. Եսայեան եւն· :

Հայրենի մեր մտաւորականները սակայն շունչ եւ կենդանութիւն տալ եղերաբախտ իրենց ընկերներուն :

Այս անգամ՝ կարգը եկած է Զապէլ Եսայեանի :

Բանաստեղծ Վ. Նորենց երկարաշունչ յօդուած մը գրած է տաղանդաւոր գրագիտուհիին մասին (գլխաւոր մասերը՝ կարդալ Բ. էջ) :

Խօսելով հանդերձ Եսայեանի գրական արժանիքներուն մասին, Վ. Նորենց ճիգ չի խնայեր ցոյց տալու համար թէ գրագիտուհին դարձած էր թթու համայնավար :

Դասախօս էր Երեւանի պետական համալսարանին մէջ :

Մասնակցած է խորհրդային գրողներու համագումարին :

Կը հիանար Լենինի վրայ եւ անոր գերեզմանը այցելելէ յետոյ գրած է թէ «պարտիայի առաջնորդը *հաւասարակշիռ* մարդ էր ...» :

Շարքը տակաւին կ'երկարի : Բայց այսքանն ալ բաւական է՝ որ «սորվինք» եւ համոզուինք թէ Զապէլ Եսայեան մեծ համայնավար մըն էր :

Հարցում մը սակայն :

Քանի որ հայ գրագիտուհին այնքա՜ն պատիւներու արժանացած էր իբրեւ համայնավար եւ բանուորական դատի պաշտպան, ինչո՞ւ լռութեան դատապարտուեցաւ համայնավարներու կողմէ :

Ինչպէ՞ս մեռաւ եւ ո՛ւր :

Եթէ համայնավարներուն նման ճակատագիր մը վերապահուած է, հապա ի՞նչ կացութեան մէջ կը գտնուին ոչ – համայնավարները :

Անշուշտ այս բոլորը չենք հարցներ Վ. Նորենցի, որ հազիւ թէ կարողացած է փրկուիլ Չարենցի եւ Եսայեանի ճակատագրէն : Եւ ո՞վ գիտէ ինչ գնով ... :

ԱՐՄԵՆԱ.

ՆԱՍՐ - ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի Մարտ 22, երեկոյեան ժամը 8·30ին Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասր ընդունեցաւ Տէր եւ Տիկին Ծորճ Մարտիկեանները եւ մէկ ժամ տասը վայրկեան տեւողութեամբ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Ծորճ Մարտիկեանի հետ : 12 թղթակիցներ ներկայ եղան : Մասնաւոր կարգադրութեամբ մը, Դամասկոսի ձայնասփիւռի սպասարկութիւնը յատուկ գործիքներու միջոցաւ ամբողջապէս ձայնագրեց խօսակցութիւնները :

Իսկ Շաբաթ օր, կէսօրուան ժամը 12–ին, փոխ նախագահ Էքրէմ պէյ Հօրանի ընդունեցաւ Ծորճ Մարտիկեանը եւ երկար ու սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ : Հօրանի խօսակցութեան միջոցին ըսաւ Մարտիկեանին · «Ժամանակին ձեզի ըսած էի, թէ Սուրիա չի կրնար համայնավար ըլլալ : Հիմա կը տեսնէք թէ չեմ սխալած » :

×

Ուրբաթ առաւօտ, Ծորճ Մարտիկեան այցելութիւն տուաւ Շիւքրի Քուաթլիին : Պ. Քուաթլի խօսելով Զարեհ Կաթողիկոսի մասին յայտնած է, թէ անոր գահակալութեան շրջանին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը դարձած է արաբական աշխարհի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ զաւակներուն ուխտատեղին : Ան մաղթած է որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը մօտ ապագային աւելի բարգաւաճի եւ յոյս յայտնած, որ հայ համայնքի բոլոր զաւակները հաւաքուին Զարեհ Ա.ի շուրջ :

Արաբական թերթերը մեծ վերտառութիւններով իրենց առաջին էջերուն վրայ հրատարակած են Պ. Մարտիկեանի եւ Քուաթլիի տեսակցութիւնը : «Էլ–Ալամ» թերթը լայն տեղ յատկացնելով այդ տեսակցութեան, հրատարակած է նկարներ եւ կենսագրական ընդարձակ ծանօթութիւններ տուած Ծորճ Մարտիկեանի մասին :

«Էլ Ալամ» իր երկար տեղակագրութեան մէջ, մանրամասնութիւններ կու տայ Քուաթլի – Մարտիկեան տեսակցութեան մասին, խորագրին մէջ շեշտելով Պ. Քուաթլիի հետեւեալ խօսքը · «Դէպքերը ցոյց տուին թէ մենք համայնավարներ չենք, այլ սկզբունքի տէր մարդիկ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԵՀԱՊ – ՆԱՍՐ հանդիպումը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի օր Սուրիոյ եւ Լիբանանի սահմանին վրայ եւ տեւեց երեքուկէս ժամ : Տեսակցութենէն ետք հրատարակուած զեկոյցով մը երկու երկիրներու ղեկավարները կը յայտնեն թէ որոշած են «զարգացնել Ա. Մ. Հ. եւ Լիբանանի համագործակցութիւնը Միացեալ Ազգերու եւ Արաբական Լիկայի շրջանակին մէջ » : Խօսակցութեանց ներկայ եղած են նաեւ Լիբանանի արտաքին նախարարը՝ Ուէյնի, Ա. Մ. Հ. սուրիացի փոխ – նախագահը՝ Աքրամ Հօրանի եւ գնդ. Սարաճ Սուրիոյ երկրորդ գրասենեակին պետը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Չորեքշաբթի օր տուաւ իր շաբաթական մամուլի ասուլիսը : «Ֆիկարօ»յի թղթակիցը դիտել կու տայ թէ նախագահը կրնար փակել իր ասուլիսը Էլիօթի սա ծանօթ խօսքով ·—«Ըսի ինչ որ ուզեցի ըսել, եթէ ուզէի ուրիշ բան ըսել, ուրիշ ձեւով ըսած կ'ըլլայի բայց նոյնքան խրթին ձեւով» : Այզընհաուըր հասկցուց սակայն թէ Մաքմիլընի յայտարարութիւնները չեն ներկայացներ ինչպէս իր տեսակէտը եւ թէ այնքան ալ պատրաստակամութիւն յայտնած չէ մեծերու ժողովի մը համար : Այզընհաուըր ընդունեցաւ սակայն թէ կարելի է ուղղակի խօսիլ Խրուշչեւի հետ որ միակ մարդն է որուն հետ կարելի է բանակցիլ :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Հայպետհրատը լոյս ընծայեց Զապէլ Եսայեանի երկերի մի հատորեակը : Հայ ընթերցողի գրադարանը հարստացաւ եւս մի արժէքաւոր գրքով :

Զապէլ Եսայեանը արեւմտահայ գրականութեան փայլուն հեղինակներից է, իրապաշտութեան կարկառուն ներկայացուցիչներից մէկը:

Ծնուել է 1878 թ. Կ. Պոլսում, Սկիւտարում: Նախնական կրթութիւնը ստացել է ծննդավայրի ծխական դպրոցում, իսկ բարձրագոյնը՝ Փարիզում, Սորպոնի համալսարանում: 1908 թուականին, Օսմանեան օրապակաս սահմանադրութեան օրերին, վերադառնալով իր ծննդավայրը՝ գործօ՛ մասնակցութիւն է ունենում հայկական ընկերային – գրական կեանքին: 1909ին, Կիլիկիոյ հայկական կոտորածներից յետոյ մեկնում է Ատանա եւ ուսումնասիրում եղեռնի հետեւանքները : Այդ ուսումնասիրութեան արդիւնքն է նրա նշանաւոր երկերից մէկը՝ «Աւերակներուն մէջ»: 1914 թ. անուանի գրագիտուհին մեկնում է Եւրոպա եւ այդպիսով՝ երջանիկ պատահականութեամբ ազատւում մեծ ջարդերից : Կարճ ժամանակով լինում է Կովկասում. 1918ին վերադառնում է Եւրոպա :

1926 թ. Զապէլ Եսայեանը գալիս է Հայաստան: Վերադառնալով արտասահման՝ նա գրում է «Պրոմեթէոս ազատագրուած» գիրքը, ուր արտայայտում է իր խանդավառութիւնը, ականատեսի վկայութիւններն ու տպաւորութիւնները, մտքերն ու խոհերը հայրենիքի եւ ժողովրդի մասին: 1932 թ. Եսայեանը իր զաւակներով վերջնականապէս տեղափոխւում է Հայաստան: Չնայած իր առաջացած տարիքին՝ նա ցոյց էր տալիս երիտասարդական աւիւն ու խանդավառութիւն այն բոլոր դէպքերում, երբ խօսքը վերաբերում էր մեր երկրին եւ ժողովրդին յուզող հարցերին: Նա դասախօսում էր Հայաստանի պետական համալսարանում, զեկուցումներով ու յօդուածներով մասնակցում էր գրական կեանքին, գնում էր արդիւնաբերական եւ գիւղական վայրեր, ուր աշխատաւորութիւնը նրան ընդունում էր սիրով ու մեծարանքով : 1934ին, իբրեւ Հայաստանի գրողների պատուիրակութեան անդամ, մասնակցեց խորհրդային գրողների համամիութենական առաջին համագումարին եւ ֆրանսերէն արտասանեց փայլուն ճառ՝ նուիրուած միջազգային յեղափոխական գրականութեան հարցերին :

Զապէլ Եսայեանն անցել էր չորս տասնամեակների միջով երկարող գրական ճանապարհ՝ հարուստ որոնումներով, ոլորներով ու վերելքներով: Նրա գրական տաղանդը երեւան է եկել վաղ պատանեկան տարիներին: Առաջին տպագրուած երկը «Երգ առ գիշեր» արձակ բանաստեղծութիւնն է, որ լոյս է տեսել 1895 թուականին «Ծաղիկ» հանդէսում : Իր գրական գործունէութեան առաջին շրջանում նա, բացի հայերէնից, գրել է նաեւ ֆրանսերէն եւ հրապարակել ֆրանսիական մամուլում :

Զապէլ Եսայեանը բեղնաւոր հեղինակ է: Նրա գրչին են պատկանում՝ «Սկիւտարի վերջալոյսներ», «Երբ այլեւս չեն սիրեր», «Սպասման սրահին մէջ», »Կեղծ հանճարներ», «Շնորհքով մարդիկ», «Հոգիս աքսորեալ», «Անձկութեան ժամեր», « Վերջին բաժակը», «Հլուները եւ ըմբոստները», « Նահանջող ուժեր», «Աւերակներուն մէջ», «Սիլիհտարի պարտէզները», «Պրոմեթէոս ազատագրուած», « Կրակէ շապիկ», «Բարբա Խաչիկ» եւ այլ վէպեր ու պատմուածքներ, բազմաթիւ ու բազմապիսի յօդուածներ ու ակնարկներ՝ հրապարակուած իր ժամանակի պարբերական մամուլում :

Զապէլ Եսայեանը ներքուստ անհանգիստ, միշտ որոնող եւ նորանոր հարցեր արծարծող գրող է, նրա երկերը յագեցուած են ընկերային յուզող հարցերով : Նա չի դիմում հրապարակախօսական ձեւերի եւ իր արուեստի ուժով ներգործում է ընթերցողի մտքի վրայ եւ մղում եզրակացութիւնների: Սակայն նա առաւելապէս հոգեբանական ներգործութեան, ընթերցողի ներաշխարհը թափանցելու եղանակների վարպետ է: Նրա ստեղծագործութիւններն աչքի են ընկնում հոգեբանական ճշմարիտ դրութիւններով, նուրբ փոխանցումներով, մասնաւորապէս կանանց հոգեկան աշխարհի հարուստ նկարագրութիւններով: Նրա հերոսուհիներից մէկն ասում է. «Ես ինքզինքս փնտռեր եմ շարունակ ու տանջուեր եմ փնտռելով ու իմ հոգեկան զալարումներս դրոշմուած են իմ գիծերուս մէջ»: Այդ միաժամանակ Եսայեանի ստեղծագործական դէմքի ինքնաբնորոշումն է :

Եսայեանը տառապանքով էր ապրում այն ընկերային միջավայրում, ուր հարկադրուած էր ստեղծագործել, եւ միշտ ձգտում էր ելք գտնել այնտեղից : «Մենք մեր ծննդավայրին մէջ աքսորեալներ ենք, որովհետեւ զրկուած ենք այն մթնոլորտէն, որ մեր ժողովուրդը իր հաւաքական կեանքով պիտի ստեղծէր մեր շուրջը ...», — ասում է նկարչուհի Էմման, որ իր էութեամբ նոյնանում է հեղինակի՝ Զ. Եսայեանի հետ: Նա դատապարտում է այն մտաւորականներին, որոնք չէպքանում են, ներամփոփւում իրենց ստեղծագործական «փղոսկրեայ աշտարակում»: Գրողն ընդգծում է, որ ինչքան էլ շողշողուն լինի այդպիսի ստեղծագործողի «թողած լուսաւոր հետքը, անխկադատապարտուած է նսեմանալու եւ կորսուելու: Մեր առանձին ձայնը համերգի մը ներդաշնակութեան պիտի չխառնուի երբեք»: Նա գտնում է, որ «հաւաքական կեանքի ալեկոծ ծովը եւ ազատ հորիզոնը միայն պիտի շնորհէր ստեղծագործութեան զօրեղ շունչը »: Վիպասանուհին իր ստեղծագործութիւններով միշտ ձգտել է կապուած մնալ «հաւաքական կեանքի ալեկոծ ծովին » եւ ներշնչուել այնտեղից: « Ես անվերջ պայքարի պարտադրեր եմ ինքզինքս», քանի որ այդ յամառ եւ անվերջում պայքարով կարելի է հասնել երազած «ազատութեան հորիզոնին »: Շեշտեցինք որ Էմման իր նման մտաւորականներին ասում էր, թէ «մենք մեր ծննդավայրին մէջ աքսորեալներ ենք» եւ ապա լրացնում է՝ «ո՛չ թէ աքսորի, այլ դառնանք պայքարի ընկերներ »...«խառնուիլ հասարակ մարդոց մէջ, զգալ իրենց ուրախութիւնները, իրենց համեստ յաղթանակները, ապրիլ ու մեռնիլ, ինչպէս այնքան ուրիշներ »:

Հայպետհրատի լոյս ընծայած հատորն ամփոփում է անուանի վիպասանուհու թողած հարուստ ժառանգութեան մի փոքր մասը միայն: Դրանք են՝ մի հատուած «Պրոմեթէոս ազատագրուած» գրքից, «Հանրի Բարբիւսի մօտ» ակնարկը, « Շնորհքով մարդիկ», «Հոգիս աքսորեալ» եւ «Նահանջող ուժեր» վէպերը : « Սիլիհտարի պարտէզները» յուշագրքն ու «կրակէ շապիկ» պատմուածքը, որ իր բնոյթով կապւում է այդ յուշերին :

« Շնորհքով մարդիկը» Եսայեանի կաբեւոր վէպերից է, հայ իրապաշտ գրականութեան ակնառու մի երկ, որի էջերում վարպետի վրձինով պատկերուած է Կ. Պոլսի քաղքենիների, առեւտրական դասի արատաւոր աշխարհը, ուր մարդու «շնորհքի» չափանիշը նրա ունեցած դրամի քանակն է: «Երբ Նոյեմի համբմ մէկուն համար ըսէր,— Օ՛, անոնք շնորհքով մարդիկ են, — կարելի էր ապահով ըլլալ, թէ պարապ դրամարկղի մը տէրը չէին այդ մարդիկը»: Այդ ապականեալ իրականութեան մէջ Նոյեմի եւ այլ հանրմների, Միքէ, Գալուստ, Սարգիս եւ այլ էֆէնտիների շրջապատում ազնիւ հոգիները կամ խեղդում են, կամ մոխրանում են իրենք իրենց մէջ եւ կամ չկարողանալով այլ կերպ պայքարել նրանց բարոյական ըմբռնումների դէմ, ընկնում են յարափոփոխ «սիրոյ» յորձանուտը:

« Հոգիս աքսորեալը» բանաստեղծութեամբ յագեցած մի երկ է, արձակ մի պոէմ, որի կենդրոնական դէմքը՝ նկարչուհի Էմման, իր մտածումներով, խոհերով, ստեղծագործական որոնումներով բնորոշ մի կերպար է ժամանակի արուեստագէտ մտաւորականութեան : Վիպասանուհին իր էութիւնից որքա՛ն բան է դրել իր հերոսուհու մէջ: Ստեղծագործական «դաղտնիքների» մեկնաբանման, հոգեբանական անմեկին դրութիւնների, ինքնաճանաչման խորհրդածութիւնների, բնութեան խրախուսիչ ընկալման մի նուրբ հիւսուածք է այդ երկը, արեւմտահայ հարուստ արձակի լաւագոյն էջերից մէկը :

« Նահանջող ուժերը » այս հատորի ամենածաւալուն երկն է :

« Սիլիհտարի պարտէզները» եւ «Կրակէ շապիկը» գրուած են Հայաստանում : Առաջինը վիպասանուհու յուշերի գիրքն է: ԺԹ. դարի վերջին տասնամեակների Կ. Պոլիսը, նրա բարքերը, բնակչութեան տարբեր խաւերի գոյավիճակը ցայտուն արտայայտութիւն են գտել այդ գրքում: Բացի խոր ճանաչողական արժէքից, գըրուածքն ունի ակնառու գեղարուեստական որակ,— մարդկային չէշտուած անհատականութիւններ, տարբեր գոյավիճակներ եւ նրանցից բխող տարբեր հոգեբանութիւններ, բնութեան սքանչելի տեսարանների վարպետ նկարագրութիւններ : «Կրակէ շապիկ» պատմուածքը կարծես լըրացում լինի գրողի յուշագրքին:

Ինչպէս նշեցինք, այս հատորը Զապէլ Եսայեանի թողած գրական հարուստ ժառանգութեան մի փոքր մասն է: Ժողովածուն խնամքով կազմել է Ս. Պայազատը: Արժէքաւոր առաջաբանը պատկանում է գրականագէտ Գ. Ստեփանեանի գրչին :

Մինչեւ տաղանդաւոր գրողի երկերի ամբողջական ժողովածուի հրատարակութիւնը, ցանկալի է, որ Պետհրատը լոյս ընծայէր եւս մի գրքով նրա «Սկիւտարի վերջալոյսներ», «Աւերակներու մէջ», « Վերջին բաժակը » յայտնի երկերն ու « Բարբա Խաչիկ» անտիպ վէպը :

Վ. ՆՈՐԵՆՑ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՕՐՈՒԱՆ ԲԱՐՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Վերջերս «Ընկերային հոգեր» խորագրեալ յօդուածով մը անդրադարձած էի յառաջադէմ երկիրներու յետպատերազմեան նոր սերունդին նոր բարքերուն : Անբարոյականութիւն, խաբեբայութիւն, գեղծարարութիւն, արբեցողութիւն, գեղխութիւն :

Ատենէ մը ի վեր տեղական շարժանկարի սրահներուն մէջ կը ցուցադրուի վերը յիշուած բարքերէն՝ Փարիզի Քարթիէ Լաթէնի ուսանողներու կեանքէն՝ Լէ Թրիշէօր անունով ֆիլմ մը, գործողութիւնը տեղի կ՚ունենայ Սէն Ժէրմէն տէ Փրէի ստորերկրեայ սրահներուն եւ ունեւոր դասու ուսանող ու ուսանողուհիներու բընակարաններուն մէջ:

Առաջին օրէն թերթերը ահազին աղմուկ բարձրացուցին. թեր ու դէմ, կարծիքներ յայտնեցին, ոմանք օգտակար, ոմանք ալ վնասակար գտան այս ժապաւէնին ցուցադրութիւնը :

Ցուցադրութեան կողմնակիցները հիմնաւորելով իրենց տեսակէտները կը պատճառաբանէին .— Պատանի – երիտասարդները տեսնելով այս ժապաւէնը կը զգուշանան, փորձութեան չեն ենթարկուիր ու չեն իյնար այդ միջավայրին մէջ:

Անոնք որ դէմ էին ցուցադրուելուն, կ՚առարկէին . — Ընդհակառակն, տղաք կամ աղջիկները դիտելով այս կերուխումի զեղխ, շուայտ եւ ցանկայարոյց տեսարանները, պիտի հետաքրքրուին ու փափաքին իրենք ալ մասնակից ըլլալու այդ անվերջ եւ անհատնում սիւրփրիզ փարթիներուն, պիտի խաթարուի անոնց նկարագիրը եւ փորձութեան ենթարկուելով պիտի խրեն ապականեալ մթնոլորտին մէջ:

Թեր ու դէմ քննադատութիւններն ու գնահատութիւնները տեսակ մը խթան ու մղիչ ուժ դարձան ու նպաստեցին ժապաւէնին յաջողութեան, (առեւտրական տեսակէտով, նիւթական մեծ շահ) :

Երիտասարդ թէ տարեց խուժեցին շարժանկարի սրահները տեսնելու ամխնտրէ ի վեր մամուլին նիւթ դարձած այս աղմըկայարոյց բեմադրութիւնը: Արդիւնքը, պահ մը աչք ու ականջ բացէք մտիկ ըրէք շարժանկարի սրահներուն ունկնդիրները, երիտասարդներ, աղջիկ ու տըղայ եւ ինչու չէ կարդ մըն ալ ուշ մնացած՝ թոյլ նկարագրով թեթեւամիտ տարեցներ, տեսնելով այս ցանկայարոյց ու գրգռիչ տեսարանները կ՚ըսեն .— Մենք ալ երթանք այս հաճոյալի կեանքը վայելենք, կեր, արբ ուրախ լեր, մնացածը, ունայնութիւն ունայնութեանց :

Յօդուածագիրները իրենց անկիւնէն եւ իրենց ակնոցով կը դիտեն իրերը եւ իրենց նկարագրով, խառնուածքով եւ աշխարհայեացքով կը դատեն երեւոյթները եւ ըստ այնմ կը հիմնաւորեն իրենց տե –

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄ

Իրողութիւն է, որ ամերիկեան քաղաքականութիւնը որոշ հակակրութիւն մը կը վայելէ շատ մը մարդոց մօտ. հակաամերիկականութիւնը կը ձգտի այս զգացումը շահագործելու :

Ամէն բանէ առաջ, ամերիկեան քաղաքականութիւնը կը ձգտի միւս քաղաքականութիւնները ոչնչացնելու. եւ շատ մը մարդիկ, հակառակ կեանքի լաւագոյն մակարդակի մը հասնելու իրենց փափաքին, խուլ եւ անորոշ հակառակութիւն մը կը զգան Մ. Նահանգներուն դէմ: Այս հակառակութիւնը կրնար մեղմանալ ու անհետանալ, եթէ ամերիկեան քաղաքականութիւնը կարենար յարմարիլ օտար կենցաղներուն. բայց այս քաղաքականութեան գլխաւոր յատկանիշը այն է, որ բացարձակապէս անտարբեր է օտար կենցաղներուն:

Մ. Նահանգներէն դուրս ապրող տասնեակ հազարաւոր Ամերիկացիներէն աննշան մաս մը միայն կը խօսի իր ապրած երկրին լեզուն. իսկ գրեթէ բոլորն ալ օտար երկրին մէջ կ՚ապրին ամերիկեան կեանքով, բոլորովին խորթ՝ իրենց միջավայրին : Համայնավար կազմակերպութեան համար շատ դիւրին է ուրեմն այս Ամերիկացիներուն վերագրել ամէնէն գէշ յետին նպատակները, քանի որ հակառակը փաստող պիտի չգտնուի որեւէ մէկ ատեն: Ամերիկացիներուն եւ օտարականներուն միջեւ յարաբերութիւններու չգոյութիւնը շատ աւելի մեծ չափերու կը հասնի մասնաւորաբար տնտեսապէս թերաճ երկիրներու մէջ՝ կեանքի մակարդակի տարբերութեան պատճառով : Համայնավար քարոզչութիւնը ազատ ասպարէզ ունի այս երկիրներուն մէջ, ցոյց տալու համար դրամատիրութեան պատճառած անարդարութիւնը, ցոյց տալու համար թէ աղքատ ժողովուրդները ինչպէս կը շահագործուին հարուստ ժողովուրդներուն կողմէ. այս քարոզչութեան մէջ դիտումնաւոր կերպով մէկ ստախօսանի վրայ կը դրուին Եւրոպացի գաղթատէրերն ու Ամերիկացի ցեղապաշտները:

Հետեւաբար, միջանկեալ շրջաններուն մէջ գոյութիւն ունի ամերիկեան իսկական ողբերգութիւն մը. ամերիկեան քաղաքականութիւնը յառաջ կը բերէ հոգեբանական որոշ մթնոլորտ մը, որ իրենց հակառակորդներուն կողմէ կը շահագործուի հակամերիկեան զգացումներ արթնցնելու համար . իսկ Ամերիկացիները չեն կրնար որեւէ միջոցով այս հակառակութեան առաջքն առնել :

Այս ուղղութեամբ, պէտք է շեշտել, որմինչ ամերիկեան քաղաքականութիւնը կ՚ամբաստանուի որպէս զինուորապաշտ ու պատերազմի հրձիգ, անդին, համայնավար կազմակերպութիւնը յեղափոխական տեւական պատերազմ մը կը մղէ միջանկեալ շրջաններուն մէջ՝ իր տեղական կազմակերպութիւններուն եւ գաղտնի ըսպասարկութիւններուն շնորհիւ. հոգեբանական գործունէութիւնն ու հարկ եղած պարագային նաեւ ահաբեկչութիւնը զուգահեռ կ՚ընթանան դիւանագիտական գործունէութեան հետ՝ համայնավար անձեր իշխանութեան գլուխը բարձրացնելու համար :

Խառնակչական այս քաղաքականութիւնը մեծ վտանգ մը կը ներկայացնէ ազատ աշխարհին, ու մասնաւորաբար՝ Մ. Նահանգներուն համար: Բայց այս վերջին երկիրը չի կրնար տեղւոյն վրայ հակազդել, որովհետեւ համայնավար սպառնալիքին ենթակայ երկիրներուն մէջ իրեն հաւատարիմ կազմակերպութիւններ չունի: Երբ 1957ին Սուրիա համաձայնութիւններ կնքեց Խ. Միութեան հետ, երկրին մէջ սուրիական համայնավար կուսակցութիւն մը գոյութիւն ունէր, բայց Մ. Նահանգներուն կուրօրէն հաւատարիմ ու ենթակայ կուսակցութիւն մը չկար : Այս որոշ պարագային, Մ. Նահանգները իրենց տրամադրութեան տակ ունէին միայն Այզընհաուըրի վարդապետութեան դիւանագիտական գործունէութիւնը. այսինքն՝ համայնավար խառնակչութեան դէմ դնելու համար դասական կամ նոյնիսկ հիւլէական պատերազմի մը կարելիութիւնը :

(3 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱՅՍՕՐ

ԽՄԲ. — Ի. Զանփոլատեան շրջապտոյտ մը կատարած է Հայաստանի մէջ եւ իր տպաւորութիւնները գրի առած։ Ս. Հայաստան ամսագիրէն առնելով կը հրատարակենք յօդուածին գլխաւոր մասերը՝ արեւմտահայերէնի վերածուած։

Ճեպընթաց գնացքը կանգ առաւ Երեւանի կայարանը։ Իսկոյն մեր ուշադրութիւնը գրաւեց կայարանամերձ հրապարակը։ Այնտեղ ստեղծուած են նոր ծաղկանոցներ, իսկ հրապարակի կեդրոնը վեր կը խոյանայ մեծաքանչ արձան մը. գլուխը զինուորը, հրաշագեղ նժոյգի վրայ, մերկ սուրը ձեռքին յառաջ կը սլանայ։ Ան հայ գիւցազնավէպի հերոսն է՝ Սասունցի Դաւիթը։ Գրեթէ աւարտած է հրապարակին ճարտարապետական շինութիւնը. այնտեղ կը բարձրանան բնակելի բազմայարկ շէնքեր։

Մայրաքաղաքը արագօրէն կը կառուցուի։ Այս տարի աւելի քան երեք հարիւր բնակելի շէնքեր կառուցուած են Երեւանի մէջ։

Ահա նաեւ մայրաքաղաքի արդիւնաբերական շրջանի հրապարակը։ Անոր մօտ շինուած է «Կիրով» գործարանի բանուորներուն շէնքը, որ քաղաքի ամենամեծ բնակելի շէնքերէն մէկն է, բաղկացած՝ աւելի քան հարիւր բնակարաններէ։

Այդտեղէն քիչ անդին, Հրազդանի ափին կարելի է հանդիպիլ ինքնատիպ շինութեան մը. այստեղ կը ստեղծուի արհեստական լիճ՝ Հրազդանի ջուրերով։

Հետաքրքրական աշխատանքներ կը կատարուին նաեւ Հրազդանի աջ ափին վրայ։ Բոլորովին նոր շրջան մը կը շինուի այստեղ, ուր պիտի ըլլան ակումբ, դպրոց, սինեմա, հիւանդանոց, մանկապարտէզ, մարզական հրապարակ եւ գրօսայգի։

Երեւանը կը փոխէ իր տեսքը։ Մայրաքաղաքի գլխաւոր փողոցներէն առաջնաբար դուրս կը հանուի հանրակառքը (թրամուէյ), իր տեղը տալով օթօպիւսին։

Մեր առջեւ դրուած է Հայաստանի տնտեսական նոր քարտէզը։ Եթէ համեմատենք զայն հինին հետ՝ բազմաթիւ փոփոխութիւններ կը տեսնենք։ Նախ՝ նոր երկաթուղին, որ կը սկսի Երեւանէն եւ կ'երթայ մինչեւ Սեւանի ափերը։ Բովանդակ Խ. Միութեան մէջ ամենաբարձրադիր երկաթուղին է ան։

Ամբողջ շրջանը ծաղկած է՝ շնորհիւ Հրազդանի վրայ կառուցուած ջրաելեկտրակայաններին։ Քանի մը տարիէն Հայաստանի արդիւնաբերութեան կարեւորագոյն շրջաններէն մէկը պիտի դառնայ ան։ Բազմաթիւ նոր աւաններ ստեղծուած են հոն, որոնք պիտի դառնան Հայաստանի ապագայ քաղաքները։

Լուսաւան։ Այստեղ կը բարձրանան գոյնզգոյն տուֆաքարերով շինուած երկու – երեք յարկանի բնակելի տուներ, կ'երկարին ասֆալտապատ ու ծառազարդ փողոցներ։ Բազմաթիւ նոր գործարաններ կը շինուին Լուսաւանի մէջ։ Բայց հաստոցներու գործարանը, որ կը գտնուի այստեղ, իր նմաններուն մեծագոյնն է՝ Անդրկովկասի մէջ։

Ահա նաեւ մեծ կայարան մը՝ Ախտա։ Այստեղ շուտով կը սկսի լեռնաքիմիական գործարանի շինութիւնը, որ պիտի արտադրէ արհեստական մանրաթել եւ բարձրորակ շինանիւթ։ Երբ ձեռնարկուած շինարարութիւնները վերջանան՝ Ախտա պիտի դառնայ քառասուն հազար բնակիչ ունեցող քաղաք մը։

Շարունակելով մեր ճամբան արհեստական մեծ լիճի եւ մարզական ջրակայանի մօտէն, կը հասնինք նոր աւան մը։ Այստեղ արդէն կ'աշխատի Սեւան – Հրազդան ջրաելեկտրակայաններէն մէկը՝ Աթարբեկեան ելեկտրակայանը, որ ելեկտրուժ կը մատակարարէ հարեւան շրջաններու արդիւնաբերութեանց։

Այս ջրաելեկտրակայանը մեծ դեր եւ նշանակութիւն ունի Անդրկովկասի երեք երկիրներուն՝ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի ելեկտրացանցերու միացման համար, որ նախատեսուած է։ Այդ միացումը պիտի կատարուի 1960ին։

1959ին շոգեկառքի առաջին սուլոցը լսուեցաւ Սեւանի ափին։ Երկաթուղին այստեղէն կ'երթայ մինչեւ Աղստաֆա։ Իսկ ոչ հեռու ծաւալած է կազմուղի շինարարութիւնը։ 1959ին, կազմուղի կառուցումը կը մօտենայ իր աւարտման։ Շուտով հոս կը հասնի Ատրպէյճանէն գալիք բնական կազը։

Այսպիսի նոր փոփոխութիւններ կը տեսնենք նաեւ հայրենիքի հարաւային կողմը, ուր լեռնային բարձրութիւններէն արընթաց կը վազէ Որոտան գետը։ Այստեղ պիտի շինուի Տաթեւի ջրաելեկտրակայանը։ Խ. Միութեան ամենաբարձր ճնշման ելեկտրակայանը պիտի ըլլայ ան։ Տաթեւի ելեկտրակայանի օգտագործումը մեծապէս պիտի նպաստէ լեռնա – հանքային արդիւնաբերութեան զարգացման։

Երբ Ախտա կը գտնուէինք, մեզ հաղորդեցին թէ արդիւնաբերական այդ նոր կեդրոնը տնտեսական սերտ կապ պիտի հաստատէ Կիրովականի հետ։ Եկէք այցելենք նաեւ Կիրովական, դիտենք Վանաձորի մէջ տարածուած, անտառածածկ լեռներով շրջապատուած այդ քաղաքը։

Նոյնիսկ անցեալ տարուան համեմատութեամբ՝ այստեղ դարձեալ նկատելի են զգալի փոփոխութիւններ։ Բացուած են նոր փողոցներ, որոնց եզրին կը բարձրանան նոր ու բազմայարկ բնակելի տուներ։ Մեծ զարկ կը ստանան նաեւ արդիւնաբերական ձեռնարկները։

Զգալիօրէն կ'ընդարձակուի Կիրովականի քիմիական գործարանը, կը կառուցուին նոր ու մեծ բաժիններ։

Հայաստանի երկրորդ մեծ քաղաքին՝ Լենինականի մէջ կ'ընդարձակուին նաեւ գոյութիւն ունեցող գործարանները։

Նոր գործարաններ կը շինուին Գորիսի, Դիլիջանի, Ստեփանաւանի, ինչպէս նաեւ այլ քաղաքներու մէջ։

Պտղաբեր հովիտ մը փռուած է երկգագաթ Արարատի դէմ առ դէմ։ Աւելի քան հարիւր տեսակ խաղողներ կ'աճին այստեղ։ Բայց ծաղկող այս հովիտին մէջ անգամ տակաւին չօգտագործուած հողեր կան։ Ջուրի բացակայութեան եւ հարաւային այրող արեւին պատճառով այդ հողերը դարձած են մերկ ու քարքարոտ անապատներ։ Բայց այս տարի այդ վայրերէն հոսեցաւ կենարար ջուրը եւ յագեցուց հողին դարաւոր ծարաւը . . . :

սակէտները :

Ցուցադրութեան դէմ եղողները կ'աւելցնեն. — Փարիզցիներուս համար նորութիւն չեն այս բարքերը (խօսքը աչք ու ականջ չունեցող, լուսինին մէջ ապրող Փարիզցիներու մասին չէ), ամէն օր, ամէն ժամ, գիշեր ու ցերեկ, սրահներուն, սրճարաններուն ու փողոցներուն անկիւնները ականատես կ'ըլլանք այս տեսարաններուն։

Իսկ զաւառի տղաքն ու աղջիկնե՞րը, տեսնելով շարժանկարի պաստառին վրայ այս հազարումէկ գիշերներու յատուկ հաճոյքի տեսարանները, առանց վայրկեան մը իսկ տատամսելու՝ կը խուժեն լոյս քաղաքը, ապրելու համար այս դրախտային զուարթ կեանքը, ու կը խրին ճահիճներուն մէջ։

Շարունակելով կը հարցնեն. — Եթէ զուտ առեւտրական նպատակներով (նիւթական ակնկալութիւն) պատրաստուած է այս ցուցադրութիւնը, եւ եթէ այդ բարքերով ու ուղղութիւններով պիտի առաջնորդուինք. աւելորդ է եւ չարժեր այսքան աղմուկ ու ղալմաղալ։ Ու կ'եզրակացնեն. — Մեր նպատակը, մեզ հետաքրքրողը մամոնան, նիւթը չէ, այլ փրկել երիտասարդութիւնը բարոյական անկման ու այլասերման ճիրաններէն։

Վէճը կը շարունակուի տակաւին ու շարժանկարի սրահներն ալ հետաքրքիրներով կը լեցուին։

Դերասանները լաւ կը կատարե՞ն իրենց դերերը, բեմադրութիւնը յաջողա՞ծ է, իմ նիւթէս բոլորովին դուրս կը մնայ, ես ոչ դերասան, ոչ բեմադիր, բեմայարդար եւ ոչ ալ թատերական քննադատ եմ։ Բուն նպատակս էր հանրութեան ներկայացնել այժմու երիտասարդութեան յոռի բարքերուն պատկերը, որ կը ցուցադրուի։

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (376)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԱ.

ԱՍՏՂԱԲԵՐԴ

Նա բնիկ Զէյթունցի էր։ Սկզբում նա խոյս տալիս էր մեզանից, յետոյ այնքան ընտելացաւ, որ սկսեց շուտ շուտ յաճախել մեզ մօտ։ Նա իր դպրոցի յառաջադէմ աշակերտներից մէկն էր, եւ դեռ չաւարտած, նրան ուղարկում էին Նիւ-Եորքի շրջակայ գիւղերը, փորձնական քարոզներ կարդալու։ Կարօն չէր սիրում նրան, իսկ մենք ամէնքս յարգում էինք։ «Ի՞նչ էլ որ լինի, տէր – տէրի հոտ է գալիս նրանից։ Մստեր Ֆիշերը խորհուրդ էր տալիս նրան՝ թողնել աստուածաբանութիւնը եւ մի այլ ասպարէզ ընտրել, բայց նա չէր ընդունում։

— Եւ շատ լաւ էր անում, — ընդհատեցի ես Ասլանի պատմութիւնը, — հիմա նրա աստուածաբանութիւնը մեզ պէտք է գալիս, թէեւ միսիօնարների օգտին չէ ծառայում։

— Բայց նա յետոյ փոխուեցաւ, — պատասխանեց Ասլանը, — երբ վերադարձաւ իր հայրենիքը եւ տեսաւ միսիօնարների անպիտանութիւնները։ Սկզբում նա նոյն հոգւով կրթուած, մի մոլեռանդ միսիօնար էր։ — Այդ թողնենք, անցնենք դէպի մեր պատմութիւնը։

— Մի անգամ արտասուքը աչքերում մտաւ ինձ մօտ Կարօյի բարեբարի քոյրը։ Դա մի պառաւ աղջիկ էր, որ ուխտել էր ամուսնական մխիթարութիւնը փոխարինել բարեգործական մխիթարութեամբ, եւ մի որբանոցի հոգաբարձուհի էր դարձել։ — «Նա չկայ», — բացականչեց զուռնաթափ օրիորդը եւ թուլացած կերպով ընկաւ իմ բազկաթոռի մէջ. — «Երեք օր է, որ տուն չվերադարձել, ոչ մի նամակ չի թողել եւ անյայտացել է» . . . Օրիորդը սկսեց դառն կերպով հեկեկալ։ Ինձ անհնար եղաւ մխիթարել նրան, մինչեւ ներս մտան իմ տան տիկինը եւ նրա աղջիկները։ — «Նրա բոլոր ծանօթների մօտ գնացի», — կրկնում էր խեղճ օրիորդը արտասուալի ձայնով. — «ոչ ոք նրա մասին ոչինչ չգիտէ . . . ես նրան ճանաչում եմ . . . նա մի արկածախնդիր տղայ է . . . անպատճառ նրա հետ մի բան պատահած կը լինի» . . . Ես օրիորդին թողեցի իմ սենեակում եւ իսկոյն վազեցի մստեր – Ֆիշերի մօտ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԶԱՏԻԿ

•

ՓԱՐԻԶ

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց Ս. Զատկի, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 3·30ին, նաւակատիքն Ս. պատարագ ժամը հինգին։

Կիրակի, Ս. Զատիկ Տօն Յարութեան, առաւօտ ժամը ութին, քառաձայն Ս. պատարագ ժամը 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Գերաշնորհ Տէր Սերովբէ եպիսկ. Մանուկեան։

Երկուշաբթի Մեռելոց Ս. Զատկի, Ս. պատարագ ժամը տասնին։

Ապրիլ 5 Նոր Կիրակի, հանդիսաւոր քառաձայն, պատարագ, ի յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց. կատարի հոգեհանգիստ յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց յիշատակ մեռելոց։ Կը նախագահէ Գեր. Տէր Սերովբէ եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ կը քարոզէ։

×

Գոմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց Ս. Զատկի, երեկոյեան արարողութիւն եւ պատարագ ժամը 5·30ին։

Կիրակի Տօն Հրաշափառ Յարութեան, սկիզբ առաւօտու արարողութեանց ժամը ութին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասնին։

Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ, հոգեհանգիստ ժամը տասնին։

5 Ապրիլ Կիրակի, Յիշատակ մէկ միլիոն նահատակաց, արարողութիւնք առաւօտեան ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասնին, հոգեհանգստեան տխուր պաշտօն ժամը 11·45ին։

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ – ՄԱՐՍԷՅԼ

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց, Առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 9ին, երեկոյեան ճրագալոյց ժամը հինգին, Ս. Պատարագ ժամը վեցին։

Կիրակի Տօն Հրաշափառ Ս. Յարութեան, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 7·30ին, Ս. պատարագ 10ին, քարոզ՝ ժամը 11ին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Շաբաթ ճրագալոյց Ս. Զատկի, առաւօտ Ս. Հաղորդութիւն տուող ժամը 8·30 – 11։ Երեկոյ Ընթերցուածք եւ Ս. պատարագ Խթումի, երկսեռ խումբով 4·30 – 7։

Կիրակի Ս. Զատիկ, Յարութիւն Տեառն առաւօտ Նախատօնակ եւ Անդաստան ժամը 7·30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ բազմաձայն երկսեռ խումբով 10ին,

Երկուշաբթի Մեռելոց Ս. Զատկի, առաւօտ Ս. պատարագ երկսեռ խումբով եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 12։

Նոր Կիրակի Ազգ. Մեծ Սգատօն, բազմաձայն խմբերգներով, յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց, յընթացս համաշխարհային պատերազմին։ Առաւօտ Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 11·30։

×

ՎԱՐԱԳԱՅ ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Աւագ Շաբաթ.— ճրագալոյց, Ս. պատարագ ժամը վեցին։

Կիրակի Ս. Զատիկ.— Սկիզբ ժամերգութեան առտուան ժամը 9ին, Ս. պատարագ ժամը տասնին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ։

Երկուշաբթի, Մեռելոց.— Յաւարտ Ս. պատարագի հոգեհանգիստ ընդհ. ննջեցելոց, ժամը 9ին։

×

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցի

Աւագ Շաբաթ, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 9ին, երեկոյեան Ս. պատարագ Խթումի ժամը վեցին։

Կիրակի, Ս. Զատիկ, Յարութիւն Տեառն հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30ին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց Ս. Զատկի, Ս. պատարագ ժամը 10·30ին։

×

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Շաբաթ, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց եւ Ս. Գիրքերու ընթերցում ժամը 4·30ին, Ս. պատարագ վեցին։

Կիրակի, Ս. Զատիկ, առաւօտ ժամը եօթին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասնին։

Երկուշաբթի, Մեռելոց, առաւօտ ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ 10ին, Հոգեհանգիստ ժամը 11ին։

Նոր Կիրակի, 5 Ապրիլ սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8·30ին։

×

ՊԱՏԱՐԱԳ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

30 Մարտ, Երկուշաբթի առաւօտ Զատկուան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէ, Սէն Լուի սրահին մէջ։ Պիտի պատարագէ Տէր Թորգոմ քահանայ (Լիոնէն)։ Յետ պատարագի վարչութեան նախաձեռնութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Միութեան հիմնադիրներէն Պ. Գրիգոր Քիրազեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

×

ՇԱԻԻԼ

Շաբաթ, ճրագալոյց, ժամը տասնին։
Կիրակի, Զատիկ ժամը ութին։
Երկուշաբթի, Մեռելոց ժամը 9ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ԿԱՐԳԸ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ԽԱՉ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Աւագ Ուրբաթ.— Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Ս. Խաչի երկրպագութիւն ժամը 18ին։

Աւագ Շաբաթ եւ Ճրագալոյց.— Ժամը 17ին ճրագալոյցի ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ։

Կիրակի Ս. Զատիկ.— Ժամը 10ին ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ։

Երկուշաբթի, Մեռելոց եւ Աւետում.— Ժամը 10·30ին հանդիսաւոր պատարագ։

Մեծերու ժողով։— Նախագահ Այզընհաուըրի յայտարարութիւններուն համաձայն գտնուելով՝ Ջօր․ Տը Կոլ աւելցուց թէ ինք անձամբ պիտի մասնակցի Մեծերու ժողովին ։

Հանրապետութեան Նախագահը վճռական էր իր յայտարարութիւններուն մէջ եւ իր մամուլի ասուլիսով եկաւ անգամ մը եւս շեշտել, թէ Արեւմուտքը տեղի պիտի չտայ եւ իր իրաւունքներէն պիտի չհրաժարի ։

———o———

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ պաշտօնէ արձակուեցաւ կոմսոմոլներու Կ․Կոմիտէին առաջին քարտուղարը՝ Վլատիմիր Սէմիչասթնի որուն աւելի բարձր պաշտօններ պիտի տրուին։ Երիտասարդ համայնավար կուսակցութեան նոր պարագլուխն է՝ Սերժ Փավլով, իսկ Սէմիչասթնի անցեալ Հոկտեմբերին յայտարարած էր թէ «վիրաւորանք է նոյնիսկ խոզի մը համար՝ գայն Փասթերնաքի նմանցնել ․․․»։

ԹԻՊԷԹ գրկուած չինական ուժերը բարձրացած են լիտուն հազարի ։ Դիմադրութիւնը ճզմուած է Լասայի մէջ, բայց ապստամբական շարժումը տարածուած է երկրին մէկ ծայրէն միւսը ։ Տալայ – Լամայի ճակատագիրը յայտնի չէ տակաւին․ ոչ ոք գիտէ՝ թէ ուր կը գտնուի ան ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ արեւմտեան դեսպանները Կրեմլինի իշխանութեանց յանձնեցին խորհրդային վերջին յուշագրին պատասխանը ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը Անգարա հրաւիրուեցան ։ Այս պաշտօնական այցելութեամբ երկու երկիրները կ'ուզեն ողեկոչել Կիպրոսի հարցին լուծումը ։

ԻՐԱՔԻ գնդապետ մը Պաղտատի զինուորական ատեանին առջեւ յայտարարեց թէ « Քասըմ պետն է նաեւ Սուրիոյ » ։

Պ․ Նուպար Ալիքսանեան, Տիկին Ռուբինա Սթէյն – Ալիքսանեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ (Մարտ 27) ժամը 13·30ին Ալֆորվիլի Ս․ Պ․ Պետրոս եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը։

Կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ ։

Համաձայն հանգուցեալին փափաքին՝ ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շաւիլէն Պ․ Մովսէս Տէմիրճեան եւ Օր․ Զարուհի Տէմիրճեան կը ծանուցանեն թէ այս երկուշաբթի (Մեուտոն) Շաւիլի եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր ողբ․

ՆՈՒՐՀԱՆԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։ Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան ։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ - ՀԱՒԿԹԱԽԱՂ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպութեամբ Հ․․ Դ․ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ։ 28 Մարտ, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պոմոնի Ազգային սրահին մէջ։ Ճոխ յայտագիր ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ալէաթճեան, Օր․ Լիտի Զաֆճեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր ողբացեալ՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՍԱՄԻԿԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ ։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Կոստանեան ողբացեալ Գրիգոր Մանուկեանի մահուան առթիւ հազարական ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան եւ «Յառաջ»ին։ (Մշակոյթի Տան գումարը ստանալ «Յառաջ»էն) ։

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES
ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք այս Կիրակի ժամը 10·45ին։ Կը խօսի՝ ՎԵՐ․ Յ․ ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ ։ Նիւթ՝ «Քրիստոսի Յարութեան բերած պարգեւները » ։

Imprimerie Spéciale
du Journal " Haratch "

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ողբացեալ Գասպար Իփէկեանի մահուան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ Տիկին Իփէկեան եւ զաւակները կը նուիրեն չորս հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ՋԱՏԻԿԻՆ

(29 Մարտ) Ալհամպրայի մէջ ։
ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Orchestre
Jo valon et Gu Berthos

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ

Մարսէյլի ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի յայտագրին մէջ պիտի խօսուի Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի փառատօնին մասին՝ հետեւեալ օրերուն եւ ժամերուն ։—

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ ։— Փրովանս - Մակազին (Մարսէյլ) բաժնին մէջ, այս ուրբաթ, ժամը 12 – 12·30ին ։

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ ։— Փրովանս – Մակազին (Մարսէյլ) բաժնին մէջ, այս չորեքշաբթի ժամը 13·30 – 14·30 ։

Ս․ ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ շաբթուան բոլոր արարողութիւնները կը կատարուին ըստ աւանդութեան ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԷԶՈՆ – ԱԼՖՈՐԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ
28 ՄԱՐՏ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 8·30ԻՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ
Եւ հովանաւորութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան
Ի նպաստ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյն կից Ազգային Տան
կը ներկայացուի

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

կատակերգութիւն երեք արար
ՄՈՒՏՔ 300 ԵՒ 500 ՖՐԱՆՔ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 5 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ 15էն 24

CERCLE MILITAIRE — PLACE ST. AUGUSTIN

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ ՏԱՐԱԶՈՎ,
ԵՐԿՐԷՆ ՆՈՐ ՖԻԼՄ

Բ․ մաս ։— ժամը 18էն 24

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ - ԽՐԱԽՃԱՆՔ

GONGOND ՈՒԹ ՀՈԳԻՆՈՑ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
(Sous la direction de KASSAPIAN - Exculsivité «Reo Recording Artist»
De retour du Canada se produit la première fois à Paris
Formation Typique de Jazz Sud-Américain
TANGOS sous la direction du célèbre Jacques VALENTE
AMBIANCE

ԱՊՐԻԼ 5ԻՆ ԲՈԼՈՐԴ՝ ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐ տօնելու համար Վասպուրականի յաղթանակը ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ԹՈՔԱՏԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Եւ Ռոնի – Սու – Պուայի ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
Ի նպաստ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ և ՎԵՑ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ ՇԻՐՄԻՆ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ Կաթ․ Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ․ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ — Կը խօսի Պ․ Յ․ ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Շաբաթ, Ապրիլ 4, երեկոյեան ժամը 8·45ին, Փօլ Ֆարալիէի սրահին մէջ, 21 իվ – Թուտիէ, Փարիզ, մէթրօ՝ Ժաք Պոնսէրժան

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Փարիզի երիտասարդ արուեստագէտներու։ Երգ, նուագ, պար գեղավարութեամբ
Տիկին ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ — Խօսնակ Ե․ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Կը ներկայացուի նաեւ Հայաստանէն նոր եկած ֆիլմ մը
ՄՕՐ ՄԸ ՍԻՐՏԸ — Մուտք 400 եւ 300 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին Փարիզի եւ արուարձաններու հայկական եկեղեցիները եւ Սամուէլեան, Պարսամեան, Բալուեան գրատուները ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար· 4000 փր·վեց·2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 փր·

ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՐՏ

SAMEDI 28 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8356 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4257

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Մինչ արեւմուտքի մէջ դաշնակից պետութիւնները կ'ամրապնդեն իրենց միացեալ ճակատը եւ վճռական դիրք կը բռնեն Մոսկուայի սպառնալիքներուն դէմ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ համարաբական ճակատին վրայ բացուած ճեղքը հետզհետէ լայննալու նշաններ ցոյց կու տայ:

Վերջին շաբաթներու ընթացքին պատահած դէպքերը որոշ չափով պարզեցին կացութիւնը, առանց սակայն բոլորովին փարատելու տիրող անստուգութիւնը:

Մինչեւ Մուսուլի դէպքը (8 Մարտ) ընդհանուր տպաւորութիւնն այն էր, որ Մոսկուա կանգնած է Նախագահ Նասրի կողքին:

Անցեալ Յուլիսին գնդապետ արքայական պատիներով ընդունուած էր Խորհրդային Միութեան մէջ: Խրուշչեւ եօթը երկինքներն էր բարձրացուցած զայն: Խօսքն անոր ուղղելով բսած էր. «իշխանութեան գլուխ գալով հիմնովին փոխեցիք Եգիպտոսի պատմութեան ընթացքը: Այժմ մենք կ'ուզենք, Պ. Նախագահ, որ արաբական միութիւնը իրականանայ ձեր ղեկավարութեամբ»:

Իսկ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան Նախագահը Փետրուար 21ին ճառ մը խօսելով, մէջբերումներ կ'ընէր Խրուշչեւի իրեն ուղղած անձնական մէկ նամակէն, ցոյց տալու համար, որ Խորհրդային Միութիւնը «անշահախնդիր բարեկամութիւն» կը սնուցանէ հանդէպ արաբ ազգայնականութեան եւ թէ Արաբ Միաց. Հանրապետութեան ժողովուրդները երախտապարտ են Մոսկուայի աջակցութեան համար:

Գնդապետ Շաւաֆի ապստամբութիւնը բոլորովին յեղաշրջեց կացութիւնը: Նախագահ Նասր մարտ 11ին խօսեցաւ հակախորհրդային բուռն ճառ մը, որուն պատասխանեց Խրուշչեւ Մարտ 16ին՝ երբ պաշտօնապէս կ'ընդունէր իրաքեան պատուիրակութիւն մը Կրեմլինի մէջ:

Արաբ ազգայնականները պայքար բացին համայնավարներուն դէմ: Գահիրէի եւ Դամասկոսի ձայնասփիւռները՝ Իրաքի եւ զօրավար Քասըմի, իսկ Պաղտատինը՝ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան եւ նախագահ Նասրի դէմ յարձակումներ կը գործեն երեք շաբաթէ ի վեր:

Գահիրէի աշխարհահռչակ Ալ - Ազհարի համալսարանին վերատեսուչը Շէյխ Մահմուտ Շալթութ ծիհատ հռչակեց համայնավարութեան դէմ, հրաւիրելով աշխարհի բոլոր իսլամները, որ «պաշտպանեն իրենց կրօնքը՝ անաստուածին եւ խռովարարական գաղափարներու դէմ»:

Պաղտատի սիւննի իսլամներու կրօնապետը հակառակ ֆէթվա մը տուաւ Նասրի կողմնակիցներուն դէմ:

Պայքարը երկու կողմերուն միջեւ բուռն հանգամանք ստացած ըլլալով, Արաբական Լիկան որոշած է իրաւարարի դեր կատարել՝ Գահիրէն ու Պաղտատը հաշտեցնելու համար:

Լիբանանի հանրապետութեան Նախագահ զօրավար Ֆուատ Շեհապ եւ գնդապետ Նասր տեսակցեցան երեք օր առաջ՝ լիբանանեան հողին վրայ:

Զօրավար Քասըմ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Իրաք կը քաշուի «Պաղտատի Ուխտ»էն, որուն դէմ դիրք բռնած էին արաբական երկիրները՝ գլխաւորութեամբ Եգիպտոսի:

Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն ի վեր արդէն Իրաք իրականին մէջ ոչ մէկ մասնակցութիւն կը բերէր Ուխտին:

«Պաղտատի Ուխտ»ին կեդրոնը այդ թուականէն ի վեր փոխադրուած է Անգարա, ուր մարտ 5ին ամերիկեան կառավարութիւնը զինուորական դաշինք կնքեց Թուրքիոյ, Իրանի եւ Փաքիստանի հետ: Նպատակն էր պարզապէս ամրապնդել Ուխտը եւ դգալի չդարձնել Իրաքի բացակայութիւնը:

Նասր - Քասըմ հաշտութենէն մեծապէս պիտի օգտուին Մերձաւոր Արեւելքի բոլոր ժողովուրդները, ընդ որս նաեւ Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Իրաքի քառորդ միլիոն Հայերը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ ՀԱՐՑԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԻՏԻ ԽՈՒՍԱՓԻ՞ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆ ՅԱՐՈՒՑԱՆԵԼԷ

×

ՄԱՅԻՍ 11ԻՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Ինչպէս գրած էինք երէկ՝ խորհրդային Մարտ 2 թուակիր յուշագրին արեւմտեան պատասխանները յանձնուեցան Մոսկուա:

Արեւմտեան պատասխանները համարակաց գիծ մը ունին. ապահովաբար խորհրդային իշխանութիւնները նկատի պիտի առնեն նաեւ անոնց վճռակամութիւնը:

Այլեւս յստակ է ամէն բան:

Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա կ'առաջարկեն որ Մայիս 11ին Արտաքին Նախարարներու ժողով մը գումարուի Ժընեւի մէջ:

Այնուհետեւ՝ չորս մեծերու հանդիպում: Մամուլի իր ասուլիսին մէջ, Հանրապետութեան Նախագահ Տը Կոլ յայտարարեց թէ ինք պատրաստ է մասնակցելու մեծերու ժողովին: Իր սեղանակիցները ապահովաբար պիտի ըլլան Այզընհաուըր, Խրուշչեւ եւ Մաքմիլըն:

Խրուշչեւ, մամուլի իր վերջին ասուլիսի ընթացքին յայտարարած էր թէ կ'ընդունի Արտաքին Նախարարներու ժողովը, պայմանաւ որ Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա խօսակցութեանց մասնակցին:

Արեւմտեանները չեն ընդունիր որ Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա լիազօր իրաւունքներով մասնակցին Ժընեւի բանակցութիւններուն: Բայց դէմ չեն որ անոնք մասնակցին այն խօսակցութեանց՝ որոնք կապ ունին իրենց ապահովութեան հետ:

Արեւմտեանները գիտել կուտան նաեւ, որ Արտաքին նախարարներու ժողովին օրակարգը պէտք չէ սահմանափակուի Պերլինի եւ Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու հարցերով, ինչպէս կ'առաջարկէր Մոսկուա: Գերմանական խնդիրը պէտք է քննուի իր ամբողջութեան մէջ: Ֆրանսա կ'աւելցնէ նաեւ Եւրոպայի ապահովութեան հարցը:

Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնն ալ պատասխանեց խորհրդային յուշագրին: Պոն պատրաստ է խորհրդականներ ղրկել Արտաքին նախարարներու ժողովին: Բայց Ատենաուըրի կառավարութիւնը չընդունիր որ ժողովին օրակարգը սահմանափակուի Խ. Միութեան առաջարկած կէտերով:

Միւս կողմէ, Գերմանիա կը մերժէ պատասխանել իր քաղաքականութեան քննադատութեանց, աւելցնելով թէ Խ. Միութեան յիշեալ քննադատութեանց ունայնութիւնը բազմաթիւ առիթներով ցոյց տրուած է արդէն:

Պոն իր կարգին կը դատապարտէ Մոսկուան՝ որ դժուարութիւններ կը յարուցանէ Գերմանիոյ վերամիացման համար:

Այս պայմաններուն մէջ, դժուար է նախատեսել Խ. Միութեան բռնելիք դիրքը: Տակաւին քանի մը օր առաջ, Մոսկուայի ձայնասփիւռը կը յայտարարէր թէ արեւմտեան կարգ մը շրջանակներ կ'աշխատին ձախողութեան մատնել մեծերու ժողովը...:

Միջազգային մամուլը կը յիշէ նաեւ

Մոսկուայի արեւելեան քաղաքականութիւնը:

Իրաք քաշուեցաւ Պաղտատի Ուխտէն:

Թուրքիա, Պարսկաստան եւ Փաքիստան սպառնալիքներու ենթարկուեցան՝ Միացեալ Նահանգներու հետ զինուորական դաշինքներ կնքելէ յետոյ:

Մոսկուա ուժ կուտայ քրտական ազգայնական շարժումին ծաւալման:

Ամերիկեան քաղաքական շրջանակներուն համաձայն՝ այս բոլորին նպատակն է Արեւելք - Արեւմուտք հակամարտութիւնը աւելի զօրացնել:

Տագնապին ծանր բնոյթը չեշտելու համար, կը յիշատակուին նաեւ այլ երեւոյթներ — Գահիրէ սուրբ պատերազմ յայտարարեց համայնավարներու դէմ: Եգիպտոսի համայնավարները ձեռնարկեցին շարժումի մը՝ որուն նպատակն է Սուրիան եւ Եգիպտոսը իրարմէ բաժնել:

Ամէն պարագայի մէջ, Արեւմուտքի միասնականութիւնն ու վճռակամութիւնը լուրջ պատճառներ կրնան ըլլալ՝ որ Խրուշչեւ նոր դժուարութիւններ չստեղծէ մեծերու ժողովին գումարման համար:

———o———

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ մեռած է Սայէտ Ապտել Ռահման էլ Մահտի, Սուտանի Անսարներու ազանդին զօրաւոր պետը: Իր հայրն էր որ 70 տարի առաջ Եգիպտացիները քշեց Սուտանէն եւ պատճառ եղաւ անգլիական գրաւման:

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՔԱՅԼ ՄԸ

Ամիսներ առաջ կրընոպլէն Տիկին Վ. Օնպաշեան, իր հանգուցեալ ամուսնոյն յիշատակը վառ պահելու համար, փափաք կը յայտնէր որ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի յատկացուելիք սրահը կոչուի Օնպաշեան սրահ:

Նուիրատու Տիկինը յանձն կ'առնէր, այդ սրահի նորոգութեան ծախքերը ստանձնել եւ խօսքէն գործի անցնելով արդէն կը վճարէր երկու անգամով 400 հազար ֆրանքի գումար մը:

«*Յառաջ*»ի Մարտ 26ի թիւին մէջ ուրախութեամբ կարդացինք որ նոյն Տիկինը Ս. Յարութեան տօնին առթիւ իր ամուսնոյն յիշատակին հարիւր հազար ֆրանքի գումար մը եւս կ'ուղարկէր Կեդր. Յանձնախումբին, նոյն նպատակին համար: Այդ նուիրատուութեան կողքին, կարդացինք նաեւ որ Կրընոպլի Ն. Սերունդը պարահանդէս մը սարքելով հասոյթը (30 հազար ֆրանք) յատկացուցած է Օնպաշեան սրահին: Տեղեկացանք նաեւ որ նոյն քաղաքին մէջ տեղի ունեցող Փետր. 18ի տօնակատարութեան հասոյթը եւս 10 հազար ֆրանք ղրկուած է նոյն նպատակին:

Տիկին Օնպաշեան, իր առաջին նուիրատուութեան ժամանակ յայտարարած էր թէ Մշակոյթի Տան Նոր Սերունդի այդ սրահը իր տեւական հոգածութեան առարկան պիտի դառնայ: Կրընոպլի ազգայինները կ'ուզեն առիթներ ստեղծել եւ անվերապահօրէն աջակցիլ, սոյն կարեւոր ձեռնարկին:

Չկա՞ն արդեօք մեր մէջ ուրիշ Օնպաշեաններ:

Վստահաբար բազմաթիւ են անոնք մեր գաղութին մէջ, սակայն, ըստ երեւոյթին անոնց մօտ կը պակսի զոհաբերութեան ոգին:

Ուրիշ գաղութներու կարգին, լոյսի կեդրոն մը ունեցաւ նաեւ Փարիզը: Ոչինչով գործի սկսուած, համեստ դասակարգի լումաներով արդէն բաւական յառաջացած են նորոգութեան աշխատանքները:

Տասնեակ գործաւորներ կ'աշխատին ներկայիս՝ հսկողութեամբ հմուտ ճարտարապետ Պ. Արամ Թէրզեանի, որ անձնուիրաբար ստանձնած է շէնքին ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

Անձնուէր ազգայիններէ կազմուած յանձնախումբ մը արտակարգ ճիգ կը թափէ օր առաջ կատարելութեան հասցնելու սկսուած գործը:

Տունը արդէն սկսած է մասամբ ծառայել իր նպատակին: Համազգայինը հոն տուաւ իր երկու լսարանները: Նոր Սերունդ, Կ. Խաչ եւ ուրիշներ կը գումարեն իրենց ժողովները, հոն է նաեւ «Յառաջ»ի տպարանը որ կը գործէ ներքնայարկին մէջ:

Այս շէնքը Հայ Մշակոյթի փարոսն է եւ փառքը Ֆրանսահայութեան, բայց մեր հարուստները որքա՞ն բաժին եւ իրաւունք պիտի ունենան անոր մէջ:

Միայն խումբ մը մարդի՞կ պիտի զոհաբերուին այս կոթողը կերտելու համար: Ո՞ր օրուան կը սպասուի Օնպաշեաններու օրինակին հետեւելու համար:

Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի ձայնասփիւռը անցի օր յայտարարեց թէ հայ երաժիշտ մը, վնագործ՝ պարապոյ ժամերուն յաջողած է շինել շարք մը գործիքներ, 3000 տարուան հնութիւն ունեցող փայտով:

Եղեւինի բունը տաշելով, որուն կեղեւը երեսուն գար հողին տակ թաղուած մնալով ածխացած էր, հայ վնագործը կրցած է ձեռք բերել մեծ զարաշրջանի իտալական ջութակի կրողործումներուն բաղդատելի արդիւնքներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔ հրատարակիչ մը մէկ տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ որովհետեւ նախատական նկատուած յօդուած մը հրատարակած էր նախկին նախարար՝ Ֆուատ Քէօփրիւլիւի հասցէին որ ներկայիս դասախօս է Նիւ Եորքի «Քոլոմպիա» համալսարանին մէջ:

ԹԻՊԷԹԷն կը տեղեկացնեն թէ Տալայ - Լամա կրցած է փախիլ: Պալատը փոշիի վերածուած է Չինացիներուն կողմէ: Հնդկական Սթէյթսմէն թերթը կ'աւելցնէ թէ համաձայն հաւաստի աղբիւրէ տըրուած լուրերու Տալայ - Լաման կը գտնուի ըմբոստներուն մէջ:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ երեք ամերիկացի լրագրողներ արտաքսուած են Իրաքէն: Չորրորդ ամերիկացի լրագրողը որ Պաղտատ հասած էր մուտքի իրաւունք չստացաւ:

ԻՐԱՔԷՆ արտաքսուեցան 150 եգիպտացի ուսուցիչներ: Գահիրէի թերթերը կը գրեն թէ Իրաքի զպրոցներուն մէջ երկու տեսուչներ փոխարինուած են համայնավարներու կողմէ: Միւս կողմէ ամերիկեան պաշտօնաթերթը կը գրէ. մօտ ատենէն նոր խռովութիւններ պիտի ծագին Իրաքի մէջ:

ԳԱՀԻՐԷԻ «Էլ Ահրամ» թերթը կը գրէ թէ Անգլիա նախապէս համաձայնած էր որ Իրաք քաշուի Պաղտատի Ուխտէն, թոյլ տալու համար Քասըմի որ ամրապնդէ իր ժողովրդականութիւնը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Հայլէ Սելասիէ կայսրը կարճ այցելութիւն մը պիտի ընէ Խ. Միութիւն:

ՀՌՈՄԻ մէջ բացուեցաւ Սեւամորթերու մշակոյթի համագումար մը: Հարիւրաւոր սեւամորթ արուեստագէտներ եւ գրագէտներ պիտի ուսումնասիրեն Սեւերու մշակոյթին միացեալ զարգացման հնարաւորութիւնները: Համագումարին կը մասնակցին բոլոր երկիրներու սեւամորթ ներկայացուցիչները:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ ԵՒ "ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ"

(1869 – 1951 – 1959)

(Ծննդեան իննսունամեակին առթիւ)

Ուսանողական տարիներէս կը յիշեմ մանաւորաբար այն թուականները, երբ արդէն վիտակցութեան հասած, ըլլայ Սանասարեան վրասեղաններուն վրայ թէ ամարանոց Սրտածոր մէջ, արգիլուած գրականութեան հաճոյքը կը վայելէինք: Րաֆֆիի, Արովեանի, Ծերենցի, Ահարոնեանի, Սրուանձտեանցի, Թումանեանի, Վ. Փափազեանի, Շիրվանզադէի եւ ուրիշներու ամբողջական երկերու կարգին, Լեւոն Շանթի վէպերը, Դըրսեցիները, Դարձը, Դերասանուհին, Եբազ Օրերը եւ վերջին ընթերցանութեան մեր գլխաւոր գիրքերն էին: Բոլորն ալ յափշտակութեամբ կը կարդայինք: Հոգիները ծարաւի վէպը տակաւին լոյս տեսած չէր:

Լեւոն Շանթ գաղափարներու աշխարհին մէջ յանդուգն յեղափոխականն էր մեզի համար: Նոր հորիզոններ փընտռող հեղինակ մը, որ աւելի վերջերը, իր թատերական գործերով կուգար վաւերացնել այս տեսակէտը: Հայ մտաւորական երիտասարդութեան հոգիին մէջ շատ կանուխէն գրաւած էր ան իր արժանաւոր տեղը: Բացառիկ գրական դէմք մը եւ թատերագիր մը բազմակողմանի հմտութեամբ:

Իր ծննդեան իննսունամեակին առթիւ այս քանի մը տողերը հազիւ պիտի կրնան սահմանել իր տեղը հայ գրականութեան պատմութեան մէջ: Ան արժանի է լիակատար եւ խոր ուսումնասիրութեան մը, որուն մէջ նկատի պէտք է առնուին իր գրական, թատերական, մանկավարժական – բանասիրական գործերը եւ դասագիրքերու շարքերը: Բացառիկ նաեւ իր դաստիարակչական հանրային երկարամեայ գործունէութեամբ, որուն թագն ու պսակը պիտի մնայ Պէյրութի Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանի հիմնարկութիւնը եւ քանեւհինգ տարի շարունակ, իբրեւ տեսուչ գայն վարելը:

Թատերախաղերն են Եսին մարդը, Ուբիշին համար, Ճամբուն վրայ, Ինկած բերդի իշխանուհին, Կայսրը, Օշին Պայլ, եւ Հին Աստուածները: Այս վերջինը մասնաւորաբար, քանի մը խորհրդածութիւններով պիտի ներկայացնենք մեր ընթերցողներուն, իր հրատարակութեան եւ ներկայացման յիսնամեակին առթիւ:

Լեւոն Շանթ ընկերային վիպական կենսունակ բեղնաւորութենէ մը ետք, Հին Աստուածներով կուզար փորձել կրօնա – իմաստասիրական նիւթի մը վերլուծումը:

Հեղինակին այս աշխատութիւնը տրամա մըն է չորս արարով, որուն նիւթը պատմութեան հին ծալքերուն մէջ միայն պէտք էր փնտռել: Թերեւս երկհազարամեակ մը եւ երթալ պէտք էր տիրապետելու եւ թափանցելու համար հին եւ նոր աստուածներուն՝ մարդոց եւ իրենց գործերուն, զգացումներուն, կիրքերուն, բաղձանքներուն եւ ապրումներուն վրայ ըրած ներգործութեան:

Տրամային ամբողջութիւնը, որ իր խորքով գրեթէ Անաթոլ Ֆրանսի Թայիսը կը յիշեցնէ, երեւան կը հանէ այն յաւիտենական պայքարը, որ գոյութիւն ունի բուն կեանքին, «աշխարհին» ու իր բոլոր հաճոյքներուն եւ այդ հաճոյքներէն հրաժարելու ուժեղ կամքեր ունեցող մարդոց նոր դասակարգին միջեւ: Մարդոց այդ դասակարգը, որ քրիստոնէութենէն ի վեր ամէն դարերու մէջ իր բազմաթիւ ներկայացուցիչներն ունի, մասնաւորաբար միջին դարերուն մէջ, վանականներու կամ ուրիշ բառով անապատականներու այն դասն է, որ կամովին իր մէջ խեղդելով ու սպաննելով ինչ որ մարդկային է եւ հետեւաբար բնական ու բանական, ինքզինքը զրկելով ու հրաժարելով աշխարհային վայելքներէ, կը նուիրուի ներանձնական ապրումներու, կ'ենթարկուի կամաւոր զրկանքներու եւ չարչարանքներու, մէկ խօսքով կը սպաննէ իր մէջ հոգեկան ու մարմնական ամէն բըղխացում «տիրելով իր մարմնին ու բնազդներուն»:

Տրամայի գործողութեան թատերավայր հեղինակը կը ներկայացնէ Սեւանի վանքը: Անապատականներու խումբ մը, իրենց վանահօր հետ, այդ խուլ անկիւնին մէջ կ'ապրին, հեռու՝ «Սատանային իշխանութեան» տակ գտնուող դուրսի աշխարհէն, կռիւէն ու հոգիէն, ցաւերէն ու յուզումներէն: Իրենք նոր աստուածներու կ'երկրպագեն, աստուածներ, որոնք չեն սիրեր գինին, պայքարը, սէրն ու գեղեցկութիւնը:

Աննշան դէպք մը կուգայ խռովել նախ ամէնէն կրտսեր աբեղային եւ յետոյ բոլոր անապատականներուն հոգիները: Ցամաքաբերդի իշխանը իր աղջկանը, Սեդային հետ լաստափայտով Սեւանի վանքը կուգայ: Ճամբան լիճը կը փոթորկի, ալեկոծութեան պահուն Սեդան կ'ընկղմի, բայց աբեղան ջուրը կը նետուի ու զրկելով Սեդան, կը հանէ ցամաք: Այս դէպքը ընդհանուր չփոթութեան կը մատնէ անապատականները: «Աբեղան մեղք է գործեր», որովհետեւ աշխարհին հետ շփում ունեցեր է: Բոլորն ալ, մեծերէն մինչեւ կրտսերը, այս թիւր մտայնութեան մէջ կը գալարուին, եւ հեռու չեն տեսներ նոյնիսկ այն օրը, երբ մեծ պատուհաս մը պիտի հասնի իրենց գլխուն...:

Աբեղային կողքին, երկրորդ կարեւոր անձն է վանահայրը, որ քսանեւհինգ տարիներէ ի վեր հագած է վանահայրական վերարկուն: Բայց վանահայրը անցեալ մը ունի: Ցամաքաբերդի իշխանուհիին Յովհաննէսն է ան, որուն հետ տարիներ առաջ երազային եւ սիրոյ ժամեր անցուցած է: Կեանքի անողոք ճակատագիրը զիրենք կանուխէն բաժներ է, սակայն իշխանուհիին մէջ, հակառակ ամուսնացած ըլլալուն, դեռ թարմ են «կեանքի ամէնէն քաղցր վայրկեանները»: Եւ իշխանուհին, յաւերժացնելու համար իրենց երիտասարդի մաքուր սէրը, վանահօր խորհուրդով, Սեւանի մէջ եկեղեցի մը շինել կուտայ: Վանահայրը կը կարծէ թէ նորաշէն եկեղեցին «կը դառնայ տուն աղօթքի ու ներքնաօոյզ խոհանքի», որովհետեւ անցեալի Յովհաննէսը «վաղուց մեռած է»: Եւ սակայն իշխանուհիին համար մեռած չէ Յովհաննէսը:

Յովհաննէսին պատկերն է միակ պայծառ կէտը իշխանուհիին կեանքին մէջ: Յովհաննէս աւելին եղած է իշխանուհիին համար.

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ.... Իմ կեանքիս գորշ երկնքին դուն ես եղեր ինծի համար լոյսի աստղը, ապրելու իմաստը, առանց այդ լոյսին, առանց այդ մխիթարութեան, ես չգիտեմ, ինչու էի ապրելու:

Ուրիշ տեղ մը.

Ճշմարտութի'նը, վարդապե'տ, մենք այդ եկեղեցին չենք շինած քո բարձրեալ Աստծուդ համար, ինչպէս որ միշտ կրկներ ես. մի խաբեր քեզի. այդ եկեղեցին շիներ ենք մենք մեզի համար, մեր սիրու Աստծուն համար:

Այսպէս ուրեմն, մինչդեռ վանահայրը եկեղեցի մը շինելով նոր աստուածներուն ծառայած ըլլալ կը կարծէր, երեւան կ'ելլէ, որ «Հին աստուածներուն» նուիրուած է, որովհետեւ երբ եկեղեցին կը շինուէր, աշխարհէն բաժնուածներու հոգիին խորը մեռած չէր տակաւին «ներքին վայելքի ծածուկ կարօտը, քօղարկուած հաճոյքներու ծարաւը, մեր ունեցած կեանքի, կռիւի ու յուզումներու ամբողջ նուրբ ու կայծուն ցանցը»:

Վանահայրը կը համոզուի որ քանդել պէտք է եկեղեցին, նոր մը պէտք է շինել, եւ այդ նորը շինելու համար վանահայրը «կրանիտ ու մարմար, որձաքար ու ամէն տեսակ քար կը թողու աշխարհի աստուածներուն»:

« Իմ տաճարիս հիմքը իմ բանականութիւնս պիտի ըլլայ, սիւները իմ կամքս է, ու գմբէթն ալ ըլլալու է հաւատքս »:

Աբեղային մէջ գործողն է երիտասարդական սիրտը, իսկ վանահօր մէջ կենդանին է բանականութեան տիրապետութիւնը: Առաջինը ծանր փորձութիւններէ, երազային ցնորքներէ ետք, կ'երթայ միանալ կեանքի ծովուն, աշխարհին, Սեդային ու իր գեղեցկութեան, պայքարին ու գինիին, իսկ երկրորդը, վանահայրը՝ յաւիտենական խուզարկու միտքը կը խորհրդանշէ:

Երկրորդ արարի երկրորդ տեսարանի չորրորդ պատկերը յոռետեսութեան դըրոշմ կը կրէ: Ճգնաւոր մըն է, որ ընդարձակ աշխարհներու տէրն ու թագաւորն եղած է, պալատներու մէջ ապրեր է, թողած է. բոլորը, պալատն ու խրախճանք, իշխանութիւն եւ փառք: Հագեր է

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆԱՍՐ, ԻՐԱՔ ԵՒ ՄՈԼՈԹՈՎԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

«Նիւ Եորք Հերալտ»ի մէջ Ճոզէֆ Օլսօփի մէկ յօդուածէն կը քաղենք հետեւեալը.—

Տարի մը առաջ, Եգիպտոսի նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասրի արձանագրած որ եւ է մէկ պարտութիւնը գոհունակութիւն պիտի պատճառէր Մ. Նահանգներու արտաքին քաղաքականութեան վարիչներէն մեծ մասին: Այսօր, սակայն, ամերիկեան կառավարական շրջանակներէն ներս մեծ է թիւը մտահոգ եւ դժգոհ դէմքերուն՝ Իրաքի մէջ Նասրի արձանագրած պարտութեան պատճառով:

Նկատի ունենալով որ դէպքերուն վայրէն տրուած լուրերը անկատար եւ անորոշ էին, յարմար կը դատեմ ամփոփ գիծերով ընել այս պարտութեան պատմականը, նախ քան բացատրելս թէ ինչու այդքան մտահոգութիւն կը պատճառէ Ամերիկայի:

Մէկ խօսքով, Զօրավար Ապտէլ Քարիմ Քասըմի իրաքեան յեղափոխական կառավարութիւնը օրէ օր աւելի կ'իյնայ համայնավարներու ազդեցութեան տակ, չըսելու համար թէ կը գտնուի համայնավարներու ձեռքը անցեալ ամառ Իրաքի մէջ Նասրի կողմնակիցներուն արձանա –

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՅ. ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

sքեմ, գացեր է մարդոց մէջ ապաշխարհանք քարոզելու, գութ, ողորմածութիւն եւ խոնարհութիւն: Առոնցմէ ալ կշտացեր, եկեր է մենութեան մէջ անդորրութիւն գտնելու, մտածելու հոգիի փրկութեան վրայ, բայց բոլոր ասոնց «ունայնութիւն» ըլլալը հասկցեր է: Անոր համար՝ «ունայնութիւն է գերեզմանը, ունայնութիւն՝ հոգին ու հանդերձեալ կեանքը»:

Նոր աստուածները կ'արհամարհեն մարմինը, «Վահագնի ու Աստղկան այդ հրաշալի կերտուածքը, առողջ, ճկուն, ուժեղ, գեղեցիկ ու հոյակապ մարմինը». իսկ հին աստուածները խորհրդանշանն են գեղեցկութեան, սիրոյ, կեանքի, աշխարհի, պայքարի եւ ուժի:

«Հին աստուածները», ամէնէն չատ աղմուկ հանող եւ քննադատական գրականութեան նիւթ հայթայթող թատերախաղը նկատուեցաւ իր ժամանակին թէ՛ Կովկասի եւ թէ արեւմտահայերուս մէջ: Ամբողջութիւնը գեղեցիկ է եւ խորհրդածութեան առատ նիւթ կը հայթայթէ, հակառակ լեզուական եւ ոճի տարականոնութիւններուն, որոնք մինակ այդ գործին յատուկ չեն: Այս տեսակէտով, պէտք է խոստովանիլ որ Լեւոն Շանթ ենթարկուած է քննադատութիւններու, որոնք առաջին օրէն արտայայտուած են իր ամբողջական գործերուն առիթով, եւ սակայն՝ նկատի առնուած չեն երբեք իր կողմէն:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՁՈՒՄ

Այսպիսի հեռանկար մը կրնայ չատ ազդու ըլլալ դիւանագիտական տեսակէտէ. բայց հոգեբանական տեսակէտէն, միայն առիթ կուտայ աւելի զօրաւոր քարոզչութիւն մը կատարելու չհագրդուած ժողովուրդներուն մէջ՝ Ամերիկայի յարձակողական քաղաքականութեան եւ իր ռազմապաշտութեան դէմ:

Պայքարը միշտ ներքին խառնակչութեան սահմանին վրայ պահելով, այսինքն՝ դասական կամ հիւլէական պատերազմներու սահմանէն հեռու, համայնավար կազմակերպութիւնը Մ. Նահանգներուն վրայ չատ մեծ առաւելութիւն մը ձեռք կը ձգէ հոգեբանօրէն: Մ. Նահանգները գրեթէ զինաթափ կը մնան, որովհետեւ քարոզչութեան շնորհիւ իրենց դէմ կազմած հանրային կարծիքներուն դէմ պայքարիլ կը խորհին ռազմանաւերով ու դրամով: Մ. Նահանգներուն ամէնէն հաւատարիմ բարեկամներն իսկ երբեմն ըստիպուած կ'ըլլան ամերիկեան համար յայտնել իրենց երկրին մէջ ունեցած հեղինակութիւնը պահելու համար: Այս իրողութիւնը սակայն աւելի լաւ կը փաստէ հոգեբանական պատերազմին ազդեցութիւնը:

Մ. Նահանգներու դէմ մղուած պայքարին ամէնէն ազդու կեդրոնը, ճշմարտագանցօրէն, կը գտնուի Նիւ Եորքի մէջ, ՄԱԿէն ներս: Քանի որ Մ. Նահանգները կը դժկամակին աշխարհը իրենց եւ Խ. Միութեան մէջ բաժնելու ծրագրին, համայնավար կազմակերպութիւնը կ'աշխատի ՄԱԿէն ներս երկու մեծերու տիրապետութիւն մը ստեղծել՝ Մ. Նահանգներուն եւ ոչ – խորհրդային երկիրներուն մէջ խորունկ անջրպետ մը բանալու նպատակով:

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, որ ծնունդ առաւ Սան Ֆրանչիսքոյի Ուխտէն, լաւապէս կ'արտայայտէր երկրորդ աշխարհամարտին երկու մեծ յաղթականներուն նպատակները: Մ. Նահանգները կ'ուզէին ժողովուրդներուն միջեւ ստեղծել համագործակցութեան մարմին մը՝ երրորդ պատերազմի մը առաջքն առնելու, ոչ – անկախ ժողովուրդները ազատագրելու եւ մարդկութեան կեանքի մակարդակը բարձրացնելու համար: Այս ծրագրին իրագործումը կ'ուզէին յանձնել ոչ թէ համաշխարհային կառավարութեան մը, այլ՝ մեծ պետութիւններու ղեկավարին ներքեւ իրականացնել աշխարհի խաղաղութեան պահպանման գործը: Խ. Միութիւնը կ'ուզէր սահմանել կազմակերպութիւն մը, որ գրական կերպով օժանդակէր համայնավար կազմակերպու–

թեան՝ աշխարհին տիրապետելու իր վերջնական ծրագրին իրագործման մէջ: Այս պատճառով, կ'ուզէր այնպիսի կազմակերպութիւն մը ստեղծել, որ մէկ կողմէ արգելք հանդիսանայ Եւրոպայի, Ափրիկէի կամ Միջին Արեւելքի մէջ քաղաքական միացումներու հաւանականութեան, միւս կողմէ՝ ջլատէ Ամերիկայի հակազդելու փափաքը:

Խ. Միութեան համար, այս քաղաքականութիւնը իրագործելու միջոցները պարզ էին. Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը ասպարէզ պիտի ծառայէր համաշխարհային չափանիշներով հոգեբանական պատերազմ մղելու. արտաքին աշխարհը իրաւունք պիտի չունենար համայնավար աշխարհին գործերուն միջամուխ ըլլալու. բայց համայնավար կազմակերպութիւնը կարելիութիւնը պիտի ունենար աշխարհի մնացեալ մասին գործերուն միջամուխ ըլլալու: Խ. Միութեան խտէալն էր ստեղծել այնպիսի կազմակերպութիւն մը, որուն գործունէութեան արգելք կարենար ըլլալ, եթէ այդ գործունէութիւնը հակառակ ընթանար իր չահերուն. եւ ընդհակառակն, կարենար որոշ չափով կանխել զայն, երբ ՄԱԿի գործունէութիւնը խորհրդային չահերուն համապատասխան ընթացք մէջ դրուէր:

բով ՄԱԿէն ներս ընդունիլ տալ քաղաքականապէս անկախ եւ ազատ այնպիսի ազգութիւններ, ինչպիսին են... Ուկրայնիոյ, Պիէլօ – Ռուսիոյ, Արտաքին Մոնկոլիայի եւ այլ խորհրդային հանրապետութիւնները, կամ Եուկոսլաւիոյ ժողովրդական Հանրապետութիւնը:

Բայց տրուած ըլլալով, որ Եւրոպայի մէկ մասը կը գտնուէր խորհրդային գըրաւման տակ, համաշխարհային քաղաքականութեան մէջ բոլորովին նոր երեւոյթ մը իրագործուեցաւ. Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ընդհանուր ժողովէն ներս մեծամասնութիւն կազմեցին ասիական, ափրիկեան եւ հարաւամերիկեան ազգութիւնները: Պատմութեան նոր դարաշրջան մը կը սկսէր, որ գոնէ հետեւեալ մեծ առաւելութիւնը ունեցաւ. վերջ դրաւ գունաւոր մորթ ունեցող մարդոց վրայ սպիտակամորթներու կարծեցեալ գերազանցութեան:

Այսուհանդերձ ապագան կը պատկանէր մարդոց եւ ժողովուրդներու, որոնք կ'ուզէին ազատ ըլլալ եւ հաւասար իրաւունքներ ունենալ:

Աշխարհի բոլոր մարդոց ազատութիւն չնորհելու խոստումով կ'ուզէր դառնալ ՄԱԿի ժամանակը ու հեռանկարի թէ պահէր իր համաշխարհային ընդերը:

(4 Շար.)

գրած: Առաջին ձախողութեննէն ի վեր: Նասր կը ձգտի Արաբական աշխարհէն դուրս վտարել օտար ամէն ազդեցութիւն: Հետեւաբար, քաջարար եւ շատ խիստ կերպով հակառակիլ փորձեց Իրաքի խորհրդային յառաջացեալ խարիսխի մը վերածուելուն:

Այս ընդդիմութիւնը սկիզբը կը կատարուէր քարոզչութեամբ: Բայց ի վերջոյ քարոզութիւնը մէկդի դրուեցաւ, տեղը տալով գործօն պայքարի: Եգիպտացի գործակալներ նախապէս յարաբերութիւն ստեղծած էին հիւսիսային Իրաքի — քիւրդ մայրաքաղաք, Մուսուլի — մէջ կեդրոնացուած Իրաքեան զօրաբաժիններուն հետ: Ասոնցմէ առնուազն մէկը, թերեւս ալ երկու զօրաբաժիններ, ապստամբեցան: Սուրիայէն օգնութիւն կը հասցնէին ապստամբներուն: Սուրիական հողի վրայ բանիլ սկսաւ «Ազատ Մուսուլ» ռատիոյի կայան մը: Բայց եւ այնպէս ապստամբութիւնը ձախողութեան մատնուեցաւ, որովհետեւ երկրին միւս մասերուն մէջ կեդրոնացուած զօրաբաժինները չհետեւեցան շարժման, ինչպէս կը յուսային կազմակերպիչները:

Մէկ խօսքով, Քասըմը վար առնելու Նասրի վերջին յուսահատ փորձը ձախողեցաւ: Իրաքեան պատասխանը չափազանց խիստ եղաւ: Նոյնիսկ Պաղտատի փողոցներուն մէջ Նասրի պատկերները կախաղան բարձրացուցին: Նասր, իր կարգին, Դամասկոս արտասանած մէկ ճառին մէջ, բուռն կերպով յարձակեցաւ Քասըմի եւ Իրաքի համայնավարներուն վրայ:

Ահա, քանի մը բառով, պատմականը այն դէպքերուն, որոնք Ամերիկայի մէջ այնքան մտահոգութիւն կը պատճառեն: Այս մտահոգութեան պատճառներէն գլխաւորն այն է, որ ամերիկեան կառավարական շրջանակները կը վախնան թէ Իրաքի մէջ արձանագրած իր պարտութիւնը մոռցնելու համար Նասր ուրիշ տեղ մը արագ, դիւրին յաղթանակ մը պիտի փորձէ տանիլ: Վերջին շրջաններուն Նասրի եւ Յորդանանի երիտասարդ արի Թագաւոր Հիւսէյնի յարաբերութիւնները արագօրէն լաւցած էին. հաւանական է, որ եգիպտական յաղթանակը ըլլայ՝ Յորդանան ալ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան միացնելը: Տրուած ըլլալով Նասրի ներկայ հակա-համայնավար կեցուածքը, այսպիսի միացում մը որեւէ ցաւ պիտի չառթէ Ամերիկայի մէջ:

Բայց շատ աւելի հաւանական է, որ Նասր իրեն շատ աւելի մօտ տեղ մը փնտռէ իրեն պէտք եղած բարոյական յաղթանակը: Դրացի Լիպիան տկար, քաոսային պատկեր ներկայացնող երկիր մըն է, որ վերջերս ալ փաստուեցաւ թէ քարիւղի հանքեր կը պարունակէ: Հետեւաբար՝ Լիպիան հետաքրքրական ու փորձիչ հեռանկար մը կը ներկայացնէ: Նոյնպէս, Սուտանի մէջ, քաղաքական կշիռը դէպի Նասրի կողմը թեքուելու վրայ է, իսկ Սուտանը Եգիպտոսի միացնելը Նասրի մեծագոյն առաջադրութիւններէն մէկն է: Լիպիոյ կամ Սուտանի մէջ Նասրական՝ պետական հարուած մը ծանրակշիռ հարցեր կրնայ ստեղծել:

Բայց հակառակ այս բոլորին, Ուաշինկթընի մարդոց դժգոհութեան ու մտահոգութեան պատճառը Իրաքի մէջ իսկ Նասրի կրած պարտութեան հետեւանքներն են: Պաղտատի մէջ համայնավարներու յարաճուն ազդեցութեան դէմ զինուորական շարժում մը տեղի ունեցաւ. համայնավարները դիմադրեցին այդ շարժումը եւ յաղթահարեցին զայն: Այսպէս, յօդս ցնդեցաւ այն աղօտ յոյսը, թէ զօրավար Քասըմ պիտի կարենայ օր մը ձերբազատուիլ համայնավարներու սանձերէն:

Տարիներ առաջ, խորհրդային եւ նացի մերձաւորումը վերջ գտած էր, որովհետեւ իրենց մէջ համաձայնութիւն գոյացած չէր պատերազմէն վերջ անգլիւֆրանսական ազդեցութեան տակ գտնուող հողամասերու բաժանման հարցին շուրջ: Մոլոթով այն ատեն իսկ աչք ունէր Իրաքի, Իրանի եւ Պարսից Ծոցի հիւսիսային շրջանին վրայ, որովհետեւ այդ տեղերը հաստատուելէ ետք, Խ. Միութիւնը իր իշխանութեան եւ ազդեցութեան տակ կ՚ունենար արաբական բոլոր երկիրները: Խորհրդային այս պահանջքը չափազանցեալ նկատուած էր Հիթլերի կողմէ, եւ իրաւունք ալ ունէր, որովհետեւ Խ. Միութեան ուզածը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ մինչեւ այն ատեն Միջին Արեւելքի մէջ յայտնաբերուած բոլոր քարիւղաշատ կեդրոնները:

Նասրի կրած պարտութիւնը պարզապէս համապատասխան է Մոլոթովի հին ծրագրին առաջին մասին իրականացման: Իրաքի մէջ համայնավարական յառաջացեալ խարիսխին շնորհիւ Խ. Միութիւնը առաջին հերթին պիտի կարենայ առաւել եւս ճնշում բանեցնել Իրանի վրայ (որ արդէն խիստ ճնշման տակ է): Իսկ Պարսից Ծոցի քարիւղաշատ շէյխութիւններուն ալ կարգը անկասկած պիտի գայ քիչ ատեն ետք:

ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անցեալ Շաբաթ երեկոյեան, Ժան Կուժոնի հանդիսասրահին մէջ, տեղի ունեցաւ ողբացեալ Արշակ Սաֆրաստեանի յիշատակին նուիրուած յարգանքի երեկոյթը: Հայ Յարանուանութեանց պետերուն հետ հարիւր յիսունէն աւելի հայրենակիցներ — գաղութի բոլոր խաւերէն — եկած էին իրենց յարգանքը ընծայելու ամէնքէն սիրուած, պարկեշտ եւ մաքուր ազգային գործիչին:

Հանդէսը բացուեցաւ Շոփէնի մահերգով, զոր դաշնակի վրայ նուագեց տաղանդաւոր դաշնակահար Պ. Եավրուեան:

Պ. Կառոտն տուաւ Արշակ Սաֆրաստեանի կենսագրականը՝ մանրամասն յիշելով կեանքին կարեւոր շրջանները:

Փրոֆ. Քավլինեաք հռչակաւոր պատմագէտը, ծանօթ Ա. Սաֆրաստեանի պատմական ուսումնասիրութիւններուն, ընդհանուր տեսութիւն մը ըրաւ Նախահայոց մասին, այս առթիւ ակնարկեց նաեւ Սաֆրաստեանի կատարած աշխատանքներուն:

Պ. Պօղոսեան, ծանրացաւ մանաւանդ հանգուցեալին նկարագրի վրայ, ներկայացնելով զայն իբրեւ բարի, անկաշառ եւ անվհատ ազգային վաստակաւոր գործիչ մը:

Պ. Ա. Խաչատուրեան, Լոնտոնի Համայքին վարչութեան նախագահը, որ եկած էր յատկապէս ներկայ ըլլալու իր բարեկամին յիշատակին նուիրուած երեկոյթին, տուաւ կարգ մը շահեկան տեղեկութիւններ Սաֆրաստեանի գրադարանի եւ ձեռագիրներու մասին: Իր պաշտօնական ուսումնասիրութեան առաջին հատորը որ պատրաստ է տպագրութեան համար, պիտի հրատարակուի Կիւլպէնկեան հաստատութեան կողմէ: Գրադարանը եւ անձնական դիւանը խնամքով արձանագրուած, պիտի փոխադրուին Հայաստան:

Ընկեր Հրանտ Սամուէլեան իր կարգին գրաւոր ճառով մը ողբաց Սաֆրաստեանի անձն ու բեղնաւոր գործունէութիւնը: (ԽՄԲ.— Պիտի հրատարակենք առանձին):

Սերովբէ Եպիսկոպոս, որ կը նախագահէր այս երեկոյթին, իր գրուատական արտայայտութիւնները վերջացուց պահպանիչ աղօթքով եւ երեկոյթը փակուեցաւ Հայր Մերով:

Յարգանքի այս համեստ երեկոյթին երգով ու արտասանութեամբ իրենց սիրայօժար տասնակցութիւնները բերին ծանօթ արուեստագէտներ, երգչուհի՝ Օր. Ի. Պիւլպիւլեան եւ դերասան՝ Պ. Գ. Վահան:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (377)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԼԱ.

ԱՍՏՂԱԲԵՐԴ

Սկզբում մտածում էի, թէ ո՞վ է իմանում, Կարօն է, տեսնես, ինչ քամի է փչել քթին, թողել է մեզ, եւ մի որեւէ ծակուծուկ մտել է: Բայց յետոյ անցքը ինձ շատ ծանր երեւաց: Կարօն այնքան անխոհեմ չէր, որ առանց իմացում տալու, հեռանար քաղաքից: Մստեր-Ֆիշերը զարմանքով լսեց, երբ բոլորը պատմեցի նրան: Յետոյ աջ ձեռքը թափ տուեց, զարկեց սեղանին, ասելով.— «Մի բան կայ… դրաւ կը բռնեմ, եթէ այնպէս չլինի»… — Ի՞նչ բան, ասացէք խնդրեմ, ես նրա մասին շատ անհանգիստ եմ»:

Ծերունին այդքանը միայն ասաց, թէ վերջին ժամանակներում նկատում էր, որ նա մտնում էր զանազան շրջաններ, — ի՞նչ շրջաններ, — այդ մասին նա ոչինչ չխօսեց, միայն աւելացրեց.— «Թէեւ ցաւալի է, բայց նրա ձգտումները ազնիւ են»... Այդ մթին խօսքերով ծերունին աւելի սաստկացրեց իմ անհանգստութիւնը, ես թողեցի նրան եւ վազեցի Սաղոյի մօտ: Նա շուարած մնաց, երբ լսեց այդ անցքը: Նա նոյնպէս ոչինչ չգիտէր, միայն այդքանը ասաց, թէ վերջին ժամանակներում խիստ սակաւ էր տեսնում Կարոյին, եւ միշտ ինչ որ մտատանջութեան մէջ էր գտնում:

Ես սկսեցի զանազան տարակուսանքների մէջ ընկնել: Անցաւ մի ամիս, երկու ամիս եւ մի ամբողջ տարի, նրանից ոչինչ լուր չունէինք: Մենք ամէնքս նրան կորած էինք համարում: Հանգիստ էր միայն մստեր-Ֆիշերը: Յանկարծ նրանից մի նամակ եմ ստանում: Ի՞նչ էք կարծում, ո՞րտեղից, — Հարաւային Ամերիկայից: Նա անթիւ ներողութիւններ էր խնդրում, որ առանց մեզ յայտնելու, հեռացաւ մեզանից: Այդ նամակը խիստ ուրախալի տպաւորութիւն գործեց իմ վրայ: Բանից դուրս եկաւ, որ նա գնացել էր այնտեղ տեղային ապարակները ուսումնասիրելու եւ տեղային բանուորների դրութիւնը հետազօտելու: Որքան ուրախ էր նա իր նամակի մէջ. գրում էր, թէ մի հարուստ կալուածատիրոջ դաստակերտում կառավարչի պաշտօն էր ըստացել, իր ձեռքի տակ աշխատում էին մի քանի հարիւր բանուորներ: Երբ այդ մասին յայտնեցի մստեր-Ֆիշերին, նա իր սովորական բարի ժպիտը երեսին ասաց.— «Կարօն ուզում էր ամէն բան սովորել, ամէն բան փորձել, ասելով, թէ իմ հայրենիքին պէտք են»:

— Չգիտեմ, Սաղօն նամակ ստացե՞լ էր Կարոյից, թէ ոչ, բայց ես նրան ոչինչ չասացի իմ ստացած նամակի մասին: Միայն նկատում էի, որ նա էլ, ինչպէս ասում են, իր խելքումը չէր:

Անդադար ճանապարհորդութիւններ էր անում, շատ անգամ շաբաթներով բացակայ էր գտնւում Նիւ Եորքից: — «Այդ ո՞րտեղ ես թափառում», — միանգամ հարցրի նրանից: — «Ես Ամերիկայի գաղթականների կեանքն եմ ուսումնասիրում», — պատասխանեց նա: — «Այդ մասին հարիւրաւոր գրքեր կան, կարող ես կարդալ» — նկատեցի ես: — «Գրքի մէջ գրածի եւ աչքով տեսածի մէջ մեծ զանազանութիւն կայ», — ասաց նա: — «Վերջապէս ի՞նչ նպատակ կայ դրանում», — հարցրի ես, փոքր ինչ վիրաւորուելով նրա ծածկամտութիւնից: Նա բաւական սառն կերպով պատասխանեց. «Միթէ՞ չգիտես, որ Հայերը սիրում են գաղթականութիւն, միթէ՞ չգիտես, որ գաղթականութիւնը մեր ազգի կեանքում մի պատմական երեւոյթ է, որ կրկնուել է ամէն դարերում եւ շարունակւում է մինչեւ այսօր: Ուրեմն, մեզ պէտք չէ՞ ուսումնասիրել գաղթականութեան պայմանները, նրա հետեւանքները, մի խօսքով, նրա բոլոր լաւ եւ վատ կողմերը: Եւ ո՞րտեղ կարող ենք աւելի հիմնաւոր կերպով ուսումնասիրել, եթէ ոչ այստեղ, որ գաղթականների մի ընդարձակ աշխարհ է»:

— Ես Կարոյի նամակի պատասխանը գրեցի, յայտնելով գլխաւորապէս այն միտքը, թէ նա մեր երկու բարերարների — Որսորդ Ալոյի եւ մստեր-Ֆիշերի — յոյսերը արդարացրած չի լինի, եթէ չի վերադառնայ իր հայրենիքը, եւ իր ստացած ուսումը իր հայրենակիցների օգտին չծառայեցնի եւ այլն:

Ինչպէս երեւում է, իմ նամակը ազդել էր նրա վրայ: Ամիս չանցաւ, նա կրկին յայտնուեցաւ Նիւ Եորքում եւ իր բարեկամներին մեծ ուրախութիւն պատճառեց: Բայց նա այլ եւս առաջուայ Կարօն չէր: Յաճախ տեսնում էի նրան լուռ, մտախոհ եւ վրդովուած տրամադրութեան մէջ: Ի՞նչ էր պատահել նրա հետ: Այդ մասին ոչինչ չէր ասում: Ինձ թւում էր, որ նա մինչեւ անգամ աշխատում էր խուսափել ինձանից, եւ աւելի տեսակցում էր Ռափայէլի ու Սաղոյի հետ: Մի անգամ երեքն էլ եկան ինձ մօտ: Իսկոյն հասկացայ, որ մի բան կայ: Մի քանի րոպէ լուռ մնացին, յետոյ Կարօն ասաց.

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Տիրուհի Պիւլպիւլեանի մահուան առթիւ Տիկին Տիրուհի Միսաքեան երեք հազար ֆրանք կը նուիրէ Մըշակոյթի Տան Նոր Սերունդի սրահին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ — Թաղ. Խորհուրդս խորին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ողբացեալ Պետրոս Սահաթճեանի եւ Յարութիւն Միհրանեանի մահուան առթիւ, ի նպաստ Թաղիս եկեղեցւոյ եւ դպրոցին :

Բիւզանդ Խաչատուրեան, Տօրումեան եղբարք, Յակոբ Տալաքիւփէեան, Զիլեան Մանուկ հազարական ֆր. ի նպաստ դպրոցին, Նազար Ժամկոչեան, Յովհաննէս Ժամկոչեան, Յովհ. Մանկեան, Պ. Հաթէմեան, Յովհ. Ժամկոչեան հինգ հարիւրական ֆր. դպրոցին :

ՓԱՐԻԶ

Ապրիլ 5 Նոր Կիրակի, հանդիսաւոր քառաձայն, պատարագ, ի յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց. Կատարի հոգեհանգիստ յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց յիշատակ մեռելոց : Կը նախագահէ Գեր. Տէր Սերովբէ եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ կը քարոզէ :

×

Գոմսնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ

Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց, ըսկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր պատարագ, Հոգեհանգիստ ժամը տասնին :

5 Ապրիլ Կիրակի, Յիշատակ մէկ միլիոն նահատակաց, արարողութիւնք առաւօտեան ժամը 8·30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը տասնին, հոգեհանգստեան տխուր պաշտօն ժամը 11·45ին :

×

Ս. ԹԱԴէՈՍ – ՄԱՐՍէՅԼ

30 Մարտ, Երկուշաբթի Մեռելոց, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը ութին, Ս. պատարագ ժամը տասնին, Հանդիսաւոր Հոգեհանգիստ ժամը 11ին :

5 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, Տօն Նահատակաց համաշխարհային պատերազմին 1914–1918, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8–ին, Ս. պատարագ տասնին, Հանդիսաւոր Հոգեհանգիստ ժամը 11ին :

Եկեղեցական արարողութիւնները տեղի կ՚ունենան երկսեռ երգչախումբի նոր ուժերով, ընկերակցութեամբ երգեհոնի, ղեկավարութեամբ Օր. Սիւզան Պօյաճեանի :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Երկուշաբթի Մեռելոց Ս. Զատկի, առաւօտ Ս. պատարագ երկսեռ խումբով եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 12 :

Նոր Կիրակի Ազգ. Մեծ Սգատօն, բազմաձայն խմբերգներով, յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց, յընթացս Համաշխարհային պատերազմին :

Առաւօտ Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8 – 11·30 :

×

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Երկուշաբթի, Մեռելոց, առաւօտ ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ ժամը 11ին :

Նոր Կիրակի, 5 Ապրիլ սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8·30ին :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ապրիլ 2էն 16 :

Galerie Cambacerès

15, RUE LA BOÉTIE

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԿԱՐՉՈՒՀԻ

ԱՐԱՔՍ ՏԷՐՈՍԿԻԻ

Վերջին գործերը :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը նպատակ ունի յառաջիկային, իր սրահներուն մէջ կազմակերպել՝ Հայ նորահաս նկարիչները քաջալերելու համար, ցուցահանդէս մը իրենց գործերուն :

Կը խնդրենք որ մեր երիտասարդ արուեստագէտները դիմեն մեզի շուտափոյթ :

11, Square Alboni, Paris (16e)

Imprimerie Spéciale
du Journal " Haratch "

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ

ԱՄՍՕՐԵԱՅ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐԸ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ 4 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ :

Դասախօս՝

ՓՐՈՖ. ՖՐ. ՖԷՅՏԻ

Նիւթը՝ Տեսութիւն մը բախդատական քերականութեան մասին :

Դասախօսութեան սրբիրը հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկութիւն : Մուտքը ազատ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ - ՀԱՒԿԹԱԽԱՂ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպութեամբ Հ. . Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի : 28 Մարտ, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս Պոմոնի Ազգային սրահին մէջ : Ծոխ յայտագիր : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԶԱՏԻԿԻՆ

(29 Մարտ) Ալհամպրայի մէջ :
ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Orchestre
Jo valon et Gu Berthos

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

THÉATRE MUNICIPAL
DE VILLEURBANNE

կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 20·30ին
կը ներկայացուին

1.— ԱԴՈՒԱՐԴ ԻՇԽԱՆ
(Տռամ Հայ – Մակեդոնական շրջանէն)

2.— L'article 330, G. Courteline
(Comédie en un acte)

3.— ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ
(Կատակերգութիւն)

Տոմսերը՝ նոյն օրը՝ մուտքը :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյն ներկայացումը Կիրակի (Ապրիլ 5) ժամը 15·30ին,

THEATRE MUNICIPAL DE VIENNE

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 26, Կիրակի օր, ժամը 3, Պուրս տը Թրավայի մէջ, Համազգային սուգի օրուան տօնակատարութիւն :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին : Կը խօսի պատուելի Սիսլեան : Նիւթ՝ «Անոր համար որ մեռաւ» :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉ. ԵԿԵՂԵՑԻ

20, RUE JEMMAPES

ՄԱՐՍԷՅԼ

Պաշտամունք այս Կիրակի ժամը 10·45–ին : Կը խօսի՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ :

Նիւթ՝ «Քրիստոսի Յարութեան բերած պարգեւները» :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԷԶՕՆ – ԱԼՖՈՐԻ ՔԱՂԱՔԱ. ՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ

28 ՄԱՐՏ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 8·30ԻՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Եւ հովանաւորութեամբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան

ի նպաստ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյն կից Ազգային Տան

Կը ներկայացուի

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Կատակերգութիւն երեք արար

ՄՈՒՏՔ 300 ԵՒ 500 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՐՏ — DIMANCHE 29 MARS 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8357 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4258

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՈՑ ԶԱՏԻԿԸ

Մարտըն կուգայր ծաղկըներով ,
Ցերկնից հաւերըն կարդալով ,
Հրեշտակապետ փառըս տալով ,
Յորժամ Հայոց Զատիկըն գայր :

«Եկեղեցական» կոչուած եւ աւելի քան հարիւր տարի առաջ տպուած հին երգարանէ մը կը քաղենք այս առաջին տունը երգի մը, որ կը կոչուի «Տաղ Զատկի» կամ «Հայոց Զատիկ» :

Հայ քրիստոնեան դարերով երգած է Զատիկը, որուն արժանի ըլլալու համար մեր մամիկները ամբողջ եօթը շաբաթ ծոմ կը պահէին, խրիկոնները Պահոց թեթեւ կերակուր մը միայն ուտելով :

Նոր Տարիէն աւելի յարգի էր Ս. Յարութեան տօնը, որուն գալուստեան անհամբեր կը սպասէին մանաւանդ փոքրիկները՝ նոր հագուստ, նոր կօշիկ, ու նաեւ կարմիր հաւկիթ ունենալու համար :

Մեծ Պահքի ապաշխարութեան եւ ժուժկալութեան երկար ու մռայլ օրերուն, Աւագ Ուրբաթի չարչարանաց, խաչելութեան եւ թաղման տխուր արարողութեանց կը յաջորդէ Զատիկը, — Քրիստոսի հրաշափառ Յարութիւնը —, ճիշդ ինչպէս ձմրան սառնամանիքներէն ետք բուք–բորանէն վերջ կը ծագի լուսապայծառ գարունը, — յաղթապանծ յարութիւնը բնութեան, կանաչութեան ու դալարագեղ :

Հայոց պատմութիւնն ալ դարերու ընթացքին եղած է յաջորդութիւն մը սուգի եւ ուրախութեան օրերու : Մեծ Պահքէն ետք եկած է միշտ Զատիկը :

Մինչ Աղուհացը (պաւտական բառով Ախոցք) յիսուն երկար օրեր կը տեւէ, Զատիկը երեք օր միայն ունի :

Այդ է զուգէ պատճառը, որ հայ ժողովուրդի սուգի եւ ապաշխարութեան օրերը աւելի երկար են եղած քան ուրախութեան եւ տօնի օրերը :

Տեսած ենք շատ պաղ ու տաք օրեր, սակայն միշտ կանգուն ենք մնացած պատնէշին վրայ :

Աշխարհակալներ ու բռնակալներ քանիցս աւերած են ու աւրշտկած մեր չէներն ու բարգաւաճ աւանները, մեր վանքերն ու եկեղեցիները, ուզած են պղծել ու բնաջնջել մեզ, սակայն յաղթականօրէն ճակատած ենք միշտ մահուան դէմ եւ յարութիւն առած :

Ճիշդ ինչպէս Հայաստանեայց Եկեղեցին կ'ըսէ Աստուածորդւոյն համար թէ «մահուամբ զմահ կոխեաց», հայ ժողովուրդն ալ շնորհիւ իր անսասան հաւատքին, տոկալու, դիմանալու, վերապրելու յամառ կամքին՝ պարտութեան է մատնած «մահ»ը : Ու յաղթական հասած է մինչեւ հիւլէական դարը :

Այսօր կրնանք հանդիսաւորապէս յայտարարել թէ՝ այլեւս պատմութեան կը պատկանին սուգի եւ ապաշխարութեան օրերը :

Հայ ժողովուրդը հաստատած է միշտ եւ կը շարունակէ հաստատել կանաչագեղ ու կենսատու գարնան, — բնութեան եւ մարդոց յարութեան :

Չկայ ուժ մը, որ կարենայ աշխարհի երեսէն սրբել հայ անունը :

Գիտութիւնը իր հսկայաքայլ յառաջդիմութեամբ ջնջելով սահմանները՝ մօտեցուցած է Հայաստանը, որուն ուղղուած են բոլոր տարագիր Հայերուն հայրենակարօտ աչքերը :

Հաւատացած ենք, որ անպայման պիտի իրականանայ Րաֆֆիի երազը.

Արդեօ՞ք գալու է մի օր, ժամանակ,
Տեսնել Մասիսի գլխին մի դրօշակ .
Եւ ամէն կողմից պանդուխտ Հայ ազգիք
Դիմել դէպ' իւրեանց սիրուն հայրենիք :

Ու այդ օրը պիտի ըլլայ Հայոց իսկական Զատիկը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ՝ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՅՈՒՇԱԳՐԻՆ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ

Խորհրդային բոլոր թերթերը հրատարակեցին Խրուշչեւի մէկ ճառը, որ խօսուած էր Մարտ 7ին, Լայփցիկի մէջ :

Այս ճառին հրատարակութիւնն ու հեռասփռումը՝ Մոսկուայի ձայնասփիւռէն, մասնաւոր արժէք մը կը ստանայ այն պահուն՝ երբ արեւմտեան յուշագիրները յանձնուած են Կրեմլին : Այլապէս՝ Խ. Միութիւնը իր դիրքը կը ճշդէ Պերլինի հարցին մէջ :

Առաջին պատասխան մը՝ Արեւմտեաններուն :

Խ. Միութեան Վարչապետը կը յայտարարէ թէ գերմանական հարցին արժէքը յարաբերական է, քանի որ ան կապ ունի ութսուն միլիոն մարդոց հետ, մինչդեռ Երկուքուկէս միլիառ մարդկութեան համար պատերազմի եւ խաղաղութեան, խաղաղ գոյակցութեան, համայնավարութեան վերջնական յաղթանակին հարցերը էական բնոյթ ունին : Այսուհանդերձ, կը շեշտէ Խրուշչեւ, գերմանական խնդիրը կարեւոր է :

Խորհրդային Վարչապետը բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ Մոսկուա դէմ է Գերմանիոյ վերամիացման՝ ազատ ընտրութիւններու ճամբով, ինչպէս կը պահանջէ Արեւմուտքը : Կը մեղադրէ Ֆրանսան, Անգլիան եւ Ամերիկան, որ ընդդիմացան Վիէթ–Նամի ընտրութեանց՝ Ժընեւի համաձայնութեան մէջ նախատեսուած : Կրեմլինի մենատէրը Գերմանացիներուն կը բացատրէ թէ բանուոր դասակարգին շահը վերամիացման ազգային մտահոգութենէն առաջ պէտք է դասել :

Խրուշչեւ միշտ յոյս կը յայտնէ որ Գերմանիոյ մէջ Կրուպփ եւ Իւլբրիխդ վերջին յաղթականները ըլլան : Մինչ այդ՝ երկու Գերմանիաները պէտք է ապրին, կողք կողքի :

Նկատելով որ ընկերվարութեան (համայնավարութեան) յաղթանակը կասկածէ դուրս է՝ Մոսկուա երկու Գերմանիաներու հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու պատրաստակամութիւն կը յայտնէ : Եթէ կարելի չըլլայ այդ՝ խաղաղութեան անջատ դաշինք մը պիտի կնքէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ :

Ուշագրաւ է նաեւ սահմաններու մասին Խրուշչեւի կատարած յայտարարութիւնը. — Ժողովի մը ընթացքին Գերմանիոյ ներկայ սահմաններուն հարցը խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ : Այդ սահմանները փոփոխութեան կրնան ենթարկուիլ միայն պատերազմով : Պէտք չէ մոռնալ, կ'աւելցնէ ան, թէ պատերազմէն յետոյ եղած սահմաններու կարգադրութենէն դժգոհներ կան նաեւ Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Հունգարիոյ մէջ : Արդէն ընկերվարական երկիրներու մէջ սահմանները տեսական իմաստ ունին միայն, ինչպէս Խ. Միութեան զանազան Հանրապետութեանց սահմանները ... :

Միջազգային մամուլը իր կարգին արձագանգ կը հանդիսանայ երկարապատում այս ճառին, աւելցնելով թէ արդեօք նոյն ոճով պիտի չխմբագրուի՞ Խրուշչեւ պատասխանը՝ արեւմտեան վերջին յուշագիրներուն :

Ամերիկեան մամուլը իր շեշտը կը դնէ այն իրողութեան վրայ՝ թէ Դաշնակիցները միացեալ ճակատ մը կը ներկայացնեն. այսօր անոնք շատ աւելի մօտ են իրարու՝ քան կը կարծուէր :

× Խրուշչեւի մէկ տարուան գործունէութեան հաշուեկշիռը ըսելով՝ ստացուած է հետեւեալ պատկերը :

97 ճառ, 105 նամակ, 13 զեկուցում, 119 պաշտօնական ընդունելութիւն, 27 հացկերոյթ, 61 յուշագիր : Ինչպէս նաեւ՝ բազմաթիւ անձերու պաշտօնանկութիւն :

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Կացութիւնը միշտ ծանր է Պաղտատի մէջ, ուր բանտերը միշտ լեցուն են : Ինչպէս գրած էինք ամերիկացի երեք լրագրողներ արտաքսուեցան երկրէն : «Շատոնց է հոս էք» ըսած են անոնց իրաքեան իշխանութիւնները, եւ 12 ժամ տրուած, որպէսզի երկրէն հեռանան :

Համաձայն ցարդ եղած հաշիւներուն, հինգ հազարէն 15.000 հոգի արգելափակուած են, բայց անկարելի ըլլալով բանտերու մէջ տեղաւորել, բնակարաններ գրաւուած են այդ նպատակով :

Ներկայիս մեծ քանակութեամբ մաքրագործումներ տեղի կ'ունենան : 150 սպաներ ձերբակալուեցան որոնց մէջ զօրաբաժնի զօրավարներ՝ Ապիզ Օքայլի որ նոր զեսպան նշանակուած էր Պարսկաստան եւ Նաժիմ Թապաքչալի, գնդապետներ Ռիֆաթ Հաճ Սըրրի, Թահեր Եահեա նախկին ոստիկանապետ եւ Տաուֆի զինուորական կաճառին տնօրէնը : Ձերբակալուած են նաեւ Ապտուլ Ճոմար՝ արտաքին նախկին նախարար, զօրավար Նաճի Թալէպ՝ ընկերային նախկին նախարար, Շան Շալ Ազգային ուղղութեան նախկին նախարար :

Այս բազմաթիւ ձերբակալութիւնները կը յայտնեն գլխաւորաբար մէկ բան թէ Քասըմ իշխանութեան գլուխ մնալու համար եւ յարատեւելու համար համայնավարմիտ իր քաղաքականութիւնը ստիպուած է կռթնիլ միայն համայնավարներուն վրայ : Ստիպուած է նաեւ սանձել ժողովուրդը եւ մասնաւորաբար «գլուխները» որ կը ներկայացնեն ժողովրդական լայն խաւերու կարծիքը :

Քաղաքական եւ դիւանագիտական շրջանակներու մէջ, հաւանական չի նկատուիր Հակա–Քասըմ նոր շարժումի մը ծագումը :

Նոյն ժամանակ երկրէն կը հեռանան բոլոր Եգիպտացիները եւ Նասըրի կողմնակից Պաղեստինցիները :

Միւս կողմէ Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը վաւերացուց Իրաքի հետ կնքուած տնտեսական գործակցութեան համաձայնագիրը (Մարտ 16) :

× Հիւսէյին Թագաւորը կը շարունակէ իր ճամբորդութիւնը Ամերիկայի զանազան քաղաքները : Երկու անգամ ընդունուեցաւ Նախագահ Այզընհաուըրի կողմէ : Ամմանի մէջ կը յայտարարուի, այս առթիւ թէ Ամերիկայի նիւթական օժանդակութիւնը Յորդանանի հասած է 43.230.000 տոլարի : 1952էն ի վեր ամերիկեան ընդհանուր օժանդակութիւնը կը հասնի 126.441.798 տոլարի :

Վերջապէս Յորդանանի առողջապահութեան փոխ–նախարարը՝ Ճէմիլ Թութունճի յայտարարեց թէ հաւանական չէ որ Յորդանան մասնակցի արաբական երկիրներու ժողովին որ պիտի գումարուի Պէյրութի մէջ Մարտ 31ին :

ՊԱՂՏԱՏԻ ՈՒԽՏԸ

Ծանօթ է որ Իրաք քաշուեցաւ Պաղտատի Ուխտէն : Այս առթիւ Սովետսքայա Ռոսիա կը գրէ .— Ի՞նչ կը նշանակէ Պաղտատի Ուխտ մը առանց Պաղտատի եւ կ'աւելցնէ թէ Ամերիկայի մէջ գոյութիւն ունի Պաղտատ անունով գիւղաքաղաք մը (Ֆլորիտայի նահանգ) որ ունի 809 բնակիչ եւ կրնայ ծառայել, իր անունով, Պաղտատի Ուխտին ներկայիս :

Արդարեւ Իրաքի քաշուելէն ետք, հարց ծագած է թէ ի՞նչ կրնայ ըլլալ Պաղտատի Ուխտին մնացած չորս անդամներուն անունը :

Խորհրդային թերթը շատ խանդավառ է իր ըրած գիւտով (Ֆլորիտայի քաղաքին անունը) եւ կ'ըսէ նաեւ թէ այսպէսով կարելի կ'ըլլայ գործածել հին թուղթերը եւ կնիքները :

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԽՕՍՔԵՐԻՑ

Ո՛չ տրտունջ, ո՛չ մրմունջ ազւոր,
Հեռացի՛ր, մոռացի՛ր ինձ յաւէտ .
Իմ ուղին միշտ մթին, մենաւոր,
Կը զնամ իմ դժկամ ցաւի հետ :

Իմ ճամբան՝ անվախճան մի գիշեր,
Ինձ շոյող ոչ մի շող չի ժպտայ —
Հեռացի՛ր, մոռացի՛ր, մի յիշեր,
Ինձ այդպէս, քրոջ պէս մի՛ գթա ...

Յուսաբեկ, մութ ու մէգ թող լինի,
Իմ վերեւ թող արեւ չը խնդայ .
Լոկ երկունք, լոկ արցունք թող լինի,
Ինձ այդպէս, քրոջ պէս մի՛ գթա ...

Վ. ՏԷՐԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴՐՕՇԻ տակ պիտի կանչուին 1959–1–Բ. դասի տղաքը յառաջիկայ Մայիս 2ին : Այս դասուն մաս կը կազմեն 1939 Փետրուար 16էն Ապրիլ 30 ծնած տղաքը :

ԱՄԵՐԻԿԱ եւ Պուլկարիա վերահաստատեցին դիւանագիտական իրենց յարաբերութիւնները որ դադրած էին 1950էն ի վեր :

ԱՆԳԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը 26.800 անդամ ունի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարաց խորհուրդը, Գերմանիոյ մէջ ընդհանուր հրամանատար նշանակեց զօրավար Ալառը : 55 տարեկան է, շրջանաւարտ Սէն Սիրէն, եւ գործունէութեան մեծ մասը ունեցած է Ափրիկէի մէջ :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ չինական ուժերը ճզմեցին Թիպէթի ապստամբութիւնը եւ լուսարգելի դրութիւն հաստատեցին Լասայի մէջ : Տալայ–Լամա իր քանի գործակիցներուն հետ յաջողած է խոյս տալ Լասա քաղաքէն եւ կը գտնուի գաղտնի թաքստոցի մը մէջ : Երեք օրուան կռիւներու ընթացքին մօտ երկու հազար Թիպէթցիներ սպաննուած են համայնավար Չինաստանի բանակներուն կողմէ :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հիւլէական սուզանաւը՝ Սքէյթ, երկրորդ անգամ ըլլալով ճամբորդութիւն մը ըրաւ հիւսիսային բեւեռի սառոյցներուն տակէն, — բեւեռային գօտիներու մէջ կատարուած պատմական մեծագոյն նաւարկութիւնը :

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ Ֆիտէլ Գասթրոյի դէմ պատրաստուած դաւադրութիւն մը երեւան ելաւ. հինգ հոգի ձերբակալուեցան :

ՄԱՏԱԿԱՍԿԱՐԻ մէջ կատաղի մրրիկ մը աւերներ պատճառեց : Բազմաթիւ քաղաքներ ողողումներու զոհ գացին, իսկ Մանտրիտթանա ջուրերու տակ մնաց : Ճամբաներն ու երկաթուղիները փակուած են, կամուրջները՝ քանդուած : Հարիւրաւոր միլիոններու նիւթական վնաս կայ եւ հազարաւոր մարդիկ անապաստան մնացած են :

ԻՏԱԼԻՈՅ միապետական երկու կուսակցութիւնները աշխատանքի սկսած են՝ միանալու եւ մէկ կազմակերպութիւն դառնալու համար :

ԶԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ, Յառաջ լոյս չի տեսներ Երեքշաբթի օր, եւ խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի : Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Ապրիլ 1 :

ՅՈՒՇԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ

1942 Ապրիլ 5:

Զատի՛կ...: Եկեղեցին բերնէ բերան լեցուած: Դուրսն ալ երկու անգամ աւելի բազմութիւն: Խե՜ղճ ժողովուրդ, հայրենիք չունի, կռուան ու կայան չունի, տարին քանի մը անգամ, հանդիսաւոր օրերուն, ժամուն դուռը կ'ապաւինի, սփոփելու համար հոգին:

Քառասուն բարեւ, քառասուն տեսակ խօսակցութիւն: Բայց ամէն բանէ առաջ քաղաքական: «Ո՞րքան պիտի տեւէ... կը կարծէ՞ք... ես այդպէս չեմ խորհիր... սակայն եւ այնպէս...»:Ստիպուած ես տափակ խօսքեր լսել, եւ կամ չլսելու զարնելով՝ ուտելիքի մասին հարցումներ ընել:

Ո՛րքան շատցեր են փախչողները: Ձեր կողմը գործարաններ չկա՞ն, չէ՞ք վախնար, ահազանգի ժամանակ կ'իջնէ՞ք նկուղ (fau): Աւագ հինգշաբթի գիշերուան ահազանգէն ետքը՝ պոչաւոր սուտ մը բերնէ բերան, քաղաքին մէկ ծայրէն միւսը.— «Շաբաթ գիշերուընէ մինչեւ Երկուշաբթի, ամբողջ 36 ժամ պիտի հնչէ ահազանգը: Անգլիացիները պիտի զարնեն անխնայ բոլոր գործարանները, քանի որ բանուորները չեն աշխատիր տօնական արձակուրդի պատճառով. այո՛, պիտի զարնեն, բայց չեն ուզեր որ մարդ սպաննուի»: Եւ ահա «Ելք» մը, քանի մը օրուան համար: Ամէն մէկուն հոգին անուշ է իրեն համար, հոգ չէ թէ հարիւր հազարներ մնան վտանգի գծին մէջ, իրենց տեղն:

Երիտասարդ մը, յետոյ բանուոր մը, յետոյ ընկեր մը: Միշտ նոյն հարցումը ամէնուն բերանը.— Ի՞նչ պիտի ըլլայ այսպէս առանց թերթի, երկու տարի եղաւ, ճար չկա՞յ:

Կը հարցնեմ ես ալ, ի՞նչ պիտի ըլլայ այսպէս: Եւ դեռ քանի՞ երկու տարի այսպէս: Գոնէ մէկը խելք ընէր պարզ լրատու մը հրատարակելու, քանի որ ինծի համար դժուար է յարմարիլ ներկայ պայմաններուն:

Ապրիլ 6:

Ահազանգ (Զատկի Կիրակիէն Երկուշաբթի լուսնալիք) գիշերը: Հրթիռներ կը տեղային մեր տունին առջեւ, երկու կողմերէն: Սաստիկ ռմբակոծութիւն եւ ճարճատում: Ապակիները կը սարսէին ցնցումներէն: Ահազանգը սկսաւ ժամը չորսին, վերջացաւ 5.40ին: Հրդեհը որոշ կը տեսնուէր պատուհանէն, դէպի հիւսիս–արեւելք: Առտուն լսին թէ զարկած են փոքր գործարան մը Քոլոմպի մէջ եւ բնակարաններ:

Ծանկէօզը եկաւ առաւօտուն: Խօսակցութիւն: Մեր գերիներուն արձակումը ձախողած է, որովհետեւ գերիները (Հայերը) իրենք չեն ուզած Ֆրանսացիներէն բաժնել իրենց ճակատագիրը: Լաւ է իրենց վիճակը, բայց ահաւո՛ր վիճակի մէջ կը գտնուին արեւելեան ճակատի գերիները: Հարիւրէն 60 – 70 կը մեռնին, ինչպէս կը հաւաստէ Թաթուլ: Մերիններն ալ միասին, իբրեւ հետեւանք անօթութեան, ցուրտին ու համաճարակներուն: Թիւեր կը պակսին կորուստներու մասին:

Մեր ընկերները կ'աշխատին օգնութեան փութալ:

Ապրիլ 7:

Բախտաւոր օր մը,— այսօր թէ՛ նոր անձնագիրս ստացայ երեք տարուան համար, եւ թէ անցագիր՝ Մարսէյլ երթալու համար: Ձեմ գիտեր, պատերա՞զմը առաջ կը վերջանայ թէ նոր անձնագիրս կամ ես...: Ամէն պարագայի մէջ, շատ ալ վստահ չեմ առողջութեանս մասին: Առջի օր սրճարանը նստեր էինք, երկու բարեկամներ զիտեցին թէ ձեռքերս կապուտցեր են եւ իրար անցնելով պատուիրեցին չփել: Մէկն ալ արեան ճնշումը հարցուց: Իրիկունը, երբ սինէմայէն դուրս կ'ելլէինք, Նարդունիին պատմեցի թէ ձախ թեւս կը ցաւի, կը պաղի առենէ մը ի վեր, եւ պահէ պահ կարծես նետ կը զարնեն: Յետոյ ձեռքս ցոյց տուի որ նորէն կապուտցած էր: Այդ պարագան աւելի լուրջ գտնելով պատուիրեց տաք ջուրը դնել: «Արդեօք սեղմող բա՞ն մը հագեր ես» հարցուց: Ես աւելի բացորոշ կը հարցնեմ. «Կաթուածի նշան չէ՞ այս, ազգարարութիւն...»:

Զատկի օրով, պատասխան մը գրեցի Պ. Ժօրժ Մօքոյի, որ անճոռնի բաներ ստորագրած էր Լ'Էքօի Ֆրանսէզի մէջ (1942, Մարտ), Հայերու մասին: Բաւական երկար եղաւ եւ կծու: Անշուշտ պիտի չհրատարակէ, բայց ոչինչ, թող գիտնան թէ այստեղ ալ պայքարելու պատրաստ ենք, հակառակ բոլոր դժուարութեանց:

Զարմանալի՛ բան, այս նոյն Մօքոն գիրք մը գրած է, ուր նպաստաւոր կ'արտայայտուի հայ տարագիրներու մասին: Հիմա ինչո՞ւ փոխած է լեզուն: Անշուշտ գզուելի տիպարներ չեն պակսիր մեր մէջ, մանաւանդ հիմա: Բայց այդ պարագան կ'արդարացնէ՞ որ թունաւոր ակնարկներ ուղղէ, ներկայ պայմաններուն մէջ:

Ապրիլ 8:

Անցագիրս պատրաստ է, շոգեկառքի տոմսակն ալ առած եմ Ապրիլ 10ի համար: Եւ սակայն ոչ մէկ պայծառ տրամադրութիւն՝ երթալու մասին: Ընդհակառակն: 1941 Յունուարէն ի վեր որոշուած էր որ երթամ: Առնէն մը շատ ոգեւորուած էի եւ անհամբերութիւնս կ'աճէր, քանի կ'ուշանար անցագիրը: Տակաւին քանի մը ամիս առաջ ալ հաճելի կ'երեւար մեկնելու հեռանկարը: Իսկ հիմա, երբ ամէն բան պատրաստ է, կը դժկամակիմ: Գէշ նախազգացում մըն ալ կը գրաղեցնէ միտքս:

Ի՞նչ պատահեցաւ: Ոչինչ մասնաւոր: Նոյն անհամ երեւոյթները առաջ ալ կային: Բայց ինչո՞ւ հետզհետէ կը մթագնի հոգիս: Ինչո՞ւ որեւէ բան ընելու տրամադրութիւն չունիմ: Ինչո՞ւ ամենափոքր բաներէն կ'ազդուիմ, կը բարկանամ, կը յուզուիմ...:

Ապրիլ 9:

Այս գիշեր, ժամը 11ին, հնչեց ահազանգը: Տեւեց մէկուկէս ժամ: Փայլատակում, օդամարտ: Երկինքն ամպոտ ըլլալով, շուտ հեռացան: Ապրիլ 5/6 գիշերը զարկած են գործարան մը Ժընըվիլիէի մէջ, եկեղեցի մը եւ բնակարաններ:

Այսօր կարդացի Տիգրան Երկաթի Օրագիրը: Քանի մը քաղուածքներ.— «Մեր մեծագոյն թերութիւնն է ինքնահաճութիւնը: Հպանցիկ կը ծանօթանանք գիտութեան մը, արուեստի մը, եւ ահա կ'աճին մեր յաւակնութիւնները սահման չճանչնալու աստիճան: Մեզի, Ասիացիներ, յատուկ չէ խոր ծանօթացումը կամ թափանցումը: Մեր երեւակայութիւնը կը լեցնէ մեր դաստիարակութեան պարապ ձգած անկիւնները, եւ այդ արդաւանդ երեւակայութիւնը մեզի այնպէս կարծել կուտայ թէ գիտնականներ ենք: Նոյն այդ երեւակայութիւնը մեզ կը կապէ կրօնքին, որովհետեւ կը սիրենք յուսալ, հաւատալ: Այդ հաւատքը մեզ կը հեռացնէ սկեպտիկներէն, մեզ կը մղէ ցնորքներու ետեւէ վազելու...»:

1943 Ապրիլ 25:

Զատի՛կ: Հակառակ զով օդին, խուռն բազմութիւն մը ժամուն դուռը, երեք անգամ աւելի քան ներսը: Վերջին մնացորդները համրանքի մը, որ կը հեւայ տակաւին: Հոգիդ կը ըզկտի՝ երբ կը լսես խօսակցութիւնը նորահասներուն,— միշտ ֆրանսերէն, ժամուն մէջ թէ դուրսը: Միտքէս անցաւ փափսալ մէկուն կամ միւսին ականջին, կամ ազդարարել բարձրաձայն.— Օրիո՛րդ, պարո՛ն, ամօթ է և անկրթութիւն, որ ազգակից մը օտար լեզուով խօսի ազգակիցներուն հետ: Գոնէ հոս...:

Հէ՜յ միամիտ, ջուրը ջաղացքը տարեր է, դուն ջախջա՞խը կը փնտռես: Աւագ Շաբաթ գիշեր «Դանիէլի գիրքը» կարդացին խումբ մը աղջիկներ, ալ ի՞նչ կ'ուզես, պզտի՞կ մխիթարութիւն է այս քաղաքին համար, այս քաղաքին մէջ:

1944 Օգոստոս 28:

Իրիկունը, ճաշին վրայ, երակներու, մկաններու, ջիղերու կծկում մը նորէն, սրտիս մօտ: Որեւէ շարժումի առեն կարծես ջիղեր կամ երակներ կը կտրին: Քանի ոտքի կ'ելլէի կամ կը նստէի, խոցը կը կրկնուէր: Մօտ կէս ժամ տեւեց: Վերջապէս անկողին մտնելով կռնակի վրայ պառկեցայ եւ գրեթէ հանգստացայ: Յետոյ բժիշկ եկաւ, ներարկում կատարեց եւ կարգ մը դեղեր տուաւ: Միեւնոյն ատեն պատուիրեց շողաքննութիւն կատարել մէկ շաբաթ ետքը:

Առաջին անգամ չէ որ այս բանը կը պատահի: Կարծես դանակի պէս կը կտրեն ջիղերս, եւ մարմինս գալարելու կը ստիպուիմ, որպէս զի ցաւը դադրի: Պարզ է որ յօդացաւը բռնած է թեւերս եւ կուրծքս, եւ ջիղերը բիւրեղ կազմած են երակներուս մէջ:

Շաբաթ օրը ժամը 11.30 – 6 քալեր էի, յետոյ գիշերը տան մը Ե. յարկէն իջնելով երկու ժամ նկուղի մէջ մնացեր էի: Կիրակի ալ տուն վերադարձայ եկեղեցիէն մինչեւ Լըվալուայի կամուրջը բարեկամի մը հեծելանիւին վրայ նստած, մնացեալ ճամբան մինչեւ տուն՝ հազիւ կրցայ քալել: Քրտներ էի, եւ պաղ ջուրով լուացի կուրծքս:

Մի՛ քալեր, կ'ըսէ մէկը: Մի ծխեր, կ'ըսէ ուրիշ մը:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"ԳԵՐԻՆԵՐ ԷԻՆՔ, ԱԶԱՏ ԴԱՐՁԱՆՔ ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ"

(ԶԱՏԻԿ՝ ԸՍՏ ԵԲՐԱՅԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ)

Զատկական գիշե՛ր...:

Ցանկարծ կը հնչեն չեփորները, խոռո՛նկ եւ երկար,— հրաւէր աւանդական ընթրիքի: Սեդերի ժամն է: Կը վառեն լոյսերը, կը ճառագեն ջահերը սենեակէ սենեակ, պատուհանները բաց, դռները բաց, խունկ կը ծխեն ամէն կողմ, մինչ կը ճենճերի զառնուկը կրակին դէմ:

Դեռ կը հնչեն չեփորները,— ջրվէժի պէս կը հոսի ձայնը, կ'ոստոստէ, կը բարձրանայ, կը նետուի յառաջ, կ'երկարի, կը խաղայ: Մովսէս կը խօսի Եհովային հետ:

Ծիրանի պարեգօտ հագած է տանուտէրը ու կարմիր մուճակներ, քրմական գօտի կապած է մէջքին եւ ի ձեռին ունի գաւազան՝ խնձորաձեւ գլուխով:

Իր ներշնչումներով՝ ոչ մէկ տօն նուիրական է այնքան, որքան Զատիկը: Ոչ մէկ ժամ կը սարսռացնէ հոգիները այնքան, որքան Զատկական գիշերուան առաջին պահը(*), «ի մէջ երեկորեայցն» (Ղեւտ. ԻԳ. 5), այսինքն «առ երեկս ընդ արեւմուտս» (Բ. Օր. ԺԶ. 6): Սեդերի ժամն է,— սեղան կը բերուի գառնուկը, «խորովեալ հրով», երբ երկիւղած՝ ոտքի կը կանգնին բոլորը եւ կ'երգեն միաբերան. «Յելանելն Իսրայէլի յԵգիպտոսէ...», մինչեւ Հարիւրտասնեւեօթներորդ սաղմոսը, որ «զի բարի է, զի յաւիտեան է» բառերուն կրկնութեամբ՝ կախարդական կշռոյթ մը կուտայ աղօթքին: Սեդերի ժամուն՝ ոչ գառն է, սակայն, որ երկիւղածութիւն կը ստեղծէ, ոչ ալ բաղարջը: Այլ այն հարցումը, զոր կը կատարէ սեղանակիցներուն մէջ կրտսերագոյնը.— Ինչո՞վ կը տարբերի այս երեկոն ուրիշ երեկոներէ:

Սեդերի ընթրիքին մաս կը կազմէ աւանդական պատուէրը. «Եւ պատմեսցես որդւոյ քում» (Ել. ԺԳ. 8):

Զորս բաժակ գինի խմելէ ետք (բոլոր սեղանակիցները), ընթրիքի ընթացքին, որ կը տեւէ մինչեւ կէս–գիշեր, իրենց արմուկներուն վրայ ընկողմանած, մեծ ու պզտիկ կը դիտեն կարծես եբրայական պատմութեան ամէնէն տխուր շրջանին պատկերը:

Իպն Մայմուն այսպէս կը բացատրէ աւանդական պատուէրը կատարելու ձեւը.

— «Պատմեսցես որդւոյ քում»: Եթէ շատ փոքր է զաւակդ, ոչ տակաւին խելահաս, պէտք է ըսել անոր. «Որդեա՛կ, գերիներ էինք մենք բոլորս, ստրուկներ՝ ինչպէս մեր աղախինը: Այս գիշեր էր որ Աստուած ազատութիւն պարգեւեց մեզի»:

— Եթէ երիտասարդ է զաւակդ եւ արդէն խելահաս, պէտք է անոր նկարագրես այն ամբողջ տառապանքը, որուն ենթարկուած էինք մենք, Փարաւոնի գերիներ, եւ այս գիշեր ազատագրուեցանք շնորհիւ Մովսէսի միջամտութեան:

— Եթէ չունիս զաւակ, պէտք է պատմես կնոջդ թէ գերիներ էինք Փարաւոնի, ազատ դարձանք այս գիշեր:

— Եթէ ամուրի ես, պէտք է պատմես սեղանակիցներուդ թէ ստրուկ էինք, դարձանք ազատ:

Այս երեկոյ, Սեդերի այս ժամը պահն է ազգային պատմութեան, յիշատակն ազատութեան:

Այսպէս դարերէ ի վեր, տարիներէ ի վեր, ամէն Զատկական գիշեր, սովորութիւն է զառնուկը ուտել եւ ըսել. «Գերիներ էինք Փարաւոնի, դարձանք ազատ այս գիշեր», խօսք մը զոր աւանդաբար հայրը կը կրկնէ իր որդւոյն, այրը իր կնոջ, Հրեան Հրեային: Եւ պատմութեան ժապաւէնը կը դառնայ.—

Տաժանելի էր մեր կեանքը, այնտեղ, Նեղոսի ափերուն վրայ: Առտուընէ մինչեւ երեկոյ, եգան ջիղէ խարազաններու տակ «կը պարէինք» ցեխի աւազաններու մէջ, ոտքերով կը թրէինք շաղախը, կը խառնէինք կաւը. ապի՛ւս կը թրծէինք Փարաւոնին անվերջանալի շինութեանց համար, բերդ կամ քաղաք, ամրոց կամ մթերանոց, Ովն, Փիդոն ու Ռամես (Ել. Ա. 11): Եւ երբ կ'իջնէր երեկոն, հազուադէպ էր որ վերադառնայինք մեր հիւղակները, ուր կուգար մեզ կը գտնէր Եգիպտացին՝ հրամայելու համար վարունգ քաղել պարտէզէն, ջուր բերել Նեղոսէն կամ ցորեն աղալ երկանաքարով: Այրերուն գործը կուտային կիներուն, կիներուն գործը՝ այրերուն: Աւելի անգութ էին հանդէպ կիներուն, խլելով ու բռնաջնջելով անոնց արգանդի պտուղը (Ել. Ա. 16): Բայց պատի՛ւ եբրայեցի կիներուն,— երբ դետ կ'երթային անոնք՝ դոյլն ուսին, մէկ դոյլ ջուր կը բերէին, մէկ դոյլ ձուկ, ու կը լեցնէին երկու կաթսայ, յետոյ դաշտ կը տանէին եւ այսպէս գաղտնօրէն կը կերցնէին, կը խմցնէին, կը լոգցնէին իրենց ամուսինները, որոնք օրն ի բուն կ'աշխատէին արեգակին կրակին տակ գրեթէ մերկ: Օրհնուի՛ն եբրայեցի կիները,— անոնք չունէին հանգիստ կամ ժամանակ՝ նոյնիսկ ծննդաբերութեան համար, ուստի հազուադէպ չէր որ ծնէին, իրենց ամուսնոյն հաց ու ջուր տանելու ճամբուն վրայ, խնձորենիի մը տակ, ինչպէս կ'երգէ Սողոմոն. «Ի ներքոյ խնձորւոյն... երկնեաց զքեզ մայր քո, անդ երկնեաց որ ծնաւն զքեզ» (Երգ. Ը. 5): Փա՛ռք Եհովային, որ կը ղրկէր հրեշտակ մը, մաքրելու եւ խնամելու համար նորածինը, եւ սնուցանելու իւղով ու լերան մեղրով, ինչպէս գրուած է (Բ. Օր. ԼԲ. 13): Լուրը շուտ կը հասնէր Եգիպտացիներուն, բայց երբ անոնք կուգային՝ գետինը կը բացուէր ու կը ծածկէր երախաները: Այն ատեն Եգիպտացիները կուգային եզներով եւ արօրներով, ու խորունկէն կը վարէին երկիրը՝ հոն ուր թաղուած էին եբրայեցի մանուկները: Երբ հեռանային Եգիպտացիները, հակիրճէն ելած հաւի ձագերու պէս՝ դուրս կը ցատկէին եբրայեցի երախաները, ու կ'աճէին կը մեծնային՝ ման գալով դաշտերուն մէջ:

Մովսէս տեսաւ այս ամէնը եւ սարսռաց: Ելիազար պին Եհուտա կը վկայէ. «Մովսէս տեսաւ որ երիտասարդի մը կրելիք բեռը Եգիպտացիք կը դնէին ծերունիի մը կռնակը, ու ծերունիի մը կրելիք բեռը՝ երիտասարդի մը կռնակը, այր մարդու մը կրելիք բեռը՝ կնոջ մը կռնակը, ու կնոջ մը կրելիք բեռը՝ այր մարդու մը կռնակը: Տեսաւ եւ ընդվզեցաւ»:

Ու Մովսէս երդում ըրաւ ազատագրել հարստահարեալ ժողովուրդը: Ռաբբի Հայյա պին Ապպա կը վկայէ. «Այն օրը, երբ արեւելքի եւ արեւմուտքի թագաւորները եկած էին տօնելու Փարաւոնին յաղթանակները՝ բերելով թանկագին ընծաներ, Մովսէս գնաց պալատ, ընկերակցութեամբ Ահարոնի: Փարաւոնին պալատը ունէր չորս հարիւր դուռ, եւ ամէն մէկ դրան առջեւ կը հսկէր առիւծ մը կամ վագր մը: Երբ Մովսէս ներս մտաւ պալատէն, առիւծն ու վագրը մօտեցան՝ լիզելու իր ոտքերը: Անոր հասակը նման էր Լիբանանի մայրիներուն, մօրուքը՝ արմաւենիի ոստի, աչքերը՝ առաւօտեան աստղին, ճակատը՝ արեգակի, խօսքը՝ բոցի: Ի ձեռին ունէր շափիւղայէ գաւազան մը, որուն խնձորակին վրայ քանդակուած էին Եհովային անուան չորս գիրերը: Թագաւորները տեսան Մովսէսը, սարսռացին ու քրտինքը կաթիլ կաթիլ պտղեցաւ անոնց ճակատին վրայ,— թագերը վար առին ու խոնարհեցան: Փարաւոն կը նայէր՝ զարմացած որ նորեկները ընծայ չունէին ի ձեռին:

— Ո՞վ ես դուն, հարցուց Մովսէսի:

— Ես այն եմ, որ կը ղրկէ Աստուած՝ ըսելու համար քեզի. «Թոյլ տուր որ ժողովուրդս հեռանայ այս երկրէն»:—

— Ո՞վ է այդ աստուածը, որ թագ եւ ընծայ չի ղրկեր ինծի եւ հրաման միայն

(*) Այս պահը կը կոչուի «երկու երեկոներու միջեւ», այսինքն վերջալոյսէն մինչեւ մառնամուտ, արեւին անհետանալէն ետքը մինչեւ ամբողջական մթութիւն, «յերեկորեայ մինչեւ ցերեկոյ» (Ղեւտ. ԻԳ. 32):

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԽԱՉԸ

Այսօր անձրեւ եկաւ, ինչքան անձրեւ: Անգամ մը արեւը երեւցաւ, եւ եկաւ խոհանոցիս մէջ երկարեցաւ, եւ յետոյ ալ եկաւ վարիլ՝ տանտիկնոջս հոն կախած կարմիր պղինձէ սաներուն վրայ:

Խոշոր ձիթենի մը կայ խոհանոցիս պատուհանին առջեւ. մխիթարող ծառ մըն է անիկա, միշտ կանաչ, անոյշ, գըրգռող կանաչ մը: Իրարու կը նայինք՝ այս ծառը եւ ես: Երբեմն կը խորհիմ թէ, ի՞նչ պիտի ընէի, եթէ այդ ծառը հոն չըլլար...

Յետոյ նորէն անձրեւ եկաւ. մինչեւ իրիկուն: Մինչեւ որ չուտով մը մութը եկաւ, եւ աշունի իրիկունը իջաւ ամէն կողմ:

Հիմա նորէն անձրեւ կուգայ: Ես կը սիրեմ անձրեւը: Ինծի համար անիկա, բնութեան մէջ, մարմնացումն է՝ անհանգիստ հոգիի, մտերմութեան, ձանձրոյթի, փախչելու, եւ անկարելի երազի մը հետ՝ անչարժանալու...

Եւ ամէն անգամ, որ անձրեւ կուգայ, կ'ըլլամ այնպէս, ինչպէս որ չեմ, երբ անձրեւ չի գար...

Այս էութիւնս կը սիրեմ ես: Ատոնք իմ հոգիիս հիւանդոտ պահերն են: Երբ ծաղիկներս ուրիշ կ'երեւան ինծի, եւ սոֆայիս բարձերը այնքան քաղցր, ընդունելու մարմինս ու գլուխս, որ կը ծանրանայ...

×

Օր մը, ծովեզերքին խիճերուն վրայ, փոքրիկ փայտէ խաչ մը գտայ: Ջուրերէն ծեծուած, հալածուած, գունացած, կոտրտած խաչ մը: Երուսաղէմի խաչ մըն էր: Անոնցմէն որոնց մէջտեղը փոքրիկ սրբազան պատկեր մը կ'ըլլայ:

Ուրտեղերէն եւ ի՞նչպէս եկեր՝ ինկեր էր ան, այդ հեռաւոր ծովափին վրայ: Ո՞վ էր որ կորսնցուցեր էր այդ խաչը, եւ որ ես հիմա կը բռնէի յուզումով ձեռքերուս մէջ:

×

Երբ պզտիկ էի, մեր դրացուհին՝ Հաճի Հանըմը իր ամուսին՝ Հաճի աղային հետ Զատկին Երուսաղէմ գացած կ'ըլլային: Երբ մեկնած օրերնին Հաճի Հանըմը եւ Հաճի աղան, իրենց ծանր մարմիններով, կը տեղաւորուէին մէկ ձիով խլխլած կառքի մը մէջ, հետերնին առած քանի մը փայտէ սնտուկ, եւ կառքը ճամբայ կ'ելլար Սկիւտարի խոշոր քարերով փողոցներուն մէջէն, ինծի այնպէս կուգար որ անոնք այլեւս երբեք պիտի չվերադառնային... Այնքան որ, այս աշխարհին վրայ, ծանր կշռելու տըպաւորութիւնը կուտային անոնք, իրենց մեծղի մարմիններով, եւ այնքան որ հեռու էր Երուսաղէմը՝ մեր վաղեմի Սկիւտարէն...

Բայց կ'ըսէին որ անոնք կրնային երթալ եւ գալ ալ...

Կ'սպասէի անհամբեր: Որովհետեւ երբ գացին, անպատճառ հետերնին կը բերէին, անոյշ խունկ հոտող օճառներու եւ գոյնզգոյն ապակիէ ապարանջաններու հետ, Երուսաղէմի փայտէ խաչեր...

Օճառները կը հոտուըտայի, ապարանջանները թեւերս կ'անցնէի, բայց Զատիկի օրերով, Երուսաղէմի սրբազան վայրերէն բերուած խաչը, ինծի ամէնէն սիրելին էր: Խաչը զօրաւոր կը բռնէի ափիս մէջ:

Յետոյ, աչքիս մէկ հատը գոցած, միւսով կը նայէի խաչին պատկերին...

Եւ ամբողջ լուսաւոր տիեզերք մը կ'երեւար ան ինծի համար:

Կը կարծէի հոն տեսնել Երուսաղէմի Զատիկի օրերը...

Եւ Յիսուսը որ կ'անցնէր ձիթենիներուն ներքեւէն...

×

Ծովափին վրայ գտած այս խաչիս պատկերը, գացեր էր ջուրերուն մէջ: Ոսկեգոյն թիթեղով եզերուած բացուածքը կար միայն:

Այս աշունի իրիկունով, մինչդեռ անձրեւը խոշոր եւ չափաւորեալ կ'իյնայ պարտէզին ծառերուն վրայ, խաչը ձեռքերուս մէջ, աչքս դրած թիթեղապատ բացուածքին, կը նայիմ անոր պարապութեանը մէջէն...

Կեանքս կը դառնայ աչքիս առջեւ, լուսաւոր, յետոյ մթին, յետոյ յոյսոտ...

Սէրերու մեծ կոհակներ կ'անցնին ու կուգան զարնուիլ հպարտութեան եւ տառապանքի ժայռերու...

Կեանքս է հոն, նոյնքան հրաշալի ինծի համար հիմա, որքան տղայութեանս, Երուսաղէմէն բերուած խաչին մէջ տեսած պատկերս լուսաւոր...

Ուր Յիսուսը կ'անցնէր՝ ձիթենիներուն ներքեւէն... Եւ անձրեւ կուգայ, ծանր ու չափաւորեալ, պարտէզին ծառերուն վըրայ...

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Ամուսինը կնոջը.

— Այս գիշեր Ապուրեաններուն տունը հրաւիրուած ենք:

— Ինչո՞ւ ընդունեցար հրաւէրը: Չե՞ս գիտեր որ անոնցմէ չեմ ախորժիր, կը յարէ կինը:

— Գիտեմ, բայց անոնք ալ մեզմէ չեն ախորժիր եւ հրաւէրը եթէ չընդունէի՝ ուրախացուցած պիտի ըլլայի զանոնք:

ԱԼՊԵԱՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԴԷՊԻ ՄՈՆԹԵՆԵԿՐՕ

Գլուխնիս առած կը քալենք Մոնթենեկրոյի վրայ: Մեծ ազգ մը փոքրիկ ազգի մը դէմ. առաջինը աշխարհի մէջ, վաթսուն միլիոնը ջուրի պէս կ'անցնի. երկրորդը՝ Լիբանանցիներուն թիւէն մէկ երրորդ մասը հազիւ կը բռնէ, այսինքն գըրեթէ չորս հարիւր հազարի հասնող համեստ համրանք մը:

Մոնթենեկրօն, իբրեւ հողային տարածութիւն ալ մանր մունր բան մըն է. սակայն, հասակը բարձր է, լեռնալարերու բարձրութեամբ: Երկիր մըն է, որ փոխանակ լայնքին տալու՝ հասակին տուած է: Մեր ապադայ բոլոր ցաւերը իր լեռնցիի այս հասակէն պիտի գան: Առաջին օրէն իսկ, մեր զօրագունդերուն դէմ պիտի հանէ իր խորխորատները, եւ կասեցնելու համար մեր յառաջխաղացումը՝ հալած վառածի վարպետութեամբ մեր դէմ պիտի գործածէ իր լեռնապարերուն պատուարները, անտառներուն ուռկանն ու նենգութիւնը: Երբ, այս բնական պատնէշները ձեւով մը պիտի գլենք անցնինք այն ատեն պիտի չվարանի իջնել հարթ հաւասար հողին վրայ, հրացանը անցուցած ուսը եւ դաշոյնը սեղմած ձեռքին մէջ, հարուածելով միշտ ու միշտ կռնակէն: Տարիներ չարունակ, այս մաքառման մէջ ընկրկում պիտի չճանչնայ:

Ահա, այսպիսի ժողովուրդի մը դէմ է որ գլուխնիս առած կը քալենք: Իրաւունք ունի՞նք թէ ոչ. սակայն հաստատելը կամ ժխտելը բան մը կը փոխէ՞ եղածէն, ըլլալիքէն: Մազի չափ բան չի փոխեր: Ուրեմն, բախտը անգամ մը անոր անգամ մը մեզի, ու մահն ու սատանան երկուքիս համար, եւ միշտ:

Ահաւասիկ արեւածագը եւ ահաւասիկ Փոտկորիցայի կանխող դաշտավայրը, որ ինծ կը յիշեցնէ Քոսովոյի դիւցազնական դաշտավայրերը, ուր Քրիստոնէութիւնը ճակատեցաւ Մուրատ Ա.ի եւ Մուրատ Բ.ի բանակներուն դէմ:

Արեւածագը: Այս լուսաբացը ճանչցած լուսաբացներէս ոչ մէկուն հետ կարելի է բաղդատութեան դնել. Նման չէ այն արեւածագին՝ զոր 1928ի Յուլիսին, դեռ աշակերտ Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանին՝ ըմբոշխնեցի Կրափփայի բարձունքէն.— Խոշոր սկաւառակ մը, արիւնի մէջ թաթխուած, չուրջը նարնջագոյն երկինք մը, զարմանահար, անիրական: Նման չէ նաեւ այն արեւածագերուն, որոնք ջուրերուն խորունկէն վեր կ'ելլեն, հպարտ, հրաշատիպ: Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ ուրեմն այս լուսաբացին աննըմանութիւնը: Փոտկորիցայի լուսաբացին արեւը միակտուր չէ. հինգ կտորներէ բաղկացած է, որուն ամէնէն մեծ կտորը որ լերան գագաթը կը քերէ՝ լոյս չունի: Մնացեալ չորսը հնոցին մէջ բոցկլտացող մետաղին կատաղութիւնը կը յիշեցնեն: Երկինքը համր է, մեռած բան մը, սակայն լեռնալարը որ վեր կը բռնէ արեգակին հինգ կտորները՝ կաթի գոյն ըստացած է, որուն մէջ կը ճողփան անտառները, իւղաներկի թանձրութեամբ:

Լուսաբացը, դողդողալէն, կը թափի լայնածաւալ դաշտին վրայ, ուր 13.500 ռազմիկներ կը շրջին երեւութապէս աննըպատակ, բարկանալով, իրարու հրամաններ արձակելով, քաշելով երիվարին, ձիուն, ջորիին պախուրցէն: Անոնք, որոնք գործ ունին առաջիններուն հետ՝ քիչ մը վերէն կը նային երկրորդ եւ երրորդ դասակարգերուն վրայ: Երիվարք, պարզ ձիու եւ աւելի պարզ ջորիի խըռնիվր. ուրիշ ոչինչ: Ամէն զինուոր կը կարծէ գտնել իրմէ աւելի տկարը, անոր տկարութեամբ մխիթարուիլ, մէկ խօսքով, ինքզինք բան մը կարծել:

Այս անգամ եւս, շատ շատ պիտի հանգչին օր մը միայն, անկէ վերջ դարձեալ պիտի քալեն, օրական, միջին հաշուով քառասուն քիլոմեթր, ծանրակշիռ պայուսակը կռնակին եւ հրացանը անցուցած ուսը:

Բոլորն ալ, ոխով եւ ատելութեամբ լեցուած են Մոնթենեկրոյի հրոսակներուն դէմ, որովհետեւ կռնակէն հարուածելով, գետի՛ն փռած են իրենց փոքրամարմին հետեւակ եղբայրները, որոնց վրայ խենդ կ'ըլլան իմ զօրագունդիս պարթեւահասակ լեռնային Թնդանօթաձիգները:

Վայ Մոնթենեկրոյին, եթէ յաջողինք զինք չղթայի զարնել. վայ իրեն:

Կը սիրե՞մ Իտալիան: Զայն խորապէս կը սիրեմ, ինչպէս կը պաշտեմ այն սուրբ հողը՝ ուր մեր նախնեաց ոսկերտիքը կը հանգչին:

Իսկ Մոնթենեկրօ՞ն: Այս փոքր երկրին հանդէպ խորին համակրանք կը տածեմ, որովհետեւ պզտիկ բան մըն է, որ մեծ բաներէն վախ չունի: Արդէն, բոլոր պզտիկ բաները սիրելի կ'ըլլան.— Ծաղիկները, թռչունները, ակերը, աստղերն ու մարդուս եւ որեւէ կենդանիի ձագուկները: Մոնթենեկրօն ալ ձագուկ մըն է իր տեսակին մէջ: Կը փափաքի՞մ որ մեր զինուորական ուժերը ծունկի բերեն զայն: Քանի որ զինուոր եմ եւ Իտալացի՝ առանց դեղեւման կը պատասխանեմ.—Այո, կը փափաքիմ որ մեր զինուորական ուժերը ծունկի բերեն Գարատաղը, որովհետեւ պատերազմի մէջ ենք. կամ դուն պիտի ապրիս կամ ես: Ուրիշ լուծում գոյութիւն չի կրնար ունենալ:

Ուրեմն, կը փափաքիմ որ Մոնթենեկրօն չղթայի զարնուի: Այս յայտարարութիւնով, կը հակասե՞մ «Պտոյտ մը» տիտղոսեալ յուշագրութեանս մէջ յայտնած մտքերուս դէմ. կրնայ ըլլալ, կրնայ չըլլալ: Եթէ կը հակասեմ՝՝ գիտակցօրէն կը հակասեմ, որովհետեւ հակասութիւններ կան որոնք ճշմարտութիւններու մաս կը կազմեն, անոնց մէկ տարբերակն են, որովհետեւ չէ կարելի չհակասել երբ առտու–իրիկուն պէտք ես զրիշ շարժել, միտք յղնեցնել: Աշխարհիս վրայ չհակասող մարդ գոյութիւն ունի՞: Անկարելի է երկար հանդուրժել մէկուն՝ որ կատարելութեան դռները կը զարնէ, ինչպէս յղնեցուցիչ կը գտնեմ արուեստի գործ մը որ չի կաղար, քչիկ մը հոս, քչիկ մը հոն: Կաղալը լաւ ալ է. մեր խեղճուկրակ մարդկայնութեան կ'առաջնորդէ մեզ. մեզ, որ այնքան զոռոզ ենք, մենք մեզմով լեցուած:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԻՆ ԵՐԳ

(Աւանդութիւն Յիսուսի կեանքէն)

Մեր Տէրն ծեր եւ ալեւոր,
Փառօք բազմեալ Տէրն ի խաչին,
Բաղցր ձայնէր նաւավարաց.
— Ա՜յ նաւավարք, դուք իմ եղբարք,
Եղբա՛րք, առէք զայս ծերս ի նաւն,
Ես ձեզ բազում աղօթս առնեմ:

— Ա՜յ գնա, գնա՛, ծե՛ր ալեւոր,
Մեր նաւն չէ վասն աղօթից:
Նաւս մեծ է, վարձն շատ է,
Նաւս ի վարձ է վաճառականին:

Խաչ էհան, քարն կնքեաց,
Ձեռն տարաւ աւազն, էառ
Քարն, էառ դեկան.— Ահա,
Ահա ձեզ դրամ եւ դահեկան:
Վարձն երետ եւ նաւ մտաւ:
Ջուրն անդնդոց պղտորեցաւ,
Նաւն ի յալւոյն կործումն էառ:

— Ուստի՞ց եկար, մա՛րդ մեղաւոր,
Ու դու կորար, մեզ կորուսիր:
— Ե՞ս մեղաւոր. տո՛ւք նաւդ ի յիս,
Եւ դուք անուշ ի քուն եղիք:

Աջու ձեռօք խաչահանէր,
Ձախու ձեռօք նաւն վարէր:
Դեռ չէր եղել հասարակաց,
Նաւն ի ցամաքն հաստատեցաւ:

— Եղբա՛րք, ելէք անուշ քնուդ,
Անուշ քնուդ, դառն երազուդ:
Ի յոտն անկեալ ի Քրիստոսի.
— Ահա մեզ Տէրն, ահա մեզ նաւն:

ՇԱՏ ԲՆԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մոսկուայի ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ ռուս բժիշկները ներկայիս կ'աշխատին գործիքի մը վրայ, որ քունի տեւողութիւնը պիտի կրճատէ, այնքան որ 3 – 4 ժամ քնանալը բաւական պիտի ըլլայ այլեւս, առանց ֆիզիքական ու մտային անհանգստութիւն զգալու: Այս գործիքը կ'աշխատի կարճ–ալիքներու դրութեամբ, փճացնելով այն թոյները, որոնք կ'ամբարուին մարմնոյն մէջ՝ արթնութեան ժամանակ:

կուտայ:

— Իսրայէլի Աստուածը:

— Սպասէ որ մատենադարանիս մէջ փնտռեմ ու գտնեմ այդ աստուածին անունը:

Փարաւոն մտաւ իր մատենադարանը, բացաւ կարդաց աստուածներու անուան մատեանը,— աստուած Ամոնի, աստուած Մոլաքի, աստուած Սիդոնի...:

Փարաւոն վերադարձաւ եւ ըսաւ.

— Ձեր աստուածին անունը չկայ իմ մատենադարանիս գիրքերուն մէջ, ո՞վ է այդ անծանօթ աստուածը (**):

Ռաբբի Լեվի կը գրէ այս հարցումին իբրեւ մեկնութիւն.— «Քահանայ մը կար, որ ունէր յիմար ծառայ մը: Օր մը, երբ կը բացակայէր իր տէրը, ծառան գընաց գերեզմանատուն եւ հարցուց.— Տէր Հայրս տեսա՞ք: — Տխմա՛ր եւ յիմար, լսուեցաւ ձայն մը շիրմաքարերուն ետեւէն, ողջ մարդը ի՞նչ գործ ունի մեռելներուն մէջ: Մի զարմանաք, ուրեմն, Մովսէսի պատասխանին վրայ»:

— Ո՜վ Փարաւոն, տխմարութիւն չէ՞ մեռելներուն մէջ փնտռել կենդանի Աստուածը: Քու աստուածներդ կը ծնին ու կը մեռնին, մինչդեռ մեր Աստուածը կ'ապրի յաւիտեան:

— Երիտասարդ չէ՞, հարցուց Փարաւոն, քանի՞ տարեկան է հիմա, քանի՞ քաղաք գրաւած է, քանի՞ երկրի վրայ կը թագաւորէ:

— Մեր Աստուածը տիեզերքը կը լեցնէ իր ներկայութեամբ, իր զօրութեամբ եւ իր փառքով: Անիկա գոյութիւն ունէր՝ երբ դեռ գոյութիւն չունէր երկիրը, ու գոյութիւն պիտի ունենայ՝ երբ դարձեալ գոյութիւն չունենայ այս երկիրը: Անիկա էր որ ստեղծեց քեզ եւ իր շունչը տըւաւ քեզի:

— Ի՞նչ գործեր կատարած է մինչեւ այժմ:

— Անիկա էր որ հաստատեց երկնակամարը, ստեղծեց երկիրը,— իր ձայնէն բո՛ց կը ժայթքի, լեռները կը սարսին, ժայռերը կը պատռին, ծովին ալիքները կը լեռնանան, կանգ կ'առնեն գետերը կամ խոյս կուտան (Սաղ. ԾԳ. 7): Հրեղէն է իր աղեղը, նետերը բոց են, ամպերը իր վահանը, կայծակը իր սուրը: Երկինքը կը ծածկէ ամպերով, երկիրը կ'ողողէ անձրեւով: Իր շունչով կ'աճին տունկերը, կը պտղաբերին ծառերը, կը ծնին մարգիկ եւ անասուն:

Բարկացաւ ու զայրացաւ Փարաւոն:

— Սուտ կը խօսիս, ես եմ աշխարհի տէրը, ես ստեղծեցի Եգիպտոսը, ես ըստեղծեցի Նեղոսը, ես ստեղծեցի նոյնիսկ ինքզինքս՝ այն կերպարանքով որ կը տեսնես: Ես եմ ես՝ Փարաւոն, արեւ ու կեանք:

Յետոյ դառնալով իր հիւրերուն.

— Դուք կը ճանչնա՞ք այս մարդոց աստուածը:

Եւ թագաւորները պատասխանեցին.

— Լսած ենք թէ «որդի իմաստնոց» կոչուած է, որդի թագաւորներու, որոնք գոյութիւն ունեցած են «ի սկզբանէ» (Ես. ԺԹ. 11):

Փարաւոն վճռեց.

— Չեմ գիտեր թէ ո՛վ է ձեր աստուածը, ես չեմ ճանչնար, ուստի կը մերժեմ կատարել իր փափաքը: Հեռացէ՛ք:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շար.)

(**) Հելլէնները ունէին «անծանօթ աստուած» մը (Գործ. ԺԷ. 23):

Օր․ ՌՈԶԷԹ ՈՒՐՏԱՅԵԱՆ
Պ․ ԱՐԹԻՒՐ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ
Նշանուած
Փարիզ Մարտ 1959 Մարսէյլ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ․ Յ․ Դ․ Արամ – Մխաքեան ենթակոմիտէի ընդհ․ ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Հ․ Յ․ Դ․ հետեւեալ խումբերը եւ ենթակոմիտէները ժողովի կը հրաւիրուին, ուր ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ․ Կոմիտէն։

Հայաստան, Գէորգ Չաւուշ, Վռամ – եան, Համազասպ, Ապրիլ 4, Շաբաթ օր, ժամը 21ին։ Պարտաւորիչ է բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը։

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Հ․ Յ․ Դ․ հետեւեալ ենթակոմիտէներն ու խումբերը ժողովի կը հրաւիրուին, ուր ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ․ Կոմիտէն։

Ընկ․ Կարօ, Թաթուլ եւ Նիկոլ – Դուման, Ապրիլ 5, Կիրակի, ժամը 15ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պար – տաւորիչ է։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Պ․ Օննիկ Պարսամեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգախ – խութեան կայանին, զաւկական տօներու առթիւ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Համազգայինի ընդհանուր ժողովը

Տեղի կ՚ունենայ 5 Ապրիլ, Կիրակի կէս օրէ ետք, ժամը հինգին, Ահարոնեան Ակումբը, (26 Րիւ տէ Քոնվալէսան)։

Օրակարգ․— Ա) Անցեալ շրջանի հաշ – ուետուութիւն։ Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Եմմիեան եւ զաւակները կը նուիրեն Գրիգոր Մանտիկեանին մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆր․, Նոր Սերունդին, 1000 ֆր․ Կապոյտ Խաչին, 1000ֆր․ Եկեղեցիին (Առնուվիլ), եւ հազար ֆրանք «Յառաջ»ին բարգա – ւաճման համար։ Ստանալ Ս․ Մարտի – րոսեանէն։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ

ԱՄՍՕՐԵԱՅ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐԸ

Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ 4 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ։

Դասախօս՝

ՓՐՈՖ. ՖՐ. ՖԷՅՏԻ

Նիւթը՝ Տեսութիւն մը համեմատական քերականութեան մասին։

Դասախօսութեան սրիզը հայկական նուագ եւ թէյի սպասարկութիւն։ Մուտքը ազատ է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

Վարչութեան անդամները ժողովի կը հրաւիրուին այս Չորեքշաբթի, ժամը 6·30ին, սովորական տեղը։ Ստիպողական ներկայութիւն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

THÉATRE MUNICIPAL
DE VILLEURBANNE

կազմակերպուած

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ, Ապրիլ 3, ժամը 20·30ին
կը ներկայացուին

1·— ԱԴՈՒԱՐԴ ԻՇԽԱՆ
(Տռամ Հայ – Մակեդոնական շրջանէն)

2.— L'article 330, G. Courteline
(Comédie en un acte)

3·— ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ
(Կատակերգութիւն)

Տոմսերու վաճառում նոյն օրը՝ սրա – հի մուտքին։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նոյն ներկայացումը Կիրակի (Ապրիլ 5) ժամը 15·30ին,
THEATRE MUNICIPAL DE VIENNE

Imprimerie Spéciale
du Journal "Haratch"

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած ԹՈՔԱՏԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Եւ Ռոնի – Սու – Պուայի ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ
ի նպաստ ՊԱԼԱՔԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ և ՎԵՑ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ ՇԻՐՄԻՆ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ Կաթ․ Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ․ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ Կը խօսի Պ․ Յ․ ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Շաբաթ, Ապրիլ 4, երեկոյեան ժամը 8·45ին, Փօլ Ֆարալիճի սրահին մէջ, 21 իվ – Թուտիճ, Փարիզ, մէթրօ՝ Ժաք Պոնսէրժան

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Փարիզի երիտասարդ ար – ուեստագէտներու։ Երգ, նուագ, պար ղեկավարութեամբ
Տիկին ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ Խմբավար Ե․ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Կը ներկայացուի նաեւ Հայաստանէն նոր եկած ֆիլմ մը
ՄՕՐ ՄԸ ՍԻՐՏԸ Մուտք 400 եւ 300 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին Փարիզի եւ արուարձաններու հայկական եկեղեցիները եւ Սամուէլեան, Պարսամեան, Բալուեան գրատուները։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 44ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿԻՐԱԿԻ, 5 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ 15էն 24

CERCLE MILITAIRE — PLACE ST. AUGUSTIN

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ ՏԱՐԱԶՈՎ, ԵՐԿՐԷՆ ՆՈՐ ՖԻԼՄ

Բ․ մաս․— ժամը 18էն 24

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ - ԽՐԱԽՃԱՆՔ

GONGOND ՈՒԹ ՀՈԳԻՆՈՑ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

(Sous la direction de KASSAPIAN - Exculsivité «Reo Recording Artist»

De retour du Canada se produit la première fois à Paris

Formation Typique de Jazz Sud-Américain

TANGOS sous la direction du célèbre Jacques VALENTE

AMBIANCE

ԱՊՐԻԼ 5ԻՆ ԲՈԼՈՐԴ՝ ՍԷՐՔԼԸ ՄԻԼԻԹԷՐ տօնելու համար Վասպուրականի յաղթանակը։